

శ్రీరామ

కంబరామాయణము

(ప్రథమ సంపుటము)

శ్రీ పౌతలపట్టు శ్రీరాములు రెడ్డి

శ్రీరామ

కంబరామాయణము

(ఆంధ్రానువాదము.)

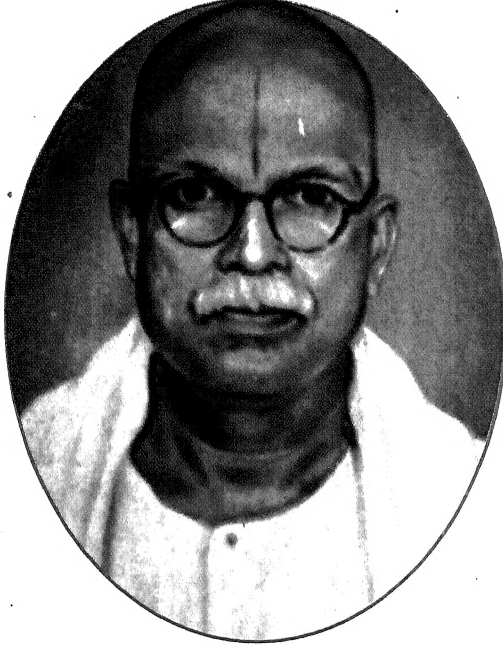
ప్రథమ సంపుటము

(బాలకాండము నుండి కిష్కింధాకాండము వఱకు)

గ్రంథకర్త :

పొతలపట్టు శ్రీరాములు రెడ్డి

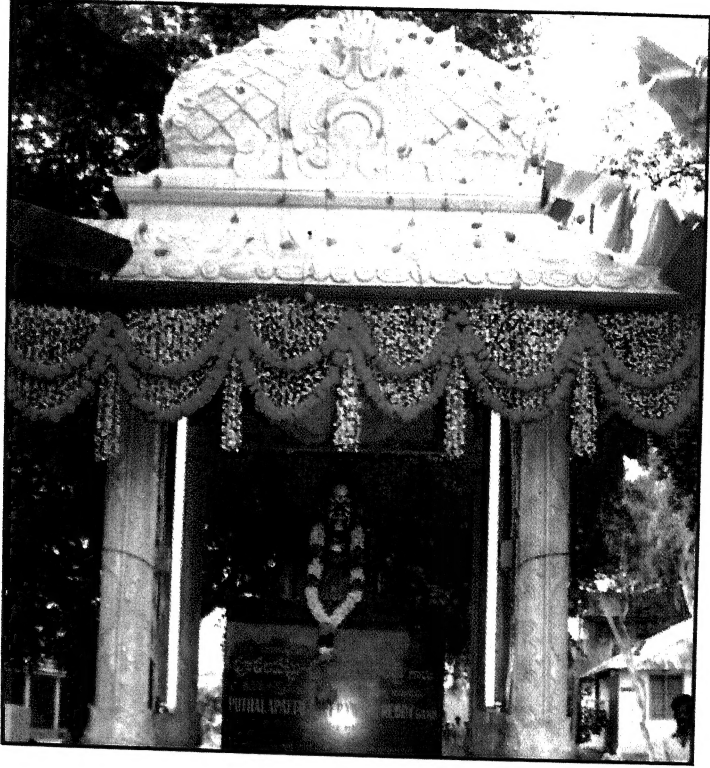
మహాకవి, ఆంధ్రకంబర్

సాహిత్యరత్నాకర, విద్యుత్ కవికుల తిలక

శ్రీ పూతలపట్టు శ్రీరాములు రెడ్డిగారు

జననము : 05-04-1892

మరణము : 08-11-1971

పూతలపట్టులో ఏర్పాటు చేయబడిన శ్రీ పూతలపట్టు
శ్రీరాములు రెడ్డిగారి కాంస్య విగ్రహ ఆవిష్కరణోత్సవము.

అక్షరాంజలి

సర్వతీపుత్ర, మహాసూప్రామానస్థానాచార్య

డా॥మేడసాని మోహన్,

డైరెక్టర్, అన్నమాచార్య ప్రాజెక్ట్, టి.టి.డి.

చరితం రఘునాథస్వ శతకోటి ప్రవిస్తరమ్

వీరైకమక్షరం ప్రోక్తం మహాపాతకనాశనమ్.

హైందవ సంస్కృతిని మహత్తరంగా ప్రభావితం చేసిన మహేతిహాసం రామాయణం. అన్ని భారతీయ భాషలలోను రామాయణ మహా కావ్యాన్ని ఎందరో మహా కవులు రచించారు. తమిళ వాఙ్మయంలో కంబరామాయణానికి మంచి పేరు ప్రఖ్యాతులున్నాయి. పూతల పట్టు శ్రీరాములు రెడ్డిగారు కంబరామాయణాన్ని అనువాదం చేశారు. అనువాద కావ్యమైనా గాని కవితా శిల్పాన్ని సౌందర్య బంధురంగా ఆవిష్కరించడంలో సంపూర్ణ కృత కృత్యులైనారు. ఊహలపోహళింపులోనూ, శబ్ద సంయోజనంలోను, సన్నివేశ కల్పనంలోను, సర్వకవితాంగాలలోను శ్రీరాములు రెడ్డిగారి కవితా రూప తపస్సు లోకోపకారకమై వాసికెక్కింది. అయోధ్యా నగర వర్ణన సందర్భంలో ఈ క్రింది పద్యం ఎంత ప్రసన్నరమణీయంగా భాసిస్తూ ఉందో రసజ్ఞులు పరిశీలింపగలరు.

ధరణీదేవి ముఖాబ్జమో! తిలకమో! తన్నేత్రమో! దివ్యసుం

దర భద్రాయతమాత్రమో! కుచతటోదంచన్మణీ హరమో!

వరజీవస్థలమో! రమావసతియౌ పద్మంబౌ! శ్రీ విష్ణువే

రురమో! కౌస్తుభహేమ పేటికయ్యె! దేవకంబు పై లోకమో!

మూలంలోని భావాలకు తెలుగుదనాన్ని సంతరించి, ప్రాబంధిక శయ్యా విశేషంతో సాగసులు దిద్దారు. ప్రసన్నమై, ధారాళధారానిరూఢమై, రామాయణ కథా సన్నివేశానుకూలమైన శయ్యాపాక సౌభగ్యాలతో పూతల పట్టు శ్రీరాములు రెడ్డిగారి కవితాశైలి రసజ్ఞులను రసానందాను భూతి కలిగిస్తుంది.

యాగపటలంలోని వామనచరిత్రలో వామనమూర్తి వర్ణన చూద్దాం
శ్యామల వర్ణుడను మహితీ సాత్త్వికుడైన రమేశుడంతఁడ
త్వామలవేది మూడు సమయంబుల చర్య లెఱుంగువాఁడు, దై
త్యామర తాతకశ్యపున కర్మిలి పుత్రుకుడై జనించి తా
వామనుడయ్యె నింత దలఁచన్ వట బీజము న్యాయమొప్పుగన్

పద్య రచన ఒక మహత్తర కళ. పద్య విద్యా సంప్రదాయ నిష్ఠాతులకే ఈ
కళాదీప్తి వశమౌతుంది. ఈ శిల్పవిన్యాసంలో సారళ్యం, సౌకుమార్యం, ప్రసన్నత
సాధించాలంటే వాఙ్మయ తపస్వికే సాధ్యం. పూతలపట్టు శ్రీరాములు రెడ్డి గారు
వాఙ్మయ మహా తపస్వియనుట స్పృభావోక్తి.

సీతారాములవరస్పర వీక్షణ సన్నివేశంలో సీతాదేవి సౌందర్య సాక్షాత్కారం,
ఆ దేవి జగన్మనోహన విన్యాస విభ్రమం - ఇత్యాదులను వర్ణించుటలో మృ
దుమధురములైన పదముల పొందిక, తలఁపుల మేళవింపు, ఝటితితాత్పర్య
స్ఫురణం - ఎంత మనోజ్ఞంగా భాసింపజేశారో చూడండి.

పొగడఁడొడంగువోఁబలుకు బోటి మగండగు బ్రహ్మయాదిగా
మిగిలిన సత్కవీంద్రులువమించి వచించెడు లక్ష్మీయే స్వయం
బుగ విజయంబు సేయఁదన పోణిమి బల్కఁగ నామె దక్కవే
ఱుగనువమానమారసి యెఱుంగఁదరంటె! నుతింపసాధ్యమే!

★ ★ ★

గిరిజాద్యుత్తమ సాధ్వలున్ దలలు కేల్గిలించి మ్రొక్కుంగ ద
గ్గఱహిన్ సద్గుణరాశియౌ జనకరాట్కన్యావిలాసంబు ని
ర్జర వర్యుల్ దిలకించి సౌరు పాలిమేరంగాంచగాంక్షించియే
తెఱగంట్లైతిమి రెండు కన్నులును బ్రాతింగాన లేవండ్లు సూ

★ ★ ★

ఇమ్మగువ పంకజము నుండి యిలకు రాఁగ
ఘోరతపమాచరించిన వారు సురలో?
జగమో? విప్రులో? స్వర్గమో? తగవో? యెదియో?
దీని నిజము నిజంబుగ దెలియలేము!

ప్రేమానందము గూర్చు నేత్రములకున్ వీక్షింపఁగాఁబండువై
యామోదంబును పెంపనెల్లరు జలేబొక్షుల్గనం గౌతుకం
బీమాద్రిం గలిగించుటన్ జెలులకేయింపౌ సుధం బోలు కాం
తామత్తల్లిక సీత రామునకు నేతాత్వర్యముం గూర్చునో!

★ ★ ★

ఊహ కరుదైన సౌందర్యమొందు సీత
యిట్లు నిలువ నిర్వురకన్ను లెనసి యొకట
గలసి యిర్వుర తెలుపులు కలఁకవాఱు
గాంచె రాముడు సీతయుఁగాంచె నతని.

★ ★ ★

వలపు వహించు చూపులను పాశముచే నిరు మానసంబులున్
బలముగ లోఁగి లాగఁబడ భానుకులాంబుధి సోము మానసం
బలజనకాత్మజాత యెదయందు వసించెను సీతమానసం
బల రఘురాము చంద్రునెదయందుఁదగుల్కొనెఁ జిత్రవైఖరిన్

“తేనె సోఁక నోరు తీయన యగు రీతి - తోడ నర్థమెల్లఁదోప .....”

అన్న కవయిత్రి మొల్ల పలుకునకు శ్రీరాములు రెడ్డిగారు ప్రతిపద్యం
ఉదాహరణం అవుతుంది. ఆలంకారిక శిల్పబంధురమై, ప్రాబంధిక శయ్యా
సౌభాగ్య సమన్వితమైన వీరి కవితా సౌందర్యం రామకథాంకితమై సార్థక్యమును
సంతరించుకో గలిగింది. విశ్వ శ్రేయోదాయక దీక్షాదక్షమయిన వీరి పునీత
వాక్కు ఒక్కొక్కటి ఒక్కొక్క రామ బాణం. రామ బాణం వంటి వేగంతో
చదువరుల హృదయాంతరాళ రసజగత్తులకు దూసుకొని పోగలవు.

సంధ్యా సమయ వర్ణనలో ఈ క్రిందిపద్యాన్ని ఎత హృద్యంగా మలిచారో
చూడండి.

వైన ధ్వనించు పక్షుల రవంబులు వాద్యము-గాగ ఘోషముం
బూనిన అబ్బియే యడుగు మువ్వలుగా నెఱిమిన్నై రక్తపుం
బానము గాఁగఁజీఁకటియై వ్రబ్బిన కంచెల గాఁగ సంజయన్
చాన మహోద్ధతిన్ బరఁగు - శాకిని భూతము వోలె వర్ధిలెన్

★ ★ ★

ఈ విధంగా శ్రీరాములు రెడ్డిగారు తన మృదు జిహ్వపై రవలు దాల్చిన
నూగు నిగారపుంజిగుల్ చను కవితా సరస్వతిని రామాంకితం గావించి
ధన్యులైనారు.

యావత్ స్థాస్యంతి గిరయః సరితశ్చమహీతలే
తావత్ రామాయణ కథా లోకేషు ప్రచరిష్యతి

- అన్న సూక్తిలోని రామాయణ శశ్వత్ ప్రాచుర్య లక్షణం పూతల పట్టు
శ్రీరాములు రెడ్డిగారి రామాయణ కావ్యానికి కూడ వర్తిస్తుంది.

- మేడసాని మోహన్

i కవి ప్రశస్తి

శ్రీ పూతలపట్టు శ్రీరాములు రెడ్డిగారు శ్రీరామనవమి నాడు 5-4-1892న చిత్తూరు జిల్లా పూతలపట్టు గ్రామములో జన్మించినారు. తల్లి లక్ష్మిమ్మ, తండ్రి పెద్ద బుచ్చిరెడ్డిగారు. శ్రీ బుచ్చిరెడ్డిగారు హరికథలు చెప్పేవారు. ఆ పుణ్యదంపతులకు జ్యేష్ఠ పుత్రుడుగా కవిగారు జన్మించినారు.

కవిగారికి నలుగురు కుమార్తెలు. వీరి కీర్తి వలె ఆంధ్ర, కర్ణాటక, తమిళ నాడులలో సంబంధ బాంధవ్యములు వ్యాపించినవి. వీరికి పాలకల రెడ్డివంశము తోడను, కట్టమంచి వారి తోడను రక్త సంబంధములు గలవు. నలగాంపల్లె నాయుడు గార్లు వీరి కవితను పోషించి యున్నారు.

వీరు ప్రాథమిక పాఠశాల వరకు చదివినను స్వయంకృషితో ఆంధ్ర, తమిళ సంస్కృత సాహిత్యములను ఒడిసి పట్టుకున్నారు. వీరు మద్రాసు విశ్వ విద్యాలయ విద్యుత్ పరీక్షలో ఉత్తీర్ణులై ఆంధ్ర పండిత వదవిని పొంది బోధనలో ఉన్నత ప్రమాణాలు నెలకొల్పారు. తండ్రి హరికథలు చెప్పడం వల్ల వీరికి చిన్నప్పటి నుండి ప్రాచీన గ్రంథ పఠనంపై ఆసక్తి పెరిగింది. ఒకవైపు విద్యాబోధన మరోవైపు గ్రంథ రచనలను తపస్సుగా సాగించారు. విద్యార్థి వర్గములకు ఆంధ్ర బాషా సాహిత్యముల పట్ల అధికాసక్తి కల్గించుటయే కాక, అధ్యాపకుల యెడ గూడా అపార భక్తి తత్పరతలు కలిగించిన పండిత శేఖరులు వీరు. వారి సారస్వత వ్యవసాయం ఆత్మ సంతృప్తికోసమే. వారి రచనలలోని సద్విషయ ప్రస్తావన, ప్రవచనాల ప్రస్తారాలకు నిదర్శనంగా సౌశీల్యంలో రామ భక్తులైన పోతన్న, గోపన్నలను తలపించినారు. వీరు కొంతకాలం తాళూరి ఆర్ముగం పిళ్ళై గారితో కలసి “తెనుగుతల్లి” సాహిత్య మాస పత్రికకు సంపాదకత్వం వహించారు.

శ్రీరాములు రెడ్డిగారి విగ్రహము వలెనే వారి పాండిత్యము గంభీరమైనది. వారి హృదయము వలెనే కవిత్యము రసాద్భుతమైనది. వారి వర్తనము వలెనే రచనము సరళమైనది. తమిళ సారస్వత సాగరము నందలి రత్నములను

పై కార్యక్రమమునకు తోడు అదే దినము అవధాన చక్రవర్తి డాక్టర్ మేడసాని మోహన్ గారితో అష్టావధాన కార్యక్రమము సాహితీ పిపాసులకు పండుగగా, వైభవంగా జరిగినది.

మహాకవి పేరిట పూతలపట్టు శ్రీరాములు రెడ్డిగారి స్మారక సంఘము ఏర్పాటు చేయబడినది. తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానము వారి ఆర్థిక సహకారము రూ.40,000/-తో కంబరామాయణము పునర్ముద్రణ చేయు అవకాశము కలిగినది.

మేము అడిగిన వెంటనే ఈ పుస్తకమునకు పీరిక అందించిన అవధాన చక్రవర్తి, సరస్వతీపుత్ర డాక్టర్ మేడసాని మోహన్ గారికి మా కృతజ్ఞతలు.

పై కార్యక్రమములో సహకారాన్ని అందించిన శ్రీమతులు బి.ఎన్.సుధీమణి నంజారెడ్డి, కె. రుక్మిణి, బి.ఎన్. ఉష, మరియు బి.ఎన్. శ్రీవర్ధిరెడ్డి దంపతులు (బెంగళూరు), కె. సుమతి రెడ్డి (యు.ఎస్.ఎ.) శ్రీయుతులు పి. విజయ శంకరరెడ్డి, టి.టి.డి. ఇ.ఓ. శ్రీ ఐ.వి. సుబ్బారావు మరియు బ్రష్ట్ బోర్డు సభ్యులకు, సప్తగిరి ఎడిటర్ శ్రీ రామమూర్తి గారికి, న్యూట్రీన్ ఫ్యాక్టరీ యజమాన్యం, చిత్తూరు; శ్రీ డా॥ మన్నవ భాస్కరనాయుడు, ఎ. జయచంద్రా రెడ్డి, డా॥ ఎ. మునిరామరెడ్డి, తిరుపతి, పి. కృష్ణమూర్తి, ఎం. వ్యోమకేశవ రెడ్డి, ఎం.డి. నాయుడు చిత్తూరు, బి. భీమేశ్వర రెడ్డి (వి.ఎ.ఓ.), టి. చంద్ర శేఖర్ రెడ్డి (తలుపుల పల్లి బాబు), టి.బాబురెడ్డి, జి. శ్రీరాములు శెట్టి, కె. హరిబాబు, కె. చెంగల్రాయ నాయుడు, పి. సర్వోత్తమ రెడ్డి, కె. నారాయణ రెడ్డి, ఎన్. కుమారదేవరెడ్డి, పి. శ్రీహరినాథ్, ఎ.కె. వెంకటరమణారెడ్డి గార్లకు మా కృతజ్ఞతలు.

ప్రతులకు, వివరాలకు

పూతలపట్టు నరోత్తమ రెడ్డి

సెక్రటరీ, శ్రీ పూతలపట్టు శ్రీరాములు రెడ్డి మెమోరియల్ బ్రస్ట్

పూతలపట్టు (గ్రామం మరియు మండలం)

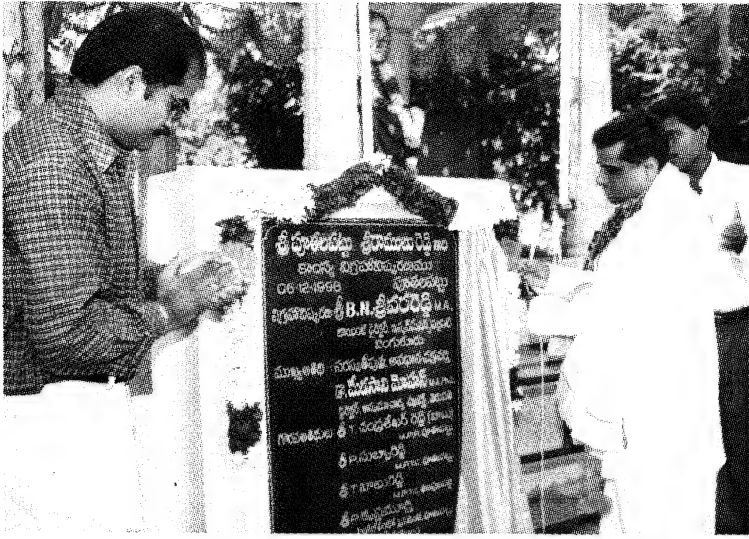
చిత్తూరు జిల్లా, ఆంధ్రప్రదేశ్ - 5 17 124

ఫోన్ : 085 72- 70 119, 26 776

పూతలపట్టులో ఏర్పాటు చేయబడిన శ్రీ పూతలపట్టు
శ్రీరాములు రెడ్డిగారి కాంస్య విగ్రహ ఆవిష్కరణోత్సవము.

6-12-1998న విగ్రహవిష్కరణ సందర్భంగా హాజరైన
శ్రీ డా॥మేడసాని మోహన్ గారు

విగ్రహవిష్కరణ సందర్భంగా హాజరైన శ్రీ బి.ఎన్. శ్రీవర్మారెడ్డి,
శ్రీ బి.ఎన్. రవిచంద్రారెడ్డి మరియు డా॥మేడసాని మోహన్ తదితరులు.

విగ్రహవిష్కరణ సందర్భంగా హాజరైన శ్రీ పి. కృష్ణమూర్తి, శ్రీ టి. బాబు
రెడ్డి, శ్రీ పి. సుబ్బారెడ్డి, శ్రీ టి. చంద్రశేఖర్ రెడ్డి, శ్రీ పి. విజయశంకరరెడ్డి,
డా॥మన్నవ భాస్కరనాయుడు మరియు శ్రీ పి. నర్సోత్తమ రెడ్డి తదితరులు

శ్రీ పూతలపట్టు శ్రీరాములు రెడ్డి కాంస్య విగ్రహ దాతలు,
శ్రీమతి బి.ఎన్. సుధీమణి నంజారెడ్డి (మధ్యలో నివారు)
శ్రీమతి కె. రుక్మిణి, శ్రీమతి ఉష మరియు శ్రీమతి సంతోషి తదితరులు

శ్రీ పూతలవట్టు శ్రీరాములు రెడ్డిగారి
విగ్రహ విష్కరణ సభలో ప్రసంగిస్తున్న శ్రీ బి.ఎన్. శ్రీవర్ రెడ్డిగారు.

శ్రీ పూతలవట్టు శ్రీరాములు రెడ్డిగారి విగ్రహ విష్కరణ సందర్భంగా
ఏర్పాటు చేయబడిన డా॥మోడసాని మోహన్ గారి అష్టవధానము.

శ్రీ రస్తు.

విజ్ఞప్తి

కంబకవిచరిత్రాదికము.

కంబకవి రాజనరేంద్రుని మునిమనుషుడగు మూడవ కులోత్తుంగుని యాస్థానమున నుండి వ్రతడు. (ఈ కులోత్తుంగుడు విక్రమచోళుని కొడుకు. విక్రమచోళుడు రాజనరేంద్రుని కొడుకగు రెండవ కులోత్తుంగుని కుమారుడు.) కులోత్తుంగుడు కంబకవి పాండిత్యమును కవిత్వాచార్యమును విని యతనిం దనయాస్థానమునకుఁ బిలిపించి కవివక్రవర్తి బిరుద మొనంగి గౌరవించి విద్యాధికారిగా నుండు కొనియెను. వీరిది శ్రీ. పండ్రెండవ శతాబ్ది సవరణాగము. మొదటి కులోత్తుంగుని కాలమున అనగా 9 శతాబ్ది తుదిని 10 శతాబ్ది మొదటను ఉండెనని కొందఱుండురు. రాజునుగూర్చి కవి గ్రంథములందెచ్చటను ఒక వాక్యమైన కానరాకుండుట మిక్కిలి చిత్రము.

కంబకవి తిరువళుందూరున పూజారి (ఉవచ్చ) పనిచేయుచుండిన అనంతుడను పుణ్యపురుషు నకు జనించెను. వీరిది వేలాళ క్రృషికజీవి కులము. కాళిదాసాది మహాకవుల చరిత్రముల వలెనే కంబకవి చరిత్రమును విస్తృతముగాఁ దెలియరాదు. పిన్ననాడే తలిదండ్రులు గతిండుటచే తిరువెఱ్ఱెఱ్ఱు నల్లార నుండిన శరైయప్పన్ [జటప్ప] అను నతఁడితనింబెంచి పెద్దఁజేసి విద్యాబుద్ధులునేర్చి గొప్ప పండితునిగా కవిగా నొనరించెను కావున దనపోషకుని నామము చిరస్థాయియగునట్లు లితఁడు తనరామాయణ మహాకావ్యము నందచ్చటచ్చటఁ జొప్పించెను. ఇతని క్షుభార్థుడగు అంబికావతియు మహాకవి.

కంబకవి వాల్మీకి ననునరించి తనరామాయణమును వ్రాసెను. అది కథాను సరణముమాత్రమే కాని భాషాంతరీకరణము కాదు. వర్ణనలు సంభాషణములు కత పోకడలు సొంతములు. ఇతఁ డుపమల లోను వర్ణనాపద్ధతియందును కాళిదాసుని, శైలిని భక్తిని పోతనఁగూర్చి భరింపింబును. సంస్కృతాంధ్రములందు వాడుకలోలేని యత్యద్భుతోపమలు ప్రాపంచిక నిత్యవ్యవహారమున కానవచ్చునవి యిందు లెక్కకు మీటి కలవు. ద్విత్రిచతుస్రాసము లితనికి మిక్కిలి ముష్టములు. దశరథుని మిథిలాప్రయాణమును మూడు పందల వృత్తములతోఁ బెంచి నాయకా నాయకుల పితృజిలలు పుష్పావచయము జలక్రీడ మధుసానము మున్నగు విషయముల కవకాశము గల్గించికొని వరించెను. దీనింబట్టియే కాఁజోలు: కంబరామాయణ మున నెడతెగని వర్ణనములతో దీర్ఘాది దీర్ఘమైన దను లోకవ్యవహారము సిద్ధించి యుండనోవు.

ఇందెక్కువ భాగమితఁడు తిరువెఱ్ఱెఱ్ఱునల్లారను కొంతభాగము తిరువల్లి యూరను వ్రాసెను. కంబకవివ్రాసిన దాలు కాండములే. ఉత్తరకాండమును సాలెకులమునఁ బుట్టిన వాణిదానుడను కవి రచించెను. కంబకవి రామాయణమును పూర్తిగావించిన పదవ శ్రీరంగమున కేగి ఓంకారవిమానమున యోగనిద్ర వహించు శ్రీరంగనాథస్వామిని దర్శించి నమ్మాళ్వారులపై నొక గ్రంథము వ్రాసి యటఁగల మహాపండిత సభలో దన రామాయణమును వినిపించి సభవారి మెప్పువడసెను. అందలి పండిత సభకు రంగమని పేరు. దానింబట్టియే లోకమున “రంగమున కెక్కునా?” అను సామెత రూఢియైనది. సరస్వతి అంతాది [ముక్తవద గ్రస్తము] ఏరేత్రపదు (కృషిపై దెబ్బది) అనుగ్రంథములు కూడ నితనిచే యందురు.

ఇతని కవిత్వము సరసము లలితపదాలంకార యుక్తము అర్థగంభీరము పండిత పామరరంజకము భక్తిప్రబోధకము నైనది. శైలి గంగాప్రవాహము ననుకరించును. రసస్ఫూరికముగా వర్ణించుటలో సీతఁ దద్విశీయుఁడు. అందులకుం దగిన ఘట్టములు కొన్నింటి నితఁడు కథ పోకడకు ననువుగా క్రమవిరుద్ధము వినుగులేకుండు తీరునఁ గల్పించుకొని యున్నాఁడు. చూడుఁడు. రామలక్ష్మణులు కౌశికుని వెంటబడించిపోవుచుఁ గాంచినట్లు మిథిలాపురము వర్ణింపఁబడినది. అరణ్యగమనశ్రమము సీతకుఁ దోఁప కుండునట్లుగా వృక్షవక్షిమృగ నదీనదములు మనోహరముగా రామునిచే వర్ణింపఁబడినవి. హనుమంతుని సీతాన్వేషణ నెపమునను రాముఁడు లక్ష్మణునకుం జూపు నెపమునను లంకవర్ణింపఁబడినది. ఇట్టివే అట నట గొన్నికొన్ని కలవు.

ము ఖ్య ము ల గు మార్పు లు.

శ్రీరాముఁడు మిథిలా రాజపీఠిలో తమ్మునితో మునితో నేగుడు మేడమీద నుండిన సీతఁ గాంచుట, సీతయు రాముంఁగాంచుట, అందుపై వారి యనంగ దళావస్థనము, దళరథుఁడు దుఃఖావస్థ యందు తనకొర్వకౌహికములు భరతుఁడు చేయ రాదనుటచేఁ బదపడి వసివుఁడు శత్రుముచ్చేతేయించుట, సీతారామలక్ష్మణులగస్త్యా శ్రమమునుండి పంచపటికేగుచు మార్గమధ్యమున జటాయువుంఁగాంచి సంభాషించుట, రావణుఁడు సీతను వర్ణకాలతోడ భూమిని కెల్లగించుకొని పోవుట, సుగ్రీవుఁడు తారను తల్లిగా భావించి గౌరవించుట, విభీషణుఁడు రావణునకు హీరణ్యకశిపు వధముఁదెలుపుట, యుద్ధరంగమున విభీషణ కుంభకర్ణుల సంభాషణము, రావణుఁడు రామలక్ష్మణు శిరోధనువులు గల్పించి చూసి సీతను బెడరించి లోఁగొన యత్నించుటకు మాటుగా మాయజనకుని గల్పించి వానిచే భూజాతకు దుర్నితులు చెప్పించుట లోనగునవి. ఈ కవి సుగ్రీవ విభీషణులకంటె వారిని రావణుని కుంభకర్ణుని ఎక్కువగా గౌరవించెను.

తెనిఁగింపు.

సంస్కృతకావ్యముల నాంధ్రీకరించుట సులభకార్యము. అందలి పదములు నమానములు అట్లట్లే తుదిప్రత్యయములు చేర్చి యుపయోగించుకొనవచ్చును. అజవమునుండి యట్లుచేయుటకు వీలు లేదు. తెనుఁగు సంస్కృతానుసారిణియైనది. అజవముట్లుగాక స్వతంత్రించియే యున్నది. రెండును ఒక మాతృకగల ద్రవిడభాషలేయైనను నిత్యవ్యవహారమందుగల పెక్కుపదము లర్ధరూప భేదములు లేక యున్నను ప్రకృతి ప్రత్యయ సంబంధముం దజవమున స్వాతంత్ర్యమున్నది. మఱియు భాషా వివృద్ధి కవకాశమెక్కువగానున్నది. పదముల నిచ్చవచ్చినట్లునుకూలముగా సృష్టించుకొనవచ్చును. తెనుఁగున నట్టి పద్ధతులు విరివిగాలేవు. అజవమందలి విశేషణ పద్ధతి వింతగాఁ గానవచ్చును. అపద్ధతి నా సహజ శైలినిగూడఁ జాలచోట్ల మార్చివైచినది.

“కంబికవియే పండితుఁడు; కంబికవి యింటి కట్టుకంబముగూడ కవిత్వము చెప్పును; అను నా ముడులకుఁ గారకుఁడైన యిమ్ముహాకవి కవిత్వమందలి గొప్పతనమును కొంతవఱకై ననాంధ్రులు గ్రహింప గలిగినచో నావలెక్రమ ము నవలము కాఁగలదు. గ్రంథము గొప్పదిగావునఁ దెలిసియుఁ దెలియకయుఁ దొనుఁగులు దొరలియుండవచ్చు. అట్టివి తెలిసి తెలిపినవారికి విషయపూర్వక వందనము లర్పించును.

ఇట్లు
సుజన విధేయుడు

శ్రీరాములురెడ్డి.

అభినవ పోతనామాత్య, విద్యత్కవికుల తిలక

సాహిత్య రత్నాకర, కవితా తపస్వి, మహాకవి

శ్రీ పూతలపట్టు శ్రీరాములురెడ్డి గారు

చిత్తూరు మండలమునకుఁ జెందిన పూతలపట్టు గ్రామమున జన్మించి [5-4-1892] ప్రాథమిక పాఠశాలలో మాత్రమే పఠించినను స్వయంకృషిచే ఆంధ్ర, తమిళ, సంస్కృత సారస్వతములు ప్రియతమము చేసికొని, విశ్వవిద్యాలయ విద్యత్పరీక్షలో నుత్తీర్ణులై, ఆంధ్ర పండిత పదవిని నిర్వహించి బహు పద్య, గద్య, కావ్య ప్రణేతలై, వె నేటు సభ్యులై, నిరంతర సారస్వత సేవ కావించుచు విద్యచే విజ్ఞానముచే వినయముచే విశ్రుతిచే సర్వాంధ్ర జనసంస్తుతి పాత్రులైన ప్రతిభాసాధోదులు శ్రీ పూతలపట్టు శ్రీరాములురెడ్డిగారు.

శ్రీ శ్రీరాములురెడ్డిగారు పాఠశాలలో పైమరీవరకే పఠించినను స్వయంకృషిచే నాంధ్ర గీర్వాణ తమిళ సారస్వత సముద్రములు మథించి పండితీషీయాశము కైవసము చేసికొనుటకో తృప్తి పడక, మదరాసు విశ్వవిద్యాలయ విద్యత్పరీక్షకుఁ గూర్చుండి యందు నుత్తీర్ణులైరి. తరువాత సుమారు ముప్పదియైదేండ్లు మాధ్యమికోన్నత పాఠశాలలో నాంధ్ర పండితపదవి నిర్వహించి, యనమానమైన బోధన పాటవము చేతనేకాక అప్రతిమాన శీలసంపదచేకూడ నంతేవాసుల కానందోపదేశములు చూపిలిచ్చిరి. విద్యార్థుల కన్యవిషయములకంటె నాంధ్రమున నధికాసక్తి యావహిల్లఁజేయుట వారి అనన్యసామాన్యమైన ఆధ్యాపన పాటవమునకుఁ దార్కాణము. విద్యార్థి వర్గములందు చారివలె భాష యెడనేకాక బోధకునియెడఁగూడ నపారభక్తి తత్పరతలు కలిగించు పండిత ప్రకాండులెందఱో యుండరు.

చిత్తూరు వివాసము శ్రీ శ్రీరాములురెడ్డిగారి కాంధ్ర గీర్వాణములనే కాక తమిళమునుగూడ నాపోశనము పట్టుట కవకాశము కలిగించినది. అది వారికి కీర్తినంపదను ఆంధ్రసరస్వతి కభీనవాలంకార సౌభాగ్య సంపదను చేకూర్చఁజాలినది. వారణవమునుండి కంచిరామాయణమును, నాలఁడియారును, పెరియపురాణమును, శిలప్పదికారమును, మణిమేళలను, భారతి కవివరేణ్యుని మధురకవిభాషాదములను ఆంధ్రీకరించి ఆంధ్రసరస్వతికి వెలలేని వింతకొడపులు వెలయించిరి. సంస్కృతమునుండి వారను వదిలిన కుమారసంభవమును, ప్రశ్నోత్తర రత్నావళియు వారి సంస్కృతభాషాపాండిత్యమును అనువాద నైపుణ్యమును చెప్పక చెప్పుచున్నవి. తెనుఁగు సందేశమందును, నీతిగుచ్ఛమునందును గల పద్యములు లలిత ప్రసన్నమైన వారి కైలికిని మృదుమధుర పదప్రయోగమునకును అనన్య సామాన్యమైన ప్రతిభాపాటవమునకును తార్కాణము.

శ్రీ రెడ్డిగారు రచించిన గద్య గ్రంథము లనేకములు. అందు విశ్వామిత్ర చరిత్ర, సురాభాండే శ్వర సుజ్ఞాన బోధినులు ముఖ్యములైనవి. వీనిలో నైదుభాగములుగా ప్రకటితమైన సుజ్ఞానబోధిని సరళ సుందరమైన భాషలో సామాన్యులకుకూడ వివిధ విజ్ఞాన విషయములందించు సన్వర్ధనామధేయమై యల రారుచున్నది. ఇవిగాక వారు పాఠశాలల యువయోగ్యులమై ప్రచురించిన వాచకోపవాచకములు లెక్కకు మిక్కిలిగా నున్నవి. వారనవరత పరిశ్రమ కావించి మూఁడు నిఘంటువులను విమించిరి. అందు రామ చంద్ర విద్యారితోశము ప్రకటితమై బహుళ సంఖ్యాకులైన విద్యార్థులచే నుపయోగింపఁబడుచున్నది. శబ్దార్థ కల్పకమును సార్థక నామధేయమైన భృహన్నిఘంటువును, పురాణ పాత్ర చరిత్ర నిరూపకముగు అభిదాన దర్పణమును వెంటనే బ్రచురింపఁదగిన ఆహ్లాద్యగ్రంథములు.

శ్రీ శ్రీరాములురెడ్డిగారి కవితాపాండితీ ప్రాగల్భ్యములను గుర్తించి ఆంధ్రదేశము వారి ననేక విధముల వాదరపూర్వకముగా గౌరవించినది. 1948-వ సంవత్సరమున వారికి పలువురు విద్వాంసుల సమక్షమున “విద్యత్కవి కులతిలక” బిరుద మొసంగఁబడినది. చిత్తూరుసంఘటితము వారికి “సాహిత్యరత్నాకర” సార్థక బిరుదము నొసంగి సత్కరించినది. శ్రీ వేంకటేశ్వర విశ్వవిద్యాలయము వారిని సెనేటుసభ్యులుగా నెన్నుకొని యుభయ ప్రతిష్ఠాకరమైన ఉత్తమ కార్య మాచరించినది.

శ్రీ శ్రీరాములురెడ్డిగారి విగ్రహమువలెనే వారి పాండితియు గంభీరమైనది. వారి హృదయము వలెనే కవితయు రసార్ధమైనది. వారి వర్తనమువలెనే రచనయు సరళమైనది. తమిళ సారస్వత సాగరమునందలి రత్నములను సేకరించి సోదరాంధ్రులకు నెఱచూపిల్చిన వదాన్యకేళురులువారు. వారెంత కవులో అంత శిష్యవత్సలులు; ఎంత సహృదయులో అంత రసజ్ఞులు; బహుభాషా వేత్తలు; సంస్కార పరాయణులు; సర్వాండ్రజ్ఞ సమస్త పాత్రులు.

డా॥ దివాకర్ల వేంకటాచార్యుని,

[ఎం.ఎ. [ఆనర్సు] పి. హెచ్. డి.]

శ్రీరామ

పీఠిక

జాతిచేత తెనుగువారును అటవవారును ఒక్కరయని శాస్త్రజ్ఞుల సిద్ధాంతము. వీరిరువురకును ఎన్నియో తరముల క్రిందట సామాన్యమైన తెగ ఒక్కటి యుండెడిది. ఆయాదిమకాలములో దానిపేరె ద్దియో అది యెంత విస్తీర్ణముగ మన దేశమందు వ్యాపించియుండెనో నిర్ధారణముగ నిప్పు దెలుంగఁ జాలము. సింధునదీ తీరమున మూడురాలుగువేల యేండ్లక్రిందట ప్రసిద్ధిగ నుండినట్లు మొహెంజోదారో ఇత్యాదిస్థలముల నిప్పుడు బహిరంగ పలుపఁబడిన పురాతనవస్తు సామగ్రిలు ఇత్యాది చిహ్నములచే ఇది దేశమంతట వ్యాపించియుండిన జాతియని యేర్పడియెడిని, దాక్షిణాత్యము మాత్రముకాదు. ఈ జనమునిప్పటి వారు ద్రావిడులని పేర్కొనుచున్నారు. ఈ మహా వృక్షముయొక్క శాఖలో అనేకములు. ఎన్నియని ఎంతదూరము ఎన్ని దిక్కుల వ్యాపించినవని, యిప్పుడు నిర్ధారణచేయ వీలులేదు. అయిన, ఒక్కటి మాత్రము నిస్సంశయముగ నిజము. అనఁగా తెనుగువారు అటవవారు నీశాఖలోనివారని.

ఇట్లు జాతిచేత అటవవారితో ఐక్యము నెక్కువచెందిన వారయ్యును ఆంధ్రులకు విద్యాది నాగర కతా సంస్కరము ఆర్యులతోనే యధికము. ఆర్యుల అమోఘమైన నాగరకతను గుఱించి విస్తరించి యిటఁ జెప్పవలయుట అనావశ్యకము. వారిభాష, వారివేదములు, ఉపనిషత్తులు, భారత రామాయణాది పీఠికావ్యములు, భాసకాళిదాస భవభూతి శూద్రకాది మహాకవుల నాటకములు, వారినంపు నిర్మాణము, ధర శాస్త్రములు మనదేశము నందితర నాగరకతల సంతర్ధానమందునట్లు నిజప్రాళప్రభావములచే చేసినవి. ఇందున ఆశ్చర్యముగాని విషాదముగాని మనము చెందఁబనిలేదు. సంస్కృత భాషామహాత్మ్యము దాని యుండుదృఢించిన మాగది మొదలగుభాషల మహనీయత లోకమంతయు నాకర్షించియున్నది. ఆర్యులయు వారియందుండి యుద్భవించి నూతనమార్గముల లోక ప్రసిద్ధిని వ్యాప్తిచెందిన బౌద్ధులయు జైనులయు వాఙ్మయము, నాగరకత, వర్ణము మతము మొదలైన భేదములచే అన్యజాతులనఁబడు పాశ్చాత్యులలో నైతము గౌరవాదరణములకు పాత్రములై యున్నవి. ఇంక సమీపస్థులమైన మనవిషయము చెప్పనేల; ఆర్యులలో సాయుజ్యమందిన జాతులలో ఆంధ్రులొక్కరు. మనదేశములో ఒక్క తమిళులు మాత్రమే తమ విశిష్టతను సంపూర్ణముగా కోలుపోక ఇంకను నిలుపుకొనియున్నారు.

ఆంధ్ర వాఙ్మయములోని రచనలలో ముక్కలు ముప్పివైనను సంస్కృతానుకరణములు, అను వాదములు. భారతము భాగవతము ప్రబంధము లనఁబడు మనువసుచరిత్రాదులు ఇతి వృత్తమునందు సంస్కృతము ననుకరణములు. స్వతంత్రించి వ్రాయఁబడిన గ్రంథములు మనలో చాల తక్కువ. ఒక్క గ్రంథములేకావు. తత్త్వములును ఆధ్యాత్మికాది విచారములును స్వయంభవములైనవి లేవు. ఈ మాటకు అవసరములైనవారు నాకుఁదెలిసి యరువురు మాత్రమ. వేమన్న, పింగళి సూరనార్యులు. అనగా వేమనపద్యములు, కళాపూర్ణోదయము తప్ప తక్కిన మనకృతులన్నియు ప్రతిబింబములు ప్రతిధ్వనులే. వేలుకాపు

తమిళులు తమ విశిష్టతను అనేకవిధముల సమోమముగఁ బ్రదర్శించి యున్నారు. కావ్యసృష్టిలో వారు అద్వితీయులైన ప్రతిభావంతులు. తత్వశాస్త్రమున శైవశిద్ధాంతమును ప్రతిష్ఠించిన ఆధ్యాత్మిక ప్రభావులు. నీతి బోధనమందు శ్రీమత్కరువ్రాసిన కుఱుగను గ్రంథమునకు మించినది ప్రపంచమున నెట్టియు లేదని చెప్పవచ్చును. పైవీనికి నిదర్శనముగా కొన్నింటిని స్థావరపులాక న్యాయముగా పేర్కొనియెదను.

కావ్యములలో శిలపదీకారము, మణిమేఖల అను, వీనికి మించినవి కిందుట అరిది. తెనుఁగున వానికి ససూనమైనవియు లేవు. శతాంశమైనను పోయినవి లేవని మొగమోటము లేక పలికినను సత్య వికల్పము కలుగనేరదు. శైవ సిద్ధాంత గ్రంథములలో ముఖ్యములైనవి శేవారములు. నేను చిత్తూరు హైస్కూలులో చదువుచున్నప్పుడు శ్రీరంగసామప్ప అను తమిళ విద్వాంసుని మొట్టమొదటి ద్రావిడోపాధ్యాయునిగా నియమించిరి. వారికి మాతండ్రిగారు కట్ట మంచులో మాయుండ్లలో నొకదాని నివాసమున కిచ్చిరి బాడుగ పుచ్చుకొనలేదు గని వారివల్ల మాకుఁ గలిగిన ప్రయోజన మింతింత యని చెప్పఁజాలము. వారు శేవారములు, శ్రీఆంధాలమ్మ పాశురములు పెరియు పురాణము మొదలగు గ్రంథములనుండి అప్పుడప్పుడు మాకుఁబది వినిపించెడువారు. అదియ మొట్టమొదటనాకు తమిళులవిశిష్టతను బొన్నత్యమును గుర్తించుటకుఁ గలిగిన అవకాశము. పిమ్మట కనకసభాపతిచే వ్రాయఁబడిన వేయేండ్లక్రిందటి తమిళుల చరిత్రము, కృష్ణ స్వామయ్యంగారు, మాధవయ్య దీక్షితులు మొదలగువారు పరివర్తించి తెలిపిన మణిమేఖల, శిలపదీకారము మున్నగు గ్రంథములవలన తమిళుల భావగాంభీర్యమును కొంతకు కొంత తెలిసికొను వాడనైతిని, తంజావూరు పుస్తక భాండాగారములోనున్న ముద్దవళవిచే తెనిఁగింపబడిన ఆంధాళమ్మ పాశురములను కొన్నిటిని చదివి ఆనంద తన్మయత్వము చెంది ఆపాశురములన్నింటిని తెనిఁగింపవలయునని శ్రీ వేటూరి ప్రకరశాస్త్రి గారిని ప్రార్థింపఁగా వారు అట్లే యొనర్చి, ఆంధ్రులకు మహాపకారముతో మహానంద సిద్ధి గలిగించిరి.

ఆంధ్రుల చరిత్రములను విమర్శించి చూచినచో ఒక్కవైపరీత్యము గోచరింపకపోదు. సంస్కృతమునుండి ఆర్యమత గ్రంథములను కావ్యములను నాటకములను అట్లు తెనిఁగించినవారు ద్రావిడ వాఙ్మయమునెల మనకు ప్రదర్శింపకపోయిరో కారణము మృగ్యము. సంస్కృతమునుండి తెనిఁగించుచే కాదు. తెనిఁగించిన వానిన పునః పునః తెనిఁగించుట. రామాయణమునకు శాకుంతలమునకు తర్జుమాలెన్ని యున్నవో యోచింపుడు. ఇంకను ఎన్నికానున్నవో! అలవమునుండి ఏల యీరితిని తుడకు ఆ జగన్మోహన మూర్తియైన మణిమేఖలనైన తెనిఁగించి ప్రత్యక్ష పఱుపక పోయిరో! రుచిలేకయా? స్మర్యలేక పోవుటచేతనా?

సంస్కృతమునుండి అట్లాండ్రీకరించినవారు పాళి మున్నగు ప్రాకృతములనుండి బౌద్ధమత గ్రంథములను తెనిఁగింపరైరి. తుడకు కాళిదాసునకు మార్గదర్శకుడైన అశ్వమేఘుని బుద్ధచరిత్రమును గూడ మనవారికి తెనుఁగుచేసి తెలుపరైరి, కారణమేమియై యుండవచ్చును ఇట్టి నిరోధములకు:

నాకుంజూడ మతభేదమని తోచెడిది. ఇది తప్పుగాదు. దోషముగాదు. పాపమునుగాదు. మఱి సహజమును. ఒకేవిధముగఁ జూచిన సద్ధర్మము నైనయది. హిందువులలో దృష్టిని బట్టి మతమేర్పడుట కంటె మతమును బట్టి దృష్టిపోవుట ఎక్కువగ వ్యాప్తము. మతమును బట్టి దృష్టిపోవుట ప

లోను అందరిలోను ఎక్కువ అలవాటు. దృష్టినిబట్టి మతము పొవుట తక్కువ, మొత్తము మీద ఆంధ్ర వాఙ్మయము మంత్రము లట్లు బ్రాహ్మణాదీనము. అందు వలననేగదా వీరశైవ కవులైన నన్నెవోడుడు పొల్కరికి సోమనాథుడు మొదలగువారికి మనయందు వ్యాప్తి లేకపోవుట. ఇటువంటిదే యేమో బ్రావిడ వాఙ్మయమును మనము అస్పృశ్యమని తలంపక పోయినను సృశింపకుండుటకు హేతువు. హేతువెట్లున్న నేమి? మనకుఁ గలిగిన విఫలత్వము చాల విషాదకరము. తమిళులనుండి అన్నదములట్లు మనము హక్కు మైదాయభాగముగ ననుభవించ వలసినశైవ సిద్ధాంతము ఆశ్వురుల చరిత్రములు పెద్దపురాణము ఇత్యాది జ్ఞానభక్తిరసములను పోగొట్టుకొంటిమి. మఱియు వీనికంటె ముఖ్యమైనది ఆనందము. అనగా సాహిత్యా నందము. ఆయానందము సమేయముగఁ బ్రసాదింపఁగల మణిమేఖలాది మహోత్కృష్ట సాహిత్యానం దము ననుభవించ నేరమైతిమి. ఇయ్యది మన దురదృష్టము. తమిళు లియ్యకపోవుటచేఁగాదు. మనము గ్రహింపక పోవుటచే.

సాహిత్యమునందు తెనుఁగుభాష ఇతర భాషలతోఁ బోల్చి చూచిన యెడల చాల వెనుకఁబడి నదని చెప్పక తప్పదు. ఈలోటు సంగీతమునందు నష్టపరిహారము సంపూర్ణముగా చెందియున్నది. భాషా వేత్తల నిర్ణయ ప్రకారము సంగీతమునకు ప్రశస్తముగ ఎత్తిన భాషలు రెండే. అందొక్కటి తెనుఁగు. రెండవది ఇటాలియన్. ఈఫలసిద్ధికి హేతువులు నాలుగు.

మొదటిది మనయందు సరళము లెక్కువగ నుండుట. రెండవది అచ్చు లెక్కువగానుండుట. మూడవది సంస్కృతమునకు విందుమించు సమానముగా ఏవోకొన్ని అపురూపములగు స్వరములకుఁ దక్కుఁ దక్కిన స్వరముల కన్నింటికిని విన్నపముగనూచింపఁగల సంజ్ఞలుండుట, సంజ్ఞాపరిచ్ఛేదమునందు సంస్కృతమునకు రెండవది తెనుఁగు. అఱవ మధ్యానము నాల్గవది గురులముపులకుండు భేదమును వ్రాయునప్పుడే విదితపఱచుట. ఇంగ్లీషునందు చెప్పి నేర్చుకొనవలయునేగాని చూచి యుచ్చరించుట అసాధ్యము. ఈ నాలుగు హేతువులవలనఁ గలిగిన ఫలము శ్రవణానందము దానినుండి కలుగునట్టిది ప్రాణసుఖము.

తమిళ గ్రంథములు తెనిగించి మన విద్యావికాసమునకు దోహద మొనర్చిన వారిలో కాల క్రమమునుబట్టి చూచిన ఈ కంఠరామాయణము ననువదించిన నామిత్రులు బిండువులునైన పూతలపట్టు శ్రీరాములరెడ్డి ప్రథముఁడుకాడు. పూర్వమున్నారు. అనఁగా ఇందు సంతతి పారంపర్యము కలదని కాదు నా యభిప్రాయము. కొన్నియేండ్ల క్రిందటను విశాల ద్విపి విశాల హృదయముగల ఆంధ్రులు కొందఱు తమిళ భాషావిశారదులు కొద్ది తమిళ గ్రంథములు తెనుఁగునకు పరివర్తించి ప్రకటించియున్నారు. మన దోషమో దురదృష్టమో వానికి మనయందు అర్హతకొలది ప్రాధాన్యము ప్రాచిల్యము కుదురలేదు. ఇత ముందైన మనము సంస్కృతముతోఁ గూడ. తమిళమును ఆక్రమించుకొని భాషా పరాక్రమశక్తిని ప్రకటిం చుముగాక.

ఇక ప్రకృతమునకు వత్తము. పూతలపట్టు శ్రీరాములురెడ్డిలోని విశిష్టతయేమన, ఒకటి వీర నేక ద్రవిడ గ్రంథములను తెనిగించియుండుట, వీరికి అటవముతోడి సంది బహుళము. వీరాండ్రులకు మనఃపుష్టికై యొనఁగిన అటవ నై వేద్యము లివి.

1. శ్రీవల్లభదురగారి “కుఱ్ఱ” అను నీతిబోధక గ్రంథములలో లోకభ్యాతి గడించి ప్రాథమిక వర్గమునకుఁ జెందిన మహోత్కృష్ట సదృశక కావ్యము.

2. నాలడియార్ (చతుష్పది) అను పేరెన్నిక గన్న కుటకును పోలిన నీతిమాల, ఇది వ్రాత లోనున్నది కాని యింకను అచ్చునడలేదు.

3. నన్నెటి (సన్మార్గప్రబోధిని) ముఖ్యముగా బాలకుల కత్యంతోపయుక్తమైన పాఠ్యగ్రంథము.

4. కొన్నెవేందన్. ఇందలి యితిహాస మేమన శివుఁడు తన జటాజూటమున చాల ప్రీతితో ధరించుకొను పూలు యివి; విషయము నీతిబోధ. ఈ అటవ వారికి, మనకు శృంగారమెట్లో, నీతిబోధ అట్లున్నదని తోచెడిని. దొర్నాగ్గుల్లు; లోక సుఖమునందు మనకుండుఆన క్తిలేనివారు. ప ర ద్వా న ము లోకధ్యానము ఎక్కువ. ఇది కారణమేమో కొంతవఱకు వారు పొరుగువారైన ఆంధ్రులచే జయింపఁబడుటకును మనవారు తంజావూరు మధుర మొదలగు స్థలములందు వారినేలియుండుటకును.

5. కంబరామాయణము. ఈ మహోన్నత గ్రంథము నటవమున రచించిన కవి కంబుఁడు. ఈయన వ్రాసిన గ్రంథము విషయమునందు లోకారాధ్యము. శైలియందు లోకానందము. అట్లుండియు శ్రీరంగములోని వైష్ణవోత్తములు దీని సంగీకరించుటకు సమ్మతించలేదు; అప్పుడు వారిదాక్షిణ్యము సంపాదించఁ గొన్ని వైష్ణవ గ్రంథము లితఁడు వ్రాసెనట; దానిపై వారు దీని సంగీకరించి కంబుని గార వించిరని జనవదంతి. ఇది ఎంతమాత్రము నిజమో చెప్పలేము. ఇట్టి కతలు అనేకుల గుఱించికట్టుట మన ఆగమ సంప్రదాయము. సూత్ర మొక్కటి; మెడలు మెండు.

చిహ్నరుజిల్లాయందు కంబరామాయణము సామెత కెక్కినది. “ఏమిరా; కంబరామాయణము మాట్లాడుచున్నావు” అని పరిహాసము చేసినచో దానియర్థ మిది. వివరీతములైన దీర్ఘవర్ణనలు చేయుచున్నా వేల; అందును అసంబద్ధములు కథాప్రవాహమున కడ్డులైనవానిని. అనఁగా కంబమహాకవి కొన్నికొన్నిచోట్ల విషయమునకంటె వర్ణనకే యెక్కువ ప్రాధాన్యమిచ్చినట్లు తోచఁజేయు ఘట్టములు మితము మీటి యున్నవని ఆరోపణ. ఇదియెంతమాత్రము విమర్శకులు సమర్థింతురో చెప్పలేను. నాకును ఈయారోపణలో కొంత సత్యమున్నట్లు తోచెడిని. ఇది నా పొరపాటు కావచ్చును. నా విధాంతి కాబోలు; తమిళులకేమో ప్రతి పద్యము ప్రతివాక్యము అనంద మొనఁగుట నేను ప్రత్యక్షముగఁ జూచియున్నాను. నేను క్రీస్టియన్ కాలేజి లో చదువునప్పుడు రెండవ స్టూడెంటు హాస్టలులో నా నివాసము. నాసహవాసులలో ననేకులు ద్రావిడులు. అందొక్కఁడుఁడు కంబరామాయణ పారాయణ పరాయణుఁడు. నాకర్థముకాదు వదలిపెట్టుమని బతిమాలినను విడువర “మీ తెనుఁగునకు మించినది మా అటవము” అని నాకు నిరూపించుటకై ఐలాత్కరించి కంబ రామాయణము చదివి ఇంగ్లీషున వివరించెడివాఁడు. అవర్ణన ఘట్టములు నాకెంతవినుగో వా ని కం త

మఱియు మహానందము. “లోకోభిన్నరుచిః భిన్నభావః” కంటఁబడు వ్రాసినది అరవలకు. ఆంధ్రులకుఁగాదు. వారికి సంపూర్ణముగ నచ్చినప్పుడు మనలేమి హక్కున్నది ఆక్షేపించుటకు? తమిళుల కంటరామాయణ మనఁగా సాహిత్యచక్రవర్తిత్వమునంది కిరీటము దాల్చిన మహత్తు.

శ్రీరాములురెడ్డి పరివర్తనము సంస్కృతమునుండి కావించఁబడు పరివర్తనముకంటె చాల కష్టమైనది. సంస్కృతమునకు తెనుఁగు పురాకృతముతో సరి సమాన మనదఁగు సమీప సంబంధముగల భాష. జాతిచే మనము ద్రావిడుల మయ్యును విద్యాది సంపర్కములచే అఱవలకంటె ఆర్యులకు సమీపస్థులము. కొన్నిగీతములు అక్కరలుసీసములు తక్కఁదక్కిన మనఛందస్సులన్నియు తత్సమములు. ఇతః భాషయన్ననో అమేయముగా సంస్కృత ప్రతిబింబము. సంస్కృత వృత్తములును, అందలి పదములను మార్పులేకయు కొంతమార్పుచేసియు మనసాహిత్యమునందు కవులు ప్రవేశ పెట్టుట సులభమైనవని. “గమకరీఢి కృతనైక నీవృతుఁడనై” ఇందు “డనై” మాత్రమేగదా తెనుఁగు:

“అశ్రాంత శ్రుతి పాతపూత రసనా విర్భూత భూరిస్తవా

ఊహ్య బ్రహ్మముఖౌఘవిఘ్నిత నవస్వర్గక్రియా కేళినా”

అను దానిని.

వేదాధ్యాన విశేషపూత రసనా విర్భూత భూరిస్తవా

సాద బ్రహ్మ ముఖౌఘ విఘ్నిత నవ స్వర్గక్రియాకేళిచే

అని తెనిఁగించుటలో కవిచేసినది యతి ప్రాసముల కొఱతైన యలంతి మార్చేగదా!

అదిని తెనుఁగునకును అరవమునకును సన్నిహిత సంబంధమెక్కువగ నుండియుండక తప్పదు. కాలక్రమమున మనజీవితముతో సాహిత్యమును ఉత్తర వాహినిగా మారినది. దక్షిణవాహినిగనుడిండి. యుండిన రెండు విధములను లాభముచెందిన వారమైయుండుము. గతమునకు వగవనేల? అటుకాకపోయె. అఱవములో ఛందఃపద్ధతి భిన్నము. వారి సాహిత్యములోని భాషయు స్రవ్యతీ ప్రత్యయ సంబంధములును వేఱు. అట్లే ఎరవలితెచ్చి పెట్టుకొనుటకు సాధ్యము కాదు. మనశ్రీల కమ్ములు మలయాళశ్రీల చెవులకువలె! ఇక్కడ నిజమైన పరివర్తన క్రియ ఆవశ్యకము. అట్లట్లే మార్పులేక వినియోగింపజాలము. కాఁబట్టి ఇది నిజమైన భాషాంతరీకరణము. సుగమమైనవనికాదు. దుర్గమము దుస్థరము.

ఇట్టి యీక్తిష్టకళను ఎంత చక్కగా ఆనాయాసమని తోఁపించునట్లు శ్రీరాములురెడ్డి చేసి యున్నాఁడు! అది ఉభయ భాషావేత్తలకుఁగాక యితరులకు సంపూర్ణముగా విదితము కాదు.

సాహిత్యములోను సంగీతమునందుంబలె మనకు పలసిన పరమార్థము సౌఖ్యము. ఆనందము. యాథార్థ్యమంతగఁగాదు. ఈతత్త్వము ప్రకారము చూచిన యెడల మా శ్రీరాములురెడ్డి కంటరామాయణము సగతంత్రముగ రచించిన కృతి యట్లు ఐత్యమును వహించి ఏకభారగాఁ బ్రవహించి పాఠకులకు సంతకా

హాసకారియై యున్నది. కంబుని స్మరణలేక యే దీనిని చదివి ఆనందింపవచ్చును. బింబమునకు ప్రతి బింబమాయను విచారణ కవకాశమీయనట్టి ఆనందకరమైన కళ. దీనిని చదివినపుడు చూచినపుడు హృదయమిందే నిమగ్నమై లీనమై యుండుటయ దీని మాహాత్మ్యము. ఇదియే కవితా కళయొక్క సిద్ధియు పరిపూర్ణత్వమును.

శ్రీరాముడు సేతువును గట్టి లంకకు మనకు యాస సౌకర్యము గల్పించినాడు గాని యది సహారక్రియకై. ఈ శ్రీరాముడు ఈ భాషాసేతువును గట్టి తమిళులకు మనకు పరస్పర విద్యాజ్ఞాన వికాసములకై సౌకర్యము గల్గించి యున్నాడు. ఆ సేతువును సముద్రము ముంచి ప్రింగివైచినది. ఈ వాఙ్మయ సేతువు ఆచంద్రార్కము శాశ్వతముగ నిలిచి అటవలకు నాంధ్రులకు నాగరికతా సాంగత్యమును పెంపొందింపగలదు.

పద్మప్రభాస,
చిత్తూరు,
2-2-1951.

}

ఇట్లు,
క. రామలింగరెడ్డి

మహాకవివర్యులు శ్రీరాములురెడ్డిగారి దివ్యసమ్ముఖమునకు సమస్కార పూర్వకముగా జేయు విజ్ఞాపనము తాము పరమ కృపతోఁ బంపిన కంబరామాయణము చేరినది. తమ రామాయణము అబవ కంబరామాయణము కంటె మిక్కిలి మనోహరముగా నున్నది. సరళమైన శైలియును ప్రసాద గుణమును ముగ్రంథమందు విశేషముగా నున్నది. విహారసటలమున మూఁడవ పద్యమందు 'కాంతలార' మున్నగు సంబోధనములు మూలముకంటె మిక్కిలి మనోరమ్యములుగా నున్నవి. మూలగ్రంథముననున్న యితి ప్రాయముల నెంత మాత్రమును విడువక యీలాగున పరివర్తనము చేసినవారు నేనెఱిగినవఱకు వేఱెవరును లేరు (ముక్తయై కురింజియాక్క) అనెడి పద్యము మాత్రము తెలుఁగున నిట్టి భూ విభాగములు లేనందువలన మూలగ్రంథాభి ప్రాయమునకు సరిగలేదు. కొన్ని స్థలములందు మూలముకంటె లెస్సగా నున్నది.

ఆంధ్రులును ద్రావిడులును దేవర వారిని కొనియాడవలయును. అట్లు చేయని యెడల వారు తమ కర్తవ్యమును చేయఁదప్పిన వారగుదురు. తామొనర్చియున్న మహత్తరమైన కార్యము నెప్పుడైన నెఱిగి కొనియాడఁ గలరు.

సమస్కారములు.

మదరాసు, }
7-9-52.

దాసుడు
వే. వెంకటరాజులు.

అబవము, తెలుగు. మలయాళము. కన్నడములందు పండితులు
మదరాసు యూనివర్సిటీ ద్రావిడోపన్యాసకులు.

నివేదన.

—o—o—o—

తమిళ దిగంతములను దన మాదురీ విలసనముచేఁ దన్మయత్వమున ముంచి, యచటి మానవులను భక్తి భాజనులఁగావించి, ఆత్మోల్బణ రస ప్రవిష్టతచేఁ బరిసర ప్రాంత రస విపాసుల మనస్సులందు కాంక్ష పల్లవములను తేత్తెత్తించి యువ్వెళులూరఁ జేయుచున్న యీ కంబరామాయణమును కావేరీ ప్రపంతికిఁగల్గెల దీర్చి మనయాండ్ర పండిత దివ్యకర్షకుఁడు ఎడతెగని కృషితో నిజవాఙ్మయ క్షేత్రమునకుఁ బాఠించి యద్భుతమగు నొక యధునాతన కావ్యసస్యమును పండించినాడు. సోదర మానవులకు దాని రుచిఁజూప సమారాధన గావించు మహత్తర యత్నము గావించు శ్రీ పూతలపట్టు శ్రీరాములు రెడ్డిగారు బావివర్తమాన లోకమునఁ బసిడిపూలతో నభిమాన గంధముతో బ్రథ్యాతియనెడు దూహ దీపములతో సౌహార్దమనెడు నైవేద్యముతో నారాధింపఁదగిన ప్రణయ స్వరూపులు.

అయ్యది కావేరీతోయము, పవరస పరిపూర్ణకుల్యలతో మన క్షేత్రమునకుఁ బ్రవహించి యెఱుఁగదు. మన యుర్వరయాండ్ర క్షేత్రము. అట్లయ్యు నయ్యది భాషా భావరూపమున, గీర్వాణమును శబ్ద ధ్వని రూపమున ద్రావిడమును, సంగీతాది స్వరవి శిష్టతా రూపమున నన్యదేశ పదార్థములను సేకరించు కొన్నది. మొత్తముగఁగాని యఖండ రూపముగఁగాని యనువదించు కొనలేదు. అన్యభాషా కావ్యములను ఇది తనలోనికిఁ గేవల సంస్కృతమునుండియే కావ్యాది శాస్త్రముల గ్రహింపననువదించననుకరింప గడఁగినది, గీర్వాణమునకు నాండ్రమునకు వాసనా ప్రాబల్యమున నవివాధాప సంబంధ మున్నది. దీన నేమున్నను అదిమాతృభాషా సంస్కృతియే యగును. ఇంచు మించు తెనుఁగున సంస్కృతమందు లేని క్రొత్తది కానరాదు. అట్లేదేనియున్న రామరాజ భూషణుని కవితా సాధనమే; కథగాదు.

ద్రవిడభాషలలో ముఖ్యముగఁ దమిళమున కొక ప్రత్యేకత యున్నది. గీర్వాణ భాషా గంధము నది తనకు బట్టించుకొనక అభినవాభిజాత్యముతో, బురాతనాత్మాభిమానముతో నముచిత స్వతంత్ర ప్రతిభతో, దన సంస్కారమును విలక్షణముగ నెలకొల్పినదిట్ట. ప్రకృత మాండ్ర వాఙ్మయము అన్య సంస్కృతుల నవగాహన మొనర్చు కొనుటకు వివిధ భాషలనుండి జాతీయములను నానుడులను లోకోక్తులను సామెతలను న్యాయములను గేయములను అనివార్యములగు శబ్ద జాలములను సంగ్రహించుకొని వ్రావ్య పౌథాగ్య సంగీత ధ్వని సౌకుమార్యముల నన్నింటిని ప్రోగొనర్చుకొని “ఎల్ల జానలందు ఎఱుఁగవే బాసాడి-దేశ భాషలందు తెలుఁగు లెన్న” అని తన సహజ గర్వమును విశిష్ట దర్పమును దళ దిశల నెఱపి పలుకుం దీయందనమున, నుద్భారణ పటుత్వమున, గమన గాంభీర్యమున, శైలి సౌలభ్యమున, శ్రుతి మాధుర్యమున, సర్వజన శ్లాఘాపాత్రతచే నెఱ జాణయై మనల నానందాద్ధి నోలలాడించినది. శ్రీ రాములురెడ్డిగారి యుభయ భిన్న సంస్కృతులకు సమన్వయమును సాదించి, ద్రావిడ సంపత్తిని పరిసర ప్రాంతీయులనుభవించు స్వత్వము గలదని నిరూపింప భగీరథ ప్రయత్న మొనర్చి నేటికి అనువాద రూపమున మనభాగమును మనకు బొచ్చిపెట్టి-తామాండ్రజాతి సంస్కృతికి దోహద మొనర్చిరి. అక్కతన

నిత్యగౌరవమును, భావ్యున్నత స్థానము నలంకరించిరి. ఏతన్నుత్త కృషియందు సఫలతను భజించిన యీ రామచంద్రునకుఁ గావ్య జగద్భాస్త్రికులగు రస విపాసువులు, ముఖ్యముగఁ బిళ్ళిమాండ్రులు ముత్యాల నివాస లర్పించుకున్న కృతములగుదురు. తమ ప్రాంతీయ పురాతన గౌరవమును గోల్పోదురు. అన్యభాషల నున్న యీ యభినవ సారస్వతమును దాని విలక్షణ వైభవమును దమ సాహితీ భండారమునఁ జేర్చుకొన్ననాడే గదా నూనవ విజ్ఞాన సంపత్తి పెరిగి-సంకుచితతా దైన్యమును గోలుపోయి-మనో బలమును ప్రబల మొనర్చుకొను చేతనతా కిరణముల స్ఫుర్య నందఁగలదు.

సంస్కృతానువాదములు నేటిదనుక చద్యయన మొనర్చుచున్న రసిక సమాజము మాతృక కున్న గౌరవము తెనుఁగున కొనఁగునది కాదు. భాషా సంస్కృతుల విషయమున తల్లి బిడ్డలుగ నున్న యీ యనువాద మాతృకలకే యంతటి విభిన్నత లున్నచో నిఁక దన ప్రత్యేకతనే నిలఁబెట్టుకొన నుబలా బవడునట్టి తమిళ భాషనుండి తెనుఁగునకు దిగు నీకృతి తీరుతీయములు చెప్పవలయునా? హాస్యా స్పదము నుమా: అని ప్రత్రథమమున నేనీ గ్రంథసామమును విన్నతోడనే యూహాకల్పన మొనర్చితిని. అయ్యది బహుశః మానవ మనో దౌర్బల్యము కావచ్చును. కాని సంప్రదాయముగా వచ్చు నాయాచారమును దాని కలవాటు పడిన నేను కాదనఁ గలనా? కవియైనను కాదనఁ గలదా! ఇంట బుట్టినది, కాని యా సతత ప్రథకు అవవాదము కూర్చినవారీ పూతలపట్టు శ్రీ రాములురెడ్డిగారు మాత్రమే. దువ్వూరి రామిరెడ్డిగారు నైతమనద్యక ప్రతిభతో, జానపీక కావ్యముననువదించిరి గానియది త్రిశతికిమించని కావ్యము పానశాల: వీరొక మహాకావ్యమునే యనువదించి యసమ ప్రతిభ చూపిరి.

సర్వసాధారణముగ గీర్వాణవాఙ్మయ మనెడు మున్నీటినుండి యనువాద కుల్యలద్వారా ఆంధ్ర కేదారములకు రసములను పాటించునపుడు అనివార్యముగ యతిప్రాస విశ్రాంతిలనెడు ముసములలో విపరీతమగు (ధరణి-వావిరి - నలలిత - అరయఁగ సరవి - చిలన్తి - ఇల-కడఁక-వృధివి-ధరా తలము - సరస) వ్యర్థపదములను దుబ్బుగడ్డి పెరిగి కావ్య సన్యశోభకు చీలగునంత నష్టమునుగూర్చి యానందమును పంటను చెడఁగొల్పెడిది, ఈ కృషికుఁడు గడిదేటి, యనుభవమును సంపాదించి. నన్ను తోలు కృషికులనే యనంతముగా నిర్మింపఁగన్న మేధాబల సంపన్నుఁడు గాన మెలఁకువతో నాకలుపు మొలకలనే పెరుఁగనీయక, పాదములను మునుములను చెదరనీయక, వ్యాకరణచ్చందోమార్గ సాధన విశేషముల కాపువెట్టి యఖండమగు రామాయణ రాజనములను చక్కగఁ బండించినాఁడు, మచ్చునకని పరికించినను ఈ కాపు కళ్ళమునుందూఁక గన్నట్టదు. ఇంతటి జాగరూకతకుఁ గారణమేమాయని గాఢముగ నాలోచించితిని. ఆచంద్రతారార్కము నిలుచునట్టి మహాకావ్య సృష్టియం దలఁతి యలంతి దోసము లుంట గని రసిక పాఠకలోకము తన్ను మధుర హాస్యము పొల్పావించునని యెఱింగిరి. కావున వీరు ప్రతిభా పారంగతులు.

శ్రీరాములురెడ్డి శిష్యుకోటియే వ్యాకరణచ్చందోలంకారములకుఁ జక్కని వ్యాఖ్యానములు రచించి నమధులని ప్రసిద్ధిపహించియుండ నిఁక వీరి పాండిత్యమునుగూర్చి వేఱుగా నడుగనేల! ఇదియొక యధునాతన తపస్సు. నూతనకృషి, ప్రాచీన సంస్కారము - సాంప్రదాయక వ్యుత్పత్తి - మానసిక

ప్రతిభ - కాకున్నచో వికృతమున నింతటి యఖండ గ్రంథము సిద్ధమై యాంధ్రజన సమక్షమునకు వచ్చుట సామాన్యముగాదు. నేటిదనుక నింతటి పెద్దపని నెవరును ఈ రూపమున, దలపెట్టలేదు. ఇక్కడ గవిత్వమునుగూర్చి కొంత చర్చింప వలసియున్నది.

అనువాదముల కవిత సలక్షణముగనుండునుగాని చెవికి నింపు గూర్చదు. శాస్త్రములను పట్టించి యుండురుగాని మనసునకుఁ బట్టదు. అర్థవల్లి భావశాస్త్రర్య సౌరభ్యములు రాజమార్గమున వ్యాపింపవు. చదువుచున్న వికారమేదో మనోవీధిం బ్రవేశించినట్లుండును. ఇది కొందఱియనువాదములలోని విలక్షణత. ఇక్కారణముననే అనువాదమును పరిత్యజించి కొందఱునుకరణముం బూనిరి. ఏమయినను బిటుగ నీలుగుకొని మూన్నాళ్ళనాడు చచ్చిన పీనుగువలె నీరసమై నిరీపమై భీభత్సశోభతో బ్రత్యక్షమగుట మనము చూచినది. కొన్నియెడల అనువాదకుఁడు దిగివచ్చునంత వఱకు దాని యర్థము తెమలదు.

ప్రకృత కంబరామాయణ కవిత దారాపాతము నిర్దుష్టము. దానికంటె సారశ్యమెక్కువ. అంతకంటె రసస్ఫూరకతలో సద్యయానంద ప్రదము. అర్థగాంభీర్య సహితయయ్యు మధుర మధురస స్రవంతిక-పండితుల కలభ్యమగు విశిష్టతైలి యిక్కవి కయాచితముగ నలవడినది, ఇది సంపాద్యముకాదు. సంస్కార జన్యము. అటనట తమంతట తాము దొరలిన శబ్దాలంకారములు - రసము కొఱతై ఆప్రయత్నముగఁ గుదిరిన తెలుగు నుడికారములు, ప్రతిభాసాధ్యములగు గీర్వాణ సమస్తవద గర్జనలు. వింతవింత కూర్పులు ప్రపదావన సౌభాగ్యముం జాటుచున్నవి.

ఇస్లామీయుఁడనగుట నాకుఁ గదయందును రామాయణ కావ్యమునందును విశ్వాసముగల్గి గాదుకాని అనువాదమువట్ల నుభయ సంస్కృతుల సమన్వయమువట్ల నిక్కవి యెంతటి కృషినల్పి వ్యక్తపత్తి ప్రతిభలను చాటినాఁడాయని గట్టిగఁ బరికించితిని. హనుమంతునియెడట కుప్పిగంతులు సాగవనుకొంటిని. ఎచ్చటను జాతీయతను జాతీనియక సంస్కృతిని మాతీనియక యధునాతనయుగమున కొక నూతనాదర్శముం జూప నీ గ్రంథము ననువదించినాడు. ఈ కవి యసమాన ప్రతిభ దాఁగియుండి యొక్కమాటు వెలి కుటినది. కావుననే మా యాంధ్ర సారస్వతము చిరకాలమునుండి మనోలోకము మథనపడుచున్న కొఱంత దీర్ఘకాన్నది.

తెలుగున వివిధ రామాయణములు వుట్టినవి. భాస్కర-రంగనాథ రామాయణములుతప్ప మిగిలినవి చర్విత చర్వణములు. పౌనరుక్త్యములు. పిష్టపేషణ సదృశములు-ఒకే ప్రవాహమునుండి యిన్ని కాల్యలు, పిల్లకాల్యలు, గుంటలు, త్రవ్వితీయంబనిలేదు అనుట నా మనోభిప్రాయము. కాని తరములనుండి కొనియాడఁబడుచున్న యీ తమిళ కంబరామాయణము మహిమాకండకము, బీజాక్షర ఘటితము, అంధ్రులకొక ప్రత్యేక సౌభాగ్యమును సమకూర్చినది. ప్రస్తుత యుగ సారస్వతమున వాంఛనీయ రసవృష్టి. దీన నామహాకవికావ్యరసాస్వాదన కుతూహలురు మిక్కిలి యానందించి తత్సాహిత్యగత ప్రశిష్టమును గ్రహించి రసాదిక మార్గవ ప్రకృతుల నవలోకించి హర్షించి గర్వింపఁగలరు. ఇది యావశ్యకకృషి-ఆన్యభాషా సహజ సంస్కారమును మన సాంప్రదాయక సంస్కృతితో సరిపోల్చుచుచి యొచిలిని గొని యనొచిలిని దిగవిడిచి, దానిని మనదానినిగఁజేసికొన్న యపుడేగదా జాతికి జాతీయవిజ్ఞా

నము పెరుగును. అభినవ భావసౌరభము గుఱాఁచును, అన్య భాషావిశిష్టత సాకారతను భజించి మన వాఙ్మయ మందిరమున శోభించును. అట్టిదే యారాధ్యము. ఇంతటి విశ్వగౌరవ ప్రయత్నమున నపలుఁడగు నిక్క-వికి నేను హస్తములు మోడ్చును.

ద్రుత ప్రకృతిక విషయమునఁ గవిగారి నిర్ణయము శాస్త్ర సహజము. అజంతమగుతఱి దానికి ద్రుతత్వనామముండిన నుండుంగాక, దానిమీది వరుషములు సరళములగుట వింతగనేయున్నది. భాష్యకారులు నైత మీవిషయమున నిదమిత్థమని నిర్ణయముచూపమి ప్రాచీనతా విస్మృతియనక తప్పదు. నేనీ విషయమున శ్రీ రాములురెడ్డిగారితో మనస్ఫూర్తిగ నేకీభవించుచున్నాను. వారి యభిప్రాయము నాహ్లాదక ధ్యనియే.

అనన్య పామాన్య ప్రతిభతో నిరంతర నిష్ఠాపూర్వక కృషితో విర్జిద్ర ప్రవచన సౌభాగ్యముతో నీకావ్యము ననువదించి యాంధ్రుల మన్ననల గ్రహించు శ్రీయుత-పూతలపట్టు శ్రీరాములురెడ్డిగారు నేటియుగమున నద్వితీయులు. ఆకాశగంగ వడువున ఘమంఘమ ధ్వనులతో నాంధ్రభూమికి దుముకుచున్న వీరి కవితతో ధారావాహికయేగాక శాస్త్రమర్యాదలు సంస్కృతి భూషణ సంస్కృత మర్యాదలు త్రిలింజన పద వివేక విశేషములు తఱచు తమ యునికిని ప్రతిబింబింపఁ జేయుచు నాకర్షించుచున్నవి. ఈ కవిగారి పిదపాస్తతకు నోపికకు మనోవైశాల్య విజ్ఞానములకు వేయిమార్లు నేను కృతజ్ఞత లర్పింతును.

ఇట్లు.

షేక్. దావూద్ సాహెబ్

హిందీ & తెలుగు పండితులు

ఉస్మానియా కళాశాల

కర్నూలు.

శ్రీ
విషయసూచిక
బాలకాండము.

—o—o—o—

అవతారిక.	1
1. నదీపటలము	2
సరయూ మహిమము	4
2. దేశపటలము.	5
3. నగరపటలము	12
కోట గోడలు	13
గోపుర ద్వారములు	15
మేడలు	"
ధ్వజములు	16
సంకీర్ణము	"
4. పరిపాలన పటలము	21
5. అవతార పటలము	22
వేల్పులు రాక్షస బాధల విష్ణుపునకు విన్నవించుట	23
పుత్రకామేష్టి	29
శ్రీ రామాదుల జననము	31
నామకరణము	33
6. అర్చన పటలము	5
కౌశికుడు దశరథుఁ గానవచ్చుట	"
కౌశికుడు యజ్ఞ రక్షణార్థము రాముని గోరుట	36
రామలక్ష్మణులు కౌశికువెంటఁ జనుట	37
7. రాటకవధపటలము	38
మరుభూమి వర్ణనము	39
రాటక పృత్తాంతము	40
రాటకవధ	43
8. యాగపటలము	7
కౌశికీనదీ పృత్తాంతము	"
వామన చరిత్రము	48
యాగరక్షణము	51

9.	అహల్యాపటలము	53
	ఇంద్రునకు దుర్వాస కావము	54
	క్షీరసాగర మథనము	56
	గంగావృత్తాంతము	57
	విదేహ దేశ వర్ణనము	60
	అహల్యా కావము	61
10.	మిథిలా దర్శనపటలము	63
	సీతారాముల చరస్పర్ష వీక్షణము	67
	సీతాసంతాపము	68
	సూర్యాస్తమయము	70
	చంద్రోదయము	72
	విశ్వామిత్ర చరిత్రము	73
	శునశ్శేపుని వృత్తాంతము	77
11	శమహిమానువర్ణనపటలము	80
12.	కార్మకపటలము	84
	శివధనువునుగని పలువురు పలువిధములుగఁ దలంచుట	"
	సీతావృత్తాంతము	85
	రాముఁడు శివధనువుకడ కేగుట	86
	సీత చింతనము	88
	మాలినియును సఖి సీతకు హరధనుర్బంగ వృత్తాంతము తెలుపుట	90
13.	ప్రయాణపటలము	91
	రాజపర్వం ప్రయాణము	97
14.	చంద్రకైల పటలము	99
	తరుణీ తరుణుల విహారము	101
15.	పుష్పాపరయ పటలము	107
16.	జలక్రీడా పటలము	111
17.	మధుపానపటలము	114
18.	ఎదురుకోలు పటలము	119
19.	విహార పటలము	122
20.	అలంకార పటలము	127

21.	కల్యాణ పటలము	131
	సీత తహ తహ	"
	రాముని యుత్కంఠ	132
	పురాలంబరణము	"
	దశరథాదులు వివాహ మండపము చేరుట	134
	రాముడలంబ రించుకొనుట	"
22.	పరశురామ పటలము	139

అ యో ధ్యా కొ ం డ ము.

1.	మంత్రపటలము	145
2.	మంథరబోధన పటలము	154
3.	తై కేయీ పటలము	162
4.	నగర విముక్తిపటలము	173
	దశరథుడు కౌసల్యకుఁ దనపూర్వకావముం దెలుపుట	181
	లక్ష్మణునికోపము	185
	పురణనుల దుఃఖము	191
	రాముడు సీతయున్నమందిరమున కరుగుట	196
5.	తైల గుప్తిపటలము	198
6.	గంగాపటలము	207
	గుహుడు రాముని గానవచ్చుట	210
7.	వనప్రవేశపటలము	216
	రాముడు భరద్వాజు నాశ్రమముచేరుట	218
8.	చిత్రకూటపటలము	220
	లక్ష్మణుడు పర్వతాల నిర్మించుట	225
9.	దహన పటలము	226
	భరతుడు కౌసలముజేరుట	227
	" తై క గృహంబునకేగుట	229
	" తై తను దూషించుట	231
	" కౌసల్య గృహమునకేగుట	234
	" శపథములు సేయుట	235
	దశరథునకు శత్రుఘ్నుండు దహన సంస్కారాదులు సేయుట	236

10. ప్రయాణపటలము	238
11. గుహ పటలము	244
12. పాదుకాపటలము	251
భరతుని నైవ్యముంగపి లక్ష్మణుడు కోపించుట	253
భరతుడు రాముని దాయవచ్చుట	256
" రాముం బ్రార్థించుట	260
వసిష్ఠుడు రాము నయోధ్యకు రమ్మనికోరుట	262

అ రణ్య కాం డ ము.

1. విరాధ వధ పటలము	265
విరాధ యుద్ధము	267
విరాధుడు రాముని వినుతించుట	270
2. శరభంగ ము! పటలము	272
రామలక్ష్మణులు శరభంగుని చూడవచ్చుట	273
ఇంద్రుడు శ్రీరాముని స్తుతించుట	274
శరభంగుఁ డగ్నింబ్రవేశించి శాశ్వత పదంబు నొందుట	275
3. అగస్త్య పటలము	276
శ్రీరాముడు మునుల కభయ మిచ్చుట	277
సీతా రామలక్ష్మణులు సుతీక్షణం గాంచుట	278
శ్రీరామున కగస్త్యుఁ డెదురువచ్చుట	279
అగస్త్యుడు రామునకు వైష్ణవ ధనువు నొసంగుట	281
4. జటాయు దర్శన పటలము	"
జటాయువు దఃరభ మరణము విని శోంకించుట	283
5. కూర్పణకా పటలము	286
సీతారాముల గౌతమీతీర విహారము	"
కూర్పణకా రాము నందము గాంచుట	287
కూర్పణకా కామరూపినియై రాముకడ కరుగుట	289
కూర్పణకా సీతను కాంచుట	291
కూర్పణకా సంతాపము	293
కూర్పణకా సీతను పట్టఁబోవ లక్ష్మణుండు దాని ముక్కు నెవులు కోయుట	295
చుప్పనాతి మరల రాముని బతిమాలుట	298

6. ఖరవధ పటలము

ఖర సేనాపతులు పడునల్వారు రాముచే మడియుట	301
శ్రీరాముడు యుద్ధ సన్నద్ధుడగుట	302
అరింపనుడు ఖరునకు దుర్నిమి త్తములు తెలుపుట	308
తిశిరుని సంగరము	312
దూషణుడు దురమునఁజాలు సేనలఁ బ్రేరేచుట	315
రాముడు దూషణుని వధించుట	316
ఖరుని యుద్ధము	318

7. మారీచవధ పటలము

కూర్పణఖంగంచి రక్కసులు వాపోవుట	320
పౌరస్త్రీలు చువ్వనాకింగంచి పలవించుట	322
కూర్పణ యావణుతో మొఱుఱుడుట	323
కూర్పణ సీత చెలువముం బ్రకంసించుట	324
యావణుడు సీత చందము విని విరాళిచేఁ బరితపించుట	327
యావణుని విరహతాపము	329
యావణుడు శశికాంత శిలామండువంబు చేరుట	331
యావణుడు మారీచుఁ గాన నేగుట	337
మారీచుడు యావణునకు సీతి కలుపుట	338
మారీచుడు చూయాకురంగమై వనుట	340
లక్ష్మణుడది రాక్షసమాయ యనుట	342
రాముడు మాయాహరిణము వెంటనంటుట	343
	345

8. జటాయు మోక్షణ పటలము

లక్ష్మణుడు సీతకు దైర్యవాక్కులాడుట	347
" రామునికడ కేగుట	"
యావణుడు తాపసియై సీతకడకు వచ్చుట	348
" కోపముతో నిజరూపము తాల్చుట	349
సీత యావణుం బదరుట	353
యావణుడు సీతం గొనిపోవుట	"
జటాయువు యావణు నడ్డగించుట	354
లక్ష్మణుడు రాముఁ గానఁబోవుట	355
శ్రీరాముడు సీత లేమికిఁ జింతిలుట	361
రామలక్ష్మణులు సీతను వెదకుచుఁ బోవుట	362
జటాయువుంగంచి రాముడు చింతిలుట	363
	365

జటాయువు రామలక్ష్మణులకు కర్మ ప్రభావము తెలుపుట	366
శ్రీరాముడు దివిజాలపైఁ గిమకగొనుట	367
జటాయువు శ్రీరామునకుఁ గర్తవ్యము దెలిపి ముక్తుఁడగుట	368
9. ఆయోముఖి పటలము	370
రాముడు సీతం దలంచుకొని పరితపించుట	"
నీరు దేఁబోయిన లక్ష్మణుం గాంచి ఆయోముఖి కామించుట	373
లక్ష్మణుడు రామికిఁ జింతిలి రాముడు వెదకఁబోవుట	375
10. కబంధ పటలము	378
కబంధు చేఁ జిక్కిన రాముఁకు లక్ష్మణుడు దైర్య వాక్కులు వలుకుట	380
కబంధుడు శాపముక్తుడై రాముని వినుతించుట	382
" కర్తవ్యము తెలుపుట	383
11. శబరీమోక్షణ పటలము	384

కి స్కింధాకాండిము.

1. సంపా పటలము	386
శ్రీరాముడు జలవక్షల తీరుగని సీతందలంచుకొని చింతిలుట	389
" సాయం సమయ కృత్యముల నిర్వర్తించుట	390
2. సాలభేదన పటలము	392
సుగ్రీవుడు రామలక్ష్మణులఁగని భీతిలుట	"
హనుమ రామలక్ష్మణుల తీరు లారయుట	"
హనుమ రామలక్ష్మణులకుఁ దమ వృత్తాంతము తెలుపుట	394
హనుమంతుడు సుగ్రీవునకు శ్రీరామ వృత్తాంతము తెలుపుట	396
రామ సుగ్రీవులు మైత్రి సేయుట	398
హనుమ శ్రీరామునకు వారి వృత్తాంతము తెలుపుట	400
హనుమ సుగ్రీవుని సంశయము దీర్చుట	404
సప్తసాల వర్ణనము	405
సాల వేధనము	406
• దుందుభి పటలము	407
• ఆభరణ దర్శన పటలము	409
సుగ్రీవుడు రాముని స్థితికి సంతాపించుట	411
శ్రీరాముని నిర్వేదము	412
హనుమంతుడు కర్తవ్యముం దెలుపుట	413

వారివధ పటలము	415
తార వారికి హికోక్తులు పలుకుట	416
వారి తారకు శ్రీరామగుణము లభివర్ణించుట	417
వారి సుగ్రీవుల సమరము	418
రామ బాణముచే వారి నేలఁగూలుట	421
వారి శ్రీరాముని నిందించుట	423
శ్రీరాముఁడు వారి కు త్తరమిచ్చుట	425
వారి శ్రీరాముని క్షమింప వేఁడుట	428
అంగద విలాపము	430
పట్టాభిషేక పటలము	432
శ్రీరాముఁడు సుగ్రీవునకు రాజధర్మములు తెలుపుట	435
వర్షర్తు పటలము	438
శ్రీరాముని విరహ నంతాపము	444
శరత్కాల వర్షనము	451
కిష్కింధా పటలము	453
తార లక్ష్మణుని సమాధాన పలుచుట	459
సుగ్రీవుఁడు సురాపానమును దూషించుట	463
కపిసేనా సందర్శన పటలము	469
అన్వేషణ ప్రేషణ పటలము	473
సీతా సౌందర్య వర్ణనము	476
బిలి నిర్గమన పటలము	481
కవులు స్వయంప్రభ మేదను కాంచుట	484
మార్గాన్వేషణ పటలము	489
సంపాతి పటలము	495
మహేంద్ర శైల పటలము	502

శ్రీ రామ

కంబరామాయణము

బాలకాండము

శ్రీ రామాయణకావ్య సిద్ధి విధయే సంభవయేయం ముదా
వల్మీకోద్భవ కంబముఖ్య కవి వాక్కునార్చితాంఘ్రిద్వయమ్.
మానుష్యాతిగ వీరకార్యమటనా సంజ్ఞాపిత శ్రీపతిమ్
రామం శ్యామల కోమలాంగ సుభగం సీతామనోవల్లభమ్

అవతారిక — 12

మ॥ అరుదైయూహల కందరానిక్రియ లో , కాకుల్ విస్పష్టించి యో
గిరముంగూర్చి తుదిన్ హరించుట మహా , క్రీడావినోదంబుగాఁ
బరఁగు నైజముగాఁగ నెవ్వనికి నా , బ్రహ్మాండ భాండోదరుం
బరమేళుం గరుజామయున్ మది సదా , ప్రార్థింతు నిష్ఠూరినై.

ఉ॥ జ్ఞానులు సైతమెవ్వని వి , శాల మహామహిమంబు సుంతయుం
గానఁగలేర యట్టి కరు , జామయు సద్గుణరాశి వర్ణనర్
పునియొనర్ప నాతరమే? , పూతచరిత్రుని సర్వమంగళా
మాన గుణాబ్ధిలో మునిగి , యోలలొన ర్తము రండు భక్తిమై.

మ॥ హరి ఓమ్మంచుఁదొలిందుదిం బలుకుచున్ , సాంగంబుగా వేదముల్
సరవిన్ నేర్చిన పెద్దలుం , బ్రథిత భా , స్వద్యోగ భాగ్యంబులన్
ధరణిం గ్రక్కిన కూడుగాఁదలఁచు వి , ద్వాంసుల్. సదా నిత్యమో
క్ష రమాదాయక దివ్యపాదములఁ ద , క్కంజాడ రస్యంబులన్.

ఉ॥ బేల గుణంబుగల్గు నొక , పిల్లి ప్రయత్నముతోడ వేడ్కమైఁ
బాల సముద్రముం దఱిసి , పట్టుగ నిందలి పాలు మొత్తముం
గ్రోలెదఁగాక యంచుఁబని , గొన్న వితంబున రామచంద్ర పీ
లా లలిత ప్రభావ విపు , లంబగు దీనిని వ్రాయఁబూనితిన్.

ఉ॥ శాపముచేతఁబోలెఁ దరు , సప్తకముం దొల చేసినట్టి యా
పాపవిదూరు సత్కృత న , పార మనోహరరేల వ్రాసె మున్

దాపసి తదవ్వచోఁ మృతముఁ , ద్రాచిన యీ మనవారి కిప్పు నా
చాపల బుద్ధిచే నదియ , చప్పిడి మాటలఁ జెప్పఁబూనితిన్.

తే॥ అపయశం బందఁగా లోకు , అపహసింపఁ , గడఁక దీనివ్రాయఁ గతంబు , గలదె వేఱు
తపసి వాల్మీకి వాఙ్మహా , త్వమున పేర్చి , యందఁజెలుఁగంగ నగునను , నానఁగాక

తే॥ బహుచతుర గతుల్ వాల్మీకి , పద్యతతులు , వినిన చెవుల నొప్పించు నా , వెగటుకైత
వీణనాదంబు విని చాల , వేడ్కఁజెందు , *నశునపక్షి నవన్వర , మలఁచినట్లు.

తే॥ †లివిధ భాషావిశేషముల్ , తెలియు విబుధ , వరుల కొకమాట చెప్పెద , వసుధయాందు
భక్తులును మూర్ఖులును పిచ్చి , వార్షి పలుకు , పలుకులెల్ల విమర్శింప , భావ్యమగునె ?

తే॥ గదులుగా నాటపట్టులు , గాఁగ గీచు , పదుమ గీతలఁగని కోప , పదునె శిల్పి
శాస్త్రవిజ్ఞాన మావంత , జాడలేని , నాకవితఁగని విబుధులు , నవ్వువారె ?

తే॥ సంస్కృతమున నీరామ , చరితఁదొలుత , వ్రాసినట్టి ॥ మువ్వరయందు , ప్రణుతిఁగన్న
చతుర వాక్యఁదో వాల్మీకి , సరణిఁబూని వ్రాయఁదొడఁగితి దీనిని , ద్రవిడభాష.

తే॥ దశవిధావతారముల ను , త్రమ పదంబు , నయచరిత్రంబు నుత్తమ , నాయకు కథ
నతనిదయచేత నుత్సాహ , యుతుఁడనగును , వ్రాయఁదొడఁగితిఁ † బూతల , పట్టునందు.

సీ॥ భూరిరాక్షససేన , బూదిగాఁ గావించి , విజయమాలను దాల్చి , వెలయునట్టి
కోదండమను విల్లు , గొనబుగాఁ గరమున , విలసిల్లు శ్రీరాము , విక్రమములు
వినుతించు వారికి , విరివిగా వలసిన , కోరికలెల్లఁ జే , కూరుచుండు
విజ్ఞాన కీర్తులు , విస్తరిల్లుచు నుండు , భుక్తియు భక్తియు , ముక్తి దొరకు.

తే॥ నతని యర్ధాంగి వికచ ప , ద్వాననస్థ , నిఖిల జగదేకమాత ప , హ్నిప్రపూత
సీత కరుణాకటాక్ష వి , శేషదృష్టి , వారిపైఁ బ్రసరించు న , నారతమ్ము.

1 నదీపటలము—20

చ॥ అతికలుష స్వభావ చప , లాంతములై చను నింద్రియాశీయన్
శితవిశిఖంబులున్ , మణివి , శేష విఘ్నరణ నాదమేదురాం
చిత కుచకుట్యలీక్షణ వి , చిత్రశరణియు ధర్మమార్గ సం
గతిని చరించు కోసలము , నన్ సరయూనదిఁగూర్చి పల్కెఁదన్.

*అపన్వరము విన్నవెంటనే వెలవెలపోయి ప్రాణముల విడుచునది అశునపక్షి.

†ఇయల్ (సాహిత్యము), ఇతై (సంగీతము), నాటకము.

॥వాల్మీకి, వసిష్ఠుడు, బోధాయనుడు అని అటవవ్యాఖ్య.

†జటప్ప వసించు తిరువెణ్ణెయ్ నెల్లూరున కంబకవి వ్రాయమొదలిడెను.

చ॥ పరఁగ విభూతిధారియగు , భద్రునిదేహముఁబోలి మేఘముం
బరముననేగి యంబుధిని , మానుగఁదోయముఁ ద్రావి చందనా
కరకుచయైన లక్ష్మినెద , గాటపుఁబ్రేమను మచ్చయుంబలెన్
మురువుగఁదాల్చు విష్ణువును , పోలి చరించును తత్పురోపరిన్.

చ॥ కలఁచి తపింపఁజేసెఁ దన , గాదిలిమ్మనును సూర్యుఁడింకనే
జలకము లార్చి తాప మువ , శాంతి వహింప నొనర్తునంచు నా
జలధి తలంచయత్నమున , సాంద్రతరంబుగ నావరించె నీ
లలనననొప్పి యవ్వలిమ , లన్ జలదంబులు గప్ప నిచ్చలున్.

ఉ॥ వారనిపేర్మి స్వర్ణమయ , భాసురకాంతి హిమాద్రియొప్పఁగా
నీరసమూని త్రవ్వటకు , నెత్తిన రౌద్రపు గడ్డపాటలన్
తీరునఁ, జంచలార్థతతిఁ , దృప్తిని దాసముసేయు గౌరవో
దారుని పోల్కిఁ మేఘములు , దారలవీడుచునుండు నచ్చటన్.

ఉ॥ మానమునొంది ధర్మమును , మన్ననచేయుచు నీతిమార్గముం
బూనిన రాజు కీర్తివలెఁ, టొల్పుగు జ్ఞాన పథానుసారులై
మానుగవేదముల్ చదువు , మాన్యుల కిచ్చిన యీగివోలెఁజెం
పూనుచునుండు వెల్లువ ల , యోధ్యకుఁజేరిన దేశమంతటన్

క॥ తల నడుము కాళ్ళఁదడవుచు, నిలుకడ లేకించుకంత , నిలుచుచు భూభృ
త్కుల సంపదఁగొల్లగొనుచు, వెలచెలువలఁబోలి నడచు , వెల్లువ లచటన్.

తే॥ కనక మగురువు నెమిలి యీ , కలునుమఱులు, గండపుంజెక్కలును గంధ , గజరదాళఁ
గొంచుఁబోయెడి వెల్లువ , లెంచిమాడ, వర్తకులఁబోలె నడచు న , వ్యసధయందు

తే॥ పూలగుత్తులు పుప్పొడుల్ , పుష్పరసము, కరుల మదజలమును హాట , కంబుఁగలిసి
పడిగఁజాటెడు గొప్పర , చాహావితతి, యింద్ర ధనువులఁబోలియొ , ప్పెనఁగుచుండు

చ॥ కరువులఁగూర్చుచున్ గిరులఁ, దార్కొని చీల్చుచు నాకుఁగొమ్మలన్
బరువడిగాఁగ చారుకొని , పర్వులువాటెడు వెల్లువల్గనన్
గరడులు వాఱు సంద్రమును , గట్టఁదొడంగిన నాటి మేటివా
నరుల కడింది వెల్లువల , నాణెపుఁబడ్డతి తోఁచు, నయ్యెడన్

తే॥ ఈఁగలును తేంట్లు ముసరఁగా , నెల్లమిటి, పొంగి నురుగులతో లోన , ముటికిపాటి
పడుచు లేచుచుఁ దీయని , వారితోడ, దొరలు వెల్లువల్ త్రాగుఁబో , తులనుపోలు

తే॥ రీఁగపడగలతో మద , నాగచయము, తోడఁ బలుకాల్పదలతోడఁ, దొలఁకు దొనుల
తోడఁ బటతెంచు వెల్లువల్ , గుడుకు తోడఁ, గడలితోడ ధీకొనవచ్చు , కరణిఁదోచు

సరయా మహిమము

మ॥ ఇనవంశోద్భవులైన రాజతతిచే , నెల్లప్పుడున్ మేటిపా
నమం దెచ్చిరి ధర్మపద్ధతుల లి , లంబుని వర్తిల్లి పం
దిన యావాహిని తల్లి పాలవలె నొ , పెన్ సర్వదా సర్వతా
వనజాతానన సృష్టియందమరు జీ , వశ్రేణి కన్నింటికిన్.

తే॥ కుంకుమము గందవాడి కోష్ఠ , గోగువేగి, పొన్న చందన మేలకుల్ , పునుగు వట్టి
వేరు చెంద్ర మగురు కురు , వేరు తేనె, గలుగుటంజేసి నది యింపు , గాలివీచు.

చ॥ నిలుకడనీగి వర్షమున , నెవ్వడిటోయతలెల్లగేల గా
డులనెద బాదుకొంచు బరు , పుల్గొనిపాటుచు విండ్ల నమ్ములన్
బిలపిలమూగి వారుకొను , వెంటల నారయ వెల్వెల్వె మేల్
గెలుపును గొన్నయుబ్బున ద , లిరెచ్చి భూవిభు వెల్వెల్వెయనన్

ఉ॥ పాలుపెరుంగునేయి కడ , వల్లల యుట్లను వారిమ్రొంగి వ్రే
గోలల వల్వలం జవిరి , కొంచును మద్దులఁగూల్చుచేగు నా
లీలలఁగన్నఁగాయ బ , లిష్టఫణావళి నాడినట్టి గో
పాలుని లీలలంబలెనె , భాసిలు దత్సరయా ప్రవాహముల్.

చ॥ కలకలమంచు గాపులు క , కావికలై పరువెత్తుచుండ ము
న్వలన జలంబు నించి తల , వాకితులం బడఁద్రోచి పైరులం
గలఁచుచు దుమ్మెదల్ తొలుచు , గంట్ల మణితతిరాలుచుండఁ గ్రే
వల నెసరేఁగుచుం గరము , పాటు గజంబులఁటోలి వెల్లువల్.

తే॥ పల్లమును మిట్టగా మిట్ట , పల్లమునుగ, సమము వాగుగా వాగును , సమముగాఁగ
నకలమును తారుమాటుగా , సలుపుచుండు, వెల్లువలు కర్మఫలముల , వీరఁదోచు

ఉ॥ కల్వలయందు వెల్లువల , గర్జవినం బరువెత్తు కాపులా
కల్వలఁజూడఁగా నెసఁగు , గంబుకణంబులు పొన్నుముత్తెముల్
వెల్వడ వీచికావితతి , వీరఁగ నొక్కటి పెక్కులొచుటా
యల్వడి పాలు వంశము మ , హద్భుతపృథ్వి వహించు పోలికన్

మ॥ హిమవంతంబునఁ బుట్టి వెల్వడి సము , ద్రేణానుతోఁజ్రేమ సం
గమముంజేయు ప్రవాహమెన్నఁగ మహా , గజ్యంబులై నట్టి వే
దములుం దెల్చెఁగలేని బ్రహ్మమనఁ దొ , ల్తన్ మూలమందొక్కతై
భ్రమచేఁజెక్కుమతంబు లందిన బుధ , ప్రామాణ్యముం దోరెడిన్

మ॥ మకరందంబులు చిందు సర్వసములంఁ బద్మాకరశ్రేణిఁ జం
పక సౌగంధిక పుష్పవాటికల ర , మృందైన గుంజాలతా
దిక వేలాయుత పూగ పుంజములఁబొం , దెన్ వెల్లువల్ జీవుడై
హిక కర్మాదరణంబునం దనువుతె , న్నేజెందు చందంబునన్.

2-దేశపటలము. (61)

మ॥ సరసోత్తుర్ విరివారునుండ విబుధుల్ , సమ్మోదముంబొంద మున్
పర మాధుర్య కవిత్వరీతిఁదెలిపెన్ , వాల్మీకి యెద్దాని న
పురమోదారముఁ గోసలంబు నిపుడే , వర్ణింప మేకొంటిఁబ్రే
మ రసంబన్ మధువాని మూఁగ కడఁకన్ , మాటాడు చందంబునన్.

సీ॥ పొలముల గనిమలం , బొలుపారు ముత్యాలు, కాలువలందు శం , ఖములరాశి
కాలువ దరుల బం , గారు గడ్డలు నెను, ములు పొర్లు వల్లులఁ , గలువ వనులు
చదునైనచోట్లఁ బుం , జములైన పగడముల్, పరిమళ్ళలో హంస , వరచయంబు
వీటినేలఁదెన , పెరల సమూహముల్, తోటల యందెల్లఁ , దేటి గములు

తే॥ ఇంపు సౌంపార నారీతి , నెనఁగుచుండ, సంపదలపెంపు నికనిట్టి , సరజీదంచు
పర్ణనముసేయ నరుదని , వాసికెక్క, భాసురంబగు నమ్మహా , కోసలంబు.

సీ॥ పల్లంపునేలల , యెల్లలలో నేటి, వెల్లువల్ గావించు , పెనురవంబు
కాపులు చెఱుకుల, గానుఁగ లాడంగ, నగు కిట్టు రొద లెడ్ల , యదలుపులును
ఆగానుఁగలనుండి , యధికంబుగా వెలు, వడికడవలఁబడు , పాలరవము
నీటిదరులఁజేరి , నెఱయుచుఁదిరుగాడు, సంకు పుర్వుల కీచు , సందడియును

తే॥ నీలుగాఁగోడె లటనటఁ , బోటులాడు, ధ్వనులు లంకెల బెడిదంపు , నినదములును
జలములందెనుములు పడు , నులివుఁగలిసి, వింతఘోషంబునెగడు న , వీటియందు

సీ॥ నందనంబును పోలు , సుందర వనముల, సమకులు పురివిచ్చి , నాట్యమాడ
జలము సమృద్ధిగా , వెలయు కొలంకుల, వెలిదమ్మి దివ్వెలు , వెలుఁగుచుండ
నీల ఘనాఘన , నికరంబు నిరుపమ, శ్రావ్యమృదంగ ని , స్వనముసేయ
విరివిగా నెడయక , తెరలుచు నుండెడి, తెరటాలు రంగుల , తెరలు దింప

తే॥ మకర వీణా నివాదంబు , మాడ్కిఁదేటు, లింబుగా నచ్చటవట గా , నంబుసేయ
మెచ్చి నల్లకల్వలు కను , ల్వచ్చిమాడఁ, దనిసి నిండు కొల్వండుఁ గే , దారవిభుఁడు

సీ॥ ఇందిందిరంబులు , నింపు వెంపొందించు, నిందిరయును తమ్ము , లందు నిలుచు
వెలయాండ్రమాపులు , విరివింటిఁతూపులు, కమన యువకుల న , శముల నిలుచు

వారాధి దొరకు ప్ర , వాళమోత్తరములు, మొగుతులయందును , మొనసెనిలుచు
సత్యవాక్యమును , శాస్త్రధర్మములును, జనము నాల్కల , కొనల నిలుచు

తే॥ శాస్త్రపులయందు ప్రియులందు , సంఘరించు , గోప మనియెడి యొకదొడ్ల కొడిమెగుణము
దొరః ఎవరికే వర్తింప , నలవియగునె? కోనలంబందు చెలువంది , కొఱులుతీరు

చ॥ జలముల శంఖముల్, తరుల , చాయల ఇత్తెలు, మాలలందు తే,
టులు, జలజమ్మలన్ సరి, కు , దుంగమ్ములం గమతమ్ము, లిండ్లవా
ములఁ దెలిపిట్టలున్, దరుల , ముత్తియముల్, వసులన్ మయారముల్
పొలుపుగ గుంపుగుంపులయి , పొల్పును కోనల భూమి నెల్లెడన్.

సీ॥ మడకలు దున్నగా , నెడనెడలేదు బం, గారు పెళ్ళలును శం , ఖములు విడుచు
ముత్యాలరాసులు , మునుమిడి చదునైన, పొలముల రత్నరా , సులును వడ్డు
నిండఁగాఁ బచ్చనై , నెఱయుపెన్నులు మీలు, మానుగా రొడసేయు , మధువవితతి
మృదుల పత్తములతో , మెఱయుచెఱకుతోట, లల్లితామరలును , నల్ల గలువ

తే॥ లెల్ల విలసిల్లి యెచ్చట , నేని చూడఁ, గాపు పడుచుల మొగముల , కాంతితోడఁ
గలిసి కనులకుఁ బండువు , గలుగఁజేయు, సర్వజననుతమైన కో , నలమునందు

సీ॥ వినఁగ వీనుల కింపు , నెనయించు కులుచ వీ, జీయల వాయించు వై , జీకులు, తేట
కలుద్రావి మెట్టుల , కడనొక్కియింపుగా, వాయించుపాటలు , ప్రతిదినంబు
వెండినాఁడెల్లనై , వెలయు సౌధముల లే, యెండలుగాయు ప , సిండి చప్ర
మంచములందు ర , మాకుమారునినంగ, రంబునఁబెనఁగి వి , శ్రాంతి గొన్న

తే॥ నీలనయనముల్ మెఱుఁగారు , నెమలి చాయ, కుందరదనముల్ పొలుచు న, క్రొమరునెలఁత
లింపుగాఁగొన్న నిద్దర , యెడయలేవు, మండును ప్రభాత మారుత , మొలయువేశ

సీ॥ చెఱకుగానుఁగ నోటఁ , జెడరి బయల్పడు, తేనియవంటి తీ , పైనరసము
ఁబెంకాయ పాళలఁ , దొంకంబుగాఁగాటి, వెల్లువలై బయ , లెడ్డలు రసము
డిన్నతవనముల , నొప్పారుతరువుల, ఫలములు వ్రయ్యఁగాఁ , బాటురసము
మానుగాఁబొడవగు , తేనెపెరలనుండి, మదిచది గొనఁ బాటు , మధురసంబు

తే॥ యువతులును యువకులు కాంక్ష , లూరఁద్రాల్పు; పూలసరములనుండియు , బొలుమరసము
మేరమీటి వెల్లువలయి , వారిరాఁ, జొరఁగఁద్రావియందలి మీలు , చొక్కుచుండు.

సీ॥ కలుద్రావుచోఁగాటి , కానంగనగు చొంగ, పొక్కులు వెలయు కా , పులు కడంక
సంగీతమంతోలి , చవులూరఁజేయు ప, బ్రాలువల్కా తమ వెలం , దుల విశాల
నయన వదన చరః , జ. కరావె కంబుల, కుసమలై జగమున , నున్నతిగొని
యొప్పారు తమ్ములు , నుత్పలాదికములు, దక్కఁదక్కినకల్పు , తనరకుంబ

తే॥ యెఱిగి తీసివై వగవారి, యెడదయొప్పు, కట్టలిట్టు లూరక తిరు, గాడుచుండ్రు
యువకులొకయపు యువకుల, యొప్పుపేమ, బడసిరేనియు మఱితోయ, విడువగలరె?

చ॥ కడలియుఁ గ్రొత్తనీట జల, కంబులు సేయు వధంతులొప్పుగా
జడలధరించు పూలగురు, చందనగంధమె వీచునన్న న
క్కడి వలకాఁడు వాలు కడ, కన్నులఁజూడగరేపు తేనె ప
ల్కడరు మెటుంగుఁజోండ్ల పొలు, పారెడి తీరుల నెన్న శక్యమే?

ఉ॥ ఆమనిఁ గామినుల్ జలక, మాడిన నీటి మహత్త్వమెన్నఁగా
నేమగు? దోఁటలున్ బొలము, రెచ్చటఁజూచిన జిడ్డువాటి యా
చామ లలందినట్టి మృదు, చందన పంకము పేరినట్టి త
ద్భూమిని తేంట్లు గుంపులయి, మూఁగును తేనియ నానునానమై.

చ॥ పొలముల వాలుగంటులను, పోలి చరించెడి రాజహంసులి
మ్ముల జలజంపుఁబానువుల, బొల్చుగ నుంచిన పోతకమ్ము, లం
దులఁ జరియించు బట్టియలు, దూడల నెడ్డదలంచి చేవఁ జా
కులు గొను పాలఁద్రావి వెల, యన్ మఱివైచుచుఁ గప్పగంతులన్.

చ॥ పికవిత్తుల్ విసోదముగఁ, బెండిలిసేయఁగఁ, గన్నుద్రిప్పుపొం
దిక గల త్రీల నర్తనపు, తీరులకంటె మయూరనంపుముల్
రకముగఁగొమ్మలం దలర, రాజ మరాఁము లబ్జశయ్యఁ గూ
రికివిడ, మేలుకొల్పులు ద్వి, రేఫములొప్పుగఁ బాడుచుండెడున్.

సీ॥ కులధర్మముల కను, గలచుగు వడుచుల, వెదకి పెండిలి నెఱ, వేర్చువారు
గ్రద్దతో స్వచ్ఛాయ, గదలు కరణివచ్చు, హఠల సుఖములు, పడయువారు
దేవామృతము కంటఁ, దీయనొ సద్ధర్మ, విషయంబు లడుగుచు, వినెడువారు
అతిథుల మోముల, నరసి యన్నంబిడి, యత్యధికానంద, మందు వారు

తే॥ కినుకయూరక మదిగొని, కనులకంటె, దామ్రమగు జుట్లఁజూపి యు, త్సాహమునను
పీరగుణగుప్తి సునుతేని, వీడుకోళ్ళు, బోరరేచుచు గెలిచిమై, బొదలు వారు.

చ॥ పరువపుడున్న లొందొకటి, భగ్గునఁగోపము గొన్నపిడులన్
వెరవునఁ దాఁకుచున్ బగయు, బెచ్చు పెరుంగఁగ నెల్లచోటులన్
విరిసిన మబ్బు రెండగుచు, వింతగఁ బోరినయట్లు పోరు పో
రరసి ద్విరేఫముల్ నెగసి, యార్వ, ముడుల్విడ నార్చువారలన్.

చ॥ మొలచుచు నున్న తామరల, మొల్కులు నల్లఁ బసిండి ముత్తెముల్
తొలఁగఁగఁద్రోచి రత్నవిత, తుల్ చెదరం దెలిసంకపురుగులు

బలవరమొందగా గమత , వర్గము మోడ్చుగొనంగఁ జూళ్ళుజేఁ
పలు కడుఁద్రుళ్ళ దున్నులను , వార కదల్తురు కాపు లచ్చటన్.

ఉ॥ పొడియెఱింగి యానవిడి , పద్ధతికోపమునూని కోరఁగాఁ
గూడిన వానిఁబొంది జన , కోటికి మేతొనరించి కీర్తి ప
ర్వాదెడు తేడు కావ బదు , వంతయు నీగురు సూర్యభూమినా
నోడలు వస్తువుల్ విడిచి , యొందు విరామము నుప్పళంబులన్.

ఉ॥ కోసినయొదె లాకనము , గూడఁగ వాములనేసి పెదవా
రేసిన బోధతో నుజిచి , చేరిచి కళ్ళపు బిచ్చగాండ్రకున్
వేసియుఁ దక్కువానిఁ దమ , విందుల తోడ భుజింప బండ్లకుం
బోసి ధరిత్రిక్రంగఁ గొని , పోదురు కాపులు ధన్య మిండ్లకున్.

ఉ॥ తీఁగలఁగావు కాయలును , తీయని వాననగ్రమ్ము తోఁటలన్
గాఁగల పండ్లు కందములు , కాయల ధన్యము మళ్ళనుండియున్
రాఁగల ధన్యముల్ నిలువ , రంబుగఁ బూవుల నిల్చి తుమ్మెదల్
తేఁగలఁతేనెపోల్కిఁదగఁ దెత్తురు , మెత్తఁగఁ గాపు లిండ్లకున్

పీ॥ విచ్చేటఁగాంచిన , నింపుసొంపారంగ; విప్రులు తమయిండ్ల , విందులుగను
బంధువులును గాఁగ , వచ్చినవారితో * ముత్తెఱంగుల పండ్లు , ముందు గొనుచు
బలువగలై నట్టి , పప్పులతో వాని , నింపి పెల్లువ వోవు , నేతి తోడ
గడ్డపెరుంగుతో , గండవక్కెరతోడ , నడుమ నడంగున , న్నంబు తోడ

తే॥ మృదుల ప్రియవాక్యములతోడ , ముదముతోడఁ , దనివిడిఱనిదేవామృ , తంబుఁబోలై
బోజనము చేయువప్పుళ్ల , పూర్ణమగుచు , నెప్పుడొప్పారు నప్పురి , చొప్పు గొప్ప.

తే॥ కాపు చెలువల వదన పం , కజములందు , వెలయు కాటుకకన్నుల , లలితరీతి
నొప్పువాడుఁదేట్లని శ్రమ , గప్ప వలచి , కడఁక మాగాణిఁ దిరుగాడు , గండుఁదేట్లు.

తే॥ కెరలు చూపుల మారుని , గెలిచినట్టి , పంట పడఁతుల గబ్బిగు , బ్బలు కడింది
మగలఁగినిసి లోఁగొను; నట్టిమళ్ళప్రక్కఁ , బాళకలుద్రావి మదియింపు , వాలుమీలు.

తే॥ నేలవ్రాలిన మేఘంపు , నికరమనఁగఁ , జల్లనీటను దిరుగాడు , నల్లయెనుము
రెదలఁగ్రేపులదలఁదఁగాఁ , బొదుఁగుచేఱి , పాలుగాఱ గోముగ పరి , పైరు పెరుఁగు.

ఆ॥ నిండుబాసనములు , నినదంప వార్చిన , కడుగునీటిచ్చాళ్ల , క్రముక వనము
లందు చొచ్చియవట , నమరంగ నాటిన , యెట్టువడ్లపైరు , నెలమిఁజెంచు.

౪॥ తామ్రచూడములు ప , దంబులఁ జిదిగ్రుత్ , యంగనైన కుప్ప , లందు మెఱయు
మణుల జీనువాలు , మిణుగులుబుద్బులం , చెంచి గూండ్లలోన , నించుచుండు.

ఉ॥ చేతుల సరికుగాజులును , చేరికఁ గవ్వములాడు సవ్వదుల్
చేతముఁ జల్లఁజేయఁగను , చెన్నగు కొనులు వీఁగియాడఁగా
వ్రేతలు పెద్ద చిల్లుదురు , వేనలు బాడఁగ మెచ్చెమర్చుగన్
వ్రీతమనస్కులైన తమ , పిల్లలు నిద్దుర వీడి లేవఁగన్

చ॥ చిలుకల పిల్లలుం బలుకు , జెన్నుగఁ బండిన కొఱచేలలోఁ
బలుఁగుల పిల్లలుం బలుకు , భూజ నికుంజములన్ మనోజితన్
గొలఁకుల తేఱులుం బలుకు , గుమ్మని వాసన వీచు తమ్ములన్
గలకల సువ్విపాట లెన , కంబుగ దాతలయింద్ర నిండెడున్.

క॥ కోసిన వక్కలనేరిచి , త్రోసినయవి దొంగ చూపు , తూఱని పడుచుల్
చేసిన యింద్రకు మంచెల , దోసిన తఱిఁజిందినవియు , ముత్తెములె చుమి:

తే॥ కొదమ గొఱ్ఱెలు గాంచిన , బెదరులేని, గుండ్ర మెలికల కొమ్ములఁ , గొఱలుతగరు
బలుము కరణిని పిడుగుల , సరణిదాకు, ధ్వనులకంజి గిరుల నీర , దములుమెఱయు

ఉ॥ పిల్లలఁగన్న యేనుఁగుల , వీడి మదావళ రాజిఁ బట్టఁగాఁ
బిల్లులు ద్రవ్వినట్టి వన , భాగములన్ సులక్రిందినేలలం
దుల్లసిలంగ నున్న *ను , లొక్కటఁజేయు మహానినాదముల్
మెల్లఁ గొలఁకులీం దిరుగు , మేటి మరాళములం గలంచెడున్.

చ॥ గెనసులు త్రవ్వచో నడుమఁ , గేలికిఁదోలు మణుల్ విదుర్చుగా
మునుకొని వ్రేలు మాపులను , ముట్టుడు నందలి తేనె తుంపురుల్
చినుకును బిందురూపమునఁ , జెన్నరు పుష్పొడి పైఁడిపోల్కిఁజై
నెనసిన పొన్నమంజరుల , నింపుగఁ గూరుకు నలచగుంపువై

ఉ॥ కాపుచెలుల్ కరంబుల ర , కంబుగఁగూర్చి వినోద లీలలన్
జూపుచుఁ బాడు పాటలు వి , శుద్ధిగఁరెండువిదాల వేణువుల్
చాపుచుఁబట్టు గొల్లమొగ , సాలలఁ గట్టిన యాలదూడలన్
జోపుచు లాలిపాటలలి , జొప్పుగ నిద్దురపుచ్చు హాయిగాన్

తే॥ కొండక్రింది నేలల నుండు , కోమలులు వి, నోద రీతిని పాడు వి , నూత్న గాన
మలరఁ జిలు దాన్యములు పండు , నట్టి పొలము, గాచు నక్కటలేకుండఁ , గా ధ్వనించు

ఉ॥ గాలికి వంశముల్ గదలి , గాఢఁగఁ గొండలనుండి పెన్ ఫణులి
వ్రేలిన-రీతిఁ గ్రొమ్మడుపు , వెల్లువ ధారలు పాటి చెందోవల్

గ్రాలు కొలంకుల న్నెఱసి , కాలవ తూములఁ జొచ్చిబైట రాఁ
గ్రోలి మొగమ్ము ముద్దుకొని , స్రుక్కును శంఖపుఁబుర్వలయ్యెదన్

తే॥ నిడుద నల్లని కనులక్రొ , న్నెల నీ సళ్ళ , కలుకులకు వివ్యయుఁజెదని , కలిమిగలుగ
నొచ్చివచ్చువారల కొద్దుఁ బుట్టుయను , అతిథిపూజయుఁబనిగాక , యన్యమేది ?

తే॥ వంచనములేని సత్రముల్ , వఱలుచోటఁ , గ్రొన్నెలంబోలు కొడవండ్లఁ , గోసి కుప్ప
గూర్చుకూరగాయలు పప్పు , కుప్పలు వెలి, ముత్తెముల వంటి బియ్యపు , మాటలమరు

తే॥ కలము లొసఁగుఁగాఁపులకుఁగా , వలయుధనము , భూమిదేవి యొసంగును , పూర్తి పంట
గనులొసంగును మేటియా , మణులసమితి, కుల మొసంగును మేలైన గొప్పనడక.

తే॥ దొసఁగులేమి సకాల వృ , ద్విపులులేవు , మదిని మదిమదియుఁ జే , రదు చిరాకు
పూని చేయు ధర్మేతర , ములును లేమిఁ , గడకు దుర్గతి యన్న శం , కయును లేదు

తే॥ క్రమముదప్పి వెల్లువలయ , క్కడఁజరించుఁ , గుంకుమాంకభుజంబులే , గుఱుతుదప్పుఁ
జెలుల నడుములె యట నన్న , గిలుచునుండు , వాసనలు గలయవి కేశ , పాశతతులె.

క॥ అగురుపొగ టానసంబుల , పొగయుఁ జెఱకు పాలు కాఁగు , పొగయును వేల్చిం
టొగతోఁగలియుచుఁదత్పురి , మొగుకులవలె నెల్లయెడల , ముసరుచునుండున్.

తే॥ కలికిమైవాయఁబోలి కే , కలు చరించు , కలికి స్తనహారరుచివోలె , గాయనెంద
కలికి నెఱివేటి వోలె మే , ఘములు క్రమ్ము , కలికి చూపులవలె పాలు , గలునువెలయు

మ॥ కలఁగంబాటి జలంబు పొంగ నులియం , గం గొను లీఁదాడు కాఁ
పుల పూఁబోఁదుల యెఱునా పెదపులం , బోలెన్ విరాజిల్లు చెం
గలువల్ విచ్చును మళ్ళలో ; మదవలం గంజాక్షలంబోలి హం
సలు మెల్లన్నడతెంచు; వారిమొగమా , నన్విచ్చు నీరేజముల్

కా॥ కేరున్నారల యొరచూపు వ్రతులన్ , గ్రేడించి యాడించుచున్
గేరున్ వారినడల్ కరేణువుల చ , క్కింగాంచి యెంతేనిమున్
గేరున్ నీరజకుట్టలంబుల పసం , గేల్పాచి వక్షజముల్
కేరుం బూర్ణ శశాంకు నొప్పిదపు భం , గిన్ వారి ముగ్ధాస్యముల్

ఆ॥ చెదరియున్న మణులు , చెదరించునినుకాంతిఁ , గొప్పెరలను గెలుచు , గొమల చనులు
వారి వలువలెల్లఁ , జాలనురువు గెల్పు , వాద్యములు మొగుళ్ళ , ధ్వనుల నోర్పు.

తే॥ జలదములు పెద్దతోటల , చాయఁబోలుఁ , బొన్నుమల యటఁగనవువా , ములనుపోలు
జలదు లచ్చటిపెనుకొలఁ , కులనుపోలు , స్వర్గపురి పలునిదుల కో , సలముఁబోలు.

ఉ॥ రాసుల వద్దు లేనియెడ , రాజిలు నచ్చపుటాటి ముత్తెపు
న్రాసులు లేనిచో నుదక , రాశిని కూర్చిన తెల్ల యుప్పుపె

నాసులు, లేనిచో నదులు , రాయచుఁద్రోయుచుఁజేర్చుపన్నిదు
ల్యాసిగ నవ్వి లేనియెడ , భాసిలు మౌక్తిక సైకశంబులున్

ఉ॥ చందనపున్ ననంబులొక్కొ , సంపెగతోఁబులొక్కొ చెప్పనొక్కొ,
కందుక కేళిసల్పు కుల , కన్యలు కానగవచ్చు నిక్కువల్
సుందర నందనంబులొక్కొ , చొక్కపుఁగుందననంబులొక్కొ, యా
స్కండునిపోలు వారిలెల , నంబున విద్దెల నెర్చు తానముల్

ఉ॥ చక్కెరఁబోలెఁడియనయి , జానగుబాలల తొక్కుపల్కులం
జొక్కిపికాళినేర్చు బలు , సూటిగ; వారలనర్తనంబు లిం
పెక్కెనిమిఱునేర్చు: నల , యింతుల సొంపు రదాఁబోలు మేల్
చొక్కపు ముత్తియాలు విదు , చున్ రహిఁబర్వపుటాఁడు శంఖముల్.

తే॥ కల్లగీతురమ్మెడివారి , పిల్లవాండ్రు, సేద్యమొనరింతు కాపుర , చిన్నవాండ్రు
వై జీకుల పిల్లలును వీణఁ , బాడుచుండ్రు, వాదకుల సుతుల్ భద్రర , వంబు నింతు

తే॥ మలయుహారముల్ సోనగా , మదువునొనఁగు, వలయుమణికనకంబులఁ , గలము లొనఁగుఁ
బొలయుమలయానిలందె తుం , పురుల నొనఁగుఁ, గలయఁ జెవివపు లచ్చటి , గాధలొనఁగు

చ॥ వనములయందు వేడుకగ , వారిజనేత్రలు లోలవేణులున్
ఘనకుచ బంధనల్ నడవఁ , గాఁ దమి వారల పోల్కిఁగాంచి యిం
పెనయఁ గలాపిపాళి రమ , యింతులెక్కా! యని కోడెకాండ్రనె
మృగములఁబోలె గంధసుమ , మండనయుక్తల వెంబడించెడిన్.

తే॥ ఎఱుగఁరా దీనిమహిమ పే , దఱిమిలేమి, నరయతాదు శౌర్యమహిమ , యరులులేమిఁ
గనఁగరాదు సత్యమహిమ , కల్లెలేమి, వెడఁగులేదు పెద్దలయొద్ద , వినమిలేమి.

తే॥ కొఱ్ఱ లుద్దులు పెనలు నూగులును జొన్న , బలవలును తవిదలు చామలున్నబండ్లు
బురదనేలల నుప్పును , మోయు బండ్లు, త్వరితగతినేగ నొందొంటి , లొరయుచుండు

తే॥ సర్గతులొంద సత్కర్మ , జరుపకుండు, నరులు వొందు వల్లతుల జన్మ , ములమాడ్కి
బెల్లమును తేనెచక్కెర , పెరుగుకల్లు, వినిమయంబుగ జరుగు న , వీటియందు.

తే॥ వేణువులుపాటలు ధ్వనించు , వీథులందు, నదులు నదులును ధీకొన్న , పదురుదోఁప
యజ్ఞముల కుత్సవములకు , నరుగుజనము, గుంపుగుంపులైయొందొంటి , గూడుచుండు

తే॥ ఊడునట్టి శంఖాదుల , యులివు మఱియుఁ, దట్టి వాయించు చర్మవా , ద్వములద్దములు
కఱ్ఱలంగొటు క్కేర్పాది , కముల రవము, నఱ్ఱల నదల్చు కాపు సం , దడుల నడఁగు.

తే॥ రక్షగల తొమ్ములంజొల్లు , రమణఁగాలు, పిల్లలకుఁన్న ముఁగుదుపు , తల్లు లమర
మడుచుకెంగేలు వెన్నెలన్ , ముడిఁగినట్టి, యెఱ్ఱదామరలంబోలి , యెనకమెనఁగు.

తే॥ దుదిరెసందంబు తమమంచి , గుణము వలన, అమలమగునీనిలించి సత్య వలన
పెరిసె ధర్మంబు మగువల , ప్రేమవలన, దనరెదటివాన క్రొత్తది , తనమువలన.

తే॥ పెక్కు వనములు చుట్టిన , పెద్దదేశ , మెఱి గియెల్లలఁగని పల్క , నెవరితరముఁ
ఒత్తువెల్లవల్ల సరయూనది నలు, దారులం దారియుం గన , నేరదయ్యె.

తే॥ ప్రళయకాల వాయువులచే , వనదిరేగి, బొంగి వచ్చిన నాశంబుఁ , బొందనట్టి
కోసలంబుమహిమ యిట్లు , కొలులు నింక, నరయుదము నగరంబు తీ , రెట్లు వఱకు.

శివగర పటలము. (75)

మ॥ లలి మాధుర్యము నర్హపుష్టి సరసా, లంకారరీతుల్ ద్వసుల్
గలయంబిల్లు మహాకవీంద్రులకు ల్లా , మ్యంబై యజాండస్థ జీ
వులు దుస్సాధ తపఃఫలాదికముచే, బొందంగనై దివ్యులం
దలి జన్మంబున కాన సేయఁగ నయో, వ్యాపట్టణంబొప్పెదీన్

మ॥ ధరణీదేవి ముఖాబ్జమో? తిలకమో? తన్నేత్రమో? దివ్యసుం
దర భద్రాయత సూత్రమో? కుచతటో , దంచస్మణీ హారమో?
వర జీవస్థలమో? రమావనతి యో , పద్మంబో? శ్రీవిష్ణుపే
రురమో? కొస్తభ హేమ పేటికయో? దే, వాకంబుపై లోకమో?

మ॥ ఉపమానం బొకచేని నెమ్మనములం , దూహించి యిన్నాళ్లుగా
త్రిపురద్వేషియు బ్రహ్మాయున్ హరియు సా, దింపంగలేరేరి య
యువమంగాంచ నడంపరాని తమిళో , నుల్లంబు ప్రేరేపఁగా
నిపుడున్ తెప్పలు వాల్చకంతరమునం , దీక్షింక్రు చంద్రార్కముల్.

మ॥ అమరాచీశ ధనేశ పత్తనముల , భ్యాసంబుచేనైన య
ట్లమరం జేసిన బ్రహ్మ యావలనె య, త్యంతంబు వైశాల్య మం
దము పెంపారఁగ నృష్టిచేసిన యయో , ధ్యంగాంచి సంకల్ప శి
ల్పము దేవాసుర బారుపుల్ మఱచుచో , వర్ణింపఁగా శర్యమే?

ద్విపద॥ పుణ్యాత్ములకు స్వర్గమున సుఖంబనుట, గణ్యమౌశ్రుతుల వా , క్రియబద్ధి నిజమ
తనము ధర్మంబును, ధరణి ఫలింప, నువకరించిన ప్రభుం , దొక్క రాఘండు
తక్క మతెవ్వరా , రామరసాక్షి, డిక్కగా, గొనియేలె, నెల్ల లోకముల
నన దీనికంచె ను , భానుభవమున, దనుపు తలంబు భూతలమునఁగలదె?

ఉ॥ తోరపు ధర్మమున్ గరుణ , తోడి జితేంద్రియతన్ భజించి పెం
పారు తపంబుచే నెఱుక , యబ్బిన వారలకున్ శరణ్యమౌ

శ్రీ రమణుండు పుట్టి యటఁ , జెల్వగ నొప్పెను సీతతోడ నూ
జాటుల యేడ్లనంగ దివి , నైనను దాని సమంబు గలునేః

చ॥ కలరట రాజులు న్నగలు , గల్గును గల్గు నమూల్యరత్నముల్
కలవు మదేభముల్ హరులు , కాంచనమున్ భువి గల్గు నన్నియుం
గలవు మునీంద్రయక్షసుర , కాండము వచ్చుచు సంస్తుతించు న
న్నెలవున కొక్క మేలుపమ , నేర్పునఁ దెల్పఁగ నుండినం గదాః

కోట గోడలు...

చ॥ చదరము శాస్త్రసమ్మతియుఁ , జక్కఁదనంబును పెద్దకొండలం
గుదురవు గాన నాపసిడి , కోటలకున్ సరిరావు శాస్త్రముల్
చదివి ప్రయోజనంబు గల , చాడునఁ గట్టిన వానిచెల్వమే
పొదవు మహాన్నతంబుల మ , హాన్నతమై పెనుతెల్వికై వడిన్

సీ॥ శిల్ప-విజ్ఞానంబు , చేదుది గాంచమి , పేదమ్ములంబోలె , విస్తరిల్లు
భువిమీటి దివిజేరి , పొలుపారు చుంటచే , దేవతలంబోలె , దేజురిల్లు
నతి బలిషంబులై , యడరు నింద్రియముల , నడచుటచే మునీం , ద్రాశిఁబోలు
నెల్లప్పుడేమట , కెనఁగి కావలి గాచు , కర్జంబుచే దుర్గ , కరణి వెలయు

అ॥ కూలమును ధరించి , శోభిల్లు చుంటచేఁ , గాశిఁబోలి భీతి , గానిపించు
నమిత గౌరవమున , నన్నింటిఁ బోలు దు , ప్రాప్తపమగుటచే దేవుఁభాతిఁబోలు

సీ॥ నెలవంకలంబోలి , పొలుపారు నఖములు , చెందామరలఁ బోలి , చెలఁగుకాళ్ళు
అలరుఁ దీవియఁ బోలి , యసియాడు మధ్యంబు , లెడనీటి కాయల , నెనయు చనులు
వంచిన వంగు లే , మించు వెదురువోలె , లావులై మృదువులొ , లలితభుజము
లింపుసొంపుగ రుచి , యించుతేనియఁబోలు , సరస సుశ్రావ్య ప , చన్ను లమరు

తే॥ యవతులైతడఁ గాంచిన , నొప్పుమిగిలి , నిండియున్న ప్రాకారంపు , నెలపుగలుగు
నయ్యయోధ్యకంబెను సొగ , సరయఁగలదె , అమృతభుక్తులు వనియించు , నమరపురిని

సీ॥ ప్రజలచేఁ గొలువంగఁబరుటచే శత్రురాజ్యకుటంబు తురలిండు , మహిమచేత
శాస్త్రవద్ధతిఁ జనుచక్కందనముచేతఁ , దేతి చూడఁగదానిదిటవుచేత
నధిక బలంబు పెంపొందుచుండుటచేత , నాయుధాభ్యసన విభ్యాతిచేత
గురు తంత్ర యంత్రముల్ కుదిరియుండుటచేత , జయసతాకా విలా , సముంచేత

తే॥ అమిత మహితోన్నతాశ , యంబుచేత , రాజచక్రంబు నడపు న , శ్రమముచేత
రాజరాజులకై వడిఁ , దేజు గల్గిన యచటి ప్రా , కారచయముః

చ॥ అతి శత భద్ర తోడుర శ , రాజు , కూల గదాది సాధన
ప్రతతులు గొన్ని తాద్యుని ప్ర , భంజన ముచూననంబు నే

వితమునఁ జొంగనీయక వి , భేద మొనర్పఁగఁ జాలు యంత్రముల్
మితమును మించియుండునన , మిక్కిలి చెప్ప నికెమి యుండెడున్?

చ॥ తొరపులకంటె గీరితియె , దొడ్గుణంబనియెంచి జీవకో
బైదరుల నొందనీక జగ , తీతుల దండము నాదికార్యమున్
దడయక స్వర్గమున్ దిశల , దాటియుఁగాచుచు నుండఁ గోటలా
పుడమికి సొరుగవెలయు , భూషణమాత్రమనం దొసంగోకో?

సీ॥ బంగారువెలగాఁగఁ , బడయువేశ్యలమది . వితములోతయ నీచ , వృత్తి యడరి
యల్పకవిత్వమ , ట్లమరి షష్టతలేక . లోని యర్థము దురా , లోకమగుచుఁ
గులకన్యకల వలెఁ , గోరి యెవ్వరి కంట . రాని యత్యధికమా , రక్ష గలిగి
చక్రవాళము ప్రక్క , నంద్రంబు మాడ్కిఁ బ్రా , కారంబుఁజుట్టియ , గడ్తయెప్ప.

తే॥ మంచిత్రోవలఁ బోనీక , మార్చిచెడుగు , దారులందోర్పు నింద్రియ , తతిని పోలి
యెడఁద కడలను గూర్చెడు , బెడిదములగు , క్రూరపుకరముల్ మిక్కిలి , కొఱలునందు

చ॥ తరలెడు గుంపుగల్గిన ప్ర , ధాన పయోదము మేరమిటి య
య్యరగ జగంబు లోతు విరి , వొప్పు నగడ్తను పోలఁగాంచి వీ
కరచుగు నబ్ధియంచుగడఁ , కన్ జుమానుచులేచి యుప్పరం
జొరసిన కోటఁగాంచి గిరి , యూహను వర్షమునించు దానిపై ,

తే॥ పరిఖయందున జనియించి , విధి పరిచు , శంబు వీచు పంకేజి వ , నంబుచూడ
మున్నుచుగువలసొగసుమో , ములకు నోడి , బలమువేర ముట్టసిగొన్న , వలను దోచు

ఉ॥ ఆరసిచేసినట్టి పలు , యంత్రచయంబుల తోడ నొప్పు ప్రా
కారముఁజుట్టి నిండిన య , గడ్త మునుంగుచు లేచుచున్ మహా
కారతనొప్పు నక్రములు , కంధిని మత్తగజేంద్ర సంఘముల్
కోరిక మీఱ వేడుకలఁ , గూడి చరించు విధానఁ దోచెడున్.

చ॥ క్రకచముఁబోలు వాఁమును , ప్రక్కలకార్చుచు లేతచందురున్
వికటముపేయు కోటగవ , వెల్వడి భానిల నోరువిప్పి ని
ప్పుక లెనఁగన్నులందురలఁ , బోదొనరించు మొరల్ల కిన్కమై
జకచక రక్కసుల్ కనిపు , సంగి పెనంగెడు టంగి నొప్పెడున్.

సీ॥ ఈవల కావల , కీదుచు విహరించు , రాయంచ లాతవ , తములుగాఁగ
వితలొ మొనకులు , వినువీధి గ్రహములు . తిరుగు మేరువుఁబోలు , కరులుగాఁగ
చలిత నాళములతో , వెలయు తమ్ములతోడి , తరఁగల గుంపులు , తురగములుగాఁ
గెరలుచుఁద్రుళ్లుచు , మెఱయుమత్స్యంబులు . ఖడాద్రి బహువిధ , కరణములుగాఁ

తే॥ జూడఁజూడ గంధిరమై , చూడ్కికడలు, నించి తుడిమెదుల్ నడుముగా , నింపకుండ
నల్లనల్లనఁ గదలు పై , న్యంబొ యనఁగ, నప్పురము చుట్టి యొప్పారు , గొప్పపరిఖ.

తే॥ ఓరదిన్నెలు వెండిచే , నొప్పిలోని, పైడి తేకుల ప్రక్కనఁ , బటిక తాలు
పొడుగఁబడఁగ నగడ్డ నీ , రివి యటంచు, దెలియఁ జూపుదు మనుట ది , పుట్టలకు నరిది

తే॥ పరవి లోతైన పరిఖయన్ , వనధివుట్టు, బలసి బలిసిన యడవినాఁ , బరఁగు వనము
కదలకుండు నిరులగుంపు , పొదలె ననుచుఁ గోటకొక నల్లనగ యంచు , జాటవచ్చు

గోపురద్వారములు

మ॥ నలుదిగ్విధుల నిల్కడన్నిరిచి యుం , టంజేసి నల్లిగజం
బులఁబోలున్ హరి స్వరముం గొలుచుదో , బొల్పొర్లు పాదంబు క
న్నలలిన్ వర్తిలి సర్వజీవులకు న , న్నార్గంబు తాఁజూపుటన్
నలువేదంబుల ఘడ్చి నొప్పు నగరిం , దద్గోపుర ద్వారముల్.

తే॥ పొలఁతిఁబిల్చియు రామి గో , పురము మీఁది, పెంటిచిత్రముఁజేర నా , ప్రియయుఁ గినుక
గూకిపైఁబూని తపసులు , కోరిచేరు, నమరపురిలోని నందన , ముందు దాఁగు

సీ॥ మలిచినతాల న , మర్చి ముందర న్నటి, కవురాలఁగట్టి పైఁ , గాంతిగలు
బంగారు దూఁముల్ , రంగారఁగా నిల్చి, పై వెండిదంతలు , పరపి వాని
పైవి వజ్రాల కం , బంబులు సవరించి, పచ్చలబోదెలు , పరఁగ నునిచి
రీతియౌ రత్నచి , త్రిత సింహముల మీఁదఁ , బసువు రాల్చయ్యలఁ , బాదుకొలిపి

తే॥ యేడుజగముల వార్షిల్వ , నెంచినట్లు, పెద్దయంతస్తు లేడు క , ల్పించు గోపు
రములు శిఖరాల నొప్పారు , రత్నకలశ, ములు ధరాదేవి శిర్షక , ములను పోలు

మేడలు.

క॥ నల్లనిదె నెలయు ననఁదగి, వెల్లఁదనమునొంది నంకు , వెల్లయడరు నా
తెల్లనిమేడలు గాలిం, దల్లడపడు పాలవెల్లి , తరఁగలఁబోలున్.

క॥ పొగనగు పనిగల బంగరు, తగటి కొణిగలన్ విటంక , తండములు కడున్
నెగడినమేడలు కైలా, నగరిన్ లేయెండఁగాయు , సరణి వెలుంగున్.

క॥ వెలి మణి కంబంబులఁ జూచుల బోదెలపైన శిల్ప , చతురిమ వెలయం
గలమేడలఁ గని తమరథ, ములె యని యమరులును బ్రమలఁ , బొందుదురచటన్

తే॥ పఱపుగా నెలతాలను , పఱపిపైన, చందన స్తంభములు వరు , నలుగ నిలిపి
పగడపుం బోదెలుంచి శి , ల్పంబమర్పు, మణుల బొమ్మలమేడలు , మలయుఁగోట్టు.

తే॥ బెడఁగుపనినేర్పుగలతూండ , యడుగు తమ్మి, రూపు పున్నాగయుక్తి ను , రూపగరిమ
దర్శనీయ శిల్పంబు మ , ధ్యంబు బయలు, పై రఘకుల మేడలు పోలు , బివ్వనతుల

ఉ॥ లోపలఁజొచ్చువారు తమ , లోచనయుగ్మము నార్పకుండి సం
 దీపితదేహులై సురల , తీరువహింపఁగ, దివ్యులెక్కిమేల్
 తోపికతో విహారములఁ , దోచు విమానచయంబుఁబోలి యె
 తై పరవైనమేడలు వి , యచ్చరలోకమునంటి భాసిలున్ .

తే॥ కుందరదనలో చెలులు న , రిందములగు, వీరవరులు యాత్రలుచేయ , వెడలియున్న
 గనక రత్న గేహములఁ , గ్రమము చెడక, ప్రాతధర్మవద్దకు లేడ , పడక నడచు

తే॥ మింటినంటఁబెరిగి మితి , మీటుకలిమి, కలిగి యున్నతి కాంతియు , నలరుమేడ
 లందనిండ్య ధర్మప్రభు , లట్లువిభవ, యుక్తుగుచు నుదారులై , యుండ్రుజనులు

చ॥ యురములఁబోలి ముతైముల , జాలరు లొప్ప మొగుళ్ళ గుంపులన్
 దొరసి ధ్వజాళియున్ , మణుల , తోరపురాసులు, హేమరాసులుం
 బెరసి మయూరసంఘమన , మెల్లలు రాజిలుమేడ లారయన్
 గిరివర సంచయంబనఁగఁ , గీరితికెక్కు మహోన్నతంబులై .

ధ్వజములు.

తే॥ అగురుచేఁ బొగచూరి పై , మొగుతులందుఁ , గలిసిపోయిన కేతన , గ్రములనున్న
 శూలసంతతి కాంచుల , జాలుకొనుచుఁ , బగటిపూటనె మెలుపుల , పగిదిమెలుయు

మ॥ స్తనభారంబును మోవలేనిపగిదిన్ , జవ్వాడు లేఁగొనుతో
 పనితల్ కాశలయందియల్ మొరయఁగా , వర్తిండు తద్దేహకే
 తనవస్త్రాంచల వాయు ఘర్షణ పత , తక్కులప్రసూనప్రజం
 బువందం గయిసేయు తోరణ విధం , దైయందు రాజిలెడిన్ .

తే॥ గిరులఁ గనవచ్చు కదళికా , కీర్ణవనము, పగిది గ్రహమండలమునంటు , ధ్వజపటంబు
 లొరయుటంజేసి ఖిన్నత్వ , మొందిక్రంగి, ప్రతిదినంబును శశి కృశ , త్వంబుఁగొనెడి

సంకీర్ణము

చ॥ కిలపటఁబై డి చప్రములై , కాక సుమంబుల మండపంబులున్
 గలవటఁ గొల్చుకూటములై , కాక మహోన్నత మందిరంబులున్
 గలవటఁ గృత్రిమాద్రి తలి , గార మణిమయ రుట్టిమంబులున్
 గలవట వట్టి ముంగితులై , కాక సుమోక్తిక కాయమానముల్ .

తే॥ వన్నెమీటి నదింగారు , పనితనంబు, లధికముగఁ గల్గి పేరొందు , న య్యయోధ్య
 మెలుపనఁగ దీపమన సూర్య , కిరణమనఁగ, దోకవెలుగ స్వర్గము హేమ , లోకమయ్యె

మ. హరికాంచుల్ తొలివేళఁ దక్కువయి మ , ధ్యాహ్నుంబునందెక్కువై
 చర మాహ్నుంబునఁ గ్రుంగఁబాటుటకు నా , చాంపేయ మాణిక్యసం

భరిత శ్రీ పుర మోహనాంగి తనుశో , భం బొందు భేదంబులే
తిరమో కారణ మయ్యెనంచుదగ ను , త్రేక్షింతు విద్యత్కపుర .

ఉ॥ అందపు మేఖలల్ నడుము , లండు ధరించిన ప్రియ మేదలం .
దొందగవేయు ధూపముల , నొద్దుగ లోగొను మేఘపంక్తి యొ
య్యందిగినట్టి యబ్ధియె మ , హద్దుత వాసన గుప్పు నన్నవో
దందడి నచ్చటం గురియు , ధారల గంధము నేల చెప్పగన్ ?

ఉ॥ వేణురవంబుఁబోలు ముడి , వేయని కన్నెల తొక్కువల్కులున్
వీణరవంబుఁబోలు నలి , వేణుల యింపగు ముగ్ధవాక్కులున్
జాణల ప్రౌఢ వాక్కులు ప , సంధుగ మన్యఘ్న నమ్ము వాదలన్
గాణల నృత్యగీతయుత , కన్దు రవంబును పోలు నెల్లెడన్

తే॥ కనుల మిడుగులుల్ రాల్చెడు , కలభసమితి, నేలద్రవ్యగా ననువుగా , బాలురాడు
ప్రంతలగుచుండు నటులాడు , వానియందు, వారియొడలి గందపుఁబొడి , పడుచు నిండు

తే॥ తరుణు లొక్కటఁజెండ్లాట , తవిలి యాడ, రాలి ముత్యాలు చెదర వా , రలనుప్రోత్స
హించు చెలు లవ్వలికిఁ ద్రోయ , నించుకాంతి, చల్లనై వెన్నెలలు మీత , వెల్లివిరియు

చ॥ తరుణులు నృత్యశాలల ము , దంబున నాడుచు నుండు వారి నుం
దర విచల త్కటాక్షశర , ధటి విటాలి యెదం గరంచు నా
సరసుల ప్రాణముల్ చెలుల , సన్నని కౌనువలెం గృళించుఁ బైఁ
బెరిగెడి బాళి మాత్రమది , వీడదు వారి యురోజవద్దతిన్ .

తే॥ కొన్నివనములఁగ్రొందేనె , గురియుచుండు, మలయపవనంబునకులొప్పు , మందగతుల
నందు విహరింప విరహాతా , పొగ్గినుడుకు, వారి మైదీవలు కృళించి , వాడు వాటు

అ॥ మకర వీణరవము , మద్దెల నాదంబు, చెలుల గీతికలకుఁ , జెలుపు నించుఁ
జెలుల తోడ నించు , పలుకాడు చిలుకలు, వినుచుఁ గనులు మూసి , కునుకుచుండు

తే॥ అర్థయ గనయంపునొనలు బిం , బాధరంబు, గలుగు కలుకులు ప్రణయంపు , టలుకనొంది
మృదువనంబులఁ దన్నఁగా , మేటి వీర, పరుల భుజదండములు జాజ , వాటుచుండు.

చ॥ పగలునురేయి వేణువడు , పద్ధతి గానమి సాటిలేని యా
నగరమునందు దీపము ల , నందగి వెల్లెడి పూజ్యరాండ్ర కాం
తిగల శరీరదీధితులఁ , ద్రిప్పనిచూడులఁ జూడనేమొ ? వా
యఁగఁజడు కుడ్య చిత్రములు , నయ్యరెఁ బ్రాల్పపు కంటిరెప్పలన్ .

గ॥ జలజ గృహంరస్థయు న , చంచల లీల వసించుమేదలం
జెలఁగుచుఁ గాంతు లీనుచును , చీకటులం దొలఁగించునట్టి వం

దుల గల నేతి దీపముల , తోరపుగొంతులు గావు రత్నదీ
పుల నికరంబు; కానియెడ , బొట్టల మేని మెఱుంగు-వన్నియర్.

౪॥ తాళ మృదంగ కీర్తన వి , తానముతోడగు శాస్త్రపద్ధతిన్
గాల జతు ల్గడించి నట , నం బొనరింతురు నూత్నయోవనర్
శీలన చేసి యాజతుల , జెల్వగఁజూపుదు నుండునట్టి వ
క్కాళుల మువ్వలందియలె , కావు హయంబుల కాళ్ గజ్జెలన్

౫॥ చిలు నగ పంకురించు నది , చెచ్చెర మిక్కిలి కామవేదనం
బిలుపును కామురావళికె , బాటలగంధుల కౌనులెప్పుడుం
దలుగుదు నుండఁగా దఱిగి , తాట నురోజము బుచ్చిరించుచున్
మఱిమఱి హేమ తార మణి , మాలికలన్ ధరియించు బిరుగన్.

౬॥ నడ బెడఁగైన లేవయను , నల్వ గుఱాలును వాలు మీలు సం
గడులగు గండుఁదేటులును , గంధ గజబుంలె కావు తానమా
దెడు పుపుఁదోడ్ల నేత్రముల , తెక్కగు చూడ్కులు నొత్తరించి యిం
పధర వెలుంగఁజేయు , జలజాకర సంతతులన్ రకంబుగన్.

౭॥ కనయన నెఱునొ కనులు , గల్గ మృగేంద్రము తొప్పు కందరర్
పనుపద నున్నతైలముల , వంటి మదేభికాయముల్ బయర్
గొను మచధారలం గురియ , లోతుగ భూమిని పంకమేర్చుడున్
గొనకొని వానిలోన ధ్వజ , కూటము రాజిలు తేర్లు పూఁడెడున్.

౮॥ పడఁతులు క్రొవ్విరుల్ ముడువ , బాటఁగ నూడిచి వైచు ప్రాతపూ
వడములు వీటులం గునిసి , పాతెడు మావుల కాళ్ళగట్టి యా
పెడిని; పునారతంబు దల , పెట్టు వెలందులు గబ్బిగుబ్బులం
దుడిచి విదుర్పు పంకిములు , త్రోవను బోయెడి వారి జార్చెడున్.

తే॥ అశ్వములు గిట్ట లఱుగంగ , నవని ద్రవ్య వెడలు ధూళిలో రత్నముల్ , వెలుంగకుండి
చరణిశ్వర పుత్రులు , తాల్చుమేటి, విరిసరులతేనె చిందఁగా , వెలయు నపుడు.

౯॥ వీచును వేగిగంద మెడ , వీడక దంతి మద ప్రవాహముల్
వీచును కల్వగంద మెడ , వీడక చామల వక్త్రబింబముల్
వీచును మేటికాంతులెడ , వీడక బంగరు భూషణావళుల్
వీచును పూలగంద మెడ , వీడక క్రొవ్విరిఁబోండ్ల క్రొమ్ముడుల్.

౧౦॥ మునుపె మునీశ్వరుల్ తొడఁగి , మోక్షద పట్టన సప్తకంబునం
గొనని మహేంద్రపట్టణము , గూర్చి వచింపఁ బనేమి యిచ్చటన్ ?

మొనసి సమస్త వస్తువులఁ , బూర్తిగఁ గల్గు నయోధ్యవీరులం
గనిన యనంతరంబయల , కాపురి యోటమినొప్పెఁ బూర్తిగన్.

ఉ॥ రాజకుమార మండలుల , రంజిల మ్రోగును వీరమద్దియల్
తేజముమీఱు ఖడ్గముఖ , దీధితు లెందలు గాయు సర్వదా
బ్రాజిలు రత్నబాషలును , వాసిలుఁ గస్తురి, తారహారముల్
రాజిలు, మాలలన్ మధుక , రంజుల గాన మమానమై చనున్.

తే॥ శంఖకాహళ కిన్నరీ , స్వనము తోడ, సుగిర వీణా మృదంగ వి , స్ఫురిత రవము
మఱియు బహువిధవాద్యముల్ , మట్టుమీజీ, దంబుమై నబ్ధి ఘోష మ , దంబుమండు

పీ॥ మెప్పుగాఁ బరరాజు , లొప్పించు కప్పముల్, కానుకల్ లెక్కింపఁ , గడఁగు చోట్లు
హంసయానలు విలా , సార్థమై నృత్యంబు. లలవాటు లొసరింపఁ , గలుగు చోట్లు
రాజ కుమార కు , లోజ నాయధ విద్యఁ, దెఱఁగుగా నభ్యాస , పఱచు చోట్లు
వేదముల్ నాలుగు , విడువక వల్లించు, విప్రులచేఁ జాల , వెలయు చోట్లు.

తే॥ చదివి తర్కించి మఱి విమ , ర్శనముచేసి, యెఱుఁగఁదగిన శాస్త్రంబుల , నెఱుఁగుకొఱకు
సనువుగాఁగ విద్యద్గోష్ఠ , లెనయుచోట్లు, దండిగాఁ గల్గు నాయయో , ధ్యాపురమున

చ॥ పొలుచు జగామణుల్ తరణి , బోలిప్రకాశము నొందు తోరణం
బులుగల రాజవీరులను , పొందికఁ బాఱఁగఁజూడ దిక్కులే
యలువములై కనంబడును , హస్తీ మదాంబురురుల్ గనన్ యురుల్
కొలఁదిగఁ దోచు గుఱ్ఱముల , గుంపులకున్ జలధుల్ కొలందులౌ.

చ॥ రమ శిఖరాలిచే మొగులు , దాఁకెడు తోరణ సౌధవీరులన్
రమణుల యాస్యబింబములు , రాజిలఁ దోచు వెలుంగు లీనువా
సుమహితనేత్రపద్మములఁ , జూపుల తూపులు దోచు నవ్వె సిం
హములను పోలు పీరుల హృ , దంతరమందునఁ గ్రుచ్చివోచ్చెడున్.

ఉ॥ బంగరు తేరి నిస్వనము , వాజులగంటలు కింకిజీర్ణముల్
రంగరు వీరమద్దియల , రావముతో నెదురొడిమ్రోగు; హే
మాంగుల పాదసూపురము , లల్లన మ్రోయఁగఁ గన్యకాః ప్రే
మం గలఁగించు డిగ్గియల , మానుగ హంసలు మాఱు కూ పెడున్.

మ॥ సరసోత్తుల్ పచరించుటన్ గినియుటన్ , సాంగత్యముల్ సేయుటన్
బరిశుద్ధంబుగఁ బాడుటన్ వినుట మే , ల్పన్నీట నీరాడుటన్
తరువల్లి పల పుష్పవాటికల మో , దంబొప్పఁ గ్రీడించుటన్
విరులంగోయుటఁ దాల్చుటన్ దినములన్ , వెళ్ళింతు త్రీలచ్చటన్.

తే॥ గిరులఁ బోలిన కరులపై , హరులపైన, స్వందనములపైఁ గ్రీడలు , నలుపుటందు
యాచకుల కష్టములు తీరి , నరయుటందు, ప్రొద్దువోవుఁ గొందఱకు నా , పురమునందు

తే॥ కరులఁ గరులఁ బోరించుటన్ , గార్మకంబు, లభ్యసింపుటఁ గ్రోత్తహ , యమ్ములేక్కి
తిరుగుటన్ బంతియొట మొ , గ్గరముఁ గూర్చి, చర్చచేఁ గొందఱకుఁ బ్రొద్దు , జరగునచట.

తే॥ విరులఁగోయుట హరిణుల , కరణిజేరి, ప్రియులతో నీడులాడుటఁ , బెదవియెఱుపు
పదల మధువు నేదించుటఁ , బగడసాలఁ, దరుణులకుఁ బ్రొద్దువోవుఁ బ , త్తనమునందు.

|| పరవిన మొగులులు కడలిని, తఱుచుగ జలమానుక్రియ ను , రాహుత్యములన్
జెరివిన ద్వజపటములు తని, వఱి స్వర్గంగాజలంబు , నలయఁ బ్రాప్తున్.

చ॥ గొనబగు తోరణార్చకులు , గోవురముల్ మఱి పైఁడి కోటలున్
బొనుపుగ స్వర్గముం గడచి , పోవఁగఁ జోటలలేక నిల్వెనా
నెనసి మహాపనీవతుల , యీటమివాటిన్ కీర్తిరాజిఁ బో
లివయి నిర్జరావతుల , లీలఁగ సిగ్గులఁజేయుచుండెడున్.

చ॥ దొరువులు పానువుల్ దొనలు , తోటలు కొండలవాగు లంబుజా
కరములు కాద్యలంబులు న , గడ్డలు పంటలచేలు గొప్పయు
వృత్తిగలు మేటిముత్తెముల , పందిరు లొందికగల్గు తావులం
దరవిరి పానువుల్ తలిరు , టాకుల తల్పము లొప్పు మెప్పుగన్.

చ॥ కడలియుఁ దేటనీరుగల , కారుమొగుల్ దిగులొంద దుందుభుల్
జడియుచునుండు వీధుల ని , జంబుగ దొంగిలువారు లేమి నం
దడరిన ద్రవ్యరాసులకు , నద్దికమే కనరాదు దాతలు
గ్గుడుపుగఁ గీర్తితెక్కరాసఁ , గం గొనువారలు లేకయుండుటన్

చ॥ చదువనివారు లేమి మఱి , చక్కఁగనేర్పితిమన్న వారలుం
బొదలరు చూడఁ బొందితిని , పొందనివారునులేరు సంపదల్
పొదుపుగ నన్నిమార్గములఁ , బొల్పుటచేతను బీదవారలున్
వెడకినఁ గానరారు పెను , విత్తముగల్గినవారు లేరటన్.

చ॥ చదువను విత్తు మొల్కగొవి , కాత్తచయశ్రుతిపేరి కాఖం
గదిరి తపంబులన్ ననలు , క్రమిత్తలిర్చుచుఁ బ్రేమ మొగ్గులం
బొదలి యపారధర్మమును , పూవులుపూచి సుమాళమున్ పలం
బొదవఁగఁ గొన్న యానగరి , యొప్పిన వైభవ మేమి చెప్పుదున్.

ఉ॥ తన్నగరేశ్వరుండు కడు , ధర్మముతోఁ బరిపాలనంబు ను
ద్యన్నవలోక భూముల మ , హామహిమంబుగఁ జేసినాఁడు పె
న్నన్ననగొన్న యీకథకు , నాయక వీరుని గన్నతండ్రి పు
త్తిన్నరనాథ నాథుఁడు వి , తీర్థ సురారి చమూ సముద్రుఁడున్ .

ఉ॥ సత్యము ధర్మమున్ దయయు , శాంతము తెల్వి పరాక్రమంబు నం
స్తుత్యబలంబు దానమును , తోరపు నీతియు నెంచ మంచి సాం
గత్యములేమిఁ బొచ్చెమయి , కనఁగనొ బెరరాజులం దఱు
నిత్యపథానువర్తులయి , నిల్పును తన్నగరాధినేతకున్ .

మ॥ చతురంబోదిపరీత భూతలమునన్ , సత్కిరిప్రాత్రంబుగా
సతులొదారుని స్వచ్ఛదాన సలిల , వ్యాప్తంబు గాకుండు హ
స్తతలంబే సహి వేదబోదితమహా , దాతీంద్ర దుస్పాద న
త్కృతు సంతానముతెల్ల నావిభుఁడు మున్ , గావించి యున్నట్టివే .

ఉ॥ ఆవిభుఁ డెల్లవారియెడ , నర్మిలిఁ బూనుటఁ దల్లిబోలుమే
లే విలసిల్లఁ జేయుటను , హెచ్చుతపంబునుపొలు ముఖ్యుఁడై
బావుక సదగుత్ గలుగఁ , బాల్పడుచుండుటఁబుత్తుఁబోలు శి
వైవిధినాధంబగును , జ్ఞానముఁబోలును ధర్మవిజ్ఞతన్ .

పీ॥ అధికమై యుప్పొంగు , నర్థి పాథోరాశి నీవియన్ తెప్పచే , నీడినాఁడు
జ్ఞానార్థవంబు నసంఖ్యాక సద్గ్రంథ తతియను నొకచే , దాటినాఁడు
వీరశత్రూద్యైగ , భీకరాంభోరాశి, ఖడ్గమన్ నావచేఁ గడచినాఁడు
సంవల్లసిత మహా , సౌఖ్యసముద్రంబు, తనివియన్ కలముచే , దఱిసినాఁడు

తే॥ వెల్లవల మృగములఁబడి , వితతిఁ బిఱ్ఱఁ, సతుల మనముల నొకరీతిఁ , జక్కనడపెఁ
జతురుదధివేష్టితావనీ , చక్రమండు, స్థిర యశుండగు దశరథ , ఓతివరుండు .

తే॥ చక్రవాళగిరీశేషి , సాలములుగఁ, గడలి గంభీరమైన య , గర్జ గాఁగ
శైలములు రత్నరాసుల , సౌధములుగ, నొప్పు మేదిని యతనిక , యోధ్యఁబోలు

తే॥ రాజాచేతి ఖడ్గము క్రుప్పు , రాలిపోవ, వాడిగా సానఁబట్టుట , వలన నలుగు
విభుల రత్నకీరీటాగ్ర , వితతి పడుట, మాత్ర నతని బంగరు వీర , మద్దె లలుగు

తే॥ పృథివి సర్వమలమి జీవ , వితతితెల్లఁ, జల్లనీడనొసఁగ నిరుల్ , సాగఁదోలఁ
జక్రి గొడుగను జాబిల్లి - చాలియుండ, నాకనంబున శశియుండు , టిదిక హ

తే॥ పట్టకపది సింహబలుండు , ప్రభుడు ప్రేమఁ , బ్రాహ్మణబోలె జీవుల , నరసింహః
దువిఁ జరాచరకోటికి , భూవిభుండు, ప్రాణములకు నిమ్రైవ దే , హంబుబోలు.

చ॥ గిరినిభ పీన దీర్ఘహః , గెల్పునె పొందెడి యజ్ఞ చక్ర ము
గ్రురుచుల భాసుమండలము , కై వడిఁ గ్రాలుచు నున్నతస్థలిం
బొరయుచు నిర్వి నిర్వి యెన , బొందనిదై భువనంబులెల్ల నం
చరముచేసి జీవులను , చల్లగఁ గాచు విశేషపద్ధతిన్.

ఉ॥ లెమ్మని దీరముల్ పలికి , లీలగ యుద్ధముచేయు శాత్రవుల్
కిమ్మనలేమిఁ దీట యడఁ , గింపఁగరాక యెలర్చుచున్ మృదం
గమ్మున పోలు దాహపులు , గ్రాలుప్రభుండు సమస్త భూతలం
నిమ్ముగఁగాచెఁ జిన్నపొల , మేర్పడఁ గాచెడు బీదపోలికన్.

5 అ వ తా ర వ ట ల ము 125

ఉ॥ భూపరుఁ దొక్కనఁ డజుని , పోలు వసిష్ఠుని గాంచి మ్రొక్కియో
దేవః మదీయ సూర్యకుల , దీపకులౌ తొలివార లెల్లరున్
భావనచేసి మీవరణ , పంకజముల్ భజియించుచుండు మా
దై వము మోక్షసాధన వి , దానము ధర్మనిధాన మీరెకా :

తే॥ తెలియ మాపూర్వలినుకంటెఁ , గులము మిగుల, వెలుగ దుష్కీర్తి లేక పు , ధ్విని భరించి
రిపుడు మేరలేని ధరణి , నే భరించు, తెల్ల మీకరుజామృత , వృష్టిగాదె ?

తే॥ వెడలె నింతకు నటువది , వేలయేండ్లు, శత్రుల నడంచి యేలితి , జగతిన్లెల్ల
నాకు వెన్క నరాజక , మైకలంగు, నేమొ ? యనుచింత యొందెనా , యెడఁదఁగలిగె.

తే॥ వరతపోరసులును భూమి , సురులు దుఃఖ, మనుటయేలేక యిన్నాళ్ళు , మనినవారు
నావెనుకఁ గష్టములు వారి , నలఁచునేమొ, యనెడి యొకచింతయేచా , నలఁచునన్ను.

సీ॥ భేరులెల్లప్పుడు , విన్నంటఁమోఁగెడు, నగరి వాకిలియు ర , త్నాలనరుల
పెనుకీరీటమ్మును , విలసిల్లు రాజిట్లు, పలికిన యంత నా , బ్రహ్మసుతుఁడు
క్షీరాబ్ది నడుమను , శేషశయ్యపయిని, యోగ నిద్ర వహించు , యోగిసుతుఁడు
హింసయే వృత్తిగా , నెనఁగు రక్కసుల యు, పద్రవంబులు నశిం , వఁగ నొనర్తు.

తే॥ ననుచు మితిమీటి వెతగూర , నలఁగి దీన, వదనులై యున్న నిర్దర , వరుల క, నిన
పలుకు లపు దాను పూర్విగా , దలఁపునందు, దెచ్చుకొనియెను తన దివ్య , దృష్టివలన.

తే॥ అమరు లనుదులవలనఁ గ , వృష్టుల నొంది, యభవు పాదపద్మంబుల , నాశ్రయించి
తెలుప వారలఁజంప నా , వలన వీలు, కాదనుచు వారితోఁ దాను , గడచి నడచి.

తే॥ మేరుఖిరి నడుమఁ దేట , మెఱుగులీను, రత్నమయ మండపముచేరి , బ్రహ్మకపుడు
వందనముచేసి దానవ, ప్రతతి సేయు, పిరుగు వంటిదు శ్చేష్టల, వినిచినారు.

అ॥ ఇంద్రుఁ గొనుచు లంక , కింద్రజిత్రేగిన, నాఁడు తాన యతని , వీడుచు కథ
పద్యజుండు చెప్పెఁ , భార్యతీశ్వరునకు, మొదటినుండి యాను , పూర్వీగాఁగ.

క॥ తలలు పది చేతు లిరువది, గలిగి తెలివిచెడిన పంక్తి , కంఠం జంపం
గల నేర్పు మన యెడను లే, దల విష్ణుఁడె వానిఁ దునుము , ననివారలతో.

తే॥ పాలకడలిఁ బరుండి దే , వత్సమొందు, మరకతాద్రిని పోలిన , మాధవునకు
గేలుమోడ్చి వినతిచేసి , కీర్తనంబు, నలువ, ముక్తి జ్ఞానులకిచ్చు , కలుషహారి.

చ॥ కమలవనంబు పూచి శశి , కంజవినోదుల రెండుప్రక్కలం
దమరికఁ జేర్చుకొంచు జిగి , యారిన బంగరు కోడెనెక్కిన
ల్లమొగులు వచ్చుపోలిక వి , లానముతో సిరితోడఁ దాద్యునె
క్కిమధువిరోధి ప్రేమ తుల , కింపఁగవచ్చెఁ బ్రసన్నమూర్తియై.

అ॥ గరళకంధరుండుఁ , గమలాననుండు నిం, ద్రాదులెల్ల సంత్ర , మాదరముల
నిలిచి పొగడి పొగడి , నెగడు నానందాశ్రు, పూర్ణులగుచు హరికి , మ్రొక్కిరపుడు.

తే॥ తులసిమాలలుగల పాద , జలజములకు, మ్రొక్కి రక్కసు లప్పుడే , ముగిసి రనుచుఁ
గడఁక ప్రేమ మధువునాని , యెడలు మఱచి, పాడిరాడి రిట్టటులు , పరుగులిడిరి.

ఉ॥ బంగరు కొండనుండి దిగఁ , బాబు పయోదమువోలె లోకమా
యంగడఁబాపువాఁడు వెల , యన్ మముగాచెడు తార్యునుండి మిం
టం గొనదాఁక మందపము , దాయుచు దిగ్గి మనోహరాకృతిన్
సింగపుఁ బై డి గద్దెవయి , చెన్నలరార వసించి సంతటన్.

అ॥ రాజమోః యబ్బు , రంబింది యుండ బ్ర, హ్మయు మునీంద్రు లమరు , లంతఁ గదిసి
పాపదైత్యులెల్లఁ , బనివడిగావించు, నెడరులెల్లఁ దెలుపఁ , దొడఁగినారు.

వేల్పులు రాక్షసబాధల విష్ణువునకు విన్నవించుట.

తే॥ అధిప ! రావణుండును వాని , తమ్ములాది, గలుగు బలియొరచేత స్వ , ర్గమును భువియుఁ
జలువఁదగు తపంబులు చేయఁ , జాలకుండె, బ్రదుకు దెరువులేదని యూర్పు , వదలినారు

అ॥ అమరు లట్లు పలుక , నప్పుడు జాబిల్లి, రేలపూలు జడధ , రించు భవుఁడు
సంజ్ఞ చేసి వారిఁ , జాలింపుఁడని విష్ణు, వదన మబ్జెచూచి , పలుకఁదొడఁగె.

తే॥ పద్మనేత్ర ! రక్కసులు మా , వరబలమున, మూఁడుజగముల హింసించి , ముంచినారు
ఇంక నైన వారల వది , యింపకున్నఁ, జిటికలో జగద్దంపంబు , చేయఁగలరు.

క॥ అనిహరుడు విన్నవింపఁగ, వినతులగుచు నమరు లెల్ల • వినుతింపఁగ న
వ్యసమాలి చింతపడకుం, డని వారల తలలఁద్రుంతునడలకుఁ డింకన్.

తే॥ అయిన నొకమాట చెప్పెద, నవధరింపుఁ, డమరులెల్లఁ గ్రోతులు గాఁగ, నడవులందుఁ
గొండలందునఁ బుట్టుడు, కూటములుగ, ననుచుఁ గరుణమో మలరంగ, ననియెనిట్లు.

తే॥ దానవుల వరముల జీవి, తముల తోడ, మాటులేని యస్త్రములచే, నీటుచేయ
జలధిఁ బోలిన చతురంగ, బలము గలుగు, నాజికిం గుమారుడయిన, యవతరింతు.

తే॥ పలమరియుఁ జక్రమును బడ, బాగ్నినేని, మాడ్చువినముతో విరివియో, మస్తకములు
గలుగు శేషుడు నాకుఁ ద, మ్ములుగఁబుట్టు, వారలాయయోధ్యాపుర, వరమునందు.

క॥ అతఁడిట్లు పలుకఁగా వా, సిత తులసీమాలఁ దాల్చు, శ్రీవరుఁ డిపుడే
హితముగ మముగాచె ననుచు, గుతుకంబున నాడిపాడి, కునిసిరి వేల్పుల్.

ఉ॥ కష్టము పీడెనంచు సుర, కాంతుడు మిక్కిలి సంతసించె నా
న్రష్టయు శ్రీగళుండు నమ, ర ప్రకరంబు ముదంబుమీఱ మా
యిష్టముకూడె హీనదశ, లెల్లను నేడె తొలఁగె నంచు సం
తుష్టిని పొందెఁ దాద్యవడి, తో భువనోదరుఁడెక్కె లీలమై.

తే॥ మాప్రభుండట్లు వరమిచ్చి మరలు పిదప, జాంబవంతుడు భల్లూక, జంభభేది
పుట్టి నాయంశమున నల్లె, పొలుపుతోడఁ, బుట్టుఁ డనియె నిర్జరులకు, మొదటివేల్పు.

తే॥ అంగడుఁడె వారి నావార, లనుచు వేల్పు, తేడనంగ నావాడు ను, గ్రీవుడనుచు
నర్కుడు వచించెనగ్నినా, యంశమనుచు, నీలుఁబేర్కొన నమృహ, నిలుఁడుచూచి.

తే॥ ఆంజనేయుఁడనాయంశ, మన్నయంత, హరుడు నాయంశమాతఁడే, యనియెంచిదవఁ
దక్కువారలు భువిఁబుట్టఁ, దలఁచినారు, వారిలెక్కె యితని యిడ, మేర కలదె ?

మ॥ కరుణావారిధి పంకజోదరుని వా, క్యంబుల్ దలం దాల్చి య
య్యరవిందాసన శంకరాదులు స్వకీ, యాంశంబులందెల్లఁ భీ
కర కాంతార గిరింద్ర కందరములం, గ్రవ్యాద నాశార్థమై
సురవర్గంబు జనింప నిచ్చగొనుచుం, జొచ్చెన్ వెనన్ నాకమున్.

తే॥ మునుపె నడచిన దీయంశ, మని వసిష్ఠ, ముని మనంబునఁ దలఁచి, భూ, పునకుఁబలికె
లోకములగాఁచు పుత్రుల నీకొనంగు, జన్మ మొనరింప మదిని క, స్థంబు తొలఁగు.

తే॥ అని వసిష్ఠుడు పలుకఁగా, నవని విభుడు, కేలుమోత్తి మునీంద్ర మీ, పాలఁబడిన
నాకు దుఃఖముల్లంబె ? జ, న్నమునకింక, వలయువానిఁడెల్లంబుగఁ, దెలుపుడన్ను.

పీ॥ శిశింతుచేతను, స్తుతియింపఁదగువాడు, వేదశాస్త్రములందు, వినుతిగొన్న
జ్ఞానంబు శాంతంబు, సచ్చరిత్రము విన, యంబు మున్నగువాని, యందు విబుధ

విఖ్యాతుడగు తండ్రి , విధమునజనువాడు , పరిశుద్ధులైన దే , వతలతోడ
దనుజుడైత్యులగన్న , తండ్రికాశ్యపునకు , కొడుకు విభండ కా , ఖ్యాండు తనకు

తే॥ నతని దయనొంది పెరిగిన , యమలగుణుడు , సర్వశాస్త్రార్థవేత్తని , శృబుడు బ్రహ్మ
సముడు లోక విజ్ఞానలే , శంబు లేని , వాడు హరిః శృంగము తలన్ , వజ్రువాడు.

సీ॥ శేషుని పడగలఁ , జెలువను భూమిపై , మెలగు మనుష్యులు , మృగములెయను
బుద్ధిగలాడు త , పోధనుం డాయ సజ్జాసన త్రిపు , లారి వినుత
శాంతాది సద్గుణ , సంయుతుండగు ఋశ్య , శృంగునిచే వేల్చి , యెనకమెనఁగ
బూర్తి గావించినం , బుత్తులు నీకుఁ గ , ల్గుదురని యమ్ముని సదయుడగుచుఁ

అ॥ బలుక నతని పాద , పద్మంబుల కెఱంగి , యాతడిప్పుడెవట , నలరు; నిటకు
నెట్లువచ్చుఁ గృత్య , మెయ్యది; యనివ్రభుఁ , డడుగ మౌనివర్కుఁ , డనియె నిట్లు.

ఉ॥ పూని ధరం భరింపఁదగు , పూజిత సత్త్వుడు ప్రేమ సత్కృపా
సూన పదాన్నదుండు సమ , యెచిత బుద్ధిగలాడజయ్యుడు
త్తానపదాఖ్యుఁ దొప్పు మను , ధారణేనాథు కులంబువాడు తా
మానిత రీతి రోమపదు , మాన్య పదాన్యని గాంచెఁ బుత్తుఁగ్రాన్.

తే॥ అఁడు పాలించు నంగరా , జ్యంబునందు , చాలకాలము గాఁగ వ , ర్షంబులేమి
జనులు పలుకష్టముల నొంద , మనుజవరుడు , మునులఁబిలిచి క ర్తవ్యంబు , వినఁగఁగోరె

ఉ॥ వారలు ఋశ్యశృంగముని , వర్కుని దెచ్చితివేని వర్షముల్
జేరకు మీతవచ్చునన , మేదినినాథుడు చింతనొంది యీ
ధారణి మానవావళి నె , దన్ మృగజన్మము లంచునెంచు పెం
పారు శపోధనాథ్యునిట , కక్కట యెవ్వరు తెచ్చువారనన్

సీ॥ అర్థచంద్రాకృతి , సలరారు నొసకులు , నీలంబులొ దీర్ఘ , నేత్రములును
అరుణాధరములు చం , ద్రాభిమౌ పదనంబు , లాణి ముత్రైముల పొం , దమరుపండ్లు
బలిసిన బిటువైన , వక్షోజ యుగళంబు , తనరు రోచెలుఁగ గొం , ద అటలేచి
భూమీశ; మేమా త , పోధనాథ్యుని డెత్తు , మనిన వారల పల్కు , లాలకించి

తే॥ అంత కీరు తగరె; హరి , జాక్షిలార; యంచు వత్త్ర భూపల వారి , నాదరించి
పొందు కృతకృత్యలై వేగ , రండటంచుఁ , బంపవారలు తేరెక్కి , బయలుదేటి.

తే॥ వగల జిగిగుల్కు వెలయాండు , మిగులదూర , మేగి ఋశ్యశృంగుడువని , యంచునెంచు
యోజనం బున్నదని యెంచి , యొక్క చోటఁ , బర్జశాల యందుండ్రి తా , పసులఁబోరె

తే॥ అవల విభండకుడు లేని , యదను చూచి , ఋశ్యశృంగుఁజేరంగ నా , బుడివరుండు
తన్నుపోలు మెకములంచుఁ , దలఁచి వారి , కుచికరీరిఁ బ్రియముమీఱ , నుపదరించె

తే॥ అర్చపాద్యాదు లర్పించి , యాసనమిడి, విశ్రమింపు డనగ వారు , విశ్రమించి
కప్ర మృదులోపచార వా , కృములు పలికి, వడిగ చమయాశ్రమమునకు , వెడలినారు.

తే॥ అవలఁ గొన్నినాళ్లగఁగా , సరుగు దెంచి, భువన మోహినులౌ వెల , పూవుఁబోణు
లమృత రుచికంటఁ దీపైన , యరటి పనస, మావిపండ్లను దిననిచ్చి , మనసు గూర్చి-

క॥ మా యాశ్రమంబునకు వి, చేయుండని ప్రార్థనంబు , సేయఁగ నతఁడున్
వాయెత్తి మాటుపలుకక, రోయాంధ్రుర వెంబడిన్ మ , రుక్కొని చనియెన్.

చ॥ తమ మదివోలె విభ్రమము , తద్దయుఁగూర్చు సమర్థురాంధ్రు మో
దమున నిదే యిదే యనుచు , దానిని చూపును నేగుచుండ మే.
ల్లమకము తోడ నమ్ముని వ , దాన్యుడు వెంబడిఁబోయి యంగదే
శము నట దాయమున్నె వడెఁ , జాలిన వర్షము భూమి శాంతిలన్.

చ॥ పరవలు పెక్కులై వలచు , పట్టులు గల్గు కొలంకు లేఖలున్
శరదులఁబోలె నింద గిరి , చావుని కంఠమువంటి షేఖముల్
కురిసెను కుంభపృష్ఠి; యన , ముండగు రా జిదియేమి యెంచు న
చెరువునఁ జింతచేసి తెలి , సెన్ దగు హేతువు శ్చెన్నంబునన్.

సీ॥ పంకజాస్యములు లిం , బిభర్షోష్ణములు ముత్తై, మువంటి రదనముల్ , పొగను పోలు
నీలంపు నెఱికురుల్ , నెగదారు జిగిదేఱు, వెలచెలు అనువైన , వెరవుచూచి
మరపించి తేరఁగా , మక్రోధమోహర, హితుఁడైన యాముశ్య , శృంగమౌని
నెనరున వచ్చెఁగా , యని యెంచి యొడలు పూ, రింపఁగా నయ్యంగ , నృపవరుండు.

అ॥ వేదవేత్తలైన , విప్రులతోఁ బరి, వారసమితి తన్ను , బలసిరాఁగ
వాద్యవికతి మ్రోగ , వైభవోపేతుఁడై, నడచె రెండు యోజ , నములు మున్ను

అ॥ ఇట్టులేగి లాచి , యింను వేణులుగల, వారసతుల నడుచు , బలు తపంబు
రూపుగొన్న కొండ , రూపున నేతెంచు, ఋశ్యశృంగ మునిని , నృపుఁడు గాంచె.

మ॥ అమితానందము నొంది దెందమున నే , త్రాబుంబులన్ మోద బా
ష్పము లొక్కుకొడి వెల్లివాట మునికిన్ , సాష్టాంగ దండప్రజా
మము లర్పించి; మహాత్మ జీవములతో , మన్నారమంచున్ సుదుః
ఖములం దీర్చితి రంచు రోవెలఁదులన్ , జ్ఞానాభుఁ డగ్గింపఁగన్.

మ॥ పనివారల్ మునివర్యులున్ బహుజనుల్ , పార్థివ్యతోఁజేరఁ గాం
చినయాతండిది వంచనంబనుచు యో , చింపన్ సుపర్యాణులున్
ముని కోపంబున కంజ, నొప్పె నతఁడ , బ్రియమిశు సంప్రార్థనన్
ఘనమర్యాద నతిక్రమింపని తరం , గ శ్రీయుతాంబోధి నాన్.

ఉ॥ తోలొలయందు వజ్రనిభ , దుర్దమ ఖడ్గముఁదాల్చినట్టి భూ
పాలుఁ డనింద్య శీలుఁడగు , బ్రహ్మ సమున్ దగఁబెక్కుసార్లుగాఁ

గేలు మొగిడ్చి వేడి తమ , ఓడు తొలంగిన ఓరు తెల్పుగా
జాలి మనంబునం దవుల , జయ్యన నమ్మని శాంతుడౌటయున్.

తే॥ మోహమడచిన సుజాని , మునివరుండు, ఋశ్యశృంగుండు వేడ్కమై , నృపవరేఋఁ
గరుణ దీవిచి యుపదేశ , కర్తలైన, మనులతో రథమెక్కియ , స్పరికి నేగె.

క॥ నగరము కయినేసి జనులు, మొగి నెదురు కొనంగ రాజ , ముఖ్యుఁడు మునితో
నగరిం జేరి హిరణ్మయ, మగు సింహాసనము మీద , నాతని నునిచెన్.

తే॥ చెప్పఁగిన దేదియు వేటు , చెలువు లేని, యట్లు తోడఁగ నర్హపా , ద్యాదివిధుల
నర్చనముచేసి తనకూతు , నకుల శాంత, శాంత నొనఁగి వివాహంబు , సలిపివైచె.

అ॥ వఱపు దీట మేఘ , పంక్తివర్షింపఁగా, నంగదేశకష్ట , మంతరించె
శాంత యుపఁరింప , నమ్మని తృప్తుడై, యొప్పుమీట నచట , నున్నవాఁడు.

సీ॥ నావుడు మునివరు , నకు వందనంబాచ, రించి నేడే వెళ్ళి , ఋశ్యశృంగుఁ
దోడితెత్తుననుచు , దొరకొని సామంత, నృపులు సుమంత్రాదు , లిష్టజనము
లైన పండిత వరుల్ , మానుగఁగొలిచిరా, దశరథేశ్వరుఁడు ర , థంబునెక్కి
దుఃఖసంతతి నేడె , తుదముట్టె నని సుర, వరులు పూవులవాన , కురియ నడచి

తే॥ కాహళాపిక రావముల్, కడలికంటె , జెలఁగి మోషింపఁ బెద్దలా , శీర్షదీంపఁ
దలిరుఁదోడులు విజయగీ , తములు పాద, నరుగుదెంచి తా నంగరా , జ్యంబుచేరె.

చ॥ స్తుతయశుడైన యాదేశర , థుం దరుడెంచు తెఱింగి యంగభూ
పతి మది నుత్సుకుండగుచు , భ్రాజితభూపులు వంది మాగధుల్
నుతులొనరింప బాంధవ జ , నుల్ పరివారము గొల్పిరా, మహా
తత విభవాదికుండగుచు , దప్పుగ నేగెను తా నెదుర్కొనన్,

ఉ॥ వచ్చిన రోమపాదుఁగని , వారనిప్రేమను కోసలేశ్వరుం
డచ్చుగ న్యందనంబు డిగ , నాతఁడు పజ్జుజంబుపైబడన్
హెచ్చుగఁగొఁగిలింతుకొని , యింపగు మాటల నాడుచుండఁ బె
న్మచ్చిగతోడ నంగవతి , మానుగఁ జేతులు మోడ్చి యిట్లనున్.

చ॥ నిలుకడగాఁగ స్వర్గమును , నిల్చి యశంబునుగాంచు మిత్రమా!
తలఁపని యట్లు మీరిటక , దాటిన వచ్చుట చూడ నాతః
ఫల మొకొ? మాప్రజల్ సలుపు , భవ్య తపఃఫలమో? మజేదియో?
తెలియఁగదయ్య యంచు దన , తేరునఁదొడ్కొనిపోయె నింటికిన్.

ఉ॥ అంగవిభుండు హాటకి మ , యంబగు సంతిపురంబు లోపలన్
రంగరు రత్నమండప వ , రంబున రాజిలు సింహాసీతిపై

సంగతి నుంచి మన్ననలు , నలుపుచు విందులు పెట్టి ప్రేమ ను
బొంగుచు పన్ను హేతువును , మోహముతోఁ దెలుపంగఁ గోరినన్.

తే॥ రానువచ్చిన రావ్యంబు , తగినరీతి, దశరథుఁడు దెచ్చి, కోమపా , ద ప్రభుఁడు
వినుత రీతిని ఋశ్యశృం , గుని యచటికె, పిలుచుకొని వత్తునన రాజు , వెదలె మరలి

తే॥ వేదములు మూర్తిమంతమై , వెలసెనఁగ, నొప్పు మునిఁజేరి యంగరా , జొక్కవరము
వేద, సఁదేదీయో తెల్పు , తేఁడఁ యనఁగ, నాతఁ దిట్లని పలికె న , యంబు మీఱ.

౮॥ పాపుర పట్టకై కరుణ , పారము ముట్టగఁ ద్రాసునెక్కెనే
భూవరుఁ డట్టి సత్కుల వి , భూషణుఁ డంచిత ధర్మమూర్తి దై
త్యావళి నాజి దున్ని దివి , జాలయ మెప్పుని నిల్పె నా యయో
ద్యావని నాథుఁ డేలు పురి , కర్మిరి మీఱఁగఁ దోయి రంధనన్.

౯॥ మంచిది తేరు తె మ్మనఁగ , మానవనాథుఁడు మిత్రు కోరికల్
మించి పరించె నంచు నెన , మీఱిన సంతనమంది తేరు తె
ప్పించిరి బాలచంద్రపమ , విస్తృత భారమానమాన ప్రే
మాంచితమూర్తి శాంత యరు , దారఁగఁ దో నరుదేర లెండనన్.

తే॥ మనుజుపది కేలుమోడ్చి న , మస్కరింప, మునులు పెక్కుఁద్రు తనచుట్టు , మొనసి రాఁగ
శాంతతో ఋశ్యశృంగు డు , సంతనమున, రథమునెక్కి యయోధ్యకు , రాజనేగె

తే॥ తమ్ముగాల్చి హింసించెడు , దనుజవరుల, నడఁప విష్ణుండు భూమిపై , నవతరించు
ననుచు ధర్మదేవతయు విం , ద్రాచి సురలు, వాద్యములు మ్రోగ మంచిపూ , లైవచినారు

౧౦॥ చూత లయోధ్యాపుంమున, కేతెంచి మునీంద్రురాక , యెఱిఁగించిన నా
భూతల నాచుడు మీఱిన, కౌతుకమను సాగరమ్ము , కడలులఁ దేలెన్.

౧౧॥ అరచము చొర విరిసోనలు, గురిసెను; దుందుభులు పెల్లు , మోషించె; మునుల్
విరివిగ దీవనలొనఁగిరి; విరిసెను మొదలంటఁ బాప , వితతులు భూమిన్.

పీ॥ పుడమి యచరుపుట , డెడిదంపు భేరుల, మ్రోతతో దశరథ , భూమివరుఁడు
తన మడింగల దుఃఖ , మను వర్వతంబు ను, గెనది యనియుచ్చి , మానితముగ
గొప్ప తపములెల్ల , గూటువలై యక, లంకరూపము చాల్చు , లలివెలింగి
జింక తోలును నార , చీరయు ధరియించి, దివ్యుల కష్టముల్ దీటుయ్యె

తే॥ కర్మము లొనర్చు నేర్పది , కముగ వెలయు, వాని బ్రహ్మాదండం బాత , పత్త్రమును క
మందలుపు గలవానిని , పండుతపము, గలుగువానిని కన్నుల , గాంచె విభుఁడు.

తే॥ రథము దిగి విభుఁడతని చ , రణ సరోజ, ములకు మ్రొక్తఁగఁ బ్రాణుడు , పులను తీఁగ
లెఱిమిఁప్రాణ మాతాకు నా , వెలయునతఁడు, చెలఁగి యర్చవద్వాక్కు బా , కీస్తులొనఁగె

ఉ॥ ఆ ఋషితోడ వచ్చిన మ , హర్షలు దీవన నేయఁ దోయ ము
గౌరలఁబోలు దానజల , ధారలఁదోగు కరంబుల న్నమ
స్కారముచేసి భూపుడు వి , శాల మనోహర నేత్రయుగ్మ మొ
ప్పారెడు శాంతతోడ రథ , మందునఁ దోడ్పొని వచ్చెనాతనిన్.

తే॥ రత్నమకుట విరాజిచ్చి , రస్కుఁడంతఁ గమలవదనలు విజయగీ , తములు చదువఁ
జెవులు వాద్యమోషములచే , జిల్లులువడు, నగరముం జేరెఁ దాముని , నాభుతోడ

తే॥ పాపమూలంబులొ చెడు , పనులుచేయు, దొంగలై దుగురం దుంప , దూర్చినట్టి
మునివరుడు వసిష్ఠుడువేద , మూర్తి ఋశ్య, శృంగుడును రాబ్బభవెలుంగ , జేరినారు

క॥ ఇహమునఁ బ్రాజదువులవలె, మహిమగలుగు బుశ్యశృంగ , మౌనివరుని దా
బహుమాన పూర్వకంబుగ, మహిపతి యుపచారములఁ గ్ర , మంబుగఁ దేర్చెన్.

తే॥ ధర్మమును తపమును మేను , దాల్చినట్లు, వెలయు పరిశుద్ధమూర్తిఁ మీ , లలితకరుణ
వలనఁ దరతర మెడలేక , వచ్చు రాజ్య, పాలనము నెలకొనెనాత , పేము పలించె.

తే॥ అనుడు మునివరుఁ డిట్లను , ననఁడుః నీవు, వరతపోధను సాయంబు , పడసినాడ
వమల కార్యంబులే చేయ , నరయువాడ, విట్టి నిను పోలుదురె రాజు , లెందఱేని :

క॥ గిరి నిభ చాప భుజాః నను, కరమరుదుగఁ బిలువనంపు , కార్యము శ్రేయ
స్కరమగు హరిమేధమునకొ, మఱి దేనికొ చెప్పవయ్య, మనుజేంద్రః యనన్.

క॥ కడగానని పెక్కేడులు, పుడమిని పాలించి విసుగు , కొండితి సుతులన్.
బడయనయితి రాచతగపు, తడవి నడపు తనయు నాకు , దయచేయుము నాన్.

క॥ భువిమాత్రమే ? వదునాలుగు, భువనంబుల నేలఁజాలు , పుత్రుల నొనఁగం
దవు మఖము విప్పుదే యిట, దవిలి నడపు మనుచు ముని ము , దంబునఁ బలికెన్.

పుత్రకామేష్టి

అ॥ జన్మమునకు వలయు సామగ్రు లన్నిటి, విరివిగాఁగ దెచ్చి , వేర్చినారు
చక్రవర్తి శుద్ధ జలమున నీరాడి, శాస్త్రయక్తి నమరు , సాలఁజేరె.

తే॥ విధియతముగ మూఁడగులు , వేర్చియాహు, తులనొనంగుచుఁబందెందు , నెలలుజరప
దేవదుందుభుల్ మ్రోసెను , దివిజులెల్లఁ, బైనిలిచి తృప్తుల మనుచు , బలికినారు.

తే॥ వదనములు వికసింప దే , వతలు కల్ప, పుష్పముల దూసిచల్ల న , మ్ముని వరుడు
సుతుల నొనఁగంగఁ దగిన యా , హతులవేర్చె, నగ్నికుండంబునందు శా , స్త్రానునరజే

తే॥ అంతఃజాటి మండెడు వహ్ని , యనఁగనొప్పు, వెండ్రుకలు నెఱ్ఱని కనులు , వెలయు చూర
మొందు సుధఁబోలు నన్నంబు , నిండుగఁ గల, స్వర్ణపాత్రముతో నట , లైకి రేచె.

తే॥ లేచి యాపాశ్రమంబు నుంచి , లీలతోడ, నందె మఱుగయి పోవన , య్యతివరుండు
దశరథుంగాంచి యాయమ్మ , తంబు నీడు, భార్యలకుఁ దగు రీతిగాఁ , బంచు చునియె.

తే॥ అతని యాజ్ఞాప్రభారమా , యవనివిభుఁడు, పేశల వినిల గురుకేశ , పాశమును వె
యంగు మోము బింబాధరం , బంగుమీఱు, చుండు కొనల్య కొకభాగ , మొసఁగినాఁడు

తే॥ కొలఁకులును నదులును వన , ములును హంస, పిండుఁగల కోనలమునకు , విభుఁడు పిదప
మొదటి పద్ధతినే చేత , మొనయు దాన, సగము కై కేయి కొనఁగె ని , ర్జరులు పొగడ.

తే॥ శక్ర భీకర బలయుత , చక్రవర్తి, సగమొసఁగె సుమిత్రకుఁ దొంటి , చందమునను
శక్రపులు నశించిర యంచు , శచివిభుండు, తన్నుపోయి దివ్యులతోడఁ , దవిలి యార్వ

ర॥ ఎడమ చెన శక్రవిరతికిఁ, గుడిభాగము తక్కు జీవ , కోటికి నదరన్
గడమయు సుమ్రుతే వద, పడి యొసఁగెఁ బ్రభుండు ప్రజయుఁ , బరితోషింపన్.

తే॥ తురగమేధ యజ్ఞంబుఁ బు , త్తులకుఁజేయు, జన్నమును సక్రమంబుగా , జరగు పిదప
జగములం గాచు బలశాలి , చక్రవర్తి, జనము స్తుతియింప నయ్యాగ , కాల విడిచె.

చ॥ ద్రుముగ శాస్త్రపద్ధతిని , కార్యకలాపము పూర్తికాఁగఁ గ
ష్టములఁ గలంగు ప్రాణులును , సంతనమందెను వాద్యఘోషముల్
తుములముగాఁ జెలంగె గుఱ , ధుర్యుఁడు కోనల భూవిధుం డపా
రముగఁ గృపాతరంగములు , రాజిల నిల్చెడు కొల్వచేరఁగన్.

ఉ॥ చేయఁగఁ దగ్గ పద్ధతులు , చెప్పెడు శాస్త్రవిధిన్ విరుద్ధముల్
దాయనిరీతిఁ జేయఁగఁ గ , డంగి రమాపతిన్ సురాకిన్
దేయములౌ హవిస్సుల ను , దీర్ఘత నిచ్చి మహీసురాకిన్
పాయక హేమవర్షము న , పారముగాఁ గురియించె నిమ్ముగన్.

తే॥ రాజులకుఁ దానము తోడ , రథ గజాశ్వ, ధన విభూషణాంబరములు , తగినరీతి
నిచ్చి వాఙ్మంపు మ్రోతతో , నేగి సరయు, వందు పెంపార నవభృత , మాచరించె.

పీ॥ భేరులు శ్రేణులై , విన్నంట మనుమ్రోగ, బహువిధ వాద్య రా , వములు చెలఁగ
ముత్యాల గొడుగులు , ముదమొప్పు బై నిల్చి, నినుపారఁ జల్లని , నీడ నొనఁగ
సలుపురు గాజులు , బలసి నల్వంకలఁ, గొలువ వెలలి రాచ , కొలువుచేరి
బ్రహ్మయు సిగ్గలు , ప్రాఙమధ్యపులగని, యగు గురువదములిం , బుగ భజించి

తే॥ దీవనలుగొని గొప్పకి , ర్తిని వహించు, మునికి ఋశ్యశృంగునకుఁ గే , లొగిచి దేవః
యేఁ గృతార్థుడఁ నింక నా , లేమి వలయు? నంచు నింపుమాటల గౌర , వించి మఱియు.

చ॥ పరమ తపోనిధిః భవద , పారకృపా మహిమంబుచేత దు
స్తర గురు దుఃఖరాశి కడు , దవ్వలకేగెఁ గృతార్థుఁడైతి నం

చరమరలేక పక్కిన ధ , రాధ్యున కపు వికాసమానసుం
దురు గుణుడో మునిప్రవరు , దొప్పగ దీవన లిచ్చెఁ బ్రీతిమై.

ఉ॥ తక్కుమునీంద్ర సంతతి యు , దారగుణుండగు రాజు భక్తిమై
మొక్కఁగ దీవనల్ నలిపి , మోదమునొందిన ఋశ్యశృంగుతో
నొక్కఁటఁ గూడి పైనమయి , రొప్పగ , భూపతి చాలదవ్వ పెం
పెక్కిగఁబోయి వీడ్కొలువ , నేగె స్వదేశము ఋశ్యశృంగుఁడున్

తే॥ అవలఁ గొన్నినా శృంగంగ , నతని నతులు, గర్భములు ధరియించి వి , క్లమము నొంద
మోములేకాక తక్కుంగ , ములును సొంపు, నూనఁ జంద్రసమానరై , కానఁబడిరి.

* శ్రీ రామ జననము

పీ॥ ఉర్వికి రోమాంచ , మోదవఁ బునర్వసు, కటకముల్ మిన్నంది , గంతు లిడఁగ
మాసరాజము చైత్ర , మాసంబుగాఁగ న, వమి తిథులన్ గౌర , వంబు నొంద
సౌమ్యవారము చాల , సార్థక్య మొందంగ, శుక్ల పక్షము మఱి , శుద్ధిగాంచ
గరుడ పన్నగ సిద్ధ , గంధర్వ కిన్నర , సాధ్య విద్యాధర , సముదయములు

తే॥ నిత్యసూరులు శ్రేణురై , నిలిచి యుత్స, హించి కోలాహలము సేయ , నెడఁదలోని
కలఁకవిడి ధర్మదేవత , యలరు చుండ, జీవకోటి సంతసమునఁ , జెలఁగుచుండ.

పీ॥ సకల సద్గుణుని , సన్నత చారిత్ర, జననుల మేటి కౌ , సల్యగనియె
నొకకాలమునఁ దన , యుదరంబునందు భు, వనముల నణఁగించి , కొనెడివాని
నాల్గవేదములకు , నలువకు మునులకు, మానుగా నెఱుఁగంగ , రానివానిఁ
గాటుక క్రొమ్మెగుల్ , నీటు చూపుచును తే, జోరూపుఁడై వెల్గు , సొగసుకాని

తే॥ ఆఖిల శుభలక్షణంబుం , కాలవాలు, దుదిమోదలు లేక యెఱుకకుఁ , దోచుకీలు
రాక్షస కులాంతకుని భక్త , రక్షణాధ్యు, ధర్మసంస్థాపకుని మహో , దార గుణుని

ఉ॥ మోదముతోడ నార్వసుర , ముఖ్యులు దిక్కుల మింటనిల్చి యిం
ద్రాది దిగీశులున్న మిత్ర , లై యొగి దీవనలీయ వాయువా
మోదముతోడ వీవఁ బొర , పొచ్చెముగాంచని కైకపుష్కమిన్.
గాదిలిసూను నొక్కరుని , గాంచెను లగ్నము మీనమొప్పఁగన్.

మ॥ ఋతుధర్మోత్థిత వృక్షరాజయుత భూ , భృద్వార దుర్వార ప
క్షతులంద్రుంచిన యంద్ర ముఖ్యుడివిజుల్ , కైవారముల్ సేయ భూ
పతి ప్రేమంపుఁ గనిష్ఠదేవి సుతు నొ , ప్పంగాంచె నాశ్లేషతో
జత యయ్యెం గటకంబు పాపనముగా , సంపూజ్యమానంబుగన్.

* విలంబి చైత్రశుద్ధ సవతి జన్మదినము.

చ॥ పలువదగర్ ధరించిన్వక్ష్మ, పాకుడు శేషుడు మోయు భూమియున్
చెలగి నటంప వేదములు, చెచ్చెర్ నాటకమౌ యిగిర్తిరా
జిల హరిరాజిన్ మణకు, శిలగుణాన్నిత నీలనేత్ర పెం
పలరు సుమిత్రగాంచె సుగు, జాకరుడో మటియొక్క పుత్త్రుకున్.

ఉ॥ ఆదిరి మేనకాదు లను, రావళి నీలై నటించు నుబ్బుచున్
జాదిరి కిన్నరుల్ మధుర, రావములన్ సుధఁబోలు పల్కులన్
దీడిరి పెక్కు వాఙ్ములు, ది వ్యలు వ్యోమము బూరటిల్లగా
వేడిరి దైవమున్ భయము, వీడి చరించిరి దేవమానవుల్

చ॥ చెలువలు పాటివచ్చి ప్రభు, శేఖరుతో సుతజన్మ వృత్తముల్
పలికిరి సంతసంబునను, పాడిరి యాదిరి బ్రాహ్మణోత్తముల్
దెలిపిరి జన్మలగ్నముల, దేరిన సర్పలముల్ జగంబునన్
గలిగిన కష్టసంతతులు, కష్టములొందెడి సంచు నుబ్బుచున్

తే॥ ధర్మ బాల పట్టముగల, దంతిఁబోలు, రాముజన్మంబు మేష చై, త్రంబు కుద్ధ
నవమితిధి పునర్వసువుల, గ్నంబు కటక, ముచ్చగరులు నల్వారు పదు, నొకటవారు

తే॥ తగిన పద్ధతిఁబరికించి, తక్కుముగుర, రీతి జాతకములు పైడి, తేకులవయి
వ్రాసి దేవగురుండును, ప్రస్తుతింపఁ, జదివినారలు తల్పి ధా, స్థానమందు.

తే॥ చక్రవర్తి సంతసమున, సరయువునకు, సరిగి స్థానంబుచేసి ధా, న్యంబు ధనము
నమితముగవిచ్చి భవ్య వా, ద్యములతోడ, గురునితోనేగి కొమరుల, కొమరుగాంచె.

సీ॥ కాంచియుప్పొంగి రో, మాంచురై యేదేఁడు, బుద్ధికి, బిన్ను లే కుండుఁగాక;
దొక్కసంబుల తలు, పులు తీసిపెయ్యుడు, యుద్ధంబు లింక లే, కుండుఁగాక
భూవిధుల్ తమదేశ, ముల శేగుదురుగాక, ధర్మక్రియావృద్ధి, తనరుఁగాక;
తిరునాళ్ళచే దేవ, తృప్తి యొప్పెదుఁగాక, మూఁడువేళల పూజ, మొనయుఁగాక;

తే॥ అగ్రహారముల్ చదుకము, లాలయములు, వేద్యవనములు క్రొత్తవి, వెలయుఁగాక;
అనుచుఁ జాటింపఁ జారుల, కాజ్ఞయొసఁగె, నెలమీచిన యెఱుమి ని, లేశ్వరుండు.

తే॥ ప్రభువునాజ్ఞను గొని తల, వరులు మంచి, యేనుఁగులనెక్కి తుడుముల, నీడ్చికొట్టి
దేశమందెల్లఁ జాటించి, తెలివినారు, పురుషులును స్త్రీలు సంతోష, శరధి మునుగ.

చ॥ క్రమముగఁ బ్రేమ మీఱగఁ బ, రంపరత్నై చెలరేగెఁ గేకలా
క్కమొగిఁ జెనుర్చి మేలుపులు, శంభులకుం గులకంబులయ్యె వృ
త్తము వినునెల్లవాఁ యెఱుఁగి దాల్చొను వారి కొనంగి రెచ్చు ప్ర
వ్యము, సగవంతుఁడే జనన, ముందుట వారియెదల్ గ్రహించెనా?

చ॥ విరివిగ పీఠులొప్పు నల . వీట వెలందులు చేటికల్ చెలుల్
తరుణులు పోరులుం దమియె . లర్పగ నూనెయ్యం జందనంబు గ
స్తురియును నేయ గందవాడి . చొప్పడ పీఠుల జల్లి ముగ్గులన్
మురువుగఁ దీర్చి పండుగలు . మోదముతోఁ గొనియాడి రత్త తీన్.

తే॥ ఇట్లు పోరులు మదినిండి . యెల్లమీటి, వెల్లివిరియు మోదముతోడ . వీరి యుబ్బి
తనువు లెఱుంగక పండ్రెండు . దినములుండ, శిశువులకుఁ బేరువెట్ట వ . నిప్పుఁ దెంచె.

నామకరణము

తే॥ మొసలి పోరులచే డప్పి . పూర్వ జన్మ, పుణ్యమునఁ గజేద్రుం దాది . మూలః యనఁగ
వచ్చి యపుడె కాచిన నిత్య . వస్తువునకు, రాముడను పేరువెట్టె దూ . రంబు చూచి.

తే॥ ప్రతములందెల్లు వేదశా . ప్రములయందు, నిత్యవస్తువు నటచేతి . నెల్లిబోరె
నెఱిగిన మునీంద్రుఁ డవ్వలి . చిఱుతవాని, కిడియే భరతుడన్ నామంబు . నెడఁదనెంచి.

తే॥ పుట్టినప్పుడె వంచకుల్ . పొలిసినారు, సురలు బ్రదికిరి దుఃఖంబు . ధరణి నీగె
ననుచుఁ గాంతి సొగసు బల . మమరు బుడుత, కమరిచెను లక్ష్మణాఖ్య సా . ర్థముగవెలయ

తే॥ ముత్తైమురె యొకబిడ్డ రూ . పును వహింప, నందు చెందామరలు విరి . యంగ నొప్పు
సొబగు గల్గ నీజ్యోతిచే . స్రుక్కునెల్ల, పగలటంచు శత్రుఘ్నుడన్ . ప్రఖ్యాయుంచె.

ఉ॥ పొల్లగు మార్గ మింతయును . పొందని పుణ్యుడు వేదపద్ధతిన్
బిల్లల పేరువెట్టఁ బ్రతి . వీసతి చేతులనుండి దానమన్
వెల్లువ లుప్పతిల్లి తగ . నిర్మల నిర్గుణ నిత్యతత్త్వముం
జల్లగఁ గాంచు మానస వి . శాల తరాబుల నించె నత్తతీన్.

ఉ॥ నల్లని కల్వ లెట్ట నలి . నంబులు నోజ లిఖించు తీరునం
జెల్లుమనోజితం దనరు . జ్యేష్ఠునియందె మహిశ్వరేశ్వరుం
దెల్లకు మీఱుప్రేమము వ . హించె శరీరము ప్రాణ మెప్పుడే
నొల్లపు వేణువేణుగ నొ . కొక్కటి నిల్వఁగ నన్న చెన్నునన్.

మ॥ అమృతం బొల్కెడు తొక్కునల్లులు బెడం . గొ తప్పబడ్డుల్ క్రమం
బమరంగా నలవాటు గొంచుఁ ధమి వా . యం బుట్టునాదిత్య పం
దమునన్ శబ్దముచేతనే యెదుఁగు వే . ద ప్రక్రియన్ భూమి దే
వి మనస్సుంబుముల్ నశింపఁగ వెనం . బెంపొంది రహస్యత్తొకర

క॥ నెలతాల్పుఁ బోల్వసిప్పుం . దలరుచుఁ జొలంబు నుపన . యనము జరపి యీ
కొలది యనరాని నిలుకడ . గలుగు శ్రుతులు శాస్త్రములును . క్రమముగ నేర్పెన్.

- సీ॥ హరుల నెక్కుటయును , కభుల నెక్కుటయును, తేరుల నెక్కుట , నారనేర్పి
తక్కిన విద్యల , ద్రగు పద్ధతుల నేర్పి, పగలు జయింప వీ , లగు శరణ
నాది వివిధ సాధ , నాశిబ్రయోగించు, పద్ధతు లలవాట , పలుచుచుండ
నాదిదేవుని యంశ , మగు రాముడనుజాల, తోడ వర్ధిలుచుండ , దొడరి మునులు,
- అ॥ భూమిదేవి సురలు , పురవాసులును తమ, వ్యభలు దొలగెఁ బుష్క , పాపరూప
కర్మమెల్లఁబొలిపె , గడఁకతో నీ చోటు, వదల మనుచు నటకు , వచ్చుచుండ్రు
- సీ॥ భూదేవి నోచిన , పుష్క పలంబుల, నెల్లవారలు కాంచి , యెఱుఁగునట్లు
శ్రీరామలక్ష్మణుల్ , చిత్తముల్ రంజిల్ల , గ్రోవితంతువువారె , గూడిమాడి
నదులందు మేఘముల్ , నడయాడు వనముల, విహరించుచుందురు , వేడ్కమెయివి.
భరత శత్రుఘ్నులు , వరమైత్రి జతగూడి, కడలేని విద్యల , గలుచునపుడు
- తే॥ న్యందనాశ్వగజారోహ , జారులందు, విహరజారులందు భుజించు , వేళలందు
నొక్కక్షణమైన నెడఁబాయ , కుండువారు, కడఁక మమ్మెలు రామల , క్ష్మణులఁబోలె
- చ॥ పరిమళవాయువుల్ పరపు , ప్రాంత వనంబులకేగి చల్లన్
కరుణవసించు నన్మునుల , గాంచి స్రమోదమెనంగ నంజుల
మరులుదు రాయయోధ్యకుఁ గు , మారులు నల్వరు వారిఁగాంచి త
త్పురజను లుల్లిసిల్లుదురు , పొంగుచు వాననుఁగాంచు పైరునాఁ.
- చ॥ అబలలు వారి దొడ్ చను , లట్లు వెలుంగు బలంబుగల్గి వీ
రబలులు, వారిచుట్టములు , రంజిలి వారి యెడందలందు ప్రే
మ బలియనుండు దైవముల , మాటికి వేడుచునుండ్రు రాఘవుల్
ప్రబల చిరాయు రున్నతుల , వర్ధిలఁగాఁ దలిచండ్రులంబలెఁ.
- చ॥ శ్రుతి నికరంబుచే నయిన , జూడఁగ దుర్లభుడైన రాఘవుం
డతనిని వెంట నంటి తిరు , గాడెడు లక్ష్మణుఁడున్ చరించుచో
రతనపుఁ డెంకియుఁ మొగులు , రక్త కుశేశయ పంక్తిఁబూచి దే
వతల నగంబుతో నరుగు , వైనమ యచ్చముగాఁ గనంబడుఁ.
- చ॥ నెనరున మమ్ముగామ నవ , నీవతి రాముఁడు నవ్వుమోముతోఁ
దనకెదురైన పౌరుల ము , దంబునఁ గాంచుచుఁ గృత్యమేది ? యె
ప్పని చెడుగేదియుఁ మదిని , బాధ యొనర్పదుగా ? సతీమణుల్
వినయ గుణాధ్యులౌ సుతులు , వేడ్కమెయిన్ సుఖులేకదా యనన్.
- ఉ॥ మామక పుష్కరూపః నిను , మాప్రభుగాఁ బటయం గొఱంత యెం
దేమియులేక యుండు టరు , దే? వచియింపఁగ నేల? మా యను
స్తోమము నేడు దీవులుగ , జొప్పడు భూతలమెల్ల నేలు మా
స్వామివి సౌఖ్యదాయవయి , సమ్మతిఁబెర్కగు బ్రహ్మకల్పముల్.

చ॥ అని యిటు తత్పరీజనముతో లర్పిలి నాతని కీర్తి నిండఁ గీ
 ర్తనములు నల్పఁ దమ్ములు పఁపఁ దమ్ముల చాయ వసించి నంస్తుతుల్
 పొనరుప సర్వతోకులకుఁ బూజ్యులు నాయకులౌ త్రిమూర్తులన్
 దనదగు నజ్ఞనడ్పు గుణ • భాముఁడు రాముఁడు భూమి వర్ధిలెన్.

తే॥ రాజరాజగు దశరథ • రాజమా? దరణియెల్ల నేకాతప • త్త్రంబు నీదఁ
 దనర జయభేరిమోతః రో • దసియునిండఁ మునులుపొగడ నానందాబ్ధి • మునుఁగుచుండ

6 అర్పణ పటలము. 24

చ॥ సనలుతలిర్పు కల్పక వ • నప్రభ మించెడు స్వర్గ పత్తనం
 బున వసియించు నెల్లరును • పొందిక జేరెడు శంకఁగొల్పి నె
 మ్మనమున కూహకందక య • మర్త్య జగంబునకంటె నున్నతిం
 బొనరిన రత్నమండపము • పొల్పు వహింప నరేంద్రుఁడుండఁగన్.

తే॥ అమల మార్దవ భూరి సిం • హాసనమున, రమణ నుండు భూవతిని చా • రణులుగాంచి
 యుండ్రుఁడని తొట్టతొలి సంశ • యించి పిదప, వేయికునులు లేవని శంక • వీడినారు

కౌశికుఁడు దశరథుని గాన వచ్చుట

చ॥ జగములఁబ్రాణులన్ సురల • సారసగర్భనితోడ వేలుగా
 నెగడ సృజింప నెమ్మదిని • నిట్టలుకన్ మొనకట్టినట్టి ప
 ద్మగులుగువాఁడు బ్రహ్మఋషి • దుర్దమ సింహపరాక్రమాధ్యుఁ బు
 జ్యగుణ విభూషణున్ దశర • థావని నాథుని గాన వచ్చినన్

చ॥ గురుమతిఁ బద్యసంభవుని • కూర్మి నెదుర్కొను నింద్రుపోల్కిఁ భూ
 వరుఁడురమందు దాల్చిన ప్ర • భా మణిహారము సూర్యుఁడోలెనం
 బరమును కాంతిమంతముగ • మార్పఁగ వైశమలేచి, య మ్మునీ
 శ్వరు పద ఫంకజంబులకుఁ • జాఁగిలి మ్రొక్కె నభక్తికంటుగన్.

ఉ॥ మ్రొక్కి యనామయం బడిగి • భూరిమణిమయ సింహపీఠిఁ బెం
 పెక్కఁగనుంచి పాదముల • నిచ్చ భజించుడుఁ గేలుమోడ్పుతో
 మ్రొక్కె మదీయ పాపములు • శుద్ధ చరిత్రులు మీరు వచ్చుటన్
 నిక్కము నేను ధన్యుఁడ ము • నిప్రవరాః సరివారిలోపలన్.

ఉ॥ మోదముతోడ నే వలచి • మ్రొక్కుటకుం దగునట్లు మీర లెం
 తో దయనిట్లు రాగతము • యోచనచేసిన దేశభాగ్యమాః
 కాడఁ మదీయసత్కుఁతులు • కారణమా? యనఁగాదు నాడు; వం
 శోదిత పూర్వభూవరుల • యుత్కట పుణ్యఫలంబె యొయ్యెడున్.

- సీ॥ అనుచు భూవరుడు ప్రియంబులాడిన గాది, నందనుం డిట్లను, నయము మీఱ
శత్రు విమర్దన, శాత కృపాభిద, శీఘ్రహస్త, ననుపొలు, మునివరులును
త్రిదివవాసులు నొక, దెవ్వరంబును పొంది, లేని విక్కమువచి, యింతు వినుము
హనిత నమస్తమ, హృద్రి విలాసంబు, వెల్లని చల్లని, వెండికొండ
- తే॥ పాల సంద్రంబు పద్మజ, పట్టణంబు, కల్పక వికాస భాసి స్వ, ర్గంపు నగరి
యింపు గులుకు మేడలుగల, యీ యయోధ్య, తక్క వారికి వేత్తొక్క, దిక్కు గలదె
- సీ॥ రాజ సిరోమణి, రమణీయ కిసలయ, ప్రవయ సుందర సుర, పారిశాత
పృథ్వంబు గందంబు, వీరుచు మధుకణం, బులు బొట్టు బొట్టుగా, నొలుకుమండ
జల్లనొ నీడ వి, క్రాంతిఁ జెందుట వీడి, నీ యెక్కటి గొడుగు, నీడఁజేరి
తమ కొలువలఁదెల్పి, తగు సాయ మర్పింపఁ, గురిగిరి నిభభుజ, గ్రూరచరితు
- తే॥ శంఖరాసురు, గులముతో, జావఁ బొడిచి, వశము గావించుకొని నాడు, వాసవునకు
నీ వాసంగినదే కాదె, నేడుగూడ, నతఁడు పాలించుచున్నట్టి, యమరజగము.

కౌశికుఁడు యజ్ఞరక్షణార్థము రాముని గోరుట

- చ॥ నలుపుగ భేరి వాద్యముల, నారతముం జగడించుచుండు మో
సల గల భూవిభుండు ముని, చంద్రుని వాక్యము లాలకించి ము
జ్జలధి మునింగి పొంగి ఋషి, సత్తమ! రాజగనుండి పొందు న
త్పంమును గంటి నింకఁ జలు, పందగు దాని విధింపుఁ డర్చిన్
- చ॥ అనవుడు మౌని యిట్లను జ, నాధిప! నేనొనరించు జన్నమున్
బినివడి యోగి వర్మల త, పంబున క య్యరిషట్కముంబలెన్
దనుజులు విష్ణుముఖ చలువఁ, దార్కొను వారలు, దాని మాన్పు నీ
తనయులలోన జ్యేష్ఠుని ము, దంబున నావెనువెంటఁ బంపుమా.
- సీ॥ అని ప్రాణమర్థించు, యమునికై వడి వేడి, తపియింపఁజేసిన, తపసి పలుకు
నెఱుకు నాటగ నీఁచి, నెరవిన వుంటిలో, గొఱవిఁదూర్చిన యట్లు, గ్రుచ్చి చెవులఁ
గాడినయంతన, కాలదండముఁ జోలు, నాయుధపాణియో, నవనిభర్త
మనసునఁ బొడమిన, పెనుచింత పట్టి వె, ల్పరికిఁ ద్రొబ్బిగఁ బ్రియ, ప్రాణ వితతి
- అ॥ ఉదరి దోల కరణి, నూఁగగఁ జనుషాంధుఁ, డెడను నేత్రములను, పడసి మరల
నవయ నవసి కుములు, ననువున మిగుల సం, తాపమొంది కుందెఁ దల్లకిల్లె.
- సీ॥ పెరయూరుక్రియఁదేనె, కురియు సుగంధ మా, లిక ధరించిన ప్రభు, దొక విధముగఁ
జింతను మది నడం, చి కొని కౌశికుఁ గాంచి, యిట్లను మునివర్య! యితఁడు బాలుఁ
డకృతాస్త్రుఁ డిదియ మీ, యాజ్ఞయేని వినుండు, గంగాధరుండును, కమలభవుండు
నిర్జరేశ్వరుండును, నిలిచి యొక్కొక్కరై, గుమి గూడియేనియు, గూర్చునట్టి

అ॥ విష్ణుకతికి మాటు విష్ణుంబుచేసి ని, ర్విష్ణుముగ నొనర్తు , వేల్చి మీకు
బాలు మాటమాని , బయలుదేలుండు మీ, వెంట నిపుడ సేన , వెడల వత్తు.

మీ॥ పరమేష్ఠి సృష్టికిఁ , ప్రతిసృష్టి చేసిన, కౌశికుఁ డతని వా , కృష్ణుని వినుచుఁ
బెను కిన్నతో లేవ , విబుధులు ప్రళయ మం, చును కాదనుచు శంకఁ , జొచ్చినారు
రవి మండలం బంబ , రంబున మఱుగయ్యెఁ, గలఁత నొందినవి జ , గంబులెల్ల
దిక్కులఁ దిమిరంబు , నిక్కి కావులు గప్పెఁ, గుల పర్వతంబులు , చలనమొందె.

తే॥ మునికిఁ గనుబొమల్ నొనటిపై , ముడుచువడియెఁ, బెదవు లదరెను జేగులు , బెరసి కనుల
విప్పుకలు రాలె నభయెల్ల , నిలుకడ చెడె, తోడనే నవ్వు నైతము , దోఁచెనంత,

తే॥ ఇంతయును వసిష్ఠుడుగాంచి , శాంతిఁబొందుఁ, డనుచుగాధేయవేడి జ , నాధ్యుతోడఁ
బలుకు సుతునకుఁ బొందింప , నలవికాని, మేల్లవచ్చుకాలము నాఁప , మేరయగునెః

తే॥ వానకురియంగ వెల్లువల్ , పరువులెత్తి, యంబునిధిఁ జేరుచందాన , నలవిలేని
యథిలవిద్యులు తమయంత , నరుగుదెంచి, నీకుమారుఁ జేరడి వేళ , నేడు కలిగె.

తే॥ అనుడు కులగురు వాక్యంబు , లాలకించి, యాజి విజయశీలుండాజి , యరిగి రాముఁ
బిలుపుడన భటు లేతెంచి పిలుచునంత, బుద్ధిమద్వద్యుఁ డరుదెంచి , పొంత నిలిచె.

రామలక్ష్మణులు కౌశికువెంటఁజనుట

ఉ॥ తమ్ముని తోడ వచ్చుగుణ , ధాముని రాముని చూపి మోవి ర
త్నమ్ముఁ మదీయ పుత్రులకుఁ , దండ్రీవి మేలగు తల్లివీవె ప్రే
మమ్మున నొప్పగించితిని , మానుగఁగావుడు వీరిచేత మీ
తెమ్మెయి కార్యముల్ వలయు , నెల్లను గైకొనుఁ డంచు నిచ్చినన్.

చ॥ విమలచరిత్రుడైన ముని , వీరుడు భూవరుఁ దొప్పగించు నా
సుమతులఁగాంచి మున్ను మదిఁ , జొన్నిన కోపము వీడి ప్రేమతోఁ
దమిఁగొని దీవనల్ నలిపి , దగ్గటి పుత్రకులారా మేటి జ
న్నము మన మూని పూరితి యొ , నర్తమః యంచుఁ జనం దొడంగినన్.

చ॥ జగములఁగాచు రాముడు ని , శాత కృపాణము సవ్యపార్శ్వమం
దు గడఁకఁదాల్చి గొప్పమల , దోయిని పోలిన యున్నతంపు దో
ద్యుగమున సత్యదర్శముల , యొప్పు వహించి కొఱంతకాని యా
కుగ యుత తూణముల్చెరివి , సూటిగఁ దాల్చె జయిష్ఠు చాపమున్.

తే॥ తమ్ముపోలిన తమ్ముడుఁ , దాను జనకు, తీపిప్రాణముల్ వెలి బైలు , దేలు కరణి
నియతుగాధేయ వెన్నంటు , నీడ వోలెఁ, గాంచనమయ దుర్గంబులఁ , గడచి చనియె.

చ॥ పరములు పెల్లివోవకత , పంబొనరించెడు వారు చేరుని
 పర నగరంబులున్ నవతు , రాని పురంబును దాటి నృత్య మం
 దిర నట దంగనా పదవ , నేజ రట ధ్వజ కింకిణీ సమా
 భ్యురు రుత హంసయుక్త సర , యూనది జేరిరి వార లంతటన్.

సీ॥ చెలువలు గారికి , నారయఁ దగిలి పోకి , మ్రాకులఁ గాచిన , మధురసంబు
 గనిమలఁ పొరలు మా , గానులఁ దిరుగాడు , హరితాజ్జలునుకృతో , దరలునైన
 పొలఁతులు పొలుపార , ముడిచి యల్లిన దీర్ఘ , కుంతలములఁ బోలు , కొడుకుఁ దేంట్లు
 పసియింప నిరమైన , వనమొందు గని యందు , తడసి యారాతిరి , విడిసి యవలఁ

తే॥ బెనుమొగుళ్ళుండములు కొ , మ్ముననుగలిగి , ముఖపటముగల దంతినా , మొనయు నుదయ
 శిఖరి శిఖరంబు మీడికి , జిలుకరంగు , వాజు లేడెక్కు నది దాటి , పయనమైరి.

చ॥ బ్రతుమఱు లెప్పు నాలుకలఁ , గైకొను నాహతిసేయ నిమ్ముగాఁ
 గ్రతుముఖమందు లేచు పొగ , క్రమిన్ యొక్కవనంబుఁ గాంచి స
 మ్మతిఁ బురుషోత్తమోత్తముఁడు , జ్యోతి పుత్తుఁడు రామచంద్రుఁ డో
 యతివరః యీవనం బెవరి , దర్శిలి నాకు నెఱుంగఁ జెప్పవే.

9 తాటకవధ పటలము 72

కవిరాజ విరాజితము.

అనవుడుఁ గౌశికుఁ డిట్లను మారుఁ డొ , కప్పుడు మోహనబాణము నీ
 కుని పయి నేయఁగ నాతని నిప్పులు , జొబ్బిలు నేత్రమునుండి మహా
 శని క్రియ లేచిన యగ్నిదహింపఁగ , సౌరగు వాని శరీరము మం
 దిన యదికోరె ననంగుఁడె యయ్యెఁగ , డింది మగండగు కంతుఁ డిటన్.

తే॥ భవుఁడు మనసుని దహింప , వానియొడలు , బూదియై యిటఁ జిందుటఁ , బొలిచె నిద్రి
 యంగదేశంబునెడిపేర , సార్థకముగ , విశ్వవినుత సుగుణచయః , వేదనిలయః

ఉ॥ ఆశయుఁ బాశమున్ మొదలి , కంట నశింపఁగ జన్మదుఃఖముల్
 నాశమునొందఁ దత్త్వమున , నారత చింతన సేయు జ్ఞానులే
 యీకు భణింతు రట్టి యగ , జేకుఁడె యిందు తపించె నన్న నీ
 దేశ మహత్త్వసంపద ను , తింపఁగ నెవ్వరికేని శక్యమే ?

చ॥ అని ముని పల్క నచ్చటికి , నచ్చెరువందుచు నేగి సంతసం
 బున నెదురైన సచ్చరిత , ముఖ్యధనంబుగఁ గల్గి మౌనులన్
 గని మది సంతసించి గుణ , గణ్యులతో నట నాడు పుచ్చి వే
 యనుఁ డుదయాద్రి నెక్కుతటి , నేగి మరుస్థలి జేరి రొక్కటన్.

మర్దుభూమి పర్వనము:

మానిని॥ భానుడు మేదిని సారము పూర్తిగ బాగుగ లాగు దలంచి పనిం
బూని జయధ్వజమెత్తి చరించెడు . పోడిమి గ్రీష్మమె కాక మతే
దేని ఋతుస్థితి లేమి నిటన్ జ్వలింపుచు హృతాశనుడే మొగి నా
హీన పరిస్థితిగాంచ నెదం దమి . యంచును నీర్విడుమం గనులన్ :

కవిరాజ॥ ఉడుకును జిహ్వయు నచ్చటి వేడిమి . నొయ్యనఁ బూర్తిగఁ జెప్పినచో
నుడుకును పర్విన చీకటి, యందము . లుప్పర మారట మొందును వే
యడుకును సూర్యుడు పుట్టినచో మతి . యుక్కును మించులు పిడ్గులు పై
నుడుకు నమస్తము నన్న మతెయ్యది . యత్తల మందక యుండు మహిన్ :

చ॥ కదనమునందు శౌర్యమున . ఖడ్గ శరాదిక సాదనంబులం
బొదలుచు బాణ వర్షమున . బోరెడి నేరుపు లేని వంచకుల్
గదురుచు కుట్రచేఁ బరువు . గర్వముఁ గోల్పడు పీఠవర్యు నె
మ్మది బలె దావ మాటకయె . మందుచునుండు సతంబు నచ్చటన్

ఉ॥ అవ్వన భాగమం దరయ . నాకులు రాలి మొదళ్లు . భూతముల్
నవ్వడి నోరు విప్పుకొను . చాడ్చునఁజీలిన పృక్షరాజముల్
చివ్వన వంశముల్ ప్రిదుల . జిందిన ముత్తైములున్ ఫణిన్నటల్
నెవ్వడి పీల నివ్వటిలి . నిండిన కెంపులు ముండు దండిగన్

మ॥ ధరణీదేవియుఁ బోవఁజాల దెటులున్ . దత్తానమున్ వీడుచుం
బరువుల్ వాట చరణ్యదేవత మహా . భంగంబులంబొందు నం
బర వీధిన్ రవికేరు పాట దటఁ బ . ర్వం జాలవున్ మేఘముల్
నెరయంజాలదు చల్లగాలియు ననం . జిత్రంబు కాదయ్యడన్

ఉ॥ చారణి బీటవోఁ గనుల . దంష్ట్రలనుండి విషాగ్నిఁ గ్రక్కుశే
షోరగ శిర్ష రత్న కలి . కోత్తర కాంతులు బీటనుండి తొ
ల్కారు మెటుంగు లట్లు వెడ . లం గనుపట్టె ధరిత్రి దేవికిం
దీలని మేనిపుండ్ల వెలి . దేతెడి యెఱ్ఱుని నీచుకై వడిన్.

చ॥ అదఁపగరాని యాశట మ . హావ్యధనాందెడు పెద్దపాము లా
నెడముగ నోరువిప్పఁగ . ది . నేకుని తీక్ష మయాభిషాశిచే
నుడికిన దంతియొందు రల . నొక్కట దాచుకొనం దలంచి పే
రడలున గీతవెట్టుచుఁ ద . సంతఁ జొరంబడు నీడ య న్మతిన్

చ॥ అనుపమ తీక్ష మూర్తియగు . నగ్ని మహాశయుడేలు నయ్యెనా
రిని గల కాకముల్ కరులు . ప్రేలుచు నాశి సల్లబొగ్గులై

పొనువడి యుండుటల్ గనఁగఁ , బోలు నభస్థుల మెల్లఁ బర్వితే
ర్చిన బడబాగ్నిఁగారి యిలఁ , ద్రెళ్లిన మబ్బుల తున్నోర్ యనన్

ఉ॥ అమ్మరుభామి సంచరిలు , నట్టి మరీచిక గుంపు లారయన్
గ్రమ్మిన వేడి యందడరి , క్రాసి నభస్థుల మంటునేని స్వ
ర్గమ్మను మాడునంచు నను , కంప సురావళిపైఁ గడించి తా
విమ్ముగఁ బల్కిమాధిపతి , యేపున డిగ్గిన రీతిఁగన్నడున్

ఉ॥ వేడిమి నుండి తోచి పెను , వీకను పర్విన యెండమావు లా
పాడరి మండుచున్న వన , పాలుఁడు వేనఁగిఁ గూరుచుంటకై
పోడిమిఁ జర్చచేసి వడిఁ , బూన్చిన బంగరు కోడు తెత్తుగాఁ
గూడిన స్పాటికాననము , కోరిక నిల్విన తేవ దోఁచెడున్.

చ॥ కడు వగ నింప హేతువగు , కర్మములం దిగఁద్రోచి యవ్వలం
గడవఁగరాని ముప్పగర , గండగు కోటలదాటి మోక్షముం
బడయఁగ నెంచువాని మది , భాతిఁ బసిండి పణంబుఁ గోరు రో
పడఁతుల భూన్య మానసము , వైఖరి భారణి సారహీనమా.

ఉ॥ ప్రేలిన పక్కుతా నైనసి , వీటలు వాణిన యాయెడారి పా
తాళము దాఁకఁద్రోవవడి , తక్కక పెద్దగఁ గానవచ్చుటన్
వాలిన యెండఁ దాళకొన , భారము దోవఁగ రాగరత్న భో
గారి చెలంగు శేష నిల , యంబు చొరం దగియుండు నెప్పుడున్.

అ॥ ఇట్లు సెగలులేచి , యెడరిచ్చు మరుభామిఁ, జేరినంత మోని , వీరు గొప్ప
శక్తిమంతు లయ్యు , సౌకుమార్యము గల, వారు గానఁ గష్ట , పడుదు రనుచు.

అ॥ ఎంచి వారిఁ గాంచ , నింగితజ్ఞులు ముని, యంఘ్రి పంకజముల , నాశ్రయింప
బ్రహ్మసృష్టియైన , పరమవిద్యలరెంటి, వారి కప్పుడు నేర్పె , వాంఛతోడ.

క॥ మనమున వానిని వారలు, మననం బొనరించు నంత , మరుభామియుఁ జ
ల్లని తేటనీట నడచిన, యనువయ్యెను రాముఁడిట్లు , లను సన్మునితోన్.

ఉ॥ కౌశిక మోనిచంద్రమః , త్రి , కాల విదుండవు తెచ్చుచుయ్య యా
దేశము రేల పూవులను , దివ్యనదిన్ జటఁ జుట్టినట్టి గౌ
రీకుని యగ్ని నేత్రమున , నిట్టులు పాడగునేమి? దుష్ట భూ
మీకుని నేల కన్న నిది , యెక్కువ నాశిల హేతువేదోకో?

తాటక వృత్తాంతము.

ఉ॥ నావుడుఁగొళికుండు రము , నాథుని ప్రేమను గాంచి యిట్లున్
భూవరపుత్రః , సత్పురుష , ముఖ్యులఁ జంపి భుజించి వేయి నా

గావళి చేవగల్గి జము , కంటె భయంకర రూపమొంది దు
ర్యావముతోఁ జరించు నొక , పాపపు టింతి చరిత్ర చెప్పెదఁ.

చ॥ జగములు వింతనొందు బల , శాలి కుబేరు కులంబువాడు మ
త్తు గలుగ కుండువాడు గజ , దోర్బల యుక్తుడు వహ్నివంటి కి
స్కాగలువాడు జంకు వయి , నం బనుకంప యొకింతయేని లో
నగపడకుండువాడు భువి , యందు సుకేతుడనం బ్రసిద్ధుడొ.

ఆ॥ సంతలేని చింత , మంతనమ్మున సుకే, తునకు నలము కొనఁగ , మొనసి మూడు
మూర్తులందు మొదటి , మూర్తిఁ బద్మాసనుఁ, గూర్చి చేసెఁ దపము , కోరి తడవు

తే॥ శాస్త్రవిశ్రుత సంపన్న : , సజ్జనాభి, రామ : ప్రాఁ జదువులగని , బ్రహ్మ యతని
మొదటి కేతెంచి నీ కోర్కె , యేది యదినఁ, బుత్రహీన దుఃఖమును దీ , ర్పుమని వేదె.

చ॥ కొమరులు నీకుఁ గల్గొక , కూతురు గలుగు లేతనెమ్మిమై
కొమరు వహించి లక్ష్మీవలె , గోమున నొప్పుచు వేయి మత్తనా
గముల బలంబుగల్గి త్రిజ , గంబులఁ బేరు వహించు నంచు నా
కమలభవుం దొసంగి మఱు , గం జనియెఁ దన యిమ్ము చేరఁగఁ.

చ॥ వనజభవ ప్రసాదమున , వానికిఁ గల్గిన పుత్రి లక్ష్మీతే
వను క్రమరీతి గోముగను , వర్ధిలి పెండిలి యీడు నొంద నొ
ప్పిన వరుఁడెవ్వఁ డబ్బునని , పేరిమి నారసి తండ్రి, సుందుఁడఁ
తనకులమందు మేటి గుణ , ధన్యున కచ్చెలిఁ బెండ్లిసేసినఁ.

తే॥ మేటి రతి మన్మథులఁ బోలు , మిథున మిద్ది, యనఁగ సుందుఁడు మోహిని , నెనయునుదతి
తాటకయు రేయుఁ బవలు మొ , దలు తుదియును, లేదనఁగఁ గూడి తేలిరి , మోద జలది.

తే॥ చాల దినములు గడవ నా ? చామయంతఁ, గాంచె మారీచు బలుమాయ , కాని నవలఁ
బడసె గిరి నిభ బాహు సు , బాహు మల్ల, వీరు జగముల ప్రాణులు , వీరినొంద.

ఉ॥ వారలు మేటి మాయయును , వంచనయుఁ దులలేని యుద్ధ సం
చార చణత్వముఁ గలిగి , చాతురిఁ దల్లికిఁ దొమ్మిదంతలై
మీతినవారికే నెఱుఁగ , మేవడి చాలనిరీతి వర్ధిలన్
దేతిన మేటి సుందుఁడు మ , దించెను సంతసమంది యుబ్బుచున్.

చ॥ చెడుగులు మేరమీటి వెనఁ , జేయు సురారుల యోర్వరాని దుం
దుడుకులు మూలమట్టుగను , దోరఁగ నంబుది తోయమంతయుం
బుడిసిఁటఁ బట్టి త్రావిన త , పోధను నాశ్రమవాటిఁ జేరి య
క్కడి తరుజాలము ర్వైచికి , కానట వీసట చేసి యంతటఁ.

మ॥ రమణీయ స్థితిః గూర్చి వాటికి మునీర , ద్రుష్టేమకుః బుద్ధిపా
త్రములై యొప్పెడు కృష్ణసార రుచిసా , రంగామలన్ పాదు జీ
వములం జంపి భుజించి సుందర తరు , వ్రాతల బు భంజింప గో
పమునం గుంభజాడపై చూడ సతఃకున్ , భస్మంబయై నాశిలన్ .

తే॥ సుందుఁ డీల్లుట యాతని , సుదతియైన , తాటక యెఱింగి యగ్ని వి , ధాన మండి
యమ్మని వినాశ మొనరింతు , ననుచునుతుల , బిరుదుకొంటుఁడదాశ్రమ , స్థలికిఁజనియె

చ॥ పిడుగులతో లయాగ్నియును , భీకరవాయువు బెగడిల్లగా
వడకి సురాశో మోములును , వాడ రవీందులు త్రోవదప్ప మిం
చడరు మొగుళ్ళు సంచలన , మంద ధమి యని యండగోళముల్
దెడియును పీఠలెత్త వడి , బేర్చును నాచ్చులు డాయనంపటన్ .

ఉ॥ ద్రావిడమన్ సముద్రము ను , దారమతిం దయచేసి నాతఁడా
పావక నన్నిభుండు నిడు , పాటు క్రుధాగ్ని మిడుంగులున్ వెనన్ .
గ్రోవుల పోల్కి వెల్వఱిచి , క్రూరులు మీరలు దైత్యులై చెడం
జావుఁడటంచు చజ్జనిభ , శాప వచస్సుల నాడినంపటన్ .

ఉ॥ రాగి కరంగి వెల్వడిన , రాజ బయల్పడు కోపవహ్నితో
నేగి జగంబులం గలఁచి , యేర్చి నరాసురకోటిఁ గూల్చుచున్
సాగి సమస్త జీవులను , చంపి భుజించుచు గ్రూరకర్ములై
క్రాగి చరించు వీచులగు , రక్తిసుతైరి రయాన మువ్వరున్ .

తే॥ అట్లు లమ్మనిశాపంబు , నధిగమించి , క్రియకుఁ బ్రతియొనరించు శ , క్తియును లేమి
నేగి వారు సుమాలితో , నేము నీకు , జెలిమి కొడుకులమని వాని , చేసికొనిరి

ఉ॥ తిప్పడు చెయ్యలం జలుపు , తాటకపుత్తులు వానితోడఁ బెం
పొప్ప రసాతలంబునన , యండి, దశాస్యుడు గాంచి కూరిమిం
గుప్పలు మామ లంచుఁడము , గొప్పగ మిక్కిలి గారవింప, వా
రెప్పటి హింసతోడ శ్రమి , యించిరి పెన్ సుడిగాలి పోలికన్ .

తే॥ గొప్ప బలవంతులగు కొడు , కులను వీడి, ముని కినుకనెంచి మందెడు , మనసుగలిగి
త్రోవలెల్ల జ్ఞానాగ్నికి , తావులైన , యివ్వనముజేరె దాటఁ యేవుతోడ .

పీ॥ ఇలయెల్లఁ గినుకతో , నెత్తంగ పలసిన, జలధి నీటిని చల్ల , వలసిన యెడఁ
గోరి స్వర్గముఁ జీలఁ , గొట్టంగవలసిన, జేసి ముగించు నా , చెడుగు జోటి
ఎన్న నలచికాని , హింసలు ముద్దయై, యాభువొందెనన న్నొప్పు , నువిదమేను
రెండుకొండల తోడ , మందెడు విషముతోఁ , బిడుగుల మించు న , లుక్కులులతోడ .

తే॥ బ్రహ్మ వహ్నితో వర్ణచం , ప్ర ద్వయంబు , నొందె నడతెంపు కడలి యొం ధుండునేని
బెడిదముంగూర్చు నద్దాని , యెడలిడేరు , కొంత యాహింపఁబోయి ని , కువలయమున .

సీ॥ కాంచిన పురుషులు , గామినీత్వముఁగోరు , భుజ సుందరత్వంబు , పొసఁగు రామః
బెడిదంపు కూలంబు , పెనుపాఠ కడియంబు , చేదాల్పియుండు నా , చెడుగుజోటి
యివ్వనంబున పసి , యింతును నుండు నా , టకటొంకుపేరు తా , టక యటండ్రు
మనసున బంధ మీఁగని లోభమొక్కటి , మాత్రముండిన లెక్క , మాలినట్టి

తే॥ సద్గుణావళి నాశంబు , నలుపుకరణి , నలవి యడరాని కొడిమ బు , ద్రుల వలంతి
చెడని పంటలుగలుగు నీ , క్షేత్రభూమి , వట్టి మర్దుభూమిగా మార్చి , పాడుచేసె

తే॥ నీలమేఘ సుందరదేహః , ఋషాక్షః , రావణాజ్ఞచే నచేయ్య , క్రతువు నెప్పడు
పర్వత బలంబుతోపచ్చి , పాడుచేయు , సంగదేశ వంశంబు ల , డంగఁ దిరుగు .

చ॥ జగములఁగాచి ధర్మమునఁ , జాఁగెడి జీవులఁదన్ను పోలెఁ బెం
పుగఁ దలపోయు భూవసుతః , బూటక తాటకఁ గూర్చిసికుఁ బె
క్కుగఁ బలకంగనేతః యిటు , కొన్ని దినంబులు సాఁగెనేని యీ
జగతి నమస్త జీవులను , చంపును నింపును పొట్టలోపలన్ .

తాటకవధ.

తే॥ ముని యిటులు పల్క విని శఁఖ , మున్ ధరించీ , చేత విల్లుదాల్చినవాడు , చిరదు కేసె
గండ మురు మాలిక సిగఁ , గదలుచుండ , నెట వసింతు నయ్యది వచి , యింపుడనియె

చ॥ అనపుడు మౌని మౌళివిజి , తాక్షముఁ దీటను హస్త యుగ్మముం
గొనిన గిరింద్రమున్ వయసు , కోదెను పోలిన రాముఁగాంచి యీ
పనమగు దానితెల్లయని , పల్కియుఁ బల్కక మున్నె ముందుచున్
దనుజయు సంజనాచల వి , భంబున వచ్చె ధరిత్రి దర్దజన్ .

ఉ॥ కొండలు గజైలం జోనిపి , కూర్చిన కాళ్ళధరన్ దిగంబడన్
గండుగఁ ద్రొక్కుకొక్కివడు , గాతములందు పయోధి తోయముల్
నిండఁగ నిప్పుకల్ చెరుగు , నేత్రములొప్ప జముండు భీతిమైఁ
గొండ గుహల్ చొరన్ గరుల , కూటమి తన్నెయిదన్ గడున్ వడిన్ .

చ॥ ఎలయుచు నిక్కి కొంత చలి , యింతు బొమల్ నెలవంకఁబోలు దం
ష్ట్రులు పెనుమాతగల్గు గుహ , వాడున నొప్పిన బాకినోటితోఁ
బొలఁతుక నిందు సంద్రమునఁ , బొల్చిన వార్షపుటగ్గి రెండు పా
యలు గొని నిర్గమించు క్రియ , నగ్గి బయల్పడ విచ్చెఁగన్నుజన్ .

ఉ॥ తోరపు మత్త దంతులను , తొండఘు తొండముతో ముడించి మేల్
పేరుగఁ దాల్చుటం గదలు , పెన్నడుముం గల దైత్య గట్టిగా
నాటిచే నన్ని తోకములు , నన్ని దిశల్ మఱి యన్నిచోట్లు దా
ర్కాటయి కాడ్పడన్ బిడుగు , రావమునైతము పుల్లగిల్లఁగన్.

తే॥ పిడుగు వానలఁ బోలిన , బెడిదురాలు, గర్జనముచేసి వారిని , గాంచి నగుచు
వాడి శూలమన్ కాలుని , పాటఁజూచి, పండ్లు గీటుచు గుహఁబోలు , వాయదెఱచి.

చ॥ కిడిమి నజేయమౌ బలము , గల్గిన నా యరు రక్షణ స్థలిన్
గడఁక నమస్త జీవులను , గ్రచ్చఱఁ జంపితి నొరః మీరులే
ఁకుకొని వచ్చినార లిటఁ , గమ్మని మాంసము నాకు లేమిన్?
చెడవిది త్రోవఁ జావనొకొ , చెచ్చెర నం చదలించి నవ్వుచున్.

ఉ॥ అంబుద సంఘమూర్ నుఱుము , లై వడఁ గన్నులు విచ్చి చూచి యు
ల్లంబును మండ గొప్పమల , లం బొడియై వడఁగాలఁ దన్నుచున్
దంబగు బాలచంద్ర మొన , దాల్గల కోటలఁగీటు చార్చుచున్
బంబిన కిన్న తొమ్ములను , వ్రచ్చెద నంచుఁ ద్రిశూలముం గొనన్.

చ॥ అరిది తపోదికుండు ముని , కద్ది యభీష్టమయయ్యు సద్గుణా
కరుఁడగు రాముఁడా వనిత , కింఠముఁద్రుంచెదనంచు వింటవే
శరమును పూన్పడయ్యెఁ దము , చంపుటకే బెడిదంపుఁ జెయ్యులన్
జరుపుచునున్న దయ్య నది , చానగదా యని యెంచె జాతిమై.

ఉ॥ వెల్లని పండ్లు నెఱ్ఱనగు , వెండ్రుకలుంగల తాటకాఖ్య త
న్నెల్ల విధంబులం బొడువ , నెంచి త్రిశూలముఁగొన్నఁ జంపఁగా
నొల్లకయున్న రామపుని , యుల్లము దిట్టమెఱింగి వేదవి
త్తల్లఁజఁ దిట్టనున్ మదిని , తత్తట మందుచు రామచంద్రుతోన్.

చ॥ ఇలఁగల పాప సంఘముల , నెల్లనొనర్చి రసంబులేని ప్రా
ణుల మని నిశ్చయించి మము , నుగ్గుల నూచముచేసి మ్రింగఁగాఁ
దలకొనకుండ వీడినది , తా నొనరింపక వెల్లియై యిదే
కల దిఁక నేమనం గలదు , కామిని యే యన దీనిఁజెల్లనే?

మ॥ శ్రవయే ముఖ్య గుణంబుగాఁగలుగు కాం , తా మాశ్రముం జంపఁగా
నవహాస్యంబగుఁగాని వీర్యబల శౌ , ర్య సైర్య తేజోయుతుల్.
విపరీతస్థితి నొందువా రతివ పే , ద్విన్నంచనే భీతులై .
చెప్పమా యెచ్చటఁ బొరుషంబు నిలువం , జేకూడు నీమీఁదటన్?

తే॥ మమువుదోదె నైన్యంబులు , మడియ దేవ, దైత్యులోడిరి దీనిదో , ర్దండయుగము
మందరముఁ బోలునన నిక , మగతనమున, మగలయందు దీనికి భేద , మగునయేమి?

క॥ ఇక నీకుఁ జెప్పవలసిన, దొకటిగలదు వినుము , రఘుకు , లోత్రంసము: ము
న్నొక కాలంబున నడచిన, ప్రకటత్రమ మిద్దియనుచుఁ , బలికెన్ మరలన్.

చ॥ భృగుముని భార్య భ్యాతియను , పేర్గల వాలుగకంటి మానసం.
బుఁ గరఁచు ప్రేమనూని దితి , పుత్రుల కోక్కెడ గొప్పస్థాయ మొ
ప్పగ నొనరింపఁగా నెఱిగి , పూర్ణమతిం దన చక్రధారచే
దెగఁ గొనె నామె ప్రాణములు , తెంపున దైత్యవిరోధి యయ్యెడన్.

తే॥ దేవభూలోకములఁగల , జీవనమితి, యెల్లఁదనకు నోరెంబని , యెంచు కుమతి
కుమతియనుపేరిదాని న , య్యమరవిభుఁడు, కులిశధారచేదలఁద్రెంచి , కూలఁద్రోచె .

తే॥ అఖిల జగదఖిరామః క , ల్యాజదామః, రామః విష్ణువునకు దేవ , రాజునకును
వర్జనీయమౌ కీరితి , వచ్చెఁగాక, దాన నొకనింద గలిగెనే , తలఁచిచూడు.

ఉ॥ నీరజలోచనాః విమల , నీరజమిత్ర కూలాభివంద్రమాః
సారమతిన్ నిజంబుగ వి , చారణసేయ బుధాశితో మహా
వైరమునూని ప్రాణివధ , పాటిగఁ జేయుచు ధర్మనాశమున్
దారుచు దానికిన్ మగత , నంబును గావలెనే వచింపుమా ?

చ॥ అరులకుఁ గాలుఁబోలు నని , హస్తమునం గల వీరః బ్రాహ్మ యే
ర్పఱచిన యాయువుం దెలిసి , పాడి యెఱింగి సమీక్షతోఁ గృతం
బరయుచు జీవసంతతుల , నావలి లోకము చేర్చువాఁడుగా
కెఱికి దీనిఁబోలెఁ బసి , యెయినఁ జంపెడు కాలుఁడుండునే ?

తే॥ పెక్కుప్రాణులఁదనబొట్ట , బెట్టుకొనెడి, దుర్గుణముకంటెఁజెడుగేది , దొరయఁగలదు
జడగలది మీనలేనిది , మడఁతి యనుచు, దీనిఁ దలఁచుట యవివేక , మే నిజంబు.

ఉ॥ న్యూనత నాశముం గనని , యుద్వృత ధర్మము చెప్పినఁడ నే
దీని పయిం జలంబుగొని , తీరుగఁ జెప్పెడివాఁడఁగాను నీ
చూనసమందు జాలిపని , మానుము చక్కటికాదు రక్కసిన్
మానిని నాక యింకఁ బరి , మార్పుమ యెంచు మునీశ్వరుం డనన్.

చ॥ మునివచనంబు విన్న రఘు , ముఖ్యుఁడు వాకొను సత్యచూపః మీ
మనమున నందియంబు లిక , మానుఁడు ధర్మ విరుద్ధ కృత్యమై
నను తగఁజేయ నాజ్ఞ యిడ , నర్మిలి మీ నుడి వేదమంచు మే
ల్మిని పొనరించుకేకద చ , లింపని ధర్మపథంబు చూకగున్.

ఉ॥ భామిని రూపుదాల్చి దవ , వహ్నిని పోలిన తాటకాఖ్య గం
గా మధురాంబు పావన జ , గంజగు కోసలదేశమేలు రావ్
సోముని పుత్రులయత్నము క , దున్ మదిగైకొని కిస్క, గన్నులన్
గ్రామిడి దూర మంటలును , రాజగ హలము , ద్రిప్పివైచినన్.

ఓ॥ శ్రొత్త యముండనం దగిన , కొమ్మ మనం జెరియంగ వైవగా
నెత్తిన కూల నామక ల , యాగ్ని కడంక మునీంద్రు నాజ్ఞచే
జిత్తము నిశ్చలత్వమునఁ , జెందగ నిల్చిన రామచంద్రుపై
తెత్తున నిండు చంద్రుపయి , కేగెడు రాహువు పోల్కి నేగగన్.

ఛ॥ ఇనకులవీరుఁ డా యదన , నే శరమెత్తుట కూర్చుటల్ శరా
సనమున నారి లాగుటయుఁ , జయ్యనఁగాంచిన వారులేరు కా
యిని పదమండి లాగికొన , లోగక తాటక యేసినట్టి ము
మ్మొనలు గలట్టి వాలు పలు , ముక్కలఁ జూచిరి నేలపైఁ బడన్.

తే॥ ఇరులు మొగులును గలరంగు , వరంగు పడఁతి, యొక్క పలుకాడు నంతలో మదధినిండఁ
జేయు పెనురాలవాన వ , ర్నించె నదియు, రామకోదండముక్త వ , ర్నమున నడఁగె.

శా॥ నీలాంధోదనిభుండు రాముఁడు వడి , నిర్విర్దితన్ మోర శా
పాలాపంబును పోలు శాతశర మే , యన్ వజ్రకైలాంతర
సూల ప్రస్తరరీతి నొప్పు చెలి వ , జ్ఞోదేశముం జొచ్చి వెన్
హేలారీలను దుస్సె మూడులకు జ్ఞా , నీంద్రోపదేశక్రియన్.

ఛ॥ కనక నగేంద్ర దీరుడగు , కార్ముకవీరు నిశాతసాయకం
బునఁబడి తాటకాఖ్య భువి , బ్రుంగుట దోచె యుగ్గాంతకాల నం
జనిత మరుత్తతుల్ విసర , జంతు లయంబుగ నాకనంబు గ్ర
మ్మిన పెనుమేఘముల్ పిడుగు , మించులతో భువిఁ బడ్డకై వడిన్.

పీ॥ దుమ్మునిండిన యవ్వ , నమ్మెల్లరక్త ప్ర, వాహమ్ము లతిశయిం , పంగఁ బడిన
మెఱుపులకై వడి , మెఱసెడి కోటలుఁ, బోట నోరును గల , తాటకాఖ్య
భువన విజయఁడయి , పొలుపొందు రాక్షసే, శ్వరునకు మొదటి దు , శృకున మగుచు
నా దినంబున భూమి , పైఁ దెగిపడ్డ సొం, పైన జయధ్వజ , మనఁగ నొప్పె

తే॥ ఆదవి మార్చడి కడలియొ , నట్లురమున, శరముగాఁడి దూసిన శ్రోవ , జాతీ నల్ల
సంజనెఱ్ఱనొ మిన్నూత , జాతీ యవనిఁ, బడినదియుఁ బోలె వనమెల్లఁ , బరెన్నపుడు.

పీ॥ కలికి క్రొవ్విరిదమ్మి , గద్దెనెక్కిన వానిఁ, బోలు కౌశికునాజ్ఞఁ , బూని నడపు
రత్నకాంచన భూషి , రాముని కన్నె క, య్యమున సాయుధహస్త , లైస దనుజ

కులమువారల యనుబుల సాన భయపడి, సిగ్గిలి మఱి యాస , చిగురులెత్త
బ్రమయచు నుండిన , జముడును నాదొక, మాత్ర చొక్కపురుచి , మరగినాడు
తే॥ మానివాసంబులు మరల , మాకుదక్కె, క్రతువు నీకగు దివ్యాత్మ , వితతు లితని
కిమ్మనుచు మునితో వచి , యించి సురలు, దండి గురిసిరి విరులుకో , దండిపైని.

8 యాగపటలము 55

ఉ॥ తీరగు దీవనల్ సలిపి , దేవత లేగగఁ బుష్పవృష్టిచే
మీఱి ప్రశాంతమైన మరు , మేదిని దాటుచు లేమి మందనం
బేరు వహించుదానగు , వీరు నమోఘ మహార్థయుక్తవా
గ్ధారకు దీటుగల్గు విశి , ఖంబు లొనంగెను మౌని వారికిన్

ఉ॥ శాంతుడు జ్ఞాని కౌశికుడు , సన్మతినిచ్చిన దివ్యబాణముల్
సంతత కుర్చు మానునుడు , చక్కటిజేసిన సత్కృతంబు జ
న్మాంతరమందు రోసి తన , యంతట వానిని చేరునట్లు సు
స్వాంతుని రాఘవుంగదిసె , జయ్యెన వేడ్కమదించి పైకొనన్.

శా॥ వీరాగ్రేసరః నిస్సుచేరితిమి ని , స్వీడంగలే మెప్పుడున్
గారామార విధించు కార్యములు చ , క్కంజేసి నీయొద్దకే
చేరన్ వచ్చెడు నీడు తమ్ముని క్రియన్ , జేయంగ నూర్కొందు మం
చారం బిల్గు మహాస్త్రిసంతతుల శ్యా , మాంగుండు నెమ్మింగొనెన్.

తే॥ అంతరేందామడలు వార , లరుగ నచట, గొప్పశబ్దంబు వినబడ , గురు గుణుండు
రాముడిది యేమి యనగఁ గ , ర్మములు నీగఁ, దప మొనర్చిన మునివల్కు , దానిఁగూర్చి

తే॥ మానసమునఁ బొడమి సర , యానది యన, నొప్పి నిరర్థవినుతుల , నొందు దానఁ
గలియు గోమతి రవమని , పలికి యవలఁ, నడచి భవహారియగు నొక , నదిని చేర.

:-కౌశికీనది వృత్తాంతము:-

సీ॥ దేవతాస్తుత్యమై , తెలివొందు నీనది, చృత్రమేషుని రము , వీరుడడుగఁ
గోళింకు డిట్లను , గమలగర్భుడు తొల్లి, పొందిన గౌరవం , బును జయంబుఁ
గొనిన రాజుగ , కకుడు స్వపత్నియం, దమరంగ నల్వరు , కొమరులంగనె
వారు కుశాంబుడు , ప్రథితుడో కుశనాభు, డా దూర్తజుడు వసు , వనెడువారు

తే॥ అందుకొశాంబియందుకు , శాంబుడుండె; నమరెఁగుశనాభుడుమహోద , యంబునందు
అలరె నాదూర్తజుండు ధ , రాటవిని గి, రివ్రజంబున వసువు కో , రికిను నిలిచె

సీ॥ ఆ భూపతులఁ గుశ , నాభునకుంగల్గి, రలరెడు లలితవా , క్కులు ప్రవాళ
సుందరాదధరములు , పొందిన నల్లజ, వతులు నూర్గురు ప్రియ , సుతలవారు

* తిరువెణ్ణైమ్ సల్లారి శడై యప్ప వాక్యములను పోలిన యత్తములను , అని మూలము.

గోముగా వర్తిల్లి , కొమ్మరు ప్రాయమునొంది, యొకనాడు విహరించు , సుత్సుకతను
చెలులతోడ వనంబు , జేరి క్రీడింప వా, యువు వారిగని మోహ , మొంది చుంది.

తే॥ మాని పిందె బోల్కన్నుల , మగువలారా, మరుని గుడుసుపడిన వింటి , మార్గజంబు
మదిని గాడి నొప్పించె నే , ముఖగు చుంటి, బెండ్లి యాడుడి మిమ్ము నే , వేడుచుంటి

పీ॥ అని వేడఁగా వార , లా సమీరణుఁగాంచి, మాతండ్రి వేడుము , మమ్ముతాను
దానపూర్వకముగా , దయచేసెనేని నీ, కోరిక యపుడొందు , బార మనఁగ
గంధవహందంత , గడఁకతో వారి వీ, పుల గూను గావించి , పోవుటయును
కర కంకణ స్ఫుట , కాంచులొలయ నడ, వఁగలేక వారలు , పడుచులేచి

తే॥ తండ్రికడకేగి యమ్మతంబు , దన్నునట్టి, గొనబు పలుకుతొ నోరు , కొతుకువడఁగఁ
బోలఁజెప్పఁగ నోదార్చి , చూచి కొడుకు, బ్రహ్మదత్తున కతఁడు వా , రల నొసంగె.

ము॥ చెలులన్ వేదిక బ్రహ్మదత్తుఁ దెలిమిం , జేపట్ట నక్కన్నెకల్
లలితాకారము లూని రాతని తపో , లాభప్రభావంబునన్
జెలఁగన్ సూనుడు లేమికిన్నుపుఁదెడం , జింతించి పుత్త్రేష్టి మా
నులచే వేల్చఁగ నందు గాది కలిగెన్ , బ్రోద్యత్తురంగాళితో.

చ॥ నలుపుగ రాజ్యమెల్లఁ గుళ , నాభుడు గాదికి నప్పగించి య
క్కుల నిధి నాకలోకమున , కుం జన గాది మహోదయంబు న
దృలయుతుఁడై ప్రపాలన ము , దారమతిన్ జరుపంగ గాదికిం
గలిగితి మంతఁ గౌళియు , గాదిలి పుత్త్రుఁడు నేఁ గ్రమంబునన్.

తే॥ అవలమాతండ్రి భృగుపుత్త్రుఁ , దైన ఋచికు, నకుఁ బొసంగఁగుమారిఁగొ , శిశినొసంగఁ
గాప్పి యేండ్లు త్రివర్గముం , గోరి తనిసి, తపముచే నత్యలోకం బ , తండు చేరె.

చ॥ పతి గగనంబు త్రోవ నడు , వన్ విరహంబు నహింపలేక త
త్పతి నదిరూపుఁగొంచు భువి , దారిని వెన్దవులంగఁ గాంచి త
త్పతి ఋచికుండు భూజనుల , బాధలఁ దోలుచునుండు మాసగా
కృతిఁగొని యంచు నాజ్ఞయిడి , యేగె విరించిపదంబు చేరఁగన్.

ఉ॥ సోదరి నిమ్మగాకృతి వ , సుందరయందె వసించె నంచు న
ర్యాదర మొప్పు గౌళిక మ , హాముని పల్కఁగ విశ్మయంబు న
మోదము సెంది రాపులు , ముచ్చటఁ గొంత పథంబుపోయి యం
బోదముఁగ్రమ్మియుండు వన , ముం గని యెవ్వరి దంచు వారనన్.

వామన చరిత్రము

పీ॥ మోని యిట్లను భువి , లోన మానినులకు, బతికంటె గొప్ప దై , వంబు లేద
యనెడు పతివ్రత , మనసుఁబోలిన పరి, శుద్ధ విషయమిది , శ్రద్ధవినుము

వేద సంతతికిని , విబుధుల బుద్ధికి , దక్కినవారి కం , దకయె యుండు

గమల నాభుడు కొంత , కాలంబు దుష్కర , తప మొనరించిన , తానమిద్ది

తే॥ అమరులును భూజనములు బం , ధములనీగ, వాని శ్రీనామమేనోట , బలుకుచుండ్రు
వాని కపటనాటక మెన్న , వశముగాదు, అతని నుతియించు ఫలము శ , కృందెతెలియ.

తే॥ కడకఁ దపియించె నూటు యు , గంబు లివట, నాదినంబుల భూగోళ , మమరు దంత
ములనుగల పోత్రిఁబోలిన , బలియుఁదైన, బలి వశము చేసికొనియె ది , వంబు భువము

తే॥ శంక యొక్కింత మదిలేక , జరగు దాత, యరు తపశ్శాలి సురలకు , సరిదియైన
మఖము నెఱవేర్చఁబాని స , మస్తభూమి, నేల వేలుపులకు నీయ , నిశ్చయించె.

తే॥ జరుగుచున్నది యెఱిగి ని , ర్జరులు హరిని, గలిసి కే లోడ్చి ప్రార్థించి , బలి యొనర్చు
కొడిమెలం దొలఁగించి చే , కూర్పు సుఖము, శాంతి యన నతఁడటచేయ , సమ్మతించె.

ఉ॥ శ్యామల వర్ణుడున్ మహిత , సాత్త్వికుఁడైన రమేళుఁ డంతఁ ద
త్త్వామలవేది మూఁడు నమ , యంబుల చర్య రెఱుంగువాడు దై
త్యామర తాత కశ్యపున , కర్మిలి పుత్రకుఁడై జనించి తా
వామనుఁడయ్యె వింత దలఁ , పన్ పటబీజము న్యాయ మొప్పఁగన్.

పీ॥ ఒప్పారుచేష్టలు , ముప్పరి జందెంబు, మొలయందు మౌంజియుఁ , గలుగువాడు
వేదముల్ విస్మయ , విధిఁ బెట్టి నల్కయుఁ, గరమనం దగ్నియుఁ , గలుగువాడు
జ్ఞానులకే యెఱుఁ , గం దగ్గ తనదు చి, ద్రూపాభిమా నొక , రూపుఁదాల్చి
యరుదెంచు వామను , నాగమనంబును, త్రిభువన జేతయు , దీరుడు బలి

తే॥ యెఱిగి యచ్చెరువంది ము , న్నెదురువచ్చి, కొంచుఁ బోయి పూజించి సద్గుణగరిష్ఠః
నిన్ను పోల్చిప్రలును లేరు , నన్ను పోలు, ధన్యులును భువిలేరని . తనియఁ బలికె.

తే॥ అంత నమిత వివేకియై , యలరుగుజ్జు, యాచకులు కోరుకంటె న , త్యధిక మొసఁగు
దీర్ఘభుజః సికడకు నేగు , దెంచునట్టి, వారె భాగ్యముక్తులు; రాని , వారు కాదు.

తే॥ అనుచు పచియింప నలరి యా , దనుజరాజు, వలసినది యేది తెలియంగఁ , బలుకుఁడవిన
నెనరు కలదేని ముయ్యడ్లు , నేల వలయు, ననినయంత నిచ్చితి నని , యనుట తోడ

చ॥ కవి కొడు కిట్లు పల్కనిది , కైతవవేషము నమ్మఁబోకు దా
నవ కుల చంద్రః భాసురుడు , నల్లని మేఘముఁబోలు నొక్క మా
నవుఁడని గుఱురూపని య , నంజన దెల్ల యజాండ గోళముల్
తవిలి యొకపురుందమునఁ , దాల్చిన యాతఁ డెఱుఁగుమా యనన్.

తరల॥ దనుజదేశికః మత్కరంబది , తద్దయుం బయిఁ గ్రాలఁగాఁ
దనకు నొప్పనిరీతి మిక్కిలి , తాఱి యుండున దెన్నఁగా

నెన యెఱుంగని నీలవర్ణుని యందిరేఖన్ శ్రీకరం
బనగ నాకొక నంతకంటె మహాత్మ్య మేరది చూడుమా

తే॥ వలయువారలు వలవని, వారబంచు, గనక నిరయించిన యీచి, మనుల కొనగఁ
దగినదని ధర్మ తత్త్వనే, త్తలు వచింతు, రేతనిక సమాను లదికులెం, దేవిగలరె

ఉ॥ ఒత్తుగ మేన వెల్లడన, మొందిన వాడవు గాన నంటి వి
ట్లత్తములై న దాతలకు, నొప్పుగ నీయఁగరాని వంచునే
పొత్తమునందు గల్గు నెవి, బొందిన తీయని ప్రాణమైన దా
నెత్తిడి వేడు తెగ్గ మఱి, యచ్చుట లగ్గు తలంచి చూడుమా

ఉ॥ చచ్చినవారు లోకమున, జచ్చిన వారలుకారు ప్రాణముల్
నొచ్చి నగంబు చచ్చికయి, నూర్కొనఁ జూచుచు వేడువారలే
చచ్చినవారు విక్రముగఁ, జచ్చినవారలు శేచిరారు పై
నిచ్చినవారు గాకయి, నెవ్వరు సుస్థిరులో వచింపుమా

ఉ॥ పెచ్చు విరావనిందలను, పేంచెడువారలు కారు శాత్రువుల్
ఇచ్చెడు వారిజేరి తగ, నీయకుడి యను వారశాత్రువుల్
నిచ్చులునట్టిరే తమకె, నిక్రము చేదొనరింపు కొన్న వా
రిచ్చుట మాపుకంటె మఱి, హెచ్చగు పాపములేదు ధారణిన్

ఉ॥ పెద్దల వాక్యముం దలచి, పెచ్చుగ ద్రవ్యము చేత నుండఁగా
నెద్దడి నొచ్చువారలకు, నిచ్చియశంబు గడించి ధర్మముం
దద్దయు నాచరించి భవ, ధన్యతఁగాంచెడు వారి జేరి పే
రొద్దిక లోభమున్ విడకు, దో యను దుష్టులె దొడ్డశాత్రువుల్

తే॥ నయములేని యాచార్యు, దా, నమును చెఱుచు, కృపణఁ యొక్కరొకరికెత్తి, యచ్చుచుండ
భంగపఱుట దగునె? నీ, బంధు సమితి, కూడు గుడ్డయులేక య, ల్లాడుఁగాక

తే॥ అవి పలిక మంత్రిదుర్గుణు, డనుచు నెంచి, యాతనిని లెక్కగొనక మూ, డడుగులిలను
నీవె కొలుచుకొమ్మని చెప్పి, నీటిధార, బలి త్రివిక్రము చిన్నిచే, తులను విడిచె

చ॥ విమల సరో జలంబు బలి, వీడిన ధార బిరాన చిన్నిహ
స్తములను పద్మమాత్రఁ దలి, దండ్రులె నవ్వఁగఁదగ్గ గుఱ్ఱ త
న్నమరఁగఁ జూచువారలు భ, యంబును విస్మయమున్ భజింప ను
త్తములకుఁ బ్రేమతో నొనఁగు, దాన ఫలంబు విధాన వర్ధిలెన్

ఉ॥ ఊనిన పాదమొందు విపు, లోర్విని నిండుచు, బిన్నదిద్దియం
చే విజ మవ్వలం గడచి, యేగడు; మిన్ను సమస్త మొక్కటన్

బూని యదంచి స్వర్గ పద , ముం-గొని దానిని దాటి యవ్వలన్
మానిత రీతి నేగుటలు , మానెను సుంతయుఁ జోటు లేమిచేన్

ఉ॥ రెండు పదములన్ వెలువ , రించి సమస్త జగమ్ముఁ గొల్చి బ్ర
హ్మాండమునందు మూడవ వ , దాశ్రయ మెచ్చట లేమి దానికిన్
నిండు ప్రియంబు గల్గు బలి , నెత్తియై తావలమయ్యె వింతెకో
దండ ధరాగ్రణీః ప్రథిత , దైత్యవిరోధియుఁ బిన్నవాడెకాః

ఉ॥ నల్లనిసామి యింద్రునకు , నల్వగుఁ గా కని యా జగత్త్రయన్
జల్లెగ మేటి యేలుబడి , నల్పనొసంగి జగంబుఁగొల్చి రా
జ్యి శ్రమించు పాదములు , చేత రమానతి తాకు రక్తిమన్
జెల్ల మహా గభీరిమము , చెందిన పాల్కడలిన్ బరుండెదాన్.

చ॥ అరుదగు కర్మపాశ మొద , లంట నశింపఁగజేయు రామః యీ
పరమ పవిత్రమా వనము , బాధ రతిం గను వారు జన్మదుః
ఖఁదహితులై చెల్లంగుదురు , కాంచుమ వేద వశోనుయ్యక్తి నా
జకిరవుగ యాగముం జలువ , నిద్రియె యిమ్మునుతోండు లేదితన్

కా॥ ప్రారంభించెద జన్మ మివ్వనమునన్ , రండంబు సిద్ధాశ్రమం
బారం జేరుచు విష్ణుముల్ దొలచి త , ద్యజ్ఞంబుఁ గాపాడఁగా
మారాకారుల రామలక్ష్మణులఁ బ్రే , మన్నిల్చి యజ్ఞీయ సం
భారంబుల్ సమకూర్చి కొంచు దొడఁగెన్ , మోసీంద్రుఁ డుద్భూతిమై.

యా గ ర త్త ణ ము

అ॥ మన్నుమిన్నుఁగొను , మన్నీని కొమరులు , విన్నవారిఁగూర్చి , యెన్నజేయ
నరిదియైన వేల్చి , నాఱు నాశ్వరసిరి , గన్నుగాచు జెప్ప , కరణిఁ గొచి.

తే॥ తిరుగుచున్న నగంబుల , తెలుగుఁదెలుపు, రాఘవులలోనఁ బెద్ద , న , ర్వజ్జులైన
గాదిజం గొంచి యావిష్ణు , కారులైన , యసుర లెప్పు డిటకు వత్తు రనుచు నడిగె.

తే॥ మౌనియై జటి మాతాదఁ , బూనఁడయ్యె , వీరవరుఁడురాముఁడు మొక్కి , వినతితోద
వెనుదిరిగి మిన్నుమాడఁగఁ , బిదుగు ప్రోత , బిడియనడ వినవచ్చెను , వికటరవము.

తే॥ గుప్పరేసిరి విసరిరి , నిప్పునీరు , గురిసి రద్రులఁబెకలించి , దొరలవైచి
రఱచి రదలించి తిట్టరి , మొఱకులపుడు , పరకువులవైచి మాయలు , పఱపినారు.

తే॥ ఏచి కోపించి యేయఁగా , నెఱచి శఱచు , కొనినయాయుధములుకొల్పి , గుళ్ళుగురియు
కరణి వనపెల్లెల్ల విరియరా , కాసు లంతఁ , గడలి మింటిఁగప్పెనవఁగఁ , గ్రహితునారు.

చ॥ మెలనెడి కత్తులుం గదలు , మిక్కిలి వైచుచుఁ బెక్కువాద్యముల్
మొరయఁగఁ జేయుచున్ బిడుగు , మొత్తములంబలెఁ గంటగింపుగా
నలుచు దైత్యులేచుట యు , గాంతమునన్ మహిమంచ నెంచి మి
న్నారసి పగిల్చి కొంచుఁ దగు , నుద్ధతివచ్చు మొగుట్ల నాదగెన్.

ఉ॥ కోటల జంటలొప్పు మిడి , గ్రుద్దను ద్రిప్పుచు రక్తరోమముల్
మీటి వెలుంగ నొడు బిగి , మేకొన నిప్పులు గ్రక్కఁజూచుచున్
బాటుచు వచ్చువారు ముని , వంద్యుఁడు పల్కిన వారె యంచు నా
మోటుకులన్ రమాత్తముఁడు , మున్నోని తమ్మున కొండఁ జూపఁగన్.

ఉ॥ కొంచిన లక్షణముండు కడ , కన్నుల నిప్పులు రాలి మింట ను
గ్రాంచిత రీతిఁజూచి తన , హస్త శరణముఁ గాంచి రాఘవాఁ
బుంచిన క్రూరరాక్షసుల , మేనుల కండల తుండ్లు గండ్లు గా
నించఁగఁ గొండలై పగుట , నిక్కము చూచెడుగాక యియ్యెడన్.

తే॥ అనుడు నీటెలఁ బట్టిన , యసురవరులు , వైమ రక్తమాంసమ్ములు , పడఁగనీక
కొండముల నేసి వైకప్పు , గప్పివైచెఁ, నిండుగా రాముఁడా హోమ , కుండమునకు.

ఉ॥ హరిహలంబు పొంగి జగ , మంతట మావఁగ రేఁగునంతలోఁ
జాల వడంకి నిర్జరులు , చంద్రధరున్ శరణంబు నొందు నా
పోలిక మౌనులెల్ల భయ , ముంగొని సద్గుణామఁజేరి యో
నీలశరీరఁ యెట్టులును , నీవె శరణ్యము వేటు లేదనన్.

చ॥ మదిని కలంక నొందకుఁడు , మౌని జనోత్తమలారా యిద్దెయి
య్యది తొలఁగింతు నంచభయ , హస్త మొసంగి గుణంబు కర్ణమున్
గదియఁగ లాగి రక్తమయ , కంధిగ భూమి నొనర్చి పీరతన్
గుడుదుగఁ గూర్చి రాఘవుఁడు , కూర్చె నిశాచర మూర్ఖైలముల్.

తే॥ కమలనేత్రు దివ్యాస్త్రంబు , కలుకు బెడిదు, రాలు కాటకగన్న పు , త్త్రుకులలోన
నొకని సంకోదిల్లోవైచె , నొకనిఁబట్టి, విందుగాగఁ గాలాంతకు , పీటికనిపె.

మ॥ వసమాలా ధరుఁడైన రాముఁడు వడిన్ , బాజావలిన్ దక్కియు
న్న నరాశి ప్రకరంబుపై విడువనా , నారాచముల్ మిన్నుగ
ప్పినఁ గాకుత్స్థులు పీన్లు కొండలవయన్ , వేయెక్కి చంపం గలా
రని చెల్లెచెదరయ్యెదైత్యబలముల్ , ప్రాణంబులం గాచుకోన్.

క॥ పిడుగుల వలె బెడిదములై , విడువక రామాస్త్రవితతి , వెన్నంటంగా
మిడియుచు మొందెము లాదెను, గడుకొనె గ్రద్దల పిశాచ , గణము నుతించెన్.

ఉ॥ ప్రబ్ధిన పుష్పవృష్టియట , గ్రద్దల పందిరిఁజీల్చు కొంచు బ
ల్గొబ్బున రాతెనంబునిది , మోషణముంబలెఁ దూర్యరావముల్
మబ్బులు మ్రోగెఁ బాకబల , మర్దన ముఖ్యులు గుంపుగూడి పే
రుబ్బున వచ్చి రామునకు , నున్నతి నిచ్చిరి మేటి దీవనల్.

చ॥ పరమ పునీతులైన ముని , వర్యులు గంధ సుమాక్షతంబులన్
శరములఁ జల్లి దీవనలు , చేసిరి తద్వన వృక్షజాలముల్
విరులను రాల్చె మ్మా జన , వీరుఁడు కౌశికుఁ డంత యజ్ఞమున్
గురుతర శాస్త్రపద్ధతిని , గౌరిక దీర ముగించి యిట్లనున్.

చ॥ అఖిల జగంబులన్ మొదట , నాదర మొప్ప నృజించి పిమ్మటన్
నిఖిలము కద్దురోవలనె , నించుచుఁ బెంచెడు నీవు పూని యీ
మఖమును గాచు తెచ్చగునె? , మన్ననతో నిటకేగు దేర నా
సుఖతర భాగదేయ మది , చొక్కము గొప్పది యంచు నెంచితిన్.

చ॥ అనవుడుఁ బుష్పముల్ ఫలము , లందము గూర్పఁగ వృద్ధిఁ బొందు వృ
క్ష నికరముల్ చెలంగి కడుఁ , జల్లనయైన వనంబునన్ మహా
మునులను గూడియున్న గుఱ , పూర్వుఁడు రాముఁడు మోని కౌశికుం
గని యిఁకఁ జేయఁగాఁ దగిన , కర్జము మాకెది తెల్పుఁడీ యనన్.

ఉ॥ నే నరుదన్న పే యయిన , నీ కరుదైనది యొండు భూమి లే
దైనను గొన్ని యున్న యవి , యావలఁ జూతము నీటియేర్వ మా
గానియె చూడ నెల్లడలఁ , గ్రమ్మిన యమ్మికిలా పురావ
జాని యజించువాఁ డతని , జన్నము చూతము రండు లెండనన్.

9. అహల్యా పటలము. (71)

మే॥ మంచి దనఁగ వార , లంచిత గతి మువ్వు , రును మిథిలాపురి , త్రోవఁ జనుచు
నమల రత్నశ్రేణి , యగురు చందనము గం, దంబొప్పు పులిస త , లంబు లనెడి
వక్షజములును లే , బ్రబ్బలి తీగలన్, మధ్యంబు నూత్న సు , చుర్రతాన
మనుమేఖలయు గొన , బగునల్ల యనుకయన్, కొమ్మడి శైలంబుఁ , బ్రమ్మివచ్చు

తే॥ కాల్యలను గజ్జల రొవలు , గలుగు కాళ్ళు, చెలంగి చెలువంబుచేత న , చెచ్చువుఁగొలుపు
శోజనదియను తెఱవను , చూచివారు, మేరమీతిన రహి దరి , జేరినారు;

మే॥ అంత భాస్కరుఁడుడ , యాన నిచ్చిన చల్లఁ, దనము జగతి కిచ్చు , తలపు గలిగి
జీవులఁ దపియంపఁ , జేసెడి తనమేని, వేడిమి తగ్గించు , పాడబోలె
నరుణుని నయనం బు , లరుగుట కంటెను, ముంధంజ వైచుచుఁ , చొప్పు హరులఁ
గట్టిన యొంటి చ , క్రపుఁ దేరికో నేగి, పడమటి కడలిలో , పల మునింగె.

తే॥ జల్లనగు నీటివట్టుల , జలజగృహము, దళములను తలుపులు మూయఁ , దలరి గండుఁ
దేంట్లు పెట్టఁగూడి యే , తేర ననువు, వెలయు నొక కావి వనమున , విడిసినారు

ఇంద్రునకు దుర్వాస శాపము

తే॥ ఈ వనం బేరిదని రాముఁ , దెలమి నడుగఁ, గడఁగి గురు తపో ౭ నల దగ్గ , కర్ముడనిదె
మున్ను దిలియను కళ్యపు , ముదిత యిచటఁ, దన కుమారులకై కుంది , తప మొనర్చె

కా॥ ఈ లోకంబుల కావలన్ వెలసి మ , మ్మింపారఁగా నేలు మా
లోలుం దున్నెడఁ జేరి సన్నియతిమై , లోలాక్షి విద్యాధర
ప్రీలం దోర్తు భజింపఁగా నలరుచున్ శ్రీలక్ష్మి ప్రత్యక్షమై
లోలంబ ధన్య యొప్పు పుష్పనరమా , ప్రోయాది కిచ్చెన్ రహిన్.

ఉ॥ ఆ సుమమాల వీణీయకు , నాదటఁ జుట్టి విరించి లోకముం
దాసినఁ గాంచి కట్టెదుట , దయ్యని కిన్కకుఁ దావలంబు దు
ర్వాసుఁడు లక్ష్మి సన్నిధిని , శ్రావ్యసుగీతము లాలపించు నం
చా నకి కంజలిం జలిపి , హర్షముతో వినుతింప నామెయన్.

ఉ॥ లోకములన్ సృజించి కృప , లోఁ గొని కాచుచు వెల్వరించు నా
శ్రీకరు వక్షమందున వ , సింది సమస్తముఁ గాంచు తల్లి యు
స్తోక ముదంబునన్ జడను , చుట్టిన మాలిక నా లతాంగి వే
త్తై కొనుమంచు నామునికి , గారవ మార నొసంగి నంతటఁ.

ఉ॥ వేడుక లోకమాత తన , వేణిని దాల్చిన మాలఁగాంచి నా
పోడిమి దొడ్డదంచుఁ గొని , మోదముచే గరుపాటు మేనితో
బోడ జటన్ ధరించి భవ , ముల్ పొనుఁగొంది విముక్తిఁ గాంచు మే
ల్లాడ యిదంచు వేడ్కమెయి , స్వరపురంబును దాయఁబోవుచో.

పీ॥ రజతమయంబయి , రాజిల్లు సుందర, నగముపై గురియు కా , ర్మొగులు వెలసి
చెందాచరలు వేయి , చెలువుగా వికసింప, నెజ్జని వెలుగుల , నెనయు నినుని
కాంతి నొందినరీతిఁ గ్రాలుచుఁ బొలుపారు తనువుతో నై రావ , తంబు నెక్కి
చెజకు రుచినినేని , చేడుగా నొనరించు, లలితవాక్కులుగల , లలనలై న

తే॥ రంభ మేనక మున్నగు , కుంభకుచలు, చిత్త జాని శరావళుల వ, రించు తూణ
ముల నెనయు పదకినల నూ , పురములులియ, నాడుచును పాడుచును మ్రోల , నరుగుచుండ

పీ॥ బయ నీలగిరి కిరు , వలకుల విలసిల్లు, జ్యోత్స్నాన నొప్పారు , కురఁటు లొలయ
జాబిల్లి దిగివచ్చి , జానందె ననఁజెల్లు, ధవ కాతపత్త్రంబు , తనరుచుండ

పటపాకాహళ శంఖ • పజవాది రవములు, తటవయి వంది గీ • తముల ముంప
వేద చతుష్టయ • నాద ముప్పొంగెడి, యంబుది హేషంబు • ననుకరింప

తే॥ జగములను మ్రింగ వచ్చెడు • పగిదిదోయ, నుత్పవ ప్రాభవముఁగాంచి • యబ్బి యబ్బు
రంబు గొని తానుదెచ్చిన • ప్రసవమాల, కేలఁగొని హరికియ నుం • కించునంత.

తే॥ దాని దోటితోఁ గొనుచుఁ జొ • దంతి మెడను, నగవిభేది వైచుడును పు • న్నాగమంతఁ
దాడిఁ బోలిన కరముతో • దాని లాగి, కాలితోఁ ద్రొక్కి పేడయా • కరణి నలఁచె.

ఉ॥ మున్నె కటూ గ్రకోపి తన • ముందటనే యటు లొటఁ గాంచి తాఁ
గన్నుల నిప్పుకల్ వెడలఁ • గ్రక్క నజాండచయంబు బూదియై
చెన్నులు నంచ విచ్చి పట • చెఱ సురసంఘము మార్య చంద్రులుం
దెన్నులు దప్పఁ గప్పెఁ దమి • దిక్కులఁ దల్లడ మందె లోకముల్.

ఉ॥ ఊర్పులందునుండి పొగ • లొక్కట లేవఁ బురారి యట్ల హా
సారవ లీల నార్చి నగి, • యాననమందు బొమ యుడు ల్వడఁ
బారలుగాఁగ నాడుకలు • వర్వెడి యుజ్జ్వలితాగ్నిఁగ్రక్కు ను
ద్వోర కతోర నేత్రముల • తోఁ బురుహూతుని గాంచి యిట్లనెన్.

శా॥ ఓరీ క్రూరః సురాధమాః తులువః నీ • యుద్వైభవం బెంతః లో
కాధ్యక్షుండును లోకనాయకుండు లో • కాధారుఁడో విష్ణు వ
క్షోరంగంబుననుండు లక్ష్మీ జడలో • సొంపొందు నిమ్మల నే
నారం బొందితిఁ బూర్వ జన్మ గురు పు • జ్యప్రాప్తి గర్వాంధుఁడా :

ఉ॥ నీ యురు వైభవంబుఁగని • నీకిది తగ్గది యంచు నేడు మో
దాయత బుద్ధినై యొసఁగ • నంత యలక్ష్యము చేసినాడవే
మాయురః నీడు పెన్నిధులు • మంగళ సంపద లెల్ల నంబుధిన్
మాయును గాతఁ గుంది యిడు • మలడు నొందుడు గాక దుర్మతిః

మ॥ అని దుర్వాసుండు కాప మిచ్చుచును రం • భాద్యప్సరోవర్గమున్
బెను లిబ్బల్ వెలి మాపు కామగవియున్ • వేగంటి చౌదంతి స్వ
ర్వన భూజాదికముల్ సమ స్తమును నం • రంభంబుతోఁ జేరెఁ బో
ఘన విస్తార తరంగ హేష యుతమౌ • గంభీర వారాన్నిధిన్.

మ॥ కడు కిన్కం గల మౌనికాపమున స్వ • రంబాది లోకంబు ల
ట్టుడికెన్ లేవడి చీడ పట్టినటులై • యుగ్రత్వముం జూప న
ప్పడు నాకౌతసు లద్రిజౌరమణు నం • బోజాసనుం గూడి పా
ల్కడలిం జేరిరి మాధవుం గని మొఱ • ల్గవింప దైన్యంబుతో.

తే॥ కమలజుండును త్రిదళులు , కరినుడైన . మునివలన నైన కష్టముల్ , వినిచి మోకు
నీ చరణములే శరణముల్ , నీరజాక్షి , యనుచు వేడఁ ద్రివిక్రముఁ , జనియె నిట్లు.

క్షీరసాగరమథనము.

చ॥ కలగక మందరంబు తగు , కవ్వము వాసుకి త్రాడు నిండు జా
బిలి తరిగంబమై తనర , వేటుగ వేటుగ దేవ దానవా
వలి యిరు ప్రక్కల న్నిలిచి , పొల్కడలిన్ జిలుకుండి యొషధుల్
దళముగ వైచి వెన్న పడు , దాకను పూనిక వీడకుండఁగన్.

ఉ॥ మేమును వత్తు మచ్చటికి , మీరు బిరానఁ బదండి యంచు ల
క్షీ మహిళా మనోహరుఁడు , మేకొని పల్కఁగ నింక నెవ్వ వే
యామడ లోడి పాతెనని , యానిన నమ్మికచే ముదంబు నె
మ్మోములఁ దోఁస వేఱపులు , పోయిరి పాడుచు నాదురున్ రహిన్.

ఉ॥ లీలక మందరంబుఁ బెక , లించిరి వాసుకిఁ జాట్టివారు జే
జేల వసాదము న్నిలువఁ , జేసిరి కంబముగా మహాషధుల్
కేలను గెల్లగించి కడ , లిం బడవై చిరి చిక్కి రంబుధిన్
నేల చలించె శేషుఁడును , నెమ్మెయిఁ గుంచె సహించలేమిచే.

చ॥ అరయఁగ ధర్మ హీన హృద , యంబులఁ జేరని కేశవుండు మం
దరమును పీపుపైఁ దిరుగఁ , దాల్చి బలిష్ఠ ధులీంధ్ర రూపుఁడై
గిరి నిలువంగ మోచి వెయి , కేలుగడల్కొనఁ జేసి మోని యిం
టరమునఁ బోయినట్టివి క , డంక ఫలింపఁగఁ జేసె నత్తతీన్

చ॥ ఘటిగిన సంపదల్ మరల , మమ్ము కృపామతి నేలువానిచే
దొరకెఁ బరస్పరంబు పగ , దోచె సురాసురకోటి కంత శ్రీ
వరుఁ డొక మోహిసీ రమణి , వాలక మూని సురారులన్ భ్రమం
పఱపుచు మోసపుచ్చె సుధ , వారక మెక్కిరి వేల్పు లంతటన్.

చ॥ బెడిదపు టాలమున్ శశిని , భీమునకున్ సురభూరుహంబుతో
బెడఁగగు వస్తువుల్ శిఖరి , భేదికిఁ దక్కిన సంపదల్ ప్రియం
బదర సురాశి కిచ్చి కమ , లాలయ లక్ష్మిని కౌస్తుభంబు మై
వడిఁ గయికొంచు మాధవుఁడు , సైనము చేసెను వైన నేయుపై.

ఉ॥ అంత దురంత చింత దితి , యందుచు నెమ్మది లేక భర్తనే
కాంతమునందు గాంచి తన , హస్తములన్ ముకుళించి నా సుతుల్

వంతల నొంది కుంది వసి , వాడి నశించిరి దేవవంచనన్
బంతముతోడ వారిఁ జెలు , పం దగు పుత్రుని నాకాసంగవే.

చ॥ అనవుడు కశ్యపుం డను ద , యామతిఁ నీకొక సూనునిచ్చితన్
బనిగొని భూమి లేగి వెయి , వత్సరముల్ తపమాచరింపు ము
బ్లానరిచితేని నీదు వర , ముత్కటరీతి ఫలించునన్నఁ బి
త్యనుమతి నామె భూమిని మ , హా తపముం బొనరించె నిష్టమై.

చ॥ అది విని వానపుం డడలి , యామెకు సేవ యొనర్ప నేగి వే
కుదిరి తదీయకార్యమునఁ , గొండొక దోసముఁగాంచి మెల్లఁగా
నుదరము చొచ్చి యాకరువు , హోయన “మారుద” యంచు నేడు తుం
డ్లదయతఁ ద్రుంచి తున్నులకు , నౌల మరుత్తులనంగఁ బేరిడెన్.

తే॥ ఈ స్థలం బిట్టి దచట మ , హేశ్వరునకుఁ, బార్వతికిఁ గర్తి పావకు , వలన గంగ
వలన భరియింపఁగా రాని , బలియుఁడు గుహఁ, డడరు రవణ మది యని,నుడువుచుండ

చ॥ యమ తను కాంతులం డెగడు , నచ్చపుఁ జీఁకటలుం దొలంచి లో
కములను గాచు వేవెలుఁగు , కాంచనచేయని నాభియందు మొ
ట్టమొదట బ్రహ్మ యుష్పతిల , డంబుగఁ బుట్టిన తమ్మిచోతె నం
దము గల తేరితో విలస , నంబుగఁ బుట్టెను నీల నీరధిన్.

పీ॥ పొనఁగఁ ద్రిమూర్తులఁ , బోలిన గాదిజ, రాచులశ్రేణు లంత , రయము మీఱఁ
గదలి యెఱుని కనుల్ , గల వృషభేశ్వరు, నెక్కిరింతగ మఱి , పెక్కెముగను
పడసిన శంభుక , పర్థంబునుండి నిం, డిన మకరందంబు , చినుకు లేల
పూల నీర్చుకొనుచుఁ , మోడుఁచు నిరుదరుల్, వృద్ధియౌ కతనఁగా , వేరిఁ బోలి

తే॥ విమల జలపూరమైన యా , విన్నువాఁకఁ, గాంచి దీని చరిత్ర సా , కల్యముగను
దెల్పవే యని రాముఁడ , ర్థించినంత, నిట్టులనియె విశ్వామిత్రుఁ , డింపు నింప.

గంగా వృత్తాంతము.

పీ॥ మీ వంశమునఁ బుట్టి , మేదినిఁ బాలించి, తగ నయోధ్యా మహా , నగరమందు
నెగడు విజయశీలుఁ , డగు నగరునకు వై, దర్భియౌ తొలి కళ , శ్రంబునందు
జనియించు ననమంజ , సున కంఠమంతుండు, కలిగె రెండవభార్య , భగ కులేంద్ర
సోదరి సుమతి యన్ , నుదతికి నుదయించి, రఱుచది వేవు ర , చక్రధిక బలులు

తే॥ తండ్రి కొడుకుల కడిమికిఁ , దనిసి పూని, గొప్ప య స్వమేధంబు కా , గొప్పఁ జేయఁ
గినిసి సుమనసుల్ దాని జి , ఘనకుఁ డెయ, గపిలు వెనుక యాగాశ్వంబుఁ , గచ్చెనతఁడు

తే॥ హయమువెంటఁ బోవుచు నున్న , యంతుమంతుఁ
దెడఁ గలఁగి యింద్ర మోసంబు , నెఱుంగలేక

వెదకి భువి యెల్ల గాలించి • విసిగి మరలి

తాత తా సంభవము విశ • దముగఁ దెలిపె.

తే॥ అతఁడు కొడుకులతోఁ బ్రజెప్పి • కుతిలవడఁగ, బాదబము చాడుపున మండి పడుచువారు •
తడయ కిలయెల్లఁ దదవి పా • తాళ జగము, కాన బడు చాఁకఁ ప్రవ్విరి • కడఁక విదక.

చ॥ పొడవు వెడల్పు లోతు పరి • పూర్తి గ నామద లొక్క మాటు పెం
పెడలక శ్రవ్వి యీకు దెన • నేగి రసాతలమందు మానముం
దొడరి తపించు కర్దమ ను • తుం గని చెంగటఁ దేజి యుండుటన్
మిడుగులు లుర్లఁ జూచి కడు • మిట్టిరి తిట్టిరి చుట్టి రాతనిన్.

చ॥ తలుగని కిన్నతోడ ముని • తల్లజఁ దుగ్రతరేక్షణంబులన్
జాబయఁ జూడ మున్ను శశి • జూటుని క్రొంజిలునవ్వుచేతనే
పురములు బూదియైన క్రియ • భూప కుమారులు బూదియై ధర్మం
దెరలిరి వేగు లంతఁ జను • దెంచి వచించిరి చక్రవర్తికిన్

క॥ విని కుమిలి చింత కంతము, గనక నృపతి యంతుమంతుఁ • గని జన్మంబున్
బొనరుచుటాఁ నిలుపుటయా • యన నాతఁడుఁ జనియె యజ్ఞ • హయమును వెదకన్.

క॥ చని కపిలు నాశ్రమమునకుఁ, గని జనకులు బూదియైన • గతికిఁ దలరి య
మ్ముని వేఁడ వారివృత్తము, వినిచి యతఁడు హయముఁ గొనుచు • వే పొమ్మనియెన్.

చ॥ అమరిన లేఖ్య కీర్తికరః • యట్లు లకల్మష చిత్తుడౌ ముని
ప్రముఖుఁడుఁ దెల్పు మ్రొక్కి సగ • ర ప్రభు పౌత్రుఁడు వారువంబుఁ దే
ర ముఖము పూర్తి చేసి యమ • ర ప్రకరంబులకున్ హవి స్పృశం
గి మునుజ శేఖరుండు ధర • జిం దన పౌత్రుని కిచ్చి యవ్వలన్.

తే॥ సగర సార్వభౌముం దేగె • స్వర్గమునకు, సాగరులు శ్రవ్వటంజేసి • సాగర మను
పేర నీర్ధి మహిమతో • వెలసె నంతు, మంతుఁ దేలుచునుండె న • మృహ తలంబు.

చ॥ అతని కులంబునందె విష్ణు • లాయకీర్తి భగీరథుండు సం
స్తుతమతి పుట్టి రాజ్యమును • శోభిలు రీతుల నేలుచుండఁగా
గతము వసిష్ఠమౌని పలు • కన్ విని కొందలమంది మేదిసీ
పతి తిలకంబు చాగి గురు • వర్యునితో నొకమాట యట్లనెన్.

చ॥ కపిలుని కోప తాపమునఁ • గ్రాఁగిన మత్కుల పూరుఁడెని గున్

తే॥ ధరణివరః వార లొక్క న , దగ్గరిని పొందః నీవు కమలాననుని గూర్చి , నిష్కమెయని
గొప్పతనము కావింపుచే , కుటు పలంబు, చింత వలదని యకలంక , శీలఃకనియె.

తే॥ ఉర్వియెల్ల సుమంత్రున , కొప్పగించి, తలఁపునకు ననువగు హిమ , ధరణిధరముఁ
జేరి పదివేల యేడ్లు భ , గీరభుండు, తపము సేయ విరించి వ్ర , త్యజ మగుచు.

చ॥ అరుదగు నీతపంబునకు , నందితి సంతస మింక సన్నునీ
శ్వరు కినుకన్ గడించి చెడు , చావును పొందిన నీ పితామహుల్
నరకము దాటి నద్గతి గ , నన్ దలఁపొందిన వారి యస్థులన్
ధరఁ బ్రవహించు దేవనదిఁ , దప్పక గల్గుము కోర్కి యయ్యెడు

చ॥ సుర తటిని ప్రవాహము వ , సుందరపైఁ బడ దాని వేగమున్
గిరీశుఁ డొకండె పైఁచు నిఁక , గేకి మెడం గల చాయ నొప్పు భూ
ధరసుత నర్థదేహమునఁ , చాల్చిన యంధకవైరిఁ గూర్చి నీ
పురు తప మాచరింపు , మని యొప్పుగఁ జెప్పి విధాత యేగిన

తే॥ శివుని పదివేల యేడ్లు సు , స్థిర తపంబు, నల్పి మెప్పింప నతఁడు వ్ర , సన్నుఁ డగుచు
విష్ణుముం దీర్తు నని పల్క , నృపుఁడు పిదప, గడపె నైదు వేలేండు గం , గను నుతింప

ఉ॥ గంగ లతాంగి రూపమునఁ , గానఁగ వచ్చి మహింద్రః యీ తపం
బుం గయికొంటి వేలఁ వడిఁ , బొంగెడు గంగ ధరం దిగంబడ
గ్రుంగక పైఁచువారెవరు? , రుద్రుఁడు పల్కిన దెక్కనక్కెమ్మా
జెంగక హెరమ్మా తపము , సేయుము నీవరముల్ ఫలించెడు.

సీ॥ అని పల్కి యరుగఁగా , నా నరపాయుండు, చింతించి తనపట్టు , చెదరనీక
రేల జిల్లేడు మా , రేడు నుమ్మెత్తయు, విండి పసిండి వ , న్నియ మెఱుంగు
జడ గల్గి నిర్మల జాత , వేదోజ్జ్వల, జ్వాలాకృతుండైన , శంభుఁగూర్చి
ధ్యానించి రెండువే , లైదు వందల యేడ్లు, కడు నుగ్రతపము పెం , పడరఁజేయ

తే॥ మెచ్చి కైలాసవాసుండు , వచ్చి యిచ్చ, యేది యన వినతుండయి , నృపవరుండు
గంగ పొంగుచుఁ బల్క వా , కృముల నుడువ, నగుచు నగధన్వియిటులనె , నరవరునకు

సీ॥ ఇనవంశ్యః యొకచుక్క , యేని చిందఁగనీక, పట్టికాచెడ శంక , వఁడు నీకు
నని కటాక్షించి తా , నరుగఁగ రెండు వే, లైదు వందల యేడు , లధిక హెర
తపము గావించి యం , తఁగ బ్రతములును పు, ప్పొడి యొడిగిలు నీరు , కడకు గాలి
దిసరకు కిరణముల్ , తిండిగాఁ దుదకది, వీడియు ముప్పది , వేల యేడ్లు

తే॥ కరుణచేత జగంబులు , కరఁగి సురుగ, గాధ తప మొనరించె గం , గయును దిగియె
సత్యలోకంబు స్వర్గంబు , సంచరింప, మొరయుచు ధరిత్రి తల్లడం , బును వహింప

చ॥ హరుడును గాంచి మేటి జట , యందునఁ జిందఁగనీక చుటైన
వ్వర నది తచ్చిరోగ్రమున, వర్తిలె నొక్క తృణాగ్రమందునన్
మొకెడు వాఃకణంబు క్రియ , మిక్కిలి దిగ్భ్రమ నొంద తేడు, శం
కరుఁ డడలంగ నేల యని , కాటంగ జాతిచె దల్పు భాగమున్ .

సీ॥ గంగ యయ్యంగంబు , రంగార భూరంగ, మునకు దిగుడు రాజు , ముందు నడచె
సమవిన సాగరుల్ , సద్గతి వడయుదు, రను సంతనంబున , నతి రయమున
నట ధ్యాన మగున్దై , యమరు జహ్నుని యాగ, శాల నవ్వంక ముం , చంగఁ గాంచి
నల్కాలు చాచుచు , నూల్కొనుకోపాగ్ని, చెంది యాతం డట , చేత వారి

తే॥ త్రావినై చె గంగను శిష్య , తతులు చెలఁగ, రాజు ప్రణతుడై యాతనిఁ , బ్రస్తుతించి
జరుగువృత్తంబు వివరింపఁ , గరుణతోడఁ , గొనుచుఁ బొమ్మని చెవినుండి , మునియువదలె.

చ॥ సురనది దూకుచుం గదలి , చూడిన సాగర భూతిరాశిపైఁ
బరవఁగ దుర్గతుల్ దొలఁగె , వారికి, దివ్యులు భద్రరావముల్
మొలయఁగ నన్నుతించి లలిఁ , బువ్వల సోనలు రాల్చి రమ్మహీ
వరుడు కృతార్థుడై మరలె , బ్రబ్ధిన మోదముతో నయోధ్యకున్ .

చ॥ అలమిన యండగోళముల , కావలిదై కమలాక్ష లోకముల్
గొలిచిన కాలఁ బద్మజుడు , గొన్న శుభంకర పాదతీర్థమై
తెలిసి భగీరథుండు గొని , తేర హరుండు శరంబునం గొనన్
బొలసి యిలాతలంబుఁ బరి , పూత మొనర్చెను గంగ యివ్వదిన్ .

తే॥ కడఁగి సాగరులకు మేలి , గతులు గూర్చు, దపము నేసి భగీరథ , నృపుడు దేర
గంగ భాగీరథి యను నా , ఖ్యం దనర్చె, జహ్ను చెవినుండి రాఁ జనె , జాహ్నువియన

చ॥ అని ముని పల్క నచ్చెరువు , నందుచు వందన మాచరించి గం
గను తరియించి యవ్వల , ని గట్టుననేగ విశాల పట్టనం
బున పసియించు ధర్మ పరి , పూత చరిత్రుడు పార్థివుండు క
న్గొని శుభవార్త లాడి తమ , కుం గురుపూజ లొనర్చి పంపఁగన్ .

వి దే హ దే శ వ ర్ణ న ము.

సీ॥ నిద్దర విడిసిన , నీరజంబులు గ్రాలు, పొలముల నారణ , పులుఁగు లల్లరి
కలుపులు దీసెడి , కలుకుల చుకుకుల, బెకుకుల కనుల నీ , డల్లను గాంచి
బేడిన మీలంచు , వేగ వచ్చి పొడిచి, బ్రమ పాటునకు బిడె , పడుచు నుండు
నురు విశాల క్షేత్ర , పరివేష్టితంబయి, యింబొ విదేహదే , శంబు చేరి

తే॥ కలుపుగా నూడ్చు కలువలు , కంజములును, కన్నులం బోలెఁగనరాఁ , గలుక్కులుదరి
చూపులం ద్రిప్పికొనఁ బ్రియుల్ , నూలి విసుగు, చుండు పొలములు విలసిల్లు , చుండుఁగాంచి

సీ॥ అందలి తోఁటలం , దనకట్ట తూముల, ధ్వనులు మృదంగ వి , స్వనము గాఁగ
నరవిరి కంకేళి , విరు లంద మొప్పారు, ప్రవిమల లసిక దీ , నములు గాఁగ
నరములఁ బోలి సో , నలు కాలు తేవియ, పరఁగు పుష్పములె వి , పందిగాఁగ
విరి డమ్ములం , జెవి విందులుగా మడు, పము లొనర్చురొడలె , పాటగాఁగ.

తే॥ సకల మిల్లి రపంబులు , శ్రుతులు గాఁగ, సకల పక్షులు గను నభా , నదులు గాఁగ
నెగడఁ బురి విప్పి నెమకులు , నృత్యశీల, నలుపుతుండుటఁగాంచి య , వ్యలికీ జనుచు

సీ॥ కొలఁకుల యందు మి , క్కిలి చున మలరించు, నంచయానల నడ , యందముఁగని
రమ చుట్ట లనుచు హం , నములు వెంబడి రాఁగ, గలకంతకంతులు , జలములందు
పొంకంబుగా నాడఁ , గుంకుమ వంకంబు, రహి యొడఁగంటఁ బ , రస్పరంబు
కలహించు ఖగములఁ , గాంచి నడులయందు, నెనుముల పొదుఁగుల , నెనయు రసము

తే॥ తరువులకా మావివలములు , గురియు రసము, చెఱకు గానుఁగులందుండి , కొరఁగురసము
తేనె పెరలఁ గాతెడి తావి , సోన రసము, తక్కఁ డెలిసిరు లేకుంట , చొక్కెకనుచు.

సీ॥ కొండకొమ్ములఁ బోలు , గురు కువమ్ముల వ్రేగు, మోవ , జాలక నూలి , పోఁగుకంటె
నన్ననొ నడుములు , చలియింప వర్షంబు, వంటి చూపు లొలయఁబడఁ తులాడు
నాట్యకాలల మృదం , గ ధ్వని కులికిలే, బిత్తులు మడుగులఁ , బాటి కలఁప
వాలుగల్ దరిఁబోక , పాళల కుఱకుట, కఱకు చూపు కటారు , లొఱల నడఁగ

తే॥ మునిగి క్షీరాబ్ధి దోచుల , క్షిప్రి దలంపఁ, జేసి నీటి పిట్టలతోడఁ , జేతి బిగువు
తెల్లగాజులు మొరయ మ , దించి నీట, నాడు తలిరుఁబోఁడుల జల , క్రీడఁ గాంచి.

అహల్యా శాపము క్తి.

సీ॥ హర్ష మొందుచు విదే , హారామములఁ జూచి, వెలి ప్రాకార సం , వేష్టితమగు
మిథిలా నగరికొక్క , మేటి యలంకార, మైపొడవైన ధ్వ , జాళి పెయు
బయటి ప్రహరీకే వె , ల్పల వచ్చి నిల్వ గా, ర్హస్యోచితము పతి , వ్రత గుణంబు
పదరి పాదానరించి , భర్తృ శాపంబున, రాయయై వడియున్న , రామ యపుడు

తే॥ రాము పదధూళి సోఁకఁ బూ , ర్వంబు మనసు, నలము నజ్ఞాన మత్తక , దొలంగ నెఱుక
తేట రూపాంతరం బొంది , దేవు నెదుటఁ, బొలుచు జని పోల్కిఁ దొలిరూపు , దొలక నిలిచె

ఉ॥ క్రిందికి గంగఁ డెచ్చిన భ , గీరభు వంశమునం బనించు నో
సుందర : తృప్తిమై మెఱుపు , చొప్పునఁ గ్రేవ నొదింగి నిల్చు నీ

చెరిదొవకంటి యష్టపడి యెడ యొసర్చిన పాకవైరికిన్
గ్రండుగ వేయి కిన్ను లిడు గొతము పట్టి యహల్యనా జనున్

డి॥ తెంజడ బుల్ల సిల్లు ముని శేసరి యట్టులు పల్కు విన్న శ్రీ
రంజనివాసిసేవతి విక న్వర పద్మ దళాక్షి డిట్లనున్
నెంజిలి యిట్టులొట తన నెక్కొను పూర్వ కృతాపరాధమా
యంజకుయప్పు దొప్పిన స్వ యంకృతమా యెఱుంగంగఁ బెల్లవే

చ॥ అను విని భూరి విజ్ఞాడగు నమ్ముని యిట్లు నడుజాలయా
విను ఘను వజ్రియూర్వగత వీర్యుడు గొతము డింబ లేని వే
గను హరిదాక్షి చంద్రముఖి లాలిత లక్షణ లక్షితాంగి యో
పనిత యహల్యతో గలయ వాంచ వహించె మనంబులోపలన్

చ॥ తొలగ కహల్యయాపులను చూపులు మార నిశాత సాయకం
బులు మది గాడ విజ్ఞతయు జోవ మది గల యరంబులుచే
నలయుచునున్న యింద్రు దొక యప్పుడు సాహసవృత్తి నాగృహ
స్థులకు నియోగముంగొలిపి చొచ్చెను గొతమవేషియై యటన్

చ॥ ఇరువురు చేరి కామ మను నింపగు నానవ మానుచుడు నా
తటి నితఁ డింద్రుడంచెటిగి ధర్మ మధర్మము మానసంబునం
దరయక నమ్మతించి చెలి యంగజ సౌఖ్యములందు దేలె న
త్తరుణమున మనీశ్వరుడు తత్తల వచ్చె గృహంబు చేరఁగన్

చ॥ విలు పని లేక మోఘముగఁ బెంపఱ దిట్ట వరంబులిచ్చి వే
ల్పుల యెకిపిని జేయఁగల ప్రోడఁడు గొతమ మాని డాయ రా
దలఁగక లోక మెల్లెడ న దా చెడకుండెడు నిందఁగొన్న య
వ్వెలఁది వడంకి నిచ్చె బల భేది చనం దొడఁగెన్ బిడాలమై

చ॥ ఆనుపమ నీలిశాలి యగు నమ్ముని కన్నుల నిప్పులు దగఁ
గని కత్రయంచయుం దెలిసి కార్ముకవీర భవ తగ్గరహ్యతో
గ్ర నిశిత కాండముం జెనయు ఖండిత వాక్కులలో శపించె వ
జ్జిని పది మూర్త యోసుల శ రీరము నొందుమ యంచు నత్తటిన్

శే॥ క్షణములో కాప పల మొంది జంభభేది యెల్లిదండరు లజ్జతో నేగు పిదప
జెలువఁగని వెలవెల్లిది చే వ్వలను పొంది నట్టి నీవును శిలవగు మని శపించె

పీ॥ మాని కాళం బది మదఁతి యోమునినాథ మన్నింపు మీ తప్పు నన్ను గావు
పిన్నల తప్పులఁ బెద్దలు నైఁచుట తగునని నీతివే తలు వచింతు

రని వేడ జ్వాలల సాధ్యుడై ద్రుని పోతె, గ్రుద్దుడై తను ముని, ద్రుండువడత
సతియెడ దయతో బ్ర, సన్నుడై వనమాలి, రాముని శ్రీసోద, రజము పోతె

తే॥ నీయథారూపమొందుదో, వెలెతయనియె, వింధ్యుగోవి నిలింపులుముని, యెడకువచ్చి
వేడ నతని యోనుల మూర్చి, వేయి కనుల, నిచ్చి సంపానహస్తా రా, యిగను వడియె

సీ॥ ఇది గత వృత్తాంత, మిత్ర లోకమున నెల్ల, ప్రాణులు సుఖముగా, బ్రతుకుగాక
దుఃఖ కారణమును, దొరయనే జగములు, నీవు చే బిల్లాని, నిలిచి యుండ
కర మహిమంబును, గంటి నచ్చట నంజ, నాద్రీబోల్ తాటక, నడచి నపుడు
శిల యోచు దిక్కురే, కిం బడిన యహల్యమనున నిచ్చట నంజు, మహిమగంటి

తే॥ అనుచు నిర్మల గుణుడు, వ, ల్కినది వినుచు, దల్లి, సతి క్షరుణింప నా, తని భజింపు
గళముదలచించింతింపక, బ్రతుకుమనుచు, నామెకెఱగెరాముడు వార, లవలదరలి.

సీ॥ పున తపోధనుడగు, గౌతము నాశ్రమ, స్థలి జేర, దత్తస్వ, జ్ఞాని యంత
నతిభుల గని విక, సిత మనస్కుండయి, యెదురేగి తెచ్చి న, మ్ముదముతోడ
గావించ, దగిన స, త్కారమ్ము లొనరింప, గాదెయి దాతని, గాంచి పలికె
నంజనాచల లీల, రంజిల్లు మైగల, శ్రీరాము సద రజ, శ్రీవహిచి

తే॥ మాలతీ లత, బోలిన, మధ్య మొప్పు, నా యహల్య పూర్వాకృతి, నందె నీవు
నెద దొనగు మాయునతిని గ్ర, హింపు మనగ, బమ్మ, బోలిన యమ్ముని, సమ్మతించె.

చ॥ తమి గొను నద్వజ్ఞానియు ను, దారతయుం గల రాము, డంత గొ
తముని పదాబ్జముల్ శిరము, దాతగ మ్రొక్కి, ప్రదక్షిణించి యు
త్తమనతి నా యహల్య ముని, తల్లజా కైవసముం బొనర్చి మో
దమున యతీంద్రుతోడ, దన, తమ్మునితో నటనుండి పోవగఁ.

10 మిథిలాదర్శన పటము. 144

ఉ॥ లక్షణ లక్ష్మ్య యైన కమ, లాసతి కంజము వీడి నా తపం
బక్షయ మై పలింప నిట, కర్మిలి వచ్చి జనించె గాంచు మో
రాక్షసవైరి, చేకొనగ, రమ్మని య మ్మిథిలా పురంద్రి సం
శీత రీతి, జాచు తన చేతులనం జరియించె దెక్కెముల్.

చ॥ ఇతరు లనర్హు లంచు, దగ, వే తగుదౌత్యము పేయ లోక సం
స్తుత సుగుణాకరన్ భువన, సుందరి జానకి బెండ్లియాడ నం
చిత తనుడైన రాము, డిటు, చెచ్చెర వచ్చెడి నంచు నచ్చరల్
జతవదుచు, నటించుక్రియ, సౌధములందు ధ్వజంబు లాడెడిన్.

చ॥ హతి కిరణంబులున్ ములుగు, రై గగనంబును క్షీరవార్తి యఁ
పరుసున గానరా నుపరి, భాగములందు పటంబు లొత్తుగా.

రగోజులు దుర్లభై నై మొగులున్, గుంపుల దాకుచు నాన్కిత్యుయై
హరువగు ధూప సంతతుల, నాటుట వారలు గాంచి రయ్యెదన్.

చ॥ అమృతముఁ గుండె నడ్డుకొని యంగజుఁ దంగములకా రిభించునే.
రృమరక చూచి చూచి భ్రమ, మందుట చక్కఁగ నెగ్గలేని పొ.
రమరిన జానకిం బదసి, నందున లక్ష్మి వసింపు తమ్మిచం,
దమున వెలుంగు న ఖితిల, దాసిరి లోనికిఁ జొచ్చి రంలటన్.

చ॥ నుడువుల తీ రెఱింగిన మ, నుండగు కుంభజాతకఁ ద్రావఁగాఁ
బడిన మహాబ్ధి చందమున, భంబులు పర్వ నభంబు చాడునన్
బెడఁగు శశాంకపాలలును, వీరులు వేసటఁ బాటవైవఁగాఁ
గెడసిన భూషణాళింగల, గీములు వీడులఁ బోయి రంతటన్.

చ॥ నడచిరి యంకుశంబున క, అంగని కొండలఁ బోలు నేనుగురొ
విడుచు మదాంబుధార లొక, వెల్లువయై తురగాల నుర్వచే
వడి నొక మార్పు చెంది రథ, వర్గము లెప్పుడు సంచరింపఁగా
నడునయి దుక్కియై బహు ద, శాంతరము ల్గాను రాజ వీథులన్.

చ॥ నడచిరి రెండు ప్రక్కల మ, నంబగు ప్రేమ మొకింత త్రెంపు లే
కదరి యనంగసంగరము, నందు పెనంగి యుండు బోటకై
వడినె వియోగ బాధ గల, పల్లవపాణులు కిన్నెఁ ద్రెంచు పూ
వడములఁ దేనె యొడిగిల, వంకము నొందిన రాచవీధులన్.

పీ॥ కర పల్లవాంగుళ, లోరయ జనించిన, వీణారవము చెవి, విందు నేయ
శ్రావ్యంబుగాఁ బాడు, సరసిజాక్షిల గీతి, కా బావములు మది, గరఁచు చుండ
గంభీరమగు మృదం, గ ధ్వనుల్ పొందికఁ, జెలఁగి మిక్కిలిగ మో, పించుచుండి
హస్తాభినయమున, కనువుగా నయనాభి, నయము నయంబుగ, నడచుచుండ

తే॥ నయన నటన కుద్దిగను మ, నంబు వోవ, బావ గతులును వెన్నెంటఁ, బరుగులాడ
నున్నవో లేవో యను కౌను, లూఁగి యాడ, లలన లాడెడు నాట్యశా, లలను గ్గనిరి.

పీ॥ పగడాలఁ బోలిన, జగదాలు గెలలును, మరకత చ్చాయల, వటులు బోదె
లరిన పోకఁ మ్రా, కులబోనఁ బొడవుగా, వ్రేలాడుచుండును, య్యాలలందు.
పాపజన్మముఁ బోలి, వచ్చుట పోవుట, యెడతెగ-కుండఁగా, నడరు చుండఁ
బడతుల నన్నని, నధుములకో యన, భ్రమరముల్ ముసరుచు, బరితపింప

తే॥ యువకుల మనస్సు లచ్చెయు, ట్టుఁత లూఁగ, నాకవనితలఁ గార్చివ్వు, నయముదోడ
మింటికింగల్గు చాచుచు, మీటి యెగసి, యూఁగు వారల బాగోగు, లోలిఁ గనిరి.

ఉ॥ మేరకు మీఱు రత్నములు • మేలి కడానియు నాణి ముత్రముల్
వారణ్యదంతముల్ చమర • వాలము పీలియు దావి కల్లులున్
వారి కృషీవలుల్ గనిమ • వారక పోయు దరుల్ గలట్టి కా
వేరిని పోలు నంగళులు • పెక్కులు గాంచిరి వారు ముందరన్.

ఉ॥ కామరంబు కవ్వము ర • కంబునఁ గాఁడ నసూత్కరంబుఁ బోల్
ప్రేమ గలట్టి కాముకుల • రీతిని భూమిధర ద్వయం బనక
సామణముల్ పరస్పరము • నందిలి తొండము లెత్తి కిన్నతో
దీమన మొప్పు బోరుటలు • తేకువఁ గాంచిరి వార లంతటన్.

సీ॥ పడుమలు వాడి గో • శృంగరు చిగురు గేలు • నొవులఁగ వీణీయ • చెవులఁ బట్టి
యెడిసిన కల్లు నా • నొప్పు నరములు • వాఁగఁ దంత్రుల శ్రుతి • చక్కఁ గూర్చి
హస్తాంగుకుల త్రోవ • నక్షులు వోవంగ • నక్షల దరి హృద • యములు చనఁగ
వెలిదంతముల కాంతి • వెలువడ శ్రవణపే • యంబుగఁ దేటఁబా • వంబుతోడన్.

తే॥ జిలికి గానామృతంబు వ • రించుచుండ • వశము దప్పి యెదలు పర • వశత నొంద
గర్జ పుటముల సంతృప్తి • గనక త్రావి • నడచి రమ్మవృక్షులను రాచ • నగరి వీధి.

సీ॥ కుమ్మరిచే వడి • నిమ్మిగాఁ దిరుగు చ • క్రము వోలె గుండ్రన • గాఁగఁ దిరిగి
పెద్దలతో జేయు • పేరిమి చెలిమి నా • నడుమంతరంబున • గడక విడక
జ్ఞానుల తలఁపుల • చందముగా గురు • మతి నిశ్చలత్వ మే • ముఱక గలిగి
బ్రహ్మంబుభాతిఁ జ • ర్మంపుఁ జక్షువులకు • నిటిటిదని సుంత • యెఱుఁగ రాక

తే॥ పైడి కల్లముల్ మొగములు • పట్టు జీను • పిగిలి కుచ్చలుమున్నగు • సొగసులొప్ప
నురుగు లూడ్చుచు నే దైఱ • చరుగువాలు • మేటివారువములఁగాంచి • మెచ్చిననుచు.

ఉ॥ తాచిన యాఁచెలున్ వలపు • రాయని విండ్లు శిలీముఖ ధ్వనుల్
మోచిన నీల కుంతలము • లుకా నులి కౌనులు దాల్చి యెప్పుడుకా
నైచిన కందు నీగి మణి • సౌధ గవాక్షములందు సొంపుగా
దోచిన చంద్ర బింబముల • దూకొని కాంచిరి వార లత్తజీన్.

కవిరాజు॥ పటితపు గిన్నెలఁ బోసిన క్రొత్త ను • వానన చీకెడు తేట కలున్
దిటమునఁ ద్రావి బయల్పడు నవ్వన • దీరు లడంబడు పల్కాలక్
స్ఫుటమయి దాఁగని నెయ్యపు బల్కను • పొల్పుగఁ దెచ్చి చూడ్కి వగల్
పటువగు కైపు వెలార్చు బెడంగగు • పడనికాయముఁ గాంచి రాగిన్.

మానిని॥ కాయ సుఖంబు నమంబుగఁ జెందియు • గాముక పోలి విమోహితులన్
జేయుచు బై చెల్లయుం గొను వేశ్యల • చిత్త మనన్ సప్తకం బనఁగా

నా యెలనాగల కాటుక చూపుల , నచ్చము నల్లనివై కయిఁ గెం
తాయఁ దనర్చుచు రంగుల మార్పుల , జానగు బంతులఁ గాంచి రొగిన్.

కవిరాజః॥ కడియము బుంగరముల్ మణి చేరులు , కమ్మలు వీణలు వస్త్రములున్
బడలుగఁ బందెము బుంచి సువాసిత , పాశము లూఁగఁగఁ గుక్క- మొగం
బడరెడు స్పృటిక శారులు రక్తిమ , నందఁ గరంబులఁ బట్టుచు ను
క్కడమగు నీఁతెలఁ బోలిన కన్నుక , కన్నెక లాడుటఁ గాంచి రొగిన్.

చ॥ నలినము బుత్పలంబులును , నాచును తీవియ లాకు లెఱ్ఱనొ
ఫలములు నైకతంబులును , వాలుగ బేడిస మీలుఁ గోకముల్
వెలవెల పోవఁగా దమకు , వేఱువమల్ తగరేని యంగముల్
గల చెలు లీడు డిగ్గియలఁ , గాంచిరి పెక్కులు వార లత్తఱిన్

చ॥ అతి చపల స్వభావమయి , యచ్చటి కిచ్చటి కీడ్చు నింద్రియ
వ్రతతికి లోఁగి పర్వలిడు , భావము బాతిఁ జలించి వింతలొ
గతులఁ జరించి మై నలఁడు , గందపుఁ బూత రవంతయేని సం
చ్యుతి గననీక కత్తు లను , వొందఁగఁ ద్రిప్పెడి వారిఁ గాంచుచున్.

చ॥ ఇన నను తేజాలన్ గొతుక , కిచ్చెడి వారల భర్త కంటి ని
ప్పునఁ బడి లక్కయై కరఁగి , పోవని మారుల విల్లు దాల్చు శె
ఱ్ఱని కరముల్ గలారి నుడు , రాజ నిభాస్యల యల్కఁ దీర్చు ప
ట్టునఁ గడు నెఱ్ఱనొ తల ము , యల్ గల వారలఁ గాంచి రంతటన్

ఉ॥ చక్కెర పాగుఁ బోలిన వ , చప్పులు చిల్కలతోడఁ బెట్టుచున్
మిక్కిలి సిగ్గు నొంది దివి , మెల్తులు వెల్వెలఁ బాట నూనముల్
చక్కటిఁ గోయు కేకి మయి , చాయలతాంగుల కంచ లోడి లో
స్సుక్కఁగఁ జూచి తేటి గమి , క్రోల్చు వనంబులఁ గాంచి రొక్కెడన్

చ॥ అమరులకున్ వసింపఁ దగు , హరి హరణ్మయ సౌధపాళి య
చ్చమరిన నీడలో దివము , నందము నచ్చటఁ జూపి గంగ చం
దమున గభీరమై యరి వి , దారుని యంతిపురంబు చుట్టు కు
ద్యముఁ బరి గొన్న కందకము , నంతటఁ గాంచిరి వారు దాయుచున్

ఉ॥ పూవుల తావి మేల్ సవురు , పొన్ను మెఱుంగును తేనె తీపు సం
భావిత సత్కవిత్వ పరి , పక్వ రసం బుపమిల్లు రాజ క
న్యావలి యున్న యోవరుల , హంసలు గుంపులుగా నటంప సౌం
ద్రై విలసిల్లు ముంగిళల , నంతటఁ గాంచిరి వారు దాయుచున్

సీతారాముల పరస్పర వీక్షణము

చ॥ పొగడఁ దొడంగుచో బలుకు , బోటి మగండగు బ్రహ్మయాదిగా
మిగిలిన సత్కవీంద్రులు , మించి వచించెడు లక్ష్మీయే స్వయం
బుగ విజయంబు చేయఁ దన , పోణిమిఁ బల్కఁగ నామె దక్క వే
ఁబుగ నుపమాన మారసి యె , టుంగఁ దరంబె? నుతింప సాధ్యమే?

మ॥ గిరిజాద్యుత్తమ సాధ్వలులఁ దలలు కే , శ్రీలించి మ్రొక్కంగఁ ద
గ్గ రహిన్ సద్గుణరాశియా జనక రా , బక్త్యా విలాసంబు ని
ర్జర వద్యుల్లికించి సౌరు పొలిమే , రం గాంచఁగాంక్షించియే
తెఱగంఁపైతిమి రెండు కన్నులును బ్రా , తిం గానలేవంద్రు సూ

పీ॥ హరిజంబుఁ గూల్చి పే , రందిన కుంతంబు, కొత యలవైస , యలుఁగు వాలు
వెనుదీయ వాలుగల్ , వెఱిగొండఁ జలియించు, కను లొందు జానకి , కవ్వపు మల
తిరుగఁ గో యని యార్చు , వర దుగ్ధ వార్ధిలోఁ, గాక యా శుద్ధాంత , కాంత లవటఁ
గాంచిన యమృతంబు , కరణి నొప్పినయది, యిక్కన్యఁ బోలు వే , తొక్క కన్య

తే॥ నొనరుపు మటంచు సురలు వె , డినను బ్రహ్మ, వలన నికనైన నృష్టింప వలమువడునొ?
అమృతభుక్కులు బతిమాల , నబ్ధియేని, యిచ్చు సుధ దక్క వేఱెద్ది , యాయఁజాలు?

తే॥ వలచి వేల్పులు తడవు న , వర్జన లెల్ల, సీత మేనియందముఁగాంచి , సిగ్గువడుచుఁ
గంది కుందిరి వారి మొ , గంబు లనెడి, యబ్జ మండలములకు నె , ల్లపుడు వగలె

తే॥ ఇమ్మగువ పంకజమునుండి , యిలకు రాఁగ, మోర తపమాదరించిన , వారు సురలో?
జగమొ? విప్రలో? స్వర్గమో? , తగవో? యెదియొ? , దీని నిజము నిజంబుగ , దెలియలేము

చ॥ అరయఁగ వేఱు వేఱు వను , లందని సుందరు లండ నిల్చి యో
పర మృగనేత్రః తల్లి మధు , వా! యరుదౌ నమృతంబి! యంచు సం
బరమున దూరపుం బువులఁ , బజ్జను హర్షుగఁ జల్లి నిల్వన
వ్వీరులవయన్ గమించు నల్లి , వేణి సుఖంబుగ మెల్ల మెల్లనన్

చ॥ మృదులపదంబులఁ బసిఁడి , మించులు గజ్జలు దాల్చి కౌనునన్
వదులుగ మేఖలన్ మెడను , నాడెపుఁజేరులు పూల మాలయన్
ముదితలు కూర్చి కాంచ మెఱు , ముల్ శతకోటులు సేవ సేయ నొ
ప్పదముగ మించు రాణి ప్రభ , విందె ననం దగి సీత యొప్పెడున్

డి॥ చంపెడి కుంతమున్ శమనుఁ , జక్కఁగఁ గెల్పును గెల్పునంచు బీ
రంపు సుదుర్ వచింపఁ దగు , రాణ వెలింగెడి కన్నులొందె వ
ర్జింపఁగ వీలు కాని వవి , నిల్వనఁ గాఢిచిన పర్వతంబులున్
బెంపగు గుండ్లు గోడలును , పిల్లుఁ గరంగి ద్రవంబుగా నగుట

౯॥ ప్రేమానందముగూర్పు నేత్రములకున్ , వీక్షింపఁగాఁ బండువై
యామోహంబును పెంపు నెల్లరు జలే , జాతుల్ గనం గొత్తుకం
వీమాడ్కిం గలిగించుటన్ జెలులకే , యింపొ సుధం బోలుకాం
తామ్రత్తిక సీతరామునకు , నే తాత్ప్ర్యముం గూర్పునో?

౧॥ భూషలు కుండలాదు అవి , మున్నె సువర్ణముఁ బోలి శైత్యముం
బోషణ చేయు చూపు గల , పొల్తులతో నలవడ్డ వైన నీ
యోషలమిన్న ఛాత్రిసుత , యున్నతిలన్ భువి హేమరత్నయు
గూర్పులు మేటి భూషణముఁ , బొందినవై విలసిల్లె నెంతయున్

తే॥ ఓహ యదైవ సౌందర్య , మొందు సీత, యట్లు నిలువ నిర్దురకన్ను , అరసియొకటఁ
గలిసి యిర్దుర తెలుపులు , కలఁకవాఱఁ, గాంచె రాముడు సీతయుఁ , గాంచె నతని

చ॥ జనరజ చూచు చూపులను , శాస విఘ్నరణ కుంత యుగ్మమా
ఘన బలుడైన రాము భుజ , కాండములకా దగ వ్రాలె ఘల్గనన్
ధ్వనిగాను వీర మద్దియలు , దాల్చిన రాముని చూపుఁదేంట్లు వ్రా
లెను జలజాత నద్మ అవ , లీ లలితాంగి ముఖంబుజంబుపై

చ॥ వలపు వహించు చూపు అను , పాశముచే నిరు మానసంబులున్
బలముగ లోఁగి లాగఁబడ , భాను కులాంబుధి సోము మానసం
బల జనకాత్మజాత యెద , యందు వసించెను సీత మానసం
బల రఘురామచంద్రు నెద , యందు దగుల్కొనెఁ జిత్రవై ఖరిన్

చ॥ కన నడుమింత లేని జన , కన్రథు పుత్రియు శుద్ధ మానసుం
డనముఁడు రాముఁడుం గలిసి , యంచితమైన తను ద్వయంబునం
దునిచిన యొక్క ప్రాణమన , నొప్పిరి; మున్ను సుధాబ్ధి కేష శ
య్యను జత వీడి యిప్పుడరు , దందఁగఁ జేరుటఁ దెల్పు శక్యమే?

౧॥ అంతము లేని సుందరత , నందిన రాముని గూడలేని హృ
చ్చింతను గుంది సీత యొక , చిత్రపటంబును పోలి యుండెఁ బే
ర్వంతఁ దలంపు బెట్టు చెలు , వంబును దార్ద్యము వెన్నడన్ మహీ
కాంతుని పుత్త్రుఁడుకా దపసి , కౌశికు వెంటఁజనెన్ మఱుంగుగాన్

సీ తా స ం తా ప ము.

తే॥ అట్లు వనమాలి కనుమఱుఁ , గైనయంత, నెడఁదయను మదద్విరదంబు , దృఢత యనెడి
యంకు శముఁద్రోచివై చె స్వే , చ్చానువృత్తి, సీత యాఁడుఁడనం బెట్టి , స్థితి భజించె?

చ॥ తనకు రమాత్తముం దెదురు , దార్కొన సీత మనంబు మేను ప
ల్చునిదగు పోగు వంటి తన , జానగు కౌసును పోలె నూఁగఁగఁ

దనుకుచుఁ గాల్వవంటి కను • దమ్ములఁ త్రోవను లోనికేగి ప
ర్వెను మరుబాధఁ దుగ్ధమున • వీడిన చేమిరి పర్వతై వడిన్

ఉ॥ నొచ్చును రానురాను గడు • నూల్కొని వర్ధిలు కామవేదనం
బచ్చుగఁ జెప్పలేక యెద • యందెయడంచి కలంగ, మారుఁడున్
హెచ్చుగ మండు కుండమున • నింధనముల్ మఱి వైచు పోలికన్
గ్రుచ్చెను వాడి పూవుములు • కుల్ థరజాత మనంబు గాఁడగన్.

తే॥ నేయి పూయక నిప్పున • నేయకుండు, వాడి యీఁచెను పోలి శ్ర • వములఁ దాఁకు
కనులు గల సీత కురులతో • మనసు జాఱ, వహ్నిఁ బడిన పూలతవోలె • వాడిపోయె

తే॥ ఉలియు మేఘలను ధృతిని • వలయములను, వాడు మనసును తెలివిని • వపువువన్నెఁ
దొరఁగి జానకి, వేల్పులు • తరవఁగలిమి, విడిచినట్టి కడలిఁ బోలి • పేద్ర యయ్యె

చ॥ నగలునువీడ నాజెమగు • నానయుగూడ నొయార మందముం
దొగడుగఁ బూడ మారు విరి • తూపు న్తనాంతర ముందుగాఁడఁ దీ
పగు ననువుల్ తపించి యురి • యాడ మొగంబును వాడఁ గాంచి వే
మగువలు జానకిం గొని శ్ర • మంపడి లోనికి నేగి రంతటన్

ఉ॥ కమ్మలఁ బట్టి మ్రింగు గమ • కంబున వచ్చిన మీలఁ బోలు నే
త్రమ్ములు గల్గి జానకి ప • దమ్ములఁ గేలను పో ల్చివుళ్ళ మొ
త్తమ్ముల నొత్తుగాఁ బఱపి • దండిగ గొఱ్ఱఁగి వీరు చల్లి తై
త్య మ్రొక్కదొట్టు పానుపున • నల్లనఁజేరిచి రంత మైథినిన్

చ॥ గిరిసెనఁ బోలి మంచునకు • గీడ్చుడు తూండ్లు గలట్టి క్రొత్త తా
మర కొలఁతున్, గటారి తెన • మాఱని రాహువు మ్రింగినట్టి చం
దురు సరి పోల్చుగాఁ దగిన • తోయలి మైథిలి తావి విచ్చు క్రొ
వ్విరి తలిమంబునం దొడలు • వేసఱఁ జేర్చెను వెచ్చ నూర్చుచున్

చ॥ చినుకులు పర్వతాగ్రమునఁ • జిందిన సంచునఁ జూచుకద్యయిన్
గనుఁగవనుండి ముత్తైముల • కైవడి బొట్లుగ నశ్రు బిందువుల్
చినితెను; వింటి కోపు లలిఁ • జెన్నగు నెన్నుదుటన్ జెనుర్చి క్రా
గు నెనటినుండి లేచు పొగ • కోపగు నూర్పుల మానెఁ బిమ్ముటన్

చ॥ నిలుకడయై బలిష్ఠమగు • నెమ్మది గల్గియు వేఁటకాని తూ
వుల నిలఁ గూలు నమ్మిలిని పోలిన యాయమ క్రాగుచున్న లో
పలి మదనాగ్నిమండి పొగ • వాఱగ మిక్కిలి వాడి వత్తరై
మలఁగెడు పూ లతంబరై శ్ర • మంబునఁగ్రుంగి యొలుంగెఁ బాన్పుపై

పాంకురముల్ మహాష్టమని , యవ్వలఁ ద్రోయుచు రత్న దీపముల్
పొంకముగా విసిం బవలు , పోలికగా నొనరించి రా సఖుల్ .

సం ద్రో ద య ము.

చ॥ పలమగు మందరంబు పణి , పాశమానన్ బిగియించి సంద్రమున్
జీలుకఁగ లేదు రత్నములు , చిన్నులా రిక్కలకంటె మిక్కిలిన్
వెలుగ సురాసురుల్ తరచు , వేళ సుధామయ హేమ పాత్ర వే
వెలలిన లీలఁ దోచెఁ గడు , వెల్లని జాబిలి నల్లయంబుధిన్

చ॥ అజుఁ దొక తేటియై చదువు , లంగముతోఁ బరియింప విచ్చె సం
బుజ మొకఁ డద్ది మున్ను పట , భూజ దళంబున బండి యాఁకటన్
గజబిజి గొన్న కై వడి జ , గంబుల లోఁగొను వాని నాభియం
దు జనన మందె నంచుఁ బగ , దోయధి యజ్ఞుని గాంచె నాదగన్

ఉ॥ చుక్కల గుర్తు లుండు క్రియఁ , జుక్కలు మిక్కిలి పిక్కటిల్లె న
ద్దిక్కులఁ గ్రమ్ము నిర్లఁ గని , శించిన వెన్నెల గుంపు లప్పు తొ
ల్పిక్కి నెనంగు వెండి కల , శంబున ప్రక్కను పోక పాళ నా
నిక్కెను సీత కియ్యదియు , నెంజిలి నెంతగఁ గూర్చున్ కదా?

తే॥ రక్తి గల నంజ యను చేయి , రమణ జూచి, యిరుల మ్రింగివెన్నెలలెల్ల , యెడలఁ బర్యె
దళిత పాపుడై నిరతాన్న , చాతయైన, విభుని విలసిత సత్కిర్తి , విధము నంది

చ॥ కడలి తరంగలం బొడము , కల్వల తేఁ డను కల్పి వెల్లలన్
పొడవగు తేలు సాచి మును , పోషణ చేపెడు వెన్నునాభిలోఁ
బొడమిన యండగోళములు , పోయెను ప్రాతగ నంచు జ్యోతస్ని యన్
దడమగు వెల్ల వేయు క్రియఁ , చార్కొనె నెల్లెడఁ గొముదీ తతుల్

చ॥ విడక వసింపు లక్ష్మీయును , పే రులిపుం గల తేంట్లు వీడఁగా
ముడిగెను వాడి జేకులును , మూత వడంగ సరోజ పండముల్
విడిగెఁ దొగల్ మహా వ్రభువు , పృథ్వి నయంబుగ నేలి స్వర్గముం
బడసిన యంత నల్ప నర , పాలకు లొదల లెత్తు కై వడిన్ .

తే॥ ఇరులుగా వచ్చి లోకంబు , లెల్ల మ్రింగి, వలులు నల్ల నిప్పున లేచు , బాడబంబ :
మాయయగు వనమాలి మై , చాయకోడి, యడలు కడలికి నాకును , చెడుగవై తే:

తే॥ కడలిలోఁ బుట్టితివి చెడు , గరివి కావ, అంబజాలయతో నమ్మ , తంబు తోడ
జనన మొందితి వెవరిని , చంపకుండి, నన్ను కాల్చువే యని సోలె , నలిననేత్ర .

* తిరు వెణ్ణెయ్ నల్లారి జటప్ప కీర్తింబోలె అని మూలము.

తే॥ వెన్నెలనెడి సమైట నీల • వేణిచనుల, పైబడగ వేడి నిప్పునఁ • బడిన హంసి
వోలె నోర్వక చెందమ్మి • పూల పాన్పు, మీదఁ బడి పొరలుచు నుండె • మోదము చెడి

తే॥ దొందడిగఁ గ్రమ్ము వెన్నెలల్ • తూటి తాఁకఁ, దల్లదిల్లి యుడికి పొమ్మ • నిల్లఁ బాన్పు
వాడి చెందమ్మి తేకులు • మాడిపోయె, గీరవాణి దేహము చాల • మాటిపోయె.

తే॥ చెలులు చలి కలవంబు పైఁ • జేర్చునంత, నీత మఱి యింత యుడుకుచుఁ • జీదఱ గొనె
వీవ వీవఁ గుచంబుల • వేడి యెక్కె; మదిని మదన వేదన కేడి • మందు మహివి.

తే॥ ఒడలి నుడికించి కామాగ్ని • యుబుకుచుండఁ, గిసలయములు పుప్పొడి చిందు •
వేసివాడఁగా వానిని • ఓసివైచి, మార్చుచుండిరి తల్లి ప్రే • మంపుఁ జెలులు, ప్రసవములును

తే॥ నుందరంబైన శుభ్రాంత • మందు విరుల, శయ్యపై నీత యారీతి • శ్రమల నొందఁ
గలికి మించు మైనంచును • గాంచినట్టి, రాముఁడెటులుండెఁజాత్రము • రండుపొదము

తే॥ అటువారు మువ్వరు చని • యధిపుఁగాంచ, నతఁడు సత్కృతు లొనరించి • యమరనాథు
సదనముం బోలు చాంపేయ • సౌధమందు, విడిచి చూపఁగ మదముతో • విడిసిరచట

తే॥ అచటి కేలేంచె నతి బలుఁ • డైన రాము, పొదధూళిచే దొలరూపు • వదసి నట్టి
మడఁతుక యహల్యకొడుకున • మస్త తపము, లొక్కరూపొందెనని చెప్ప • నొప్పువాఁడు

అ॥ కానించు మునిని • గని మహోదారుండు, మ్రొక్క సుగుణధనుఁడు • పెక్కుశుభము
లొనరన్ దీవనలు న • మున్నతిఁగావించి, గాధిజానకు నెఱఁగి • గారవమున.

క॥ గౌతమ పుత్రుఁడు కౌశికు, గౌతుకమునఁ గాంచి మీరు • కడఁక విటకు
నే తపము చేసె నీపురి, నా తరమా తెలుప మౌని • నాథా! యనఁగన్.

క॥ చల్లని పద్మాసనమున, నుల్లసిలు పితామహుండె • యుపమకుఁ దగి రా
జిల్లు • తానందుని ముని, తల్ల జాడగు కౌశికుఁడు ము • దంబునఁ బలికెన్.

క॥ భీరచరితః వినుము • మహో, దారుండి దారకుండె • తాటక యుసుఱుల్
పేరుగ నా యాగము పెం, పారఁగ నీతల్లి శాప • మరిదిగఁ దీర్చెన్.

క॥ అరసి యిటు పల్కె కౌశికు, నరసి శతానందుఁడిట్టు • లను మునిచంద్రా!
ఆరుదగు నీదయ గలుగఁగ, నరు డెయ్యది విజయ శీలుఁ • డగు రామునకున్.

తే॥ కడలి నీలంబు మబ్బుల • గమియు వల్ల, గలువ లపమగా నొప్పిన • కప్పుబొడలు
గలుగు రాముని వదన మం • డలముఁగాంచి, యిట్టులను నహల్యా పుత్రుఁ • డింపునింప.

విశ్వామిత్ర చరిత్రము.

క॥ వనమాలీ! యిమ్ముని మును, జనపాలుండగుచు పెక్కు • సంవత్సరముల్
మును నీతి దప్ప కేలెను, దన కెదు రెదియును లేని • తాత్పర్యమునన్.

చ॥ పొటుకునఁ బాన్పు క్రొవ్వెరులు కొండివి గ్రుచ్చుకొనెం జులుక్కునన్
జటపటఁ దక్కలాశమును • విట్టి మిడురగులు బట్లు చాలె ను
తక్కుట మదనాగ్నిచే నరుల • దారము తాజీ తెగెం బటాలునన్
బొటపొట నక్రవుల్ చెదర • బొగులె యయ్యెఁ బ్రసాన దామముల.

తే॥ దాదులును తల్లులును తెలుల్ శ్రోదరులును మిగులఁ జింతించి మనసులు • నొగుల నేమి
వేండ్ర మిది యని తెలియక • విరిఃపసంత • మునన్పు దృష్టి తీసిరి • మీఁదు • మొనసి కట్టి

క॥ ఆలావద్దమున వినదు • గాలియొ గ్రాహ్యగ్నివృద్ధిఁ గావింపగఁజూ
షాలి విశిష్యులు మూఁతగఁ బాలికయుం గరఁగు పైడి • ప్రతిమం బోలెన్

చ॥ విరివృక్షమున్ ధరించి విరి • విం గొను చీకటి కాన యొక్కొక్క • సుం
దరభర్త మైన స్తంభములోఁ తద్బుజ యుగ్మమొ కాకయున్న పెన్
మరకత పర్వతంబులొకా • మంజుల పద్యయుగంబొకా • కన్నులోఁ
యురువు వహించి నిల్లు గొన • యుర్విక డెగిన మేఘమో యనున్

ఆ॥ మదిని చొచ్చి దిటవు • మానినీత్యంబును • కరచి జీవములను • గలఁగు వాని
మలల మాటు మనలఁ గల • భుజంబున నొప్పు • విల్లు చూడఁ జెఱకు • విల్లుకాదు

ఆ॥ శ్రీ సృభావమైన • సిగ్గు నందంబు నా • మనసులోని తెలివి • మఱిగి పోయె
గాళ్లు నొవ్వ నేలఁ • గదలిన యాతఁడు • కనుల త్రోవఁ జొచ్చు • కన్నుగాఁడు

తే॥ ఇంద్రసింహులబోలి • యరులు గ్రమ్ము • కురులు నాజానుబాహువుల్ • కొమ్మరుమోము
కప్పు తాల భుజములే • కావుఁ సైతము • మొనసి సాజీవములలాగి • కొనుదుఁబోయె

తే॥ చూచు వారల యుసులులఁ • జూటలాడు • పరపువత్తమ్ము నడుగుఁదా • మరలెకావు
మదపు పేను వోలెఁ జనిన • మంద గతులె • నాయెడఁదఁబొచ్చినెలవు కొ • న్నవి నిజంబు

తే॥ అరసి పలుకుచో ననిమేఘ • డతఁడు కాఁడు • విరియుచెందమ్మి కన్నులు • కిటుకువాడు
కట్లు గల విల్లు చాల్చిన • మన భుజండు • జనిదమ్ముండె నిజము రా • జన్యమేతుఁడె.

తే॥ సహజ సద్గుణములుదీమ • సంబుద్బృథత • యంత్రముటగాఁగఁ దెరుగు క • స్యాత్వమనెడి
ప్రహరిఁబడఁ గూల్చుచుండర • బాహువులను • మరలజీవముల్ విడుమున్నె • యరయఁ

సూర్యాస్తమయము.

తే॥ అనుచు నిటువంటి వేపెక్కు అనుచునిదిగొ • యెదుటఁదో • తెంచెవదిగొ పో • యెనెయటంచు
ఉడుకు మదిని వలపుచేత • నొకటిగాక • పెక్కుదలయుచ్చ మలయుచ్చ • వేగుచుంధ.

ఆ॥ హంసయాన కై న • యంగజ తాపాగ్ని • తన్ను గాల్చి నోర్వడి • దలఁకు కరణీ
పొడవు కరము రిడఁగ • ముడిచి వేడివెలుంగు • పరుగువాటి మునిగె • బల్పిమాల్చి

చ॥ విరిసిన పూలపై బడుచు, వీచెడు పయ్యకరాడు, నంజయం
 బరమును నెట్ట వెండ్రుకలు మైకము రేపు స్వయాన్ని లోపలన్
 బెరుగఁగఁ జేయు మబ్బినెడి, పేరిన నల్పమెయిన్ వహించి యు
 ద్ధరగతి రాత్రియన్ జముడు తోచె విదేహ నృపాల కన్యకున్.

ఉ॥ పైని ధ్వనించు పజిలర, వంబులు వాద్యముగాఁగ మోషముం
 బూనిన యబ్బియే యడుగు, మువ్వలుగా నెఱ మిన్నె రక్తపుం
 బానముగాఁగఁ జీకటియే, ప్రబ్బిన కంచెలగాఁగ సంజ యన్
 చాన మహోద్ధతిం బరఁగు, శాకిని భూతము వోలె వర్ధిలెన్

పీ॥ కొలఁతు లనెడి యగ్ని, కుండంబులంబడి, పిరియు పువ్వులనుండి, వినము గోనుచు
 బచరించు దక్షిణ, పవనుండు మారుండు, ప్రయ్యనేయఁగ నైన, ప్రజములందు
 తూటి లో నేగఁగా, దూపిల్లు తెలివియు, మెలైన ప్రిత్వంబు, నేలఁ గలియ
 సంభ్రమించెడు సీత, సంజను గని యిది, యా మన్నిగొన వచ్చు, యముని రూపు;

తే॥ కడలియో! కాలమేమమో! కప్పు మలయో యెడరు గలిగించి కన్నల, నేడివించి
 యావిదియు మతేదియో, యనుచునామె, మలయ నసురవన్నియ ముని, మాపువచ్చె

పీ॥ గగన నీలిమయు ఋ, క్షములను విషదంష్ట్రలును, తెమ్మెరను మూర్పు, యను విశం
 మగు, జేవు తాకన, మను విషధృతి యొప్పు, జగ నోరు గలిగిన, సంజ పామ;
 నాలుకతో లాగి, జాలిఁ బూన్చుట యేల? అమ్మెయు నించుచి, ల్లమరువాడు
 కొంచేమైనను చేయి, క్రీందికి దింపఁడ, ఉన్నది నాకొక్క, యునుత సుమ్ము.

తే॥ తప్పిబ్రదుకఁగ నేనుండ, గొప్పరట్టు, పూన్చి యిట్టులు నన్నాడి, పోసికొనఁగ
 నేమి యఫరాధ మొదవె నా, యెడ? నిదేల, షెర బావంబు నన్వలవంత వజ్రున?

ఉ॥ క్రమ్మిన మబ్బురూపు నిటు, గైకొని హోలహలంబు పొంగెనో
 యిమ్మెయి చట్టిపొంగెనో? ర, మేళ్ళరు మేని హోరంగు నెల్ల వా
 రిమ్ముగ నెంచుచుంట నది, యే యిటువరైనో? క్కొలునయ్యుతో
 రమ్ముగఁ గాటుకన్ మెడిపి, రాచిటా మింటికి మంటి కెవ్వరేన్.

చ॥ అరుదుగఁ గానవచ్చి నతఁ, డా మఱుగై చనె నడ్డు పెట్ట నో
 క్కరును గనంగ లేర యొక, కన్నెక యెల్లద మైన దంచు లో
 సరయక మబ్బున న్నిలిచి, యమ్ములనేయు ననంగు, డిట్లు సీ
 కిరవుగ నేరెనో? యిదియు, నేనొనరించిన పాప రూపమో?

ఉ॥ అంకిలి నొంది సీత యిటు, లంగడఁ గ్రుంగుచు వెమ్మ, గొంచ న
 భ్రంకష సౌదమందు నెల, తా జగ తిన్నియచుట్టు నాజ్యోద్ధి.

తే॥ ధర్మమార్గానుసారయై , ధరణి నేలు, చుండి యొకనాడు వేటాడ , నుల మందు
కడఁగ జనియింప దట్టంపు , బడవి తేగి, పూజ్యమగు వసిష్ఠాశ్రమ , మునకుఁ జనియె.

పీ॥ అమ్మని యంత న , త్యధికాదరంబున, నాతిత్య మొనఁగి జ , న్నాదినాథః
ఇచట నెఱిగి వసి , యింపు మనఁగ నీతఁ, డట్లే యనుడు నాతఁ , డలరి సురభిఁ
బిరిచి యిప్పుడు రాచ , వీరుల కింపైన, యచ్చుతముం బొలు నా , హార వస్తు
నిచయంబుఁ బిడుకుము , నివని నియమంప, నదియు నవ్వారిగా , నేపుడ యరిం.

తే॥ పుత్రులతోడి యొరెంబు , సైన్య సమితి
తోడఁ దృప్తిమైఁ గొనుము మ , స్నేహఁ యనిన
నందఱు దుజించి విరిసరుల్ , చందనంబు
తమ్ములముఁగొని శ్రమవీఱి , తనిసి యుండ.

పీ॥ కౌశికుండు వసిపుఁ , గాంచి యట్లు ను ముని, జనగణా నీవు లే , చినది లేద
యీ దేనువే మాకు , నెల్ల సైన్యములకు, నిష్ఠ మృష్టాన్నంబు , లిచ్చు కతన
కలుష దూరులు కాత్తు , కర్తలు మును రత్న , హారతు పార్థివ , యనుట కతన
నీ కామదేనువు , నీకుఁ దగ్గది కాదు, నా కిమ్మనవుడు మా , నంబుఁ గొనుచు

తే॥ జణము నేపుండి యమ్మని , చంద్రుడనియె, దారుణ కృపాణ దీర్ఘ హ , స్త్రా తపస్వి
వల్కలని పేద నే నీయ , వలఁతిఁ గాను, ఈవ కొనిపోమ్ము వచ్చు న , డేని దీని.

తే॥ అనినఁ గౌశికుఁ డట్లులే , యనుచు లేచి వసిని బంధించి యీడ్వ , న పృథువు కట్టు
త్రెంచికాని మునిఁ జేరి న , స్పృహవరునకు, నిచ్చినాడవే యన నతఁ , డిట్లు లనియె.

పీ॥ నేన యొనంగలే , దీ నరపతి జయ, ఛత్రంబు గలవాఁడు , సరభనమున
బలిమిమైఁ గొనిపోవు , వాఁడన నందిని, యికిని బలంబు నే , నిపుడ చెఱకు
నని కోపమున దేహ , మల్లార్ప రోమ కూ, పంబుల బోయలు , బర్పరులును
చీనులు జోనకుల్ , వేనవేలుగఁ బుట్టి, జననాథు బలము నా , శంబు పేయ

తే॥ రాజపుత్రులు మునిరాజుఁ , గ్రమ్మి కిసుకఁ, బకుబలమ్ము గాదిది వీని , వంచనమ్మె
పొదువుడని యార్చనాముష , పుంగవుండు, నుతిమిచాడ వారలు మండి , యుర్విబడిరి

మ॥ తన పుత్రుల్ మధియంగఁ గౌశికుఁడు క్రు , ధన్యుర్ని దుర్వీక్యఁడై
ధనువుం గొంచు గుణంబుఁ గూర్చి శరముల్ , దంభోభి దోషాస్వరతన్
మునిపై నేయ వసిష్ఠమోనియును వే , భూపాలుపై వైచెఁ జే
తను దాఁ దాల్చిన బ్రహ్మదండమును త , ధాత్రీకుఁడు న్నవ్వఁగన్.

మ॥ వర దివ్యాత్మచయంబుఁ దొట్టి తన య , బ్యాస ప్రపుష్టంబు లొ
శరముల్ వీడుచునుండ దండము మహా , శృర్యక్రియన్ మ్రింగ భూ

వరుడంతం గనక్కాది ధ్వనిని ఘడిం . బ్రాహ్మణా మ్మెచ్చి యా
స్మరశత్రుం ధ్నోష్ణగోన నరేంద్రున క్కనా . మాన్యంబులొ నత్తముల్

చ॥ అతఁ డవి యేనె నప్పుడమ్మ . తాంధను లవ్వడి సూచి లోకముల్
హతవహా నోటఁ బడవని . యత్తలమెంది వడంకి రెప్పటిన్
యతివతి హమ్మటం చతని . యత్తము లెల్లన్లు మ్రింగి యుగ్ర తే
జిత తనుడయ్యె నిట్లు శక్తి . శేఖరు నత్తము లెల్ల వమ్మగన్.

చ॥ కళికనుతుండు కాంచుచు న . కుంతితేజము నత్తవన్వితే
వశమగుఁగాని తక్కుఁగల . వారికి నుండుట కల్లః లోకముల్
యశమున నేలు శక్తి యది . యచ్చపు నత్తవము గాద యంచు దొ
ర్లికకుఁ జనెన్ మహా తవము . తేకువఁ జల్చి వినిశ్చితాత్మగడై.

ఉ॥ రాజగు కౌళికుండు ముని . రాజు వసిష్ఠ జయంబు తీరు తా
నోజఁ దలంచు యంతఁగడు . నుగ్రముగాఁ దవీయించి విష్ణుమై
రాజత శక్తి నొంద నీమ . రావతి నాకుఁ దెదన్ భయంబునన్
* దేజు దొలంగి యచ్చులఁ దేజు . తిలోత్తమ నంపెఁ బంపునన్.

చ॥ నృపతి తిలోత్తమాతను వి . నిర్మల సౌష్ఠవ మొప్పుఁ గాంచి తాఁ
జపల మనస్కుడై మరుని . సాయముకల్ హృదయానఁ గాడఁగాఁ
దవము కృశింపఁచెలికి . యద్దోషకుడయి చాలకాల మ
ట్లు పఱవ మేలెతిరగివెగ . టుం గొని నవ్వె మనంబులోపలన్.

తే॥ ఇంద్రు వంచన మిదియని . యెఱిగి కినుక . నవని మానసివై పుట్టు . మనుచు దానిఁ
దిట్టి యచ్చుట పీడుచు . ది గధిపతుల . సత్త్వవంతుఁడౌ జముడెన . సరగజేరె .

తే॥ ఇచ్చమెయి నటఁ దవము వ . హించుచుండ . శక్తి మదయోధ్యయందు త్రి శంకువనెడు
వ్రథువు పాలించుచుండి త . ద్వంశ గురుని . ముని వసిష్ఠుని గాంచె యి . ట్లనుట నడిగె.

మ॥ మయితో స్వర్గముజేరఁ గాంక్ష వొడమెన్ . మన్నించి యిక్కార్థమై
మొయి నై నంబొనరింపుఁ తన్న నెడఁదన్ . మేకోమియుం గాంచి యా
పయి నేనెవ్వరిచేతనైన నొనరిం . పంజాతు నన్నంతనే
ఫయిలోనాకవచారముం దలచి యా . చార్కుం బరుం దెత్తవే.

ఉ॥ ఆలము చేసేయిట్లు మరి . యాదఁదొలంగితి గాన నీవు చం
దాభాద్యవౌధు వంతు ముని . నాకుఁడు తిట్టుడుఁ సూర్యుఁడుం బ్రకా
శ్శాఖి రహింప హేతువగు . నట్టి నృసాంధిక తేజ మ్మాటఁగా
గేలి యొనర్చుగాఁ దగిన . కీర్తన రూపము తేనికేర్పడెన్.

* తిలోత్తమ యని మూలము.

ఉ॥ హాసములుం గిరిటమును , హరి విభూషలు రోహభూషలై
జారు పటంబులున్ మెడను , జందెము తోళ్ళగ మాతీ దేహమున్
పేరినన్ల నై చెడంగ , వీడవి చింత నృపాలుఁ డింటికిన్
జేరంగ నెల్లవా రచట , సీయని రోయంగఁ బోయె గానకున్.

తే॥ ఒక్కనాడు విశ్వామిత్రుఁ , దురు తపంబొ, నర్పు పసమున కేగఁ జం , డాలుడవగు
నీవెసంద విటకువచ్చి , తేలయన్న. మునికిఁ దన వృత్త మెల్ల భూ , పుడు వచించె.

చ॥ అదివిని గాదిపుత్త్రుఁడిది , యా కథఁ యంచు హసించి యజ్ఞమున్
వదలక చేసి పంపెదను , స్వర్భువికంచు వచించి మౌనులన్
ముదమునఁ బిల్వనంప భయ , ముంగొని వచ్చిరి వారలెల్లరున్
బదరి వసిష్ఠ సూను లిటు , పల్కిరి గర్వము కంధశింపఁగన్.

ఉ॥ మాలిండు యజ్ఞయంటఁ మఱి , మాల పురోహితుఁడంట రాజఁ బా
ల్చాలును సమ్మతింప మన , సన్మువి కౌశికుఁ డంత సుగ్రుఁడై
యాలముచేయు కట్టిడి దు , రాత్ములు నీచపథానువర్తులై
మాలిండు రంచు శాపమిడి , మానక యాగము పూర్తి చేయుచున్.

ఉ॥ వేలుపు లారఁ రండనుచుఁ , బిల్వంగ వారలు మింట విల్చి యీ
మాలిని కగ్ని కార్యము క్ర , మంబుగఁజేయుచు మమ్ము పిల్చునీ
శీలము వోలదంచుఁ బ్రహ్మ , సింపంగ నిమ్ముని కిన్క-నూని దా
మేలితపంబుచే నమర , మేదినిఁ జేరుమ యంచుఁ బంపఁగన్.

చ॥ మనుజవిభుండు వే చని వి , మానమునన్ దివి జేర నిర్జరుల్
చను మిటరాకు మాలిడపు , చక్కటియే యిది యంచుఁద్రోవ, నో
మునివరఁ కావుకావు మని , భూపుఁ డథోముఖుఁడై పడంగ రా
ముని నిలునిల్వమం చళనిఁ , బోలె నొనర్చె మహాట్టహాసమున్.

పే॥ నన్ను లెక్కింప కి , ట్లున్నత గర్వలై , యవమతి గావించు , నమరవరుల
పెన్ననైభవముకంటెఁ , బేరిమిగాఁగ రెం, డవ త్రిదివంబు క , డంగి యిపుడ
కావించుఁ గమలాస్త , తమలారుచును ఋక్ష, తతియును గ్రహములు , తవిలి పొడవు
వలదెస యందును , వడకడఁ గ్రుంకును, గలిగి సంచారంబు , గాంచుఁగాక

తే॥ అనుచు నానతి యొసఁగి తా , సంతఁబోక, సురల దిక్పతులను చరా , చర విశాస
ములను సృష్టింపఁ బూనె ని , మ్మునివరుండు, భువన సముదయములు భీతిఁ , జొందివడఁ

పే॥ కల్పకవనమునఁ , గాంక్షమై విహరించు, నెఱదంట నదవయు , నీలగతుండు
తక్కునిలింపులు , తండంబులైవచ్చి, శాంతింపు మునివరా! సైపు మిపుడు

శరణ మందినవాని, కరము వీడక కొను, తగవే నీకమరుట, ముగులలెన్న
ఈశ్రీశంకుండు న, క్షత్రసంఘము తోడ, నుప్పరంబునఁగూడి, యుండుఁగాక.

తే॥ బదురిక్కలు వలదెన, యందునిలిచి, నీమహా మహిమను చాటి, నెగడునుండు
నీవురాజ్వివై యొప్పు, దిది మొదలుగ, ననుచు వారలు నెలవుల, కరుగు నంత

ఋ న శ్చే వు ని వృ త్తాం త ము

సీ॥ కడలి రాయనిదెన, నడరు సడవికేగి, కాశికముని నల్పె, మనతడంబు
అకాలమునఁ జతు, రంగ బలాదిపు, డంబరీసుండను, నవని విభుడు
ప్రాణివర్గములకుఁ, బ్రాణసమానుండు, సుధబోలు పలుకుల, చొప్పువాడు
కొలచేసి జన్మంబు, నలిపెడు సరమేధ, మొనరించఁబిన్నవాఁ, దొనరకునికి

తే॥ నరయునుంబోయి ఋచికుని, యాశ్రమంబు, చొచ్చియడుగంగ మువ్వరు, సుతులొనఁ
బిన్న నీజాల ననియెను, కన్నతల్లి, తనకు జ్యేష్ఠుండు కూర్చువాఁ, డనియెఁదండ్రి.

తే॥ మధ్యముఁడు సద్వి విభుఁగాంచి, మానవేంద్రు, ప్రేమఁగని యెత్తిపెంచిన, పితరులొందు
పేదజేమివోవ ప్రవృత్తు, వేడినంత, యమ్మనుచు వారలకుమొక్కి, యెక్కిఁదేరు.

తే॥ ఇనుఁడు నడుమింటికెక్కంగ, మనుజునాథు దొక్కచోటమాధ్యాహ్నిక, మొనరుపంగ
నిలువ నాకునశ్చేపుడు, నియత కృత్య, ములను దీర్చంగ మఱియొక, కెలని కరిగి

ఉ॥ అచ్చట నన్మనీంద్రుఁ గుళి, కాత్మజుఁగాంచి యడల్ గడల్కొనన్
జెచ్చెర పాదపద్మముల, శీర్షముఁ జేరిది మొక్కి యేడ్వఁగా
ముచ్చట నక్కమాడుఁగని, మూడిన యాపద చెప్పుమన్న వాఁ
డచ్చముగాఁగఁ దెల్పెఁచన, యమ్మయు నయ్యయుఁ జేయుకార్యమున్.

తే॥ అక్కయును జాపయును సుతు, నమ్మికొనుట, దెలిసి చింతించియతఁడు చిం, తింపవలదు
నీదుప్రాణముల్ గాచెద, నేనటంచు, దనకుమారుల సతనికై, చనఁగఁ బనుప.

చ॥ కొడుకులు నమ్మతించుమికి, గోపమునం గను లెఱుఁజేసి దుం
దుడుకున రోమకూపముల, దూఁకఁగఁ బ్రస్తుట విస్తులింగముల్
వెడమతులారా నాపలుకు, వెడ్డటికంబున మీతినారు మీ
రడవులలోఁ బుళిందులయి, యారట మందుడి యంచు దిట్టుచున్.

చ॥ మునుపు వసిపు కోపమున, బ్రుంగని నల్వరు శాపయుక్తులై
చనఁ దనయల్లనే పిలిచి, చక్కన నేరిపి రెండు మంత్రముల్
మొనసి పఠించితేనియుఁ ద్రి, మూర్తులు వేల్పులు వచ్చిజన్నమున్
మనుతురు నిన్నుగాతురని, మన్ననతోడుత సంపెనాతనిన్.

చ॥ ముని వచించినట్లతడు • మున్నోని మంత్రములం బరింపఁగా
వనజజ విష్ణుశంభులు ను • పర్వలతో నటకేగి యక్కుమా
రుని యనువుల్, విధిక్రమత • రూఢిగఁజల్పిన రాజువేలిమిన్
గొనకొనఁ గాచి రంతఁ జనెఁ • గోరిక గాఢినుతుం డుదీచికిన్.

పీ॥ అచట విశ్వామిత్రుఁ • డధిక నిష్ఠను హస్త, పద్మాంగులు ముక్కు • పైని నిలిపి
ఇడను పింగళతోడ • నెనయించి మనమునఁ, బ్రణవజపము బహు • వత్సరములు
నియతిమై నొనరించి • నిశ్చలుడై నిల్వ, మూలాగ్నివలనఁ గ • పాల మంత
భేదిల్లి తమనంబు • విరిసిన యనువున, ధూమంబు లోకముల్ • తూలునట్లు

తే॥ త్రిపురదహనుండు గజము వ • ధించితోలు, గవ్వకొన్న చెన్నున మొగుల్ • క్రమ్మరహిషి
జగములం బర్వ భానుతే • జంబు మాపె, దిగిభ దిక్పాల నేత్రముల్ • మొగిచికొనియె

తే॥ మొగులు నిండు గగనమెల్లఁ • బొగలునిండ, జంగమ స్థావరంబులు • సంచలించె
దిక్కు లెల్లఁ గావులు • తివిరి కప్పె, దివ్యులును వెలగందిరి • తేజీహృద.

తే॥ పద్మజుఁడు పద్మనేత్రుండు • పద్మబాణ, వైరి కులిశియుఁ దక్కు గీ • ర్వాణనమితి
యచ్చటికి వేటు వేటుగా • వచ్చిచేరి, ఘన తపోధనుఁ గొళికుఁ • గలిసికొనిరి.

తే॥ చంద్రమౌళియు వనమాలి • జలజభవుఁడు, గాఢిజం గాంచి పరమ త • పోధనాధ్యః
వేదపాకగుల్ నిను మించి • వేటు లేర, అని వచించిరి యెద నంది • యమ్ము లేక.

తే॥ అన్నుడువుల వీనులువిచ్చి • విన్న యతఁడు, శిరమువంచి కేత్ర మొగిదివాం • చితఫలమ్ము
తొనరె నేటికి నేను ధ • న్యుండ నైతి, ననుడు వారు స్వస్థలముల • కరిగినారు.

క॥ గతమైన చరిత్రంబిది, యితనికి సములైన తపసు • లిలలేరు మహా
న్నత నియతుఁ డితని కనికర, మతులితముగఁ బడయు మీకు • సరిదియుఁ గలదే?

క॥ అని గౌతమ పుత్రుఁడు చె, ప్పిన రాఘవు లచ్చెరవును • వేడక్కుముఁ గొని య
మ్ముడికిం బ్రణమిల్లఁగ దీ, వనలిడి మరలెన్ స్వకీయ • భవనంబునకున్.

క॥ మునియుం దమ్ముఁడుఁ దమతమ, కనువగు నెజ్జలఁ బరుండి • రంత నిరులు పం
డును పోలు రాముఁడును రే, యను శశియును దాను సీత • యునుగా నొప్పెన్.

క॥ జీమూతంబును వీడిన, యామెఱపే యిట్లు నెలఁత • యంగముఁ గొనెనో?
యేమో? యెటుగఁగఁ రాదిది, నామదిఁ గన్నులనుదాని • నపురే తోచెన్.

క॥ విమలౌదార్య కరాబ్జము, లమరిన వెన్నుఁడు పరుండు • నబ్ధి నెనయు నే
త్రములు గల రమణి నాహృ, త్కమలంబున నిలిచెఁగానఁ • గమలయె యగునో?

చ॥ నెన రెద లేని దయ్యుఁ దమి • నెక్కొనఁగా గడుబేడిదంపు వే
దన మీడు నంజగల్లు కను • దమ్ములచే నను లోగొనంగ నా

కనులకుఁ గానవచ్చెడు జ , గంబునఁ గల్గు చరాచరంబు లె
ల్లను వనితా సువర్ణమయ , లాలిత సుందర రూపమే గొనెన్ .

చ॥ పరవి నగల్ చలింపఁదగు , బంగరుకుండలు పేర్చిలేని నా
యురమున నాటకుండినను , జ్యోత్స్న ముఖోలిన మందహాసమున్
బొరపలు మోవి దొండయును , భూషణుగాఁ బెనుపొందు నా మనో
హరి ముఖచంద్రమండలము , నారయ వింకొకసారి గల్గునే ?

ఉ॥ అంచిత మేఖలంగలుగు , స్వందనమొక్కటి వాలుఁబోలు నే
త్రాంచల యుగ్మమున్ గనుల , కబ్బిని పీనకుచద్వయంబు లోఁ
గ్రుంచెడు మందహాసము న , కుంతితరీతి వహించుచుండు లె
క్కించఁగ నిన్నికావలయు , నే సమవ ర్తికి నాయుధావళుల్ ?

తే॥ తావిగల పైఁడిబొమ్మయౌ , తలిరుఁబోడిఁ, దలఁచు మాత్ర నాపైనించు , విలుతుఁడిట్లు
బాణవర్షంబుఁ గురియించి , పఱచె ననఁగ, బలమనెడి యాగుజంజేరి , వలన నిలుచు ?

తే॥ పుడమిఁ గొల్పెట్టుటకయ , పొంగిలేచు, పాలకడలి వెల్లువవోలె , బరపు చంద్ర
కాంతి నాయునులులఁ దీయఁ , గడఁగు కతనఁ, దెలి విసంబొందు కదలను , తీరుదోయ.

క॥ చరియింపఁదగని త్రోవను, జరుగదు నామనము నిజము , చక్కెర పలుకుల్
పరఁగునది పడుచెయగునని, పరితాపం బగలముగఁ , బడుచుండు నెడన్ .

తే॥ చెల్లఁ గాలంబు రేతేని , తెల్లగొడుగు, పడుటఁబోలె బల్బిమ దిశా , పనిత నొసల
నడరు గుండ్రని పతకంబు , వడిన లీలఁ, జంద్రమండల మంత న , స్తమయ మందె

తే॥ ప్రేమపతి చంద్రుడేగ నా , శామ్మగాజ్జి, లెల్ల వల్లభుఁ డలఁదిన , తెల్లకలవ
మునుమనోవ్యథఁడుడిచిరో , యనఁగ మున్ను, పరవియుండిన వెన్నెలల్ , మఱుఁగుపడియె

సీ॥ పొడవైన తోమాల , పొలుపుగాఁ దాల్చిన, రాముఁ డివ్విధమునఁ , గాముబాధ
నివ్వటిలఁగ నొచ్చి , నిద్దుర లేకయె, సంతాప మొందుచు , జరపె రాత్రి
చెదరిన మదిలోనఁ , జింతించు చెందామ, రలను చెల్వల మొగ , మ్ములు చెలంగ
విరివిగాఁ దఱుచుగాఁ , బరవిన యిరులును, గుహలకుఁ జేరి మై , కుదుచుకొనఁగ

తే॥ ఎట్టుచుక్కల మొగమొప్పు , నేన్గుచర్మ, మొనరఁగప్పిన యుదయాద్రి , యనెడురుద్రు
నొనటిపై నగ్నిమయమయి , యెనక మెనఁగు, మూఁడవదియగు కన్ను నా , మొలచె నినుఁడు

సీ॥ పడియు నత్తముగల్గు , పచ్చనిగుఱాల, గిట్టల తాఁకునఁ , గెరలుదూఁ
విప్రుల యర్హ్యంపు , విరులఁగూడిన నీటి, చేదెమ్మగాఁ బూర్వ , శిఖరి మీఁదఁ
బూర్వదిగ్గంతి మో , మున నుంచు సిందూర, తిలకంబు నా నొప్పె , జలజహితుఁడు
పట్టువేళఁదెలిపి , పగఱపై నేగిన, ప్రియులు తేరెక్కి రాఁ , బ్రీతిఁగాంచు

తే॥ తపాతపాంగలు క్రొత్తడి • తరుణులముఖః శుభలములు విచ్చక్రియనువి • కానమందె
సరసిజాకర ముఖసరోజంబులెల్ల, సూర్యకిరణంబు లెల్లడఁ • జొచ్చినింది.

సీ॥ కిన్నరుల్ గానంబు • తిన్నగాఁ గావించ, జనములు భక్తిమై • సంస్తుతించ
మునులు విప్రులువేలు • పులు కరముల మోడ్చు, గడలియను మద్దెలఁ • గాఁధ్వనించ
గగనరంగమునఁ • దగిలి నర్తించు భా, స్కరుడను రుద్రు బం • గారు జడలు
విరిసి భూతలమునఁ • బరవిన యవిపోలె, కిరణ జాలంబు క్రి • క్కిటిసి పరవ

తే॥ విల్లుపూని చక్రంబుచే • విడిచి నతఁడు, పాలకడలి వీడి విచార • వనధి మునిగి
తరడి లేగరంబులఁ బాద • తలము లొత్త, రాత్రియను వార్ధిశీరంబు • రమణనొందె.

ఉ॥ కల్పము దోరినట్లు లొక • కైవడి రాతిరి యేగ దంతి నాఁ
దల్పము వీడి ప్రాత రుచి • తక్రియల న్నైజవేర్చి మేటి సం
కల్పముతో మునీంద్రునకుఁ • గైముకుళించి యనుంగుదమ్ముతోఁ
బొల్పుగఁజేరె నాజనకు • పుణ్యసుపేటికి యజ్ఞ వాటికిఁ.

ఉ॥ అష్టాధిపాధిపాధుఁ డట • యజ్ఞము సాంగముగా ముగించి క
ర్ణమ్ములు దిమ్ములెత్తు కుభ • రావములొప్పుగ రత్నమంటవ
పిష్టమ్ముగఁజేరి యింద్రుని వ • హిన్ మునితో ననుజనుతోడ వి
ల్లమ్ములుదాల్చుమేటి సుగు • జాకరుడను వనియింప నొప్పుచున్

మత్త॥ కూరుమండిన రాకుమారులఁ • గూర్మియోముల యంద మిం
పారఁగ్రోలెడు పోర్కిఁగాంచి మ • హాత్మః యెవ్వరు పీఠనన్
వీరు నీమణమున్ గిరిభు న • ఛేద్య చావముఁ జూడఁగాఁ
గోరి వచ్చిరి మేరుధీరులు • కోనలేంద్రు కుమారకుల్.

11. వంశముహిమాను వర్ణన సతలము. (26)

సీ॥ జలజా ప్రకులంబు • తొలి చక్రవర్తియౌ, మనువు నెఱుంగని • జనులు మనులె ?
ప్రాణిపల్లము గొడ • వడి చెడకుండఁ బృ, థ్విం బిడికిన పృథు • వినవె నీవు ?
వ్యాధియాచఁగ, ధ్రు • బాధలు మాఁడఁగ, దెచ్చలంబు త • పించి శేష
యను చెలుగు రూపు • జనులెల్లఁ గాంప శ్రీ, రంగవిమానము • ర్వరకుఁడెప్పు

తే॥ ప్రభువు విశ్వకు నెఱుంగని • వారలెవరు? ఇంద్రుఁడెడలె తనుమోవ • నేగి యసుర
వరుని లఁడ్రుంచి న్వర్గంబు • బలవిరోధి, కొనఁగినకక్కుచ్చుఁడెలియని • యొకఁడు గలఁ

తే॥ సుపు ముడుతలు వృద్ధత్వ • మరణములును, వజలకుండ షీరాబ్ధిని • తరచి సుధను
వేల్పుల కొనంగి తనకీర్తి • విశ్రుతముగఁ, బరపి నాతఁడి వంశసం • భవుడొకండు.

చ॥ కదనమునందు గెల్చి యెఱుఁగఁ . గాంచెడి ఖడ్గముఁదాల్చుభూషః యొ
ప్పిదముగ మూఁడులోకములు . వీరత నేలిన సద్గుణాకరుల్
పొదలిన పీరివంశమున . భూపుఁడె జింకలు బెబ్బలుల్ వగల్
వదలుచు నొక్క రేవుననె . పానము నేయఁగ నేలె నొక్కటన్

చ॥ అరి సరపాల పూజిత ప . దాబ్బః సురాసురు లొక్క యపు సం
గరమొనరింప నాకులకు . ఖడ్గము విల్లును దాల్చి పాడి దే
వరవలె భాసఁజై నిలిచి . పట్టుగ రక్కసులన్ జయించి యా
సురపురిఁ గాచినాఁ డతఁడె . సూ ముచికుండుఁడు పీరివంశ్యుఁడే.

చ॥ మెఱపును నవ్వు కాంతిగల . మేటి నరాజిని దాల్చురాజః కా
ళ్లానెడు వీరమద్దియల . నూనిన సూర్యకులంబువారు పెన్
దెఱకువ జీవరాసులకు . దియ్యని జీవమువోలె నేలి ర
త్తెఱుగు శిఖీంద్రుఁ డండజము . దేకువఁ గావ శరీర మీయఁదే;

చ॥ రిపుల శరీరముల్ దొలువ . రేఁగు కరాసి ధరించుభూషః యీ
విపులకులంబువారు వృథి . వీధరముల్ కొనకాలఁద్రోయు చి
ప్పవగిది దొర్లఁజేసి మఖ . వాజికినై జలరాశిఁద్రవ్వి ర
న్నపు డిఁకఁ జెప్పఁగావలెనె . యాన్మపవర్ణుల వీర్యసంపదల్.

చ॥ వగఱ దశల్ గ్రహించు కర . వాఱము గల్గినతే ధః శేషుఁడే
తగ వివరింపలేఁడన్ . బ . దంపడి నేఁ బయకన్ వలంతినే ?
పిగముడి రేలపూల నెల . జేర్చిన శంభునిపొందు నిర్జరా
వగ ని కానయించిన నృ . పాలుఁడు వీరల వంశజుండెకా;

ఉ॥ కుండెటి మచ్చలేని నెల . కున్ సరివచ్చెడి యెల్లి గల్గ రా
జేందుఁడః పీరిపూర్వఁడొక . దేదైత వార్తిసరిత భూతలం
బంది జయేందిరఁ గరత . లామలకంబుగఁ జేసికొంచుఁ బే
రాందఁగ నశ్వమేధ శత . మూని యొనర్చె సురేంద్రుఁ డంజంగన్.

ఉ॥ చందురు గెల్చి నాతఁడును . శర్య జయించినవాఁడు దూపుచే
దుండువుఁ గూల్చి నాతఁడును . తోచిన భాస్కర వంశమందె పు
ట్టొంది రఘుండు దేవవిభు . నోరిచి యెన్నిది దిక్కులన్ జయం
బంది యనర్గళంబగు ప . రాక్రమ మొప్పుఁగ నేలె లోకమున్.

చ॥ ధనువను మందరంబుఁగొని . దర్పిత శాత్రవ రాజులఁ సుధా
వననిధిఁ ద్రచ్చి జ్యోతి మయ . బంధుర సుందర మందహాసముల్

ననుచునుండు నిందుమతి , నాజనునిదిరఁగాంచి పద్మనా
తునిదిరెఁ దద్దుకాఁ నజుఁ భూవతి భూషణ దాల్చెఁ బెంపుమైః

చ॥ మంగళ రావముల్ సతము , మాసుగ మ్రోగు నజార మొప్పు భూ
పాంగఁ జగంబునన్ దశర , థావని నాథు నెఱుంగకుండు వా
రుంగలరేమిఁ వారి కొమ , రుల్ గుణవీరులు వీరి నేరు పా
రంగ వచింప నల్వకుఁ డ , రంబెఁ యెఱింగిన యంత పల్కెదన్.

చ॥ పిలుగులు లేక ప్రాచీ తతి , శ్రేయము లొంది భువికా సుఖింప వే
పెయఁ గివముంబలెన్ విమత , వీరులఁదూల్చి జగంబుఁ గాచు వా
డిల మనువు న్నయంబున జ , యించినవాడు ధనుస్సహాయుఁడు
జ్జ్వలిత సుధర్మవర్ముఁ డజా , పట్టి కుమారులు లేని చింతచే.

సీ॥ వింటికోపుల వంటి , వెడఁద నొనకును, తొక్కువల్కులఁ బోలి , నిక్కునుడులు
నిం బైన వింబాధ , రంబులు నీలవి, కాల నేత్రంబులు , సంకుమేడలు
నులియు మధ్యంబులు , వెలకిచ్చు భోగంబు, లలరు వణ్యుత్తీల , శరసి కుచము
లను కొమ్ములను గల్గు , నడవిమెకంబులు, గానెంచి వారితోఁ , గదలివచ్చు

తే॥ ఋశ్యశృంగునిచే చింత , లీఁగఁదలచి, దుర్బుగుఁడ నాకుఁగొమరులు , దోవరైరి
నేల మొత్తము నావెన్క , నేలఁదగిన, తనయుల నొసంగుమనుచు నా , తనికిమొక్కె.

తే॥ మొక్కనమ్ముని యుత్సాహ , మున వచించె, భూమిమాత్రమే యననేల , భువనమెల్ల
నేలుపుత్తుల నీకిత్తు , వేలిమికిని, వలయు వానిని సమకూర్పు , పార్థివేంద్రః

తే॥ అనుడు వస్తువుల్ సమకూర్పు , ననఘఁడంతఁబుత్త్రులమేష్టి సాగించి , పూర్తిచేసె
గనక కలశంబునన్ సుధా , కల్పమైన, యన్నముంగొని భూతమొం , డందు వెడలె

తే॥ అన్నముం గొని మునివరు , ననుమతమున, తన్నుతాఁబోలు దశరథ , ధరణిధపుఁడు
మువ్వు రఠేందు నిటలం , మదముతోడఁ, బిలిచి నాలుగుపాళ్ళు గా , వించి యిచ్చె.

కా॥ పండంబాటి పగుళ్లు పుట్టిన మహా , పాపక్రియాసిద్ధిచే
నిండంబాటిన్ వేదచోదిత లన , స్పీతిక్రియాసిద్ధిచే
దొండంబోలిన నోరుగల్గిన సదా తుష్టాత్మ కౌసల్య యీ
దండ స్పియ్య నలెఖ్యసుందరు జగ , త్కల్యాణ దాయం గనెన్.

చ॥ త్రోయఁగరాని నీతులను , తోరపు పేఱులు వచ్చిచేర లోఁ
తై యలరారు నద్గుణచ , యంబును నబ్ధి నవింద్య సత్తమా
మేయ ఘనోహరత్వము , మేలుగ నీతనిఁబోలు పుత్తులగై
తేయి గనెన్ మహమ్ముదుల , కీర్తిరతున్ భరతున్ సుధీహతున్.

చ॥ అరుదగు చేవచే గెలుపునందుచు ధర్మము పాదొనర్చునే
 రృదులగు దానవేంద్రులృభ , రంబగు బీతిని ముంచు శూరులన్
 వరధనువుల్ ధరించి విలు , గనకాద్రిని రౌప్యకైలమున్
 స్ఫురణకుఁదెచ్చువారి నిరు , బొబ్బెలఁగాంచె దగన్ సుమిత్రయున్.

మానిని॥ నాలుగువేదములంబలె నొప్పిన , వల్లురుపుత్తులు సూక్ష్మమతిన్
 జాలి సరస్వతికిం బయివారయి , చక్కటిసాలవ వేదమొగిన్
 దాళక లొంగిన కాత్రవుకై వడి , దాస్యముపేయఁగఁ బూర్ణ విశా
 పాలుఁడుపుట్ట ధ్వనించుచుఁ బొంగెడు , వార్ధులకై వడి వర్ధిలఁగాన్

పీ॥ ఒంటలోనె నిద్రించు , చుండెడు ఖడ్గంబు, గల మిథిలాధీశః , తెలియ వినుము
 కాన్కలతోఁ గూడఁ , కడఁగి రాజన్యలు, వచ్చిమ్రొక్కలిదఁగఁ , బాత్రమగుచు
 వీరమద్దియలచే , వెలుగొందు పాద ప, దృంబు లొప్పారిన , దళరథేళు
 కొడుకు లనెడు పేరొ , కొందు మాత్రమె యుప, నయనంబుగాంచి , నయమునేర్చి

తే॥ శ్రుతులు చదివించి శాస్త్రసం , తతులఁదెలిపి, యెల్ల కర్ణంబు లెల్లప్పు , దెల్లవిధుల
 జరపిపోషించి నాతఁడు , గురుతపస్వి, చూళిప్రహ్మానిభుఁడు వసి , ఘండె చుమ్ము.

ఉ॥ ఏనొనరించు జన్మము న , హింపక పాదొనరించు క్రూరులన్
 బూనికతో వధించు తలఁ , పుం గొని యీసుకుమార పాదులన్
 దోనడపించుకొంచు గుణ , తోయధిః నావనమందు చేరితిన్
 బూనితిఁ బూనిపూనకయె , ముందుగఁ దాటక మమ్ము దార్కొనెన్

చ॥ జడనిధిఁబోలు రాఘవుని , శౌర్యము సుస్థిర శీల మందమై
 పొడవగు దోర్మగంబు బల , మున్ గనఁ జాలెడుగాకఁ యమ్రొక్కం
 దడరుచు మందుకన్నుగవ , నార్చెడు తాటకతోమ్ముఁదొల్చి వెన్
 దొడరి మహీద్రముల్ తరులు , దొల్చుచుఁ దూతెను భూమిలోపలన్.

చ॥ ఎఱుపగు మిన్ను వన్నెయయి , యేరుపుబోలిన కేశమూర్తముల్
 గుఱికొని గుప్పతిప్పలుగఁ , గూలె నొకమ్మునఁ గాలుప్రోలికిన్
 బలచే సుబాహు, వింకొకఁడు , పడనలం బె యెఱుంగ వేలిమిం
 గొఱతలులేక తేసికొని , కూరిమితో నిటకేగుదెంచితిన్.

చ॥ నృపవరః బ్రహ్మయేనెఱుంగ , నేరని రాము మహత్త్వ సత్త్వమీ
 విభుడె గ్రహింతుగాకః జగ , మెల్లను కాలిచి బూదిసేయ నే
 రుపుఁగలఁతూపులన్ మునుపు , రూఢతపంబునఁ బొందియిచ్చు నే
 ద్రవగొన నయ్యవీతనికి , దాస్యముచేయుచునుండె నిచ్చయన్.

ఉ॥ ఈతని వీరమదైలు ప హించిన పాదసరోజుదూళియే
గౌతమపత్నికిన్ మొదలి కాంతిని రూపమునిచ్చెఁ జ్రేమ సం
గాతము మెండు ప్రాణముల కంటెన్ రామునియందు నాకు ను
ర్వీకలనాథఁ యంచతని వృత్తము వీనుల విందుచేయఁగన్.

12. కార్మకపటలము. (52)

చ॥ ఉరుతర చిత్ర కార్మకము నుంకువ చేయుటచేఁ దలంపు పెం
పొరయ ఫలింప కుండఁగ మ తొండు వచింపఁగ నేని యుండు నీ
చరగుణుఁ డీకు చాపమును వారక యెక్కిడి లాగెనేని నా
వరము ఫలించు జానకి త పంబు ఫలంబు కరంబు నింబగుకా.

శివధనువును గని పలువురు పలువిధములఁ దలఁచుట

క॥ అనిపలికి మునియు నీకొన జనకుఁడు తన భటులఁగాంచి శంకరు ధనువున్
గని తెండు వేగ పొండన ధను ర్గహము చొచ్చివారు దానిం గనుచున్.

చ॥ కలభముఁ బోలు దొడ్ దృఢ కాయలు కొండలఁ బోలు జాహువుల్
వెలి మెలి వడ్డ వా రయిదు వేల జనంబులు మధ్య మధ్య దం
దెల నెలకొల్పి క్రిందుగ వ డిన్ భుజ మూర్తము లాన్ని మోచి పా
టల గతి తప్ప కడ్గులు త దంబడకుండగఁ దెచ్చుచుండఁగన్.

పీ॥ విపులయౌ ధర తన వీపు నొప్పిని మాన మేరువు లజ్జను మించి పూన
వచ్చుచుండఁగ వార్తి వంటి విశాలమౌ పురమున జనులు గుం పులుగఁ గూడి
కలకలమంచు లో కంబున వారలుచోటు లేదన వచ్చి చొచ్చి చూచి
శంఖ చక్రములు జానుగఁ దాలిచి మగ సింగముం బోలు మాధవుండు

తే॥ గాఢ వేతెవ్వరీ వింటి దాఁకు వారు నేడు రాముఁడీ ధనువు గు ణీకృతంబు
చేసెనేని కుభాంతమై సీతపెండ్లి పొనరు నని యొక రొకరితో ననెడివారు

పీ॥ కార్మకం బనుచెల్లఁ గైతవమే యగుఁ గనకపర్వత మిది యనెడివారు
దాత చేతుల తోడఁ దాడి చేయఁగలేదు పున తపోబలముచే ననెడివారు
మును దీని నెక్కిడి తన కువయోగించు కొనినవాఁ డెట్టిదో యనెడువారు
మేరువునే యిట్లు మెదిపి చేసిరొ వార్తి మునుచిల్కా కొండయో యనెడువారు.

తీ॥ చిలువతోఁ దిది యంచు వ చించువారు వారిదమునుండి యింద్ర చా పంబు జాతీ
పదెనొ మేదిని పయి నని పలుకువారు పడుచు చూచెనే యిదియని నొడువువారు.

పీ॥ పెను వింటి నిటకుఁ దె ప్పింపుఁ డనుచుఁ బ్రభుఁ దాజ్ఞ యెందులకిచ్చె ననెడివారు
మతి చెడి వచ్చిన మన్నీం ద్రవంద్రే కలరె యిందని వగఁ బలుకువారు

పూర్వ తపఃఫలం . బున నైన నొకవేళ, కూడదో? యనుచు వా . క్రుచ్చువారు
ఏత ద్ధనుర్విము , క్రేమవునకు లక్ష్మ్య, మై యమరున దేదా , యనెడువారు

తే॥ సీత పెండ్లి కె దీనిని , చేసిరనుచు , జక్రిఁ బోలిన రాముడు , చారు తనుడు
పీఠ కెక్కిడునే యని , విధివిధించు, చెడుగులిట్టవే యని జనుల్ , నొడుపుచుండ

తే॥ భటులు హరువిల్లుగొనిపోయి , ప్రభునియెడుట , బుడమి పీఠ నెటుక్కున , నడఁగి పల్ల
మడర నుంచి రా చాపంబు , నరసి నృపులు, తెచ్చిరే యని కేలు వి , దిర్చి కొనిరి.

చ॥ కలభముఁ బోలు రాఘవుని , కాయము నందము గాంచి వేదనన్
గొలిపెడు వింటిఁ గాంచి తన , కూతు నదృష్ట మెడందఁ గాంచు రా
ట్టి లకునిగాంచి గౌతమ జ , టి ప్రభు పుత్తుఁడు మండపంబునం
గల నృపరాజిఁ గాంచి నయ , గారపుఁ బలుల మించి యిట్లనున్ .

పీ॥ మేరువు విల్లుగా , మెఱయు శంభుఁడు తన, సామేన వసియించు , సతికిఁ దండ్రీ
యవమతి యొనరించె , నను కారణమున ను, ప్పొంగి లేచెడు కిన్నఁ , బూని యప్పు
డీ విల్లు గొని వెన , నేగి దక్షిని యాగ, శాలఁ జేరంగ న , చ్చటఁ గలట్టి
కొండఱ పండ్లూడె , గొండఱ కరములు, విజిగె వేలుపులును , విచ్చి పాటి

తే॥ పోవరానిచోటుల తెల్లఁ , బోయి దాఁగి, రగ్నులునశించె ముక్కంటి , యచుకతొలఁగఁ
దనదు విల్లి చెప్పి నీవంశ , మున జనించు, దేవరాతున కమ్మహా , దేవుఁడవుడు

తే॥ నేను శివ ధనుర్వలము వ , ర్తింప వలెనె? చంద్రమౌళిఁ బోలిన ముని , చంద్రః సీవ
తెలియఁ దగు వాడ వింక నీ , కలికి సీత, జనన వృత్తాంతమును విను , సాంగముగను

సీత వృత్తాంతము.

పీ॥ ఇనుముఁ బోలిన దీర్ఘ , శృంగముల్ బలితంపు, టిట్టులు గలకోడె , లమరఁ బూన్చి
బంగారు మడకకు , వజ్రంపుఁగట్టును, రత్నాల నొగయును , రంజిలంగ
స్ఫటికంపుఁ గాడి యొ , ప్పగఁ గూర్చి జన్నంబు, నకు సమశఱుపంగ , నొకపొలంబు
మును దున్నఁగాఁ గట్టు , మొననుండి బాలభా, స్కరుఁ బోలు కాంతులు , గలిగిభూమి

తే॥ దేవి వెలువడె నన నొప్పి , తేజరిల్లి, పాల కడలిలో సుధతోడఁ , దేలినట్టి
సిరియు దీనయై యెడుగు మే , ర్చెలుపు గలుగు, కలుకులకు రాణి యీ సీత , గానిపించె

పీ॥ రమణి గుణంబుల , రమణ యేమన నగు, నవియ తమంతఁ ద , న్నంగిఁ జేరి
మేలువడఁగఁగోరి , మీఁడుమీఁడుగఁద్రోచి, కొనివచ్చియొండొండు , పెనఁగుచుండుఁ
తెలుపు నెలవు గోరి , బలు తపంబొనరించి, పూఁబోడి నెమ్మేని , బొందినయచి
బలువు కమ్మల కొమ్మ , ప్రభవించినది మొదల్, మిగిలిన మగువలు , మేల్మి రఱిగి

తే॥ వేల్పుటే టుప్పరమునుండి , వృధివిజేరఁ, దక్కు నదులెల్లఁ బెంపునఁ , దఱిగినట్లు
రైరనఁగఁ జాలదే యెక్కు , వైతి యగునెఁ, మౌని నక్షత్రగణరాజః మహిత తేజః

తే॥ విమల కర్తవ్య విజ్ఞత , విధి కృతంబు, వేటుగా మంద లక్ష్మిని , వేల్పులెల్లఁ
గోరినట్లు సీతను నృపుర , గోరినారు, దీని బోలిన చిత్రమెం, దేని గలదెఁ

చ॥ గురు మద దంతిబోల్పువులు , హేషముఁగొల్పు చమూ సముద్రులై
యరవడి వచ్చి పెండ్లి పలు , కొప్పుగఁ బల్కిన యెల్లవారి కీ
సరణి వచించి నార మల , శర్యుడు పోరున నెత్తు వింటి నే
పురుషుడు వంచువాఁ దతఁడె , పో వరుఁ డయ్యెడు సీత కియ్యెడన్.

ఉ॥ కావ శరంబుచే జగముఁ , జక్కుగఁ జేయ వలంతి యైన యో
రావనవర్యః యీధనువుఁ , దాఁకఁగ లేక ప్రసూన సాయకం
బోవఁగలేక పర్వత స , మున్నత చాపముతోడ వచ్చు సీ
తా పరిశుద్ధ మూర్తిఁ గని , తత్పరతన్ నృపరాజి పోరఁగన్.

తే॥ అరుక్మిత్తిఁ గోరునుదారు , కలిమి పోల్కి, జనకు నైన్యంబు తఱిగియుఁ , బెనుపుమిగిలె
భ్రమరయతనుమవేణిపై , భ్రమవహించు, ప్రభుల నైన్యంబుతమ యాస , వలెనెవితగె

చ॥ విమల పథాను వర్తులగు , వేల్పులు సత్త్వవర్తిష్ఠఁ డుగ్ర చా
పము తన పట్టి కుంకువగఁ , బల్కుటచే నగు పోరఁ గ్రుంగుచుం
ట మదిఁ దలంచి సేనల రు , టంబుగ నంపుట గాంచి రేయి మూ
కముఁ గని పాటు కాకముల , కై వడిఁ బాటిరి సేనతో నరుర.

ఉ॥ అప్పటినుండి నేటివఱ , కప్పుడు పాటిన వారలేని వే
తెప్పడమీకులేనియు ను , మేకుని చాపము దాసినారు కా
రెప్పటికేని పెండ్లి యగు , తేర్పడదాఁ యని యుంటి మీతఁ డిం
పొప్పుగ నెక్కు వెట్టిన న , హో విత చెందదు సీత యందమున్.

ఉ॥ అమ్మని పల్కువా ర్త మది , నారసి కెంజడ లాడఁ గొళికుం
డిమ్ముగ మూర్త మూఁచి యని , కేదైఱఁ బూనెడు కోడె మాడ్కి బీ
రమ్మునఁ గానవచ్చు రము రాముని మోమును గాంచెఁ జిత్ర రూ
పమ్మును బోలు మేను గల , పార్థివ పుత్తుఁడు గాంచె సింగిణిన్.

రాముఁడు శివధనువు కడ కేగుట.

తే॥ నేయి పోయఁగ నట నుండి , నింగి నంటఁ, బొంగి లేచెడు జ్వలితాగ్నిఁ , బోరె లేచె
విటగె హర ధను పని వేల్పు , లబచినారు, విజితకామాది రిప్రులు దీ , వించినారు.

తే॥ విమల సత్తపోధనునిచేఁ , బ్రేరితుఁ డగు, రాముఁ డా వింటినారిఁగూ , ర్వుంగమున్నె
సుందరుల మనముల నేయఁ , సూన బాణుఁ, డెక్కు వెట్టెను పూన్కిమైఁ , బెక్కువిండ్లు

సీ॥ కనఁబడు పెనువిల్లు , కాలి బలిమిఁబోయి, నని యగ్గ లికఁ బల్కు , లాడువారు
సిగ్గరియౌ సీత , చెలువంపుఁ గెంగేలు, రాము కెంగేలుఁగూ , ర్వుఁబడదేని
పుట్టుపుల్ సఫలతఁ , బొంద వనెడివారు, నినకులుఁ డిప్పు డె , క్కిడఁడయేని
అలివేణి సీతతో , నలఁతలేక మనము, నగ్నిఁ బ్రవేశింతు , మనెడివారు

తే॥ దాతయౌ మిథిలేకుండు , సీత పెండ్లి, చేయఁ గోరుచోఁ గొను మని , యాయకుండ
భవుని విలు దెచ్చి యాపిన్న , వానిముందు, నునుచు బెంతయు సవివేక , మనెడివారు

తే॥ మునికి లజ్జ లేదనువారు , జనకుకంటెఁ, గ్రూరుఁ డొక్కఁడు లేఁడను , వారు రాముఁ
డీ ధనువు వంప లేఁడేని , యింతి జీవి, తంబు ధరణీపైఁ జాల వ్య , ర్థ మనువారు.

తే॥ నెమలి మైచాయ మగువ లీ , రమణఁ బలుక, సాధువులు వొంగ విబుధులు , సంతసింపఁ
బైఁడికొండ యేనుఁగు పెను , కోడె సిగ్గు, వడఁగ రామచంద్రుఁడు వింటి , కడకు నడచె.

తే॥ కనక కంకణములు నంకు , గాజు లొప్పి, పొంద నరుదైన రత్నంబుఁ , బోని సీత
మెడను వైవ నెత్తిన విరి , వడ మనంగ, నెత్తె రాముఁడు మేరువు , నెనయు విల్లు.

ఉ॥ తోరపు విష్ణుముల్ నలుపు , తొంగలి తెప్పల వల్పుకే నభా
స్థారులు చూచుచుండినను , సభ్యుల నొక్కఁడునేని చాపమున్
వారక కాలఁద్రొక్కుటయు , నారి తగుల్చుటఁ గానరైరి చే
నారఁగఁ జూచి రంత విని , రారవ మా విలు తున్ని కూలుటల్.

చ॥ అమరు లజాండ గోళమె ర , యంబున ప్రీతి నిఁకేరి చుర్చు చొ
త్త మని వడంకినా రనఁగ , ధారణి వాసుల బీతు చెప్ప వ్య
ర్థమ యగుఁ దల్లివేరువలె , ధాత్రిని మోయుచునున్న శేష నా
గము తన నెత్తిపైఁ బిడుగు , గాటముగాఁ బడె నంచుఁ బెల్కొనెన్.

చ॥ గురు భయ దాసిచే జయముఁ, గొన్న విదేహ మహీశు పుణ్య మి
ప్పరుసునఁ బండె నంచు విరి , వాన సురల్ గురియించి రంబుధుల్
గురిపెను రత్నముల్ మిగుల హేషము పేయుచు నంబుదంబులున్
గురిసెఁ బసిండి వాన ముని, కూటము దీవన లిచ్చెఁ బ్రేమమై.

సీ॥ అమృతంబుకంటె నిం , పైన వివిధ వాద్య, ములునిండి యెల్లడఁ, మ్రోగుచుండ
విరుల సరంబు లా , భరణముల్ చందన,మును గండవొడియును, పునుఁగు కడలి
ముత్తై ముల్ రత్నముల్ , పొన్నును సన్నని, పలువ లొందోరులపై , వైచికొనఁగ
నగరంబు పర్యంబు , నన్ వారిరాశి హె, పించుట వోలె హె , పించు చుండె

తే॥ మేఘములఁ గని పొంగు నె , మిళ్ళ మాడ్కి, నలరి తరుణులు మకర వీణలనుపూని
యలిపు తేనెలు గురియఁ గుం , డలములూఁగ, నగలుతళతళమెఱయంగ , నెగడిరవు!

ఉ॥ బమ్మెరఁగొల్పు నానవము , పానము చేసినవారిఁ బోరె నే
త్రమ్ముల తెంపు గల్గు పని , తామణు లంగడ నీఁగి భర్తలం
గ్రమ్మి కవుఁగిలించి రల , కంధి జలంబును ద్రావు మమ్ము నా
నిమ్ముగ వారుకొంచుఁ జని రెద్దడి , బీదలు రాజా ద్రవ్యమున్.

తే॥ వైడికులయు నటకులయు , వైణుకులయు, మధుర గీతంబులను చెవి , మాఁగ వినిన
దేవ మనుజ దేహము లొక్క , తీరుఁగాఁగఁ, జిత్ర నమముగ విలిచె వి , చిత్ర గతిని.

ఉ॥ రామ ధను ర్విఖండన వి , రావము విన్న సుపర్వ భామినుల్
ప్రేమను తద్భుజంబులను , వీక్షణ సేయఁగఁ గోరి వచ్చి భూ
భామల రూప చేష్టలను , పాటల నాటల భిన్నతల్ గనం
గామిని కౌఁగిలించుకొని , కన్నుల నార్ప త్రమించి రవ్వలన్.

పీ॥ దశరథ పుత్రుఁ డి , తం డను వారును, కమలాక్షఁ డనువారు , కారు మేఘ
మనువారు పువువంటి , తను వను వారును, మనుజుఁ డీతండు కాఁ , డనెడువారు
చోఱుమీలు దిరుగాడు , వర కలకాబ్ధిలోఁ, బండు విష్ణుండని , పలుకు వారు
మనుజ దేహం డంట , మరులెపో యనువారు, నవని తపము చేసె , ననెడువారు

తే॥ మేని యందముఁ గనుఁగొన , మెలఁత కింక, వేయి గన్నులు వలయు న , బ్బాయతాక్షి
పౌరుఁగన నాతనికి నల్ల , వీరి విటకుఁ, దెచ్చు మునికి మ్రొక్కుండని , తెలుపువారు.

తే॥ అతనిఁ గన్నతెయోతని , యనుజుఁ గాంచుఁ, డనుచు నుండ నచ్చట సీత , యవలఁజూడ
గోరు నానచే నుసులులు , కొంత నిలువఁ, బొరలుచుండెను పరితాప , మునఁ బగంట.

సీ త చి ర త న ము

పీ॥ ఉట్టుఁత లూఁగెడు , నుసులులతో వసి, వాకిన పానుపు , వీడి చెలులు
ప్రమ్మిరాఁ బద్మాక , రము చరి స్పటిక హ, ర్భుంబున నెలఁతల , యరుగుమీదఁ
బన్నీరు చల్లిన , పానుపుఁ జేరి యీ, తెఱఁగున ననుఁ దమ్మి , తీఁగలారా!
అబల కీటులు గల్గె , నని యెంచి దయయుంచి, తన మేనివన్నె ప , త్రములఁ జూప

తే॥ ప్లానతను వీడు చుంటిఁ బ , ల్ల వముఁబోలు, నా యెడలి రంగు గొనిపోవు , నంటకాని
కనుల రంగు మీ విరులచేఁ , గానఁ జేసి, నాదు ప్రాణముల్ దీయఁ బూ , నంగడగునె ?

పీ॥ తన భుజంబులఁ గాంచి , తా తి సిగ్గిలు మేరు, వును పోలు విలుదాల్చి , గొనముతడవు
దోస్తస్సంభ యుగ్మంబు , తూణంబు వెన్నెల, పగిది జన్నిదమును , వై జయంతి

పొరలెడు వక్షంబు , మరలఁ గాంతునయేని, కాన నోపుదు నాడు . ప్రాణములను
గగన సంచారి యా , తొగల రాయని తోడ, మధుపముల్ రొద సేయు , మాలలుగల

తే॥ క్రొమ్మడియుఁ గల్గి పెనువిల్లు గూడఁ దాల్చి, రెండుకన్నులు గల మట్టొ , కండు నాడు
ప్రాణ జీవనముల ముంచి , త్రావివైచె, నది యెడఁద నిపుడున్న దె , ల్లపుడు నుండు

ఉ॥ తుంటరి మన్నభుండు నను , దూదిని గాలెపుడు నగ్నివోలె తొ
మృంటగ వేడి తూపుల ర , యంబునఁ గాల్పఁగఁ జంచలించు నా
వంటి సుకాసికిన్ బ్రదుకు , పద్ధతి వచ్చి “భయంబు మాను నే
నుంటి” నటంచు దాపు గన , నొప్పని దెవ్విధి పౌరుషంబొకో?

మ॥ అడఁగంబాఁచి యో పయోధరము లా , రాఁ పైపయిం బొంగి యి
వ్వడువై యేమి యొసర్చి నార లిక నే , పొడైన వే పొంది యె
క్కిడఁగా రాని ధనుస్సుఁ దాలించిన ఛా , శ్రీశాను వక్షంబు నే
ర్పడ నాటం గయికూడు నేని తప మొ , చ్చుం జేయుడి వేఁదెదన్

చ॥ అడరును నాచుదిం గల య , నంగుఁడు వైచిన సాయకంబుచేఁ
బొడిమిన చింత వర్తిలుచు , బోసె నురోజ యుగంబుపై చినం
బెడవక యాతఁ దెవ్వఁ డిటు , లేచెడు రాత్రులఁ బీడ సేయు చం
ద్రుఁడొ? నడుమం గలంకమును , తోవదు వీఁడెట నుండి వచ్చెనో?

మ॥ మనమా! భావజాఁ దెత్తి వచ్చి యెడఁదన్ , మాఁడించి నాటించు తూ
పను నంజెంతో కలంపఁ గ్రాఁగక యెటో , య్భాపై బయల్దేరి న
ల్లని మత్తేభముఁ బోలు వాని పదముల్ , పట్టింపుగాఁ బట్టి యా
తని వెన్నాడిన ప్రాణముల్ చురలి వం , తం గుండ రా నేరొకో?

ఉ॥ మింటను తోచు పెన్నొగులు , మించుటతో దిగి వచ్చె నన్న తీ
రొంటిన తొమ్మునన్ మెలయ , నొప్పెడు ముప్పిరి నూలితోడ మా
యింటిని దాయు రాకొమరు , దెవ్వఁ డటం చెఱుఁగంగ నైతి నా
కంటఁ జరించు నప్పుడును , కారణ మేమొ యెఱుంగనయ్యెదన్

ఉ॥ పెక్కు లొసంగి దాత యని , పేరు వహించిన పాలవెల్లిలోఁ
జొక్కముగాఁజనించి యొక , చో మఱి పుట్టని మందు పొందికఁ
బిక్కిన హేమకుంభమును , చేకొనకుండెడు మూఢభంగినా
చక్కఁదానిఁ జేవిడిచి , జాలిని పొందెద మాట లేటికిన్:

చ॥ మనసునఁ దూలి తూలి యిటు , మానిని కుందుచు వెచ్చ నూర్చుచున్
వనరుచు నుండఁ జల్లని స్వ , భావము నల్లని కన్ను లొప్పు భా

మిని యొక చేటి రాట్నభను • మేరు నిభంబగు విల్లు తున్నటర్
గని తనలోని వేడ్కనడ • కంబుగ నుంచ గలేక చెచ్చెరన్

—: మాలిని యను నభి సీతకు హర ధనుర్భంగ వృత్తాంతము తెలుపుట :-

తే॥ కలువరంటి మాలిని యను • కారిత తనదు, హేములు కుండలంబు లిం • వ్రాయుదంబు
వోరె వెలుగంగ • వత్తముల్ మాలికలును, చెవర మెలుపుతీగియ వలె • బహిపాతె

తే॥ మొగసి వచ్చి మైథిలి కట • మొక్కకుండ, నలవి మీశిన కుతుకాన • నాడుచుండ
నేమి హేతువే దీనికి • నెఱుంగఁ బలుకు, మనిన సీతకుఁ జెలి యిట్టు • లనియె దుదకు

పీ॥ చతురంగ బలములు • చాలఁ గలుగువాడు, సర్వ విద్యావేది • చతుర గుణుడు
మొగులు నాఁ గురిసెడు, పొడవు చేతులవాడు, దశరథుఁ డనెడు భూ • ధారవరుడు
తత్తనయుండు • మదను కంటె సుభగుండు, సీలమేఘచ్ఛాయ • నెగడు వాడు
వై కుంఠఁ డనుశంక పదలనీయనివాడు, శ్రీరాముఁ డనుపేరఁ • జెలఁగువాడు

తే॥ తమ్ముతోడఁ గొళికుడను • తపసితోడ, మనపురికి శివ ధనువును • గనఁగ వచ్చి
యమ్మునీంద్రు నానతిని చా • పమ్ము దాసి, తేలికగ నెత్తె నాతఁడు • లీల మెయిని.

చ॥ క్షణమున వింటి నొక్కకొనఁ • గాలను ద్రొక్కఁ జివుక్కుమంచు సిం
గిణి యటు రేవఁ బట్టికొని • తేలను ము స్పలవాటుపడ్డ దీ
త్రిణయను చాప మం చచటి • ప్రేక్షికు లాడఁగ నెక్కు వెట్టి త
ద్గుణమును లాగుడున్ విఱిగెఁ • దోరపుఁ జాపము ధాత్రి దద్దఱన్.

చ॥ అనిమిషు లెల్ల రుం బొగడి • రాడిరి పూవులు చల్లినార లో
జనకజః యంచుఁ బల్క విని • నన్నుని వెంజడు మేఘమంచుఁ దొ
ల్ల నవలఁ బంకజాక్షుఁ డనఁ • దాపముఁ గూర్చిన వాడె యంచుఁ గా
మిని మది శంక వీడెఁ దెగె • మేఖలయున్ జఘనంబు లుబ్బుగన్.

చ॥ కలదని రేదటంచుఁ బలు • కం దగు కౌనును గోమలంబులై
బలియు పిలుందులుం గలుగు • బంధుర దేహము బూరటిల్ల నా
లలనయుఁ జేటి చెప్పిన వి • లక్షణముల్ గమనించి నిక్కమా
లలితుఁడె, కానిదో ననువు • లం దొలగించెద నంచు నెంచుచున్.

తే॥ జానకి తపించుచుండ నా • జనకరాజా, వేల్పు శిల్పి నిర్మించిన • విల్లు విఱుగు
స్థులిపు విని మేర మీశిన • యుబ్బు గలిగి, కౌశికునితోడ నొక్కవా • క్యంబు పలికె.

చ॥ టమునివర్యః ప్రేమ చిగు • రొత్తఁగ నీ వెనువెంట వచ్చు శ్రీ
రాముని పెండ్లి యిప్పుడె త్వ • రన్ నెఱవేర్చుట మీకు నిష్ఠమా:

యీ మహిఁ జాటి యా దశరఁ , దేకునకున్ వినిపించి యందఱున్
బ్రేమను గూడి చేయుదము? , వే వివరింపవె యన్న నాతఁడున్.

తే॥ దశరథుఁడు వచ్చి చేరుట , తగు నటంచుఁ , దెలుప జనకుండు నానంద , జలధి మునిగి
నడచు వృత్తాంత మెల్లఁదె , య్పడి యటంచు, దూతలం బంపె శుభలేఖ , తోడనపుడు

13. ప్రయాణ పటలము. 78

చ॥ వఱిఁ జనఁజాలు దూతలును , పాద బలంబున గాలి పోలికన్
నడచి మృదంగ కాహళ ని , నాదము రెప్పు నయోధ్యఁ జేరి య
స్పృహమి నృపాలు దర్శనము , పొందక రాజ్యకుటంబు లెల్ల రా
పిడి వడుచుండు తన్నగరి , పీఠులఁ గాంచుచుఁ బోయి యయ్యెడన్

చ॥ ధరణిపు నాజ్ఞ నొంది యుచి , తం బగు రీతిని లోనఁ జొచ్చి భూ
వరు చద వారిజంబులకు , వారని భక్తిని మ్రొక్కి రాజశే
ఖరః భవదీయ పుత్ర కులు , కౌశికు వెంటను పోవు టాదిగా
జరిగిన వృత్త మిద్ది యని , సంతస మారఁగఁ బల్కి యవ్వలన్.

తే॥ అమిత సుగుణ భూషణః యిద్ధి , యదియ యనుచుఁ
జదువ నియమింపఁబడిన వి , ద్వ దవతంసు
చేతి కొనఁగంగ లేఖఁ బు , చ్చికొని యతఁడు
చదివె నెల్లరు విన రాజు , ముదల నొంది.

ఉ॥ పీఠుల నగ్ర పుత్రు విలు , విదై సమర్థత యన్ సుధారసం
బాసిన యంత రాజునకు , నంగదముల్ వదనంబు విచ్చి ఖే
టాని దరిత్రి వ్రాలు క్రియ , నున్నత వజ్ర భుజంబు లుల్పే ము
న్పూనిన యాగ సత్ఫలము , పూర్తి భుజించు తెలుంగు దోషఁగన్.

తే॥ ఖండపరశువు దక్షయా , గంబు వేళ, నేడు లోకాల వారి జ , యించినట్టి
బలితపు న్నిల్లు రాముచే , భగ్నుమైన, ధ్వనియకా నెంతు మన మపు , వినిన రవము.

తే॥ ఎప్పు డెప్పు డెట్టెట్టుల , నెనఁగె ననుచు, నడుగుచుండు వసిష్ఠాదు , రయఁ బలుకు
దూతలకుఁ గయికొండని , దోర్బలుండు, సగలు నుడువులు మఱి మఱి , తగ నొనఁగె.

చ॥ మునుపటి సూర్య వంశజు , పుణ్యఫలంబునఁ బుట్టినట్టి య
మృతసజ్జిమూర్తి యున్న పుర , మార్గముఁ బట్టి దశంబు రాజులున్
మును నడవుండు బంధు హిత ప్రస్తుత్యుల రండని యేను లెక్కి ప
త్ర నమునఁ జాటఁ జేయుఁడని , ధారణి నాథుఁ డనుజ్ఞ చేయఁగన్.

చ॥ జగముల నెల్లఁ గొల్వ మును • చక్రి త్రివిక్రముఁ దైవవేళ నీ
జగతికిఁ దద్విధంబురయ • శంభుఁడు దెల్పిన యట్లు వారువం
పు గమి కడఁగు గల్గు పుర • భూమి సుధాంబుది చుట్టి వార లే
నుఁగుల పయి న్నుగారుల ధ్వనుల్ చెలఁగన్ వడిఁ జాటి రంతటన్.

5॥ చాచింపు వినర మున్నే, పాటించి కుమారతతి. ప్ర • భంజనుఁడు వడిన్
చాటించిన జలనిధి విట, తాటం బగునట్లు పురము • తడఁబడఁ దిరిగెన్.

తే॥ లవనిఁ జోటు రవంతలే • దనగఁ నిండి, వృషభ గంభీర యానుని • వీర సమితి
విలయ వాయువు వీవఁగా • జలధికలఁగి, పొంగి పొరలిన చందానఁ • బొలిచి నడచె

తే॥ జగము చిన్నదె యనఁదగి • న్యందనములు, వెలిగెఁ బ్రభులచే భానులఁ • గలవి పోరె
రత్నముల పట కాంతి ద్వి • రద చయంబు, వెలసె నింద్ర ధనుర్ముక్త • జలద భాతి.

6॥ అంచలు పాలవంటి తమ • యచ్చపు తెక్కల విచ్చి విన్న పై
నించిన చందమై విరిసి • నిందెను కాఁడలతోడి చుట్టువుల్
మించిన కేతనావళియు • మిన్ను సమస్తము చర్మ మొల్వఁ గా
న్పించిన సంచునన్ వెలసి • నిందె నభస్మల మెల్లఁ బర్వచున్.

తే॥ దానధారలు గాఱు మా • తంగములను, కడలి యని యెంచి యెల్లెడఁ • గప్పి నీరు
త్రావ దిగు శరన్నేమ సం • తతులఁ జోరెఁ, బరవి చలియించెఁ దెల్లని • ధ్వజపటములు.

చ॥ తొడుగులు చాల్చియుండునెడ • దోరని వెన్నెల గాయ వెన్నెలల్
గొడుగుల నీడలం జెఱచి • గుబ్బిల్లిన్ మఱి యప్పి మేఘపుం
బెడఁగు చెడంగఁ బై విరిసి • పేరిమి నెల్లెడ నిండు, మబ్బులు
విడివడి వోవ దుండుభుల • భీకర రావము మీఱి మ్రోగెడున్.

చ॥ గరితల మోచికొంచు జను • గజైల గుఱ్ఱము లంచపిండ్లులన్
వెరవున మోచు నాపగల • విన్ననువొందుఁ; బసిండి సొమ్ములున్
బిరుసు కుచంబు లల్లికల • వేణులు గల్గిన స్త్రీలు మించనన్
వలలఁగ వారి మోచు మద • వారణముల్ జలదా? నా జనున్.

తే॥ పడుచు లేచుచు నిలుకుట • చలన రాలు, సఖుల వక్షజ కుంకుమ • సంకుమదము
యవకు లలఁదిన చందన • మొరసి రాలి, నడచు త్రోవయు మెత్తని • పడకఁ జోరె.

చ॥ మృదు మధురోక్తు లొప్పెసఁగు • మెల్లల వైఁటలలో మఱింగి క్రొ
వ్వదమయి మిత్తిఁ జోరెఁ జెడు • వేదనఁగూర్చెడు చన్నుదోయిపైఁ
బొదలెడు తారహారములు • పొల్పుగ వెన్నెల గాయఁ రత్నముల్
పొదిగిన భూషణంబులు స • మున్నతి వీరును లేత యెండలన్.

ఉ॥ దోసములేని మానిసులు • దొడ్ భుజంబులు గల్గవారు సం
వాసిలు క్రొమ్మడుల్ గలుగు • వారలు ధన్యులు ఖడ్గధారులై
భాసిలు రాట్కూమారకులు • భార్యల వెంబడిఁ బోవుచుండ్రీ సం
తోసము తోడులం బిడుల • తోఁ జను గంధ గజా? కై వడిన్.

చ॥ మలసిన తావి క్రొవ్విరులు • ముప్పలలో ధరియించినట్లు కొ
ప్పులఁ దగిలించు కామసుల • ముద్దుల మోములు కానవచ్చుటన్
బెరువనఁ బూర్ణ చంద్రములు • పెక్కురు పోవు విమానసంఘముం
బలెఁ జెలు పెక్కు పల్లకులు • భాసిలుచలనఁ బోయె నత్త తిన్.

చ॥ పరవి మదంబు కాట నగు • పంకమునం గయినేత గల్గి పెన్
ద్విరదము లంబుధం బలె రు • తిం బొనరించెడు నాసికాగ్రముల్
పరఁగు కరంబు లెత్తికొని • పట్టుగఁ బోవుట చూడ నొప్పె ది
క్కరుల మదంబుచే నెదురఁ • గా జతనంబునఁ బోవు కై వడిన్.

ఉ॥ పంబెడి కింకిణీ రుతికి • బ్రావ పడన్ లయ దప్పకుండఁ బా
దంబులు వైచుచున్ ధరజీఁ • దాకియుఁ దాఁకక రోవెలంది చి
త్తంబు గతిన్ సుపర్వుల వి • ధంబున మింటన పోవుచుండె వా
ర్వంబులు గ్రద్దనన్ గనిన • వారలు దేవ హయంబులో యనన్.

తే॥ ప్రణయకోపంబుగల ప్రియ • రమణు లొకటఁ, జూచిచూడక బొమ్ముడి • చూపువిడక
యూర్పుచలరులు క్రొవ్వెద • నుంచుకొనక, ప్రియులయుసులులెయనదాసి • వెలలుచుండ్రీ

మ॥ యుర సంకాశ మదప్రవాహ తటముల్ • నద్య త్పుణీ నామ సం
స్మరణామర్షకముల్ మదావళ తతుల్ • స్పర్ధిత్వ చింతారతిన్
దరులన్ మోది మహా తరూత్కరములన్ • దాటించుచున్ గూల్చుచున్
విలుగం ద్రోయుచుఁ బోవుచుండె దటిసి • వేగోద్ధుర ప్రక్రియన్

చ॥ అనదల కూతఁ యొ నినకు • లాఘ్యుడు కాలు గదల్చుఁ డంతలో
నన సుపుగింజ వైవ భువ • నంబునఁ జోటు గనంగ లేవహో
మునుచను నైన్యమందు గల • ముందఱి భాగము పోయి చేరె నా
జనకుని కేతనాచిత వి • శాల విదేహ పురంబు చేరువన్.

తే॥ పలు వగల నలంకృతములై • వెలులు బిండ్లు, చూచు వారల మనముగఁ • జూజులాడు
నీలవేణుల ముఖముల • లీలచేత, నడచు చెందమ్మి కొలఁకులు • నాఁగ నొప్పె.

తే॥ శకట మెక్కిన యొక బోటి • చరపు వలన, వెంటఁబడు నంటకానిఁ గ్రీఁ • గంటఁ జూ
నా కటాక్షంబునందలి • యుజనందె, యరవి కమృతంబు వోలె సొ • ఖ్యంబుఁ గూర్చె

౪॥ హరిదాశీం బెడఁబాసిన, తరుణుం దొక్కఁదేగుచుండు , దారిం బద్మా
వరమున వేద్యం దిరిగెడి, వరటా మిథునమ్ముఁ గాంచి , వనటం బడియెన్

౫॥ చిందములు భేరు లట్టము, చందమ్మున నులియ భేరయు , చామరములచే
తం దెలి గొడుగులచేతన్, మందాకినిఁ బోలె దుడు , మలసిన తలముల్.

౬॥ ఇంపు పలు కాదు వారు ని, లింప నతులఁ బోలు వారు , లికుచ కుచలు చూ
పంపఁ బురుషుల యెద నొ, ప్పింపఁగ నది సమరభూమి , విధమై తోఁచెన్.

౭॥ నెరసె స్తంభంబులంబోలు , నెటి భుజములు, మెఱసె నాయుధ కాంతులు , మెఱపులట్లు
విరిసెఁ బాద సంతతులు తా , మరల కరణి, బెరసెఁ గాల్చుల మచటఁ గే , నరులపరణి

౮॥ చెలుచ పయోధుములపైఁ, గొలిపిన కను లట్లె యుండ , గ్రుడ్తయ పోలెన్
జెలుపుఁ దొరఁడు చని చని యొక, కలభము డీకొనియే జనులు , కలకల నవ్వన్.

౯॥ వర జాతి తురంగ వికటఁ, గెరలి పఱవ నిలువలేక , క్రిందఁ బడెడు తా
మరసాడి నొకఁడు చేతుల, ధర దింపక బెదర కనుచుఁ దడవుచు నిలిచెన్.

౧౦॥ పద్మ యుగళంబు నొవ్వ వెం , బడిన వచ్చి, కంటి తూపుల నొప్పించు , కలువకంటిఁ
గూర్చి పీన సుందర కుచ , కుంభిఁ గట్టఁ, దనకుఁ దగిన స్థలంబు లే , దనియె నొకఁడు

౧౧॥ తుణుముక్రొమ్ముడిమధువంబు , లలచుచుండ, నడకమదపుచేనుఁగుబోలు , నంబొకండు
వనితకన్నులఁగనిదాల , వాడిగలవి, యనుచుఁ దన యీఁతె నొకకంటఁ, గనుచునుండె.

౧౨॥ అలలను పోలు వంకరలు , నందము దీర్ఘములై న కేశముల్
జలజముఁ బోలు పాదములు , జాఘగఁగుంతముఁ బోలు చూపులున్
గం చెలిఁ గాంచి యొక్కరుఁడు , కప్ర పయోధరలారా మీరు మీ
యలిసెడు కొనులన్ మఱచి , యుంచిత రెచ్చట జెప్పరే యనెన్.

౧౩॥ తీక్షణ్యపులఁ దక్కవా , తెఱఁ గదల్చి, పలుక కేగెటి సదఁతితో , బలుకు నొకరుఁ
డింతి! బిగి యింప యున్న ని న్నేటివీటఁ, జేతులం బట్టి దాఁటించు , శీలి యెవఁడో?

౧౪॥ దింపఁగా రాని బరువు నె , త్తికొని పోవు, నొంటె యింపగు చివుకులఁ, దింట వీడి
వేస మున్నగు వానిని , పెదక సాగెఁ, బాలు విడిచి కల్త్రావు న , ప్రాజ్ఞు నట్లు.

౧౫॥ ఎఱ్ఱని కనులు నల్లని , యిరులఁ బోలు, మేను లొప్పు బర్పరులు న , మ్రొటలు పాఱ
లూని త్రోవలనమముచే , యుచునుమాపు, లందుగావళ్ళ మోయుచు , నరుగుచుండ్రె.

౧౬॥ పిచ్చి పట్టిన యేనుఁగు , పెనఁగి కరిణి, పైని తుండ మూనఁగ దాని , పైని తరుణు
లదరి కను మూయఁ జేతుల , కణఁగకుంట, మనసు క్రుంగ దుఃఖంబున , మఱిఁగిరపుడు.

౧౭॥ రత్నమేఖలా యుతలైన , రమణులకెడఁ, జారునద్య దుత్సుల్లకం , జవనమందు
కమఠముల మీఁది గోదరు , కప్ప లనగఁ, హస్తీసులపైన కుణుచవాం , ద్రరిగినారు

తే॥ మద గజము వెంబడింపంగ, మావొకండు, పాదములు వంచి పవన జ, వంబుతోడఁ
బాలుచుంటఁ జూడఁగ నీమెఁ, పాకవైరి, కర్పూరాలని కొనిపోవు, నట్లు దోచె.

తే॥ తండ్రి శ్రీరాముచే శివ, ధనువు దునిగె, ననుచుజనులాడవినిన తో, యలులు పరుగు
లిడిరి జడల విరులురాల, ముడుచుకొనక, తెగిన మొలనూలుచిందఁగాఁ, దెలిసికొనక

తే॥ కుండికలు గొడుగులు చేతఁ, గూర్చి పట్టి, ముక్కుమాసిన్ వ్రేళ్ళులై, మొగిడియుండఁ
గరులతోఁ గామినులతోడ, జరుగ నిష్ట, పడవి మునివరుల్ మెల్లన, నడచినారు

తే॥ తావి పూవులు తుఱిమిన, తరుణులు తమ, కనుల నశ్రువులు రల న, ల్క గొనివన్న
ప్రియులు గానరా వ చ్చుట, వేడ్కయేని, వచ్చి తేరెక్కుఁ డని సన్న, లిచ్చువారు

తే॥ అంగమైన శతాంగ మా, తంగముల తు, రంగముల మురజాదుల, రావ మెల్ల
యెడల నిండి పర్వఁగ నట, నెవ్వరేడి, నుడువ విసలేక మూఁకయై, నడచె జనము,

తే॥ సారె పురుగులు నేసిన, నూలు నేత్ర, వంటి సన్నని వలువలఁ, బడఁతు లుడిచి
యందుకారావములతోడ, నరుగుతుటుము, కలకలఁగూయు వులుఁగుం, కొలఁతుఁబోతె

క॥ కెరటములు తెరలు కలకాం, బురాళి జనియించు లక్ష్మి, బోలు మృగాక్షి
తేరచీనుండి చూడఁగఁ, బురుషుల కను లుల్లసిల్లి, పొలుపుగ నార్పుకా.

క॥ నెఱఁకులఁ దాఁకఁగ నాటెడు, కఱి కన్నుల సకులయందు, కంబులు మంద్ర
స్వరము ధ్వనించు దోడుగ, ఖరువుల సకిలింత లొప్పు, మన గర్జ లభిన్.

క॥ ధర పులకరింప నరిగెడు, తరుణుల కాంతి గల మోము, దమ్ముల నిందిం
దిరము లనఁ బ్రియుల చూడుకు, లిరవుకొనియెఁ గాంచి నురుఁడు, నెద ముదనుందన్

తే॥ అగపడవి కొను పగడంబు, పగిది నోరు, వ వంటి పలుకులు, గలుగుచెలుల
కోల యెలనీటికాయలఁ, బోలు చనుల, నుం రాలు గందవొడియె, యుర్వి నెఱసె.

క॥ తలఁప నరుదైన చిత్రం, బులు గల యరదములనెక్కి, పురుషులు శ్రీయన్
బలుపురు దారి నెరసి పే, రులిపునఁ జనుకెంచుచుండి, పొప్పారంగకా.

తే॥ వారువంబులు తేరులు, వీరపరులు, నేల నడవఁగ నెగసిన, ధూళి నెరసి
మొగులునీరు వెల్లడు ధ్వార, ములనుగప్పె, గప్పె దిగ్గజ దాన మా, ర్గములఁగూడ

స॥ కాలియందెలు మల్లు, మల్లున నడ తెంచు, చిలుకల కొలుకులఁ, జెలువు గనుచు
దాలు దాలిచియున్న, దాతెల వాడియై, తళ తళ లాడు, కత్తుల ధరించి
రత్న కంకణములు, రాజిల్లు వలకేలఁ, దరుణుల మృదువుగాఁ, దవిలిపట్టి
మదగజ ధారల, పదనుచేఁ దడిసి పం, కంబై నయ్యత్రోసఁ, గడవలేక

తే॥ చేల యొక్కింత పైకొనఁ , గేలఁబట్టి, నడచు శ్రమవారి మెల్లన , నడపు కొనుచుఁ
బెండ్లి నడకల నప్పుడే , వేడ్కఁజూపు, కరణి జతలుగాఁ బురుషులు , కదలుచుండెడి.

తే॥ పొలములందు మడుగులందు , కొలఁకులందు విరియు రకరకములగు తా , మర్దుల తొవలు
పదన కర నయనాదు , పదురు చూడఁ , గోపి యిందని కొందఱు , కోసినారు.

ఉ॥ చూపుల కొప్పు గుఱముల , జోటులు దిగుచునుండి కుంజరం
బేపున దాసెనంచు నగ , లెల్లెడ రాలఁగఁ గేశపాశముల్
వీపునవేల పత్రములు , వ్రీలఁగఁ బ్రాజము మానమేచఁగా
దాపలి కేలఁ బట్టికొని , తాటిరి పాటిరి కేకులంబెన్.

చ॥ గొడుగులు నేనుగుల్ పికిలి , కుచ్చులుఁ దెక్కిపు గుంపు లొత్తుగం
దొడరికఁ బర్వి యెల్లయెడఁ , దోరపుఁ జీకటి నిండఁజేయఁగాఁ
దొడపుల నాయుధంబులను , దోచిన యూజపు పెండ గాయ న
య్యెడ నొకవేళ యందొకట , నేర్పడె వింతగ రేయియుం బవల్.

తే॥ పదన కంజంబులందున్న , వాడియలుగు లెడఁదఁజొచ్చి యుచ్చుదొలంగు , దెడగనను పి
దొలఁగ కేతేంచు కుంభస్త , నులకుఁదొలఁగి, తాఱుదురు సూర్యతేజులౌ శూరవరులె.

పీ॥ తొలఁగ శక్యముకాని , త్రోవలో నిలుకుచేఁ , జిక్కితునిఁగి ప్రకా , శించుచుండు
రత్నముల్ ముత్తైముల్ , రాలిగ్రుచ్చుకొని చా , లఁగ బాడవెట్టుఁగ , లాపములను
దాలిని నట్టి సుం , దరుల పాదరంబుల, యందెలు దురపిల్ల , నట్టు లులియఁ
దడఁబడి కోమలు , లడుగిడలేక యం , చంద నిలుచుచుండి , రవలఁబోక

తే॥ ఉత్కటంబుగ వాద్యంబు , లులియ నులికి, బండ్లయెడ్లు వానలుపాఱు , బరుగులిడుచు
భారములు పాశములు వీడి , పడుచునుండ, మౌనులంబోలె నవియు శ్ర , మంబు నీఁగె.

చ॥ కొలఁకులగన్న యేనుగులు , కూరిమితో దిగి మావటీండ్ర యుం
డల గణియింప కంగనల , డంబగు గుబ్బులఁబోలు కుంభముల్
బలుపు రదంబులుం దెలియఁ , బాల సముద్రమునం జనించు నా
వెలిగవురుంబలె స్నిలిచె , వేతట మెక్కక నీటిలోపలన్.

తే॥ సౌరుమీతన గాయనీ , జనముతోడ, వైజికులు మాపులెక్కి శ్రా , వ్యముగ మేఘ
రంజితంబు పాడుచు నను , రాగమెనఁగఁ , దరలి నారలు కిన్నర , చంపతు లన.

చ॥ నిమిరిన యంకుశంబునకు , నిరరశైలముఁబోలు నేనుగుల్
ప్రమముతొలంగి పర్విడఁగఁ , గాతరులై జనముల్ తొలంగ నీ
లిమగల తెక్కలొప్పు మధు , లిట్టులు తత్ఫలినుండి లేచి స్త్రీ
ల ముడులఁ జేరి యొలఁ బిడు , లంబడి పోవుచునుండె వింతగన్.

రాజవత్సుల ప్రయాణము.

ఉ॥ పున్నపు చందమామ తగఁ బుట్టఁగఁ మ్రోఁగు సముద్రమట్టులు
ద్య న్నయవాద్యముల్ మొరయఁ దారి శతాంగ తురంగముల్ కరుల్
మున్నుగ నేగ రక్తకణఁ ముల్ గల కుంతముఁ బోలు కన్నులొ
ప్పన్నవలల్ చనంగ గరుఁ వంబున లేచిరి రాబ్బళిత్రముల్

తే॥ అరయ విరిదమ్మి కొలఁకునఁ హంసి యనఁగఁ గైక వేవురు వెలయాండ్రుఁ గలిసికొలువ
వేల్పుటిల్లాండ్రు సిగ్గిలఁ వెడలసాగెఁ చెన్నుమీసిన రత్నాలఁ శిబికనెక్కి.

పీ॥ కారణ రహితమైఁ కనులెఱ్ఱగల చెలుల్, కంచుకులును వేత్రఁ కరులు గూడి
యాశ్వికులై నేలఁ నరుగువారయి తడఁ బడు నొడువులుగలఁ వారలగుఱుఁ
బట్టంపు దేవులఁ పాదము లొలుచుచు, వినయ ముట్టిపడఁగఁ వెడలుచుండ
వేసడంబులనెక్కిఁ విరిబొండ్లు పలువురు, కొలిచిరాఁ గవల పిల్లలను గన్న

తే॥ యలసుమిత్ర కార్మాయిలునఁ వెలయు మెఱుపు, నాఁగ నీలముల్ చెక్కినఁ నాడెమైన
శిబికయందు గూర్చుండి విశిష్టమైన, వీణగానంబు చెవులార, వినుచువెడలె.

తే॥ సప్త సాగర వేష్టిత జగతియందు, నవల లికలే రనఁగఁజెలుల్, నమలి హంస
చిలుక గొరవంక ప్రతిమలుఁ చేధరించి, చామరలు నీచు చంచలఁ జరుగుచుండి.

చ॥ తెలి రదనాశితోఁ గళలఁ దేసిన మోమును గాంచి చంద్రుడం
చెలమిని ఋక్షసంఘములుఁ సేవలు సేయఁగఁ జేరెనన్న చె
న్నలరిన రత్నసంఘటితఁ మౌ శిబికా రమురాముత్పల్లి వే
ల్పులు నుత్తియింపఁగా వెడలెఁ బొల్పుగ గాణలు పాడుచుం జనన్.

తే॥ గూనుముట్టి కాకులవారు, కుటుచవారు, మగువలెక్కిన తెల్లనిఁ మావు లపుడు
హంసలం బోలి నడవఁగఁ సలరుఁబోలు, లోలి నిరుదెసఁ బడినడఁ బోలి చనిరి.

తే॥ మొగ్గ చనుగుబ్బి లడరినఁ ముగుడ లబ్ధనిలయకంటెను సుందరుల్ సీటుగాఁగ
పలు వగల మఱుల్ పొదిగిన, బండ్లనెక్కి. ప్రతిమలం బోలి కౌసల్యఁ బలసి చనిరి.

పీ॥ బ్రహ్మకే నొచ్చెంబు, పలుకఁజాలిన వారు, బహుళ శాస్త్రామృతఁ పాయులైన
వారు త్రివిష్టప, వాసులు జిహ్వల, తోఁ గొను హవ్యముల్, తుష్టిగాఁగఁ
జేతులతో మంత్రఁ పూతంబుగా నిచ్చు, విప్రోత్తములు కొన్ని, వేలమంది
తనచుట్టుఁ గొలిచిరా, ముని పరివేష్టిత, బ్రహ్మ గౌరవమునఁ బరిధవిల్లి

తే॥ నెలవెలుఁగాయు గొడుగుల, నీడలోనఁ గొలులు ముత్యాల శిబికలోఁ గూరుచుండి
వేదపాఠ రవంబులు, వేడ్కవినుచు, నతి యరుంధతితో వసి, వ్యముని కదరె

సీ॥ మెందొడ్డి పోరాడు • కుండాల యూధముల్, వాయువేగంబొప్పు • వారువములు
దేవ విమాన దీ • దితులొప్పు తేరులు, వీరమద్దెలు దాల్చు • వీరవరులు
సాగరం బొకచుహా • శైలంబుఁజుట్టిన, వడువునఁ దము చుట్టి • వచ్చుచుండ
జయలక్ష్మి నిలుచు వ • జేంబులు గలవారు, దివ్యాంబకంబులు • దివ్యధనువు

తే॥ లమరు కరములుగలవార • లతిరథులగు, భరత శత్రుఘ్ను లమ్ముని • వరు వసిష్ఠు
వెంటఁజనిరి విశ్వామిత్రు • వెంటఁజిన్న, రామలక్ష్మణులందోలు • రాణయొప్పు.

సీ॥ ముర్యాల రత్నాల • భూషణొప్పిన రాజు, నిత్యకృత్యంబులు • నియతిదీర్చి
నారాయణునిపాద • నలినంబులకు మ్రొక్కి, విప్రోత్తములకు సం • ప్రీతితోడ
భూరి హరణ్య గో • భూ రత్న దానమ్ము, లొనరించి భవ్యము • హూర్తమందు
బ్రాహ్మణుల్ రత్నకుం • భములఁజేదాల్చి ప్రాఁ, బలుకులు చదివి దీ • వన లొనర్చి

తే॥ గణికతో నీరుప్రోక్షింప • గరిమమ్రొక్కి, రత్నమేఖలల్ దాల్చిన • రమణులింపు
పల్కులను వంశగీతముల్ • పొడుచుండఁ, బ్రభుఁడు దశరథస్వవహాళి • బయలుదేతె

సీ॥ మురజ శంఖాదులు • మ్రోఁగుచుండెడినంచు, బ్రస్తాన భేరీ ర • వంబటంచు
భూజానివెడలెఁ గాఁ • బోలు నన్ వారలై, బలసిన రాజులు • ప్రబ్ధివచ్చి
మముచూడలేదని, మముగాంచె నంచును, కుండలంబులు జాతీ • క్రుంగె ననుచు
వికరాజుడాయట • యెట్లాకోయనుచు నొం, దొరుఁ ద్రోసికొనుచు ముం • దరకు జరగి

తే॥ గెలుపు నొందిన ఖడ్గముల్ • వెలయుచుండు, భూపకరములన్ కెందమ్మి • మొగ్గలెల్ల
మొగుడ మణుల కేరెక్కియా • భూవిభుండు, ప్రభల రెండవయినుఁడునా • బయలువెడలె

తే॥ పైఁడిగాజుల చెలు లెక్కు • పసిఁడిగజ్జె, లులియు తేజాలు చుట్టును • బలసికదల
జలజములు వికసించిన • జలధియలల, తోడఁగదలిన చందంబు • దోఁచెనపుడు.

తే॥ దుమ్ము మినుదాఁకె దిక్కులఁ • దూఱిమూసెఁ, గన్నులగపడకుండఁగఁ • గ్రమ్మె నంతఁ
బోక సాగరవైరంబు • పూనె ననఁగ, కడలిలోఁజొచ్చి జలముల • నడునుచేసె.

సీ॥ పణవ కాహళ శంఖ • పటహ భేరీ మహా, రావంబు లళని వ • ర్షముల నడఁచ
నాలవట్టంబులు • పీలి జాలరులు ఛ, త్రంబు లాదిత్యుని • ప్రభలఁ గప్ప
ధవళాతప త్రంబు • తనరుటఁగాంచి జ, కృవగొంగ సిగ్గిలి • యవలికరుగ
నమరుల యెదలు ది • గృహమొంద దేవేంద్ర, విభవుండు దశరథ • విభుఁడు విప్ర

తే॥ సామ గానంబు లాశీర్వ • చన రవంబు, వంది మాగధకీర్తనల్ • వరుస మీఱ
వేత్రహస్తల సందదుల్ • విరియ గీఁక, హేషలును దెనల్పిండఁగా • నేగుదెంచె.

తే॥ తాను గాంచు దిక్కులనెల్లఁ • దన్నెకాంచు, నరవరులు విరికేలు దా • మరలు మోడ్పుఁ
బొంగి యొందొందొరయు చతు • రంగబలము, నెగచరజమున మిన్నుచు • న్నుగనొనర్చె

ఉ॥ తేరులు వీరులుం గరులు • తేజులు విండిన సేన నిల్వఁగాఁ
దీరగు చోటులేద మఱి • తెల్పగ వేతొక భూమి లేదుతత్
ధారణి వీపువంగి దిట • దప్పి నెటుక్కుమనెన్ నృపాలు చే
ధారణి భారమీఁగెనవి • తథ్యముగా వచియింప నెట్లగున్?

చ॥ ఇనుఁ డట రెండు యోజనము • లేగి పథమ్మునఁ జంద్రశైలమున్
గని గిరిక్రిందఁ దా విడిసెఁ • గంతుని దంతియుఁ బూలతూపులున్
వనితల గబ్బిగుబ్బలును • బాలసమీరము చందనంబు భూ
పుని పెను సేనయుం దిగియెఁ • బ్రొద్దును పోయెను పశ్చిమాద్రికిన్.

14. చంద్రశైల పటలము 68

పి॥ మేరువు నోడంగ • మెందొడ్డి నిలుచున, వునులులఁ దీయంగ • నుసలు నవియు
మరునకు నిరవుగా • నెరయనవియు ముత్తై, ముల నరుల్ గలవియో • మొగ్గచనులు
గొరవంక పల్కులు • కొమరొందు నబలలు, ప్రియుల భుజంబులఁ • బెనఁగవైవ
నుప్పరం బందుచు • నుందెడు పటకాఖ, లిలను విఠిగికూల • నిలుచునవియు

తే॥ సరసులం గోరు నవియు మేల్ • చాప ధరులఁ, గంతుఁ గేరెడు వీరులఁ • గలవియైన
దంతు లట దేవదారు చం • దన్మమహీజ, ములకుఁ గట్టంగఁబడియె శృం • ఖలల తోడ

ఉ॥ పేర్చి యడంపరాని యరి • వీరుని నీతిబలంబుచేతఁ బెం
పార్చి జయింప నొనను న • రాధిపు యోచన వోలె నేనుఁగొం
డార్జును మేఘమండలము • నంటిన రెమ్మలతోడ సాలముం
జేర్చి యగల్గికొంచు నడ • చెన్ వడి నొక్క గిరింద్రముంబలెన్.

చ॥ బటువగు కాండముల్ బలుపు • వాఱిన కొమ్మలుగల్గు ముద్దు లొ
క్కట మొదలంటఁ గూల పెను • కం బడి దొర్లుచు వచ్చు తోటితోఁ
దటపటఁదోఁగు కృష్ణక్రియ • దంతి యొకం డిరు దేవ దారువుల్
కటపటఁ గూల మధ్యఁజనెఁ • గట్టిన గూటము ప్రీతి వెంటరాన్.

తే॥ కినుక యడఁగ మచ్చిక బుజ్జ • గించివశము, పఱచుకొనఁజూచు పరికాఁడు • ప్రగడఁబోతె
మంత్రి హితమువదేశింప • మదినిగొనక, స్వేచ్ఛవర్తించు నృపుఁబోలె • నిభమొకండు

చ॥ పగఁగని నట్లు గొప్ప విర • వం బొనరించుచు మేఘముం బలెన్
నెగడు మదేభ మొక్కఁడు సృ • ణిం గణియింప కరణ్య హస్త ముం
దుగఁజను త్రోవ వెంబడిని • దొమ్మిగ గ్రద్దలు వో మరుద్గతిన్
దెగటునఁబోయె మున్నుచను • తెన్నున వెల్లవ వోవుకై వడిన్

చ॥ కరిఘట, లొక్క చోటుననె • గట్టఁగ లేచు మదంపు వాననల్
పొరయఁగ నొక్క దంతిఁసిడి • పోటసి వోవఁగ మీఱిరేఁగి యా

తెరువునఁ బాటి యొక్క వడిఁ , ద్రెంచుచు ముందటి కాళ్ళ రాచుచున్
సురుముగఁజేసి వైచె నొక , సుందరసాలము పాల వృక్షమున్.

ఉ॥ లెక్క యిడంగరాక యవ , లేపము నొందిన వాంఠంబులు
జిక్కని చెంద్రము న్నుడుటఁ , జేరిచి దిద్దిన హస్తీ తతుల్
మిక్కిలి గున్నలున్ గలిగి , మీతిన తద్వనయాధమట్లు పెం
పెక్కఁ దదీయ చంద్రగిరి , యేసగు యాధపుఁబోలె నయ్యెడన్.

తే॥ పెద్దలగువారు పిన్నుల , యొద్దఁజేర , వారి చెడుపద్ధతులు మార్పు , వారలనుట
నిజము రథముల బంగారు , నేమి దొరలి, నల్లతాళ్ళకు తనదు వండ్లంబు నొనఁగె.

తే॥ ఇంద్ర గోపంబులను కవ్వి , యెలయుననుచు, దొండపండుఁబోల్ నోళ్ళను , తొడరిచూచి
హరిణ నేత్రల మైయంద , మరయు పూన్కి, బ్రహ్మచందానఁదిరిగెను , నెమఱులచట.

తే॥ అశ్వముల నుండి దిగి చెలార్ , హంస లట్లు, నడచి లేఁజెట్ల నీడకు , బడలి చేర
వారినగలపు తళతళ , ల్యాటుచుండ, పూచి యున్న లతలఁబోలి , పోలిచి రచట.

తే॥ మాలికల నున్నకేంట్లు తా , మరలటంచు, కలికిపదముల మొగములఁ , గ్రమ్ముకొనఁగ
నటులు నిక్కంపు తొడలికై , శంక నొందఁ, బటిక బండలపై వారు , పండినారు.

చ॥ మెటుములతోడి మేఘములు , మేదినిఁ జేరఁగ నున్నవంపుఁ జూ
పటు దలఁచంగ హస్తీమల , పైఁగల రామలు దిగ్గి ధక్కనా
నిటు కగు మధ్య ముల్ చెలఁగ , నిందిర తామర వీడి భూమిపై
వజరిన మార్కి నూపుర ర , వంబు చెలంగఁగఁ గూడి రచ్చటన్.

చ॥ పలు విషయంబులందు గొనఁ , బడ్డవి వన్నెలు చిన్నెలొప్పి పే
రలుకును గూర్పు హేషలు గ , లట్టివియున్ గయి శేతయున్ మహా
బలము జవంబు పొల్పెనఁగ , వార్షములం దగు మేతవెట్టి భూ
లలన యురః కలాపమన , లాయము గట్టిరి పంక్తి పంక్తిగాన్.

చ॥ లిరఁగల విల్పు పొల్పునను , దందడిగాఁ దెరలెత్తి కట్టి రా
శరభులఁ గూర్పు మచ్చునఁ బ , సారపు వీడు లమర్చి నారు పెన్
శరద చయంబు చేర్చులలి , సామజ పంక్తులఁ దీర్చినార ల
క్కరువలి బారు నిల్పు వహి , గ త్తళలన్ రహినిల్చి రత్తటికా

తే॥ నటన మొనరుచు నెమితు ల , నంగఁ దగిన, హరిణ నేత్రలు వీరులు , నట్లు నిట్లు
లరసి ధ్వజములవలన భ , ద్రారవముల, వలన నెఱిఁగి డాసిరి తమ , ప్రభుల విడిది.

తే॥ పాలనురుగుబోలిననన్న , చలువలఁగొని, యువకులొడలినంటిన దుమ్ము , నూడ్చితుడువఁ
జిత్రకారుండు చిత్రముల్ , చికిలిచేసి, యుంచుక్రియ నుల్లసిల్లిరి , యుచతు లచట.

తే॥ రా కుమారులు బున్నత శిఖ , రస హరులు, మొగిని దిగినట్లు దంతుల , దిగి విరిసిన
పాళలంబోలు చామరల్ , పరవ నేగి, చేరి రంద్రమై వెలసిన , శిఖరములను.

తే॥ చెక్కెములుగల తెల్ల కు , టీరములను, పద్మ గంధుల మొగములు , పరిధవిల్లె
విమల చంద్ర బింబము లల , లలరు తేట, నీటఁదోచిన కై వడి , నీటుగాఁగ.

తే॥ పొరలి లేచి నల్లని. ధూళి , యురల దులిపి, తెల్ల తావిరజం బొక్క , దెసను చాల్చి
కాళి సామేన ధరియించు , కాలకంఠు, మాడ్కి నొప్పారె నటనొక , మదగజంబు

తే॥ దుష్ట జనులతో స్నేహించు , శిష్ట జనులు, వారి స్థితిఁగాంచి పిమ్మట , వదలు నట్లు
తురగములు సన్న దుమ్మునఁ , బొరలిలేచి, చెదర విదలించి కొనుచు ని , ల్పినవి పిదప

త రు ణీ త రు ణు ల వి హా ర ము.

పీ॥ అన్నాన మన్నాన , పొన్నాన. యవియెడు, ముప్పరి త్రాటిని , మొదలఁద్రెంచి
ధ్యానబలంచే , దమ్ము తామెఱిగి యి, య్యలఁగాంచి కర్తవ్య , మెఱుక పడఁగ
సత్పథంబునఁ జను , సాధుల చందానఁ, దత్తదుర్ ముప్పరి , త్రాటిఁద్రెంచి
చేష్టాబలంబుచే , జేతలఁ దెలిసి య, నంతర మీలఁగాంచి , యడఁగి మరలె

తే॥ కలదిదాచక యొనఁగు దా , తలనుపోలి, నదులు వెల్లువ లడఁగియు , వదలకొనఁగెఁ
దోడఁగాఁ దోడఁగా లోనఁ , దోచుతేట, వీరు కొంచెకొంచెమ్ముగ , వారికొదవ.

తే॥ మంచుఁబోలిన తెరలు చ , లించునపుడు, లోన నచ్చనగండ్లాడు , చానల కను
లరయ సరసుల యలలలోఁ , బొరలు వాలు, మీలనఁగ నొప్పి మినమిన , మినుకుచుండు

చ॥ నెఱయు శిరోజముల్ విరిసి , నిప్పులతో మెఱపుల్ చరించు న
ట్లురమున రత్నహారముల , నొప్పిన పీరులు క్రొత్తవాసనల్
పరపు గుడారులందు చొరఁ , బాటిరి ధీరత సింగముల్ గుహం
తరమునఁ జొచ్చులీల సము , దగ్రభుజోన్నతి వెల్లడించుచున్.

పీ॥ మత్త సారంగముల్ , మావటీండ్లు తెలుపు, సూచనల్ గ్రహించు , చొప్పువీడి
చుట్టుపట్టులనున్న , చుట్టంపు పేనుఁగుల్, చేరఁగఁ దీరంటు , చేరఁబోక
పెద్దలు చెప్పిన , బుద్ధివినక చుట్ట, పక్కంబు లదలించ , తెక్కగొనక
వెలయాండ్ర కలయిక , కలువాటుపడిన ముం, డల మార్గఁబోలె వి , డంబనమున

తే॥ నెట్లవెండ్రుకల్ కోజలు , నెట్టి నొసలు, నీఁటెలును గంటరొదలొప్పు , నిభచయంబు
వెల్లువలఁ గాడుపటిచె మున్ , విడక కలశ, జలధిఁ గలఁచిన మధుకైట , భులను పోలి.

తే॥ స్త్రీలు పురుషులు రవికాంతి , తెలియరాక, ప్రొపుల నుంచు నగురుకట్ట , పొగలుగ్రమ్మ
గర్జనములేని మొగుఱులు , కడఁకదిగిన, పఱపుకడలివి పోలె నా , బయలిచోటు.

ఉ॥ భూధర కందరంబులకు , భూషణ లీల వసించుచున్న వి
ద్యాధరులెల్లఁ దమ్ముడను , యక్కము పక్కము విస్మరించి ఊ
ణీధవు వర్గముంగనుచు , నిశ్చలులై రది దేవలోకమే
యీధరఁ దప్పిచారి వసి , యంచె ననందగె వైభవోన్నతిన్.

చ॥ రమణులు మున్నుగానె దిగి , రంజిలు తత్త్రియపాశ్రియొద్ద బిం
కము నపు రింపు నింపు నలు , కన్ బికముంగని ముచ్చటించుచున్
బ్రమదముతోఁ బ్రతిధ్వనులు , వలెగడి కొండలతోడఁ బల్కుచున్
సమిళుల లీలఁగ్రుమ్మరిరి , నెమ్మెయి చాయల నెల్లఁ గప్పచున్.

చ॥ పురుషులు, వీరమద్దియలు , మ్రోయఁగ మాలికలందు తుమ్మెదల్
విరుతమొనర్చ బిడ్గరుచి , వింతగఁగ్రేవవెలుంగ నంగద
స్ఫుర దురురత్నకాంతి మెలు , పుల్ మెఱయన్ దమ కేలవంటి య
గ్గిరిగల యొప్పిదంబుఁ బరి , కించిరి సింగములట్లులేగుచున్.

తే॥ వనది మేరువుఁగవియఁ జూట్టినవిధమున, ఊణీధవుసేన తైలంబుఁ , జుట్టివిడిసె
భూవులును రాణులును వారి , పుత్రకులును, నేఱయఁజుండ్రతైలముదర్శు , నీయమయ్యె

తే॥ తేంట్లుగ్రమ్మిన కల్పక , దీర్ఘ శాఖి, కలను తాటిఘ్రాకుంబోలు , కరముసాచి
చివుకులంద్రుంచి ప్రాణంబు , పవిదినుండు, కరిణుల నందియిచ్చెను , కరిచయంబు.

తే॥ క్షౌమరు గల్గిన యచ్చటి , కొఱవతలకుఁ, చెలువుగాఁ బురోహితవృత్తి , చేయు వేగి
పూల వినుగొండు భ్రమరముల్ , పొన్నగుత్తు. లనుచు రిక్కలపై వ్రాలు , నప్పుడప్పుడు.

సీ॥ ఋక్షంబులనెడి క , రేణువులం గూడి, పటలు రేరా జను , వాకణంబు
వంపైన క్రొన్నెల , వంకయన్ దంతాగ్ర, మున మిన్ను గ్రుమ్ముగా , పొదలిపాటు
తేనియ మడవలఁ , ద్రిప్పి మాతీచికట్టి, కొఱ్ఱచేల్గాచెడు , కొఱవ లవుడు
చదలేటి నీరు వి , చ్చలవిడి పాటించి. వరిపై రు పెంతు ర , వ్వారిగాఁగ

అ॥ తొలఁగి పోవలేక , నిలిచిన చందురు, నొక్కప్రక్క నచటి , యువతులు గని
తమ యలంకృతులను , దగదిద్దికొండ్రు రం, భాదు లవలిప్రక్క , నల్లెకాండ్రు.

తే॥ కొలిమిఁబడక నేయి చిలుము , గొనకయునులు, లూడ్చు బల్లెంబనెడికను , లొప్పచెలుల
నొనకులంగూర్చియర్దేండు , తొనఁగఁగొలిచి, పోలికలఁగనుఁగొందురు , పురుషులచట.

తే॥ సింగపుంబిల్ల లేన్గు ని , సుంగులచటి, ముంగిళలఁ జెఱలాడును , ముదముమీఱ
వంకగలిగిన లేనెల , వాంఛతోడఁ, గొఱవ పిల్లలతోఁగూడి , జరుగులాడు.

మ॥ వర నీలద్యుతులుల్లసిల్లు శిఖర , ప్రాంతములన్ గిన్నెరే

కంబరామాయణము

గరియూధంబులఁ జంపు సింహవితతుల్ , గాఢంచు నంకంబులున్
దరుణీ లక్ష్మకాయుక్త సిక్త పదచి , హ్నుంబుల్ ప్రకాశించెడున్.

పీ॥ వాలుగలంబోలు , వాలిక కన్నులు , చెవులవజ్రకునేగి , చిందుగొనక
వెలిదంత కాంతులు , వెన్నెలకాయక , గ్రొమ్ముడుల్ విడి యెడల్ , గ్రమ్ముకొనక
రంగారు కనుబొమల్ , రాణించి విక్కిక , కరరవమును కంఠ , వర రవంబు
పరగనొక్కటిచేసి , నరములమీటి య, మృతమూర రమణులు , కృతులుపాద

తే॥ వినిన కిన్నర పక్షలే , వెఱుగువడును , వారి కుంకుమ పంకమొ , ప్పారు పటిక
దొనలు కల్లునించిన కెంపు , మణులగన్న , లట్లు విలసిల్లుచుండు నం , దన్నియెడల

చ॥ పొలయలుకన్ వహించు పువుఁ , బోలులు కాటుకతోడికన్నులన్ ,
నులుముచు నంటు కాండ్రురు మ , నోవ్యథ హెచ్చుగ దత్తటింపఁగన్
వెలుచుఁ గ్రొవ్వెదల్ తిగిచి , విచ్చి చెదర్చుగ రాలినట్టి పూ
పులు వసివాడకుండ మధు , పున్విడకొప్పెడి నచ్చటచ్చున్.

ఉ॥ మూవిచిపుళ్ళ రంగదరి , మై మెఱుగెక్కిన చెంచుకన్నెకల్ ,
పూవడముల్ ధరించి తమ , పోలికచూతురు వేయటాండ్రతో
దేవనఖీమణుల్ మణుల , దీధితు లొప్పి న గాజులాడ్చి మేల్
తావులుగల్గు మాలికలఁ , దాలిచి పోలికగాంతు వారితో.

ఉ॥ అమ్ముగలటి విరటి నెన , యంగల కంటిబొమల్ నటింప గా ,
నమ్ములు వీణతోజులిపి , నమ్ములతోఁ దగ నాట్యమాడి స్వ
ర్గమ్మున మేనకాదు లటఁ , గ్లాంతిని వీడిన హారనంచయం
బిమ్ముగ వాసరాలి ధరి , యింప ముదంపడు నాడుకోతులున్.

ఉ॥ చందనవృక్షముల్ పెరుఁగు , సానువులం గల కావితాల రా
పుం దగఁగొన్న హస్తీనులు , పోలును కుంకుమ లిప్త దేహాలన్
పొందికఁ బద్యరాగ రుచి , పూరము గప్పఁగ నాకనంబు కెం
పుందనమంది సంజయను , పొందిక నొప్పును సర్వకాలమున్.

తే॥ భూమిదేవికిఁ దొడవగు , ముత్తియములు , చెదరి హరుమీదఁ బడు వియ , న్నదిని పోల
హేమముంజేరి పడునెల , యేళ్ళ వరువ , యలత్రివిక్రము సుత్తరీ , యంబుఁబోలు

ఉ॥ పొన్న లవంగ పూవుల న , మున్నతిఁగూరిచి తాల్చువారలుం
గ్రన్నన దేంట్లదోలి మక , రందము పొందికఁద్రావు వారలై
కిన్నరపక్షిలందు దిగి , కిన్నరవోలె రహించి పాడఁగాఁ
గిన్నరు లల్కదీటి తమ , కించి చరింపుట గాంచి రయ్యెడన్

చ॥ యువకుల తొమ్ముతాఁకెడు ప , యోదర యుగ్మముఁబోలు కర్ణి కా
రవికలి చెంతఁ గొనుల తె , అంగున నూఁగెడు కొమ్మలందునం
దవిలి పసిండు పెంట్లు తమ , దట్టపుఁ గ్రొమ్ముడిఁ గండుఁ దేటులున్
గవగొని క్రొత్తపెండ్లి పని , గాంచుట గాంచిరి వార లయ్యెడన్

చ॥ పటిక దొనల్ గనంబడఁగ , బండలె యంచు భ్రమించి సుందరుల్
తటుకునఁ బోవ వస్త్రములు , దావణులుం దడియంగ రత్నయు
క్కటకములొప్పు హస్తముల , గట్టిగఁదట్టుచు వీరమద్దియల్
బటుపుగఁగాళ్ళదాల్చు నెఱ , బంటులు నవ్వెరి కేకవెట్టుచున్.

సీ॥ చూచిరి పెక్కింటి , సొంపుపూఁబాన్పుల , బంగరు సరుల నా , రంగఁగనిరి
గాంచిరి విరహాగ్ని , గ్రాగి మాడిన కిస, లయములు గలుగు త , ల్పములుకొన్ని
కని రింద్రగోపంబు , లనుబోలు తంబల బాదాజి యంటిన , పటికతాలఁ
జిదిమి సరులుగూర్చి , చెదరవైచిన వాని, నొరపిడిచేఁ దావి , పొరయు తరులఁ

తే॥ బనయె లేదనివెలయాండ్రు , వదలువిటులఁ, బోలె సుందరుల్ మితిమీఱి , పుష్పరసము
త్రావి పాఱవైవఁగఁ బడి , క్రాలుచుండు, కప్ర మధుపాత్రములు పెక్కు , గాంచరచట

సీ॥ కలువలఁబోలు క , న్నులు మిక్కిలివలింపఁ, బగడంపు నోటఁ జి , ర్నుగవు తొలఁక
కనుదోయి కింపైన , చనుదోయిపైఁ దార, హారముల్ లేచుచు , దారుచుండ
ముఖచంద్రుఁ గబిళింప , మొనయు రాహువనంగ, వేణియు వెన్నంటి , వీఁగియాడఁ
గుండల యుగళముల్ , గునిసియాడఁగ వేల్పు, గరిత లయ్యాల లూఁ , గంగఁగనిరి

తే॥ నిసులు పగలుగ మార్చెడి , నేర్పుగలుగు, పటికబండలపై మరు , పనులుపూని
బడలి నిర్జరకాంతలు , విడిచినట్టి, కల్పమాలికల్ తొడవులు , గాంచి రచట.

సీ॥ కరతలంబు వలె వి , కాస మొంచెడు కుట్టు, లొంగ మలరు నాగ , లింగముఁగని
పడగపామని స్రమ , పడి శూలములవోలు, కనులనుముకుళించు , కొనెడువారు
మగతాలలో నీడఁ , దగఁగాననగు పూలఁ, గోసియిండని ప్రేమఁ , గొనరువారు
కంగేలి చిగురులఁ , గెంగేల గోళులఁ, జిదిమి వక్షముల నుం , చికొనువారు

తే॥ విరులఁ దమకించి కోయంగఁ , బఱచువారు, వివిధ వర్ణముల్ సవరత్న , వితతి వలన
నడరు మలయందు మలయుచు , నంపలట్లు, మొనసిదొడ్దదొనలలోన , మునుగువారు

ఉ॥ కాంతః చలింపవెల్గు సహ , కార సువర్ణదళంబు లన్నియుం
గాంతివలింపవెల్గు సహ , కార సువర్ణదళంబులే యగున్
సంతత మంజులప్రసవ , సౌరభ సీమలె కొమ్మలయ్యెడన్
సంతత మంజులప్రసవ , సౌరభ సీమలె కొమ్మ లయ్యెడన్ .

క॥ శుకవాణీ కలకంఠీ, నికరధ్వని విని భుజంగ . నివహము లేవన్
శుకవాణీ కలకంఠీ, నికరధ్వని విని భుజంగ . నివహము లేచున్

క॥ తావుల గోరంట కొమలు, తావుల గోరంట కొమలు , తనివి చెలింగన్
మావుల మురువై న పరువు, మావుల మురువై న పరువు , మన్నించి రొగిన్.

తే॥ రాజ ముఖ దర్శనంబునఁ , దేజు మాసి, పుండరీక చయంబుల , పొలుపు లడఁగ
రాజముఖ దర్శనంబునఁ దేజు మాసి, పుండరీక చయంబుల , పొలుపు లడఁగె

క॥ తిన్నని యామోద మలరఁ , బున్నాగ చయంబు లచటఁ , బొలుపుగ వెలయన్
దిన్నని యామోద మలరఁ బున్నాగ చయంబు లచటఁ , పొలుపుగ వెలసెన్.

ఉ॥ శ్రీరమణీయ నీతి మహి , పీయూతి , స్వంచన వాహి నీంద్ర భూ
దార విహార భాసుర ము , దస్థితి చామర ఖడ్గభాతి వం
శీరుతి యూధ సంహతి వి , శేషక ధాతు చరాగర క్తి సౌం
పారు ద్విజన్మరీతిఁ గన , నవ్వని పోల్చె నృపాలు వీడునాన్.

క॥ విలసిత గణికాతతి సర, సుల సుమనో మోద గరిమ , సురుచిర మయ్యెన్
విలసిత గణికాతతి , సర, సులసుమనోమోద గరిమ , సురుచిర మయ్యెన్.

క॥ భోగి హరి నాగ సద్విజ, పూగమ్ముల నొప్ప రాజ , భూభృద్వరుఁడున్
భోగి హరి నాగ సద్విజ, పూగమ్ముల నొప్ప రాజ , భూభృద్వరమున్.

తే॥ భవ్యసురసాలములు వర , ఫలములొసఁగు, కతన నందన సరణిఁ బ , ర్వతమువెలయు
శీత లాంబుశీకర యురీ , శీర్షకంబు, నగుచు హరకపర్దమువోలె . నందమొందు.

తే॥ పొంగుచున్న తేనెనుద్రావఁ , బువులలోన, మునరు మధుపంబులంబోలి , మూఁగి ప్రిలు
పురుపులుం గూడి యా గిరి , చరియలఁడు, వీడ మదిరాక క్రీడించి , రాడిపాడి.

తే॥ దిగుట దలఁచిన గొప్ప పీ , డగను దోఁచ, దాని మాని యా గిరి వీడి , తరలరైరి
స్వర్గ సుఖమును గోరు న , జ్ఞనులవలెఁ ద, దేక మానసులై వీడి , కెతర చింత.

తే॥ మొగుతులొప్పునస్తాద్రి యే , నుఁగునుపోలెఁ, గమలమిత్రుండుదుముకుసిం , గమునుపోలె
గజవిరోధి క్రుమ్ముచేతఁ గాఱునెత్రు, కరణి నాకనమెఱునై కానిపించె.

తే॥ మావి ప్రాశురెఱ్ఱిని కాంతి , మలయనొప్పెఁ, గొఱుతలేక క్రొంజిగుళులు , కొఱులుసరణి
తన యొడలు మొత్తమా కాంతి , తనడకతన, రత్నఖచితమౌరహిని , ర్వతముమెఱునె

తే॥ కనుల పండువౌతద్వృశ్యఁ , రాంతివలన, వెలుగు శిరముల్ పెక్కులు , కలిగియుంటఁ
జందనం బురంబు పయ న , లంది నట్టి, వెన్ను చందాన నమ్ముల , వెలసె నపుడు.

“కాంతః చలింప” అను పద్యమునుండి ఎనిమిది పద్యములు మూలమునను కేవల శబ్దాల
ధానములై యుండుటంజేసి అనువదిం పఁచడక స్వతంత్రించినవి.

తే॥ ఒడలు ప్రాణంబులట్టు లొం , దొరులు ప్రేమ, గలుగువారలు సింగముల్ , గజములేణ
ములును తమతమ పెంటులఁ , గలిసి నెడలు, విధమునన్ వచ్చి మలక్రింద , విడిసిరంత.

డి॥ వేడి మయాఖ జాలమును , విస్తృత కేసరముల్ జ్వలింపఁగాఁ
దోడిమి నొప్పు క్రుద్ధ హరి , ముఖ్యుఁడు నాఁ జను నొంటికల్లు తే
రేడు గుఱాల జోడు పగ , లేలిక క్రుంకుడుగట్టు చేర నా
జాడ యెఱింగి దంతులన , సాగి బయ్యెదె మబ్బు తెట్టువల్.

పీ॥ మందారమును మించు మకరంద గంధంబు, పరపు దామముఁదాల్చు , ప్రభువరేణ్య
వాహిని యను పెను , వారాళి యందెల్లఁ, జెందామరలు పూచు , చంద మొంది
దీపముల్ వెలిగె నిం , పే పార జనముల, మనముల రంజించు , గొనము తోడ
యచ్చంపు టిసుకలో , నాణిముత్తై ములీని, శంఖంబు చరియించు , సరణి నమరి

తే॥ శీతలాబ్ధిలో బిందువుల్ , చెదరఁజేయు, నలల నడుమను వెలువడి , చలువజోతి
వేల్పుమూఁకల విందు వి , స్వీదిఁదోఁచెఁ, జొక్క లెల్లను గొలుచుచుఁ, జుట్టియుండ.

తే॥ పొలసునీచు వీచెడినల్ల , జలది తెల్ల, చంద్రుఁ గాంచఁగ నది యోర్వఁ , జాలనట్టు
భూషవాహిని మానినీ , ముఖములనెడి, విమల చంద్రులఁ గాంచెను , వేలకొలది.

చ॥ వెడలిచి రత్నహారముల , వేడుకఁదాలిచి తాఠహారముల్
నడలిచి కేశపాశములు , చక్కనితావి పొగల్ దగిల్చి మున్
ముడిచిన చల్లఁదేనెగల , మొల్లనరంబుల నిచ్చలేమిచే
గిడిచి మృగాక్షులంతఁదమ , వేణులఁ దాల్చిరి జాజిమాలికల్.

సీ॥ నటకులు నటియించు , నర్తన స్థలముల, వెలలు మృదంగ గుం , డిల రవమ్ము
నతివల పాటల , నలరు స్వరంబును, బిగినరంబులఁ దోఁచు , విమల రవము
లయవైచు కరతాళ , లలితనినాదమ్ము, పిల్లనగ్రోవి పొం , పిరి రుతమ్ము
క్రొత్తగాఁ బదములు , గూర్చి పాడెడుధ్వను, లమరులు వెఱఁగంద , నతిశయిలై

తే॥ త్రావు వారల తొట్రు శ , బిములు నరుల, కమరు రొదలును కరులగీఁ , కలును హరుల
హేషలును గూడి యేదియు , నెఱుగరాక, కలకలంబు లా గుంపులఁ , గలయఁ బెర్చె.

సీ॥ పొలుపుగాఁ బూర్వంబు , భుజియింపఁ బడని సు, ధంతోలు మదనశా , ప్రవిషయంబు
లనుభవ విజ్ఞాన , మొనరుట చేతను, దొరకక దొరకక , దొరకినట్టి
యమృతంబుఁబోలు ల , తాంగుల హృదయంబు, నం బుట్టు ప్రణయకో , పంబు వోవఁ
బలు పాట్లువడి యూఱ , డిలఁజేయు చేతలన్, గ్రొత్తమట్టులఁగొని , కూర్చుపదము

తే॥ పాడుఁ డనుచు వెలందుల , వేడికొనుచు, వారు పాడఁగఁ జెచి చవు , లార వినుచుఁ
దర్శము గ్రహించి కనుల న , ర్తనముచేసి, రంజిలుటచేతఁ దెలియక , రాత్రి కడచె

15. పుష్పాపచయ పటలము. 38.

చ॥ రిక్కలు పండ్లుగాఁజెలఁగు , రేయను రాక్షసరాజుఁగూల్పుగా
వెక్కనమైన వెల్గులను , వెయికరంబులు మీఱఁజూచి ప్రా
గ్విక్కుధరం బనం జను ను , దీర్ఘ కహరమునందు దోఁచెఁ జెం
పెక్కఁగ భానుఁడన్ నర మ్మ , గేంద్రుడు సర్వజగంబు మేల్కొనన్

మ॥ ఇన రాజన్య విశిష్టఁడౌ దశరథుం , డింపారఁ గాల్గంబులన్
బొనరం దీరిచి తన్ను చుట్టి జనముల్ , భూపాలురుం గొల్వ న్నం
దనమందెక్కి చనంబులుం దొరుపులుం , దన్నొందఁగా నొప్పుశో
ణనదిం జేరె దినేక్వరుండు నడుమిం , టన్ జేరె నవ్వేళకున్

తే॥ రాజులును రాకుమారులు , రాణువయును, తమ వరాంగులతోఁ గూడి , తనియఁదిరిగి
సుమములం గోయ మనములు , త్పుకత నొంద, సొంపుపెంపారువనములఁ , జొచ్చిరంత

చ॥ బొమలు శరాసనంబులుగఁ , బూనిచి చూపుల తూపు లేసి గా
యము లొనరింతు రంచుఁ జను , నంగమునం , జనె బర్హి సంఘముల్
ప్రమదల పల్కులన్ విని శ్ర , పం గొని చిల్క లొదింగెఁ గాల్పిడన్
బ్రమసి బిడెంబు నొందు క్రియఁ , బాటుచు నుండె మరాళ సంఘముల్.

తే॥ కుండలంబులు మెఱయంగ , నిండ మునరు, తుమ్మెదలురొద సేయ నీఁ , దుటలుచూచి
హితలు పతులు లత్తాంగుల , లతలనుండి, యెఱుంగలేక మిఱకరించి , రెంతో సేపు.

ఉ॥ కోయిల లయ్యెడన్ మణులు , గూర్చిన భూషణముల్ ధరించి రా
గాయత వాక్చమత్కృతుల , నందిన యక్కలకంఠు లుబ్బుచున్
కోయని యార్వ బెగ్గడిలి , కూయక యుండఁగ లేదు సిగ్గుచే
వాయి గదల్చి వల్పులు సు , వక్త ల సన్నిధి వా మెదల్తురే?

తరువోజ॥ వినముకంటెను మించు , వెడద కిన్గవల, వేడ్క నమృతమనఁ , బ్రేమించిచూచి
యొనపరుల్ కేల్దమ్మి , నొందఁగ వంప, నున్నతంబులయి పూ , లొప్పిన లతలు
కుసుమ కోమలములొ , కొమల పాదములఁ, గూరిమిఁ బువ్వులు , గురిసియడంగెఁ
గొనరక సుమలతాం , గులకడ నుజిది, క్రుంగ నమ్రులుగాక , కొఱలువారెవరొ .

ఉ॥ ఇందిరఁ బోలు నిందుముఖ , లిమ్ముగఁ దాఁకఁగఁ గేలు దమ్ములన్
సుందర పీన వక్షములు , శోభిలు విశ్రమ సింహ దోర్గిరుల్
చెందిన యున్నతిం గుదిసి , చిక్కి వినమ్రము లొచు నుండ న
న్నందన మొందు పూలతలు , నమ్రము లొటఁ దలంప నబ్రమే?

తే॥ సరసులలోనఁ బూవని ప్ర , శస్త్ర వనేజ కువాలయంబులన్
దిరవడఁ జంద్రవంక గల , తీచలు పూవఁగఁ గాంచి తుమ్మెదల్

పెరవున వచ్చి మూగి మఱి , వేసరి తోలినఁ బోవకుండఁ గ్రొ
త్త రుచులఁ గోరువా రొకట , దక్కిన వానిని వీడువారలే ?

చ॥ శిలలనఁజెల్లి చేవమెయిఁ , జెన్నలరారు భుజంబు లొప్పు వీ
రుల కడఁ జేరు కేకి నపు , రుం గల చామలఁబోలెఁ గొన్ని పు
ష్పలతలు కోమలంబులయి , పంగి యడంకువ నొప్పెఁ గొన్ని తీ
వలు మఱి చేతికందవును , పంగపు కిన్వడు వారకై వడిన్.

ఉ॥ పూవులు కోయఁగా లతలు , పోడిమి మాయుటఁ గాంచి బొమ్మలన్
తైవడి నొప్పు కప్పురపు , గండులు కాంతుల కివ్వి యెవ్విధిన్
మైవడిఁ గూర్చునంచు మణి , మండనముల్ కయిసేసి సన్ననౌ
తీవలఁ గాంచుచుండి రటఁ , దేకువఁ జల్లని తూపు చూపులన్.

ఉత్సాహ॥ అలరు విరులఁ దేనెఁద్రావు , నళులు వికచ పుష్ప మా
లలను వదలి వట్టి వగు వె , లండుల జడఁ జేరి మున్
వలచు పువులఁ దలఁప , వయ్యెఁ బ్రాజ్ఞ వరులు సంగదం
బులు పొసంగు చోట సుఖము , పొందువారలే గదా ?

ఉ॥ అందముచేత నిందిరకు , నాభరణం బని చెప్ప నొప్పు రా
కేందు నిభాన్య కంజము క , యిం గదియించి పలుంగు బండ నీ
దం దన బింబముం గని యె , దంద తడంబడ నీరు గార్చె నీ
చందనగంది నా ప్రియు ని , జంబుగ లోఁగొనె నంచు నేంచుచున్

చ॥ పొలుపుగఁ దాల్చియున్న విరి పూసరముం గొని యొక్క భూపుఁ డి
మ్మలఁ బ్రియురాలి కంతమునఁ , బూస్సఁగఁ గాంచిన చెల్వ యొర్తు పే
రలుకను మోము వాడె నయ , నాశ్రులు ముత్తైము లట్లు గబ్బి గు
బ్బిల పయిఁ జింద నేడ్చెను; న , పత్నుల మేలిమి నోర్తురే చెలుల్ ?

చ॥ ప్రియుఁడగు నొక్క రాజు తన , ప్రేముడి కాంత మయూర లీలల న్
గయికొని రాఁగ నామె మదిఁ , గానఁగ నొక్కలతా నికుంజముం
బయికొని దాఁగ రామ చొరఁ , బాతీ మనోహరుఁ గానలేమికిన్
మయి తన ప్రాణమున్ వెదకు , మాడ్కి మఱింగె సురింగెఁ జెంగటన్.

ఉత్సాహ॥ కాటుక గల కట్టి కనులఁ , గావి రంగు గానరా
మీటి యీఁతఁ దాల్చి యున్న , మేటి పైని యీసునన్
జోటి యొకతె యందకుండు , సుమముఁ గాంచి కోయుమా
మాటి కొందు ననుచుఁ గేలు , మడిచి వేఁడెఁ గోకిలన్.

తే॥ పెద్ద యెడ నీటి కాయను , ప్రియుడు గాంచి, పడతి గుబ్బలఁ బోలునీ , పల మనంగ
నే పడతి గుబ్బలని మది, యెరియ నేడ్చె, వెక్క వెలవెల పోయెను , వెలది యొకతె.

తే॥ ఆల మన్నంతఁ బెల్లుబ్బు , నద్రి భుజని, పుష్పములఁగోయు న్మరనిభుఁ , బూవుఁబోణి
నీలవేణి కోకిలవాణి , కేలఁగనులు, మూసి, యెవరన నిట్టార్చె , మోము వాడ్చి.

తే॥ బురదఁ బుట్టని తమ్ములఁ , బోలు కేలు, చాచి పూలు గోరిన తన , సకులఁ గాంచి
ననల నొనఁగక యొక్కండు , నడుమ నిలిచె, దాచ కీయకుండెడు లోభి , దంభియట్లు.

తే॥ ప్రియుడు పొరపడి వేటొక , పేరఁ బిలువ, నూడఁ దీసిన చురియ నా , నుజిమిచూచి
పరువు తలవంపఁ బూవుతో , వైచెనొకతె, అదియు నిట్టూర్చుచే నల్ల , నయ్యె మాడి.

తే॥ కులసతులు విరిదమిమ్మో , ముల పెలుంగు, కటికనులఁ గాంచి కాంక్షతో , గలయఁ దిరుగ
మదజలముద్రావమధువముల్ , మలయఁ దిరుగు, మవపుటెనుఁగుఁ బోలెను , మన్నెదొకఁడు.

ఉ॥ పొచ్చెము లేని హాసు గల , భూవరుఁ దొక్కఁడు సంజఁ దోచురే
నెచ్చెలి వంక వంట నయ , నెన్నుదు రొప్పు లతాంగికిన్ మదిన్
మెచ్చినరించు వేటు చెలి, చిన్నకు సాముగఁ బంచు పువ్వులన్
జెచ్చెరఁ జిమ్మి పోయి రటఁ , జీరఁజతోడఁ గలాపపాళితో.

పీ॥ నైజ గంధమునొంది , నలుపుగా విరిసిన, తులుము నెప్పటి యట్ల , తులుముకొనక
జాతిన పయ్యంట , నపదరించక బ్రోవఁ , జెడరిన ముత్యాల , చింతఁ గొనక
తాను వెదకునది , తనలోని ప్రాణమో, యేదో? యనఁగ నెల్ల , యెడలఁ దిరిగి
మకరంద బిందువుల్ , రకముగఁ జిందు క్రొం, దలిరుల వెదకె సుం , దరి యొకర్లు

తే॥ ప్రియుడు ముదమున పచ్చుచో , బిట్ట బిగిసి, పలుక కాతఁడు వేసరి , తొలఁగు పిదపఁ
దహతహంపడి దయితుని , దారి నిలువఁ , జిలుక సంపి తానును వెంట , వెలెతె నోర్తు.

తే॥ విరుల నరములుదాల్చిన , పేరురమున, విరుల శరములు విరివిగా , విచ్చి తూటఁ
గృత్యమెఱుంగక మాడపిఁ యాయఁగలవె, మంచిమందారసుమముని , మసలునొకఁడు

తే॥ అగడు కల్పించుకొని కోప , మాట కేడ్చి, పెదకి చేర్చి కూర్చిన తావి , విరి నరంబుఁ
దాల్చి యద్దంబు గని భర్త , తడసి యుక్కి, కడలుగొని చిడిముడిపడె , మడఁతి యొకతె

చ॥ యమునకు నోరె మిచ్చు గుణ , మందిన కుంతముఁ దాల్చు నాప్రియుం
డమిత ముదంబు నెందు నును , నానను దాల్చిగలే దలంకృతుల్
తమి గొనీ యీ శరీరమునఁ , దాల్చును జీవము లంచు భూషణన్
గ్రమమున నూడ్చియిచ్చె నొక , కామిని కోర్తి వియోగ వేదనన్.

ఉ॥ చెంగటి యాటమందు తన , చిల్క యడంగుట గాంచి కంచెలన్
లొంగక బూరటిల్లిన వ , లుంద చనుంగవ మోవలేమికిం

గ్రుంగి వడంకు నెన్నడుము , కూడని నొవ్వివహింపఁ జెచ్చెరన్
బంగరు గిన్నెఁ బట్టికొని , పర్విడు నొక్కవరాంగి కుండుచున్.

ఉ॥ అంచను గాంచి దాని నడ , యందముఁ గాంచి సహాయ లీల నే
తెంచుటఁగాంచి మైత్రి కరు , దెంచె నటంపుఁ తలంచెఁ దోడు గా
నెంచెను నిన్ను గాంచు జను , లెంచరె యందము లేని దంచు నీ
కించెడి భూష లిత్తు ధరి , యింపుమ యంచొక ముద్దరా లనెన్.

చ॥ విమల శిరోమణిం గదిసి , వ్రేలెడి కీల్దడఁ గాంచి పెన్ భుజం
గమ మని కాటి నెమ్మి వెను , కం బొడువం గని సుందరాంగి యో
ర్తమిత భయంబునం బఱచి , యప్పటి కుండిన కిన్న పీడి మో
దము వలకాని కెచ్చిరిలఁ , దాతె ననుంగు నొడిం దటాలునన్.

చ॥ అసదృశ సుందరాంగి యొక , యర్మిలి కాంతను పైఁడిబొమ్మఁ యిం
పెనఁగు మరందమాఁ ప్రయన , భీః నను గన్గొను మంచుఁ గన్నులన్
బొనఁగఁ గమూసి కోయఁదగు , పుష్పలతా నికటంబు చేరి యో
హాసపరిః రోసి కాంచు మని , యుబ్బున నవ్వెను గేలి గొట్టుచున్.

తే॥ వింటి నారి లవంగ తీ , వియలఁ జుట్టి, పంకజముఁ దాల్చి యువక ద , ర్పకుఁ దొకండు
వీలవేణుల వదన వ , నేజములకు, నుదయ రాగ భాస్కరుఁ బోలె , నొప్పు మిగిలె.

తే॥ చెఱకువిలుకాఁడునిగ్గిలు , చెలువ మమరు, మగలు కొందఱు తరితీపు , లెగయఁగొలుపు
చెలుల కలికి పల్కులకు వి , శేష ఫణితి, శాస్త్రములకు వలెన్ వ్యాఖ్య , నలుపువారు.

తే॥ భ్రమర గీతముల్ వంశ ర , వమ్ముగాఁగ, ననమ శరుఁడనువ్రేడు ల , క్ష్యమ్ముచూపఁ
గడుపు నడుమను కోడెలు , గదలు కరణి, గలువ కంటలు చుట్టిరాఁ , గదలువారు.

తే॥ మది గడంకచే మునులు ను , న్మధుని వింటి, గెలుతు రనుకొంట పట్టి మా , టలె నిజంబు
చిన్నిలతలఁ బ్రసూనముల్ , చిదుము నీమె, కనుబొమలెవారిలొంగింపఁ , గలపుచూడు.

క॥ పొన్న తరు వెక్కిన ప్రయుని, యెన్నికలో నెక్కినిలిచె , నిందువదనయే
యెన్నఁదగు జ్ఞానులేనిం, దిన్నగ గురు కుచల గెలిచి , తిరుగం గలరే?

తే॥ దేవతలచేతనేని చి , త్రింపరాని, సుషమ యంద తలంపును , చూపు నిలిపి
పుష్పశాఖపై నుండిన , పురుషుఁ దొకడు, మొగ్గలును చిగురులుగోసి , ముగుడకొనఁగె

తే॥ గదను పోలిన భుజములు , గల యొకండు, ప్రయనభిని గాంచె నాయలి , వేణి బింబ
ఫలముఁబోలునోటదుకు , పలుకువలుకఁ, గనలు గొనె నని మదిజాలఁ , గలఁతనొందె

క॥ అను నిట్టి చెయ్యులం గల, వనితలు పురుషులును గూడి , వనమున విరులక
దనియఁగఁ గోసిరి వేసట, గొని జలముల నాడ నిచ్చ , గొనిరి మనములన్.

19. జలక్రీడాపటలము 31

చ॥ లలితులు దివ్యమూర్తులక , లంకులు దేవ గణంబు సిగ్గిలన్
బొలసి శరీముఖంబులు ప్ర , పుల్ల సరస్సులనుండి యుంకృతుల్
సలుపుచు మూఁగి లేవ విల , స ద్విసవాటులనుండి పెంటులం
గలిసి మదేభముల్ చను ర , కంబున నేగిరి శ్రీలతో డుతన్.

తే॥ కొలకులం దిగి క్రీడింప , పెంటలు లీల, మునుపు దుర్వాసుఁ డింద్రుని , గనలి తిట్ట
నతని సంపద యప్పుర , స్పృతులతోడ, గడలిఁ జేరిన దృశ్య మ , య్యెడలఁ దోచె.

చ॥ కలుకుల కన్నులం బలెనె , కల్వలు పూచెను కల్వలంబలెన్
జెలువల కన్నుదోయి విక , సింఛెను కోకనదంబులెల్ల న
వ్వెలఁదుల మోముదమ్మి వలె , విచ్చె వరాంగుల మోములెల్ల నా
జలజము లుల్ల సిల్ల క్రియ , జానుగఁ బొందె వికాస సంపదన్.

ఉ॥ ఇందిరఁ బోలి కొందఱు ని , జేకుల తొమ్ములఁ జేరినారు వే
కొందఱు వారి కేలు జత , గూర్చి జయేందీర నాఁగ నుండ్రీ పైఁ
గొందఱు పాశ విచ్చుక్రియ , గొట్టములం గొని నీరు చిమ్మి రం
దందుల మీలు క్రుళ్ళ భయ , మందీరి చేరిరి వారి కౌగిలిన్.

తే॥ గందవాడినొందొరులువల్లఁ , గడఁగువారు, విమలజలమునోకులఁ బట్టి , యుమియువారు
అంజులలఁ దోయములు చల్ల , లాడువారు, కుచములంబవిరులు పడఁ , గుందువారు.

తే॥ మెఱుపుఁబోలిన మధ్యముల్ , మెఱయువారు, వెదురుఁ బోలినభుజముల , వెలయువారు
విరియు కేశముల్ మొగముల , మఱుఁగుపఱుపఁ జేరి క్రీడింప నంచలఁ , జీరువారు.

సీ॥ పగడంబు డంబు బిం , బంబు రాగంబు ప, ద్మంబు నింబారు మొ , గంబు లలర
కువలయ నయనముల్ , చవులించు నించు సం, చున మించు మించిన , సుందరాంగు
లడరి జడమ్ముల , నడుమను నడయాడు, వాలుగ మీలను , లీలఁ గనుచు
నీ తటాకంబుల , కెల్లను కన్నులు, కలవె యంచు హేతులఁ , బలుకువారు

తే॥ తమిని విభుల భుజంబులఁ , చడవు పూన్కిఁ, దరుల నున్న మయూరముల్ , విరిసిపాటఁ
గుందనపుఁ గుండలమ్ములు , గునిసి యాడ, దరులఁ జేరువారలు నైరి , తరుణు లచ్చుచు

తే॥ నిర్జరాంగనఁ బోలిన , నెలఁత యొకత, నీటఁ బ్రతిబింబితం బైన , నీడఁ గాంచి
నేను నవ్వ నవ్వనది నా , నెచ్చెలి యని, గబ్బి గుబ్బుల సర మీయఁ , గడఁగెఁ బ్రీతి.

తే॥ అచటఁ బొసఁగిన దొసఁగేదొ , యరయరాదు, మీలఁబోలియెఱ్ఱనివాట , వాలుకనుల
నెఱ్ఱజేసి పంకజములం , దివిడి నిలుచఁ, జెలువమొగమేర్పఱుప శంక , చెందెఁబ్రయుఁడు.

చ॥ తలిరులవంటి హస్తములఁ , చార్చిన కంకణముల్ శరీముఖం
బుల రొదతోడ నార్వ జల , పూరమునం జొరఁబాట హేమమే
ఖలలు తునింగి కాళ్ళఁ జెనఁ , గన్ భుజగంబులు చుట్టె నంచు వె
ల్వెం గొని కంప మొందిరి వి , భీత మృగాజులు కొంద బత్తటిన్.

చ॥ తొలి కలకాద్ధిఁ ద్రచ్చునెడ , దుర్బటమౌ సుధతోడఁ దోచు వే
ల్పుల జవరాండ్రు చుట్టుకొనఁ , బొల్పుగు మంచరచుట్టు లంగదం
బులు కడియంబులున్ వెలయు , పుష్ప భుజాండగు నొక్క రాజు తన్
గలుకులు చుట్టి నిల్వ జల , కంబుల నాడుచునుండె వేడ్కెమ్మె.

ఉ॥ కంకణముల్ ధరించు కర , కంజములున్ జిలునవ్వు కవ్వు రా
గాంకితమైన మోవులు ధ్వ , జాంచలలీలఁ జలించు మధ్యముల్
పొంకముగాఁగ నొప్పు పువ్వు , బోడులలోనఁ జెలంగు రాజ మీ
నాంకుడు తోచె నిర్వ రిశి , హస్తినులం గల హస్తికై వడిన్.

ఉ॥ కారు నెమిళ్ళ క్రొవ్వు లతఁ , గం దగు చాయలు గల్గి మబ్బులం
గేరిన కేశ పాశములు , గీల్కొను చిల్కల కొల్కి కూటముం
జేరిన యొక్క తేడు విల , సిల్లె సురాపగ తీరమందు పెం
పారిన ముక్ష నంచయ స , మాశ్రిత పూర్ణ శశాంకుకై వడిన్.

చ॥ అరుదగు తుంట వింటి యన , మాన్యునకున్ వల పొండె కాక యం
పఱయు నొసంగు దృష్టి గల , మానసి యొర్తు నభీ జనం బలం
కరణము గూర్పుఁ జెల్వల ని , కాయమునన్ వెలసెన్ మనోజ్ఞయై
విరుల తటాకమందు కడుఁ , బెద్ద జలేజము విచ్చు మచ్చునన్.

తే॥ చెలులు పలుపురు తన చుట్టు , పలిచియుండఁ , బ్రమర యొక్కర్తు విరిసిన , ప్రసవనికర
వల్లు లొకకొన్ని యొలయఁగాఁ , బాల వెల్లిఁ , బొడమినట్టి కల్పకవల్లి , పొడవు సూపె.

పీ॥ గురు కళంబుల నుండి , కొన్న సరంబముల్, కొబ్బరి మ్రాకులఁ , గొన్న కుచము
లేరి యొద్దను గొనఁ , నేరసి యనవద్య, సౌందర్య మొప్పారు , నన్ను తాంగి
కంచెలలోన వి , గించిన వక్షజ, ములును వెలికి దూఁక , ముసీగినంత
విమల జలంబుల , చెలుఁగు రాకా చంద్రు, ప్రతిబింబ మన మోము , పరిధవిల్లె.

తే॥ పలుచు చుజములు పలువల , వెలికి నులుకు, నుజిదిపిలుఁదులుకంభవ , యోధరమ్ము
లొందొకటి మీజి క్రమ్ముచు , నుంటఁ జేసి, వెల్లువలు తటముల మీజి , విరియఁబాతె

తే॥ ఎల్ల నోరు తెల్లఁగ గను , లెఱుగాఁగఁ , దావి గందము తొలఁగ వ , త్రములు నలఁగ
జలజ వచనలు మునిగిన , కొలఁకు చూడఁ , బ్రేమ మీఱఁగఁ గవిసిన , ప్రియునిపోలె.

తే॥ మాన్యులంగూడితిరుగు సా , మాన్యులేని మాన్యులౌట యుక్తమకదా , మత్స్యములును
దరుణుల యొడళ్ళ తావుల , బరిమళించె , బెర నిదర్శన మీక దీని , కరయ వలెనె?

క॥ తరుణుల చందనములతో , దరుణుల కుంకుమము గలిసి , తగ నిండిన యా
సరసి నొకచోటు నీలపు , శరదమ్మన నెట్ట మొగులు , చంద మ్మయ్యెన్.

క॥ అలఁదిన యొడలి యగురుతో , గలిసిన కలపంబు నీట , గడుగం బడఁగా
దులకంచు మెఱుఁగుఁబోలులు , విలసిల్లిరి సానఁ దేలు , పెను మణు లనఁగన్.

క॥ చెలువుని భుజమున నంగన , చెలువుగ గందమున వ్రాయు , చిత్రము సరసి
జలముల దుడువ బడుట తా , దెలియక కను లెట్ట జేసి , తీక్షణఁ జూచెన్.

తే॥ వలుద పిఱుదులు దర్పక , జ్వరము కలుగు, నతివ యొక్కతె కలపంబు , లలరుఁదేనె
క్రొవ్విరులు పుప్పొడియుఁ గొలఁ , కున జలంబు, తోడ సలసలనుడికెను , ధూమ మెగయ

క॥ వనజ నివాసిని బ్రాంతిని, దన కరమున జలక మార్పు , దంతిం బోలెన్
వనమాలా భుజఁ దొక్కఁడు, తన కరముల నీర మెత్తి , తరుణిం దడిపెన్.

తే॥ మెల్లని నడక నోడింప , మెలఁక లుంచు, మృదు వదములఁ బోలిన వన , నెదలఁ గనలి
క్రొక్కులాడుచున్నవియన , దొట్రుకొనియె, నలినములమీదియంచపి , ల్లలు నయారె

తే॥ చందనము వోవఁ దేటయై , సొరు గొనుచు, హేమ కుంభంబులంబోలి , యెనకమెనఁగు
గబ్బి గుబ్బులఁ గని దర్ప , క జ్వరమున, నడలు కాముకు లెందతో , నుడువఁదరమె?

క॥ ఏలిక విరిసిన తామర , బోలిన కేల్పాచి జాడ , పొలపము దెలుపన్
లోలాక్షి చేటి కన్నుల , మూలముగఁ గటాక్ష సంజ్ఞ , బోడిమిఁ జేసెన్.

తే॥ ఆలలు త్రోయుచుఁ బరువిడి , యలముకొనఁగ, నురలు నీట మునుంగు ర , క్రోత్పలములు
హరిణనేత్రల మోమంద , మందలేమి, మదిని సిగ్గిలి తాగిన , మాడ్కి నొప్పె.

క॥ ఈరీతిం గ్రీడించిన, వీరులు మానినులు సరసి , వీడుచు దరులం
జేరుచు దువ్వలువ లలం, కారంబులు దాల్చి లెల్ల , గాంచిన తనివెన్

ఉ॥ కోరిన వట్టు నీరముల , గ్రుంకి వదంపడి వీడినట్టి కా
సారము లొప్పె రిక్కలును , చంద్రుడు వీడిన మిన్నువోలె నిం
దారఁగ విచ్చియున్న జల , జావళి యెల్లఁ దొలంగి దోపు వో
గారము దక్కి కుండి మది , గండి యలందురు పేద చందమై

క॥ హరిణాఘోరితోఁ బురుషులు, బెరసి జలము లాడుచుంట , వీక్షించిన యా
తరణి యటులాడఁ గోరిన, కరణిం జని చాయతోడ , గడలిఁ గ్రుంకెన్.

క॥ బ్రహ్మానుఁ డనుచు నోడియు, జలమున మఱి యరులపైకి , జను నృపుఁ బోలెన్
వెలఁదుల మొగముల కోడిన, నెలయు మరలఁ బైకి నెక్క , నెలకొను కడిమిన్.

మధుపానపటలము. 67

ఉ॥ తెల్లని కల్లు వెల్లువనఁ , దేటగు పాటలు రూపుతో నిటుల్
చెల్లె ననంగ, నుల్ల మునఁ , జిక్కని మోహము నిండిపోర్లి యీ
వెల్లువ యయ్యె నా వెలసి , పెల్లుగ వెన్నెల రెల్ల నేత్రముల్
చల్లన గాఁగ నెల్లెడల , సాంద్రముగాఁ బరవెన్ జగంబునన్.

చ॥ కలిసినవారి చేతలకుఁ , గల్లునుపోలి వియోగ మొందు వా
రల యును జ్ఞాను దుర్విషవ , రంబయి నెయ్యపు టల్కఁ బూను క
ల్కులకును గూర్పు దూతియయి , గొప్పగ విప్పగ వెన్నెలల్ జగం
బులఁ బరవెన్ మరుండు తన , పూన్కికి బాసట గోర వచ్చె నాన్.

అ॥ నదులు గంగలయ్యె , నుదదులు పాల సం, దరములయ్యెఁ బరవ , తంబురెల్ల
వేండి కొండలయ్యె వెన్నెల పెల్లెద, మంగవించు లేమ , నంగవచ్చు:

ఉ॥ ఎల్లరు నెల్ల దిట్టిచయ , మెల్ల పదార్థము లుల్లసిల్లి క్రొం
దెల్లని వౌటచేత జగ , తీ తల మెల్ల వెలింగెఁ దొల్లి యు
త్పల్ల సరోజ బాణుడిలఁ , బుట్టిన నాఁడు రమా సుమాంగి లో
వెల్లిగఁ బాటు నమ్ముదము , పేరిమిఁ గప్పిన వెల్ల యొల్లె నాన్.

మ॥ పొలఁతుల్ చేరిరి చుక్కలఁజైనఁగు మే , ల్మృత్యుల పందిళ్ళనీ
డల సంచార పయోదముల్ దిగెడు ద , ట్టంబొ వనాంతంబులన్
జెలమం దేతిన నీరువోలు స్పటిక , స్పీత స్ఫుర ద్వేదికా
స్థలంబు బుష్పిత కాయమానముల ని , ప్లాగోష్ఠిఁ గ్రీడింపఁగన్.

తే॥ పుష్పవేణులతోఁ గూడి , పూల సెజ్జ, లందు కాలంబు వుచ్చెడు , నానఁ బురుషు
లమృతముంబోలి లేటయై , యలరు చదువు, హైమచక్షకంబులం గొని , యానిరపుడు.

తే॥ అమర గంధర్వ విద్యార , రాజ్ఞముఖులఁ, గేరు సౌష్ఠవ మొప్పు న , కీర్తిరవాణు
లరులం దేంట్లు తేనియ , లాను లీలఁ, జప్పరించి రాసవమును , చవులు వాట.

తే॥ చంద్రికును పాలఁబోలిన , చషక మూను, చేతికాంతిచేఁ జెలువారి , జేగుటయ్యె
నుదతి యానిన సుర రాగ , నుధను బోరె, నింతి కనుఁగవ యప్పుడ , యెట్లుఁబాటె.

తే॥ అగురుపొగగ్రమ్ము క్రొమ్ముడి , యవఘళిందు, మగువ త్రావిన తెల్లని , మధువువహ్ని
కుండమున నేయివోసిన , కుదురుదాల్చి, యుల్లమున నున్న కామాగ్ని , నొలుకఁజేసె.
చ॥ విలసిత ఫాల యైన యలి , వేణి యొకర్తుక పైఁడిగిన్నెలో
పలఁ దన నీడఁ గంచి చెలు వా మధు వానుడు రమ్మ యంచు వే

పిలిచె; విసంఖుఁ బో ల్కనుల , వేడిమి వాక్కుల నబ్ధి వెన్నయున్
వెలయు మనోజ్ఞురాండ్ర యవి , వేకపు దీటు మఱొందు గల్గునే :

చ॥ అలుకఁగఁ దగ్గ కౌను గల , యంగన యాసవ పాత్ర మందు వే
నలియును కెంపు మోవి చిటు , నవ్వు విష స్ఫురితాగ్ర కుంత వీ
క్షలు గల నీడఁ గాంచి వెఱి , చానరొ యేమి యొనర్తు వద్ది యెం
గిలి యదిక్రాత్త త్రావు మని , కేరెను కుట్టలదంత కాంతితో.

ఉ॥ నూత్న విధంపు హింసలను , నూల్కొనఁ జేసెడి చూపులాడి మేల్
రత్నపు గిన్నెఁ గొముది చొ , రంబడఁ గల్గని సంభ్రమించి వే
యత్నముతోడ నానునెడ , నంగన లెల్లరు కేరి కామినీ
రత్నముఁ గాంచి నవ్వ నల , రామయు శీర్షము వంచి సగ్గిలెన్.

ఉ॥ వీణకుఁ బిల్లఁగ్రోవి కొద , వించెను శ్రావ్యత యీమె యంచు వి
న్నాటముగా వచింపఁదగు , నారి యొకర్తుక కల్వ తావి కల్
నాణెపుఁ బాత్రఁ బట్టి నయ , నంబుల నీడను గాంచి యంత సిం
గాణి బొమల్ వెలుంగఁ దొలఁ , గన్ వడి నూఁదె ద్విరేఫమన్ ద్రమన్.

తే॥ కైపు మిక్కిల ఘూర్జిల్లు , కనులతోడఁ , గల్లనం దిందు బింబంబుఁ , గాంచి యొకతె
యీవురాహుభయంబున , నిచటదాఁగి, యుంచె? యడలకు మభయంబు , నొసఁగితి నను

క॥ సుడియే యనఁదగు పొక్కిలి, యడరు పడఁతి పూల పంది , రందలి జ్యోత్స్నన్
సుడియు మతిచేత మధువని, తొడిఁబడి గిన్నియకుఁ బట్టఁ , దొడఁగెం దోడ్తోన్.

తే॥ మించు నంచునఁ జలియించు , నింపుఁబోడి, సుధను పోలిన పలుకుల , చొప్పుచెడఁగ
రళన నూడిచి విరుల న , రంబు చుట్టె, శిరసునం గట్టె బంగారు , సరిగ చీర.

తే॥ కల్లుపాత్రలోఁ దనమోముఁ , గాంచి యొకతె, నిందుఁ డానఁగ వచ్చెనం , చెడఁ దలంచి
చంద్రః పొలయల్క వేళలఁ , జల్ల నగుదు, వేని యీ కల్లునీ కిపు , డిత్తు ననియె.

తే॥ ఒక్క తిలనాన ముంతేయి , త్రొక్కులాడ, నాననమువయి నొలికించి , యాసవంబు
మైకమున నెఱుంగక మఱి , మధువు నాన, గిండి కెమ్మొవిపై బోర , గించె మరల.

చ॥ పిసిని ధనంబుకై యరిగి , వేచిన యాచకు లట్లు శుమ్మెదల్
ముసరి రవా? సేయ నొక , ముగ్ధ ముఖాజ్ఞము విచ్చి యాసవం
బెసరగ నాన, నానగొని , యింబుగఁ గోరను నానవైదు నా
బిసమున జుట్టసాగె నలి , వేణులు వింతగఁ గాంచుచుండఁగన్

ఉ॥ వాలుగ మీరు బెట్టు చెడి , పాట నొటకా వెలివాణు కత్తి నా
వాలికలైన కన్నులును , వాల్చడయుకా మద బర్హి చాయయున్

గ్రాలులరాంత కోమల యొ , కర్తు ప్రియుండు సురన్ గ్రహింపఁడన్
మేరి గుణంబుతో నదియు , మేకొన దానఁగ నుత్సహింపదున్.

తే॥ ఒకతె కోపాధినయ మూను , నొలుపు దోషఁ, గన్ను లెఱుపొందనొసలు వ , క్రతభజింప
బండ్లు గొలుకుచు నులిత , పల్లవముల, తిమ్మ రడఁచు కర తలములఁ ద్రిప్పుచుండె

చ॥ పలనమునొందు మోవియను , జానగు నెఱ్ఱని దొండపంటిపైఁ
దెలి నెల కాతులంగినిసి , తేజిన తెల్లని పండ్ల నొక్కుచున్
దొరఁకుచు శత్రు రక్తమునఁ , దోగిన ప్రాసముఁ బోలు కన్నులన్
జిలుకర చూచు చెల్వ మయిఁ , జెమ్మట గ్రమ్మెను చిందు కల్లునాన్

ఉ॥ పండిన మోవి దొండపయి , భాసిలు రక్తి మ రెండుకన్నులన్
నిండఁ, దలంచు బొక్కటియు , నేర్పునఁ బల్కుట యొక్కఁడైన యా
యండజయాన మో మనెడి , యబ్జముతోఁ గల కన్నుబొమ్మ కో
దండము పంగెఁ గంపనము , దాల్చెఁ జెమర్చెను భాలచంద్రుడున్

ఉ॥ బూరుగపూవు తీవి గల , మోవి మెఱుంగునువీడఁ బండ్లయం
దూరిన నీరు తేనెవలె , నొల్కఁగ, తొమ్మన తైకతోడుతన్
జీరయు జాఱ, వేనలియుఁ , జిక్కయి జీరుకులాడ గేలి న
వ్వారఁ బ్రియాభిషంగమము , నానవ సేవయు నొప్పె సామ్యమై

తే॥ అనమశకరునిచే వలవంత , నందుచున్న యొర్తి ప్రియుఁ దేరఁ జేటిక , నొగిని పంప
నెంచియొచ్చె! నీవునా , యెడఁదవలెనె..యచటనేయుందో? మరలుదో? యనుఁబుట

కి॥ హరిజాక్షి యొకతె తనస్త్రియ, వరుఁ బిలువగఁ జెలులనెల్ల , వరునగఁబంపెన్
దరువాత వారివెంటనె , తరలె నొకర్తుకయె తాను , దయతుని కడకున్

క॥ వలచు విరి సెఱ్ఱపై దరి, దెలియని మోహాబ్ధి మునుగు , తెఱవ యొకతె తీ
బొలయఁగ వల్ల భు పేరుల, బలుకు చిలుకఁ గొగిలిందెఁ బ్రాతి , తొలంకన్

క॥ వనజాక్షి యొకతి శయ్యను, దన తోడగు చిలుక నలమి , దయతుఁ బిలువ తే
మనియెడు; జిక్కవతో నీ, వును తాపము గూర్తె? యనుచు , బోరున నేడ్చెన్

క॥ తన సవతి పేర దయతుఁడు, తను పిలువఁగ నవ్వ వచ్చెఁ , దరలాక్షికి వెం
టనె కనులనుండి పలవల, మని బాష్పకళంబు బారలె , వలుకయుఁ దొలఁకన్.

తే॥ మునుపు దొనఁగుచేయుప్రియుండు , నెనరుదోషఁ, బిలుఁదుమొలసూల్పైఁ గేలు , వెట్టు
దరుణకన్నులనశ్రుము , క్తములునేల, జిందెదెగుమేఖలామణుల్ చెదరుమున్నె

చ॥ అలుగుదునా ప్రియుం డీటకు , నచ్చిక బుచ్చిక సేయ వచ్చినన్
కలియుదునా యెదం గలుగు , కంతుని పంత తొలంగు నట్లుగా

పలుకుదునా మనోహరు స్వ , భావ విశిష్టత పీఠ మీటుచున్
దెలుపుదునా మనోవ్యభను , తేటగ నంచొక యింతి చింతిరెన్

క॥ ఒకరిత తన పొలయల్కును, నకులకుఁ దెలుపకయె వీఱ , చయ్యనఁగొని హ
స్తకమల మెట్టన యగునట, సుకముగఁ దన మదిని గలది , చొక్కగఁ బాడెన్

క॥ కాంచును శకునం బొకనతి, కాంచిన యపు డెల్ల ననువు , గానని వగచే
నించు విలుతు నేటుల నును, అంచితముగ వెదలఁ బాటు , నన నిట్టార్చున్.

తే॥ కండుకమున కందం బిడు , సుందర కర, ప్రియుని పిలువఁగా జోటినం , పినది యంత
లోన వచ్చె నన్నంతఁ ద , ల్పలను మూసె, నామె తలఁపేము యెఱుఁగఁగ , క్రింబుగాదు

క॥ అమరిచిన పానువునఁ జెలి, యమర్షముఁ దొలంచు త్రోవ , యరయని దయతున్
విమలాంగి కల్ల సోమరి, తిమ్మరున నీలుగుచు నడిగె , దిన్నగ గడియన్

క॥ పదరి యొకతె లత్తుక గల, పదమునఁ దావఁగఁను నిందు , వపువను చేనన్
వెద వేయఁగ వల మొలకలు, పొదలె ననన్ గగురుపాటు , పుట్టెఁ బ్రియునకున్

తే॥ పగఱ నోరిచి మరలిన , బంతొకండు, సుందరీ స్తనములు కృశిం , చుటను గాంచి
పొంగి తన్ను మించిన ము , దంబున మొగంబు, తేటనొంద భుజంబులు , మీటనిలిచె

తే॥ లలిత సుందరుఁ దొకఁడు త , ల్పంబుఁ జేరి, కంతు సంపఱ యెల్లెడఁ , గప్పి యున్న
పగదినొప్పు పానువు మీఁది , పల్లవములు, మాఁడుటం గంటఁగని దిగ్భ్ర , మంబునొందె.

తే॥ కలవ ముడుగు తాపము గల , కదనవిజయ, వరునకుంబ్రియురాలిబొం , గరపుఁజనులు
తనకు నఖిషేక మొనరింప , ఘనులు నిలుపు, కనకపూర్ణకుంభములను , గరిమఁగాంచె

ఆ॥ కనక లలిక ప్రియుని , కడఁజేర నుంకించి గజ్జియలును రశన , కంకణములు
దొలఁగఁజేసి పొరపు , గల చందరుని మదిఁ, గనలి యుజ్జిమి చూచి , కడఁక మానె.

క॥ నవ మదనున కొక్కర్తుక, తవిలి పువులు కోసి చుట్టి , తార్చిన నరికిన్
బవి భుజ యుగళము లొంగెను, బువు నరము బలంబు నేము , పొగడం దరమే?

తే॥ కుటిలకుంతల తనలోని , కుములు దెలుప, మన్మథుని గాంచి తన చెలిన్ , మరలఁగాంచె
నింతియుద్దేశమునుగ్రహి , యించినఖియు, సుందరుఁడుచను త్రోవను , చూడఁదొడఁగె

తే॥ రాజవీరుని కడ కొక , రమణి వెల్లె, నాతిఁబిలిచిన దూత మ , నంబుఁ గలఁచు
మధువా? మాకుతమో? మాపొ? మరుఁదో? యేమో? అరసివలకంగనేరికి , నయితిగాదు

తే॥ పొంగినట్టి మోహమునకు , లొంగి వాన, వంటి చల్లని కనులబా , ష్పములు రాల్చ
నేమి మూఁడెనె యని హితుం , దెదుర నవ్వ, నవ్వి సిగ్గు వీడిన దెల , నాఁగయొర్తు.

తే॥ లేమి నెలవగు కటిగల , లేమ కనలు, ప్రబలఁ దదవిన చేతి న , వ్యతికిఁ ద్రోచెఁ
ద్రోచునాచేష్టయాప్రియు , తొమ్మునందు, కుంతముం గ్రుచ్చుటంబోలె , గుములఁజేసె

ఆ॥ చెలిమి కలిమి గలుగు , చెలి చేయి దడవుచు , జెలుపు బిలుపుమంచు , జెప్పఁబూను
దన యెడంద సిగ్గు , తలయెత్తఁ జెప్పుకో , రంతఁబ్రొద్దు నిలిచి , యలమటించు.

ఆ॥ సుడిసి వలపు పైకి , బొడుచుచుండ నొకర్తు . బయలి ప్రాణమైన , వలపుకాని
చేష్టలెల్ల సఖికి , జెప్పంగ నుంకించి , బిడియమంది వేటు , నుడువులాదె.

తే॥ ఒక బెయ్యల్లముల్ ప్రాణము , లొకబెనిందు , ప్రేమయొకపాటి దేయైన , ప్రియుడుఁబ్రియము
నొడగు లొకటి చేయఁగఁ బోలు , నొత్తిబిగియఁ , గొఁగిలించికొనిరివారు , కాంక్ష లూట

క॥ సుందరుఁ దెదురగుడు మనసు , ముందేగె మనంబుఁ బోలు , మొగమును మ్రొక్కె
సుందరునకు నది క్రొత్తగు , చందముగా సిగ్గు పూచె , జానకుఁ బోలెన్.

చ॥ పొలయలుకం జనించు వల , పుం గొని దత్తుల మూహ సేయు చా
వలమతి యొర్తి కొంటిమెయి , వల్లభుఁదేరక రేయివోలెఁ గ
ర్వలివలెఁ జేటి చేరఁజని , బంధురదేహః యిదేటి తీరుఁ పైఁ
జాలుకఁదనమ్ముగాదె యని , సూక్తులు వల్కెను తల్లి పోలికన్.

తే॥ సంజడయ్యము దాకిన , సరణి నొప్పు , వలసరి యొకర్తు తల యెత్తు , నిలుచుఁ జూచుఁ
బిలుకునదియేమొయెఱుఁగదు , చెలువుఁబిలువఁ , బంపుదూతితోఁదనతెల్వి , నంపెనేమొ?

తే॥ జననమరణచక్రమువోలె , సంచలించు , మనసుతో మొయిలునఁ దోచి , మరలమఱుఁగు
మించువలె బయటికి వచ్చి , కాంచుఁ బిదప , నెగుచుండు లోనికినొక , యించుఁబోణి.

తే॥ మకరికాయోగ్యమౌ చను , మలల మీద , కంఠతూపులు తొలిచిన , గాయములను
తేల నదుము నేడుచు నవ్వుఁ , గినుకఁ జింత , వెల్లడించుఁ బొమ్మని దూతి , వేడు నొకతె

తే॥ సంభవము నార్తినెఱిగిన , జనులయొద్ద , చెప్పికొనుటలు వృథయని , చెమ్మరించి
యుడికి కృశియించి పడకపై , బడుచు నోర్తు , ప్రక్కనిలిచిన చేటిని , పాటఁ జూచె.

తే॥ లికుచకుచలగు కన్యకా , లికిని మించి , బ్రమయుచున్నాడు మదులందు , పచ్చెకాని
కరణి జొచ్చివారలుద్రావు , కల్లుకేట , ద్రావెఁగాఁబోలుఁబూన్కిఁగం , దర్పడిపుడు.

తే॥ తరుణులం గూడ రఁగన లం , బరముబాడ్చి , తొలఁగఁజేసిరి వల్లభుల్ , తుడుమువంటి
వారలేనియు వెలి వటు , పంగఁదగని , చెయ్యులొప్పార దగ్గఱ , జేరఁదగునె?

తే॥ బయలి మేఖల వలువలు , వదలఁజేయు , బ్రబ్రమే? యొర్తు బిడియంబు—నవలఁద్రోచె
నాచ ప లంబు గలుగు న—న్నాసి వలెనె , తన్నునన్న్యసంచుటయు ని , త్తజిని గలదు.

తే॥ తరుణుఁడొకందొక తరుణి కం , దర్పకదన , పుండు సముత్తెరి హెచ్చుత , గరయరాఁక
యరువుర తలంపులాపిరు , లేక మయ్యె , నన్నచో నెవ్వరందు గె , ల్పందువారు.

తే॥ ఒక్కర్కుడుకరమునందన • యరముమూయ నెదనువసియించుప్రాణనా • యికకుఁబోటు
గలుగు నని వంచనమ్మున • గరతలమున, మూయుచున్నావనుచు నొక • ముదిత కనరె.

తే॥ పగడపు మోవి వక్షజ • పర్వతములు, మృదుల హస్తముల్ భల్లంబు • నెనయుకనులు
గలుగు సతియొర్తు వలపుల • కడలియైన, ప్రియున కట రంభవలె మేటి • ప్రేమ నొసఁగె.

తే॥ వలపు కాసి యసత్యవా • క్కులఁ దలంచి, మేరలేని కోపముగొని • మూర కదన
మందు మగపోడిమింజేసి • యడఁగి యున్న, యీసయేగెచ్చ నొకచామ • యతిశయిలై

తే॥ హింస్ర సాధనములు రూప • మెనసినట్లు, మెఱయు కన్నుల చెలి తన • యెఱపుకాని
నలమి గుబ్బిలి గెలుచు గు • బ్బులు కడింది, విభు నురము దూసి చనెనని • వీఁపుచూచె.

చ॥ చెలువల క్రొత్త వలపులను, వలకాండ్రు భజింప గంధ • పంక మురలె వే
నలు లూడె గాజులందెలు, గలగల మనె నంచలించె • గడి సూత్రంబుల్.

క॥ కలువల దాయ యివము వలె, వలపు కినుకఁ దోల నొకతె • పడి నొడికముతో
బలు కల్ల నిద్దరం గొని, కల సాకున నొరిమకాని • గొఁగిట జేర్చెన్.

తే॥ ఇందు బింబాస్యమును తన • హితుఁడుజేరు, తరుణమబ్బుఁటచేదాని • దలఁగఁ ద్రోవ
కొడలి నొడలితోఁజెనవైచి • యెడయిక్ నెద, నరయరైరి యువయమౌట • యరయరైరి

ఆ॥ కాంక్షిలూఱునుత్సు • కత వరులకు, వక్ర, కుంతలలకు రతుల • గూర్పు రేయి
వలుఁద చనుల మోయు • బలిమిఁ గాంచని మధ్య, ములను పోలి కార్చ్య • మునుభజించె

ఉ॥ పున్నెపుఁ గర్జముల్ తొడఁగి • పూర్తి యెనర్పని వారి సంపదల్
చెన్నుగ మధ్య వచ్చుచు న • శించెడు రీతి విధుండు క్రుంకెఁ బై
వెన్నుని తొమ్మునం బరిధ • విల్లడి కొస్తుభ రత్న లీల వా
రాన్నిధియందు దోచె గ్రహ • రాజు జగంబులు తెల్వినొందఁగన్

18 ఎదురుకోలు పటలము. 39

సీ॥ చెడు నీతి త్రోవల • జెల్లక ధర్మ శా, స్థానుగుణ్యంబుగ • నరుగు నెఱుక
నయము దప్పని పాల • నము గల్గి దళరథ, చక్రవర్తియు గొప్ప • సామజముల
మద జల ధారల • నదులు పాటుచునున్న, పేనా సముద్రంబు • చేరి కొలువ
నాగలోకంబును • బాగుగా గనఁబడు, పరి శుద్ధ వై కత • ప్రభలు గలుగు

తే॥ త్రిపథగం జేరఁగా నాయు • దీయమైన, సైన్య వరాశి తజ్జల • సమితిఁ గ్రోతె
దానిఁ గాంచిన యుష్ప • సం • ద్రంబు గూడఁ, దేట నీరు ద్రావెడు నాన • డీటుకొనఁగ

తే॥ పృథుల కేదార వేష్టిత • మిథిలఁ జేరు, నంత దళరథు రాకకు • నలరి జనక
వల్లభుఁడు మహాదారుండు • వార్ది వలనె, పొంగి యెదురుకోల్పచ్చెవి • భుతవెలుంగ

మ॥ ప్రబలోత్సాహము చెంగలింప మద సా , రంగంబులున్ దేరులున్
విబుధశ్రేణి తురంగపాళి బలయన్ , వీరావళుల్ గొల్వ న
వ్విబుధేంద్ర ప్రతిమానుఁ గోసల విభున్ , వీక్షించి తోడ్డెర ధీ
ర బలుండొ జనకుండు వోయె రవిఁ జే , రం బోపు చంద్రుండు నాన్.

కా॥ గంగా స్థావిత భూ విభూత్తము చమూ , కాండంబు షడ్వారిధుల్
తుంగోద్వీచుల శంఖ నాదములతోఁ , దోతేర శ్రీ లక్ష్మీ నా
రంగం గాంచు సుధాబ్ధి సంతసమునన్ , బ్రత్యుద్గమంచై న జో
కం గన్యామణి సీతఁ గాంచు జనక , జ్ఞాపాలుఁ దేగెన్ వడిన్.

తే॥ పరఁగ నశ్వత్త దళ రూప , భల్ల నమితి, యదరు దశరథుసేనకు , నబ్ధి సప్త
కంబు చతురంగ బల రూప , గరిమ నొంది, జగము పరపంగ నదియ పో , సాటియగును

తే॥ జాలరులు జాలువారు ము , త్యాల గొడుగు, లోలి పీలి కుచ్చులు గప్ప , సుస్పరంబుఁ
బగలు మఱిఁగి యిరులు గ్రమ్మఁ , బ్రభుని సేన, రంగు పూవుల పద్మాక , రంబుఁబోలె

మ॥ కమలాదేవికిఁ గాణయాచి విపుల , జ్ఞాపాలు తెక్కింబొ ? వ
క్షమొ ? కోటీరమొ? నిస్తులీ కృత వళ , క్ష చ్చత్రమో ? సత్కుల
క్రమ సంపాదిత రాజ్యమో? బహుళ సం , భ్యం బొల్చు సైన్యంబొ? బల్
శ్రమలం జెందియు నిర్ణయించి పలుకన్ , శక్యంబె యెవ్వారికిన్ ?

సీ॥ కంచు కాపూర్ణకు , చాంచితోరస్కుల, నీలవేణికలందు , నిందుతేంట్ల
ధ్వనులనే పోలు నా , దస్వర సప్తస్వ, రారావములు బహు , వ్యాప్తి గనియె
రథనేమి రవము వా , రాశి ఘోషముఁ బోలె, గజ ఘంకృతులు మేఘ , గర్జఁ బోలె
జగతి పరిఖయైన , జలధి మెరకగాఁగఁ, బెంఝాని నిండి యా , పిదపఁ బైని

తే॥ యేడు లోకంబులను ముంచి , యెనఁక, మొనఁగె, ననుట తేలిక మాటయో , ననుర వైరి
జగములం గొల్చు పాదము , చన్న త్రోవ, నేగి యావలి లోకంబు , తెల్లఁ బ్రాకె.

తే॥ పరపు గొడుగులవరుసలు , స్పరముగప్పఁ, గలుగునిరులఁ దొలంచుట , సులభమె యగు
మణి విభూషణ వెన్నెల , మరపుదెచ్చుఁ, గొరడువైచునెండయుఁగాయు , మెఱుపుమెఱయు

తే॥ కొనరేకుండు రా జన , కుండు గరిమ, నెదురు వచ్చు పథము తెల్ల , హేమరజము
గండవాడియుఁ బుప్పొడి వచ్చ , కప్పురంబు, పెక్కు వగల తావుల భూళి , బెరసియుండె

తే॥ పునుగు కస్తురి కుంకుమ , పువ్వునగురు, కలిపి చల్లఁగా నైన పం , కంబుతోడఁ
గరుల మద జంధారలు , గలిసి పాఱ, నై న బురదరే వీథుల , యందు నిండె.

తే॥ నీడ లన్నియుఁ బరిమళ , నీల కచల, కనక రత్న భూషల కాంతిఁ , గలుగు నవియు
విజయ చిహ్న పతాకలు , విరియు మేలు, కట్లు గొడుగులు గప్పఁగాఁ , గలుగునవియు.

|| దళరథుని సేనతోడను , త్కంఠమెఱువె. జనకు సేనయుఁ గలిసె హె . షణ్మునిండు
ఘన తరంగాకులారావ , కంఠియందు, నదులు చేరఁగా జరుగు వి . న్నాణమొప్ప.

|| జనకుఁ డుత్సాహమున లోక , జనకుఁడనఁగఁ, దగిన దళరథు రథమును , దాయవచ్చె.
రథివరులతోఁ దన మనో , రథమువంటి, రథముపై నానఁ బోలిన , రయము మెఱయ.

|| దాసి తేరు దిగి , మీనరంబగు సేన, వెనుక నిలువ మున్ను , వెడలు నతని
దళరథుండు తేలు , తగఁజాచి యరథ మె, క్కించికొనియెఁగొఁగి , లించికొనియె.

|| పులియెడుటి సింగముం బోలి , పురుషవరుఁడు, చెలిమి బిందు మిత్రాదుల , సేమమడిగి
ముందు జరుగ నిమ్మన మూద , మంది యెల్ల, వారు ముఖిలాపురంబును , చేరినారు.

|| ఇట్టులింపుపెంప , నిరువు రేగుచునుండ, తన్ను దాన పోలు , ధన్య గుణుఁడు
శివుని ధనువు విలుచు , శ్రీరామచంద్రుండు, జనకు జనకు నెదురు , కొనఁగ వచ్చె

|| విబుధ మనుజ నాగ , వినుతుండు రాముండు, బలసి వీరవరులు , గొలిచి రాఁగఁ
ధమ్మతోడఁ దాను , తపనీయ రథమెక్కి, వచ్చిచేరెఁ దండ్రి , వాంచవోలె

|| దళరథేకు నెదుర్కొనఁ , దరలుసేన, లోన నేనుఁగులోఁ పిడు , లోఁ హయములొఁ
లెక్కపెట్టంగ మానంబు లేకయున్న, యా సమ్మర్దిని పలుక శ , క్యంబె తెలిసిఁ

|| సీలోత్పలమ్ముఁ ద , మాల పుష్పముఁ బోలి, చిత్రసౌందర్యంబు , చెడఁగ నొప్పి
యమర వినుతమైన , యడుగుఁదమ్ములు గల, పిన్నవాఁడగు రామ , విభుఁడు మున్ను

|| వదలిన ముఖ్య జీ , వమ్ము పిదప వచ్చి, చేరిన కరణిని , చేరి యంతఁ
దక్కు వారు తనకు , మ్రొక్కుచుండఁగఁ దన, కన్న జనకు పాద , కమలములకు

|| వినుతుఁ డగుచు లేవ , మనువనఁ దగు దళ, రథుఁడు గాఢముగ ను , రమ్ముఁ జేర్చి
యలమికొనియెరుద్రు , విలుద్రుంప మున్నేగు, మహితబాహు గిరులు , మఱుఁగుపడఁగ

|| తొలఁగ వీలుకాని , దుఃఖమ్ము మొత్తమ్ము, మాయ మైన యంత , జ్వేవిభుండు
లలిత రీతి మ్రొక్కు , లక్ష్మణుఁగ్రుచ్చిక, వుంగిలింపికొనెఁగ , రంగుప్రేమ.

|| భవుని ధనువు ద్రుంచు , నవ మన్మథుండంత, మరలి తల్లలకు న , మన్మరించె
వారి యెడఁదఁ బొడమి , పారమ్మమీతిన, సంతసంబు దెలుప , శక్తు లేవరుఁ

|| మేటి భక్తి యతిశయించి , తేట యైన, కరణిఁ గన్నీటి కణముల , సరము లురల
మ్రొక్కు భరతుని తను తండ్రి , మున్నుతడవు, పగిదినురమున, జేర్చె జీ , వములఁబోలె.

శా|| శ్యామాకారునితోడ వచ్చు ఘనుఁడొ , సౌమిత్రయున్ విస్మయ
శ్రేష్ఠాకారునితోడ వచ్చు గుణవ , ద్వీరుండు శత్రుఘ్నుఁడున్
ప్రేమ శ్యామల రూప భూషణములై , పెంపారు పాదాబ్జముల్
మోముల్ చేరిచి మ్రొక్కుఁ జేర్చికొని రా , మోదంబుతో వక్షముల్

తే॥ నీతికరుణలే విధుని వి • భ్యాత ధనము, లని యెఱింగిన తమ తండ్రి • ననుగమించి
యనుప మాగమోక్త • క్రమ • మనుసరించు, సుతులునలుపురుచూపలు • చూడ్కిగొనిరి

అ॥ సాక్షి యనఁగఁదగ్గ • సత్పరిపాలన, మదరఁ దల్లి బోలె • నమరువాడు
దళరథుండు పిదపఁ • దనయుని పీడించి, వై భవంబుతోడఁ • బదమ యనియె.

తే॥ కరులఁ బోలిన యవ్వీర • వరుల ప్రేమ, మెంతదో? వారికొతుక • మెంత పొవవో?
కనఁగలేము కుమారులు • కదలునంతఁ, బరిజ నోత్సాహ మాతండ్రి • పగిదిఁ బోలె.

తే॥ ప్రేమమయులగు తమ్ములు • శ్రేవలందు, సమ్మలై వేడ్కతోఁ దురం • గములమీద
రాఁగ నున్నత రథముపై • రాముఁ డేగె, భేరి మున్నగు వాద్యముల్ • బోరు కొనఁగ

తే॥ పఱవి యభ్రంక పోతుంగ • భర్మ హర్య్య, ములను చిత్రాకృతులఁబోలు • పొలఁతిగముల
విసము నిండిన ట్లుండిన • వీక్షణములు, పుష్ప వర్ష మె యన నొప్పఁ • బురము పొచ్చె.

సీ॥ అందంపు మేడల • యందెల్ల కర కంక, ఇంబులు మొరయ వే • నలులు విరియఁ
జెందఱ్ఱి పాదమ్ము • లం దాల్పు నందె లా, గమ పద్మతుల తాళ • గతులు దెబుప
కుంభి కుంభంబుల • దంభంబు చెడ డంబు, నింబారు వక్షోరు • హంబు లొప్పు
సన్నుతాంగులు గల • సౌధంబు లెల్లను, నర్తకాల లే • నాడుఁ గావు

తే॥ దేవదేవుండు శ్రీరామ • భూవరుండు, దరియ నా బాలికా ప్రౌఢ • మరసిమరుఁడు
ప్రేరణము సేయ వారు గా • వింతు చేత, లెఱిమి నవధరింపఁగ, గుత్తా • హాలులుగండు.

19 వి హా ర ప ట ల ము. 48

సీ॥ పూలచేఁ దరియు క్రొ • మ్ముడు లొప్పు పడఁతులు, జింకలగుంపులు • చేరు పగిది
బర్హి సంఘంబులు • భ్రమియించుటం బోలి, ఋక్ష బృందము తేజ • రిల్లు కరజి
మెఱుపుల రాసులు • మెఱసిన కై వడిఁ, దుమ్మెదల్ జుమ్మని • క్రమ్మి యార్వ
జాతిన క్రొమ్ముడుల్ • సవరించుకొనకయు, మొలనూలు తెగుటయు • దెలియకుండ

తే॥ పైఁటలుంజాతనవదరిం • పకయుఁగొను, బులియలెక్కింపకయుఁదాసి • తొలఁగుతొలఁగుఁ
డనుచు మధువు గ్రోలఁగ వచ్చు • నకులయట్లు, నరభసంబున ముసరి రు • త్సాహ గరిమ

సీ॥ కనులతోనే ప్రేమ • యను వస్తు రూపంబు, గాంతము గాక యో • కాంతలార!
ఈ నాతి జన్మంబు • చే నొందఁ దగు ఫలం, వీ నాడె కందమో • యింతులార!
రాతికిఁ దొలిరాపు • రమణఁ గావించిన, పదములఁ జూతమో • పడతులార!
కను బరువైన శ్రీ • కంతు విల్విడిచిన, కరము లీక్షింతమో • కలుతులార!

తే॥ అనుచు నీటి యెద్దడి నొచ్చు • హరిణ చయము, విమల జల పూరముం గన్న • విధినిపల్ల
మునకుఁ బాటు జలముఁ బోలి • మనసు పఱవఁ, బట్టఁ బరుగిడు చందానఁ • బరుగు లిడిరి.

ఉ॥ మానుగఁ దేరిపై నగర , మార్గమునం జను రాముఁ డప్పు త
న్నే నయనంబు లార్పక ర , హించి కనుంగొనుచున్న యట్టి కాం
తా నికరంబు కన్నులనె , దప్ప తెఱుంగఁగ జేసె నుత్తమ
జ్ఞానులు తన్ను కృష్ణుఁ డను , నామమునం గల యర్థ మంతయున్.

చ॥ తలఁపును మించి యీతని ర , భంబు రయంబునఁ బోవ కిచ్చటన్
నిలుచునుగాక యంచుఁ దరుఁ , జీ మణు లెల్లఁ దపించుచుండఁగా
నిలను దివంబుఁ గొల్పిన ర , మేరుని రాఘవు నెవుఁ గంటి తె
ప్పల కటు దాఁటనీక నలు , పం దగు మానిని యెంత ధన్యయో ?

చ॥ వలఁతి యొక్కర్తు శ్రీత్యమును , వల్వయుఁ జిన్నెలు భూషణంబులున్
దెలివి తెఱంగు తేటయును , తేజము లజ్జయు మానసంబు న
త్కులము బలంబు గౌరవము , గోలతనంబును గాత్రమున్ స్వజీ
వ లవము చక్కఁ దక్కినవి , పాయఁగ నిల్చెను పుత్రికాకృతిఁ.

తే॥ కమ్మలందాటి వెలుగొందు , కనులయందు, మబ్బువోలె నిరొడియంగ , మరుశరమ్ము
లెడము లే కెడ గాఁడఁగ , పడఁకె నొకతె, మొగులు లేని మించనఁదగు , మొలనుపోలి

మ॥ అలిసీలాలక లెల్ల తెప్ప లిడకా , శ్యామాంగు మై యందముం
గలయం గాంచుటఁజేసి నీలిమము నా , కన్నుల్ తగం బొందెనో
కలుకుల్ కాటుక కన్నులన్ విరిసి యు , త్కంఠన్ విఠోకించుటన్
నలుపై యొప్పనో రాము మేను తెలియం , గా రాదు సుంతేనియున్.

మ॥ చిగురుం బోఁడులు రాముపై విరులు వ , ర్షింపంగఁ గందర్పుఁడా
ఁగిదిన్ వారలమీఁదఁ బుష్ప శరముల్ , వర్షింప నొక్కర్తు నున్
జగతీనాథుని చండ శాసనము నీ , శ్యామాంగు చిత్తోన్నతిన్
దగవు న్నేరక వీత నేత్రలకు బా , ధం గూర్చు వీఁ డెవ్వడే ?

చ॥ లలిత వరాంగి యొక్కతె య , లంకరణంబులు వీడి రాలఁగా
వలువ యొకండు మాత్ర కర , పల్లవ మందునఁ జిక్కఁబట్టుచున్
మలఁగుచు నిల్చె శిల్పకుఁడు , మాటలఁ బ్రేమల దాటి నెల్పు పెన్
వలపునె ముద్దచేసి చెలు , పంబుగఁ దీర్చిన చిత్రమో యనన్.

అ॥ గెలుపు హింస గలుగు , క్రీఁగంటి చూపుల, చెలువ యొర్తు నొనలు , చెమ్మరింప
మనసు సొక్క నిలిచి , మఱి యొండు గానక, రాముఁ దొంటి యున్నె , చామఁ యనియె.

అ॥ మనసు కరఁగి యున్న , మగువ యొక్కర్త యీ, పంచకుం డెడంద , వచ్చి చొచ్చె
వెనుక కేగకుండఁ , గను త్రోవ మూసితి, సెజ్జ గదికిఁ బోదు చేటిఁ యనియె.

౮॥ త్రిమయోలు నతివ , రతిపతి శరములు గజన గొనక లళన , కంఠకంబు
ప్రీల పచ్చి నిలిచి , ప్రేమమైరాము మై, యొప్పుగాంచు వారి , సుఖమి చూచె.

తే॥ ఉత్సుకతతోడ నేతెంచి , యువతి యొకతె, దీరవపల నేత్రంబులఁ , దేటిచూచి
త్పప్తి వడి ప్రేమగాని యెడ , తెఱపి లేని, లోని సంతాప మడరంగ , లోనికెగె.

ఉ॥ తోరపుఁ గేశపాశములు , దొడ్డకుంచంబులు బల్ పిటుంచులున్
దూఱగనీక చట్టమయి , తోవఁగఁ గన్నులఁ జూడలేక య
వ్వీరుని సౌరు గాంచు తమి , ప్రేరణ సేయ కుఱాంగి యొర్తి యిం
పారఁగ వారి కొనుల బ , యళ్లనె వంగుచుఁ గాంచె నత్తటికె.

చ॥ మదనుని సూన బాఱములు , మానసముల్ గలఁవంగ వీథులం
జెదరిన భూషణావళులు , చిందిన గందము జాటు మేళులల్
కొదరిన తాకహారములు , క్రొమ్ముడి జాతిన పూసరంబులున్
బొదరిన చోట్లు దక్క మఱి , పుట్టదు వేటగు తా వొకింతయున్.

సీ॥ భుజములఁ గనువారు , భుజములే కాంచిరి, పదములఁ గనువారు , పదులె గనిరి
ఆజాను బాహుల , యందంబు గనువారు, వానినే తెప్పవా , ల్పకయె కనిరి
వాడి కన్నులు గల , వారిలో రూపంబు, పూర్తిగాఁ గాంచిన , పుణ్య లెవరో ?
తమ మతానుష్ఠాన , ధర్మంబు చొప్పునఁ జెప్పంగఁ బడు మహా , చిద్విలాసు

తే॥ పెక్కురూపులుతోవనొ , క్కొక్కరూప, మొనరనద్యక్తి గాంచునొ , క్కొక్కమతము
వారిఁ బోలిరి పీఠించు , వారలెల్లఁ, జారుతరమూర్తి రామ వి , హారవేశ

క॥ తనుమధ్య యొకతె బ్రతుకుట, తనువుగా నతఁడామె యెడఁద - నడఁగె జగముంన్
చన కుఱి నడంగించిన, మహామన విభాంగుకంటె , మమలెవ్వారల్ ?

క॥ చెలి యొకతె తేర్చి తొడినవి, గలగల మనఁ బూవు రెమ్మ , కరణి నరిగి యా
వల వలవల నేడ్చుచుఁజె, ల్వలచేతులొన మరలె , భవనంబునకున్

క॥ గిరి విభ ధనువును విఱచిన, కరణిఁ జెఱకు విల్లు విఱచిన , కావఁగఁ దగదే ?
పరవీరః దాసినవియెన్, విరుసు మనము గల యొకర్లు , వింకము చెడఁగన్.

క॥ చెలి యొకరుక యనియొఁ దహఁ, ఫల మనఁదగు రాఘవుండు , బండిం దిగి క
న్నుల యెదుట విజుకు శ్రోవ, న్నిలిచిన యీచేత కలయొ ? నిజమొ ? కపటమో ?

క॥ కనకాంగి యొకత మదినే, తమ దూతిగఁ గొనుదు నుసులు , తలరెడి చింత
వనజాక్షి జనకవందిని, మును మన తపములమ చేసె , బూవిక ననియెన్.

క॥ పొచ్చెంబు లేని చిత్రపు, ఉచ్చనఁదగు పడఁతి యొకతి , యడలి బడలుచున్
విచ్చెలిః యీదృశ్యము మరుఁ, డచ్చమునా వ్రాసి యుంచ , నగునే? యనియెన్

క॥ హరిజాక్షి యోర్తి యారయ, నరునకు నీ లక్షణములు • నలువొందునె? శ్రీ
పరుఁ డితఁడు నిక్కమియ్యది, యరయఁగలరు కన్నులార • ననియెఁ జెలులతో.

క॥ వనజాక్షి తోడవు లూడఁగ, మనసు కరఁగ వాడి యితఁడు • మన పురమునకుం
జనుదెంచుట తొలిఁ జేసిన, జనకు తపఃఫలమె యంచుఁ • జక్కగఁ బలికెన్.

క॥ కను లశ్రులు రాల్చ నొకతె, తన యొడ లోడికంబు వీడఁ • దపించి యితం
డనుఁగుట మునులును వీడివడ, వనట దొలఁగఁ గలనునేని • వచ్చునె? యనియెన్

త॥ జలదమ్ముఁ గాంచిమురియు నె, మలిబోలెం గనక లలిక, మది వల దాచం
దలఁచె, నది మారుఁ దెలిఁగెను, తలఁపుల మది దాచినట్లు • దాచునె మోమున్

ల॥ వాలుగంటి యొకత • పూల పానుపుఁ జేరి, పిడుగుఁ మోత విన్న • పడగదారి
చాట్టు మిట్ట యిటుకు • చన్నులు చెమరింప, బుద్ధి చెడఁగ నూర్పు • పుష్పమందె

తే॥ చెంగలువఁ బోలి యమృతంబు • చెంగలింబు, నధరబింబ లిట్టులు లోన • సలయుచుండ్ర
సీత చేసిన వ్రతములు • చేయకుండు, వార లెటు లుండఁ గల రార్తి • నడయకుండ.

తే॥ ఒడలు చెమరించి ప్రాణంబు • లుడుకు నొకతె, విమలు డగురాముఁడింటేని • ప్రేమతోడ
నొకరిఁ జూడఁడ తలఁపడ • యుబ్బు గొనఁడ, వలపుసుంటేని మదిలేని • వాడో? యనియె

చ॥ పురమునఁ గల్గె పైదలులో • పూర్తి గో లెక్కకు మించినారు దా
శరభి శరీర సౌష్ఠవము • చాఁగురెఁ యెల్లయె లేనిదయ్యె నె
చ్చిరి చిరి రౌతు మాత్ర మిఁక • జేయునదేమి? కరంబునందు పూ
శరములు వట్టిపో వయిచె • జయ్యన మొగ్గ కటారి దూయుచున్

తే॥ భువిని వెలఁదులకెఁగాక • దివిని గలుగు, నారులకుఁ గూడఁ గలిగెను • మారు పోరు
లిచట నుండిన మన ముద్ది • యెఱుంగ లేద, ఇవట విడిచిన శరములే • యచటఁ దాకె.

తే॥ మోహమునఁ జిక్కి భ్రమియించు • ముగుదలింద, ఊడనొకతెనేని గొనమి • యొప్పునేమి
ఇతఁడు సన్న్యాసియో? కాఁడు • సతులపాలి, చెడుగుకొలఁకాడనుచునొక • చెలువవలికె

తే॥ మఱుగు తాపము గల తను • మధ్య యొకతె, కాలు సేతులు తూలఁగా • సోలి పడియె
కనిన వార లయ్యో పాప • మనుచు బ్రదుకుఁ గాకః యనివచించిరి మిత్తి • తాకెననుచు

తే॥ యువతియొక్కతెయ్యెల • యూడ వోలెఁ, గాళ్ళకాయలుగాయ న • క్కమలనేత్రు
వెంటఁబడి కొంత దవ్వేగి • పిదపమరలి, చేరె నింటి కిదెవ్వరు • చేయు చిరు ?

తే॥ ఉత్కటంపు మనోభ్రమ • మొప్పు మగువ, లంబాకతె మఱియొక గోల సరసియచట
నా మనముఁగూడఁగాంచితే • నాతిః యనియెవలఁపుమితిమిఱునెడసిగ్గు • నిలుచునేమి

క॥ ఇన కులము వారు శరణం, బనఁ గాచిన వార లొసఁగి • యనుపులనేనిన్
వనితల యనుఱులఁ గొనుటే, తని కెట్లబ్బె ననియొక్క • తరుజ వచించెన్.

అ॥ సిగ్గుచేత నెలవు , చెడిన చంద్రానన, హరుని ధనువునితఁడు , విఱుచుటెన్న
 సీతకొఱకుఁ గాదు , చేపడు విలువిదై, వలఁతి తనము చూప , వలచి యనియె.

అ॥ మేలి ప్రాణ వితతి , తూలునొక్కర్తుక, మోర ధనువు దాల్చు , వీరు నెదుట
 మారుఁడిట్లు మమ్ము , మారాము నేనెడి, నెంత బల్లిదుండె , యీతఁడనియె.

అ॥ వనిత లెల్ల రిట్లు , వలవంత పాలుగా, విమల మానసుండు , వినుత గుణుఁడు
 చేరెఁ గొఱకుఁడు వ , సిప్పుడు నృపవరుల్, కూడియున్న కొలువు , కూటమందు.

అ॥ రాముఁడంత మెఱపు , భ్రమియించు తీరున, హార వితతి చలన , మందు చుండ
 కాలమేఘ మొందు , నేల వ్రాలు కరణి, చాఁగి శిరము వంచె , నన్నునులకు.

తే॥ ధర్మమును గావఁ బుట్టిన , తాటకారి, మ్రొక్కదీపించి వారుకూ , రుచ్చుడు మనఁగఁ
 బుష్పశిల్పంబు గల యొక , పొన్ను గద్దెఁ, దమ్ము లిరుగద నిల్వమ , ధ్యముననొప్పె.

క॥ నక్షత్రములు భజింపఁగ, ఋక్షేళుఁడు మిన్ను వెలుఁగ , నేతెంచు క్రియన్
 బిక్షముల విభులు గొలువ న, పేక్షన్ మండపము దళర , థేళుఁడు చేరెన్.

ఉ॥ చేరి మునుల పదంబులు , కోరి మ్రొక్కి, భూసురాశీపదములతోఁ , బుష్పవృష్టి
 గురియ నుచితాననంబునఁ , గూరుచుండె, నగవిభేదియు సిగ్గిలి , మొగము వ్రాల్చె.

సీ॥ గంగరాజులును కా , శింగులు వంగులు, సంగభూపులును కు , శింగవరులుఁ
 బాండ్లులు చోళ లా , వంతికుల్ చేరులు, మాళవుల్ మాత్యులు , మాగధులును
 శకులు కొంకణులు సో , మకులుచీనులుపుశిం, దులుతురుష్కులును చై , ద్యులునుపౌర
 పులు కఱివాటిన్పు , పులు తెల్లదొరలును, యాదవుల్ నేపాలు , రాదిగ్గాఁగ

తే॥ నాదిభూతంబుచేఁ గవి , యంగఁబడిన, కడపటిది యగు పృథివిపైఁ , గల సమస్త
 రాజు లెల్లఁ గిరీటవి , భ్రాజమాను, లగుచు వచ్చిరి పెండిలి , కలవి లేక.

ఉ॥ చక్కెరబోండ్లు వీచు వెలి , చామరముల్ భువనంబు లెల్లెడన్
 విక్కిన కీర్తి వృక్షమున , నెక్కిను పల్లవ పంక్తియో యనన్
 మిక్కిలియు న్వేలింగె; బహు , మేదుర వంశ రుతంబుఁ బోలి పెం
 పెక్కిన వంశగీతు లెల , యించిరి ముగ్ధులు తత్పభాస్థలిఁ.

క॥ తన వంశంబునఁబుట్టిన, జనకజ పెండిలిని సంత , నంబునఁ గాంచం
 జనుడెంచు చంద్రుఁడో యనఁ, దనరెన్ దళరభుని గొడుగు , ధవళిమ మీఱన్.

అ॥ ఉన్నచోటనుండి , యొడుగంగ స్థలము లే, కునికిఁ జేసి గొప్ప , యదధిఁ బోలి
 జనము చేరి నిలువ , జనకు రాజ్యంబొక్క, పట్టనందె యైన , పగిది నొప్పె.

నకరాజు కొడుకమున , సంపదలను, చల్లి సంతసించిన ప్రేమ , జానకి యెడ
మునెడ బీదలందును , రాజులందు, యశమునందును సమముగా , వ్యాప్తి నొందె.

20 అలంకార పటలము. 41

చ॥ ప్రతిమలు ప్రాణముం గొనిన , పాటిగఁ గ్రేవల రాణు లొప్పు నా
తత విభవేంద్రుడౌ దశర , ధ ష్టిపాలుడు సంతసించు నా
తతిని వసిష్ఠఁ డారసి ను , ధా మధురోక్షుల నిట్లు వల్కె నీ
సుత నిఁకఁ బిల్వనంపుము య , శోనయశౌర్యధనాధ్యః మైథిలా:

నవుడుఁ బ్రియ మానందము, తొనఁకఁగ జనకుండు చెలల , తోఁ బృథ్వీజం
ని తెండన వారలు వడి, జని డాదుల కత్తెఱంగు , జానుగఁ దెలుపన్.

ఉ॥ ఆరుదు టెప్ప లక్షలకు , నందము గూర్చు నొనర్చుబిడ్డ యా
తీరున భూషణంబు లవి , తేటగు రూపముఁ గప్పనంచుఁ డా
మారయలేక తీయఁదన , మంబుధి వెన్నకుఁ గూర్చు కై వడికా
సౌరుకు సౌరు గూర్చిరి; వ , సుంధర యజ్ఞత గొన్నదే కదా

మచంద్రుని మై వన్నె , రామ యెడఁద, నెరసి తీగలువాటి పై , విరిసె ననఁగ
ప్పు కప్పుఁ గొప్పునఁ బూవు , లొందఁ జెరివి, రంబుదంబున మందురా , యందమంద,

కక్క లెల్లను తొగఱేనిఁ , జుట్టినట్లు, నెత్తి నిండఁ బాపటబొట్టు , నెత్తి కట్టి
బట్టఁ డనుక్రేపుఁగన్నమ , బృనెడివళువు, చాచునల్కనఁగఁ దురాయి , సనదరించి

మ॥ హర కోదండ విఖండనుం డయిన వీ , రాగ్రేసరుం డౌనె? ము
న్నరవౌ ప్రాణములున్ దపింప వలచే , నుట్టుట లూరించి నా
తరుణీత్వంబు గ్రహించువాడని యెడం , దం జింత గావించు నుం
దరికిం దాల్చి యూఁగునట్టి మది చం , దం బందు తాటంకముల్.

మ॥ జలజాతాక్షల కెల్ల భవ్యమగు ల , జుం గల్గు కంఠంబులం
దిలకంబై తగు నీమె కంఠమునకున్ , దీప్త ప్రభా భూషణం
గలవే? మాపతి దాల్చు శంఖమె యటం , గల్యాణ రూపంబుతో
నలరె న్నాఁ జను కంఠమం దికి రమూ , ల్యంబైన హారావళుల్

ఉ॥ పన్నుగ మింటి రిక్కలను , ప్రావగఁ గూర్చిన కోవ యందమా ,
వెన్నెల తేనిఁ జీల్చి తటి , వెట్టి కుదిర్చిన మాల యందమా ?
చెన్నగు లజ్జతో నెసఁగు , చిర్నవు వెన్నెల వర్షె నందమా ?
యెన్నఁగ దారహారము న , యించిన పొందిక నేమనందుమో?

ఉ॥ చిన్ని పదంబులన్ మఱుగు • చేరినతమ్మికి రాగ మిచ్చునా
యన్నులమిన్న మేన్దగల • యందము చందము పొరు మీటి పే
రెన్నికఁ గన్న చన్నుల ప • యిందగు హారము దాల్చినంతనే
మున్ను పశక్షమై పరఁగు • ముత్తెము లెఱున యయ్యె నయ్యెడన్.

తే॥ అంగదంబులు దాల్చిన • హస్తములకు, తెప్పలల్లార్ప మిఱుమిట్లు • గప్పు పద్య
రాగములు ముత్తెములు గూర్చు • గ్రాలునట్టి, వెదురు గల్గిన సమత నొ • ప్పి కొనవచ్చు

ఉ॥ రాగపుఁ గేలుఁదమ్మి రము • రాము భుజంబులఁ దాక నోచి త
ద్రాగము నొందఁ బాత్రమయి • రాత్రులలో ముకుళింపవందు బా
గోగుల నెంచి చంద్రముఖ • తొందగ మానికముల్ భించుటన్
జేగులు మీఱు గాజులను • చెల్లుగఁ దాల్చిరి సీత కంతటన్

చ॥ నెలఁత కుచదవ్యయం బనెడి • వీలమఱుల్ గల కుందనంపుఁ గుం
దల పయిఁ బుష్పవల్లి రతి • నాయకు చాపము నేహనాభి సం
కలితముగా లిఖించి కడఁ • కం బరమార్థముఁబోలె శంకచే
గలదవి లేదనం దగిన • కొనుసు నొవ్వఁగఁ జేసి రెల్లరున్

తే॥ ధంగు లీనెడు పట్టు ప • త్రుంబు గట్టి, రత్న రుల్లరుల్ గల మొల • త్రాడు చుట్టి
వివిధ కాంతు లొడలి నుండి • వీడుచుండ, చెలులె భ్రమియించి పలిచి రీ • కింపలేక.

తే॥ లక్ష్మకము లేకయే రాగ • లహరి వీడు, పదములు శరీషములకంటె • మృదువులగును
వాని యందిడునందెలు • వరుసఁమ్రోయు, మృదువులే మృదువులే మఱి • మృదువులే యవి

చ॥ పొరిది విషంబు మధ్యమునఁ • జుట్టు సుధం గొవి కర్ణమూలముల్
దొరపియు పంచరత్నమును • దొంగటికంబును లేక గోముగాఁ
దెరిగిన కన్నుదోయి నలి • వేఱులు వించిన యంజనంబొ • శ్రీ
పరుఁ డగు రాము మేవి మను • వన్నెయొకాండఁగలేము నల్లనన్.

సీ॥ అందమై విడిసెన • చెందమ్మిలోన విం, దీపరదవ్యయ మున్న • తిల్లునేని
దానిపైఁ గ్రొచ్చెల • పంక నిల్చునయేని, తన్మధ్యమునఁ జుక్క • తనరునేని
మైన యగు నని వది • యింపంగఁజెన్నాతి, త్రిపువన కన్యకా • తిలక మైన
జనక కన్య నుదుట • జానై న కస్తూరి, తిలకంబు దిద్దిరా • తెలువ లంత

తే॥ వివిధ మను పోఁ ముసరిన • వివిధ వర్ణ, కుసుమ నివయంబు మాలికల్ • గూర్చియుంచి
తుటిమి చెలివిరి మెత్తిరి • మురుపుగాఁగఁ, జొన్న పుప్పెడిఁ బోలిన • పొన్ను ధూళి.

తే॥ నేటి కీపంబు చుట్టి ప • న్నిరు పువులు, చల్లి కుల దేవతల మ్రొక్కి • రెల్ల యావ
పొది నొనట నుంచి యారతి • బడిసి వైచి, రక్ష కట్టిరి సీతకు • రాజ ముఖలు.

తే॥ చిల్కలకుఁ బిల్కలను నేర్పు • సీత చెలువ, మకులవలె, నాని చెలువలే • వలపుగొనిరి.
ఏమి చెప్పదు నావిత, యెంచి చూడ, యువకులకు యువకుల క్కుల్ల • మొందె కాదె.

చ॥ చెలువలు జానకీ రమణి • చెల్వును పున్నమ చంద్రునట్లు క
న్నులఁ గని సొక్కి సోలిరి; జ • నుల్ పరికింపఁగ వాంఛ నీయమై
పొలఁతుల కొక్కొక్కంగమె ప్ర • పూర్ణ మనోహర రీతి నొప్ప నా
చెలువములెల్ల నొక్క యేడఁ • జేరఁగఁ గాంచి భరింప శక్యమే ?

ఉ॥ సంకు ధరించియున్ గమల • నదృము నొందియు నెల్లవారి హృ
త్పంకజమందు చిత్రగతిఁ • బర్వి తలంచిన యెల్ల చోటులం
బొంకముగాఁగఁ గానఁబడి • పూరుష వర్ణుని రాముఁ బోలె నా
సాంకవగంధి సీత యిఁకఁ • జక్కఁగ వర్ణన చేయు పెట్టగున్ ?

చ॥ పరవిన మేఖలల్ పసిడి • పాఁప పటంబు మొగంపు టందియల్
కరములఁ గంకణంబులు ర • కంబుగ మ్రోగఁగఁ గీర్వాణుల
స్పరసలఁ బోలు సుందరులు • పారసగంధులు పెక్కుమంది ని
ర్భర కుతుకంబు లో జనక • రాజ కుమారిని గొల్చి చుట్టి రాన్.

తే॥ గుఱులును గూనివారు న • ఖలును బలయ, మణుల మేల్కొట్టునీడ నా • మగువమిన్న
చక్కలంధునఁ జంధురు • సొంపు దాల్చి. నవయకుండు జోతం బోలె • నడవసాఁగె.

తే॥ తన్ను గన్న భూదేవి యా • తన్వి మృదుల, పాదములు నొచ్చునని నేలఁ • బఱచినట్టి
ననలు నా నొప్పు తన మేటి • నగల డాలు, ముందు పరవఁగ సీత జా • నొంద నడచె.

తే॥ వినుతి కెక్కిన తన యాన • మునకు నోడి, పడుచు లేచుచుఁ జను తెలి • పక్షిల వలె
నిరు గెలంకుల వెల్ల చా • మరము లొలయ, బర్హ కాంతితోఁ జను బర్హి • భాతి నడచె

తే॥ ఎల్ల లోకంబులందలి • యిగురుఁ బోండ్ల, కంటి పాపయై యొప్పు నీ • కన్య హాపును
చూడ రామ వంశాద్యుండు • సూర్యుడె దిగె, నాఁగఁజనువితానము నీడ • నడచివచ్చె

తే॥ మణి కలాపంబు మట్టును • మలసి వెలుఁగ, నడుమ దేహకాంతి మిగుల • నొరుచూప
మందలాకృతి వెలయంగఁ • గుండలములు, కొను చలియింప నడచె న • కృలికి మిన్న

తే॥ విరుల తావియు బంగారు • మెఱుపు కాంతి, చందనపుఁ జల్లఁదనమును • పొందియంచ
లచ్చరలు సుధ సిగ్గిల • నవని ప్పతులు, వఱలు రత్న భుజిత మండ • పమునఁ జొచ్చె.

తే॥ కల్పనాకర్త లేని యా • గమ మనంగఁ, దగిన వలుఁద పాలిండ్లొప్పు • మగువఁ గాంచి
త్రీలు పురుషు లెల్లరు వట్టి • చిత్రములను, పోలి రార్చక యూర్చక • తూల పోక

తే॥ ఆమెయో? కాదో? యని శంక • నంధుచున్న, ఇనకులేశ నందను డామె • నెదుటఁగాంచె
వినము పుట్ట నిర్వేదించి • వెనుక నమ్మత, ముద్దు విల్ల హర్షిలు పురు • హూతు రీతి

తే॥ ముదురు చవి సుధఁ బెరిగిన , పుష్పఫలమె, నాగఁ దగిన బింబాధర , నా యెడంద
యందరాక వెల్లలను పెం , పొంద నున్న, యదియొ; యని తలపోసె ని , లాబ్ధతనుడు

తే॥ ఎలమి మా చేయు గురు తపః , ఫలము వలన, మహిని రాముఁడై పుట్టెను మాధవుడు
అతని ప్రేముడి పత్నియౌ , నబ్జనిలయ, సీత యనీ వసిష్ఠుడు సంత , సించె మదిని.

తే॥ కోసలేకుండు జానకి , కొమరు గాంచి, యేడు దీవుల నేలిన , వాఁడ నైన
నేడు తల్పల రూపంబు , నియతితోడ, దైవ మొనఁగెనం చమిత మో , దంబునొందె

ఉ॥ నై వళవీణఁ బోలు బలు , నాణెపుఁ బల్కులు గల్గె సీత యా
త్రోవను పోవఁగా దశర , థుండు మహర్షులు తక్కుఁ దక్కు వా
రా వసితామణిం గనిన , యంతన మ్రొక్కిరి వారి డెందముల్.
దైవమ యంచు నెంచె; దను , ధర్మ మెడందకు లోతువే కదా;

చ॥ విసివి సరోజమున్ విడిచి , వేడ్క విదేహ గృహంబుచేరు నా
వసుమతి పుత్రి మౌనులకు , భక్తి ని వందన మాచరించి పెం
పెనఁగఁగఁ గోసలేంద్రునకు , నిచ్చును మ్రొక్కి యనంతరంబు సం
తనమున బాష్పముల్ వదలు , తండ్రీకడ వసియించె గద్దయన్

తే॥ ఈమె లక్ష్మియే యగు నిజ , మితఁడు గిరికు, వర శరాసన మననేల ? వలయునేని
యేడు కొండల విలువంగ , లేదె యనుచు, నిరుకు వంటి వసిష్ఠ ము , సింద్రుఁడెంచె

ఉ॥ వేడుక వింటి నేక్కిడుట , విరుట్ట చెప్పఁగ నాలకించియున్
బోడిమి యందె సందియము పొందిన సుందరి శంక నీడి లో
వీడని రూపమున్ గనుచు , వెల్పులి రూపము కంకణంబులన్
వాడుకచే గుదిర్చెడు నె , పంబునఁ గాంచె గటాక్షవిక్షలన్.

తే॥ లీలఁ గ్రేఁగంటి చూపుల , దాలు వోయి, బ్రాత్రి రాముఁడన్ జలధి జీ , వనముగొనియె
దక్కుసుధ పూరిగాఁ దానె , త్రావినట్టు, లొడలుపొంగారె మెల్లన , నూర్పువెడలె.

చ॥ తన మది నున్న వంచకుడె , తథ్యము చాపముఁ ద్రుంచె నంచు నా
జనకజ లోని దుఃఖమును , చయ్యన వీడెను జన్మ దుఃఖ కా
రణ మగు మాయఁ దోలి తగు , జ్ఞానముచేఁ దనలోనఁ దన్నుగాం
చిన జని ముక్తి నొందు క్రియఁ , జెందె నొకానొక ముక్తి నామెయన్

తే॥ విమలకిరీ యౌ దశరథ , విభుఁడు వేద, విదుని కొశికుఁ గాంచి యో , వినుతచరిత
జానకి రాములకుఁ దెండ్లి , జరుగఁదగిన, శుభ ముహూర్త మదెప్పుడో , చూడుఁడనఁగ

సీ॥ వాలుగల్ విడియుచు , బాటఁగ్రుమ్మటచేత, శిఖరి మత్స్యంబులు , చేరి దుముక
నెనుముల మెదడును , వృముల్ ప్రేలంగ, కొఱమీలు పాళలు , విరియ దుముక

చుండు సుక్షేత్రముల్ , దండిగా, గలిగిన, కోసల జననాథః కొఱతలేని
 కుభ ముహూర్తము రేపె , సొంపారు నని గాధి, తనయుండు పల్కఁగాఁ , దగు నటంచు
 తే॥ తేడు లెల్లరు మ్రొక్కఁగాఁ , వీడుకొలిపి, భూరి వాద్య ధ్వనులు భువి , బోరు కొలువ
 మునులకున్ మ్రొక్కి వారల , యనుమతిఁ గొని, దశరథుఁడు లేచి విడిదికిఁ , దరలెనంత
 ఆ॥ అంచయాన సీత , యరుదుగా నెడఁబాయ, హేమ సౌధమునకు , రాముఁడరిగె
 విభులు మునులు వారి , విడుదుల కేగిరి, మేరువున మఱింగె , సూరుఁడంత

21 కల్యాణపటలము. 97

క॥ స్థిరయకుఁడు మిథిల నాయకుఁ, డరు దారఁగ నుపచరింప , నాబాల ధరా
 వర మొడలితోడ నిర్జర, పురిఁ జేరిన భాతి మోద , ముం బొందె నటన్

సీ త త హ త హ.

క॥ భరియింపరానివెరవున, విరివిగ దగ గొన్నవారు , వెదకి జలేజా
 కరము గని త్రోవ లేమిన్, సురుఁగు దశం బొందె సీత , సుడివడు మదితోన్

క॥ కొలమీటు రాతిరీః యబి, లల వంచన నేఁచు వారి , లం గలరాక్కో :
 తెలవాఁ ట్రియుఁడు రాఁదోః తెలవాఁము దుఃఖ జలధిఁ , దేర్పుము నన్నున్.

క॥ మునితోడఁగూడి చను రా, మువితోడింబోయి మరలఁ , బొడగానవ యా
 తనితో వత్తువె, మనమాః మనుతోడున్ వదలియుంట , మరియాదయొకో

క॥ తాడివయి చక్రవాకీః, యేడు సముద్రములఁ బోలు , నీరాతిరి నా
 కీడునఁ జనదేః యాఱడిఁ, గూడుదువే యొంటిఁ బఱిచి , కొఱమాలి యయోః

క॥ వాఁడిమి కొడిమల పోఁడిమి, వేఁడిమితో నగ్గలింపు , వెన్నెలఁ దొనఁగే
 నాఁడు గన కార్తిచే నా, నాఁడుం గృణియింపు వారి , నలఁచుట తగవే?

క॥ తావికిఁ జల్లఁదనమునకుఁ, దావలమగు మలయ గుహను , తారు పయిర యన్
 మూవన్నె మెకమః యెరకై, వే వచ్చితే? కోఱ లనెడి , వెన్నెల విరియన్

క॥ తెరువునఁ దిరుగుచు నొకరుఁడు, నెరవిన పెను కాల మేఘ , నిభ దేహుఁడు నన్
 బఱిచె నిసి పగలు వీడక, వర వంశ్యులు కన్నెల కడ , వజులుట తగవే?

క॥ ఎడ నమ్మఁదగని పనులన్, దుడుకఁడు నిర్దయుఁడు వాని , దోర్మగళంబున్
 దడవఁ జనఁ దగదు; నల్లని, కడలి యపారంబు; రాత్రి , కడవను నొక్కో?

తే॥ పాటులా తగ్గుటయె లేదు , పగలు రాదు, కూరుకా లేదు విసి వోదు , కోర్కివిడదు
 నుల్లముననొవ్వివదలదు , నుసుజుచనదు, నిట్లు కుందుట విధియేమొ , యెఱుఁగరాదు.

తే॥ అమలజలధిః నీవును కంక , ఇములు జాలఁ, బడుచు లేచుచుఁ గార్క్యంబు , పడసియెల్ల
వేళలెందు నిద్దుర లేక , వేగుచుండు, కన్యవో నీవు ? మరునిచేఁ , గలఁగినావా ?

రాము నియు త్కంఠ

క॥ అని యీ విధమగు పలవర, మున నొగులుచు పొమ్మసిలుచు , ముగుడ యటుందన్
ఘన నిభుఁడగు రాముఁడు తన, మనమునఁ దలపోసె నిట్లు , మల్లడి గొనుచున్.

తే॥ మున్నె కాంచి వీడక లెండు , కన్నులనెడి, వ్రాత కలములు నామదిన , వ్రాసె; మరఁ
గనియు సుషమాంబునిది దరి , గాననై తి, మించుఁగనువారు మఱియొందు , గాంచుటెట్లు?

తే॥ జానకీ ముఖమే యైన , చలువ తేఁడఁ, కామ బీజంబుఁ బండించు , కలువ తేఁడఁ
యేమి యీకార్య పద్ధతి? , యింత యెటుఁగ, వేల? నాయెడ బంధువై , యెనఁగరాదో?

తే॥ ప్రాణముల వెలువడ నీడ్చు , రామ కనుల, కరణీ నిరులును పరవెను , కొఱతపడక
విభుఁడు రణభూమి మరణింప , విఱిగి పాటు, వీరపరుని యపఖ్యాతి , విధము దోపఁ.

చ॥ వన హరిజంబుఁ జోలువర , వరినితోఁ జను మానసంబఁ పో
యిన యదె పోక యంచుఁజని , యెంచవదేలొకొ? దారిదవ్వో? మ
న్నన గల చోట? నిల్చుటలు , న్యాయమె కాని యనాదరంబు గాం
చిన యెడ నిల్చు పెల్లదము , చెల్లనె నన్నట విస్మరించుటల్.

ఉ॥ కన్నులనుండి నిప్పుకలు , గ్రగ్కు భుజంగము కోటలన్ విషం
బెన్నఁగ నుంట నిక్కమది , యెల్లెడఁ దెల్లమ మున్నె యిష్టా నా
కన్నుల చూపులందు నెన , కంబుగ మాననమందుఁ బర్వీ నన్
బిన్నుగ నేచుచుండునది , భామిని కన్నుల చూపులోనిదే.

కా॥ లీలోద్యానములున్ బ్రకల్పిత గిరుల్ , క్రీడా విరామ స్థలల్
కేళాకూటలు చంద్రశాలలును లె , క్కింపంగఁ బెంపారి హే
లా లోలాక్షి చరింప నుండినను వా , ల్లభ్యంబుతో నామదిన
వాలాయంబు వసించుచున్నది మఱే , వస్త్రంబు నిచ్చింపదున్.

తే॥ రాముఁ డిట్లు టల్లమున వి , రాళిఁ గొనుచు, నుండ సీతా వివాహము , హోతృవంబు
రేపె నగరమెల్ల నలంక , రింపుఁ డనుచు, తీవి భేరీ రవములఁ జా , టింపఁ బడియె.

పురా లంక రణము.

అ॥ హెషణంబు వినుచు , గుములయి పెద్దలు, పిన్నవారు ప్రీలు , వేగిరపడి
పరుగువాలువారు , పనిచేయువారునై , యప్పుడు పురము కడలి , ననుకరించె.

అ॥ రామవిభుఁడు జనక , రాజపుత్రి ని పెండ్లి, యాడు పెఱిగి చూడ , నరుగుదెంచె
ననఁగ నిరుల తెరను , మొనసి గెంటుచు నీనుం, దేకవక్ర రథము , నెక్కి వచ్చె.

సీ॥ తోరణ స్తంభముల్ , తొల నాటువారును . వానికిఁ గై సేయఁ , బూనువారు
మంగళ పూర్ణ కుం , భంబు లెల్లెడ నిల్చి , ఎలువలు నవరించి , యలరువారు
మందిరాంగణములఁ , జందనాదులు చల్లి , కవచముల్ కై సేయఁ , దివురువారు
విప్ర దీననాథ , వితతికిఁ బెట్టంగఁ , జెలఁగుచు వంటలు , సేయువారు

తే॥ ముత్తై ములభూషలనుదాల్చి , మురియువారు , మణులతోడవులధరియించి , మలయువారు
పైఁడి సొమ్ముల వహించు , పడుచువారు , పూలచే నలంకారముల్ , పూనువారు.

సీ॥ వందనంబు నగురు , గందంబు వీథులఁ , జలుచు నందంద , జరుగువారు
విరులఁ జలుచు వేడ్కఁ , దిరిగెడువారును , సామ్రాజి పొగవేయ , సాగువారు
ముత్యాల జాలరుల్ , ముంగిళ్లఁగట్టువా , రనఁటి ప్రాకులఁ గట్ట , నలరువారు
వివిధ వాద్యంబులు , వినఁగ మాఁగెడువారు , మణిదీపములఁ గాంచ , మలయువారు

తే॥ తిన్నియల రత్నపాలికలు , దిద్దువారు , రిక్కలట్లు పందిట మణుల్ , చెక్కువారు
మించుఁ జోలు దీపంబుల , నుంచువారు , దీపములకుఁ గై సేయంగఁ , దివురువారు.

ఆ॥ వజ్రమణులు వెలుగు , పచ్చల మేడలఁ , దెక్కిములను వెలయఁ , జెక్కువారు
బిండ్లపైన విరులు , పల్లవంబులు పండ్లు , నిండఁ గొంచుఁ దెచ్చి , నింపువారు

సీ॥ కలపంబులను మేన , నలఁదుకొనెడువారు , విలువయో వలువల , వెదకువారు
కుటుములందు విరులు , కుటుముకొనెడివారు , తిలకముల్ నొసఁగుల , దిద్దువారు
మాలికల్ మేడలందు , తాలుచువారలు , నదరంబులకుఁ గావి , యద్దువారు
కనులకు సొగసుగా , గాటుక యిడువారు , లత్తుక పదముల , కళ్ళవారు

తే॥ కుండలము లెండగాయఁగా , గొఱవ యాట , లాడువారును కై సేయు , నపుడుఁ బ్రజయ
కోపముం గొను వేళలఁ , గొదరి-విద్రుచు , వానిఁగొని వీథులం జాట , వైచువారు.

తే॥ ఏనుగులకుఁ గై సేయంగ , నెలయువారు , తేజాలకు బాగు సేయంగఁ , దివురువారు
స్వందనంబుల కందంబు , నలుపువారు , బిరువ చిహ్నంబులం దాల్చి , తిరుగువారు.

తే॥ వైభవంబులతో నృపుల్ , వజలువారు , వేద ఘోషల విప్రులు , వెలయువారు
వైజీకుల గాన సుధఁ గ్రోల , శ్రేణులైన , వారు వెల వెలందుల యాట , గోరువారు

తే॥ రాజ మకుట ఖచిత రత్న , రాజులొరసి , కంఠ తారహారంబులు , గదిసి రాలు
మణుల పొంధూళి యచ్చటి , మందపముల , నగరి వాకిటఁ గుప్పలై , నెగడుచుండె.

ఆ॥ అరిగ లెండగాయ , నసులు వెన్నెల గాయ , ద్వీరదములను పోలి , తిరుగువారు
చెలులు నటన లభ్య , సింహవార్పిలునవ్వు , చేత జీవములను , చిద్రుచువారు.

తే॥ అమిత కాంతుల నగపడు , నవియుఁగానఁ , బడక ప్రతిఫలించుటఁజేసి , పుడమిజనులు
నమరులుంగూడసురపురి , యదియె యదియె , యనుచు భ్రమగొని దిక్కుల , నరయువారు

తే॥ తేరులమీద బండ్లపయి , దేజులపై మణి దీప్తు లొప్పునం
బారుల లోనఁ గల్పిడను , బల్లకులందు జనంబు లెక్కకున్
మీట సరోజనేత్రులు స, మృద్ధ సుధాధరులు సుమధ్యలున్
సారవచోవిలాసినులు , సామజ యానలు చేరిరాక్కెడన్.

తే॥ తారహరముల్ ధరియించు , వారు రత్న, హరముల్ విచ్చివినరెడు , వారు పూలు
పెక్కు వగల జడలఁగ్రుచ్చి , పెక్కువగల, చీరలం గట్టు వారలు, నైరి త్రీలు.

తే॥ మిథిల నిండిన సంపద , మేదినిపయ, నొక్కచో గాంచ గా నిట్టు , లొప్పుటరిది
పాకళానను పట్టాభి , పేక వేళ, నమరపురిఁ బోలె నొప్పారె , నప్పరంబు.

దశరథాదులు వివాహ మండపము చేరుట.

తే॥ ఎల్లయెఱుంగంగ నరుడయి , హిమగిరివలె, నున్నతంబయి మైథిలి , యుద్వహమున
తెల్ల సామగ్రి నిండిన , హేమ రత్న, రచిత మండపంబును దశ , రథుఁడు చేరె.

తే॥ నిండి తెల్లని గొడుగు వె , న్నెలలు గాసె, నించు మించు నగల రాసు , లెండగాసెఁ
దేంట్లగములు గీతమ్ములు , తివిరి పాడె, దురగ ఖరధూళి యెగసి యం , బరము గప్పె

తే॥ నీరదమువోలె మంగళ , భేరులులిసె, శంఖములు మ్రోసెఁ గాహళ , సమితి మొరసెఁ
బ్రాజదువుల మోషణములు , రాత్రివేళ, గొఱలుచుండు పారావార , మోషమీతె

తే॥ కరి కురగ రథ నికరముల్ , వరుసదీరి, నడచుమండఁగ సామంతు , లెడములేక
నిరతముం గొల్చువారలు , నియతి నరుగ, నిండ్రు సేవించు వేల్పుల , యెనక మెనసె.

తే॥ అట్లు చేరవచ్చిన కోస లాదిపుండు, రత్నమయ హేమ వీరిపై , రమణ నొప్పె
మునులు నృపులు గూర్చుండిరి , జనకుడపుడు, బంధు వర్గంబుతో మంబ , పంబుచేరె.

క॥ నృపులును మునివరులును వే, లుపులు జనులు హంసయాన , లును నెఱయంగా
నపుడా పెండిలికూటము, విపులంబగు మేరుకైల , విధమున నొప్పెన్.

తే॥ మేఘములుగ్రహతారకల్ , మెఱుములుఱుము, లొకటమండలయుగళంబు , నొప్పుమిగిలి
బమ్మచేసిన యండగో , శమ్ము నెనసె, మయవినిరిక తస్మణి , మండపమ్ము.

క॥ మునులును నృపులును విబుధులు, జనములు నడఁగంగ నచటి , నభ బ్రహ్మాండం
బును లోగొని యడఁచిన విష్ణుని నల్లని కడుపువోలె, జూడఁగ నొప్పెన్.

క॥ జగములె ప్రేరేపఁగ నిం, బుగఁ జేరె జనంబు లనఁగఁ , బొగడఁగ నగునే?
జగములు వేడుటవలన భు, జగ శయనము వీడు నతని , చరితము వినుడి.

రాముఁ డలంకరించు కొనుట.

తే॥ సప్త సాగరములనుండి , సప్తనదుల, నుండి తెచ్చిన నీట శా , స్తోత్ర విధిని
మంగళ స్నాన మొనరించి , మహిత రీతిఁ, బీత చీన వస్త్రము రాము , విభుఁడు తాలె

తే॥ అజు డు మొదలగఁ దృణముప • ర్యంతమెల్ల. జీవులు దవులుపెన్నాయఁ • జీర్ణియవల
మరలిరాకుండుపరమమ్ము • దొరయఁజేయు, తనదుతిరునామమునుదుటఁ • దానుఁదాల్చె

క॥ యతివరులకు నాకర్ణా, యతనేత్రం నొసఁగి పెండ్లి • యమరిచ్చి తృప్తముల్
స్తుతమతిఁజేసిన యినకుల, పతులు గొలుచు మొదటి వెలుఁగు • భక్తిన్ మ్రొక్కెన్

క॥ పొనుఁగువడు తపము ధర్మము, పున రుద్ధరణమ్ము సేయఁ • బొడమిన కరుణా
తనుఁడు తన మేన జలదము, నెనసిన వెన్నెలనఁ కలప • మింపుగ నలఁదెన్.

తే॥ కడలి మంగళ కర పూర్ణ • కళలు గలుగు, తొగలఠేనిఁ బూచిన దనఁ • దగిన పగిది
సిగను క్రొవ్విరుల్ చుట్టి ప • సిండి నరులు, పూలమాలిక లెనకంబు • పొనఁగఁబెచ్చె

క॥ రేయిం బగటం బడు మరు, దాయము గని యిందుఁడినుఁడు • దౌత్యము గొని యా
తోయలి తోయము చెవులం, బోయి తెలుపు చెలుపు నెనయు • పోఁగులఁ దాల్చెన్

తే॥ శ్రీగణఁడు పెనుజడయందు • చిన్నచంద్ర • కలనుధరియించె నదియేటి • కార్యమస్తుచ్చ
పూర్ణ దివ్యకాంతినమితి • పొలుపు మిగుల, దిద్దెనన పీఠపట్టంబు • తిలకమానె.

తే॥ చక్రమును వెను దవిలిన • శంఖ మనఁగఁ, దగిన కింఠమునందు ము • త్యాల సరుల్లు
సీత మందహాస రుచులు • చేరి మదిని, వెలికి నుబికిన వన నొప్పి • వెలయుచుండె.

తే॥ వజ్రములు మచ్చ లట్టులు • వఱలుచుండ, పర్వరాగ దీప్తులు వహ్ని • వలె వెలుంగ
నంగదంబులు మును మంద • రాద్రిఁ జాట్టి, కవ్వపుఁ దరిత్రాటి • ననుకరించె.

తే॥ ఆణి ముత్యాల ముప్పేట • హారమొప్పె, జగము రక్షించు దీర్ఘబు • జముల నడుపు
ముజ్జగంబుల కితఁ దాది • మూర్తియనుట, కొప్పినట్టి యభిజ్ఞాన • ముంచురీతి.

తే॥ వచ్చి వేడిన వారికి • నిచ్చుకొఱకు, గల్పకంబు కాంచన రత్న • కంకణములఁ
బావుఁ గొమ్మల నుంచిన • పొందు దోచి, దర్శనీయములైన హ • స్తములు వెలిఁగె

క॥ కమల నిలయ లచ్చి • కాణాచియగు నురోం, తరమునందు మెఱయు • నరుదయము
మెఱుము లదర నొప్పు • మేఘంబు నడుమను, దోచు నింద్ర ధనువు • తోయమందె.

ఉ॥ చేరుటకుం దొలంగుటకుఁ • జెల్లిన విజ్ఞుల తెల్వి పోల్కిఁబైఁ
జేరిన యుత్తరీయ మెదఁ • జిందు దయాకృతి కంఠమందు సౌం
పారిన తారహార నిభ • మంది వెలార్చిన కాంతిఁ బోలి వి
స్రారముగాఁగ లక్ష్మీకేవ • శంబగు తొమ్మునఁ దోచెఁ బేరిమిన్.

తే॥ చెనయరాని ప్రభాకరు • చెన్నుదాల్చి, యన్న తొమ్మున ముప్పేట • జన్మిదంబు
శ్రీదళులును దెల్పలేని మా • శ్రీత్రయంబు, రూపమిదియెఱుంగుండని • తోపనొప్పె.

ఉ॥ అక్కము పక్కమున్ ఓగుల • నంగగు బంగరు రంగు లీనఁగా
న. కక్కటి రత్న బంధనము • నందలి మేరువు ప్రజ్వలించె వే
తొక్క జగంబు దాని కజా • దొక్కడు వెల్వడ నాభియందు న
మృక్కనకాంబుజంబు పోలు • పందఁగఁ బూచిన దన్న సంచునన్.

అ॥ అలవి దెలువఁ గాక • యమిత గంభీరమౌ, నీల వారి రాశిఁ • గేలు సాచి
పాల కదలి యలమి • పట్టిన విధమునఁ, దెల్ల పట్టు వలువ • తెలియఁ గప్పె.

తే॥ ముత్తైముల నీలముల కాంతి • మురువుసూపఁ, బిసిడికాసియలోగత్తి • పరఁగఁజెక్కి
ముత్తైసరముల గుత్తులు • కత్తివ్రక్క, చాల భాను కాంతుల నీన • వ్రేల విడిచె.

తే॥ రత్నకాంతులు, కాంచు నే • త్రముల కాంతి నిండఁగ, ననూనశిల్పము • నేరయుమకర
ముఖముగల దంతపుంబిడి • మొనసిమెఱుపు, లలినిమెఱసిదిక్కులయెల్లఁ • గొలిచిచూపె

చ॥ పరవిన రూపముం గలిగి • పవ్వుజా నండము గొల్పు టింక నె
ట్లురవగు నంచు నొక్కొకటి • యుం ధగ విప్పుము గూర్పు పోలిక
మొరయుచు నేరు నారసి క • నుంగొన శక్యము గాని శిల్పముం
బొరసిన వీరమద్దియలు • పొందగు నందెలు కాళ్ళ శోభితెన్.

తే॥ వేయి మాణిక్యదీపముల్ • వెలు గు భుజగ, ధాజు సెజ్జను యోగని • ద్రను సురా
వేడ వీడిన రాముఁ డి • వ్విధము తన్నె, పోలు నొక యలంకారంబు • పూనె నవుడు.

మ॥ అరవిందానన ముఖ్య మూర్తులకు నా • ద్యంబై మునీంద్రాళికిం
బరమ ప్రాపకమై జగజ్జనకమై • భవ్యంబు సేవ్యంబునై
నిరతా నంద మయంబునై యెసఁగు నా • విశ్వాత్మయే వచ్చి యీ
నర రూపంబునలంకరించి కొన న • న్నా; తెల్పు శక్యంబొకొ ?

తే॥ అమిత గో భూ హిరణ్య దా • నాదికములు, సజ్జనులకు వీదలకును • సరసులకును
విరివిగా నొనరించుచు • వేద ధనులు, వినుతి సేయ రాఘవుఁడు స్యం • దనమునెక్కె.

తే॥ గుండు బంగరు టిరుసును • వెండి చక్ర, ములును వజ్ర మయంబులై • వెలయునడిమి
భాగమును చుట్టు రత్నముల్ • ప్రజ్వలించ, రాము రథము మార్తుండుని • రథముఁబోలె

తే॥ మంచి లక్షణములు సూక్ష్మ • మతిని తెలియఁ, దగుజవంబుబలంబునం • దముమెలంకు
వొలయుఁబురుషార్థములఁబోలి • వెలయుతురగ, ములు జగత్పృథుకేరికి • బూన్పఁబడియె

తే॥ అరుణ కై వడి నొగలపై • భరతుఁ డెక్కి, మోద బాష్పాంబుమిశ్రిత • ముఖముతోడ
కళను చేకొని రథ చోద • కత్వ మూనె, నిరు దెసల నిల్చి కవలు చా • మరలు వీవ.

చ॥ అమరిన పొందికంగలుగు • నందముచే నటు లయ్యెనేమొ ? శాం
త మనసుచేఁ దలంచుటను • తప్పక యప్పుడు రొప్పె నేమొ ? న

త్యము నెఱుంగంగ లేము తగి . నట్టుల యయ్యెడు గాక : యయ్యెడం
దమి గొని చూడ నెల్లరు స . దా యనిమేషత దాల్చి రిమ్ముగన్ .

తే॥ జగములను హింస సేసి నా . శంభు గనక . యున్నపొల సుదిండులపాటు . లొబ్బిడయ్యె
నేడె యని వేల్పు కూటంబు . నిండు వేడ్క . నచ్చరలఁ గూడినటియించె . నిచ్చకొలఁది

తే॥ పుర పురంద్రులు విరులను . గురిసినారు . పసిడి వలువలు రత్నముల్ . విసరినారు
రాము చెలవంపు సుధఁబ్రేమఁ . ద్రావిరేమొ? వారి చేతకు వేతేది . కారజంబు?

ఆ॥ తమకుఁ గల వొసంగి . తాల్చినవియు నిచ్చు . వారి తీరుగాను . దారుఁగన్న
నారు లమిత మొనఁగి . నార లందపు మేనఁ . గలుగు సొమ్ములూడ . నిలిచినారు .

ఆ॥ నృపులు మద కరీంద్ర . నివయంబువలెఁ జుట్టి . నిలువ దశరథుండు . నెలపుకొన్న
కూటమండు చేరె . గోదండపాణి మే . రువును చేరు సూర్య . రూపుదోష .

చ॥ వరదుఁడు తేరినుండి దిగి . ప్రక్కలలో నిరుగేచు ప్రేమమై
భరతుఁడు లక్ష్మణుండు దయ . వాఁగొనన్ సముదీర్ణులౌ మునీ
శ్వరుల కెఱంగి తండ్రి పద . పంకజముల్ దల సోక మ్రొక్కి యం
దఱకును మేని యందము ను . దారిత విండులు సేయుచుండఁగన్ .

సీ॥ పై నొక్క ధనువును . వాలుగలను క్రిందఁ . గలిగి పూర్ణేందు మం . డలముఁ దాల్చు
నెఱ్ఱని సుమలత . యింపైస్త నకుట్టు . లములతోఁ దరిపై . నమరి తూర్పు
దెసఁ బుట్టినదివోలె . దేజురిల్లెడు సిత . తొల్ల సుధాంబుది . దోచి మరల
ధరణి నవతరించి . తరువాత నొకమల . యొద్దఁ బుట్టిన దన . నొప్పి పెండ్లి

తే॥ మండపము చేర వేల్పులు . మగువఁ గాంచి . మరల రాముని గని సుధా . మథన వేళఁ
బొడము లక్ష్మి వెన్నుని మెడఁ . బూల మాల . వైచూఁటికంచెనుసొంపు . పఱలె ననిరి

తే॥ జగతి జనములకంచె ని . ర్జరులకంచె . నాగలోక వాసులకంచె . నాణె మొంది
వెలుగు జానకి పెండిలి . విభవ మెల్ల . వాత్సలికినై న వర్ణింప . వలను పడునె ?

తే॥ ఇంద్రుఁ డింద్రాణితో మింటి . కేగుదెంచె . భవుఁడు చనుదెంచెఁ దవిలి . భవానితోడ
బ్రహ్మయేతెంచె బ్రాహ్మితో . బ్రమదమంది . జానకీ రాముల వివాహ . సరణిచూడ

క॥ వడుగులు వై దికులును పెను . కడలి కరణిఁ జుట్టి రాఁగఁ . గార్జుంబును ప్రా
వడువున నడవ వసిష్ఠుఁడు . వడి నుపకరణములతోడ . వచ్చె ముదమునన్ .

ఆ॥ తండులములు పఱపి . దర్బల నుంచి స్థా . నమును శాస్త్రవిధుల . నమరఁజేసి
పుష్పములను చల్లి . పూజించి హోమాగ్ని . నిరవురొల్చి కార్య . మెల్ల జరపె .

ఆ॥ పెండ్లి వేదియందు . ప్రేమంపుఁ దోడగు . భూమిజాతతోడ . రామ విభుఁడు
కూరుచుండ వారు . కొమరొందఁ గలిసిన . భోగ యోగములను . పోలియుండ్రె .

తే॥ శ్రీపరుడు లక్ష్మితో, దోరె, జెలగి నీవు, సీతతో, గూడి భువి చిరం, జీవి వగుచు
నను నుఖంబుల ననుభవించు, పును యటంచు, జనకరాజ రామునిచేత, జలము విడిచె

చ॥ విప్రాశీరాపములు వ, ర స్రమాదా విజయ గీత, రవములు రాజేం
ద్రప్రవరపంధ్యులగు విలు, ధ స్రకరాశీస్సుతోడ, దరములు మొరసెన్

తే॥ వేలుపులు కురియించిన, పూలవాన, పుడమిపతులు చల్లిన పైడి, పూలవాన
తక్కువారలు వినరు ము, త్యాలవాన, గలిసి యాహుమి గగనంబు, కరణి దోచె

తే॥ రాముఁ డప్పుడు శ్రద్ధ మం, శ్రము పఠించి, యగ్ని కాహతిగాగ నా, జ్యంబు విడిచి
జానకీ మృదు కిసల హ, స్తంబు తనదు, దీర్ఘబాహువు చాచి మో, దించి పట్టె.

తే॥ తివిరి హోమకార్యము తీర్పు, దీర్ఘ భుజుని, వెంట నగ్నిని వలగొను, వేళ గోల
సీత ములు పుట్టువునయందు, జీవమును శ, రీర మనుగమించిన యట్టి, క్రియను దోచె.

చ॥ మురువగు కంకణంబు క్రియ, ముప్పరి రక్ష ధరించి యున్న య
గ్గిరి భుజాడున్ విదేహ జన, కీర్తిత కన్యయు హోమకార్యముల్
హరువుగఁ దీర్పజానకీ న, యంబుగఁ ద్రొక్కుచు నన్నెకంటి నం
దిరవుగఁ బూజలం గొని ర, హించు నరుంధతిఁ గాంచె మ్రొక్కుచున్.

తే॥ చేయఁదగువానిఁ బూర్తిగాఁ, జేసి సంత, నంబు నొందిన మునులకుఁ, జాగి తెలిచి
దళరభుని పదంబులకు న, దృక్తి మ్రొక్కి, సీతతోడ శ్రీరాముడు, చేరె మేడ.

తే॥ చిందములు మ్రొసె, భేరులు, చెలఁగె వేద, గోష్ఠి వెలసె శాస్త్రములు పె, క్కులు పఠింప
బడియె వందిమాగధనుతి, బలిసె సురల, కలకలంబులు మిన్నందె, గడలి పొంగె

తే॥ కన్నతల్లి ప్రేమముకంటె, గడు భయమున, దన్నుగాంచు కై కేయి పా, దముల తెఱగి
జనని చరణంబుల శిరంబు, చాచి మ్రొక్కి, విమలమతి సుమిత్రకడను, వినతుడైన

తే॥ ముగుర పాద పద్మంబులు, మూర్తమునకు, భూషణంబులుగా సీత, మ్రొక్కునంత
వారిఁ గని వార యిట్టి రీ, వారిజాస్య, రామునకు మేటి తొడవుగా, గ్రాలు ననుచు

క॥ కొమిరెను గొఁగిలిగొనితము, కొమరునకుం దగిన దార, కువలయమున నీ
యమ దక్కఁ గలదె యనుచుం, దమ మనములు కనులు దనియఁ, దడవిరి ప్రేమన్

క॥ అలవి యట నిష్క్రములు వలు, వలు దాసీజనము నగలు, వర దేశంబుల్
వెలఁదుల దేవత యగు నీ, యలికేశని పొందుగాక, యని యిచ్చి రొగిన

క॥ నీలాంభోవిధిఁ బోలు నొక్క కరుణో, నిద్రాబ్ధి శాస్త్రాంబుధిన్
వేలం గాంచిన విజ్ఞ వాక్రమమునన్, బ్రేమాంబుధిన్ గొంచు నా
శ్రీలక్ష్మిం గల పూర్వపుం గలశవా, ర్థిన్ శేషశయాభవా
రీరా తల్ప గృహంబు చేరెఁ బెను బా, శిన్ సంభ్ర మోత్కంఠతోన్

తే॥ మీసమాసంబునం దుత్త , రానుషంగ, దినమునందు సహస్రాబి , దేయ సింహు
పెండ్లి నడపి వసిష్ఠుండు , వేద విధిసి, మంగళంబు వర్ధిల్లు హో , మంబు చేపె.

తే॥ నెపములేని విజయశీలి , స్వపవరుండు, నాదు తమ్ముని బిడ్డల , మోద మరల
రాము తమ్ముల క్రిత్తు మా , రాములేక, యనుచు నడిగినప్పుడ నిశ్చ , యంబుచేసె.

తే॥ జనకుఁడు కుశధ్వజుఁడు ప్రేమ , మున నొసంగ, *లక్ష్మణాఖ్యుఁడూర్మిళను కే , ల్వజైభర
దుష్టహం బాడె మాండవి , సుతస్సహించి, కొనియె శ్రుతకీర్తి శత్రుఘ్నుఁడను , గుణముగ.

తే॥ అన్ని పెండ్లిండ్లు జరిగిన , యవల దశర, భుండు కూర్చియుంచిన కీర్తి , యొందువక్క
దక్కు రూపవస్తువులెల్ల , ధారవోసె, గోరువారు కోరిన వాని, గోరినంత .

చ॥ నరపతి యిట్లు దానము లొ , నర్చి యమేయ ముదబ్ధి మున్ని యే
ర్పజచిన శాస్త్ర విశ్రుతియు , బాధతపంబును గల్గు సన్మనీ
శ్వరులఁ గుమారులం గలిసి , బాంధవ ధర్మముతోడ నుండె న
పురమున మెల్ల మెల్లఁగనె , పోయెను గొన్ని దినంబు లచ్చటన్.

22. పలకురామ పటలము 50.

తే॥ సీతయునురాముఁడును సము , చితసుఖంబు, లొందుచుండఁ గొళికముని , దెంద మలరఁ
గని యమోఘ వాక్యముల దీ , వన లొసంగి, కృత మనోరథుఁడై హిమ , గిరిని చేరె,

క॥ ఒకనాఁడు దశరథుఁడు కొ , తుకమున్నబారి కేగఁదలంచి , తోడనె సేనా
నికరమున కాజ్ఞ యిడి రా, జకులము సేవింప బయలు , సాగె రథమునన్.

చ॥ బలియుఁడు కోసలేశ్వరుఁడు , బంధుర బాహు చతుష్టయంబు నా
నలువురు పుత్రులుం దమజ , నంబులతోఁ బరివార సంఘముల్
గొలుచుచు రా విదేహజన , కూటము ప్రాజము వీడు దేహముం
బలె ఘన దుఃఖవార్ధిఁ బడు , మార్గము వఁటై గుతూహలంబుతో.

తే॥ తండ్రి ముందేగ జనుల దెం , దంబు లెల్లఁ, దన్ను వెన్నంటి నడుమను , తన్ను పోలు
ననుజులుం జేరి రా మించు , నంద మొందు, జానకిం గూడి రాముఁడు , చనుచునుండె.

చ॥ నడవఁగ నెమ్మి మున్నగు వ , న ద్విజముల్ కుడివ్రక్క వచ్చె న
ట్లడమను ముందుగాఁ జనుచు , నెడ్డము వచ్చెను వాయసాదు ల
వ్వడుపు గ్రహించి దారి నొక , పాటినిరోధము గల్గనంచు భూ
వుడు తన యున్నతంపు రథ , ము నిలువన్ సెలవిచ్చి యత్తఱిన్.

తే॥ ఒక్క దైవజ్ఞురావించి , యున్న రూపు, నొత్తి పలుకు మనంగ నై , మిత్తి కుండు
భూవరేణ్యః సత్తాక కాండ , వోలె వచ్చి, మంచువలె వీడి కుభమగు , నంచుఁ బలికె.

* ఊర్మిళాదులు మువ్వరును కుశధ్వజుని కూతులని మూలము.

చ॥ ఇరులను పొలుదోలు జిగి • నెట్ట జడల్ గలవాడు గొడలిన్
గరములఁ గల్గివాడు నడ • కల్ గల మేరువుఁ బోలువాడు చి
చ్చులు కనుల్లలాఁ దళని • యొప్పుగు పల్కులవాడు మేలి బం
గరు మయమైన వింటి నెన • కంబుగ మూపునఁ గల్గు నాతఁడున్

తే॥ ఉదధిలోఁ బ్రభంజన హతి • సురలు కలము, పగిది జగములు గడగడ • వడఁక దిగ్గ
జమ్ము లట్టులే న్తంధించి • పొమ్మసిల్ల, జలధి లోలో నుడికి పొంగి • నిలుక దచ్చ.

చ॥ సురలు కళావికల్ వడ వ • సుంధర నింగికిఁ బైన నిల్పినో;
ధరణీ సమస్త జీవులను • దండధ రాననమందు చొన్ననో;
దురుసున నింగిఁ గూల్చినోకొ; • దొడ్డ వ్రణంబు ముఖంబు వ్రీల నె
త్తురు క్రియఁ గన్నులం గనలు • దోచి వెలింబడ హేతు వేమొకొ;

చ॥ సమరమె ముఖ్యవృత్తి గ భు • జన్మలిఁ గ్రాలు పరశ్వతాగ్రదూ
మము వినుగప్ప భాస్కరుడు • మార్గమెటుంగక రిచ్చవోవ సం
ద్రమునఁ గలట్టి బాదబ.ము • దగ్రత మప్పర మంట లేచి లో
కములను బూది పేయు గమ • కంబున వేడి వెలుంగు పర్యంగన్.

ఉ॥ జానువు లంటు బాహువులు • చాగి దిశ ల్గొలువన్ వలంకులం
దాని తులుంగలింపెడు జ • టాగ్రము మిన్నున చెంగలింప న
చో నెలయున్ గనంబడ వ • సుంధర.తో యము వహ్నిగాలి వి
మ్నానములై నశింపఁ బ్రజ • యోద్ధత రుద్రుని భంగిఁ బొంగుచున్.

మ॥ చతు రంధోది పరీత భూతల మహా • సామ్రాజ్య రోలేయు దొ
క్కుతవీర్యాత్మజఁ దన్ పృథ్వాత్కట తరు • శ్రేష్ఠం బుదంచదుజా
యత సాహస్ర సుశాశమున్ విదళన • వ్యాపారముం జేయు నా
తత విఖ్యాత కుతారమున్ గురు భుజ • న్తంభంబునం బూనుచున్.

తే॥ నింద నొందిన భూలోక • నృపకులంబు, నిరువదొకమాటు ఖండించి • నియతిఁ బాడి
పొలమునందలి కలుపును • దొలచి రక్త. నదుల నొంటిమై మును గుటె • ట్టదపుజెట్టి

ఉ॥ ఓరుపు రూపుగొన్న క్రియ • నొప్పు తపంబును మండు నగ్ని నా
వీరస గల్గివాడు తన • యెత్తెదురన్ బుయిలోడి ప్రక్కకున్
దాటు కుమారుపైఁ గనలి • దత్పితుఁడై విహగాఁ యిమ్ముగాఁ
దూతెడు నట్లు కొంచమలఁ • దొల్చిన ముల్కులెఱింగి నట్టిడున్.

తే॥ ధరణీధరములు క్రుంగ సం • ద్రములు పొంగఁ, జేయు వలఁతి భార్యలఁ దటఁ • జేరునంత
సరుదుగా రాముఁ గన్న య • న్నరవరుండు, కతిను రాకకుఁ గత మొలుం గక తపించె.

తే॥ సేన భయపడి తడఁబడి , చెదరి పటవ, బొమలు ముడివడఁ గనుల ని , ప్పుకలు రాలఁ
బిరుగువోరె గర్జించి గం , భీరుఁ డైన రాము చెంతకు వచ్చె భా , ర్గవుఁడు కడఁక.

చ॥ అతులిత భక్తి సంభ్రమ న , యంబులు తొల్కఁగ జామదగ్న్యు నా
క్షితిపతి యాతిధేయము ర , చింపఁగ డాసి తదీయ పాద సం
గతముగ శీర్షమాన్వినది , గంబడ కుగ్ర లయాగ్నిఁ గ్రక్కుచున్
దత భయద స్థితిన్ సుగుణ , డాముని రాముని గాంచి యిట్లనున్.

చ॥ ఎఱుఁగుదు భగ్నమైన గిరి , జేతుని చాప బలంబు పూర్వమే;
యెఱుఁగఁగఁ గోరి వచ్చితి మ , హీశ్వరపుత్ర క! యంగదంబులన్
మెఱసెడు నీ భుజంబు బలి , మిన్ మునుక్షత్రియ కంఠనాళముల్
తఱిగిన మద్భుజంబులఁ దొ , లంగదు తీటయు రాఁ గతం బిదే.

చ॥ అనవుడు భూవుఁ డిట్లను భ , యంబున నుల్లము గ్రుంగ ధారణిన్
మునుమిడి గెల్చి తిచ్చితివి , పొందుగఁ గళ్యణమాని కో మహా
మునివర! నీకు రెక్క యె త్రి , మూర్తులు; పుర్త్యులనంగ నెంత ? ఈ
తనయుఁడు నాడు జీవములు , దప్పక ని న్నభయంబు వేఁడెడున్.

చ॥ చెడుమతిఁ బాపకర్మములు , చేసిన దుష్టులు వధ్యు లౌదు రీ
బురుత ముదాతిరేకమున , బుద్ధి చెడం గొఱగామి చేసెనే;
పుడమి బలిపుతోఁ దనిలి , పోరినఁ గీర్తి లభించఁ గాక యీ
బిడుగులతోడఁ బోర బల , వంతుల చేవ ఫలంబు గాంచునే?.

ఉ॥ కొమ్మని భూమి కళ్యపున , కుం దయచేసి జగత్ప్రపాలక
త్వమ్ముభరింప వీడిన కృ , పాకర; వీడుమ యిట్టిచేత నే
మమ్మున మానవావళిని , మానుగఁ గాచెడు తేండ్లపల్లఁ గో
పమ్మును మాని తీవు పిద , పన్ వహించుట పాడి యానొకో?.

చ॥ పలువురు గేలిసేయ నొక , పక్షము నూని గురుత్వ మొందు నా
బలము ఫలం బొసంగునొకో? పాడియె యయ్యది; ధర్మసద్ధతిన్
నిలిచి వహించు నయ్యశమె , నిర్మల సత్త్వ మనంగ నొసస్స; ఈ
రు లనఁగఁదగ్గ వార లొక , రున్ బల ముందుకె డీని నెయ్యెడన్?.

చ॥ వగతుఁడు కాడు వీఁ డితని , ప్రాణము వోయినఁ జుట్ట పక్కముల్
వగగొని పొరులున్ మిగుల , వండురి యెల్లరు వెంబడింప నే
నెగులున జీవముల్ విడుతు , నిక్కముక్తింకరు నన్ను నాకులం
బగులక కావు మార్యవర! , యంజలితో శరణంబు వేఁడెదన్.

చ॥ అని యిటు వేడు కోసల జు , నాదిపు పల్కులు లెక్క సేయకే
కనుల మిడుంగులు ర్ చెదరఁ , గట్టలుకన్ వడిఁదేళ్ళి చూచి రా
ముని కడ కేగఁ బ్రాణములు , మొత్తము లావులు దప్ప మించుఁ గాం
చిన భుజగమ్ము లేవఁ బతి , చేయున దెయ్యది లేక యుండఁగన్.

తే॥ మాని యగు దశరథుఁ డిట్లు , మతిచెడంగఁ, దనకు నాగతి కానుట , దిలప లేక
హర ధనువు బలహీనత , నందు చరిత, పల్కఁచొడఁగె రామునితోడ భార్గవుండు.

తే॥ మేరు సారంబు దినకరుఁ , గేరు కాంతి, పాటవము దైర్ఘ్యమును విలు , వంగరాని
చేవ గల రెండు విండ్లను , చేసే మున్ను, తేర్చి విశ్వకర్మ యనెడు , దేవ శిల్పి.

తే॥ ఒక్కచాప ముమావతి , యొగి గ్రహించె, రెండవది త్రివిక్రముఁడు వ , రించికినియె
నేయ దా రెంట మిగుల బ , లీయ మనుచుఁ, ద్రిదళులందలు చేరి వి , రించి నడుగ

క॥ జలజాననుఁడును వేల్పుల, తలఁపు ఘనంబునుఁ దలఁచి , తగ వొక్కటి వా
రలకుఁ బొడమించి యాధను, వులఁ గొని కడు నలుకఁ బెద్ద , పోరఁగఁ జేసెన్.

తే॥ ఇరువురును రెండు చాపంబు , లెక్కు వెట్టి, జగములెల్ల నిలుక దప్పి , బెగడుగుడువ
బవర మొనరించుచుండఁ గ , పర్ది విల్లు, చేవ చెడుటయుఁ గని మది , శివుఁడు కినుక .

తే॥ మరలఁ గలనికిఁ గడఁగ ని , ర్జరులు నడుమ, నిలిచి వారించి రంతట , నీలగళుఁడు
తన శరాసన మింద్ర హ , స్తమున నునిచె, ఋచిక ముని కిచ్చెఁ దనవిల్లు , శ్రీవరుండు

తే॥ ఋచికుఁ దొనఁగె మా తండ్రికి , ప్రియముతోడ, నతఁడు నాకిచ్చె నీవింటి , నమర నీవు
వంచితేని నీ సదృకు లె , వ్యరును లేర, నేను నీతోడి యుద్ధంబు , మాను వాడ.

చ॥ మొదటనె చేవ వో యినది , మూలను పడ్డది శ్రువ్వు వట్టి వ
ట్టు దొలఁగి యున్న దానిని పు , టుక్కునఁ ద్రుంచుట దొడ్డ చేతయే?
పదరక దీని నెక్కిడుము , పాయదు ప్రాత చలంబు నామదిన్
మదిమది నున్న శాంతనిధి , మజ్జనకుం బొరిమాల్పు దుష్కృతిన్.

చ॥ ఇరువది యొక్క మాటులు మ , హీతల మెల్లను చుట్టి రాజులఁ
దరమిడి గొడ్డట న్నుతికి , తద్రుధిరమ్మున శాస్త్ర పద్ధతిన్
జరపి పితృక్రయల్ పిదప , శాంతి వహించితి నీడ్చి కొల్వ మా
యురె పిడి దక్కు వొడు; మది , నుత్తల పెట్టితి విట్లు బాకా;

చ॥ కలఁకుల గెల్చి యిమ్మహిని , కశ్యపమాని కొనంగితిన్ విరో
ధుల కుల మార్చితిన్ గొలఁది , దోచని పెందల మాచరించితిన్
బలువిడి శూరి చాపమును , భగ్న మొనర్చిన మ్రోత నా శ్రవం
బులఁ జొరఁ గిన్న వచ్చితిని , పోటరివే నిది పంచుపొరెదన్.

చ॥ అనుటయు మందహాస రుచు , లానన మందొక శోభఁ గూర్చు న
య్యనకుల వీరుఁ డిమ్మనుచు , శ్రీశుని ధర్మముఁ గొంచు జామద
గ్నుని హృదయంబు భీతిమెయిఁ , గ్రుంగ న్నదోర్బల మొప్పు వనిచి కో
పనుఁ డగు మౌనిఁగాంచుచు న , పార కృపారస ధాముఁడిట్లనున్.

ఉ॥ రాచకులంబు మాలించిన , రక్కిసి వై నును మేటి బోడకుం
దోచి తపస్వి వేషమును , దొడ్గితి గాన పదింపఁబూన నా
రాచము నాకరంబునఁ దొ , అంగిన నూరక పోష దింక నీ
వే చెపుమా బిరాస గుటి , యెయ్యది దీనికిఁ జూపుమా యనన్

చ॥ ఎఱుంగ కొనర్చు దోషము నే , హింపుము కాపుము దేవదేవుఁడం
చెఱిగితి నెల్లప్రాణులకు , నీకు డ వాది వనాదివైన నీ
కుఱపుఁగ నిందుమా? ధను , పుంకువ పేయఁగ నెత్తునంతలో
విఱుగుట యబ్బురంటె? యది , పెడుకఁ బట్టుట కేని చాలునే ?

తే॥ పురుష మోహనః నీవిటు , భువన రక్ష, పొంచె నవతరించుకతనఁ , బొందె జగము
నెమ్మదిసి నే నొసంగిన , నీదు విల్లు, నీ బలంబున కుఱపు గా , నిదియె సుమ్ము.

తే॥ కూర్చు నాకుగమ్మునకు నా , గొప్ప తపము, నాహతిగ నొసంగితి నన , నపుడుచేయి
వదులు విడువ నత్తం బేగి , పరశరాము, తపమువూర్తివారుకొని య , త్తతిన మరలె

తే॥ నీల జీమూత నిభ గాత్రః , నిగమ వినుత, పాత్రః పరిశుద్ధ సుగుణ చ , రిత్రః నీవు
తలఁచు కార్యంబులొనఁగూడఁ , గలవునాకు, సెలవెయనిభార్గవుఁడు మ్రొక్కి తలఁగెనచట

తే॥ అంత రాముండు పంచేంద్రి , యక్రియాలి, తొఱఁగి సోలిన తన తండ్రీ , దఱిసి తడవి
మ్రొక్కి దుఃఖ సాగరమున , మునిగియున్న, యతసకిం జూపె సమ్మోద , మనెడు వేల

అ॥ తెలిసి తేటి వంత , దొలఁగ నిబ్బరమగు, నుబ్బు గలిగి లేచి , యుర్వివిభుఁడు
అరిది దుఃఖ జలది , దరిఁజేరి దరిలేని, మోద వార్తిలోన , మునిగిపోయె.

అ॥ కటికి పరశురాము , కార్యకంబును గొని, యతని నోర్చి నిలుచు , నఘ విరాము
రాము నలమికొని శి , రంబు చూర్కొని సమ్ము, దాక్ర కుంభ వారి , నాడఁ జేసె.

చ॥ నయమునఁ బిన్ననాటనె యొ , సర్విన యద్భుత పౌరుషోచిత
క్రియల జగత్రయం బొకవ , రిం గమకించినఁ జేయఁగూడునే ?
అయమనయంబులం జలుపు , ప్రాణులకుం దగినట్టు లీతఁడి
మృయి మఱుమై యొసంగెడు ర , మాపతియే యనియెంచె నెమ్మదిన్.

తే॥ విరుల వానతో వచ్చిన , విబుధులందు, పరుణుఁ గని క్రూర ఘోర చా , పంబుగాఁచు
చుండుమని యిచ్చి తన వార , లుత్సహించి, బలయ రాముఁ డయోధ్యకు , వచ్చిచేరే.

తే॥ చేరి ప్రేమంబుతోడ వ • సింహుచుండ, దశరథుం దొకనాడు మో • దమున భరతుఁ
గాంచి దై వవశమున ఘ • టించినట్టి, విషయ మొక్కటి దాఁ దెలి • పింపఁదొడఁగె.

తే॥ తనయ! నీ తాత కేకయ • ధరణి ధవుఁడు, నిన్ను చూడఁ గోరినవాడు • నెమ్మితోడ
పోయి రమ్మని యానతి • నేయ నతఁడు, మంచిదని తండ్రి చరణ ప • ద్యముల కెఱఁగి.

తే॥ మొనసి రాము పాదములకు • మ్రొక్కి యతని, కన్న వేలు ప్రాణంబు లే • కున్నకతన
ప్రాణముల వీడి గాత్ర మ • వ్యరికిఁ బోవు, విధిని భరతుండు రాముని • వీడిచనియె

తే॥ మేనమామతో భరతుఁడు • మేనితోడి, నీడవంటి శత్రుఘ్నుండు • తోడ రాఁగ
స్యందనం బెక్కి యేడు వా • నరము లరిగి, యరయ సొంపైన కేకయ • పురము చేరె.

చ॥ భరతుఁడు చన్న పిమ్మట న్న • పాలుఁడు ధర్మసథంబునన్ జనుల్
జరుగఁగ దగ్గ పద్ధతిని • సత్పరిపాలన సబ్బుచుండఁగా
సురల మహా తపః ఫలము • చోద్యము గావున మిక్కుటంబుగా
జరిగిన దెల్లఁ దెల్పెదము • శ్రద్ధమెయిన్ వినుడీ మహాత్మకుల్.

బాలకాండము సంపూర్ణము.

(శీ) రామచంద్రార్పణమస్తు.

అ యో ధ్యా కాం డ ము.

1. మంత్ర పటలము 93.

సీ॥ రాజ రెండవ భార్య , రాముని పినతల్లి, కుబ్జయౌ మంధర , కొడిమ సేయ
రాజ్యంబు వీడి య , రణ్యంబు సేరి స, ముద్రంబు దాటి స , న్ముని సురేంద్ర
మానవావళి యిడు , మలు తీర్పు శ్రీపాద, ములు గల శ్రీరామ , భూవరుండె
మూలప్రకృతిఁ దోచి , భువనంబులందు వ్యా, ప్తిబొందు పాంచబౌ , తికములైన

తే॥ జంగమ స్థావర వదార్థ , సమితి యందు, మేను ప్రాణముల్ ప్రాణవి , జ్ఞానములును
గూడియున్నట్లులోవెలిఁ , గూడియుండు, నాత్మయనివల్కుచుండ్రు మ , హాత్ములెప్పుడు

తే॥ రాజవర! నీవు భూమి పు , త్త్రకున కొనఁగి, దుష్కరతపంబు సేయంగఁ , దొడఁగఁదగిన
కాల మిదియని చెవిఁజేరి , లీలఁ దెలుపు, కరణి జెవిమూలమున నర , గాన నయ్యె.

తే॥ ప్రాణికంటకుడైన రా , వణ్ణుడు సేయు, పాపఫల మప్పు పలితమై , వచ్చిచేరె
ననఁగ నరసిన నరపు న , రాధివరుడు, ముకుర మందున నొకనాడు , మొనసికొనఁచె

అ॥ శంఖ కాహాదీ , శబ్దంబులంభోధ, లీల మొరయఁ జామ , రాలు బెరయ
మానవేశ్వరుండు , మంత్రాంగ సభ కేగె, మనము సంచలించి , మలఁగుచుండ.

అ॥ ఏఁగి పిదప నృపుల , నెనలేని చుట్టల, సంగడిండ్రఁ బ్రేమ , సాగనంపి
యొనర జగముఁగావ , యోగనిద్రవహించు, విష్ణువనఁగ నొంటి , వెలసియుండె.

అ॥ పూర్ణచంద్రుఁబోలు , ముక్తాకపత్ర మా, కసమునంట విభుతఁ , గ్రాలుభూపుఁ
దమర గురునిబోలు , ననదృశ మంత్ర వృ , ధ్దులను సభకునంతఁ , బిలువఁబనిచె.

తే॥ అవని విభునకు రక్షచే , నాజ్ఞ చేత, దైవమనుచు భావింపంగఁ , దగిన వాడు
మూర్తులందున నాలవ , మూర్తియనఁగఁ, దగు వసిష్ఠుడు రాజ స , దస్సుచేరె.

సీ॥ వంశమూలంబైన , ప్రాతదనంబును, విద్యానవద్యత , వెలయువారు
కార్యఫలంబును , కడు చెడు గొనరిన, మాధ్యస్థవృత్తి నే , మఱినివారు
కోసాదులం దెగఁ , గోసి కడిందియౌ, సద్దర్శ వద్దతి , జరగు వారు
జరిగిన యదిగొని , జరిగెడు దాని నూ, హము సేయఁజాలు కు , శాగ్ర మతులు

తే॥ అదియఁ గర్మానుగుణముగా , నైనదైన, మార్పదగు పట్టుదలగల , మాన్యగుణులు
కులమునకు ననురూపమౌ , గుణముగలరు, *చమరమృగమును బోలుమా, నముగలారు.

* ఒక వెండ్రుకయూడినను ప్రాణము విడుచునది చమరమృగము.

సీ॥ తరుణంబు స్థలము సా , ధనమును చదివిన, మన్నెనీతి యెఱింగి , మనలు వారు
దైవాను కూల్యంబు , తగు సూక్ష్మమతిచేత, నెఱిగి ధర్మపు వృద్ధి , పరచు వారు
సత్స్వధావంబు య , శస్కరకార్యంబు, గలిగి రాడ్చాగంబు , దెలుపు వారు
రాజు కోపించినఁ , బ్రాణంబునకుఁ దెగి, కష్టమొరిచి నీతిఁ , గజపువారు

తే॥ సత్పథంబు తొలంగని , స్వచ్ఛగుణులు, తెలియఁ దగ్గ త్రికాలముల్ , తెలియువారు
నాయకునకు మేల్కొందుల , పాయలరసి, వైద్యుఁబోలె హితంబునే , వలచువారు,

తే॥ మించినెండిలి ప్రభు సంక్ర , మించినపుడు, మొదలి పుణ్యఫలముఁబోలి , యొదవువారు
వేలకొలది వారైనను , విభుని హితము, పట్లనై కమత్యంబునఁ , బరఁగు వారు.

తే॥ మాటయెన్నఁడుఁ దప్పని , మహిత మతులు, తొలఁకుచుండు సంపదవృద్ధి , కలుగువారు
పొరలుచుండు నలలు గల , శరధివోలె, వచ్చి చేరిరి మంత్రాంగ , భవనమునకు.

తే॥ చేరి విమల విజ్ఞాని వ , నిష్ఠ మునికి, జోతయొనరించి తమ భూభు , జనకు మ్రొక్కి
తగిన గద్దెలపై గ్రమం , బుగ వసించి, యుచిత వాక్యజ్ఞా కనికర , మొంది రంత

ఆ॥ అజి వారి మోము , లనువొంద నీక్షించి, చెప్పఁదలఁచు నరిది , చెయిది గలదు
నాడు బుద్ధిఁబోలు , నయగుజ విదులార! వినుఁడిసావధాన , మన నొకింత.

ఆ॥ ఇన కులంబు వారి , యింపైన నడవడి, నించుకేవి కొఱత , గాంచకుండ
మీసహాయశక్తి , మేదిని నలువది, వేలయేండ్లు మెఱసి , యేలినాఁడ

తే॥ కొమిరెలకు నేల్లఁ దొడవగు , క్రొత్తది తన, మమరఁబ్రేమ యొప్పార ధ , ర్మము దలిర్ప
జీవకోటికి హితమునే , చేయుచుంటి, నింక నా జన్మమున కిత , వెంచినాఁడ.

ఉ॥ కోరితంబుకై తెరువుఁ , గూరుచు ముప్పును గన్నయేను భూ
భారము సర్పరాజ కుల , పర్వత దిగ్గజముల్ విరామ మిం
పారఁగ నొంద మోచితి న , యంబున నవ్విధి, మావఁజాల మా
వారలు పోయినట్టి పెను , బాటనె పోయెద మోక్షమందఁగన్.

చ॥ అమల మనస్కులై జగతి , వంతయు నేలిన మాకులంబు దీ
పములగు పెద్ద లిప్పుడమి , భారము పుత్తులు మోవ వీడి దు
ర్గమ విష యేషణంబులు తొ, అంగి నశింపఁగ ముక్తి నొంది రా
క్రమమునే యేను పూనుకొనఁ , గాఁ దలపెట్టితి నిక్కువంబుగాన్.

తే॥ త్రిజగములఁ గల యరుల దో , రించినయేను, దొంగలం బరె దాఁగి యొ , దుంగు కామ
ముఖ మనశ్శత్రువులకు నీ , ముదిమి యండు, వెఱచి నడ పీన్గు కరణి జీ , వింపఁగలనే?

తే॥ అరుణ కిసలయ మృదుపద , యైనకై క, కోలగొన దశాసుర , రథికులను కూల్చు
నాకు మానస భూతంబు , నడపునైదు, తేరులను గెల్చుటన దొడ్ , దియే తలంపఁ

మ॥ చతురంగ ప్రతివీర సైన్యమనిలో , జక్కాడుచుం జావరే
నతుల జ్ఞానము నొందరే నఖిల సౌ , ఖ్యంబుల్ విచారింప శా
శ్వతముల్ గావని వీడరే నమల వి , ద్వద్వానులం జేరి సం
సృతి విధ్యాంతము ఒంటరేని యగునే , చేరంగఁ గైవల్యమున్?

తే॥ ఎన్న 'జాతస్య హిమ్రువో , మృత్యు' వనెడి, నుడిని మఱచుట కంటెను , చెడుగు గలదె
యొనర సన్నాస మనుతెప్ప , యొప్పదేని, జననమను మహాంబుధి దాట , శక్యమగునె?

తే॥ మహిత సన్నాసము తదీయ , మార్గమందు, బంధువగు నెఱుకయు నను , పక్షయుగము
దొరయునేని జనన మను , దొడ్డచెఱును, కడచు కంటె నింపగుగొప్ప , కార్యమేది.

చ॥ అరుదగు మేలనం దొడరి , యవ్వల నెవ్వగ నించు నింద్రియా
వరణ సుఖంబులై న నయ , వంచక శాత్రవవర్గ దుష్కృతుల్
వెరవున నీగి మోక్ష రమఁ , బెంపునఁ బొందఁగఁదృష్టజేసి తొం
దరపడు దెందమందున హి , తం బగునే యిల నెడమాపులున్?

ఉ॥ ఏలితి మీరు తోడుపడ , నిర్ధరఁ బద్ధతితోడ సత్కృతుల్
పోలఁగఁ జేసితిన్ యశముఁ , బొందితి నీజననంబునందు నా
కీ లలి సాయపడ్డ సుహృద్ , దీకులు మీరలు భావ జన్మసౌ
ఖ్యానికి నిట్టలే తగ న , హాయిలు గండిదె ముము , వేదెదన్.

చ॥ నెగడిన పాపముల్ తొలఁగ , నీగు తలం పనుకంప వింపు పెం
పగు తపమొప్పుగాఁ జలువ , నయ్యెడునేని యమర్చియుంచు తీ
పగు నమృతంబు వీడి విస , మర్మిల్లద్రావుట పోలు నొక్కొ బల్
వెగటుగఁ దోచె నాకుఁబృథి , వీభర సౌఖ్యము లల్లమందునన్.

త॥ భద్ర గజము మీదఁ , బరవు చికిలి పీలి, కుచ్చు లమరు వెల్ల , గొడుగు నీడ
సతము గాదనంగ , సహించునే చాల, కాల మనుభవించి , క్రక్కుకూడు.

తే॥ చిర మపుత్రక చింతము , చ్చిరుచునుంటి, రాముఁడచింత దొలఁగించె , బ్రాతి నించి
యింక నాతండు కష్టింప , నేను జీవ, యాత్ర గడతేర్చుకొనుమార్గ , మరయువాడ.

తే॥ రణమునన్ మరణింపఁడు , రాము తండ్రి, వార్ధకం బొందియును ధర్మ , పథమునుండి
సన్న్యసింపఁడన్ వార్తసం , జనన మొందు, పిదపఁ బుట్టలే దనుకంటె , వేఱెయగునె?

చ॥ ఇరవుగ జ్యేష్ఠపుత్రుఁ డుద , యించెను జాపకి యన్ రమా సతీ
వరణము కన్నులారఁ గవి , బంధుర మోదము నొందినట్టి యే
సురవుగ మానినీతవ్యమున , నొప్పిన భూ వనితా వివాహము
జరపి మదంతరంగమున , సంతసమెంతయు నొంద నెంచితిన్.

తే॥ భూమిదేవియు శ్రీదేవి , ప్రేమతోడఁ, జేరఁ గోరు నాయకుని వి , శిష్ట మైన
ప్రాణములఁబోలెఁ బొందుత , పః పలంబుఁ, దామసింపఁ జేయుట నాకుఁ , దగవుకాదు

ఉ॥ కాన సమస్త రాజ్యమును , గ్రచ్చుట రామున కొప్పగించి యు
జ్ఞానము వీడమిన్ విడని , జన్మ పరంపర వీడఁగోరి నేఁ
గానకుఁ బోదలంచితిని , గాఢ తపంబొనరింప, నింక మీ
మానిత భావముల్ దెలుప , మక్కువతోడ వినంగఁ గోరెదన్

తే॥ దశరథుం డిట్లు వల్కఁ జి , త్తముల నుండి, పొంగి పొరలిన యుత్సాహ , పూర్ణలయ్యు
మంత్రు లవనిపు నెడఁబాటు , మదిఁ గలంపఁ, గ్రేపు జంట కడలు గోవు , క్రియ నలంగి.

తే॥ అట్లు కుంది వేతేదియు , నధిపు హితము, లేమి భూమిఁ బ్రాణితతికి , రాముఁబోలు
నుత్తములులేమి నిధి బలం , బుల్లములను, వంచ నెట్టి కేలకు సమ్మ , తించినారు.

తే॥ నలువ కొడుకు వసిష్ఠుండు , కుల హితుండు, సచివుల తలంపు పుత్ర వి , శ్వాసము గల
తండ్రి తలఁపును లోక హి , తంబుఁదలంచి, తాఁదట్టస్థుడై యిట్లని , తనియఁ బలికె.

ఉ॥ తొల్లిటి నీదువంశ గుణ , ధూర్వహు లందున రామువంటి న
త్తలఱఁ గన్నవారెవరు ? , తద్దెఱఁగ నీకిది యుక్తకార్యమే
యుల్లమునందు మిక్కిలిగ , యోచన చేసియె నిశ్చయించి తీ
వెల్లి విధంబులం దలంప , నియ్యదెఁచేయఁగఁ దగ్గ దియ్యెదన్.

ఉ॥ పున్నెముఁ గూర్చు జన్మములు , పూర్తిగఁ జేసిన రాజవంధ్రమా;
యెన్నఁ దపంబు సేయఁదగు , దేదైత సీవిక నీదు పుత్రుఁడున్
నిన్ను దొలంగఁ గాంచి ధర , జీతరుణీ మణి యంధురాలు కా
దన్న తెలుంగునన్ బృథివి , సంతయు నేల సమర్థుడే మమి.

చ॥ తగవొక రూపుదార్చి యవ , తారము నొందిన దంటకంబె వే
లుగ నొకయర్థమెత్తి యను , రూపముగా వచియింపఁ గల్గునే ?
పొగడిత కెక్కు సీవిజయ , భూషణుఁడెల్ల సృజించి కాచి త్రుం
గఁగ నొనరించు నమ్ముగుర , కార్యములన్ సరిదిద్దు వాఁడగున్.

చ॥ స్థిరగుణ దీరః లక్ష్మీయగు , సీతయు భూమియు నింక సీతఁడే
యురవగు ప్రాణపంపకము , నొప్పిన తోడని యెంచు రాఘవుం
డిరపుగ స్వీయ జీవముల , కిష్టఁడ యంట వృథా ప్రలాప మె
ల్లరకుఁ బ్రియుండు తన్నుగని , లాలన చేసిన నీకునుంబలెన్.

ఉ॥ రాజవరేణ్యః రాముని తి , రంబగు నామము ప్రాణికోటికిన్
దేజముఁగూర్చి దుఃఖములఁ , దీర్చుకతంబున విప్రలాదిగా

భూజనముల్ దలంతు తమ , పొందిన ధర్మబలంబ యంచు వి
బ్రాజిత కేర్తికాలివయి . బ్రాతిని గూరిచి యేల చెప్పగన్;

సీ॥ కీర్తిమీఱిన జాన , కీ దేవి యంటి మా , భూదేవి కంటెను , పొడుపుగలది
కలుముల జవరాలి , కంటఁ గాత్యాయని, కంటె సరస్వతి , కంటె దొడ్డ
శ్రీరాముఁ దంటిమా , సీతా కటాక్ష వీ , క్షణముల కంటెను , కాంతపరుఁడు
నేర్చిన వారలు , నేర్వని వారు త్రా, వెడు నీటికంటె జీ , వితము కంటె

తే॥ మించి నీజ్యేష్ఠ సుతునె ప్రే , మించు వారు, నర సురాదుల యిడుమ ల , ఇంచి కాచు
వారు రాముకంటెను గొప్ప , వారు లేరు, కాన నీకుఁ దపముగాక , కలదె వేటు;

తే॥ అనుమునీంద్రు పల్కులు విని , నంతఁ దండ్రి, కన్న నాటికంటె భవుని , కార్ముకంబు
విలుచు నాటి కంటెను భృగు , పీరు గెలుచు, నాటి కంటెను గొప్పయా , నంద మొందె

సీ॥ అట్టి సంతోషంబు , నందిన నరఃపతి, కనుల నానందాశ్రు , కణము లొలుక
నమ్ముని పాద ప , ద్మమ్ముల కెఱఁగి మో, నీంద్ర యింపుగ వచి , యించితయ్య
మీదయచేతనే , యీదానుఁ డీభూమిఁ, దాల్చె రామున కది , తగకయున్నె;
యుత్సాహమున హిత , ముపదేశ మొనరింప, మద్వంశ్యులగు పూర్వ , మనుజుపతులు

తే॥ అఖిల కకుబంత విశ్రాంత , యశముఁగనిరి, వేలుములు లెక్కకును మీఱి , వేల్చినారు
గురుతరంబగు తమదయ , గొంటి మింటి, మింటినంటితి ధన్యతఁ , గంటి ననియె.

తే॥ అంత నెంతయు నంతయు , మంతు నలువఁ, జాల్మ మంతులు మొగముల , జాడవ్రాసి
చూప నింగితజ్ఞుండు రా , జనకుఁ దగు ను, మంత్రుఁ డిట్లని పలికె న , మస్కరించి.

ఆ॥ రాముఁడొందె రాజ్య , రమ యను ముదము మీ, సన్న్యసింపు వార్త , సమయఃజేసెఁ
దలఁగఁ దగదు పూర్వ , ధర్మ పద్ధతు లిఁకఁ, దగవు కంటెఁ జెరుగు , ధరణి గలదె

ఆ॥ పోరులకును రాజ , వరులకు మునులకు, మంత్రులకును భేరి , మది ధ్వనింప
జ్యేష్ఠ పుత్రురాజుఁ , జేసి నీమటు జన్మ, హితము చూచికునుము , నృపశశాంక;

తే॥ అను సుమంత్రుని పలుకుల , కతఁడు మెచ్చి, రామ పట్టాభిషేకపూ , ర్వకము గాఁగఁ
దక్కినవి యొనరింపుఁడి , తరుణ, మంద, యీవ వడినేగి రామపు , నిటకుఁ దెమ్ము.

క॥ అని దశరథుఁ డాడఁగ నా, తని పదముల కెఱఁగి విమల , తత్పరుఁడై యా
తని మదిబోలెన్ వైశమ, కనక రథముఁ గొనుచు రాము కడం జనియెన్.

కా॥ లోకంబుల్ వశమైన చందమునఁ బొ , ల్పుం గాంచి యుప్పొంగి య
స్తోకామోదముతో సుమంత్రుడు వడిన్ , జొత్తెంచి సౌధంబునన్
భూకన్యా మణితోఁ బ్రియానుజానితోఁ , బొంగర భాషించు రా
మాకారామృత మానె నేత్రములతోఁ , నానంద సంపూర్ణుడై.

చ॥ కని తై మోద్ధి రమూత్తమాః కలదు వే , గం గార్య మొక్కండు ర
 మ్మని మీతండ్రి ముదంబతోఁ బిలువ న. , న్నంపంగి నేతెంచితిన్
 జనుదెండంచు పచింప రాముఁడు వడిన్ , సదృక్తిమై లేచి స్వం
 దన మెక్కెన్ బెను మేను మొందు కుధరేం , ద్రం బెక్కు చందంబునన్

చ॥ తొడలిక దుందుభు లొరయఁ , దోయజ నేత్రల కంకణంబులున్
 నడలి ధ్వనింప గోరికలు , సాగె నటంచు సుపర్వ లార్వఁ బూ
 ముడిఁ గల చంచరీకములు , మూఁగుచు నందడి సేయఁ దేరిపై
 పడిపడి నేగె రావుఁడు , వారనిప్రేమము తొల్కరింపఁగన్

ఉ॥ నిందెను వాద్య మోషములు , నిందెను మంగళ గేయ నాదముల్
 నిందెను మారు తూపులును , నిందెను శింజిని మ్రోత పెల్లుగా
 నిందెఁ దలంపుల న్నదులు , నిబ్బరపున్నది యానకట్టగా
 నిందెను సిగ్గు వీడి హరి , జీ తతి నాఁ దరుజీ విశాసముల్.

ఉ॥ కుండల కాంతితో విరియు , క్రొవ్వెద తోడుతఁ జంద్రశాలలున్
 మండిత గేహళీ తరులు , మానిత రీతిని పూచెఁ దామరల్
 గందెలు రక్తసిక్తమగు , కత్తులు శుంతములున్ ద్వీరేపముల్
 నిండి భ్రమించి నిల్వ జిగి , నెక్కొనఁ బూచె గవాక్ష పంక్తులున్.

తే॥ నిందు జాబిల్లి వెలుఁగొందు , నీరదంబు, వంటి రాముజొమ్మున విరి , పడమునందు
 విద్రుమోఘుల స్థైర్యంబు , బిడెముతోడ, వాలుగలు మధుపములతో , వరుసఁ బొరలె.

ఉ॥ చిందెను కొన్ని పూవులు శ , శివభ తోడ మొయిళ్లు జాటుటన్
 చిందెను కొన్ని ముత్తైములఁ , జెందొవఁబోలినవొ కటాక్షముల్
 చిందెను కొన్ని చందనము , జిక్కని చన్నులు వేడిఁ దాల్చుటన్
 చిందెను కొన్ని పుష్పముల , శ్రీ కర మందిర చంద్రశాలలున్.

చ॥ తొలుక యొలున్ దిగన్విడిచి , తుంపెనలాడు నరాజి వంటియా
 జలజవిరోధి మోచికొని , చంచల మందెడి పైఁడితీవలం
 గల యెల నీటి కాయలది , కంబుగ నన్నని మంచు మొగ్గలన్
 సులియఁగ రాల్చు నొక్కయెడ , నువ్వుల పేలలవంటి పొంబొడిన్

తే॥ తెరువునం జేష్ట లట్లుగాఁ , బురుషు లెల్లఁ, దల్లిఁ దలంచు క్రేపుత వలెఁ , దమిని నిలువ
 విమలుఁడగు తమ్ముతో రామ , విభుఁడు కడచి, చేరెన్మపతి యతనిఁ బ్రతి , షించు నెడకు

తే॥ తొలుతఁ దమ కులగురునకుఁ , దెలచి విదపఁ, దండ్రి చరణాబ్జములకు వం , దన మొనర్ప
 రాజ్యలక్ష్మికి నిరవైన , రాము సురము, నలము కొనియె భూవరుడు ము , దశ్రుతొలుక

చ॥ తనయుని కొఁగిరించె నని , తక్కువగా వచియింప నేలఁ మే
దిని వహియింపఁగాఁ దగు స్థ , తిన్ గ్రహియింపఁ దలంచి దోర్మ్యగం
బును వనమాలకున్ సిరికి , ముఖ్య గృహంబు విశాల పక్షమున్
దన భుజపక్షముల్ పఱపి , ధారణి నాథుఁడు కొల్పె నేర్పదన్.

ఉ॥ అంత మహా ముదంబున హృ , దబ్బ మెలర్పఁగఁ జెంత నుంచి కొం
చెంతయుఁ బ్రేమ నిట్లను న , హీనకుతారక రాము కీర్తి య
త్యంతము క్రుంగఁజేసిన మ , హాభుజః నిన్ గని పెంచినట్టి యే
నింతగ వేఁడి పొందదఁగి , యేర్పడె నొక్కటి విన్ను పల్కెదన్.

తే॥ కష్ట మొందితి ముదిమియుఁ , గదిరె నొదల, మోవఁగాలేక దుఃఖించు , భూమిభార
మనెడి చెఱవీడి సత్పథ , మునఁ జనంగ, నెంచి నీదగు సాయ మ , ర్థించువాఁడ.

చ॥ స్వప్న హ గొని పుత్రులం గనుట , చెందిన దుర్దమ దుఃఖ మీఁగఁగా
నిహవరసౌఖ్యముల్ వడయ , నే యని చెప్పట పెద్దవారికిఁ
సహజము ధర్మదేవత య , నం దగు నిన్ గని యిట్లలంగు టి
మృహిఁదగవే? యొడంబడుమ , మానుగ నేఁ గడతేట నిష్టమేన్.

చ॥ మన మహిమాన్వవాయమున , మానవ నాథులు పూర్వులెందఱో
తనయులు భూమి భారమును , తాల్పఁగ నింద్రియ పంచకంబుచే
మొనసెడి దొడ్డ ముప్పుగమ , మూలము ముట్టఁగఁ ద్రుంచి నిష్టమైఁ
జనఁ దమ జీవితంబులఁ బ్ర , శాంతముగాఁ గడతేర్చి రిద్దరన్.

ఉ॥ తొల్లిటి జన్మ పుణ్యముల , దొడ్డ ఫలంబున నీభవంబునన్
గొల్లఁగఁజేయు యాగములఁ , గూడిన భాగ్యముచేతఁ బేర్మి రం
జిల్లఁగ నిన్ను గాంచియును , చెందిన లాభమదేది? ముప్పునన్
జెల్లని రాజ్యచింతను ము , నింగి యలందురుచుంటి నేనియున్.

మ॥ ఒక పక్షంబునఁ గుంటి వేఱుదెన యం , దుద్దండమో ఒర్వు నో
పక యల్లాడు వృషంబు భంగి నలఁచెన్ , వార్తకృమున్ రాజ్యమున్
వికటించెన్ భువి భోగముల్ మనమునన్ , వేపారితిన్ మోక్ష రూ
పక సామ్రాజ్య సుఖంబుఁగోరితిని త్రో , వన్ దోడుగా వేఁడెదన్.

చ॥ మును మనవారు సద్గుణులు , పొందు దశల్ చెడి బ్రుంగ వారికిన్
మనుమఁడు వంశదై వమగు , మారపు పజ్జలంబు నుండి పు
ట్టిన యమరావగన్ బలు క , డింది తపంబునఁదెచ్చి యవ్వలన్
జననము లేని మోక్షమును , చక్కనఁగూర్పఁడె యాపితాళకుఁ ?

ఉ॥ వారక వీడఁదగ్గ పెను , వంతల వీడిన వారు రాజులా
కారు సుధాంకు భోజనులు , కారు సురేంద్రుని పోలు వారలా
కారు తపోధనాధ్యులును , కారు వ్రతంబులు చేయువారలా
కా రెవరన్న మాట వినఁ , గాంచిన పుత్రుల గన్నవారలే.

తే॥ ఐన జనకుఁడు వంచించి , యార్తి భరముఁ , గూర్చె నావయి నని కయి , కొనఁగ వలదు
రత్న మకుటంబుఁ దాల్చి ధ , ర్మమును కాపు, తండ్రి నీ యెడఁబొందంగఁ , దగిన

మ॥ జనకుం డివ్వెదిఁ బల్క రాముఁడెద సీ , ప్పం బింత లేకున్న మా
ఁని వాడై విదియంచుఁ దండ్రి మది నా , రం జూచి బోధించు నా
ప్రని యేదైనను మాటువల్కకొనరిం , పం బూనుచే నీతి పు
త్రున కంచూహముచేసి యొప్పికొన , ను ద్యోగించె వల్లే యనెన్.

ఉ॥ రాము తలం పెఱింగిన ధ , రావధుఁ డాదట నావరంబు నీ
వోమితె యంచుఁ బ్రాణముల , నొంటఁగఁజేరిచి వేదసన్నిభుల్
ప్రేమడి మంత్రపుంగవులు , వెంబడిరా విభవాను భావుడై
హేమ మహీధరోన్నత మ , హీశ్వరసౌధముఁ జేరె వేడుకన్.

ఉ॥ ఉత్తమ విప్రులున్ విభవ , యుక్తులు రాజులు స్త్రీలు పూరుపుల్
చిత్తము రంజిలక వెనుకఁ జేరి స్రమోద భరంబు తోడ రా
నొత్తి మెలుల్ వహించి పెను , పొందిన నుందర్ల దోర్మగుండు తే
ర్మోత్తన నెక్కి యేగెఁ దన , మేడకు భేరులు బోరు కొల్పఁగన్.

పీ॥ జయ శీలగు న్నవ , జనముల రండని, బంగారు తేకుల , పైనివ్రాసి
గరుడ ముద్రను వైచి , గరువంబుతోఁబంపు, కులగురు నీక్షించి , కువలయేకుఁ
దానిక నను భగ , వానుఁడ మకుటాభి, షేక సామగ్రిని , సేకరింపఁ
దగు నన నతఁడును , తపసికూటముతోడ, వెడలుడు సామంత , విభులఁగాంచి

తే॥ రాజ ధర్మాను సారంబు , రామ విభున, కిమ్మహీతల మొనఁగంగ , నియ్యకొంటి
ననిన యవ్వాక్య మైరేయ , మాని క్రమము, దప్పి మోదాబ్ధిమునిఁగిరా , ధరణిపతులు.

చ॥ ఎడఁగల కొతుకం బుబికి , యేపున రోమ బిలంబులందు వె
ల్వడఁ దమిఁబొంది తోడుతనె , స్వర్గముఁ జేరినవారిఁబోలి యొ
క్కెడఁద గలారలై తమకె , యియ్యిల దక్కిన యట్టులుబ్బి య
ప్పుడమి పరేణ్య భక్తిమెయి , మ్రొక్కివచ్చించిరి పార లివ్వెదన్.

ఉ॥ ఇర్వదియొక్క మాటు చరి , యించి నృపాలర యన్యవాయముల్
గుర్వగ గొడ్డట స్పృఙ్గి , కూల్చిన యొక్కటి జామదగ్నురు

ధర్మమడంచి మూకులముఁ , గాచిన యాజగదేక వీరుఁడీ
యుర్వర నేలఁగాఁ డగును , యుక్తమ సీవాసరించినాడవున్

అ॥ మాటువడక నృపకు , మారులావిధిఁబల్కు , వినిన విభుఁడు మదిని , వేడ్కనడఁచి
కొనుచు మఱియు నొక్క , గురు హేతు భూతమౌ, వాక్యమిట్లువల్కె , వారితోడ.

అ॥ పుత్ర మోహమును , బుద్ధి నశింప ని, వ్యర్థ నుడువ మీరు , పలికి నట్టి
పలుకు మనసునిండఁ , బలికినవో? లేక నన్నె యనుచురివఁ , బన్నినదియో?

అ॥ అనుచుఁ బ్రశ్నసేయ , నానభ రాజులు, నిండు గుణముగలుగు , నీదుతనయు
పైనిగలుగు ప్రేమ , బహు దేశవాసుల, పలుకు లివ్వె యనుచుఁ , బలికినారు.

ఉ॥ దానము ధర్మముం దగవు , తద్బిజ్జల శీలము నభ్యసించు వి
జ్ఞానము లోకమందుగల , సద్గుణ పుంజములెల్ల నిందె న
మౌనితరితి రాజ్యరమ , మన్నన లొందఁగఁ జేరఁదగ్గ నీ
సూనువి ధైర్యకౌర్యములు , చొప్పెడఁజాయకయుండు నిచ్చలున్.

క॥ ఉపయుక్త నరసినాడఁగ, నుపయోగ క్షణంబు పండ , నొగి మొగికుల వా
న పడంగ మళ్ళ వెల్లువ, లు పఱవ నడ్డుకొను వార , లుం గలరొక్కో?

క॥ భూమీశ! నిన్ను మిక్కిలి, ప్రేమించెడు స్రజలసట్లఁ , బ్రియ మెట్లుండున్
రామునకు నట్టిప్రేమయె, రామునియెడ నుండు నిజము , స్రజ కెల్లపుడున్.

క॥ అవి పలుకఁ గోసలేకుఁడు, మనమున నానందవార్ధి , మగున్ుం డగుచున్
దనినెను చింతల వీఁగెను, కనుల ముదక్రవులు రాలఁ , గడ కిట్లనియెన్.

క॥ నడియునికి తగవు చెడుగుల, యెడఁ గఠినత గలుగు శీల , నృపులారా! యీ
తఁడు నాకొడుకెట్లగు మీ, కొడుకగు నిల్లడగ వీనిఁ , గొనుఁడం చవలన్

క॥ రాజసభనంపి కోసల, రాజన్యుఁడు శుభదినమున , రాజిలు లగ్గుం
బోజఁ గన జోస్యులంగొని, యోజింపఁగ నొక్కచవిక , కొందఁగఁ జనియెన్.

క॥ మడఁతులు నలుపురుప్రేముడి, దొడఁకఁ బిగులు నన్నుకట్టు , గలిగిన వారల్
పొడవు జడ గలిగి సన్నని, నడుములు గలవారు పరుగు , నం జనువారల్.

క॥ ఆడుచు నొడలి వివశతం, బాడుచుఁ జేడియల మీదఁ , బడుచుఁబ్రియమునం
గూడుచు వారలకుం గై , మోడుచుచుం బఱచి డాయఁ , బోయిరి వడిగాన్.

తే॥ కాలజీమూత దేహుని , కన్నతల్లి, వారి చేష్టలఁ గని చంద్ర , వదనలారా!
పట్టరానట్టి సంతోష , వార్తయొండు, గలిగినటు దోఁచెఁ గలదేని , పలుకుఁడనఁగ

తే॥ ధరణిపులు వీరకటక పా , దములుగొలువ, నింపుమైభూమిఁ జీరము పా , లింపుమనుచు
నీదు జ్యేష్ఠ పుత్రునకు భూ , నేత ప్రాత, మకుటముం గూర్చునున్నాడు , మస్తకమున

తే॥ రామునకు రాజ్యసంపద , వ్రాలె ననుచు, మునమునం దోచు నానంద , వనధి గురుత
నవనిపుడు సన్న్యసింఁచెడు , సనెడి భయము, బాదబము, బోలె చట్టి పో , వంగఁ జేసె

అ॥ అట్టిదయ్య నామె , యరుదైన మణిహార, వితతి ద్రవ్యరాశి , వేడ్కనొసఁగి
మైత్రి పాత్రమగు ను , మిత్రతో నేతెంచెఁ, జిత్రపాడి యమరు , సదనమునకు.

అ॥ చేరి భక్తిమొక్కె , శ్రీదేవి భూదేవి, తో సనాదియగుచు , దోచి యమర
వరులకెల్ల మేటి , ప్రాచంబు జ్ఞానంబు, నగు ముకుందు శ్రీప , దాబ్బములకు.

తే॥ లోకముల గొప్పయుదరంబు , లోనదంచు, కొన్న విశ్వేశః వరదః నా , కొడుకుఁగాచు
తెల్ల నీయదీనంబని , యుల్లమంద, యడఁగు తపమొప్పు కొనల్య , యర్థిఁ బలికి.

తే॥ పోదకోపచారంబుగ , శ్రుతి హితముగ, నాదిదేవు నారాధన , మాచరించి
యచటనున్న తపస్సుల , నాదరించి, వత్సయుత దేను వితతుల , వారి కొనఁగె.

అ॥ భూసురులకు మణులు , భూములు కన్యకల్, చందనంబు పసిడి , నన్న వలువ
లన్నమును విభూష , లరుదైన గేహముల్, విరివి గొంగ నొసఁగె, వేడ్క యెసఁగ

తే॥ ఒనఁగి శ్రీవరు పదముల , కొనర నెఱఁగి, పొగడి సేవించి వలగొని , నగరి కరిగి
ప్రాత వ్రతముల నన్నింటి , నూత గొవియె, రామునకు మంగళంబులు , రాజిలంగ

2 మంత్రర బోధని పటలము. 86

క॥ భూమీకుఁడు జ్యోతిషికుల, మోములు వికసింపఁ గాంచి , ముదితుండై శ్రీ
రామాభిషేక మజుల, కామెతగాఁ దగిన లగ్న , మరయుడి యనినన్.

తే॥ భవ్య లగ్నంబు రేపె రే , పకడ నున్న, దనుచు మోహూర్తికుల వల్క , మనుజవిభుఁడు
విని యనింద్య తపో గ్రణి , విమల సుగుణ, గణ్యుఁడు వసిష్ఠ, డిటువచ్చు , గాకయనియె

తే॥ దేవపీఠాశ మట్లరు , దెంచు మోని, గాంచి కుభ ముహూర్తము రేపె , గాన మీరు
శ్రేయములు గూర్పు విరు లాచ , రించి రాఘ, పునకు వలయు నీతులను తె , ల్పడియనం

తే॥ తమియఁదానుగా ముందేగి , తపసి వరుఁడు, రాము సుందరోన్నతమంది , రంబుఁదఱియ
మోని రాకయెఱింగి సం , భ్రమము దొలఁక, నెదురు వచ్చి లోనికిఁగొని , యేగె నతఁడు

క॥ నేరువఁ దగు శాస్త్రంబులఁ, గూరిమి విని తనివినొందు , కొమరుని గని యో
వీరాగ్రగణ్యః రేపే, భూరమణుఁడు నీకుఁ బట్ట , ముం గట్టుఁ జూపి

క॥ ఉన్నవి నుడువఁగఁ దగినవి, మన్నీనికి సావధాన , మతివై విను మీ
విన్నవి మణువక మనమున, నెన్నికఁ గొని యటు నడపు , మిదఁ చరిత్రాః

క॥ హరి హర ధాతల కంటెను, ధరాది భూతముల కంటెఁ , దధ్యము కంటెన్
స్థిర విబుధులున్నతులు త, త్పర మతివై నలుపు తత్స , పర్యలు వత్సా;

క॥ అలిగి చెఱువఁ గరుణించియుఁ, గలిమి నిలువఁ గందువంబు , గల వారలు వే
ల్పులె నొచ్చి విచ్చిరన నా, ర్యల మహిమం గొలుచు బద్ధ , యున్నదె? వత్సా;

క॥ క్రూర గుణములకు మిక్కిలి, దూరుల చరణములు శిరము , తొట్టఁ దెలిచి యిం
పారఁగ మాటాడుము నుడి, వారల దూషణము సేత , వదలుము వవత్సా;

క॥ పొదలను ప్రిదులను వారల, ముదలఁ గొనియె విధియు నడచు , మొగి నన నిక నె
య్యది గలదు పూజ్య పూజకు, నద్యశం బిరు మెయికి నరయఁ , జను నిది వత్సా;

క॥ పలుకు నుడివాలు శూలము, గలిగి వలఁతులైన ముగురు , కర్తలకును ని
శ్చలత దయ తగవు లేదే, నలవడునే మేల్మి యింపు , కంతయు వత్సా;

క॥ వసుధఁ జెలి యాచి సప్త, వ్యసనంబులు నీకు లేని , వగు నైన నవే
కనటుల కెల్లను కుదురులు, కసెము లనుచు హృదయమందు , కాంచుము వత్సా;

క॥ సమరన భావము గలిగిన, సమరమ్ములు గలుగ వసము , స్రగ్గడు సేనల్
సమయపు తత్సుక్తితస్థితి, యమరినఁ జెడఁగోర వలెనె? యరులను వత్సా;

క॥ తనియఁగ నింద్రియములు కలి, మిని నిత్యము పెనిచి పాడి , మిగులంగ దిటం
బున నేలున దేల్పడి య, ప్పని యసిధారా వ్రతంబు , పాటిది వత్సా;

క॥ హరి హర హిరణ్య గర్భులు, పొరసిన భుజ బలము పెంపు , పొందిన యేనిన్
నర వరులు సచివ బల మాను, సరించుట బలీయమైన , చుక్కటి వత్సా;

క॥ నరులకమరులకు బలితపు, టరులగు నక్షముల నిగ్ర , హము-చేయుటచే
బెరుగునె సంపద జగముల, నరుదగు ప్రేమంబు మిగుల , నడరక వత్సా;

క॥ జనములె జీనముగాఁ దాఁ, దనువుగ నొప్పారు ధరణి , ధవునకుఁ దగవున్
నెసరును నిచ్చలముగ ని, ల్చినచో జన్మంబు లేల , చేయఁగ? వత్సా;

క॥ ప్రియ వాక్యజ్ఞత యిగియు, జయము విమల గుణము శుద్ధి , జతసము తగవున్
దయయుఁ బరామర్శము గల, నయ విదులం జేటు లలమి , నలఁచునె? వత్సా;

క॥ సిలుఁగులఁ దొలఁచుచుఁ ద్రాసున, ములు పగిదిఁ దటస్థఁడైన , భూవరునకు మం
త్రుల లక్ష్య సమీక్ష యొనరఁ, గల కాలము గాక కనులు , గలవే? వత్సా;

క॥ ధర భూమిలేతు లనఁదగు, తరుణుల వలలోనఁ జిక్కి , తపియింపఁడయేన్
పెరగను పేరును గలుగదు, నరకంబును లేదతనికి , నమ్ముము వత్సా;

తే॥ తగ విమర్శింప నెడలేని , తగవుపనులు. కోటగాఁగల ప్రాజ్ఞవా , కుక్కులకు లొంగి
తెరువు దప్పని విధియు వ , ర్తించు వారి, కరుణ వడయ నదియ మేటి , తెరువు పత్నః

తే॥ తత్త్వవిరుడిట్లు పెక్కు వి , ధాల నయము, భువన గర్భున కుదేశ , ముం బొనర్చి
యరయకను వెలిగించి న , హస్ర శీర్ష, నాయంబున కేతెంచె , నతని తోడ.

తే॥ శేష శయనుఁ డౌ లక్ష్మీకుఁ , జేరికొలిచి, చేద పూజ జలంబుచే , పేగ జంబు
మార్చి నద్విధుల్ చక్కఁగాఁ , దీర్చి తెల్ల, చర్మలఁ బఱపి రామునా , స్తుతిని నిలిపి.

ఆ॥ రామచంద్రుఁ డందు , రంజిల్ల నుపవసించి, పఁగ పశ్యుఁ డేగి , ప్రభున కద్ది
తెలుప నతఁడు సేవ , కులకు నాజ్ఞాపించె, లలిత రీతిఁ బురమ , లంకరింప.

తే॥ రామచంద్రుండు రేపు భూ , రమణుఁడగుచుఁ, బట్టముం గట్టుకొన నుండె , బొరులారః
పురముఁగై సేయుఁడని తల , వరులు పూన్చి, భేరున్ మొరయించిరి , వేల్పులలర.

ఆ॥ గేయమాన విసుల , కీర్తిరాముఁడురేపె, ప్రాభవంబు తోడ , రత్న ముకుట
మును ధరించు నన్న , మోదవాక్కులు వారి, కమృత మద్భి నట్టు , లయ్యెవినఁగ.

క॥ జనములు కోలాహలముగ, ధ్వని చేసిరి తనిసి రాడి , పాడిరి పులకల్
తనఁగఁ బూరించిరి తే , నిని పొగడిరి తలవరులకు , నినిచి రుపదలన్.

ఆ॥ ప్రేమతోడఁ బ్రజయు , వేవెలుంగును కౌస్తు, భమును సానవట్టు , పగిదిసొప్పి
మునుపె యంద మగుచు , మొనసిన నగరంబు, సంఘగా నలంక , రించి నారు.

క॥ పలు రంగుల వెలయు పతా, కలు చూడన్ రాము కలిమఁ , గాంచెడు వేడ్కన్
బలు వన్నెల పులుఁగులు పరు, నలుగానప్పురము చేరు , సరణిం దోఁచెన్.

చ॥ పనితల నిర్దమౌ తొడల , వంటి యనంటలు వారి గొంతులం
జెనసిన పోక మ్రాఁకులును , చెన్నగు వారి చదాఁబోయి నం
తనగల తారహారములు , తత్కుచ సామ్య పుహిష్ట తత్త్వ కాం
చన కలశంబులున్ నగరి , జానుగఁ గానఁగ నయ్యె నెల్లెడన్.

ఉ॥ అంబుది సంభవుం దగులు , నట్టి వినుతన తోరణంపుఁ గం
బంబులు వెల్లు గోపురపు , ద్వారము లందలి డాలు సుప్రభా
రాంబుజ మిత్రకాంతి వడ , నగ్గలికంబుగఁ గ్రొత్త చంద మం
దంబుగ నొందియొప్పెఁ గను , దమ్ములకున్ మిఱుమిట్లు గొల్పుచున్.

తే॥ ధవళ కవచ రత్నస్తంభ , తథులు భూతి, గలుగు నరనారీశ్వరు , కైపు దోఁచె
విద్రుమ స్తంభములుమంచు , విరియమఱిగి, యలరుమార్తాండురూపంబు , ననుకరించె.

ఉ॥ ముత్తియముల్ మనోహరతఁ , బూర్ణశకాంకుని కాంతి వీవ సం
పత్తమ పద్మరాగమును , ప్రాగుదయార్క గభస్తు లీవ న

త్యుత్తమ నీల రత్న తతు , లుత్కట గాఢ తమంబు నింపఁగాఁ
గ్రోత్తగు వీధు లొప్పె గణ , కులైలిపించు దినంబుం బరెన్.

ఉ॥ నృత్యము సేయు రథ్యముల , నేరిచి కట్టిన తేరు లొప్పె సాం
గత్యము సేయ భూజగము , గాన నెరంగు విమాన పంక్తి నా
నిత్య లలాట పట్టములు , నిచ్చలు శోభిలు దంతు లొప్పెనా
దిత్యునితోడ నాన నరు , డెంచెడు పూర్వదిగద్రులో యనన్.

తే॥ పటిక గోడలఁ జేరిన , వరుసలందు, సిండు కెంపులు చీకట్లు , నీఁగఁ జేయ
నచట నేనాడు నెడఁబాటు , నరయ కుండ, జక్కవలు మది నెమ్మది , సంతసిల్లు.

తే॥ పూలజడి నీటిజడి గంద , పొడుల జడియు, నాణి ముత్యాల జడి యొర , యంగరాలు
నగల ధ్వజ గరుజడి చేరి , నెగడి జడిగఁ, దుఱఁగలిచె మిక్కిలి యాప్ర , తోకలను

తే॥ గంధగజములు కవచులు , కటకకడులు, నై న వీరులకై పడి , నరుగు మందె
వ్రేలు రక్షణ నితంజముల్ , వెలయు పకుల, క్రియను కరిణులు నడచెఁ గిం , కిణులతోడ

ఉ॥ పైపయి వృద్ధి నొందు విభ , వంబు సుఖంబు మనోజ్ఞత్యమున్
లోపము లేమిఁ గాంచి యిహ , లోకముఁజేరిన వేల్పు లేమియుం
దోష కయోధ్యఁ జేరియును , దూరము వచ్చియు స్వర్గలోకమం
దే పరిగొంచు నుంటి మని , యెంతయుఁ జింఱిలుచుండి రచ్చటన్.

మ॥ వడిఁగై సేసిన యప్పురోత్తమము భ , వ్యంబై సురొకంబుకై
వడి నొప్పార దశాననుం బలెనొన , ర్పంగా నసాధ్యంబులొ
కొడిమల్ పూనిచరించు మంథర పురిన్ , గోలాహల ధ్వానముల్
కడు వేధింపఁగ వీధిఁజేరి కనియెన్ , గార్యంబులున్ హేతువున్.

సీ॥ కాంచి మంథర తగు , కారణం బూహించి, తత్తటమందు చి , త్తంబు తోడ
వేదనతోఁగోప , వీక్షణంబుల తోడి, వడిచేతఁ దడఁబడు , నుడులతోడ
ద్రుజగంబులకు నన , దృశ పీడ యొనరించు, కడఁకతోఁ దొల్లి రా , మవుని వలన
కార్ముక ముక్తమృ , త్కణ బాధితాంగయో, కతముఁదలఁచి పెను , కనలు తోడ

తే॥ మణులతోఁగూడి విరియు తా , మరలు గల్గు. పాల కడలి వీచికలఁ బ్ర , వాళ లతిక
నాఁగటాక్షముల్ పరవ మం , చమునఁ బండి, యున్న కై కేయి కడకేగె , నుగ్రగతిని

తే॥ మృదుల నికచపద్మములు నో , చిన వ్రతముల, వలన నుడమానతం బొంది , వెలయునట్లు
కై క బంగరు పదముల , కడ వనించి, తడవె మెల్లనఁ గూరుకు , తలఁగునట్లు.

తే॥ తడవ నుత్తమ సతి కై క , తన విశాల, నేత్రముల నుండి పూర్తిగా , నిద్ర విడమిఁ
గాంచి కట్టారడిం బొందు , కలుచ రేచఁ, బలికె నిట్టులు నిర్బంధ , ఫణితిఁ గుట్టె.

తే॥ చెడుగు సేయవాలునుపోలి , చిలుముగలుగు, రాహుకబళించువఅకుమా , అనిమ్మగాంక
బింబముంబరె వెల్లువ , విధినిరెచ్చు, దుఃఖములు సమీపింప ని , ద్విర వహితే?

ఆ॥ కొడిమ వినముఁ బోలు , చెడుగరి గుజ్జట్లు, పలుకఁగైక వాప , పాటు లగుచు
నాకుమార వరులు , నలి నున్న వారు ధ, క్రింబు దలఁగరెట్లు , మలయుఁగీడు?

ఆ॥ పొగడఁ దగిన సుతులఁ , బొందిన జనములు, కీడ దొల్లఁగి పోసు , ఖింఠ్రు నిజము
శ్రుతులఁ బోలు రాము , సొంపారఁగను నాకు, నాపదయును కలదె , యవని యందు?

తే॥ గారమను నబ్ధి మునిఁగిన , కైక యిట్లు, పలుక వంకరపాపంబు , పగిది నొప్పు
కుబ్బయనుఁ, దూలె మేలిమి , కూలె సిరియు, నేర్పు చేతఁ గౌసల్య య , న్నియు గడించె

తే॥ అనుడుఁగైకయిట్లునుభర్త , యధిపుఁడగుడు, పొగడఁదగుగుణిభరతుండు , పుత్త్రుఁడగుడు
నింత కంటెను కౌసల్య , కేమి కోరఁ, దగిన సుఖ జీవితం బింక , ధరణిఁ గలదు?

తే॥ వీరులు హసింప మగపాడిం, దూఱుపడఁగఁ, దాటకంజంపురాముఁడు , త్సాహాయగుచు
నెల్ల రాజ్యాభిషేకంబు , నెనయఁగలఁడు , కడకుఁ గౌసల్యగాంచు సు , ఖంబు నిదియ.

తే॥ అనుచు మఁథర యవ్వార్త , వినుచు సంతఁ, గైక కౌసల్యల యెడంద , లేకమగుచు
భేదముంబొందకుండె భూ , విభుఁడుదశర, థుండుకై కేయమదిఁజొచ్చి , యుండఁబోలు

చ॥ కలిగిన గొప్ప ప్రేమ గను , కంధి విరావము తోడనుబ్బఁగాఁ
గలఁరని నిండు చందురుని , కైవడి నొప్పు మొగంబు తేటయై
వెలయఁగఁ గైక యుల్లమున , వేడుక యెల్లను మీఱ మూఁడు వ
హ్నులకు శిరో విభూష యన , నొప్పిన రత్న సరం బొసంగఁగన్.

ఉ॥ వంశక దాసి నేత్రముల్ , వహ్ని కణంబులు రాలఁ జూచె గాం
ద్రించె నదలైఁ దిట్టె బెద , రించె రదంబులు గీఁతె భూషణం
ద్రెంచెను నెత్తి గొట్టు కొనెఁ , ద్రెళ్లెను బోరున నేర్చె వెక్కెఁ గో
పించెను రత్నహారమును , వ్రేసెను మేదిని పల్లమేర్పడన్.

ఉ॥ వేసటఁ జూచి చూచి యవి , వేకిని వింత యెఱుంగలేవు పె
నొసము లేమి నింకఁజెడి , బోయెదు పుత్రున తోడ నీవు, నా
కోసలరాజ పుత్రి తన , కోరిక నొందెను నీ సవత్సికిన్
దాసుల కింక నేఁ జిరము , దాస్యము సేయఁగఁ జాల నోర్పుమై.

తే॥ అవనిజయు రాఘవుఁడు నున్న , తాననమురఁ, గ్రాల నీపట్టి యట నిల్చి , కేలు మోడ్చి
పనుపు సేయ నీవొందు సం , బర మదేది? దీనఁ బొందిన నీమన , స్థిరతయెద్ది?

మ॥ తన మేలున్ మది నెన్నఁడున్ మఱవ దా , తంత్రజ్ఞ కౌసల్య, త
త్తనయుండో తన తండ్రి రాజ్య రమఁ దాఁ , దక్కించు కొన్నాఁడు, నీ

తనయుం డెల్లను నీగెఁ జచ్చి నతఁడొకఁ , దక్కేమియుం గాఁడ, యే
మని నీడుఁబముఁదీర్చి కొందు భరతున్ , హా! నీవు కన్నావాకో!

చ॥ ధరణిని రాముఁడే యతని , తమ్ముఁడు లక్ష్మణు తోడ నేలుచో
భరతుఁడు వాని తమ్ముఁడును , భారపు జీవిత కాల మంతయున్
దొరలఁగ రాజ్యము న్విడిచి , దుర్గమ కానన సీమలందు దు
ష్కర తపముల్ వ్రతంబులును , చల్పఁగఁ బంపుట మేలు చూడఁగన్.

తే॥ రథ గజాదులఁ గల్గి భూ , రమణి వలచు, నంత సుందరుడై రాజు , లందు లెక్క
పెట్టఁ దగినట్లు భరతుండు , పుట్ట లేదు, కాన గిట్టుటయే మేలు , కాదె తలఁప.

తే॥ పుణ్యహీనుని భండుని , మున్నె తండ్రి, యాజ్ఞ యొసఁగి కారడవి ద , వ్వరుగు నట్లు
వడిగఁ బంపిన హేతు వి , చ్చట్ట నాకుఁ, డెల్ల మయ్యెఁ; బట్ట పగట , దీప మేలఁ

తే॥ భేద బుద్ధి మనంబునఁ , బెట్టి యిట్లు, రాజ్య మాతని కీచ్చు కా , రణము వలన
తండ్రి క్రూరుండు తల్లియు , దైత్యురాలు, చిన్ని భరతః నీవే మిఁకఁ , జేయు దయ్య

ఉ॥ రాజ కులంబునం బొడఁపి , రాజ గృహంబుననే పెరింగి పై
రాజ గృహంబు పొచ్చి మఱి , రాజ కళత్రమ వైతి వయ్యు నీ
వోజను వేల గానని మ , హోగ్ర విషజ్వల రాశిలోఁ బడం
గాఁ జనుచుంటి చెప్పినను , కానవు నీకును లేదు బుద్ధియున్.

ఉ॥ విద్యయు యౌవనంబు నల , విం గనరాని బలంబు మేల్ ధను
ర్విద్యయుఁ బేర్చి యందమును , వీర్యము శీలము సద్గుణంబులున్
హృద్యముగాఁగ నీసుతున , కేర్పడి యుండుట శాద్యలంబుపై
నుద్యమ మొప్ప దేవ సుధ , నొల్కఁగఁ జేసిన చందమయ్యెఁగా!

తే॥ నల్కా చేదగు నట్లుమం , భర వచించు, చెడుగు పలుకులు మందెడు , చిచ్చునందు
ప్రాణ్యముం బోసినట్లు కో , పంబుఁ బెంపఁ, గనులు కెంపుగదురఁ బల్కెఁ , గైకయిట్లు

చ॥ దినమణి యాదిగాఁగఁ గుల , దీరులు ప్రాణ ధనంబు లూడినన్
దసరిన నీతి మార్గమును , తప్పరు; కేకయ వంక విక్రతుల్
మనుకుల మాటు చూటువడు , మార్గము దెల్పెదె? క్రూరురాలః యే
మని వచించించి తిట్టులిక , నాడకు జీవము లింత తీపయేన్.

చ॥ తనియఁనాకు మేల్పులు పు , దానవు కావిక నాదు పట్టికం
జనవున శ్రేయముం బొనరఁ , జల్పెడు దానవు కావు రావ పా
డిని గమనింప నీకును పు , టింపదులగు వివేకహీనః నిన్
గొని కలుషంబు దుర్విధియుఁ , గోరిక నార్చుగ నాడి తివ్విధిన్.

ఉ॥ పుట్టిన గిట్టిన న్నరులు , పొందుట వీడుటకీర్తియే యనన్
జుట్టలు వీడినన్ గుణము , చూడిన నీతి విసర్గయ స్థితిం
బట్టిన వీరక దప్పినను , పాడి తపంబులు మాటు పొందినం
బుట్టిన వంశ ధర్మమును , బో విడువం దగునే నరాశిని;

చ॥ నిలువక పొమ్ము నాయెదుట , నిల్చి చ్చుపము లల్పవాక్యముల్
వలికిన నీదు నాలుకను , పచ్చడి సేయక యొర్చి మానితిన్
బలుకకు మిద్ది యొడ్లు విన , బాప వలంబును తప్ప కొందెదో
పలువ! దురాత్మరాల! యిట , వాగకు మూయుము నోరి వింకనేన్.

చ॥ విసమును తీసివై చినను , వీడక ప్రాణిని కష్టపెట్టు న
లైనగి తదియవాక్యముల , కించక జంకక కుబ్జ యొర్పు మై
గునుమలతా! మదాగ్రయమ! , కొంచక వెక్కనమైన నీకు మే
లొనగఁగు హితోక్తులన్ విడువ , నోవ నటంచును ప్పైఁ బాదముల్.

తే॥ జ్యేష్ఠనకె రాజ్యభారంబు , చెల్లునన్న , దండ్రీ కంఠె రాముఁడు పిన్న , తందె కాఁడె
తేఁడె దీనికె నంగీక , రించె ననగ, భరతుఁనకు నీయ సక్రమ , భంగ మగునె?

ఉ॥ ధర్మము నిందు ప్రేమగల , తాపన వర్యులకైన రాధ్రమా
శర్మము నొందు నాపిదప , జయ్యన మాటు స్వభావ ముల్లస
తగ్గుర్మలె యయ్యు నింతవడి , కష్టము గూర్చునీ వారు మీద దు
ష్కర్మపు లాచరింతు మది , గాఢీయ పెందుచుఁ గ్రుంగునట్లుగన్.

తే॥ సూనుఁ దేలికయై నన , సూయ యెడఁద , గలుగు కౌసల్య కత్యంత , బలము గలుగు
నీకు నీకొడుకున కామె , నెనరు చేసి, యిచ్చు న్బంబు గాక వే , తేమి గలదు?

ఉ॥ ప్రేరణ సేయు కష్టమును , వీడఁజీకంబును దొట్టి నిల్వ ని
నోరిన వారికిన్ సవతి , గోరి యొసంగెదో? పిగ్గి నొందెదో?
మాటని సంకటంబునను , మాఁడెదో? యూరక పొమ్మటందువో?
యేరహి జీవితంబు భరి , యించెదో? కుందెదో? క్రుంగికూలెదో?

ఉ॥ ఏమి యొనర్చ నీయెడఁద , నెంచితి వింకను కొన్ని నాళ్ళ లో
లేమిని దీనతన్ మది చ , లింపఁగ నిన్నను తల్లి దండ్రులో
ప్రేముడి చుట్ట పక్కములొ , వేఁడగ వచ్చినవారొ కాంచుటల్
నీమహిమమొక్క నీసవతి , నిక్కపు సంపదయో వచ్చింపుమా?

చ॥ చనవును చూపు నీపతికి , జంకియె నిక్కము సుమ్ము జానకీ
జనకుఁడు రాము మామ చని , జక్కుగఁ జేయఁగలేకపోయె నీ

జనకుని యింక నాతనికి , సౌఖ్యమయంబగు జీవితంబు గ
ల్లునె? నీనువోలె నాఱడిని , కుందఁగఁబుట్టె యేరు వీటిఁదీ!

తే॥ క్రూర శాస్త్రపుల్ తండ్రి మా , రొక్కనినవేళ, వీర రెంతమాత్రముతోడు , గారుగాన
జయ మదెట్లుబ్బు? నీవు నీ , జనుల తోడఁ, జెడఁగ దుఃఖాబ్ధిఁబడ సాహ , సింఛి తిట్లు
క॥ నీ ముద్దు కొమరుఁ జెఱచితి, వీ మహి తొలుదొల్త నబ్బు , నెవని కతని గా
రాము సుతుల కయ్యెడు నా, పై మాఱక యట్లె వారి , వారికి నబ్బున్.

ఆ॥ పలువ దాని యిట్లు , పలుక దివ్యుల మాయ, వలన వారు పొందు , వరబలమున
ఘనులు చేయు తపము , కతమునఁ గై కేయి, విమల మనము మాఱి , వెడఁగునొందె

తే॥ సురవిరోధుల క్రౌర్యంబు , సురల తపము, పండి ప్రేరేపఁగ మధుర , వాణి కరుణ
వీడుటన్ గదా రాముని , విసుత కీర్తి, సుధను ద్రావుచున్నారలు , సుజన వరులు

తే॥ అట్టి కై కేయి మంథర , నలరఁ జూచి, నన్ను ప్రేమించి నా పుత్రు , నకు నయంబు
సేయుదానవు ముకుటాబి , షేకమతఁడు, పొందువిధమది పొనఁగఁదె, ల్పుమ యటన్న

తే॥ దాని యిట్లను కై మోడ్చి , దై న్యమింక, నీకుఁగల్గునె? నావాక్య , నియతి విడక
జరుగుదే నయోధ్యయెకాదు , జగములెల్ల, సంతరింతు నీసుతునకుఁ , జదురు రాల;

తే॥ అరసి చెరిగి గాలించి వా , క్యం బొకఱడు, పలికెదను విను మున్ను శం , బరుని కలన
గెలుచు నాఁడొసఁగిన వర , ములను రెంటి, నిపుడు పడయుము విడక ప్రా , జేకునొద్ద

తే॥ ఒకట మేదినిఁగొని మఱి , యొకట నవతి, కొడుకు రాష్ట్రంబు త్యయించి , ఘోరకాన
నముల నలయ సంపుమునను , స్తముఫలించు, నని యెనొడలియట్లెడవంక , యమరుక్కుబ్బ.

తే॥ దాసియారీతిఁబల్కనం తనమునొంది, యలమికొనుచుఁగై కయమూల్య , హారమమిత
ధనమొసంగి నాసుతునకు , ధరణియెల్ల, విచ్చితిఁక రాజమాతవు , నీవ సుమ్ము.

తే॥ మంచి వెరవు బోధించితి , వంచితముగఁ, బొట్టివారికి బుట్టెఁడు , బుద్ధులనుట
నిజము; నేఁడు నాకోరికల్ , నెగ్గుటొ పతి, కడన జీవముల్ వదలుటొ , గలుగుఁ బొమ్ము

మ॥ అనుచుం దానిని సాగనంపి సుమళ , య్యం డిగ్గి నీలంపుఁ గొ
ప్పను విప్పెన్ విరులన్ విదిరైను శిరో , భూషల్ త్యజించెన్ మహా
ఘన జీమూతమునన్ మఱింగిన సన , క్షత్రు నిశానాథు బై
లునకుం దీసిన లీలఁ దేవియ కళ , ల్యూఁగన్ రొదల్పేయుచున్.

చ॥ పెరిఁగెడు కీర్తి వల్లకను , వేరులతోఁదెగఁద్రుంచె నాఁగ బం
ధుర లనదంగమౌ రశనఁ , ద్రుంచి విదుర్పుచుఁ గాలి యందెలన్
వర కటకంబులం దిగిచి , వైచి శశాంకు కలంకుఁదుడ్చు వై
ఖరి నుదుటన్ రహించు తిల , కంబును పోఁదుడిచెం దటుక్కునన్.

చ॥ తొడవుల నొక్కొకండుగను , త్రుంచి చెదర్చి ధరాతలంబుపైఁ
 తొడవగు వెండ్రుకల్ వలపు , పొంపిరి వోవఁగ విప్పి కన్నులం
 దడవిన యంజనంబు పడి , ధారలుగాఁ గరఁగంగ నేడ్చుచుం
 బుడమిని పొల్చుచుండె నటఁ , బువ్వులు రాలిన తీఁగపోలికన్

౪॥ పెచ్చగు రాపమొంది పృథి , వింబడు జింకను పోలి నృత్యమున్
 మచ్చికఁ జేయు నెమ్మి పురి , మడ్చి యడంగిన భాతి సీత యన్
 లచ్చి యయోధ్య వీడుటఁ ద , లంచి ముదంబున నామె యక్కయం
 దచ్చుగఁ జేరినట్లు పడి , యాటట నొందుచు నుండెఁగైక దాన్.

౩ కైకేయీ పటలము. 96

తే॥ అర్ధరాత్ర మరుగునంత , నవని విడుడు, కార్యనిర్వాహకులగు భూ , కాంతు రెల్లఁ
 గొలువ వీణాధ్వనియులోనఁ , గుండఁదగిన, మదురవాణి కైకేయి వే , శృమునకరిగె.

ఆ॥ వెంట వచ్చిన రాజులు , వినతులగుచు, వాకిటను నిల్వ దశరథ , పార్థివుండు
 పరిజనంబులతోడ లో , పలికి నేగి, పడక వీడిన కైకేయి , కడకు నరిగి

తే॥ కాంచి చలియించి కలఁగిన , కత మదేది, యనుచుఁ జింతించి విడియేనుఁ , గునవహించు
 పనగఁజంబట్లు కైకను , తన కరములఁ, గ్రుచ్చి లేవంగ నెత్తెన , కూర్మిజేఁడు.

తే॥ కాంతు ప్రాణములం బోలు , కైక తన్ను, తడవియెత్తిన దీర్ఘహ , స్తములఁద్రోచి
 వైచి చలియించు మించు నా , వఱలి నేలఁ, బడి పలుకకుండ నూర్పులు , విడువసాగె

చ॥ అదిగని రాజు బిట్టలికి , యంగద యెయ్యది సంఘటించె? నీ
 యెడకుఁ గలంకఁగూర్చు జను , లేడు జగంబుల నున్నఁ జావు వొం
 దుడు రెటువంటి వారయినఁ , దోయలిఁ యొందిన దేదోతెల్పి యా
 పిదప గ్రహింతుగాక పృథి , వీపతి కార్యము లంచుఁ బల్కఁగన్.

తే॥ విభుఁడు పలికిన పలుకులు , విన్నకైక, మొగులుఁ బోలు కనుల బాష్ప , ములు తొనంకి
 స్తన గిరులు నిండ నాయెడ , నెనరు గలుగు, నేని నాడిచ్చు వాని నే , డిమ్మనంగ

తే॥ ఆమెయ్యదేశమెఱుగని , యవనివిభుఁడు, మెఱపుతెఱుగున నవ్వెయో , మెలఁతవినుము
 నీ కుమారుఁడు శ్రీరాము , ని పయి నాన, వరము లిత్తు నించుకయు లో , పంబుసేయ.

తే॥ అని పలుకఁగైక నామది , సడరు చింతఁ, దీర్తువేని వేల్పురె సాక్షి , తేట పడఁగ
 నాడు రణ రంగమున మెచ్చి , నాకొనంగు, రెండు వరముల నేడు గోరెద ఫలిం.

తే॥ దృఢమస్కయౌ కైకేయి , యెడఁదఁగనక, వరముగొన నింతతడఁబాటు , వనటవలదు
 నాబరువు తగ్గనిత్తు నీ , నాఁడెకొనుము, తెలుపుమదియేదో యని రాజ , తిలకుఁడనియె

ఉ॥ క్రూరుల లోనఁగ్రూర, తన, కోరిన రెండిట నొక్కదానిచే
ధారణి నాతనూజనకుఁ, దప్పక పట్టము గట్ట నొక్కటన్
నారలు గట్టి దుర్గమ వ, నంబులలోఁ బదు నాలు గేండ్లు నీ
తారమణుండు చేర; నని, ధైర్యము మీఱ వచించె రాజుతోన్.

తే॥ నాగముం బోలు కై కేయి, నాల్కనుండి, తాప కర వాగ్విషంబు తన్, దాఁకునంత
వడఁకి యొడలెల్ల నుడుక భూ, వరుఁడు పోలి, పొగ రడంగు నేనుఁగు వలె, భూమిఁగూఠె

తే॥ ఉర్విపైఁబడి పొరలిన, సార్వ భౌము, నధిక దుఃఖముఁ చెల్పు నమర్దు, లెవరు;
ఉమ్మలిక వడి మదురంగ, నుడికి యుడికి, కొలిమి నిప్పులఁ బోలె నూ, ర్పులను విడిచె

ఉ॥ నాలుక వాడి యెందెను మ, నంబు చలించెను కుంది ప్రాణ ము
య్యాలల నూఁగె నేత్రయుగ, మచ్చుగ రక్తము లొల్కె నక్షముల్
తూలెను చేయఁదగ్గవయె, తోఁచక చంచలతన్ భజించె మూ
గ్గాలసతన్ సమస్తము ర, యంబున లేనిద యయ్యె నంతలో.

తే॥ పదరి జీవముల్ తపియింపఁ, బార్థివుం దొ, కింత తెలివొందుఁ గుమలఁగ, నేడ్పు నిల్వ
యత్న మొనరించి మఱి కూలు, నావి యడఁగఁ, జిత్రముం బోలెఁ జూచును, చేష్టదక్కు

ఉ॥ పాపినిఁబట్టి కొట్ట మది, భావన సేయు మడంతి యంచు రా
నోపిన నిందకున్ బిడియ, మొందు వ్రణంబున్ బల్లెముం జొరం
జోపిన నొచ్చి కూలు కరి, చొప్పునఁ దల్ల డ మందు లోని పెం
దాపముతోడ నూర్చు కను, దమ్ముల పోయిన యట్లు దూపిలున్.

ఉ॥ వృంభమునందు గట్టవడు, సామజముం బలె భూవరుండు సం
రంభము దక్కి దూపటిలి, స్రజ్జవొలంగి యలంగుచుండఁగా
జంభ విరోధి ముఖ్యులును, జంకి వడంకిరి లోక విప్లవా
రంభము దోఁచె నై నను క, రంగదు కైక మనంబు సుంతయున్.

తే॥ భర్త చింతను గవి భయ, పడఁగ లేదు, మనసు కరఁగదు బిడియంబు, గొనదటంచుఁ
బలుక సిగ్గుఁ బెద్దలు, వంచనంబె, యువిద జన్మమందురు దాని, కూఁత యనరు.

తే॥ అట్టిస్థితి నున్న కై కేయి, నల్లెచూచి, నీవు బ్రమసితివా? లేక, నేర్పినట్టి
వంచకుల బోధ కలదొ? నా, పై ని యాన, నిజము వచియింపుమని పల్క, న్నపవరుండు.

క॥ నాథా! నే క్రమియింపను, బోధించిన దింతలేదు, మున్నొసఁగిన వే
సాధింతు నీయవేనిన్, వేధింపఁగ నింద నిన్ను, విడుతు నమవులన్.

తే॥ రాముఁడే ప్రాణమగు దళ, రథ విభుండు, వెలఁది పల్కునగము విని, వినక మున్నె
చూడు బొబ్బపై బల్లెంబు, గాఁడి నట్టు, లైనఁ దపియించి యటవచ్చి, యవనివ్రాతె

చ॥ త్రిజగము లందు గెల్చుగొని , తేజీన దీరుడు, కాలకూటమా,
 భుజగమ! మృత్యువా! యనును , మూలుగు మూలుగు విహ్వలించు మై
 గజగజలాద నేలఁబడుఁ , గ్రమ్మట లేచును సత్యవాక్యమే
 నిజముగ నన్ను చంపెనను , నెంజిలి ధర్మవె చెడ్డదొననున్

తే॥ వీరవరుల వీర్యంబులు , బీజు వోవఁ, జెనకి నాతఁడు జగమున , త్రికముగను
 వాడి వాలున బండించి , వైచియేను, నధము లొందు దుర్గతిఁగొందు , ననుచుఁగనలు

తే॥ సత్యకీర్తియౌ దశరథ , చక్రవర్తి, కేలు మోఁడు నొడుగొలుకుఁ , గీడెయయ్యె
 సత్యమున ననుఁ గంపించు , సంతపించు, నిష్పపైపుతమట్లు గుం , డెయుఁగరంగ

సీ॥ సత్యవాక్యంబుర , క్షణము త్యజించి శి, క్షించినఁ జెడుగె యి , చ్చినను చెడుగె
 కలదని యొర్పుట , కంటెనుతన పట్టు, వదలని పాపిని , వధముకంటె
 యాచించుచే కార్య , మని లేచి కట్టుగం, బముల లాగెడు మద , వారణముల
 బలము గలట్టి రా , జులు ముందు తొడరి పూ, జించెడు చరణ రా , జీవ యుగళ

తే॥ మమరు దశరథుఁ డంత దో , సములఁ ద్రోవఁదలఁచు వారలఁ బోలి రాఁ , గలుగుమేలు
 కలదయేని శాంతము కావఁ , గలదె యంచుఁ, దలఁచి భూపతి కైక పా , దములవ్రాలె.

క॥ నీకొడుకు రాజ్య సంపద, గైకొనఁ డటు కొనిన జగము , కైకొనదెపుడున్
 లోకమునఁ గేర్తినిలువదు, నీ కగునది నింద యొకటె , నిక్కము పడఁతీ!

సీ॥ త్రిదళులు సంగీక , రింపరు మర్త్యులు, ప్రాణము వ్యధుతురు , పంకజాషి;
 తక్కువారల కథ , తదవంగనేల? నీ, వెవ్వరిఁ గొనిరాజ్య , మేలు దాన
 వేను చిల్లుట వల్ల , నే సమ్మతించిన, రాముండు నీదు పు , త్రకున కటులె
 తప్పక యొనఁగు; వ , దాన్యు కేకయుని పు, త్తీ! నాదు కన్నుల , ర్థింతువేని

తే॥ యిపుడ యొనఁగెద జీవంబు , లింతువేని, నీవశమ కావె వరము లే , నియును ధరణి
 మాత్రముగొనుమువేటొందు , మఱపుమబల, నాపయిం దయయింతైనఁ , జూపఁదగవె?

సీ॥ ఇచ్చితి ననిపల్కి , యింకఁ దప్పఁగఁజాలఁ, బెను వగముంచి త , పింపజేసి
 నొంచకు మిట్లు యా , చించినఁ గ్రూర పి, శాచ మేనియుఁ దల్లి , చాయనిచ్చు
 నిన్ను మిక్కిలి వేఁడు , నీ మగనికి దీని, నొసఁగిన దొసఁగులు , పొసఁగు నేఱు?
 యని భర్తతను వేఁడఁ , దనసాటి తానెయై, పిడుగుల ముద్దయౌ , చెడుగుకైక

తే॥ మున్నెవరము లొసఁగి యిప్పు , పొక్కియొట, గొనఁగ నేముండు? నికసత్య , మునుభరింప
 నెఱచు గల వారలోభువి , నెఱుఁగనైతి, ననుచు మది సుంత కరఁగని , దైవచించె.

సీ॥ కల్లలాడుట యెఱుం , గని నిత్యశీలిభూ, పాలుఁడా వాక్యంబు , నాలకించి.
 జీవంబు లుడుక మూర్చిల్లుచు నోర్పుమై, నీవనితారూప , మెంచిచూడఁ

జిలుమును చిచ్చును . గలిపి చేసినయది . యనుచు లజ్జించుచు . నావిలేని
మనుజు వైఖరి నుండి . మరల నిట్టూర్పులు . విడిచి దీనత దోచ . వేడికొనుచు

తే॥ నీకొడుకె రాజ్యమేలును . గాఢి నీవు . స్వేచ్ఛనధికారమును జర . పింతు గాక
యింత వశమగుగాక పా . లింతుగాక . యొనఁగితిని తప్పి దానికై . విసుగనేను .

సీ॥ నాప్రాణములను నా . నయనంబులంబోలి . భువిఁబ్రాణి తతికెల్ల . బుత్తుఁ బోలి
సదఁచు . నాకొమరుఁ డీ . పుడమి వీడక యుండు . మాత్రంబు కరుణింపు . మకురువిడుము
తెలియ నత్యమె వేరు . తెగఁగోయు కాఁమో . టకు నిట్లు వండువాఁ . దను మృగాక్షి
నాల్కపిడుచగట్టె . నాకుమారుఁడు కన్ను . మఱుఁగగునేని నే . మఱిఁగి చత్తు

తే॥ నాదు జీవముల్ నిను శర . ఇంబు వేఁడు . చున్న వని యామె పదముల . నొఱుగఁ గైక
యిచ్చి యడుగకు మనుట నీ . కెట్లు పాడి . యనుచుఁ ద్రోపాదె నిందయు . నగడుఁగొనక

తే॥ కఠిన పాషాణహృదయ యో . కైకయట్లు . పలుకఁగొమరుండు కానకు . వెలలుమున్నె
నేను జీవముల్ నీఁగుట . నిజమటంచు . బిరుగుపడు కొండవలెరాజు . పృథివిఁద్రెల్లె

తే॥ త్రెల్లి క్రూర దుఃఖంబుది . దిగిమునింగె . మునిఁగి దరి గానకావ్యాళ . ముఖి కఠోర
వాక్కు గుండెల నగలింప . బాపచరిత . నీచతకు సహింపక పడి . నేలఁ బొరలె .

చ॥ సతులిల జీవితేశ్వరులు . చావక మున్నె సుఖంబు రోయుచున్
బ్రతుకు త్యజించి రా యము . బ్రాతిగఁ గోరక యింతదాఁక ద
త్పతుల వధించు నారులను . భారణిఁ గానము పంక నాశిః
పతి నిటు నీకరంబునె . పాపపుఁ జిత్రవధం బొనర్తువేః

ఉ॥ పాపము లెక్కలేదు కుల . పద్ధతి మాడ్చితి ధర్మ వెంచవున్
దాపము నొందవున్ గరుణ . దార్కొని చంపితి వాక్పరాగ్నిచే
వేపుచుఁ దీపి ప్రాణముల . వెంపర లాడి వధించి తింక నే
పాప మెఱుంగ కుండు ప్రజ . ప్రాణములం గొన నాన చేసితేః

చ॥ ముగుదతనంబు జంకు బిడె . మున్ నెఱి భూషలుగాఁ గలారలే
మగువలు; కీర్తికై బిడెము . మన్నన సేయుట లోక ధర్మమా
తగవు గణింపరేని వని . తల్ మగవారల లోనఁ జేరఁగాఁ
దగుఁ జెలి రూపుఁబట్టి వని . తాతతిఁ జేర్చుట యెట్లు పొందగున్ .

క॥ బలమున బుద్ధిని రాజుల . గెలిచితి దేశవలంపటకు . గీమున నొక స్త్రీ
వలఁదవిలి చెడితి ననియెడు . బలు నిందం బొంద నిపుడు . పాలైతిఁ గదేః

క॥ మేరుగిరి వేఱు మేరువుతో రాజిలు కరణి వెలయు . దోర్మగగుండో
భూరమఱు దగలుఁ బొగులున్ . దూఱుఁ బొరలు లేచుఁ జూచు . దూపిల్లు వెతన్ .

అ॥ ఒటరి యొటరి ధూళి , నెఱయఁ బొరలు రాజు, వరుని గాంచి కైక , పదరి పలికె
వరము లిచ్చువా? భ , వ త్సన్నిధినె యిచ్చ, ప్రాణములఁ ద్యజింతు , నా? వచింపు

అ॥ విరిసి యెరిసి జీవ , వికతిఁ ద్రావెడు వహ్ని, వంటి కైక మణియుఁ , బలుకు నిట్లు
ఒక్కరాజు సత్య , మొగిఁ గావ నొడలిని, కోసియొడె? యిచ్చి , కుంద ఫలమె ?

ఉ॥ చచ్చునదే యటంచు మణి , చచ్చియు స్త్రీ కొల చుట్టునంచు తేఁ
డిచ్చితి నిచ్చితిం గొమరుఁ , దేలఁగ దుర్గమ కాననంబు నేఁ
జచ్చి దివంబు నేలుదును , చావక నెత్తిని గట్టు కొంచు నీ
విచ్చను రాజ్యమన్ జలది , నీఁది దరిం గనలేక క్రుంగుమా .

చ॥ పలుక దొడంగు మున్నెనగ , పాలు కొలన్ ముగియించు కత్తి నాఁ.
జెలఁగు మనో వ్యథం గుదురు , చెందని వాడయి చేష్ట దక్కితేఁ
డిలఁ బడి యట్లుపల్కె మది , నెంచిన దట్లు గడించి కైక పే
రలరున లోన నుబ్బుచు ర , యంబున పెజ్జకుఁ జేరె నెమ్మదిన్ .

చ॥ అతిశయమైన నాళ్ళనొక , ప్రాణముఁ జోలిన మేటి కార్య సం
తకు లొనరించి వెండి పరి , శాపమునొందిన భర్తఁ గాంచి యీ
యతివ రవంతయైన నడ , లందడు నవ్వెడి దీనిఁగాంచి యే
గతిఁ దలయెత్త నొనని వ , గన్ జనెఁ జల్లని రేవెలందియున్ .

తే॥ కైకవలనఁ దద్వరునకుఁ , గలుగు చెడుగు, గని కలఁగి తెక్కలనియెడు , కరములఁ గొ
కడుపు మోఁది కొనుచు నేడ్చు , కరణిఁ దోఁచె, కొక్రొకోయనుకడజాము , కోళ్ళకూఁత.

తే॥ మదవతులకాలియందెల , రొదలఁబోలి, కొలఁకులందుప్రూఁకులయందుఁ , గూడికూయు
పజ్జలరుతంబు కైకేయి , పరుసుగాంచి, మండి లోలోనఁ దిట్టెడు , మాడ్కి నుండె.

తే॥ మఱవఁ జాలని భద్ర నా , మంబు గలుగు, రాముఁ డడవికి జానకి , రమణి తోడఁ
బోవ నేము దేశము వీడి , పోదు మనుచు, లేచు కరణి కాలలనుండి , లేచెఁ గరులు.

చ॥ ప్రభగల పద్మనేత్రుఁడగు , రాము బలిష్ఠ మదేభహస్త న
న్నిభ కరమందు కంకణము , నిండఁగఁ గట్టకమున్నె చల్లనొ
నభమున రిక్కు కూటువలు , నాళి తెల్లన యయ్యె నీడగా
గ భువికి వైచు పందిరి య , గల్పు బహుబయలైన కైవడిన్ .

ఉ॥ పూచిలు పోరు గల్గి నిసి , పోయెను వచ్చెను వచ్చె నేటికిఁ
శ్రీవరుఁ గొల్పు పండువని , చెల్వగ లేపుచు మ్రోఁగె. భేరులా
రావము కొండపై జలధ , రంబుల మ్రోతను పోలఁగా ఘయా
రావలిఁబోలి లేచిరి ము , ఖాంబుజముల్ వికసింప సంగనల్ .

ఉ॥ కొందఱు పెక్కులొ విరుల , గుత్తులపై బడి మందచారియౌ
గంధవహుండు మేఖలలఁ , గాంచన వస్త్రములన్ జెదర్చఁగఁ
గుందిరి; తాపముల్ సురుఁగ , గొందఱు వల్లభులన్ ముదంబునన్
సందిటఁ గొన్న కైతవపు , స్వప్నము లాట నలంగి రొక్కెడన్.

చ॥ ఇలువడి సున్న చేసి కుల , మెగ్గుల బొగ్గులుగా నొనర్చి ని
శ్చలమగు నింద చేకొని య , శంబును చూటలు వుచ్చి సిగ్గులన్
నిలిచిన కైక చేష్టలను , నివ్వెఱఁ గ్రొత్తడు రెల్లఁ గాంచి మో
ముల ముకుళించి రిట్లనఁగ , మోడ్చెఁ గవలయముల్ మొగంబులన్.

చ॥ కుతుకము నిండ నాడుకలు , గ్రోసెడు మారుని వాడితూపులున్
మతకరి మందమారుతము , మాడ్చెడు వెన్నెల, మేనిఁ గోయ జీ
వితముల రోయుచున్న యు , రుభీతమ్మగాజుల కప్ప మేలు కొ
ల్చు తెఱఁగు త్రాచుఁ బాము చెవి , లోఁ జొరఁబాటిన చందమేర్పడెన్.

పీ॥ చక్రియౌ శ్రీరామ , చంద్రుని పట్టాభి, షేకంబునకు నెడ , సేయు చెడుగు
రాత్రి యుగాంత న , రజః బెద్దదై యుండు, పేలొకోయని పంక , జాలయమును
భూతవితతితోడ , మాతోడఁ దపము చే, సిన నయనంబులు , చిత్త ములును
సఫలత్వ మొందంగ , సమయ మిదేయని, మేలుకనిరి యిగి , మేలువారు

తే॥ కనులు తెఱచి పండువుగరా , పువ్వుడుమకుట, ధారియగుచునూరేగఁగాం , తమయటంచు
విరుల పాస్సుల నుసలిరే , చిరి కడంక, నలరుఁదేటులు తోడ భ , మ్మనుచు లేవ.

తే॥ కుసుమకోమలుల్ దిట్టంపుఁ , గోపమొంది, యుదయదుందుభుల్ మ్రోఁగంగ , నులికిన
చెదర నడుము లల్లల నాడఁ , జింత గొన్న, చెలువు లింపొందఁగఁ గటా , షింపరై రి.

ఉ॥ క్రాలెను పీలి గుచ్చములు , క్రాలె వికాసిత పుష్పమాలికల్
క్రాలెను దుందుభుల్ నగలు , గ్రాలెను పక్షులు క్రాలె వీణీయల్
క్రాలె మదేభముల్ హరులు గ్రాలె రథంబులు క్రాలె, జిత్తముల్
క్రాలెను ముక్తమాలికలు , క్రాలెను క్రాలె ముదాళ రెల్లెడన్.

ఉ॥ ఏడు జగంతోడ మఱి , యేడు జగంబులు జీవ పాఠోఁ
గూడ విహాయితంబు లోనఁ , గూర్చిన భూవర మౌఁ చింతచే
వేడుక దక్కి యంగములు , వెర్వెల వోయి కృశించి నట్టి మై
చాడుపునన్ వికాసములు , నగ్గి మినుక్కునుచుండె దీపముల్.

ఉ॥ మ్రోఁగెను కహణాది రవ , ముల్ మధుపాఁ నినాద వై ఖరిన్
మేఁగెను దీపనల్ మఱియు మీఱెను మేలగు మేలుకొల్పులు

వాగెను వాద్యరావములు , ప్రబ్బె దర ప్రకరావ లవంబులున్
రేగెను క్రోవి నాదములు , రెచ్చె హితంబుగ సామ గీతముల్ .

ఉ॥ ధూపముపోలికన్ ముదురు , దొడ్డ తమంబను వైరి వీతిలన్
దీపము లెల్ల దేజములు , దీలుపడం దన వంశజుండు సం
తాపము నొంది క్రుంగ దురి , తం బొనరించిన క్రూర కైకపైఁ
గోపము నొందె నాగఁ దొలి , కొండను భానుడు దోచె నెట్లనై .

తే॥ మూడు మూర్తులై వారికి , మొదలు నైన , విశ్వరూపుని విశ్వేశు , విల్లు విలుచు
వాని యభిషేకముం గను , వంధ నున్న , మగువల మొగంబులట్లు , చక్రములువిరిసె

ఉ॥ ఆ సమయంబునందు గల , యంబులు లొక్కట లేచె నాఁ బురీ
వాసులు నేడు రామునకుఁ , బట్ట మహోత్సవ మంచుఁ గాంత మం
చానను లేచు కలక , లారవ వైఖరిఁ దెల్పు నేరీ కూ
హ సముదీర్ఘతల్ గలుగు , నంచుఁ దలంచి రొక్కొక్క రయ్యెడన్ .

తే॥ వీరుల మనస్సులను లాగు , వెలఁదుఁ, లెల్లఁ, బాదములకు లత్తుక యిడు , వారు సంకు
గాజు లిడువారు కన్నుల , కాటు కిడెడు, వారు క్రొవ్విరుల్ తుఱిమెడు , వారు నైరి

తే॥ మోద భాషు భారలు గల , మోము లందు, కల్లుద్రావువాలుగఁబోలు , కనులచెలుల
గండ పంకంబు తొమ్ములఁ , గలుగువారు, పొదలు నుబ్బిన లక్ష్మణుఁ , బోలెనైరి

తే॥ సతులు కౌసల్యఁ బోలిరి , జన్ని గట్టు, లల వసిష్ఠఁ బోలిరి తక్కు , లలన లెల్ల
నీతఁ బోలిరి జానకి , సిరిని పోలెఁ, బ్రభుని దళరథుఁ బోలిరి , పౌరు లెల్ల .

ఉ॥ రాముడు గద్దె నెక్కునని , రాజ సమాహము వచ్చి చేరె న
య్యామనిఁ గాంచు వేడ్క హృద , యంబులఁ బ్రేరణ సేయ మున్నె యెం
తోమరి నానరేచ విలు , ధుల్ సుధకై గుమి గూడు లాగునన్
భూమి నయోధ్య తక్కఁ బెర , భూములు భూన్యము లయ్యెనో యనన్ .

సీ॥ చక్కెరఁ బోలులు , సైకత శ్రోణులు, విద్రుమాధరలును , పీన కుచలు
గుములయి పురుషుల , గుంపులతోఁ గూడి, నడవుఁడు నడవుఁడు , నడవుఁడనుచుఁ
బలుమరు పలుకుచుఁ , దొలి నున్న చోటనె, నిలుతురు వెడలెడు , తలపు విడరు
ప్రభువుల కూటమే , ప్రబల మనెడు వారు, యౌవతంబే పెద్ద , దనెడు వారు.

తే॥ యోధ వారమే గొప్పది , యువక సమితి, దొడ్డదను వారు వచ్చిన , స్తోమ మెక్కు
డనెడువారు వచ్చెడుగుంపె , యధిక మనెడు, వారు మొత్తము నెఱిగిన వార , రెవరు?

తే॥ అనుచు నీలోత్పలంబుల , యంద చంద, మీఁదల దొసంగులం జేర్చి , కాటుక యను
విసము చంద్రు నందుంచిన , ట్లెసఁగు కనులు, గలుగు సుందరుల్ నెచుకుల , కరణజనిరి

తే॥ చాల వాసిండు నవ వన , మాలికాబి. రాముడగు రాముడటరాజ్య , రమనుపొందు
భాగ్యమునుచూడరాకుండు , వారులంక , గలుగువారును గిరులు ది , కక్కురులెయగును

తే॥ ఇంద్రుఁబోలిన రాజులు , చంద్రులనఁగ. వొప్పు ముక్తాతపత్త్రము , లుప్పరమును
కప్పు నంచల గమి యన , విప్పు గలుగు. చామరల తోడ వచ్చిరి , చవిక కడకు.

తే॥ విమల తపమున ఫలమొందు , వేదవిదులు. తాము కనిపెంచు ముద్దుల , తనయు పెండ్లి
నడపు లలి వచ్చిచేరి రా , నందమునను. రాద్రమా రామ కల్యాణ , రంగమునకు.

క॥ నించిరి సుర లంబరమును, నించిరి దిక్కులను మేది , నిం గల జనముల్
నించెఁ బసిఁడి జడి జలధుల , నించెఁ జెవుల బహళభద్ర , నినదారభటుల్.

ఉ॥ దీవపుఁ గాంతి మించిన యు , దీర్ఘస్థపాల కిరీట కాంతులు
ద్వీపిత భాను మండలము , తేజముఁగప్పె వరాంగనా విభూ
షాపుభుకాంతులొప్పె భువి , జయ్యన గెల్పితి మింక నాకమి
క్లేపున గెల్తుమన్ వహి సు , రేఖలకున్ మిఱుమిట్లు గొల్పుచున్.

తే॥ వలయుపరికరములు వస్తువులునుగొనుచు, మునులు శ్రుతులుపఠించుచు , మొనసిరాగ
ద్వాత్పీతులు సంభ్రమంబున , దారి దొలఁగఁ, గులగురుండు వసిష్ఠుడా , స్థలికి వచ్చె.

తే॥ ఆమర వాహిని మొదలు క , న్యాకుమారి, వఱకుఁ గల తీర్థములు వార్ధి , వారియుంచ
వేల్చివస్తువులును సింహ , పీఠితోడ, వలయు నన్నింటి నట సిద్ధ , వఱచియుంచె.

తే॥ జ్యోతిషికులు లగ్నము దాసె , నని వచింప, జ్ఞాన దగ్ధ కర్ముడు వసి , ష్టముని యాత్మ
శిరమునం దాల్చి రాజేంద్ర , శీఘ్ర గతిని, తోడి తేర నెమ్మిని సుమం త్రుండు చనియె.

సీ॥ ఆభ్రంకషం బగు , నంతఃపురీ సౌధ, మున సార్వభౌముని , గనక యచటి
వారి విచారించి , వడిఁగైకమందిర, ద్వారంబు చేరి కాం , తా జనంబుఁ
గాంచి కార్యము దెల్పఁ , గా వడివడిఁ జని, చేటికల్ కైకకుఁ , జెప్పునంత
యముఁ బోలు నయ్యమ , యాతనిఁగని రాము, వడిదోడితెమ్మని , పనుచునంతః

తే॥ బొంగి బంగరు మండప , ములు చెలంగు, వీథులం జని తనలోన , వేడ్కతోడ
దన్నుదాఁ దలఁచుచున్న , దనుజరిపుని, మ్రొక్కి యిట్లను వదనంబు , మూసికొనుచు

చ॥ ధరణీపులున్ మునీంద్రులును , తక్కు జగంబున వారు తండ్రి తీ
రరితి వహించి నిల్చి రర , యం బినతల్లియు మిమ్ము దోడితే
నిరవుగ నన్ను పంపె వడి , నెక్కు శతాంగము బొమ్మిడికమున్
శిరమునఁ దాల్చి గాక యనఁ , జెచ్చెర నప్పుడ లేచె నాతఁడున్.

శా॥ దీరోదాత్తుడుదారుఁ డుత్తమ గుణ , స్తేముండు వారాశి గం
భీరుం డంత సహస్ర శీర్షనకుఁ గే , లేవమొద్ది సామంత భూ

దార శ్రేణులు చుట్టిరా విబుధ బృం , దంబుర్ సుగీతంబు లిం
పారం బాడ విలాసిమర్ గన శకాం , గారూడుఁ దయ్యెన్.

చ॥ బొమ్మిడిరమున్ ధరించుటకుఁ బోయెడి నం చుబలాట మొంది జీ
వము లటనెల్ల వారికొక , వైఖరినై రథమెక్కి యేగు రా
ము మొగము గన్నవారివలె , బొందికఁ జూడనివారుగూడ మో
దము దయవారు గొప్ప నిన , దంబున మూఁగిరి రెండు ప్రక్కలన్.

చ॥ బెడిదపుఁ గై కవాక్యమున , వీరుఁడు పట్టము భూమి మాని కా
రదవుల కేగు మున్నె హరి , జాక్షుల హస్తములన్ కరీరముర్
నిడువగు వాలుచూపులను , నేజము లెల్లెడ నిండి యున్న పే
రదవిని చొచ్చె భాస్కర కు , లాంబుధి సోముఁడు రాముఁడత్తరిన్.

సీ॥ గందంబు పుష్పముల్ , చందన్తం బపరంజి, తొడవులు చెదర్లంగ , దొందర వడి
గాజులు రాలి మే , ఖలలు వ్రీలంగ నా, లీలను లజ్జను , కోలువోయి
కిందర్ప శరములు , గాడి గాయంబయి, యుద్ధిన్ పీన ప , యోధరములఁ
గామాగ్నిచే వెచ్చె , గ్రాగిన కన్నీటఁ గలుకులు కొందఱు , కడుగువారు

తే॥ జారి లేని యాతఁడు నేల , నేలఁ దగిన, యతఁడె? యనువారు పుండరీ , కాక్షములును
నల్లయొడలును న్యందనం , బెల్లయొడల, నరయఁ బడె రాము లెందఱో , యనెడు వారు

సీ॥ అంగన లెల్ల ని , ట్లాడుచుఁ గూటున, రై నిండఁ బొరులు , మౌని వరుణ
యువకులు రాముని , యొప్పుఁ గాంచుచుఁ బ్రేమ, కెల్లనుగానక హృదయమందు
నీలోక మిఁక సుఖి , యింపు ననెడి వారు, జన్నముల్ క్రిమముగా , జరుగు ననెడి
వారు మా యాయువు , బడసి చిరాయువు, గలిగి వెలయు మంచు , బలుకవారు

తే॥ ఇంద్రియము లైదిటిని గృశి , యింపఁ జేసి, పొందిన తపః ఫలంబు ని , న్నొందుఁ గాక
యనెడు వారు మాపుజ్ఞా ప , లాతి శయము, నీకె లభియించుఁ గాకని , నిలుచువారు.

సీ॥ కరుణ యేపారిస , కన్నులఁ బోలంగ, నబ్జంబు లేమి పు , జ్యం బొనర్చె
మేని రంగును పోల , మేఘము ల్మన్నెట్టి, నోము నోచెనొయంచు , నుడువువారు
బహు తపంబులు సేసి , బాగ్య దేవతఁబోలు, రామునిచ్చిన దళ , రథుఁ నకరయ
సిద్ధుఁబ్రతుప్త , కృతియేడి చేయంగ, ననువగునని ప్రేమ , ననెడు వారు

తే॥ రాము ననుకంప వారణ , రాజుఁగాచు, హరికరుణఁ బోలు నంచుఁబ , ల్కాడువారు
శ్రుత్యతీతు సుత్రము మేని , సౌబగుఁ గాంచి, కారణమలేక ముద్వారి , గార్చు వారు

మీ॥ నీల మేఘశ్యాము , నిండు బుద్ధియు శీల, మొరుల కెవ్వరి కేని , యరయఁ గలదె?
మన తపంబులు పెద్ద , కాల మొనర్చియు, గణుతింప రానట్టి , ప్రణవమూర్తి

యమరులతో నొక్కఁ . డెగునెయట్లని యంత, వఱకుఁ జెడితి మని . పలుకువారు
జలధిఁ ద్రవ్విన సాగ . రులకు స్వర్గంగను, నేలకుఁ దెచ్చిన . నిపుణులకును

తే॥ సురల కొఱకు దైత్యులఁ ద్రుంచు . శూరులకును, పేరుగల వన్నెతోడి వి . స్తారకీర్తి
నిశ్చలం బొట యీతని . నెఱి భుజిముఠు, కూర్చు కీర్తిచే ననుచు వా . క్రుచ్చువారు.

సీ॥ ఇదె చందనపుగండ . మిదె చెందిరం బియ్య, దియె మంచి యాణి ము . ముత్తెముల రాశి
ఇయ్యవె మణి భూష . లియ్యవె మదకరు, లియ్యవె హరులివ్వి . హేమ సమితి
ద్రవ్యంబు లేని పే . దల కొనంగుమ యని, చేతి కంధిక గాఁగఁ . జేర్చువారు
తన దూడ దుముకు చు . త్వాపాంబుతో రాఁగఁ, గూర్మిఁ గరఁగి కాంచు . గోవుకరణి

తే॥ మెఱపుఁ బోలిన తేరిపై . మెఱసిన వచ్చు, రాము మనసారఁగని శరీ . రంబు కరఁగి
మనసు నీరుగాఁ బ్రవహింప . మచ్చిక మెయి, చిత్రరూపంబు కైవడిఁ . జెలఁగువారు

ఉ॥ చక్రము చల్వనీడ నిడ . సైన్యము తో బహు శస్త్ర సంతతుల్
చిత్రముగా వెలుంగ నెడ . జిందెడు నెమ్మిని దాత్రి మేల్మికిం
బాక్రము గాఁగ నేలు నర . పాలురు రాపువుఁగాంచి యర్మిలిన
బుతులఁగాంచు టింక నరీ . పోలెడు పో యని నిల్చు వారలున్.

తే॥ కారుమొగులు సొదామిని . జేరు నట్లు, రాముఁడీ త్రోవ వడివడి . రథము మీఁద
నేగునేమొ యీ వీధిని . హేమ రత్న, సమితి ప్రోగు పోయుఁడి యని . చల్లువారు.

చ॥ పెరుఁగఁడు తల్లి చేతులను . పెద్దగ రాముఁడు కైక చేతులం
బెరిఁగెఁ దపః ఫలాధికతఁ . బెంచిన యయ్యమ మోద మంది యీ
ధరణి నొసంగ నెంచినది . తానుగ నాతని కామె సంతనం
బిరవుగఁ జెప్ప శక్యమగు . నే యని లోన నుతించు వారలున్.

సీ॥ పాప సందోహము . ల్పహుజన్మ దుఃఖముల్, మొదలంటఁ దెగునని . మురియువారు
భూమండలము నేడు . రామునకే కాద, యెల్లర కొనని . యెలయు వారు
భువనకంటకులైన . దివిజవిరోధులఁ, బరిమార్చు నితఁడని . పలుకు వారు
రాము నాజ్ఞలఁ దీర్చు . రాజు లేతపమొన, రించిరో యని సంత . సింపు చారు

తే॥ పలు విధంబుల నీలీలఁ . బలుకుచుండ, జవన తురగ ప్రకీర్తక . న్యందనమున
సౌధపాళులు విలసిల్లు . వీధిఁగడచి, రాచ నగరు ప్రవేశించె . రామవిభుఁడు.

తే॥ మందయానలు చేరి చా . మరలు వీవఁ, గ్రోత్ర యానంద మంది ర . ము ప్రవీరుఁ
డతిశయ ప్రేమ నచ్చట . నరసి తండ్రి, గద్దెపైఁ గొలు వుండుట . గాన లేమి.

చ॥ శ్రుతులు నమస్త కాస్త్రములు • చొప్పుడ నారసి తేలు యోగి హృ
ద్రత మయి పూచు • రూపముల • గాంచిన రాముడు మోసులు నృహ
పతులును మోదమందఁ బోల • పం బయి నిత్యయశో విశేష సం
గత మగు కూటముం గడచి • కైక గృహంబును చొచ్చె నెమ్మిమ్మె.

చ॥ అట్లు చనుచుండు రాముఁగని • యందలు సీతఁడు యుక్త కార్యమే
పటుతర రీతిఁ జేసెఁ దగు • పద్ధతితోఁ దన తండ్రి పాదముల్
నిటలము సోక మ్రొక్కి యవ • వీపతి యాయ దినేళు నుండి వి
స్ఫుట గతి వచ్చు సీతకము • పొందిక నొందఁ దలంచినాఁడహో.

చ॥ అనుచు వచించుచుండ నుగు • జాలయుఁ దచ్చట సొమ్మసిల్లి తే
ఱని స్థితి నున్న తండ్రిఁ గన • రాఁ బృథివీ పతి దీని నోటితో
వినుచుటకుం దెగింపఁ డిది • విన్నెద నేనని, కన్న తల్లిగా
మనమున నెంచు రాముఁ గనె • మారణ దేవతఁ బోలు కై కయున్.

తే॥ తేవ కడఁదల్లి జేరిన • క్రేపుఁబోలు, రాముఁ డామె పాదములకుఁ • బ్రజతి సేసి
యొక్క చేఁబ్రావాణస్యంబు • నొనర మూసి, యొక్కచే వల్వసవరించు • చొడిఁగినిలిచె

చ॥ యముఁడను పేరులేక యమ • యాతన గూర్చెడు లోహ మానసం
బమరిన కైక యట్లు విన • యంబునఁవిల్చిన పుత్రుఁగాంచి యు
త్తమ గుణారత్నమాఁ సువిశ • దంబుగ నీ జనకుండు నీకు ని
క్కమగ వచింపఁ గోరినది • కద్దది కోరెద వేని తెల్పెదన్.

చ॥ అనవుడు రాముఁ డామెఁ గని • యమ్మహిఁ తండ్రి విధింపఁ దల్లి వీ
వనఁగల దొండు గల్గినఁ గృ • తార్థుఁడనైతిఁ దపంబు పండె నా
జననము ధన్యమయ్యెఁ గెల • నంబు పవిత్రతఁ గాంచె నింత కం
ఠెను మతి గల్గినే పలుకుఁ • డీ తలమోచి యొనర్తు నేననన్.

చ॥ భరతుఁడు రాజ్యమేలగ ద • పస్వి వరెన్ జడలూని వల్కలాం
బరములు పూని పాలనము • మాని భయంకర కాననంబులన్
బోరిఁ బదునాలుగొండు చనఁ • బుచ్చి పదంపడి రమ్ము నేఁడె యీ
పురమును వీడి పొమ్మనుచు • భూపతి యాజ్ఞ యొసంగె నావుడున్.

చ॥ వినుతి యొనర్చ నాలుకకు • వీలుపొసంగని మేరలేని మే
లొనముల ప్రోకయైన రఘు • కుంజరు చెన్నగు మోము నన్ను పో

*ఆ రూపము లైదు-పరత్వము, పూహము, విభవము, అంతర్యామిత్యము, అర్చన తారము, త్వము = వైకుంఠ వాసుఁడై యుండుట. పూహము = పాలకడలిని శేషశయనముపై యోగనిద్ర. త్వము = శ్రీరామాద్యపతారములు. అంతర్యామిత్యము = భక్త హృదయకమలమందుండుట. అర్చనము = దేవాలయములందు వేంచేపియుండుట.

న వెడఁగుల్ వచింప మొద , లే యను వొందదు; మున్ను కంజమున్
జెనయు మొగంబు పూర్తి విక , సింఛిన పద్మము గెల్చె నయ్యెడన్.

౪॥ అమల మనస్కుడైన ప్రభు , నాజ్ఞను మీఱఁగ యజ్ఞ లో
కమును భరించి కావఁగొను , కష్టము, యుగ్యము కాడిక్రింది కే
గు మెయిని నమ్మితించి యన , ఘండోళఁ డవ్వలఁ గాడి విప్ప మో
దమునఁ దొలంగిపోయిన వి , ధంబున వీడెను రాముఁ తత్తఱిన్.

౬॥ అమ్మరొ! తండ్రియేల? భవ , దాజ్ఞను నేనొనరింప నందునే?
• తమ్ముఁడు పొందు భాగ్యమది , తథ్యము నాయది కాదె? యింత కం
తెమ్మటి యేది నాకొనరు , లేవ? భవద్వచనమ్ము నాడు శీ
ర్షమ్మునఁ దాల్చితిన్ పెలవె? , చయ్యన చెల్లెడ నేడె కానకున్.

4. నగర విముక్తి పటలము 211

తే॥ జానకీజాని యారీతి , చనవు తోడఁ, బరికి తల్లి పాదములకుఁ , బ్రణతి సేసి
తండ్రి యున్న దిక్కునకు వం , దన మొనర్చి, నరగ వెడలెను కౌసల్య , సదనమున

చ॥ మొగులులు గప్పియున్న నగ , ముంబలె నొప్పిన రాఘవుండు మే
ల్లి గల బొమ్మిడికమును , శీర్షమునం ధరియించి రాచ తీ
వి గలిగి వచ్చు నంచు చుది , వేడ్క వహించిన తల్లియొద్దకున్
వగ విధి ముందు గాఁగఁ దన , ధర్మము వెన్కఁగ వచ్చె నొంటి మై.

చ॥ బొమ్మిడికఁ దాల్చలేదు బహు , పూజ్యజలంబుల చేత సార్ద్ర శీ
ర్షము గనరాదు చిత్రమని , శంక యొనరెల్లెడు తల్లికిం బ్రమో
దమున నమస్కరించు గుణ , ధాముని దీవన చేసి యామె ప
ట్టమునకు నడ్డపాటెదియు , దాయదుగా యని ప్రశ్నచేయఁగన్.

క॥ మాతా! నీప్రియ తనయుఁడు, నాతమ్ముఁడు నిష్ఠుఁడు , నయగుచువరితుం
దాతతమతి భరతుండీ, భూతల మిఁకనేలు ననుచు , బుట్టుం దనుడున్.

చ॥ నలుపుర నిష్కలంకమగు , సర్మిలిఁ జూచుటయందు భేదముం
దెలియని కోసలేంద్రసుత , ధీచున కిట్లను రాజ సీతకిన్
వెలితి యొకండు గాక గూడ , విశ్రుతుడౌ భరతుండు సీకు నే
వలనునఁ దీసిపోఁడు భువి , భారము పూనఁగ నర్హుడే చుమీ.

చ॥ చుటియొక టాలకింపుము కు , మారక! భూవిభు నాజ్ఞ యియ్యెడన్
నెఱ సెనొ లేదొ యంచు గమ , నింపక యొప్పుట నీకు ధర్మమౌ

బెరిమను నీదు తమ్మునకుఁ , బృథ్వి నొసంగి పొసంగి వానితోఁ
జిరతర భోగ భాగ్యములఁ , జెందుచునుండుము దీర్ఘ కాలమున్ .

చ॥ అనుటయుఁ బూతమాననము , నం దకలంక ముదంబు నొందు న
త్త నయుఁడు తల్లి కిట్టులనుఁ , దండిరి సత్రధితుండు నాకు ని
చ్చిన దొయాజ్ఞ యున్నదట , చెచ్చెన నే బదునాలగొండ్లు కా
ననముల సంచరించి తద , నంతర మిచ్చు కేగుచెదెదన్ .

తే॥ అనుచు రాముఁడైన వార్త , యనెడి చిచ్చు, చెవులఁబడియుఁబడకమున్నె , చింతచేఁగ్గు
శించె భ్రమియించె గుండె శో , పిల్లల బరి త , పించె బలవించె గౌసల్య , పృథివిఁగూడె

సీ॥ తనయ నీవీ భూమి , స్తంభము వలె నిల్చి, కాతుగా కను మాట , కై తవంబోఁ
అంత ర్విషమో? నాదు , ప్రాణముల్ చలియించె, బ్రదుకంగఁ జాలదు , రృరమటంచుఁ
జేరిచి చేతితోఁ , జేరిచి నలంచును, వట కిసలయమన , వటలు తనయు
నుదరంబుఁ గరమున , నూరక తడవుఁ బొ, గలు లేవ నూర్చు లోఁ , గలఁత నొందు

తే॥ చక్రవర్తి కరుణ చాల , సౌమ్య మయ్యె, ననుచు నవ్వు నాయనఁ యొప్పు , డడవి కేగు
దనుచు లేచు నేనును వత్తుఁ , జనుద మంచు, మించి పలవించు రోదించు , మిగుల నొచ్చు

క॥ మరణాంత వేళ యాతన, బెరసిన గతిఁ దల్ల డిల్లు , విడిముడి జాఱన్
నిరుపేద వంచి మొగమును, కరమునఁ గప్పికొని యేడ్చు , కరజని వగచున్ .

ఉ॥ హోయను ధర్మమింకఁ గల , దా యను దైవమఁ యిట్టి పాటు లొ
నే యను దప్పెకండు గల , దే యను నెక్కరజన్ భరింప నొ
నో యను పూర్వ కర్మఫల , మో యను నుత్తమ పుణ్యకర్మ శీ
లా! యను నక్కటా! యను న , హో! యను లోకము లేనిదే యనున్ .

శా॥ క్రేపుం బాసి తపించు దేనువు క్రియన్ , గీడ్పాటు మైఁ జింత త
న్నేపన్ మూర్ఛిలి నేల వ్రాలు జననిన్ , హృద్యంబులున్ ధర్మ్యముల్
చే పట్టందగు వాక్య సంతతులచే , శ్రీరామ చంద్రుండు సం
తాపం బూడ్చి దిటంబుఁగొల్పు మదిఁ జిం , తంజేసి తానిట్లున్ .

శా॥ తల్లి! మేటి సతీమతల్లి వయి సా , ధారణ్య కాంతం బలెన్
జెల్లం బోలునె? చిత్త ముందు తగవుం , జింతింపు మీయాజ్ఞ నే
నుల్లంఘింపఁగఁ బోలునమ్మ! విభు స , త్యోద్ధారుగాఁ జేయఁగా
నొల్లంబాటు వహింతువే? యిదియు నీ , యుల్లంబునం దోపదే?

శా॥ నాకంటెం గడు సుత్తముండు సుగుణా , నందుండు తమ్ముండు తా
నీకుం గాడిలి పట్టియో భరతుఁ డీ , నేలం బ్రపాలింపఁగాఁ

గీ కారణ్యములన్ వచించి పితృ వాక్ , తేత్రంబుఁ బండించు నా
యీకార్యంబునకంటెఁ బుత్తునకు మే , లేదీ ప్రపంచంబునన్ ?

తే॥ మిన్ను మన్ను సముద్రముల్ , మిగులుపంచ, భూతములు సమస్తంబును , పౌలియుఁగాక
తండ్రియాజ్ఞను జవదాటఁ , దగునె తల్లిఁ దీసికై నీవు చింతింపఁ , దేకు వగునె ?

తే॥ అనుడునామెయిట్లుఁగుమా , రాఁ యటైన, జనకునాజ్ఞదాటఁగఁ బల్కు , సాహసింప
నిన్ను విడిచి యాజీవముల్ , నిలుపఁజాల, నన్నునీతోడఁగొనిపోమ్ము , న్యాయ్యమనిన.

చ॥ తనయుఁడు రాజ్యము న్నడవఁ , దండ్రి తపం బొనరింప నేగుచో
వనముల కేగి భర్త నెడఁ , జాయక నోములు నోతుగాకిటన్
నను విడనాడి కుందు జన , నాభున కూటఁగూర్చు కిట్లు నా
వెనుబడి రాఁదలంపఁ దగ , వే? మది ధర్మపథంబు నెంచవే?

అ॥ ఎర కలంగ హేతు , వెయ్యది? సురలును, మహిత తపము వలన . మహిమఁ గనిరి
వనులఁ దనయుఁడుండ , వలసిన దినములు, పదియు నాలుగంచుఁ , బదిల పడుము.

అ॥ మునుపు గాధి తనయు , కనికరమునఁగొన్న, విద్య యవలఁ గల్గు , విభవమెల్ల
వీడె నేమి? వారు , విధియించుకార్యమ్ము, లొనరఁజేతఁ మేల్చి , యొదవు కొఱకె.

చ॥ మునులకు సేవ చేసి గురు , బోధము గైకొని కడు లేని వి
ద్యను గొని వారి దీవనల , నంతము లేని బలంబు నొంది పెం
పెనయఁగ దేవతాహితము , నిచ్చును చేయుచు వారి వీడుకోల్
/ గొని యిట కేగు దేరఁ బెను , కూరిమిఁ గాంతువు గాక తల్లిరో?

క॥ ధాత్రిం ద్రవ్వి న సగరుని, పుత్తులు తమ తండ్రియాజ్ఞ , పొనఁగించుటకై
గాత్రములు వీడు కతమునఁ , జాత్రములై యొప్పె నుతికి , వారల కీర్తుల్.

క॥ శివు గద ధరియించిన భా, ర్గవుఁడు జనకు నాజ్ఞ దాట , కయ తన తల్లిన్
దివిరి తెగనేసె మనకున్, ధవు నాజ్ఞం దాటుటెన్నఁ , దగునే? తల్లి!

క॥ అని యిట్లు పలు విధంబులఁ , దనతల్లిని యూటించు , తనయుని పలుకుల్
విని యితఁడెట్లును రాజ్యం, బును, విడుచున యనుచు నిట్లు , మొగి నూహించెన్

తే॥ భరతునకె రాజ్యపాలన , పరఁగుఁ గాక, రాష్ట్రమును వీడి దుర్జమా , రణ్యములకుఁ
దపము సేయ రాముని పోక , తడయొనర్చు, నవని విభవేడియే తీర్తు , ననుచు వెడలె.

తే॥ వెడలుచున్న కొసల్యకు , వినతి చేసి, తల్లినూరార్చి వసరెడు , తండ్రిఁ దేర్చుఁ
దగినది సుమిత్రయేయని , తంఁచి యామె, సౌధమునకు శ్రీరాముఁడు , సరగనడచె

తే॥ నదచి కౌసల్యకై కేయి , నగరు సౌచ్చి, వివశతం బడి యున్నట్టి , విభుని గాంచి
 దేహికిం బ్రాణములు బయ , లేటువేళ, దనువు కూలు నట్టులు తెల్వి , దప్పిపడియె
 పీ॥ చాలసేపటి కొక్క , చందానఁ దెలివొంది, హానాథ! యనును పా , యంగఁ దగని
 వారల నెడఁబాయఁ , గారణ మేమను, నిదివీతియే? యను , హితమే? యనును
 సేవకు రాండ్రమా , స్థితిదలంపవె యనుఁ, బాడియే యిది మహి , పాల! యనును
 లనదల భాగదేయమ! యనుఁ గంటివే, యను మదియాశ్రయ , మా! నృపాల

తే॥ నాథ నాథ! యనును లోక , నయవిశాల! కర్జుమే యను లెమ్మనుఁ , గష్టమనును
 అవని నాటివితం బిర , వ్యర్థమనును, ఇట్లు లోకకుఁ గారణ , మెమొ యనును.

చ॥ ఇరులను పోవఁ దోలెడు ది , నేకునకున్ సమమైన యానతిన్
 జరపుటచేత నెమ్మదిగ , సాగుచునున్న జగంబు కీడు పా
 బొరసి లయంబు నొందు నటు , బుల్లమునం దలపోసియో యిటుల్
 కరుణ తొలంగి యుండుటకుఁ , గారణమయ్యె జగచ్చరణ్యమా!

ఉ॥ వారిది మేఖలా సుజన , భవ్యతపః ఫల సంభవా! మహా
 వీర! దయాసముద్ర! నయ , విశ్రుగ! వేద శిరోర్థ నన్నిభా!
 శ్రీరమకున్ విశేషరను , చేర్చునుదార! యెదల్ ద్రవింప నీ
 తీరునఁ గుండుచున్న మము , దేర్పక యూరక యుంట్ల పాడియే ?

చ॥ నిలుకడ చెందు మించువలె , నీటగు దేహము దేహి లేఁ డనఁ
 దలపగ రాని దుఃఖమునఁ , దద్దయు మున్గి నరేశ్వరుండు చే
 వ్వులు విడి తెల్వి దప్పె నిది , చక్కటి నాఁ దివమిత్థమంచు నూ
 హల తెఱుఁగంగరాదు తన , యా! నిభుదుస్థితిఁ జూడ రమ్మిఁకన్.

చ॥ ఇటు పలవించు రామ జన , యిత్రి కలధ్వని విన్న రాజులన్
 జడిలు లమంగళంబు వినఁ , జాలము దీనికి హేతు వెద్దియో
 తటుకునఁ గాంచి రండనుడుఁ , దత్తరతోడ వసిష్ఠఁడేగి నం
 కటపడి తేని దుస్థితిని , గాంచి సమాప్తి యెదంచుఁ జింతిలెన్.

పీ॥ మనుజుల శీలంబు , మార్పడు విధములు, పరులకు నెఱుఁగ ను , కరముగాదు
 నృప వరుఁడో మర , ణించి నాతఁడు కాఁడు, కాఁడన్న బ్రతికెడు , వాఁడుఁగాఁడు
 కౌసల్యయో వగఁ , గ్రాఁగి క్రుంగుచు నుండె, నడిగినఁ జూడదు , నుడువఁబోదు
 పతి వివకుండయి , పడియుండ నించుక, యేని చింతింపద , యెడఁర పదిల

తే॥ మూనె నియ్యమ దెల్పునం , చూహసేసి, యెదుటఁగేలుమోడుపుఘటి , యించినిలుచు
 కైకఁగని యిది యేమనఁ , గడచువృత్త, మెల్ల వివరించె నద్దెవి , పల్లటిలక.

పీ॥ పలికిన కై కేయి , పలుకు చుండంగ వ, నిష్ఠుండు దశరథుఁ , జేయి సాంచి
 లేవంగనెత్తి యో , భూవర నీ విట్లు, లజ్జాని కైవడి , నడల నగునె?

తై కేయి గుణ మీవు , కానని దొక్కొ : యా, యమయె రామునకు రా , జ్యంబొసంగు
నిది యెట్టి కార్యంబు , మది చింత వీడి లే, లేమొంచుఁ దాళ వృం , తమ్ము తోడ

తే॥ వినరి పన్నీరు చల్లిదు , ర్విషముఁ బోలు, వెలఁది వాక్కుల మించుక , వెనుక నడం
రామ రామ యటంచు నా , క్రందనంబు, సేయు ధరణీకు ప్రాణముల్ , చెలఁగి కాంచె

పీ॥ కాంచి రాజేంద్రః నీ , కటు దుఃఖమును మాను, పురుషోత్త ముండెయీ భూమిఁగాచు
దానికి విఘ్నముల్ , తనరారు నేమి ? న, మంజున మందని , యట్టి పలుకు
లాడు తై కేయియే , యవని నొసంగును, నీల దేహుఁడె నేల , నేల కుండ
వనుల కేగెన యేని , మన మిట నుందుమే, యను వసిష్ఠుని పల్కు , లాలకించి

తే॥ గురు వరేణ్యః యాస్థితి నేను , కూలు మున్నె, పట్టముం గట్టి రాముఁడు , వనులకేగు
తలఁపు మాన్చి నావాక్యముల్ , దబ్బుగాక, యుండరక్షింపవేయని , యొడయఁడనుడు

చ॥ మొనసిన పాప రూపమగు , మూర్ఖ మొగంబును గాంచి శ్రీరమన్
జెనసిన దానవమ్మ యిటఁ , జెప్పఁగ నెయ్యది గల్గు నీకు? నీ
తనయున కీ ధరాస్థలి ము , దంబున నిచ్చి భవ న్మనోహరుం
దనువుము ప్రాణమిచ్చి విశ , దంబగు కీర్తి భరింపు మీవిధిన్.

చ॥ పొలుపగుఁడవ్వంద్య కర్మముల , మూలము ముట్ట నడంచె యున్నతుం
డలముఁడు నైన వంశ గురుఁడవ్వదిఁ బల్కుచునుండఁ గైక భూ
తలపతి సత్య వాక్యమును , తప్పిన నేనుసులుల్ దొలంతు నా
పలుకులు నేఁడె నిక్క పలు , పం గల నంచునే యెచ్చె వెక్కుచున్.

చ॥ పతి గతియించు నంచు జన , వారము సమ్మతి సేయ దంచు నిం
దిత మగునంచుఁ బాపమును , దెప్పరముం గలదంచు డెంద మం
దతివ తలంపదున్ జల మొ , కంతయు వీడదు నే వచింపఁగా
హిత మెది గల్గు నంచు మది , నెంచి వసిష్ఠుఁడు పాడి గాదనెన్.

మ॥ తగు మోమోటమి లేక కుంది పతి యం , తంబొందు నంచెంచకే
తగులుం గానక పుంటిలోఁ జొనుపుదు , ర్దాహగ్నియో? నంజో? నాఁ
దగి వాక్రచ్చుచు నున్న నీవు చెలివో? దావాగ్నివో? భూతమో?
మగఁ డిం కేటికి నీకు? రట్టో? వలదో? , మన్నించు నిన్నిందుపై .

చ॥ నరపతి నోటితో సుతు వ , నంబుల కంపఁగఁ బల్కు మున్నె ని
బ్బరమునఁ బల్కితీవ రఘు , వర్యుడొ దుర్గమ కాననంబులన్
దిరుగుటొ పొందుటో విడఁడు , దీపిత కీర్త్యసుపుల్ దహించు నో
శరనిధి బాడబంబి మఱి , పాటి యెసంగరు నీకు భూస్థలిన్.

తే॥ నిష్కలంకుడమ్మునియిట్లు నియతినుడవ, నృపుడువినిసాల్కవిసమున్న , నెలతఁగాంచి
పాపినీ: వసములకు నా , ప్రాణములను, నీవపంపితివే? యతఁ , దేగినాఁడె:

శా॥ నీ యుద్దేశము బాగుగా నెఱిగితిన్ , నీజిహ్వాకా దుర్విషం
బే యెంతో కుడిపించి త్రిప్పుదనువుల్ , హేలం గొనం జూతుకై
కేయీ: శాకిని: నిన్ను వహ్నియెడుటం , గేల్వట్టఁగా లేదు నా
యాయుర్వాతముఁదీయ మృత్యువునె యి , ల్లాలంచుఁ జేపట్టితిన్.

సీ॥ కొడుకు గాకొక దృష్టి , పడయని నాకన్నుఁ , బొడిచెదవేల యో , పొలసు దిండి:
అతఁడు గాకొక ప్రాణ , మరయంగలేని నన్, జంపంగ నెంచితే , అంపెలాడి:
సుతుఁడు గాకొక నాల్క , హితపడ కుండునా, జిహ్వను కాల్చెదే , చిచ్చు పీడుగ:
వంశాంకురంబును , వసులలోఁ గ్రాఁగింప, నెంచితే రవివంశ , మృత్యుమూర్తి:

తే॥ హృద్విదారిణి: సిగ్గిడి: , హెచ్చు లేల ? నీమెడం గట్టు సూత్రంబు , నీసుతునకు
భరతునకుఁ బట్టముం గట్టు , పట్టునందు, ననవు గాఁగ రజైబంధ , మగునుగాక.

చ॥ ముని కుల చంద్ర: యీచెడుగు , భూతము నానతిగాదు నేఁడె దీ
నిని మనసార వీడితిని , నిక్క మయోధ్యకు భర్త దీని కిం
దనయుఁడు నాకు కుమారకుఁడె , తక్కఁగుమారుకుఁడొనె యాతఁడో
జను మఱి యౌర్ధ్వదై హికము , సల్పఁగ నర్హుఁడు కాఁడు సుమ్మికన్.

చ॥ అని మఱి కోసలేంద్ర తన , యం గని ప్రాణపదంబు నన్నిటన్
గనని విధాన నిన్నునటఁ , గానకయే వనవాటి కేగెనే?
యని పలవింప నయ్యమయు , నచ్చట నైన విధం బెఱింగి వ
చ్చిన తలఁపున్ మనంబుననె , చెచ్చెర వీడుచు వ్రాలె నేలపై.

మ॥ ఇది కై కేయి కుచేష్టితం బనియు భూ , మీకుండు కై కేయికిన్
ముద మందన్ వరమిచ్చి తత్ఫలముగా , మూర్ఖిల్లి నంతాపమున్
మదిఁ గొన్నాఁడని లోన నూరడిలి రా , మా: తండ్రి వాక్యంబు నె
ల్లదముం జేయక కాన కేగుమని ప , ల్కెన్ లేచి కౌసల్య తాన్.

సీ॥ పతి పలవింపంగఁ , బలవింపు నందింప, నందించు నద్దేవి , నాథుఁగాంచి
యో మహనీయ: యి , ట్లుడుకంగ నేల? న, త్యంబునయందు సు , స్థైర్యమతివి
అకలంకమైన నీ , యౌదార్యమున కిప్పు, డించుక కలఁకఁ గ , ల్పించెదేని
సుస్థిరగుణి యగు , సుతునెడఁ గల్గు వ్యా, మోహంబుచే వగఁ , బొగిలెదేని

తే॥ జగము వార లీపద్ధతి , సమృత్తింప, రట్లుగావునఁ బుత్తుపై , నడరుప్రేమ
నడఁచి యడవుల కాసుతు , నంపి సత్య, వాక్యఁడవు గమ్ముయశముఁగా , పాడుకొనుము.

ఉ॥ నందనుఁ డేగకుండఁ డీక , నాథుఁడొ జీవము నిల్పఁడంచుఁ దా
దెందమునందు కుంది వగ , డిందును భర్తృ యశంబుకై దపిం
చుం దనయుం గృపాశుతను , చూడుమ యంచును వేఁడఁబోవఁ దా
చందనగంధి యెట్టి చెడు , సంకటపాటునఁ జిక్కె దైవమా!

చ॥ సతి యటులాడు వార్తవిని , సత్యయశ స్కుండు భూమిభర్త నా
సుతుఁడీక మేదినిం గొనఁడు , సూటిగ సింహ మదేభ భల్ల సం
తతులు చరించు కానలకె , దప్పక యేగున యంచెఱింగి సం
తత పరితాప మంది వసు , ధం బదె రాఘవః యంచు తోలుచున్.

మ॥ తనయాః కిన్నులు నీరుగాఁగ నసువుల్ , స్థానంబులం దప్పఁ జా
వనె యున్నాఁడను విప్రులగ్ని యెదుటన్ , భవ్యాభిషేకంబు నీ
కొనరింపం గొని యంచు తోయముల నా , కూర్వక్రియ ల్పల్ని కా
ననముం జేరు మనంతరంబు నను గా , సం జాల వా మీఁదటన్.

ఉ॥ రాజులఁ బెక్కుమాటులు ప , రశ్వధముం గొని సంహరించు వి
భ్రాజిత సత్త్వశాలియగు , భార్గవరాముని వింటి చేత ను
త్తేజ మడఁచు దీరః కుల , దీపకః సంతతి వారికెల్లఁ బే
రోజను వచ్చు శీర్షకము , నుంచెద నంచని యిచ్చితిన్ జటల్.

ఉ॥ నీల వలాహ కాభ శుభ , నిర్మలదేహః మనోవచః క్రియా
శీలః కృపాల వాలః శశి , శేఖర చాప విభంజనాః సుధీ
శాలి హృదబ్జరంజనకృ , శత్రుము నొందెడు నొంటి వృద్ధుని
స్త్రేల పరిత్యజించి తిఁక , నేనును నిల్వఁగ నోప భూమిపై ,

సీ॥ ఆపరంజి కపరంజి , ఖ్యాతికివిఖ్యాతి, నీగుణంబులును నీ , నియత చరిత
సత్యంబులకు నిత్య , సత్యరూపంబః నా, కంటెను ముందీవు , కాన కేగ
నేఁ బనివాడనే , నీకంటె ముందుగా, దేవలోకముఁ జేరఁ , దివురువాడఁ
బ్రేమచేఁ గరఁగెడు , పెనుపారు హృదయంబు, ప్రేమచేఁబ్రాణము , ల్విడుచు నొడలు

తే॥ శదసి యున్ననే నీ వంటి , వాడఁగాను, పరమ పావని సీతఁ జే , పట్టివచ్చు
నిన్నుగాంచిన యీకంట , నీవువనులఁ, జేర వీక్షింపజాల వీ , క్షింపజాల.

సీ॥ జగము నీ విరహంబు , సహియించు నేనియు. దేవతావళియుఁ జిం , తింప దేవి
నాతండ్రి నాయన్న , నా జీవితంపు న, ర్వ స్వమాః నిను గన్న , వాడ నైన
యే నెఱుంగుదు నీ మ , హిమ నాస్థితిం గూర్చి. యేమని వచియింతు , నిహము నొల్ల
నాల్గ వారిధులకు , నడిమి భూతలమును, తఱుంగక యెలరారు , ద్రవ్యసమితి

తే॥ రథగజాదినములు రత్న • రాజి తోడఁ, గీర్తికాముఁడ వగుచుఁ గై • కేయికానఁగు
నీ యుదారతయే నిట్ట • నిలుపుగాఁగ, నాడు ప్రాణంబులం దీసె • నయ గుణాధ్యః

చ॥ సర సుర నాగ యక్ష కుల • నాథుల యందును నిన్ను పోలు శ్రీ
కరగుణశాలి విశ్రుతుఁ డొ • కండు గలాఁదొకొ? ముద్దుకూనఁ యా
పరువు చేతఁ బట్టు బల • వంతుఁడు గర్వముచే నెదుర్పు నొ
కరువుఁడ నీల్చి మార్కొను చు • గండు జగంబునఁ గల్గ నేర్చునే?

చ॥ అవపుల కీపుపోవ విని • ప్రాణము తోడుత నుండినంగదా
పుడుమి జనంబు లెల్ల నను • ప్రవ్వఁగఁ దిట్టెడువార లిట్లు నీ
వదపుల నుండఁగాఁ గొడిమె • లాఁడి గృహంబునఁ దీసి దేహ మే
నెడపక యుంటినేని బ్రదు • తెల్లదమోఁ గదః సద్గుణాకరాః

చ॥ స్థిర తప మాచరించి భవ • దీయ బలిష్ఠ విశాల వక్షమున్
మురువుగఁ గొఁగిలించికొనఁ • బూనిన లక్ష్మీయు భూమి దేవీయున్
ధర మనఁజాల రంతియ క • దా? మఱి యేనును నిన్నుపాసి యు
ర్వరఁ దగ నుంచుచోఁ గయిక • వంటి దురాత్ముఁడనే నిజంబుగన్.

ఉ॥ కాంతులు గుల్కుభూషలు జ • గా మకుటంబు పసిండి గద్దె ము
క్తాంతరితాతపత్ర ముర • మందున లక్ష్మి వెలుంగఁ జూడఁగాఁ
జింతిలుచుండు నే ముదుక • చీర మృగాజినమున్ ధరించు టా
వంతయుఁ జూచు మున్నె మృతి • నందుట యెన్న సుకర్మమే కదా?

ఉ॥ పుత్ర విమోహ మిట్లు మదిఁ • బొంగఁగ తాలు కరంగనేడ్చు రా
జ్యీవుఁడు ప్రాణముల్తరల • నీఁగు స్థితిన్ గృతతన్ భజింప లో
కత్రయ పూజ్యుడై న ముని • కాంతుఁడు భూపతిఁగాంచి రాముఁడీ
చాత్రిని వీడకే నిలిపె • దన్ దృతిఁ బూనుమ యోర్పుమా యనన్

ఉ॥ పాపనుడై న మౌని యిటు • చల్కఁగ వేదన నొందుచున్న పృ
థ్వీవరుఁ డీమహాత్మకుఁడు • వెళ్ళి వచించిన రామచంద్రుఁడుం
బోవక నిల్చునందుఁ దల • పోసి యొకించుక తేలి వెండి చిం
రావిల మానసుండగుచు • నందఱు హాసనఁగూలె ధారణిన్.

చ॥ తలఁపును ప్రాణముల్ మఱచె • ధారణి నాథుఁ డటంచు దెందముం
గలఁగఁగ రాముతల్లి కొడు • కాః యిట రాజ్యముతోడ మమ్మిటుల్
దొలఁచితె? యంచు, నాథః పెను • దుఃఖమున స్వము వీడి మీరలం
దొంగుట ధర్మమా? యనుచుఁ • దూలుచు సోలుచుఁ గూలె వెక్కుచున్.

తే॥ ఘనసు నిలవక, మీరిట్లు , మలఁగుచుండ, లోకమెల్లను పెను చింత , లో మునుంగు
వచ్చినను ముని తోడి రా , వచ్చుఁ గొడుకు. తెరలకుండని పతిసేద . దేర్పఁ బూని.

తే॥ పతి మొగంబును మేవిని , పాద యుగము, తన మృదుల హస్తయుగళానఁ , దడవుచుండ,
దెలివి దప్పిన నరపతి , తేటి మెల్ల, వచ్చునే వచ్చునే యని , వార కనియె.

ఉ॥ కుటిల మనస్కైక తన , కుబ్జ కుబోధముచే పరంబులన్
దటుకున నాదు ప్రాణములఁ , దప్పక తీయఁగ లోన నిశ్చయిం
చుటయును గాక యామె ప్రియ , సూనుడు భూతల మెల్ల నేలఁగ
లుటయును గాక రాము వని , లోఁ జొరఁ బొమ్మని చెప్పఁగాకటా:

దశరథుఁడు కౌసల్యకుఁ దనపూర్వ శాపముం దెల్పుట.

మ॥ వనితా: రాముఁడు కాన కేగుటలు ద , ప్పం బోఁడు నాప్రాణముల్
మును మున్నేదను పెంతయున్నిజము నేఁ , బూర్వంబు నందొక్క న
స్మని శాపంబును పొందినాఁడ నది యం , బోజాక్షి: చూడంగ నేఁ
దను భావ్యంబగు నట్టులుండె వినుమా , యాచ్యంత మాగాధయున్.

మ॥ మృగయా కౌతుక మొక్కనాఁడు మదిలో , మేండ్రింప సైన్యంబుతోఁ
దగురీతిన్ వన భూములం దిరిగి భూ , దార ద్విప శ్రేణులన్
మృగ రాజాదులఁ గూల్చుచుం గడచుచుం , దృష్టిం గనం బోక యా
పగ తీరంబునఁ బొంచి యుంటివిధి నన్ , బాధింపఁ బెట్టికటిన్.

మ॥ ఒక జాత్యంధుఁడు భార్యతోడ సుతుఁడే , యొప్పారు పెన్నూతగా
నికటంబందు తపంబు సేయు నెడలన్ , నీరంబు గొంపోవ దా
రకుఁడాయేటికి వచ్చి కుండికను నీ , రం బిందు ముంపంగ నే
నిక రావంబని యేయఁగా శరము వా , నిం గూల్చెఁ దీరంబునన్.

మ॥ ఉదకం బాను మదేభ శబ్దమని యే , నూహించి యాశ్రోవనే
ప్రదరం బేసితి శబ్దవేదిఁగొని త , రావతం బ్రలాపింప న
య్యది మానుష్య రవంబ యం చులికి య , త్యావేగమున్ దుఃఖమున్
గదురం బాటితి విప్ర బాలు కడకున్ , గాఢాంధకారంబునన్.

ఉ॥ కుండికతోఁ గరంబు తెగి , కూల ధరం బిడి పొర్లుచున్న యా
కొండికఁ గాంచి లోకములె , కూలిన యట్లు దలంచి చేతి కో
దండము జాతి మై వివశ , త న్మహిఁగూలి తపించి కుట్ట: యె
వ్వండవు తెల్పుమా యన న , బద్ధ మెఱుంగని యాతఁ డిట్లనెన్.

తే॥ మత్స్య మూర్తి యో శ్రీరమా , మహిళ భర్త, నాభిఁ బుట్టిన పరమేష్ఠి . నాల్గవేద
మూలను పల్కిన నాలు జా , తుంను మొదటి, జాతిలో మమ్ము పుట్టించె , జగతియందు

తే॥ అజాని పుత్రుండు కళ్యపుఁ, డతని సూనుఁ, డవని వృత్తేఁగుఁ డనఁజను, నతనికొడుకు
వై దికుఁడు జలభోజి నాఁ, బరఁగు మౌని, యతని పట్టి సురోచనుఁ, డనెడు వాఁడ.

మ॥ దల్లిదండ్రులు పుట్టు గ్రుడ్డులు, త్రావ నీరముఁ దెమ్మనన్
పల్లె యంచుట వచ్చియిచ్చట, బాణ విద్దుఁడనైతి నా
తొల్లి కర్మఫలాన దీనికి, దుఃఖ మందకు మేనుఁగం
చుల్లమందు దలంచి యేసితి, వొంద దియ్యెడఁ దోసమున్.

మ॥ దప్పిచేఁ దపియించు నా తలి, దండ్రు లాన జలంబులన్
గొప్ప బుద్ధి నొసంగి యవ్వలఁ, గూర్మిపట్టి గతించుటల్
చెప్పి స్వర్గముఁ జేర నంజలి, చేసె నంచు వచింపు మా
యప్ప; యంచు దివంబు చేరె ను, రా? వేడగ్గ నెదుర్కొనన్.

చ॥ తనయుని రాకకై యెదలఁ, దత్తట మందెడు వారి చోటి కా
తనయుని తోడ నీరుఁగొని, దాయఁగ వారు కుమార; యింత సే
పెనయమికిన్ విచారపడి, యెయ్యదొ ముప్పెనఁ గూడెనంచు మా
మనము తపించుచుండె నిఁక, మమ్ము కవుంగిలి సేయ రమ్మనన్.

చ॥ మునిజనవంద్య; కోసల వి, భుండను వేటకు వచ్చి సామజం
బును వడి నేయ వ్రేటు గొని, పోయిన దానికిఁబొంచి యేటి గ
ట్టన మొగి నుండి యాతఁడు బు, దుంగునఁ గుండిక ముంచు చప్పుడున్
విని కరియంచు నేసితిని, వీక్షణ సేయను దొడ్ద చీకటిన్.

చ॥ శరమొగిఁ దాఁకఁ గూయిడిన, శబ్దముచేఁ గరి కాదటంచు నేఁ
బరుగిడి కాంచి నీవెవరి, బాలుఁడ వన్న నతండు సర్వమున్
దెఱఁగు పడంగఁ జెప్పి వెన, దివ్యపదంబున కేగెనంత నే
సురవడి బాలకుం జలము, నొయ్యనఁ దెచ్చితిఁ దాపసోత్తమా.

చ॥ కొడుకును చంపు క్రూరుఁడని, కోపము సేయక చూడుఁడి కృపన్
బుడ బుడమన్న శబ్దమున, బుద్ధి కలంగి యొనర్చి నాఁడ మీ
కొడుకు బెరిన్ సమస్తమును, కూర్చెద సేవ యొనర్చెదన్ సదా
విడువక యొందెదన్ వనట, వీడుఁడి యంచు వచించు నంతటన్.

పీ॥ పడిరి మూర్ఖిల్లిరి, పనవిరి పొరలిరి, వగచిరి తపియించి, వనరినారు
పల్లెల్లిరి తల్లి, డిల్లిరి కుమిలిరి, కుందిరి కృశియించి, కూలినారు
నేఁడె మా కన్నులు, నీఁగితి మనీరి మా, మనసుఁ బగిల్చితే, యనిరి నీవు
స్వర్గమందుండ వి, చచ్చట మేము వసియింప, మిదె వత్తు మీమీఁద, బ్రదుకమనిరి

తే॥ కంటి పాపను పోలు మా , కందుగోలు, పోయి యైహిక సుఖములఁ , బొందుచుంటి
మేని లోకు లాటడి వెట్టి , రే కుమారఁ నిన్ననుసరింతు మని వెండి , నన్నుగాంచి

తే॥ ఆభయమంటివి క్షమియింపు , మంటిగానఁ, బొమ్మనకె నిన్ను పాసిన , పుత్రు కొలకు
నేడ్చి మావలె సురపురి , కేగుదనుచుఁ, జెప్పి వారలు త్రిదివంబుఁ , జేరినారు.

ఉ॥ వెవ్వగ యించు కే మది గ , జింపక పుత్రులు లేని నాకు వీ
రి వ్యర మిచ్చి రంచు ముద , మేడైట నొంది పురంబు చేరితిన్
గ్రోవ్విరిఁబోణిఁ యా పలుకు , గూడెను రాముఁ డరణ్య మేగుటల్
నెవ్వడి నేను కుంది మర , జించుట యెట్లులుఁ దప్ప దిత్త తీన్.

తే॥ భూమి పతి యిట్లు వల్క న , తీ మతల్లి, రాము తల్లి వినుచు నేల , వ్రాలెఁ గలఁగి
అల వస్యుఁడు విధి బలీ , యం బటంచు, నెడ తెగని దుఃఖములఁ గని , యెడ తపింప

తే॥ భువన విక్రతు కీర్తియా , భూపు మేడ, ముందు మంగళ వాద్యముల్ , బోరు కొనఁగ
రాము నభిషేకముం జూడ , రాజ చయము, మూఁగి యున్న సభంజేరె , మునివరుండు

క॥ వచ్చిన ముని మొగముం గని, చెచ్చెరఁ బ్రత్యూహ మేమి , చేకుటె దుఃఖం
బచ్చటఁ బుట్టం గారణ, మచ్చుపడం దెలుపుఁ డనుచు , నవనిపు లడుగన్.

ఉ॥ శంబరు తోడ భూవరుఁడు , సంగరముం బొనరించు నాఁడు నే
మంబునఁ గైక గైకొనియె , మానుగ రెండు వరాలు, మోని వె
షంబున రాముఁ డుగ్ర వన , సంఘరణం బొనరించు నట్లు లా
యంబనుతుండు రాజ్య భర , జార్జుఁడు గా పరియించె నిత్త తీన్.

తే॥ సత్యవాక్యఁ దాముని పల్కు , శ్రవణములను, చేరి చేరక మున్నె య , శేష జనము
ప్రీతి పురుషులు హః యని , చెడితి మంచు, దశరథుం బోలె విలపించి , ధరణిఁ బడిరి.

చ॥ ప్రణమున నిప్పు చొన్న క్రియ , వారని వేదన నొంది కుందిరా
రణిఁబడి యెల్ల దేహములు , రంజన దక్కుచుఁ బొరై నెత్రవాః
కణములు కాఱి కాల్యలయ , కంధిని పోలిన దట్టిచో నవా
రణమగు రోదన ధ్వని భ , రంబయి నాకము నంచెఁ జెల్లుగన్.

పీ॥ సుడి గాలి వడి వీవ , సుడిసెడు సుమలతఁ, బోలిన కోమలుల్ , బేల లగుచు
వెలలేని భూషణ , వితతులు రాలంగ, మంగళ హారముల్ , త్రుంగి పడఁగ
కొప్పులు వీడంగఁ, గుచ కుట్టలములపై, వేడి బాష్పంబులు , వెల్లి గొనఁగ
వెక్కుచుఁ బురపురఁ, బొక్కుచు సురసుర, స్రుక్కుచు నేలపై , పోలినారు.

తే॥ అక్కటా! తేఁడు కరుణ లే , డయ్యెనేమి, ధర్మమిఁక పదలితి మని , తలరి నృపులు
గాలిఁగూలిన తరువులఁ , బోలి పడిరి, కడుపు చేవెట్టి కలఁచిన , కరణి గాఁగ.

ఉ॥ భూరి పదాన్యుడైన రము , పుంగవుఁ డేగునె యంచు కారికా
కీరము లేడ్వసాగె నట , గీములలో వసియించుచుండు మా
రారము లేడ్చె రామ విభు , చందమెఱుంగని హసలేడ్చె సం
సారము లేడ్చె నేడ్చినవి , సౌధము లార్యులఁ జెప్ప నేలొకో?

ఉ॥ బింబము వంటి నోట బలు , వెల్లని మొల్లలఁ బోలు పండ్లు గా
నంబడఁ జిన్నుదోయి పయి , నాజెపు ముత్తెపు నాను త్రెవ్వె చిం
దం బడు చందమొప్పుఁ గను , దమ్ముల నత్రు కణంబు లుల్లగా
టంబుగఁ దొక్కు పల్కుల ప , డంతులు రోదధ సేసి రయ్యెడన్.

ఉ॥ ఏడ్చెను తల్లిఁబోలెఁ బతు , బృందము క్రేపులు నేడ్చె వాఱ్ఱా
లేడ్చెను తేరులేడ్చె హరు , లేడ్చెను గూఁడుల నున్న పక్షి గుం
పేడ్చెను నాఁడు పూచు పుపు , లేడ్చెను తేనియఁగార్చు నందనా
లేడ్చెను వీధులేడ్చె మఱి , యేడ్వక యుండిన దెద్ది యప్పరిన్?

చ॥ బ్రదుకఁడు నాథుఁడంచు మది , భావన సేయక రాముఁగాన కం
గద గాని-పోవునట్లడగు , కైకయుఁ గ్రూర చరిత్రయైన యా
ముదుసలి కుబ్జ దక్క మఱి , ప్రోలున నేడ్వకయుండు వార లె
ప్పదురున వారు? నీరె యయి , పాఱఁ దొడంగిన వెల్ల దేహముల్.

తే॥ తోరములగు తేరులు పాఱ , ధూళిదుక్కి, యైన వీధు బత్రు ప్రవా, హంబులయ్యె
వారలుచ్చావచంబుగ , వనరు చున్న, వారి యెదలు భిన్నంబులై , పరఁగ కుండె

పీ॥ భూదేవి చేసిన , పూర్వపాపపు రాశి, బలుదొడ్డదగునంచు , బలుకువారు
శ్రీదేవి యొనరించు , చెడుగులంతకు మించి, పొడవై నవే యని, నుడువువారు
జగము వారల కనుల్ , సలిపిన పాపంబు, వనధి కంటెను గొప్ప , దనెడువారు
దుర్విధి మన యెదల్ , దొలిచి పుండుగఁ జేసె, గోడుగా ననుచు వా , క్రుచ్చువారు

తే॥ భరతుఁడిల యేలునే యని , వనరు వారు, మరలఁదో రాముఁడిక నని మ , టుఁగువా
పట్టమే మన యముఁడని , పనవువారు, విధి బలియమనుచు నెంచి , వెగచువారు.

పీ॥ అతివ పై మోహన , మతిచెడి వరముల, నిచ్చె రాజుని లోన , నొచ్చువారు
ఇంత వినియుఁ జాన , కిల నున్న మనకంటె, గతిను లెవ్వారని , కలఁగు వారు
మనము రాముని తోడ , వనుల కేగుదము కా, దే నగ్గిఁజొత్త మం , చెన్నువారు
దరచి హస్తంబుల , దడవుచు వెల్లియొ, కన్నీటి తోడను , కలుపువారు

ధరణి హస్తంబుల , దడవుచు వెల్లియొ, కన్నీటి తోడను , కలుపువారి
తండ్రి మరణించునే యని , తలరువారు, కైక యే సాకె గదెయని , కసరువారు.

చ॥ కొడుకునకున్ మహితలము , గోరె సరే రమురాముఁ గానకుం
గడవఁగ హేతువెయ్యదియుఁ , గానమ నిందను గొంట దక్క నా
గడునరి వేళ్యగావలయుఁ , గావుననే మదిఁ బ్రేమలేక యి
టొడికముతో వలన్విసరి , యుర్వర లాగె వరంబు సాకునన్.

చ॥ స్థిర తపమాచరించి మృతిఁ , జెందుటకో? జగమందు జీవులన్
దరమిడి చంపఁ జూచుటకో? , ధారణీ నాథుఁడు పూని యిచ్చె నీ
వరముల మేలు మేలు ధర , వారలె యేలఁగ నిమ్ము కాన కె
ల్లరమును పోద మయ్యదక , లంక పురంబగుఁ గొన్నినాళ్లలో.

చ॥ అనదృశుడైన జేష్ఠ సుతు , నందట ముందరఁ బిల్చి రాజవై
వసుమతి నేలుమా యని స , బాస్థలిలో వచియించి కైక కై
వనమయి యామెపుత్తునకుఁ , బట్టము నిచ్చిన సత్యమెంతయున్
బొసఁగునె? యింతయేల? పతి , బుద్ధి వివర్యయ మయ్యెఁజెల్లరే!

తే॥ రామునకు నొసంగిన ధరా , రమణీనొకరు, వలవఁగా రాదు పీత యీ , వసుధ వీడ
నామె తోడన వెళ్లక , బూమెలాడి, తనయు నంగీకరించి ని , ల్చునొకా లక్ష్మి?

॥ నేయి పోయక యెగనన , ద్రోయకుండ, గాలిచే నాడు దీపంబుఁ , బోలి ప్రియ
పుండరీకాక్షి నందంపు , మురువు చూపు, పొలయ కున్న నేగతియని , యలయుచుండ

ల క్ష్మి ణు ని కో ప ము.

తే॥ భార కైకేయి క్రౌర్య మ , త్యధికరింప, వసుధఁ గైకొనెఁ బతి నుండి , వర నిభమున
నన్న కడవుల నొసఁగె ని , ట్లగునె యనుచు, లక్ష్మిణుఁడు లయ కాలాగ్ని , లలిని లేచె

చ॥ కడు బెడిదంపు టూరుపులు , గ్రాల నొడల్ చెమటన్ మునుంగఁగాఁ
గడ కనులన్ మిడుంగులులు , క్రాయ బొమ య్మిడివొందఁ జండ భా
నుఁడు నడలూన నొడదర , నూల్కొను కోపము తోడ లక్ష్మిణుం
డడరె స్వకీయమైన తొలి , యాకృతి నప్పుడు గొన్నకై చడిన్.

హరి కిశోరంబునకు నిడు , నామిషంబు, నొక్క మ్రుక్కడి కుక్కకు , నొసఁగఁగోరె
మెలఁత తెలి విద్ది మేల్మేలు , మెచ్చవచ్చు, ననుచుఁ గేల్దొర్తి వికటాట్ట , హాసమొదవ

ులులు చెక్కిన కత్తి , మధ్యంబునన్ వ్రేలఁ, గరమునఁ బెను కార్ము , కంబు గ్రాల
న్మలఁ గల పాము , పుట్టలఁ బోలిన, తూణీరములు వెన్కె , చూఁగి యాడ
గారు కవచముల్ , రంగారు భుజముల, నెటవైన యారమును , మఱుగు పలుప
దంబులందలి , పై డి యందుకములు, కడలి బిడియమందఁ , గా ధ్వనింప

తే॥ నారి టంకృతి లోక వి , నాశ కాల, మందు నస్త సముద్ర తో , యములఁ ద్రావి
బెడిదపుం బిడుగులతోడ , నదరు కాల, జడద రావముకంటెము , మృదుఁగుమ్రోగ

సీ॥ అంతంబు లేని భూ , మృతాశములు మొద, లగు భూతములు తమ , యనువు దప్పి
త్రెల్ల నేమో యని , దిగు లూని తాను న, న్నయుఁ దక్క సర్వ జ , నంబు బెదర
నాయోధనమునకు , నాయితం బగు వారి, జగతి భారము నీ గఁ , జంపు వాడఁ
జంపి వారల దేహ , సమితి లోకము నిండ, గుట్టుగాఁ గుప్ప , గూర్చు వాడఁ

అ॥ బ్రకటితముగ నేడె , మకుటాభిషేకంబు, చేయఁ బూని నాడ , జ్యేష్ఠుడైన
రామవిభున కడు , రాదలచిన వార, లున్న రండు వాంఛ , లుబ్బు గొనఁగ
చ॥ సర సుర యక్ష కింపురుష , నాగ నభశ్చర సిద్ధ సాధ్యులున్
హరి హర భర్మ గర్భ లోక , పై నను మార్కొని పోరిరేనియున్
ధర నిఁక శ్రీ తలంపులకుఁ , దావు నొసంగ నటంచు రేఁగి మం
దరము సుధాబ్ధిఁ జాట్లిన వి , ధంబునఁ జాపై నయోధ్య మధ్యమున్.

ఉ॥ పాపమునన్ విశేషవిధి , భాసిలుకైక యొనర్చు కీడుచేఁ
దాపము నొంది కుందు పిన , తల్లి సుమిత్ర గృహంబు చేరు సీ
తాపతి యాలకించెఁ దన , తమ్ముని కార్ముక మేఘ మండముల్
ప్రేవున బీట వాటు గుఱ , భీకర నిర్గత వజ్ర వాదమున్ .

ఉ॥ మేటి విభూషణా వళులు , మిక్కిలి రాజులఁ దారహారముల్
పాటిగ మించులీనఁ బెను , వాయువుచే నెసరేఁగు పాపకున్
నీటుగ నార్చు నొక్కకటి , నీరదముం బలె రాఘవుండు శృం
గాటక మందు చేరెఁ గడుఁ , గమ్మని జల్గుల సోన చిందఁగన్ .

చ॥ మొఱపును పోలు కోపమున , మించిన బంగరు మేను మేఘముం
దటచుగ మీటు కేలుగల , తమ్ముని గాంచి యిదేమి నాయనా!
యొరయ వొకింత యల్క మును , పొక్కపు డిప్పుడు విల్లుపుని పే
రటపున సంగరంబునకు , నాయితమైతి కతంబుఁ దెల్పుమా?

చ॥ నావుడు సత్యనాశము నొ , నర్చి భవత్పరిపాలనార్హ మౌ
భూవిభుతం దొలంచిన స , ముద్దత కాటుక కంటె నల్లనౌ
కావలురాలి మ్రోల నొగిఁ , గట్టెదఁ బట్టము నీకునేడె వి
ఘ్న వలి సేయువారు సుర , లై నను కాలైద దూది నగ్నినాన్.

చ॥ ఘనమగు విల్లుచేఁ గలుగఁ , గా న్నపు లేమి సురాశులైన నొ
ప్పనిదని సాహసింప రటు , వచ్చిన మచ్చరదావహ్ని కిం

ధనముగఁ జేసి నీకుఁ బదు . నాల్గు జగంబుల రాజలోకముం
గొనకొని కాచుకార్యము న . కుంతిత రీతిని కొమ్మొసంగెదన్ .

ఉ॥ తమ్ముడిటు ల్వచింప గుణ . భాముఁడు రాముఁడు మెల్లనిట్లనున్
సమ్మతి నీతి మార్గమున . సాగుచు నుండును నీమనమ్ము నేఁ
డమ్మెయి దప్పి కోపమున . కాకర మీయని నీయెడంద ధ
ర్మమ్ముడుగంట మాడ్చెడు తె . ఋంగునఁ గిన్కయదెట్లు పుట్టెనో?

చ॥ లలిత మృదూక్తి నిట్టులన . లక్ష్మణుఁడుం జిఱు నవ్వు నవ్వి రా
త్రిలకుఁడు నీది రాజ్యమనఁ . దేఁకువ దానికి సమ్మతించి శ
త్రుల వలనన్ సమస్తమును . దోపిడి పోవఁగఁ గాన కేగుదో
వలవని కోపమింక మఱి . వచ్చుట యెప్పుడో చెప్పుమా వెనన్ .

ఉ॥ నేఁ గను చుండఁగా నవని . నీకు నొసంగిన తండ్రి వెండి త్రీ
లోఁ గాన లేదు లేదనెడు . లోభిని పోలె; భవద్విమాత నీ
పైఁ గడు నీసు పూని పెను . వంచనఁ గానకు నంపె నింకిటన్
వేఁగుచు నెట్టులుండు నడ . పీనుఁగునై జగ మీసడింపఁగన్ .

ఉ॥ తమ్ముఁడు కోపముం గొను క . తమ్ముటు దెల్పుచు నుండఁ గ్రేపుఁ బ్రే
మమ్మునఁ గాంచు దేనువు క్ర . మమ్మునఁ గాంచుచు భూమిఁబుట్టు ప్రా
ణమ్ములఁ గోచు నాజ్ఞయు మ . నమ్మగు కార్మక మూను పుష్టి హ
స్తమ్ములు మేటియోమను య . శమ్మును గల్గిన రాముడిట్లనున్ .

ఉ॥ చిచ్చును భాస్కరున్ మెదిపి . చేసిన కైవడి దోచి మించుఁ బై
పెచ్చుగ గెల్చు వాలుగల . వీరః నృపాలుఁడు కొమ్మనంగ ము
వచ్చెడు కీడు గాన కొడఁ . బద్ధ నెపం బది నాది గాక యిం
దచ్చుగఁ దండ్రికిం గలదె . యాజిడిః యింత యెఱుంగ వేలొకో;

తే॥ నీరు వట్టి పోక నదికి . నిందకాదు. తల్లి దండ్రుల కిది యెల్ల . తప్పుగాదు
భరతు దోషమంతయులేదు . వత్స! దైవ. కృతము దీనికై నీకింత . కినుకయేల;

ఉ॥ ఊదిన కొల్మి మంటవలె . నూర్చుచు మందెడు లక్ష్మణుం డనున్
భేదము గూర్చుకైక మతి . కిన్ మతిఁగూర్చి త్రిమూర్తు లేనియున్
భేదిలి దాటలేని విధి . పేర్మిని నైతము గెల్చు నాదు వి
ల్లాదటఁ జేయు కృత్యము ర . వంత యెఱింగెడు గాక రాఘవా!

ఉ॥ నావుడు రాముడిట్టులను . నాయనః నీతులు నేర్చు నోటితో
నీవిటులాడఁగాఁ దగునెః . యీ పని యార్యుల సమ్ముఖంబునన్

మేవద నిల్వనేర్చునొకొఁ , మేదురబుద్ధిఁ దలంచి చూడుమాఁ
దావము పోలే మండి తలి , దండ్రుల నొంచుట యెట్టి కార్యమోఁ

ఉ॥ వారక రుద్రమూర్తి క్రియ , వర్ణిలు లక్ష్మణుఁడంత నో మహా
దారఁ గురుండు నీవ మణి , తల్లియుఁ దండ్రీయు నీవ దైవమున్
ధీర గుణాధ్యః నీవ తగు , తెన్నును నీవ యితః పరంబు నే
నేరనటంచు నెత్తెఁ గర , నీరజముల్ ముకుళించి భక్తిమై.

ఉ॥ రామపుండ్రంతు నిట్లను వ , రంబులు గైకొను తల్లి రాజ్యమున్
దా ఘటియించు కొంట యది , ధర్మమయో జనయిత్రి పల్కులన్
మోషము సేయకా భరత , పుత్రుఁడు గొంట సమంజసంబ నా
కీ పునవృత్తికంటెఁగన , నెయ్యది మేలగు నీవచెప్పమాఁ

చ॥ కనఁగ నొకింత కందు మది , గానక సత్పథ మంద యెప్పుడున్
జనఁ గల తోడు నీడ నను , జన్ముని చంపి జగంబు సన్నుతిం
చిన సుహానీయుఁ దండ్రీ నృప , శేఖరుఁ జట్టలు చీటి యవ్వలకా
జననిని చంపియే కినుక , శాంతి వహించునో యేమోఁ తమ్ముఁడాఁ

చ॥ అనువగు పల్కులన్ వలఁతి , యౌ తన యన్నను గాంచి తమ్ముఁ డి
ట్లనుఁ బగలు న్నుతించు యశ , మందివ యేను వినిష్పలంబుగా
ఘన గిరులంబరెన్ భుజయు , గంబు ధరించి శరంబు విల్లు మో
చి నిలువఁ బుట్టితిన్; బెదవి , చేతుకదా భువి బేద కోపమున్;

తే॥ ద్రవిడ సంస్కృత శరధి పా , రగుఁడు రాఘ. వుండు పల్కును మురిపంబు , పొదలనేటి
దనుకఁ గాచు తండ్రీని మీఱఁ , దగదునాకు, నల్లె నామాట దాఁట నీ , కగునదేమిఁ

తే॥ వేదముల కడుపల్కని , విదివి లక్ష్మ, ణుండు జ్యేష్ఠున కద్దంబు , నుడువ జంకి
కడలి చెలియలి కట్టను , గడవకుండు, రహి నడంగి యూటఁ గాంచె , రామునాజ్ఞ

తే॥ పూని తుది మొదల్ గనరాని , తానుశివుని, గొఁగిలించిన కరణి ల , క్షృణువి చేర్చి
పిదప వాక్యజ్ఞు రాలగు , పిన్నతల్లి, గీము సొచ్చె రాముఁ డనుజా , కేలువట్టి.

చ॥ వనముల కేగ సిద్ధపడు , వారలు కన్నులఁ బోలు వారలున్
మునుకొని రాగఁ జూచి మది , పుండయి దుఃఖ మహాబ్ధి తీరమున్
గనక తపించు తల్లిపద , కంజములన్ శిరమూన మ్రొక్కి నొ
వ్వనియెడు శల్యమూర్ధ్వి యెద , కాదట గొల్పఁగ రాముఁ డిట్లనున్.

చ॥ జనకుని సత్యవాక్యనిగఁ , జల్పుటకే బదునాటగేండ్లు కా
ననముల కేగి నెమ్మది న , నంతర మిచ్చటి శేగునామా

వనముల కేగినన్ విపులఁ బారిధిఁ జొచ్చిన స్వర్గమేగినన్
నను నొకఁడేషగాఁ గలఁడెఁ నాకు సమస్త మయోధ్యయే యగున్.

చ॥ ఒడలు చలింపఁ బ్రాణములు • నుల్లల నాడ వివేకమున్ జెడన్
ముడుగకు మమ్మరో; యనుచు • ముచ్చిరు తల్లిని విన్న నార్పు న
వ్వడువునఁ దేర్చుచుండఁ నట • పచ్చిరి తెచ్చిరి చెల్వ లెప్పుడుం
జెడని కళంకు నొంది వగఁ • జెందని కైక యొనంగు నారలన్.

కా॥ కాలాంభోదముఁ బోలు రాముఁ గనుచోఁ • గన్నీరు మున్నీరుగా
జాకుల్యాటుట కంటె మున్ను మనముల్ • స్తంభించి తార్కాటులై
సోలంగాఁ బరదుఃఖముల్ గనియు న • శ్రుల్ రాని కైకయి మా
కేలం బంపిన నార చీర లివిగో • క్షేమంకరా! కొమ్మనన్.

ఉ॥ సుందరు లీయ లక్ష్మణుఁడు • చూచి వసుంధర కాడుగా నొన
ర్పం దలపోసి కైక పను • పం దగు; నన్నియుఁ గై కొనంగ లోఁ
గందక యన్నవాఁ డితడు; • కార్ముక మూనియు వట్టి పంచనై
పొందుగ వాని నెల్లఁ గనఁ • బుట్టిన యేనుచు చూతు; నిండనెన్.

చ॥ చేడియ లీయ లక్ష్మణుఁడు • చేకొని యందని దుఃఖ మీఁగఁగన్
దోడనె పొదుగాక యని • త్రోవక తల్లిరొ; యాజ్ఞయిమ్ము నీ
వాడిన పత్నేఘాతయగు • నంచ శిరంబునఁ దల్లిపాదముల్
గూడఁగ మ్రొక్కెనంతఁ దన • కుండును వీడుమఁ దల్లి యిట్లనెన్.

పీ॥ ఆవనభూమియు • నీవేగఁ దగనిది, కాదు నాయనఁ యొందు • కలదు వినుము
ఆకానయే నుమ్ము • నీ కయోధ్యా పురి; నీమీఁద మాఅని • ప్రేమ గలుగు
రాపువుండే దళ • రథుఁడు మా జానకియే రాజ్యమును వీడి • యేగు విదప
మని యుండు నీతల్లి, యను బుద్ధితోఁ బొమ్ము, నీవిక నిట నిల్వ • నీతి గాదు

తే॥ తమ్ముఁడని కాక రాముని • దాసుఁడ నని, నేవ నేయ మీతఁడు మము • చేరవచ్చు
నేని తోడనె రమ్ము కా • దేని మున్నె; ప్రాణములు వీడు మనుచు న • స్రములురాలె

చ॥ ఇరువురు మ్రొక్కి నిల్వ జన • యిత్రియు దూడల వీడి గోవు వా
చటచ విధమ్మునం గురరి • చందమునన్ విలపించె సామ్యముం
దొరయని యక్కుమారకులు • తోరపు దుస్తులఁ దీసివై చి యా
దరమున నార చీరలను • తాల్చిరి వచ్చిరి రాజ పీఠికిన్.

తే॥ తాను ధరియించు నారలు • తమ్ముఁడు దువ, గాంచి కాకుత్స్థవర్యుండు • కమ్రవ జీతి
శ్రద్ధ నీ యుత్త మోపదే • శంబు వినుము, లక్ష్మణా! యంచు నిట్లు ప • ల్కంగఁదోడఁగె.

ఉ॥ తల్లులు తండ్రియుం గనయ , భాస్థి లేరు మనంబు లేంతయుం
దల్ల డిలంగఁ గుంది కృత , తన్ భజియించిరి నన్ను పాసి వా
రొల్లక ప్రాణమూర్ మణియు , నుత్కట శోకమునొందుచుండ్రు నీ
వెల్ల విధాల నాకొఱకు , విచ్చట సేవ యొనర్చుచుండుమా.

అ॥ అనముఁ దట్లు వలుక , ననుజుండు భుజములు, వడఁక నులికి మరల , వచ్చు నొక్క
యునులు నడుమఁ గలఁగ , నుమ్మలించుచు నను, దానుఁ దేమి మీకుఁ , దప్పెనరె.

చ॥ భువనము లుండఁ దామరన , మూర్ కువలంబులు చేస లుండెడున్
భువనము లుండఁ జీవతతి , పొందిక నుండును తీక్షణుఁ డీ
దివి వెలుగన్ సమ స్తమును , దీపితమౌ నటు లేను సీతయున్
భువి నెవరుండ నుండుదుమో , పొల్పుగఁ దెల్పఁగదయ్య రామవా:

ఉ॥ గాజులు చేదరించు నొక , కాంతకు లోఁగి జగంబు వాడి యు
త్తేజము వాసి ప్రాణములు , తేఁకువ దప్పి చలింపఁ గానకుం
జాజరఁ ద్రోచియున్ బ్రదుకు , సత్యధనుండగు చక్రవర్తికిన్
వాజ వహించు పుత్తుఁడని , పల్కితివో యిటు జానకీపతి:

ఉ॥ దండక కీవు పోవుదని , తాల్చిన కోపము విచుకై న లే
కుండ నళింపఁ జేసి తపు , దొప్పక యిప్పుడు వెండి నన్ను వీ
డుండని యాజ్ఞ సేయుచు ని , టుల్ వచియింపుట దానికంటెఁ బై
మెండగు తైక్ష్యముం గలది , మేలిమిఁ జూడుము జానకీపతి:

తే॥ శాత్రవ ప్రేమ పాత్ర క , శత్ర నేత్ర, రంజ నాంజన భంజన , వ్యంజనాసి
దక్షిణకరః నీ పొందంగఁ , దగిన భాగ్య, మెల్ల విడిచి మమ్మును వీడి , యేగఁదలఁ తె?

తే॥ అనుజుఁ డీరీతి వచియింప , నగ్రజుండు, బదులు వలుకంగ నేమియుఁ , బాలు పోక
తమ్ము మొగము నీక్షించుచుఁ , దమ్మిఁబోలు, చక్షువుల బాష్పకణములు , జాఱనిలిచె

క॥ అంతట నృప సభ నుంఠి కొ, అంత గనవి తపము ప్రేమ , రాజిలు మునియున్
జెంతకు రాఁగా మ్రొక్కిరి, వంత నతఁడు చూచి శోక , వార్ధి మునింగెన్.

ఉ॥ అంచిత సత్యముం గనిన , యమ్ముని వారల యాననంబులం
గాంచెను వారి దెందములఁ , గాంచెను కట్టిన నార చీరలం
గాంచెను వారి యత్నమును , గాంచెను చెప్పఁగనేమి లేమియుం
గాంచెను మించి నెంజిలియుఁ , గ్రమ్మఁగఁ దా మఱచెన్ సమ స్తమున్.

మ॥ అభిషేకంబునకున్ సమగ్రముగఁ గా , ర్యంబుల్ ప్రవర్తిల్ల నా
కుభ లగ్నంబుననే దురంత గతి న , ప్రోకాత్త శోకంబులా

రభటిన్ లేవఁగ రాఘవుండు వడి నా , రల్గఁబై నా బ్రహ్మనే
నభవున్నేని నొగుచ్చుదుర్విధిని త్రో , యన్ శక్యమే యేరికిన్.

సీ॥ కారాని యీషని , కై కేయి యొక్కతె, వలనఁ గలిగెనంచుఁ , దలఁప రాదు
చూడంగ రాని యీ గోడు యోచింపంగ, రామున కొదవ న , ర్హమును గాదు
దేనిచే నై నదో , యీ నిర్వృణత్య మిం, కెవ్వరి తలఁపొ పై , నెఱుంగ నగును
అని మదిఁ దల పోసి , యారాఘవుని గాంచి, వత్స! నీపుర , వరము వదలి

తే॥ వమల కేగిన నీతండ్రి , బ్రదుకఁడనిన, శేష శయనంబు పై నిద్ర , చేయు టుడిగి
భూమి నవతార మందు శ్రీ , రామ చంద్రుఁ, డిట్టలను గురువునకు న , హేతుకముగ.

తే॥ చక్రవర్తి యాజ్ఞను శిర , సా వహించి, నడచు బెన్న నాదిధరా , నాథుఁజేరి
కుందు వాపి నెమ్మది నీవి , కుల గురుండ, వైన నీ విధి యిదియె ధ , ర్మ్యంబు ననిన.

తే॥ ఆదవిఁ జేరఁగ నీతండ్రి , యాజ్ఞ యిడఁడు, పగఱ బాణమువంటి య , వ్వార్త పలుకు
తైక కా వరముల ముందు , గాన కొనఁగె, నను వసివుని పలుకుల , నాలకించి.

చ॥ తగవును విల్పు కోస మవ , తారము నొందిన రామచంద్రుఁ డిం
పుగ నను నమ్మినీంద్రుఁ వర , ముల్ ప్రియమందఁగ నిచ్చెఁ దండ్రి; నె
మ్మిగులుగు తల్లి కానల గ , మింపఁగ నాజ్ఞ యొసంగె; నట్ల యే
దగఁ జరియింపఁ బూనితిని , దానిని మీరలె యడ్డగింతురే;

తే॥ అనుడు నవ్వసింఘం దేమి , యనఁగ లేక, కంట నస్రముల్ ధారగాఁ , గాఱ విలిచె
నమ్మహా భూఁడగు రాముఁ , డతని తెఱఁగి, నగరి వాకిటి యెద్దకు , నడచె నంత.

పు ర జ ను లి దుః ఖ ము.

తే॥ తనర వల్కలములు దాల్చి , తమ్ము తోడఁ, దమ్మికంటెను తేటయై , నెమ్మొగంబు
కౌతుకం బొందు రాముని , కడఁక యెఱిఁగి, పుర జనంబులు మిక్కిలి , పొక్కినారు

తే॥ విప్రులును మునిపతులుఁ బ్రి , ధ్వీ వరులును, వనట యేనాఁడెఱుంగని , పౌర జనము
దేశవాసులుఁ గొనుచింతఁ , దెలుపఁ దరమె, కలఁగి కోరర సురలు రాఁ , గల శుభంబు

తే॥ దేవకన్యలఁబోలిన , తీవఁబోండ్లు, రాముఁ జూచిన యంతనే , తామర పయి
వ్రాద తేఱుల లేఁగొమ్మఁ , బట్టి తోయ, పోల్కిఁ జేతులతోఁగనుల్ , మూసికొనిరి.

చ॥ కొఱవడ కెప్పు ప్రేమమునఁ , గొందఱు దేహము బెండగిల్ల ను
ర్వరఁ బడినాకముం గొనిరి , రాముని తండ్రి కంటె మున్నుగాఁ
దఱుచగు ద్వంద్వ కర్మములఁ , దక్కక మూలముఁద్రుంచు చేతనో
యుటవగు ప్రాణముల్ మరల , కుండుట చేతనొ కానమేమిటన్.

డి॥ కొందఱు నేలపైఁ బడిరి , కొందఱు క్రుంగిరి పొక్కిసోలుచున్.
 గొందఱు లోననే కుబ్జులి , కుండిరి దయ్యము సోఁకు చందముం
 గొందఱు పొందినారు మఱి , కొందఱు ముగ్ధిరి బాష్పవాహినిన్
 గొందఱు విహ్వలించి రెల , కుంజము మంటను గూలుకై వడిన్.

తే॥ కురుల నిప్పుంటు కొని నట్లు , పరుగు వాఱి, తల్లిదిలిరి కొందఱు , ముల్లైకొల్ల
 వోవు వీడ విధమునఁ , బొగిలినారు, తోచకేమియు ధరఁబడి . దొరలినారు.

పీ॥ కొందఱు కన్నీరు , కురియక యినుప గుం, దియ నాఁగ మ్రాన్నడి , నిలిచినారు
 కాయముల్ తడఁబడి , కంపించె జీవముల్, చలియించె నిక్కంపు , నెలవుదప్పి
 మతులు గలంగెను , చుననులు దిగఁ బాటె, ప్రణముల నెత్తురు, వచ్చునట్లు
 కనుల నీర్వర్షిర , క్తంబు ప్రవించెను, గగ్గోలు పడియె న, క్కటక మెల్ల

తే॥ రెండు తుండముల్లుగు వే , దండ లీలఁ, బొలుచు వారలు తెంపునఁ , దలలు దొల్ల
 నఱికి కొనినారు కొందఱు , చురికలఁగొని, పొక్కుగనలేక కన్నులఁ , బొడిచికొనిరి.

తే॥ చెదరె దొడవులు మొల నూళ్ల , చించె రత్న, నమితిరాలెను తెగియెఁబూ , సరములెల్ల
 జెలుల నప్పుల కాంతులు , చెడియె వారి, సుందరాననములు చెంగె , జండురునకు.

తే॥ నిష్కలంక పతివ్రతల్ , నృపతిసతులు, రాణు లఱువది లేవురు , రాము కడకు
 వచ్చి పొంగు నుమ్మలిక మా , పంగ లేక, వా విడిచి గోల వెట్టిరి , వార్ధివోరె.

డి॥ రాముఁడు తక్కవేతొకతి , రంబగు ప్రాణముఁబోలు పుత్రుకన్
 నోమని రామలా యెడరు , నోవ్వి సహంపక కేకి హంపికా
 స్త్రీమము తెక్కలూడ నిల , సోలుచు వ్రాలు విధంబునన్ మన
 స్త్రేమము తక్కినేఁబడి , చిక్కిరి స్రుక్కిరి పొక్కిరొక్కటన్.

పీ॥ ఆ రాజ కాంతల , యమృతంబు కంటె నిం, పైన వాక్కులు మితి , లేని చింతఁ
 గడలేని యూర్పులఁ , గ్రూడి గడ్గదికతఁ, దెరలి వావిడిచి రో , దించు కతన
 సుషిర వాచ్యములగు , సొంపైన పిల్లనఁ, గ్రోవి మున్నగు వాని , రావములకుఁ
 దంఢ్రీయులంబులై , తనరిన సారంగ, వీజాది నిస్వన , విశతికొగ్గ

తే॥ వసులఁ జేరుద మని తన , యునకు వగచు, చెలుల ముఖములచేఁ బ్రహ , రులు గల్పి
 నగరులొప్పెను చెందొవల్ , పగటి పూట, చెలఁగి వెలుఁగొందు నొక వన , జేత్రమనఁగ

చ॥ కనుల కలంగి వెల్వడిన , కాల్యలు కుంకుమ పంకమందు నం
 దును మొగి వందగాఁగ నిడి , తోరపు హారములం బెనంగు చు
 బ్బిన ప్రసక్తెల శీర్షమున , బిందు సరస్వితీ జాఱి మేఖలా
 గుణ కటి తీర వారిధి వి , గూడ గతిం జని చొచ్చెఁ జెచ్చరన్.

తే॥ దశరథేశ సతీముఖ , తామరసము, లను దినేకుండు గాంచె నా , దినము నందు
నమర పతికై నఁ జెడువేళ , యమరెనేని, యెట్టి దుర్దశ రాకుండు , నెంచి చూడ?

తే॥ తల్లులును ప్రేమబంధులు , తదితరులును, చుట్ట ప్రక్కంబులును నిప్పు , పోకఁ బరి త
పించు కరణిఁ దపించుచు , వెలుకఁ బాఱి, మురిగికుల సందు లేకుండ , మూఁగినారు.

తే॥ గోల పెట్టుచు వారాళి , కూడవచ్చు, పగిది నడవ రాముఁడు వారిఁ , బనుచు తెరువు
నెలుఁగ కూఱడించెడి త్రోవ , యరయలేక, పడిగ, దన మేడ వంకకు , నడవసాగె.

తే॥ ఉన్నతంపుఁ గిరీటంబు , నొగి ధరింప, రత్న మయమైన కాంచన , రథము నందు
వెడలి నట్టి శ్రీరాముఁ డా , ఓధి నిపుడు, నారలం జుట్టి కల్పిడ , నడవ సాగె,

ఉ॥ నల్లని మేను గల్గు రము , నాథున కిట్టి కడింది పాటు పా
టిల్లఁగఁ గాంచియున్ సురిఁగి , డింకని ప్రాణము గుండెకంటె మేల్
చెల్ల రెఁ గట్టి దయ్యో నిఁకఁ , జెప్పఁగ నేటికిఁ దొల్లి బామునన్
నల్లవాఁ డేయు నోము లవి , సంజనకంటెను బెట్టిదంబులౌ.

ఉ॥ పట్టము మోమునన్ వెలయ , వచ్చున యంచుఁ బ్రతీక్ష సేయు ని
ప్పట్టున నెండ లొక్క మిడి , వాడఁగఁ జేయు వనంబు చేరు రా
పట్టిని చూచుటా? యొక య , పాత్ర వినాశము సేయు దేశ ము
దిట్టులు కన్ను లొంది జని , యించుట నైవము పైవ మక్కటా!.

ఉ॥ అందఱతోనఁ బెద్దయయి , యర్థ బలంబు గుణంబు గల్గు నీ
సుందర దేహఁ దొప్పికొని , చొచ్చుటయా బహు దుష్ట సత్త్వముఁ
క్రందుగ నున్న కానలను? , కానల కేగుటఁగాంచి మేనితో
విందుల నిచ్చుటా? నిలిచి , యేడ్చుటయా? యిది మంచిప్రేమమే!.

చ॥ బలము చెడంగ బుద్ధియును , భ్రష్టత నొందిన రాజుకై మన
శృలనము నొంది ధర్మమును , జాఱఁగ నిచ్చట నిల్చుమేని రా
కొలము నశింపఁ జేయు పెను , గొడ్డటి వాని నడంచు రాముఁ గా
నలకుఁ దొలంచి నట్టి కుల , నాశిని కైకను పోలు వారమే!

చ॥ మరువగు మేన వల్కులము , పొందుగఁ దాల్చిన వాఁడు రాముకై
హరువుగఁ బంచ వాయువుల , నర్పణ సేయు ప్రతిజ్ఞ వాఁడు తో
దొరయని శోక దారుణత , యల్లమునం గలవాఁడు తమ్ముఁ దొ
క్కరుఁడె యొకో రము ప్రవరు , గాదిలి చుట్టము పట్టణంబునన్.

సీ॥ పెను బండకంటెఁ గ , తిన మైన మనసును, గడలతోఁ బగుల మో , దుదమయంచుఁ
బరుగులు వాఱి త్రో , వనుబాష్ప వంకంబు, లం జాఱి పడుచుఁ గ , లంగు వారు

రంగారు బంగారు , రత్నాలసౌములు, చెడఁ దెగి పడఁ దీసి , చెదర వైచి
మించును మించిన , మేన వన్నెల వలు, వల నూడ్చి ప్రాతవి , వలచు వారు

తే॥ దండిపుత్త్రుల లోనఁ గ్రూ , రుందొ కండు, చావఁ బ్రాణముల్ విడుతురు , జనకు లెందు
వంశ మందను వనికంపి , పలుకుఁగావ, మనిన తండ్రి గుండియ యిను , మనెడివారు.

ఉ॥ శ్రీకరుఁడున్ సుధీ జన వ , శీ కరుఁడున్ గరుణాకరుండు మే
మాకృతిగల్గు రాముఁడు మ , హాఽవిఁ జేరఁగ వానితోడనే
లోకులు పోవఁ బాడు పడి , లోకువయైన ధరిత్రఁ బుత్త్రుఁడున్
గై కయు నెత్తిగట్టుకొని , కాతురు గావలయున్ ముదంబునన్.

తే॥ క్రుంగు నడుములనొప్పించు , కుచములొప్పు, సతులు మ స్తములందు హ , స్తములుచేర్చి
రోదన స్వరములఁ జాల , భేద మంది, విరుల లతకూన లట్లు కం , పించినారు.

చ॥ సిగరములన్ నిశాకరుఁడు , చిక్కులఁబొందెడు పెద్ద మేడలన్
మగువలు పయ్యెదల్ దడియ , మ్రుందిరి కొండ నెమిళ్ళ కై వధీన్
బొగిలిరి పంజరంబులను , పొందిన చిల్లల పోల్కిఁ గల్గు లొ
ప్పగఁ గిటికీలఁ గాంచి రల , బాష్పము లంజన మిశ్రితంబుగాన్.

ఉ॥ అందములైన నేత్ర వల , యంబులనుండి స్రవించు నస్రముల్
బిందువు లొచు ధారలయ , పెద్దప్రవాహములొ క తంబునన్
సుందర సౌధముల్ మిగుల , స్రుక్కుచుఁ గన్ములు గుంబహు నా
క్రందనముం బొనర్చు క్రియఁ , గ్రాలెను శ్రీరఘువర్యు పోకకై

క॥ తల్లుల మఱచిరి తనయులు, తల్లులు తమ సుతుల మఱచి , తలరి సురిగి కం
పిలిరి కుత్తుక లెండఁగఁ, దల్లిదీలిరి తండ్రు లెదలఁ , దద్ జ్జత కలఁగన్

క॥ ఇంపును మృదువును కాకలి, పొంపుగలుగు పలుకు లొప్పు , సుదతులు వీధిన్
గుంపులు గూడఁగ మేడలు, కంపిల్లఁగ సిరి తొలంగు , కమలముఁ బోలెన్

మ॥ తరణి వ్రాతము లీలఁ గుండలములు , దృశ్యాంతు లీనంగ ని
ర్హిణీ వ్రాతము రీతి సశ్రువులు గా , అన్ స్రస్తకై శిక్యమై
తరుణీవారము బాణ విధమయి సం , శాప ప్రఘోరంబు లొ
హరిణీవారము వోలె సంచలిత దే , హావస్థమై దూపిలెన్

మ॥ అడఁగెన్ గొండలఁబోయి మేడలఁ బతా, కాదుల్ మృదంగ స్వనం
బడఁగెన్ మంగళవాద్య ఘోషణముల , త్యంత ప్రమోదా రవం
బడఁగెన్ వీథుల ధూళి ధూసరము బా , ష్పాంబు ప్రకీర్ణంబుగా
నడఁగెన్ భూసుర వేద ఘోషములు స , ర్వాశః ప్రఘోషంబుతోన్.

ఉ॥ నీగెను వంటయిండ్లు పొగ , నీగెను మేడలు దూప దూమముల్
నీగెను దేహకుల్ కళల , నీగెను భాణములన్ హరుల్ కరుల్
నీగెను కీరపోతములు , నీటగు బంగరు పాలగిన్నెలన్
నీగెను మోదమున్ జనము , నీగిరి తల్లులు తొట్ల కూనలన్ .

ఉ॥ వీడెను కాంతి ప్రాణముల , వీడిన వానిని పోలి యాస్యముల్
వీడెను వర్షముం గురియు , వేడ్క విసీల పయోద సంఘముల్
వీడెను వారువంబు లట , విస్తృతమై తగు నశ్వశాలలకా
వీడెను దంతి రాజి తని , విన మధువుం గొను తేంట్ల కైవడిన్ .

క॥ విడిచెను నీడల గొడుగులు , విడిచెను క్రొవ్వెడలు క్రొత్త , విరుల సరములన్
విడిచె మరుశరము వేడిమి , విడిచెను కటకముల మేటి , వీరుల పదముల్

క॥ వదలెను ధ్వనులను భేరులు , వదలెను కింకిణుల రొదలు , వార్వముల గముల్
వదలెను గీతల గజములు , వదలెను నేమీస్వనంబు , బంగరు రథముల్ .

చ॥ కలుగవు మంగళ ధ్వనులు , కలవు విప్రుల వేదనాదముల్
కలుగవు వీణావాదములు , కలవు కాళుల నందుకధ్వనుల్
కలుగవు మేఖలాధ్వనులు , కలవు కోకిల శారీకాధ్వనుల్
కలుగవు తేంట్ల శబ్దములు , గల్గవు పిట్టల శ్రావ్యగీతముల్ .

క॥ మఱచెను నీటిం బొలములు , మఱచెను లేబొట్టియలను , మగువల కరముల్
మఱచెను నేతిని వహ్నులు , మఱచెను తత్త్వంబు జ్ఞాన , మాన్యుల మనముల్ .

ఉ॥ కుందిరి గుంపు గుంపులుగ , గూడుచు నాడుచు నుండు వారలున్
వందిరి శ్రావ్యగీతముల , బాడుచు నుండిన వార లట్టులే
పొందిరి కొందలంపు రొద , పొత్తుక లల్కల గొన్నవారలున్
మ్రందిరి ప్రాణనాథులను , మానుగ బొందిన సుందరాంగులున్ .

ఉ॥ చాపపు తొండము ల్కరులు , చాపపు నోతులు మేతకున్ హరుల్
చూపపు పోతసంతతికి , సూటిగ బజ్జలు తెచ్చు మేపులన్
దాపపు పాలు దూడలకు , దాయగ నీయపు ధేనుకా తతుల్
మేపపు గోవులం బిడుక , మే కొనవున్ దగ గోప వారముల్ .

క॥ మగల వెడదయరమ్ములు , మగువల కుచమర్దనంబు , మఱచెను తోడ్తో
మగల పొగనై న సిగలును , మగువల నిడుపైన జడలు , మఱచెను విరులన్ .

క॥ అందము నొల్లవు గజములు , పందెము నొల్లవును పరువు , పలచిన మా పుల్
గందము నొల్లవు పీడ్లులు , చందము నొల్లవు నువర్ణ , సౌధ పతాకల్ .

చ॥ సమముగ సౌఖ్య దుఃఖముల , సన్మతిఁ జూచెడు యోగులే మదిం
గుమిలిరి; తగ్గ చోటరసి , కూడిన దుష్కృత భాగ్యమంచుఁ దో
యముగఁ దలంచువారు లన , దంచిత కర్మఫలంబ యంచు దెం
దములఁ దలంచువారు నగు , తక్కటి వారల చింత యెట్టిదో:

ఉ॥ ఊహములెల్ల వేడియగు , నూర్పులతో నుసుఱుల్ చలించి సం
దేహమునొంద నందమును , దీప్తి చెడన్ మది ప్రకృ నక్ష సం
దోహము తాఱుమాటగుచు , దుఃఖము నొందఁగ మేనులెల్లరా
దేహము వోరెఁ బ్రాణములు , తీఱుగతిన్ బురిఁ దోచె నెల్లెడన్.

రాముఁడు సీతయున్న మందిరమున కరుగుట.

ఉ॥ పౌరులు విహ్వలించుచోక , ప్రక్కకె దెందము లెల్ల వ్రాలఁగాఁ
గాఱియనొంది కుంది వెను , కంబడి రా గణియింపరాని యా
కారములొప్పు దేహాలకు , గాదిలి ప్రాణమొకండ నాఁగ నొ
ప్పారిన రాఘవుం డరిగె , నయ్యెడ జానకి యున్న చోటికిన్.

ఉ॥ తల్లులు ధారణీ సురులు , తాపన వర్షులు సంగకంబులన్
బెల్లుగ ధూనిండ దుర , పిల్లులు వచ్చుచునుండ రాజసం
బొల్లని నారఁ గట్టికొని , యొప్పని తీరున వచ్చు నాథుఁ దా
నుల్లము వాడ గాంచి యొక , యూఁకున లేచెను సీత కొంకుచున్

ఉ॥ అగతి లేదు ధారణజీ , నత్తలు కాటుక కంటి నీటితోఁ
గొఁగిలిఁ జేర్చి తడ్పుచును , గద్గదికంబున నొక్క పెట్టఁ దా
మాఁగక యేడ్వఁ గాంచి జన , కాశ్మజ వారలు దుఃఖముం గొనం
గాఁ గత మేదియో మదిని , కానఁగఁ జాలక కాంచె రాఘవున్.

తే॥ కాంచి మించునందునఁ జలి , యించు మేను, గలుగు వై దేహి యిట్లనుఁ , గాంతుతోడ
చక్రవర్తి కేదేనియు , సంభవించె, నేమి పల్కుఁడు జాగు న , హింప ననుడు.

చ॥ అసదృశుఁడైన నాయనుజాఁ , దక్కటికంబున ధర్మపద్ధతిన్
వసుమతి నేలు వృద్ధజన , వాంచిత మిద్ది జగంబు నెమ్మదిం
బనఁగొనఁ గారణంబయిన , వారిదము ల్యసియించు కానకున్
వెనఁ జని వత్తు నీవు మది , వేసట నొందక యుండు మిందనన్.

ఉ॥ కాంతుఁడు క్రూరసత్త్వయుత , కానన భూమికి నేగునంచు భూ
కాంతుఁడు గాక పోయెన , కష్టము పెందక యింటనుండుమా

వంతను వీడు వేగ చవి. వత్తు నటన్న సుతీక్షణ వాక్కు లా
కాంత మనంబు మిక్కిలిగఁ గాల్చుదొడంగ వహించె వేదనన్.

మత్త॥ క్షీర సాగరమందు వీలగు . శేష తల్పముపై రహిన్
చేరికల్ విడి ధర్మ ముద్భృతి . సేయ భూస్థలిఁ బుట్టఁగా
వారిజాక్షియుఁ బుట్టి వీడక . వచ్చు తన్ను దొలంచు నా
దారుణార్థము వీనుల స్వినఁ . దన్వి కూటట కూరునే;

క॥ జననీ జనకుల యాజ్ఞం, దనయుఁడు తలఁదాల్చు సేత . తగవే యగున
న్యనరఁగ నిచటనె యుండుమ, యనఁ గారణమేమి యనుచు . నారట పడియెన్.

ఉ॥ రాముఁడు రామఁగాంచి యను . రాక్షసరూపముఁబోలు కొండయన్
భీమములౌ విభావరుల . వేడిమి తగ్గక యుండు ప్రస్తర
స్తోమము ముమ్మొనల్ గలిగి . శ్రోవల నిండుగనుండి కాకులన్.
వేమఱు బాధవెట్టు నలి . వేణిఁ మరల్చుము నీయభీషమున్.

చ॥ అని తను గూర్చి పల్కు తన . యర్మిలి భర్తకు సీత యిట్లనున్
గనికర మింతలేక . మది గాటపుఁ బ్రేమయు లేక వీడి పో
వనె తలపోసి నాడ విడి . పద్ధతియే? లయకాల భానుఁడున్
మనమగు నీవియోగమున . కంటెను కాల్చునె? ప్రాణ వల్లభా!

చ॥ నలుపుగ రాముఁడామె వచ . నంబులు వింటయెకాక తన్మతిన్
దలకొను చింతయుం దెలిసి . తక్కక బాష్పపయోధి పొంగ నా
జలజ సుగంధిఁ బాయుటకు . సమ్మతి లేని నదంత రంగుఁడై
నిలిచెను కర్ణమిద్ది యన . నేరక నెవ్వగ నివ్వటిల్లఁగన్.

ఉ॥ అత్తటి సీత విస్తృత గృ . హంతర సీమకు నేగి డెంద మం
దత్తలపాటుతోడ మృదు . లాంబరము ల్విడనాడి సాహసం
బొత్తఁగ నార చీర నను . వాండఁగఁ దాలిచి వచ్చి రాము ను
ద్వృత్తభుజంబు వట్టికొని . యిమ్ముగనిల్చెఁ బ్రయాణపాటుకై .

మ॥ అబలా రత్నము గోలకోమలి యసూ . ర్యం పశ్య గావించు చె
య్ది బహుళేశముఁ గూర్చఁజావఁడగు పృ . థీవ్న వ్రాలియున్ గాలుఁడున్
గబిరింపం డవు జీవితంపు దినముల్ . గల్గన్ శిరోగ్రంబునన్
బ్రబలంబౌ నొక గుండు వై చినను చా . వం బోవ దే ప్రాణియున్.

తే॥ చెయలు దాదులు దాన దా . సీ జనంబు, మంటలోఁ బడి తపియింపు . మాడ్కినైరి
రామచంద్రుఁ డుత్తమ సతి . రాజ వదన, యైన జానకిఁగని యిట్టు . లవియె మరల.

మ॥ సుదతీః రాగల కష్టముల్లంఘనో , సుంతైన నాతోడ రా
ముద మొప్పారంగ నుంటి హెచ్చుగ శ్రమం , బుల్లార్తు వచ్చోననన్
ముదమే కలుగు నన్ను వీడి చనఁగా , ముఖ్యంబుగా నేనె మీ
ముదముం బాపఁగ నుంటి నోటుఁ నిజమే , పోఁ యంచఁ గోపింపఁగన్.

తే॥ మనసు కలఁగి ప్రతి స్థల , మనసు జనులు, పడుచు లేచుచు దుర్దశఁ , బడయుచుండు
రాచ వీధిని మెల్లఁగా , రామ విభుఁడు, జానకిం దోడు కొనుచుఁ గ , స్వమున నేగె.

తే॥ ముదిత వల్కలములు దాల్చి , ముందు వోవ, విల్లుచేఁ బూని యనుజుండు , వెనుకనడవ
నడుమ రాముఁడేగుట గాంచు , నాగరకుల, యడలు వర్షింప నాబోటి , కలవియగునె.

తే॥ అశుభముగ వెన్న నెవ్వరు , నడల లేదు, తలరు మదితోడఁ జుట్టి సీ , తా హృదీకు
కంటె మున్నుగఁ బోదము , కాన కనుచు, నడచి రెల్లరు పెనుగోల , యడరు నట్లు.

క॥ ఇనకుల జలనిధి సోముఁడు, జనకు నగరు దాని యంత , జననులఁ గని యిం
దునె యుండి తండ్రిఁ దేర్పుం, డన వారలు తల్లడిలిరి , హాహా యనుచున్.

క॥ సుడియుచు నాలుక తడఁబడ, వడఁకుచు నిలువేల్పులారాః ప్రార్థింతుము కా
వుఁడు వీరల నని తనయులఁ, బుడుకుచు దీవించి సీతఁ , బొగడిరి మిగులన్.

తే॥ జననులను వీడి కులగురు , చరణములకు, మ్రొక్కిరాముఁడు తన ప్రాణ , ములను పోలు
తమ్ముతోడను సీతతోఁ , దప్తకనక, రథముపై నెక్కి వెడలెఁ బు , రంబె కలఁగ.

5 తెలగు పీఠలము. 83

చ॥ నిలిచిరి రాజురెల్ల ధర , జీవరు నెప్పుడు వీడియుండమిన్
నిలిచెను భిత్తి చిత్రములు , నెక్కొను ప్రాణము లేకపోవుటన్
దలఁపఁగ నెవ్వరింక నయ , ధాముని రాముని వెంటఁ బోక య
న్నెలవున నిల్చినారలు గ , జించినచోఁ గలికానికేనియున్;

తే॥ కాంచన స్యందనంబు మా , ర్గమున యందు, వేడికన్నీటి కాల్యలు , వెల్లి విరియ
మెల్లఁగా నేగుచుండ నా , మేటి వీరుఁ, డబ్బి విహరించు నాది మ , తస్యంబుఁ బోరె.

క॥ వనముల కరిగెడి రాముని, గనఁ జాల నటంచు నినుఁడు , కనికరమునఁ దా
వనరాశి దూఁకెనో యనఁ, జని క్రుంకెం బనియు మరలి , చన మందలకున్.

క॥ నెలవంకఁ గొని యజుండే, కలిగించిన జిగి నొసళ్లు , గల కలుకుల మో
ముల వలె సరసిజములు మో, ములు మోడిచె నశ్రు యరలి , మురుపుచెడఁగన్.

క॥ మునిమాపున వేడిమి చెడ, మనమతి తై కేయి మదిని , కటు మంధర బో
ధనమను విస మలమిన రీ, తిని తేటదనంబు వీడి , తిమిరము క్రమైన్.

క॥ ఉడునమితి వెలుగు గగనము, కడఁకన్ గౌతమునిశాప , కారణమున గం
ద్గడరు వెయిగనుల వేలుపు, బొడయని దేహంబు వోలె , నొప్పెసలారెన్.

క॥ నగరి విడిచి రెండామడ, లొగిఁజని కాకుత్స్థవర్యుఁ , దొక్క వనమునన్
దిగి యచటి ప్రియప్పేహితు, లగు తాపన వరులఁ గలిసి , యలరి వసింపన్.

చ॥ వినుత గుణాధ్యు రామ విభు , వీడఁగఁ జాలక వెంటనేగు నా
జన నికురుంబ మవ్వనము , చక్కటి నామడ చుట్టి నూపు గిం
జను విడువం గలట్టి యెడ , నైతము పొందని రీతి నిండ న
వ్వన మొక కంచె కోటగల , వైఖరిఁ గానఁగనయ్యె నయ్యెడన్.

క॥ ఎదియును నోటం బెట్టక, నిదురింపక పరితపించు , నెంజిలిఁ దమసా
నది పులిస శాద్వలంబుల, నొదిఁగి పడిరి జనములెల్ల , నోర్వని చింతన్.

క॥ క్రొవ్విరి తామరలనఁ జను, మవ్వపు నయనములు గలుగు , మడఁతులు పాలన్
నివ్వటిలు నురుగుఁ బోలిన, దువ్వలువలఁ బఱచికొని రొ , దుంగఁగ నచటన్.

తే॥ నిడుపు పగలెల్ల మిక్కిలి , యడలి యడలి, పరికపించి మొగ్గవనులు , కఱకుటలుగు
కనులు తీయని పలుకులు , గలపడుచులు, పెంచుతల్లుల యొడుల ని , ద్రించినారు.

ఉ॥ కాటుక మావిపిందెలకుఁ , గల్గిన యట్లు రహించు కన్నులన్
మాటి మొగిడ్చి నిద్రిలిరి , మానిను లందు కరేణులం బలెన్
మేటి కరాసి వీరులును , మేదుర గంధగజంబులం బలెన్
బోటులకున్ సమీపమునఁ , బొందిరి కూరుకులం గ్రమంబునన్.

చ॥ అతిశయ ధర్మముందవము , నందుట నున్నతి నొంది వల్లభ
ప్రతత కృపానురాగ రస , భారలు కొందఱు లే మయూర సం
తతులు ముడింగి వ్రాలు క్రియ , ధారిణిపైఁ బడి తీవ్రతాప సం
గతలయి వ్రాలినారు కను , గందులు స్తన్యముఁ ద్రావుచుండఁగన్.

ఉ॥ కొందఱు మాధవీ కుసుమ , కురజములన్ హరిసీల వేదులం
జెంది మయూరవారముల , చెన్నునఁ బండిరి సోలి వ్రాలుచున్
గొందఱు బంధుర క్రముక , కూటములన్ హృద తీర నైకతం
బందు పరుండి కూర్కిరెల , యంచల పిండుల మించు సంచునన్.

క॥ వనమటి చంపక వనములఁ, గుసుమ లతలు నాడు క్రియను , కొందఱు గుమ్మరై
యిసుక పఱపుపైఁ గొందఱు, మన చెడి నిద్రిలిరి విద్రు , మ లతల పగిదిశా.

ఉ॥ కొందఱు కుంకుమంబు నెఱిఁ గూడిన కొండను మంచు వ్రాలు పొ
ల్పొందఁగ తొమ్ములందు దవ , యొప్పుఁ బరుండిరి నేల సోలుచున్

గొందలు దిందుగాఁగఁ దమ , కోమల హస్తములం గదించి కూ
ర్కందిరి మోము, లంగు చెడి , యంబుజము ద్వికుఁగించుచాడుగన్.

ఉ॥ కొందలు బిందలందు మఱి , కొందలు రాలిన యాకుకుప్పలన్
గొందలు కొంగులం బఱచి , కొందలు పల్లవము ల్లుటించుచున్
గొందలు వట్టి నేలవయిఁ , గొందలు భర్తల పాదసన్నిధిన్
గొందల మండి దెందములు , క్రుంగఁగ వ్రాలిరి సోలి విద్రకున్.

తే॥ ఇట్లు మైవ్రాల్చి నిదురింప , నెల్లవారు, మైథిలీ భర్త యపుడు ను , మంత్రుఁ బిలిచి
పావన గుణ విరాసిఁ నీ , వలన మాకుఁ, గావలయు పని యొక్కటి , కలదు వినుము.

మ॥ అధిక ప్రేమము గల్గు నీ జనులఁ బో , సంపంగ లేనై తిని
వ్విధి వీరిం గొని పోవఁ జాలనయితిన్ , వే త్రిప్పి కొంపోవు నీ
రథ మార్గంబును కాంచి వీరు “పురమున్ , రాముండు చేరెన్ మనో
రథముల్ దీరె”నటంచుఁ గ్రమ్మ తేడు వా , రల్ దీనిఁ గావింపుమా.

మ॥ రథిక శ్రేష్ఠుఁడు రాముఁడిట్లు పలుకం , బ్రార్థించుచున్ మేటి సా
రథి వాక్రుచ్చును నిన్ను వీడియును నా , ప్రాణంబులన్ వీడ కీ
రథముం గొంచుఁ బురంబు చేరి కన నే , రన్ గోడు, కాంచంగ దు
ష్పథముం బొందిన కై కకున్ విధికి నే , బై చేయియే యాడుగాఁ

ఉ॥ తమ్ముఁడు దేవియుం గడు ము , దమ్మునఁ దో నరుదేర రాము నం
దమ్ములు చిందు నందన వ , నమ్మున వీడితి నంచుఁ జెప్పనా?
యిమ్ముగఁ దోడి తెచ్చితి స , హింపుడి చూడు డి యంచుఁజెప్పనా?
యేమ్మొయి తాతిగుండె గొని , యేమని చెప్పుదు వారి కచ్చటన్?

తే॥ ప్రాత మిత్రుఁడ నొక మచ్చ , పడని వాఁడ, మృదుల పుష్ప స్రక్తిర్ మో , మేదినిపయఁ
జెలఁగి నడవంగఁ దగిన యీ , సేత తోడఁ, దనయులం గాన నీఁగితి , ననఁగఁగలనె?

తే॥ ప్రజలములగు నింద్రియములు , రాతి గుండె, గలుగు నేను శరీరంబు , కార్య మొంద
మది కలఁగి పరిదేవించు , మనుజు నాథు, కడకు యమ దూతవలెఁ బోవఁ , గలనెచెప్పుమ

తే॥ నగర వాసులు నీపుత్రు , నయముతోడఁ, బిలిచికొని వత్తురని శాంతి , గొలుపుచుండ
నతని నిప్పుడు కట్టిడి , యమని పోలి, కఠినవాక్కునఁ గొలచేయఁ,గలనె చెప్పుమ?

తే॥ అరుదుగాఁ గన్న పుత్రు నిం , హంబు లడవి, కేగెనని తెల్పుఁ బోదునే? యీ సునీతి
పలుకఁ బోలునే? యదైవఁ బార్థివునకుఁ, గైక యే మేలుచేయి నా , కంటె నరయ

తే॥ వజ్రపాతంబునకు నుల్కు , ఫణి విధమున, వెల పెలం బాటి రామ భూ , విభుని చరణ
సరసిజంబుల వ్రాలి యా , సచిపుఁ డిట్లు, పెక్కు విధములఁ బ్రార్థించె , వీడ లేక.

క॥ జ్ఞానేంద్రియముల కందక, జ్ఞానమునకు నెఱుంగనైన, శాశ్వతుఁడు రమా
జాని సుమంత్రుని కరముల, తో నెత్తుచుఁ దడవి వీరు, తుడుచుచు ననియెన్.

క॥ పుట్టిన పిమ్మట రాఁదగు, సట్టివి సంపూర్ణముగనె, యరసిన నీవున్
గట్టిగ శ్రమ గలదనుచున్, అట్టును ధర్మంబు మది మ, జవ నాయంబే?

తే॥ జగతి సుత్రమ ధర్మంబు, జన సుతముగఁ, జలిపి మరణించినను విల్చి, స్వర్గమొనఁగు
నింపు గలదేని చేయు చ, నిష్ట మొనవ, వీడు వాఁడెట్టి ధీరుఁడో, చూడు మీవ.

తే॥ వాడికైదువు తొమ్మినఁ, గాఁడ నోర్వఁ, గలుగు తెన్నంగ మీర, లక్షణము గాదు
మరణ మబ్బిననంపద, లాఁసి పోవఁ, దగవు దప్పుకుండు తె మగ, తనము సువ్వె

తే॥ శత్రుజీవాపహరణ ద, క్షప్రభాసి, ఖడ్గహస్త! వసుల కేగఁ, గష్టమనుచు
మరలితిన యేని దివి యందు, చిరయశంబు, గాంచు మావారి కది కలం, కంబుగాదె?

తే॥ సత్కులాచర్య పురుషుఁడు, సత్యమునకుఁ, దనయు వసుల కంపుటతని, తపమయగును
అతని యాజ్ఞను తలఁదాల్చి, యడవి కరుగు, టరయ నా మేటితవము; నీ, వడలు లేల?

తే॥ మొదటఁగులగురునకునాదు, మ్రొక్కుగాఁగ, వినయపూర్వకముగ, మ్రొక్కి, పిదపనతని
తోడ మాతండ్రిఁగాంచిపు, త్తృండు జోత, సలిపె నని చెప్పియవల నా, తలఁపుదెలుపు.

చ॥ కులగురు నాజ్ఞ నొదలను, గూరిచి ధర్మసభాను వర్తివై
సలుపుచు నుఁడుమా శుభమె, సజ్జన పాళికి దేవతాళిక్
వలవని నా వియోగమున, వందురు తల్లలఁ దండ్రిఁదేర్చునీ
తలఁగని సత్రప్రవృత్తిని, తమ్మునకుం దగ విన్నవింపుమా

ఉ॥ క్రూరుఁడు తండ్రి యిట్లు చెడు, గుల్ మఱియించెన యంచు నీవు దు
ర్దారుణరీతి నెంచకము, దంబున నాయెడఁ జూపు నుల్లస
త్కారుణికత్వముం దగు వి, ధంబున మార్దవ ఫక్కినాతఁ డో
దారపు చెందు నట్టులు ని, దానముగా వినిపింప వేఁడెవన్.

తే॥ గురుమహాదేవుతో నంతి, పురికి నేగి, మొదటఁ దండ్రి దుఃఖము దీర్చి, పిదప నతని
భరతుపై మీ యపార కృ, పన్ ఫటింప, వలయు వరము వేడితినని, పలుకు మయ్య!

తే॥ అడవులం బడులునాలుగు, హాయనములు, కడపివచ్చి మీచరణ పం, కజముల కడఁ
జేరు నడలకుఁడనుచు వ, సిష్టమౌని, వలనఁ జెప్పించి సాంత్యన, పలుపుమతని.

చ॥ ననుగని పెంచు తల్లలకు, నానెటి దప్పని వందనంబులన్
వినతి మెయిం గదించి యను, వెండియుఁ దండ్రి యంత దీర్చి యా
తని మది నావియోగమునఁ, దాఱక యుండఁగ నూఱడించుచున్
బనవక వీడకుండుఁడని, ప్రార్థన చేసితి నంచుఁ దెల్పుమా.

ఉ॥ సేవకు కింకరత్వ మది • చెందదు మార్పు సతం బటంచు సం
భావన చేసి యంతట సు • మంత్రుఁడు రాముని భద్రపాద రా
జీవములం భరించి భువి • జీవికిఁ దప్పని సౌఖ్య దుఃఖముల్
దైవ వశంబులంచు వని • తా మణి సీతకు మ్రొక్కి నిల్చుడున్.

ల॥ పందనముల్ వచించె నను • వత్సలతం గను మామగారికిన్
జిందెడు ప్రేమతోడ • నను చేరఁగఁ దీసెడు ముగ్గుర తల్లన్
చెంద మెల్ల మ్రొక్కెనను • తేకుప ముద్దుల కీరి కారికిన్
పందక పెంచఁ గోరెనని • పల్కుము గాదిలి చెల్లెయండ్రకున్.

ఉ॥ సీత వచించు వార్తవిని • చింతయె కానని యీమె కానలన్
జేతము స్రుక్కు నెంత పగ • చెందునొ యంచుఁ దపించు మంత్ర వి
భ్యాతుని గాంచి రాముఁడనుఁ • గష్టము వచ్చినఁ దీర్చు నేర్పరుల్
భూతల మందు గల్గుదురె? • పోవఁగఁ జూచినఁ బోనె ప్రాణముల్?

తే॥ సుస్థిర ప్రేమచే మది • స్రుక్కు మంత్రి, రాము వాక్కులఁ గొంత యూ • బటనుపొంది
మదలఁగొనిమ్రొక్కి లక్ష్మణు • మోముగాంచి, యేమిపల్కెద వనవచి • యించెనతఁడు

ఉ॥ నామనమున్ సమస్త సుగు • జంబుల చేత జయించు రామవ
స్వామికి భూమి నిచ్చి యొక • చాన కుబుద్ధికి లోఁగి పిమ్మటన్
రాముని కాన కంపి తన • రాజ్యము స్త్రీకి నొసంగు సత్య వా
క్యేముని రాజుగాఁ దలచి • చెప్పఁగ నొక్కటి యేని యొప్పునే?

ఉ॥ కానల జ్యేష్ఠ పుత్రుకుఁడు • కాయలు దుంపలు దిన్ను నుండఁగాఁ
దాను సురేంద్ర భోగములఁ • దప్పక పొందెడు సత్కళిలికిన్
దానికి మానినీ జితచి • దానికి జీవము లోడ నుండి యిం
కేని దివంబుజేరఁజరి • యింపని స్త్రీర్థముఁ జాటి పల్కుమా.

చ॥ ఆవనికి రాజు కాఁదగిన • యాతని తోడను పుట్టలేదు నే
నవనికి నివృదేలి కగు • నాతని తోడను పుట్టలేదు నా
పరరజుఁడున్ భువిం గలుగఁ • దంబుజసంభవుచేత నాకు నేఁ
దవలిన తోడఁగాఁగ వసు • ధన్ జనియించిన యే బలిఘఁడన్.

తే॥ అనుచునిటు కోపమునఁబల్కు • ననుజుఁగాంచి, వత్స! యొప్పదములుగాని • పలుకులనకు
మనుచు నావాస మొసరింప • మనస్సు కుమిలి, చాఁగి మ్రొక్కి తేరి కడకు • సాగెమంత్ర

ఉ॥ తేరికిఁ బూనె గుఱ్ఱములఁ • దేకువఁ జేకొనెఁ గోలఁ గేల నా
దారి జనంబు లెల్ల విశ • దంబుగఁ గాంచెడు నట్లు చోడక

స్పృర వివక్షణత్వమున , సందడి యెక్కుడుగాక నిద్రకుం
గూరిన వారు మేలుకొనఁ , గూడని తీరునఁ దేరు తొలుడున్.

ఉ॥ సీత పతివ్రతాత్వమును , స్వీయ విశేష గుణంబులున్ లస
త్కృత యశంబు సత్వమును , ధర్మపు విజ్ఞత కార్ముకంబు సం
ప్రీతుఁడు తమ్ముఁడు దనకు , వీడని తోడుగ నా నిశీఠని
శ్రీతరుణీ మనోహరుఁడు , చేరె వనంబులకున్ మనో ధృతిన్.

చ॥ కుటిల మనస్కులౌ దనుజ , కుంజరవర్గముఁ గూడి లోక సం
కటమగు కృత్యము ల్పులుపు , కష్టల కార్యము లడుకో విశం
కట గతి నొప్పి యెల్లెడలఁ , గాటుక రంగు వెలార్చు చుండు చీఁ
కటిఁ దొలఁగించు వేలుపుల , కాగడ నా నుదయించెఁ జంద్రుఁడున్.

ఉ॥ మర్మముఁ దాఁకు పాపముల , మాయఁగఁ జేయ వలంతులైన స
ద్ధర్మములన్ వహించి మహి , ధర్మము నిల్ప సహాయపడ్డ యా
కర్మ ఫలంబు నెంచి కుతు , కంబునఁ గానఁగ వచ్చినట్టియా
యర్మిలి ధర్మదేవత ము , ఖాబ్బ మనన్ శశి తాలైఁ దేజమున్.

మ॥ భయదారణ్యములం జరించు నసీ తా , బ్రి శ్యాము పే దర్మిఁ గాం
చి యెదల్ నొప్ప మొగంబు మోడ్చి నటు దోఁ , చెం గల్ప లంభోజ సం
చయముల్ గన్నదె జెఱ్ఱిపోతుల శిర , శ్చాయన్ మనో వేదనఁ
లయమై నోరులు మూసి కొన్నపవి యే , లా చెప్ప నన్యంబులన్.

ఉ॥ అంజన శైల సుందరుఁడు , నట్టిఁడ మేలి పసిండి చాయమై
రంజిలు వాఁడు వింటికొన , రాణ నొస ల్గల భూమి జాత మె
ల్లంజన వేసటం గొనని , లాగున నేగుట కాను కూల్యమై
కంజ విరోధి వెన్నెలలు , గానెను మెత్తని దూది వై చెనాన్.

తే॥ మిగుల లేఁగొను న్నన లక్ష్మి , మెజయు సీత. మృదు మృజాల పదంబుల , మెల్ల మెల్ల
వెంబడించె విమలమైన , ప్రేమకంటె, గురు తరంబగు వస్తువు , ధరణిఁ గలదె?

చ॥ ఇనుఁ డుదయాచలంబు శిర , మెక్కిడు మున్నె రఘూ ధ్వహండు ద
క్కినముగ యోజన ద్వయము , కీర్చడ కేగెను; మీటి పాషముల్
కను గవ వీడఁగా మనసు , కాతఱ తాపము నొంది కుందఁగా
మనికీత పాటు తోఁజని ను , మంత్రుఁడు చేరెఁ బురంబు చేరువన్.

ఉ॥ చేరి దినేంద్ర వంశగురు , శిష్ట వసిష్ఠునిగాంచి మ్రొక్కి కాం
తారము రాముపోకఁ బరి , తాపముతో వివరింప మోని ని

ట్టారుపు పుచ్చి కాగలది , యల్లమునం బరికించి యక్కటా!
భూరమణుండు తీతెఁ బుర , ముం గలగుండు వడెం గదా యనెన్.

తే॥ రాజు నిందకు జంకి మ , రల్పఁడయ్యె, ధర్మమును నిల్పినెంచిన , దాశరథియు
వినఁడ యింతయు నామాట , విధిని దాట, నగునె? యని యేగె నతనితో , సంతిపురికి

తే॥ దాశరథి వచ్చెననుచు ను , తల్లంతమంత్రు, బరి పరిధి చంద్రుంబోలె , నధిపుఁ జేరి
రాముఁగానక దాష్పవ , స్నంబు గురియు, నానుమంఁసని గని చాల , నడలినారు.

తే॥ తేరుమరలినదని యెల్ల , వారు పలుక, రాముఁడేతెంచెనని దశ , రథు డు కనుచు
తెజవి నా జీవజీవ మే , తెంచెనె? యని, యకిగఁ దనయెవ యుబలాట , పడుచులేవ.

తే॥ బదులు చెప్పఁజాలక మోని , పరితపించె, దపసి మొగమె భూపతికి ను , త్తరమొసంగె
నెడఁద పగిలి భూమీశ్వరుఁ , డిలకు వ్రాలె, గొవరు చూడఁ జాలకమోని , యవలికేగె.

ఉ॥ దగ్గట నుండెనే నుతుండు , దవ్వల నుండెనె యంచు మెల్లనన్
బ్రెగ్గడ నడ్డి యాతఁడు ద , వీయ వనంబుల కేగెఁ దమ్ముతో
సిగ్గరి సీతతో నని వ , చించి వచింపక మున్నే భూవరుం
దగ్గలికంపుఁ జేర్చిదన , యా! యనిహా! యని వీడెఁ బ్రాణముల్.

చ॥ అప్పుడు పురందరాది సుర , లందఱు మాప్రభుతండ్రి వచ్చె నం
చువగత మోద భావమున , నొక్కటియై శశిబోలె శీతలా
తపము వెలార్చు తేరివయి , దాకొని పుట్టెడి తంటలెల్ల లే
క పొదలు పై జగంబునకుఁ , గైకొని పోయిరి సమ్ముదంబునన్.

మ॥ కని సందేహమునన్ సతీ తిలకమో , కౌసల్య మైదాకి చ
ల్లనయై యావియు నాడ కుండుటలు పో , లం జూచి నాథుండు మ్రం
దెనకా నిశ్చయమంది గ్రీష్మరవి సం , దీప్త ప్రతాపంబుచేఁ
దనుకం జొచ్చిన యెమ్ములేని జని చం , దం బందుచుం దూపిలెన్.

సీ॥ కమల గర్భుండాది , గాఁగ సమస్తజ. గంబుల సృజియించి , కామ హరిని
తనయుఁగాఁ బడయు ను , త్రమ తపం బొనరించి, నట్టియన్నులమిన్న , యట్టెకూలి
పీయూషమును జూజ , పీడి నందురు వారి, వలె మది మిక్కిలి , పరి తపించి
చుణిఁగోలు పోయిన , పణి విధంబున నుల్ల, మల్ల లాడఁగఁబెల్లు , తల్లడిలి

తే॥ మగపులుఁదాసి , మనమున మఱుఁగునట్టి, కురరి భంగిని గద్గద్ , స్వరముతోడ
నెన్నువలు పల్కి వినువారి , యెదలు కరఁగి ద్రవముగాఁ బ్రలాపించె రో , దనముతోడ

చ॥ వినుత మహాశయండు సృప , పీరుండు ధన్వి యొకండు వ్యాధియున్
జెనకక తానుగాఁగ మృతిఁ , జెందెనె మమ్ము వియోగ దుఃఖ భా

జనముగఁ జేసి యంచు జల • సదృశము వట్టఁ దపించు మత్స్యభా
తని బలు తల్లడం గుడుచు • దేహముతోఁ బృథివీసలిం బదెన్.

పీ॥ ఈదేశమును గాచు • నృపతులొకేరీతి, స్వర్గంబుఁ బాలించు • వారెకాదె;
పొలుపుగా మనిన స • పుత్ర కులకు గతు, లొక్కడనేని లే • కుంట గలదె;
మత్స్యతుఁడేతెంచి • మదికి నూటలు గొల్పు, కిటు తండ్రి మృతికిఁ దా • హేతువయ్యె
నను చింత యొక్కచే • నన్నాటలు పెద్దెఁ, గైదువుపోటు రో • గంబు లేక

తే॥ ప్రాణములు వీడుగతికిఁ బా • ల్పడియె నకట, కన్నకొడుకులచే నిట్టి • గతియుఁ దగునె;
వెదురు శుక్తియరఁటియెండ్రి • విధమెయయ్యె, నీమహేంద్రబ్రదుకు భరి • యింపఁదరమె;

తే॥ మతి బలిమిచేత విభబుద్ధి • మాడ్చివై చి, బదులు పలుకనీయని రీతి • వరముఁగొంటి
మగనిఁ జంపుకొంటివి తృప్తి • నెగడుచుంటి, కైకః మిగిలియున్నదె చేయఁ • గలదియింక;

ఉ॥ దుర్జయుఁడైన శంబరుని • దోర్బలశక్తి నదంచు వీరః నీ
యూరిత శౌర్యసంపదనె • యొడక నెమ్మది నందుచున్న యా
నిర్జరపాళితే యిపుడు • నెమ్మి గడించిన విందవైతివే
వర్జన సేయఁగాఁ దగునె • పార్థివః నమ్మిన మమ్ము దీనలన్;

చ॥ ననుగొని వేల్చి వేల్చిన మ • నః ప్రియః యిప్పుడు నన్నువీడి క్ర
న్నన నొకరుండ వే చనఁగ • నాయమె తత్ఫలముఁ భుజింపః స
త్యనయ ఫలంబు నానుటయు • ధర ఫలానుభవంబయేనియున్
జనునొకొ సామి దేహమునఁ • జక్కనగా ననుభూతి నొందుటల్;

చ॥ గజ విభుఁ బాసి తాపమునఁ • గ్రాఁగు కరేణువు పోల్చి కోసలా
తృజ విభ తొమ్ముపై శిరము • దారివి యిట్లు విలాస మొంది సో
లి జగతి వ్రాల సంతి పురి • లేచు యరమ్ముల బాది కొంచు దుః
ఖ జనిత బాష్ప తోయములఁ • గ్రాఁగుచుఁ దోఁగుచు స్రుక్కి వెక్కుచున్.

చ॥ వినము భయంబుచేఁగుడిచి • విహ్వల మందుచు వ్రాలు కైవడిన్
దెనచెడి నేలఁగూలుచుఁ బ • తిన్ దివమందు భజింపఁ గోరి ని
రవ్యసన మనస్కలౌచుఁ బ్రతి • మాకృతిఁ దాల్చిరి ప్రేమరంపె ని
వ్వసుమతి వేతొకండు చెడు • వస్తువు గల్గనె పోలఁ జూచినన్.

పీ॥ ఉప్పుకంబుల తీర • మొప్పారు కడలిచే, బలసిన యీధరా • తలము నందు
దివమున యందుఁ బై • భువనమ్ములందును, కల కులనతుల వీ • రలను పోలు
నకలంక హృదయఁ లెం • దైనఁ గల్గుదురేమి, యనఁగనొప్పి యడవి • నదరువాఁక
గిరిఁ జుట్టి కవియ సు • స్థిరముగా నిలిచిన, కొండపై నెమికుల • కొమరు దాల్చి

తే॥ కొడుకుఁ డాసి దెండము వ్రేలు • నుడువుచేతఁ, జచ్చియును మరణాంతంబు • సత్యమందె
నిలుచు ప్రభునొడలిని వీడి • తొలఁగలేక, కిట్టి పలవించు చుండిరి • చుట్టు మూఁగి.

చ॥ మనుజుల బంధహేతువగు • మాయ యనం జను చోట మీను చే
రిన జననాంబురాశిని త • రింపఁగఁ దారకమంత్రరాజు నొ
కను గొను వారి పోల్కిఁబ్రభు • కామిను లర్వదివేలమందియున్
మనమున దార్ద్రమూని యన • మాన సునిశ్చలతన్ భజింపఁగన్.

తే॥ రాము తల్లి లక్ష్మణు తల్లి • వ్రాలి సోలి, మఱుఁగు చుండ నోరువని సు • మంత్రుఁ దేగి
జరిగినది తెల్పుఁగా రాజ • గురుఁడు వచ్చి, ప్రభుని మరణంబునకుఁ జాలఁ • బరితపించె.

తే॥ వరము లొసఁగి కుమారుని • వసుల కంపి, యార్కుఁడు గతించెనని మది • నడలి యడలి
యభిలోనాప వ్రేల నా • యకుఁడు చావ, తీర్చవడు మాలిమిం బోలె • ఋషివరుండు

చ॥ జరువఁగ దగ్గ సంస్క్రియలు • నల్పఁగఁ బుత్తులయందు చెంత నొ
క్కరుఁడును లేమికిం గురుఁడొ • కానొక మార్గమునెంచి యంతటన్
భరతుఁడు వచ్చు పిమ్మటనె • షడ్ధతిగానొనరింప రాట్కఱే
బరమును తైలరాశి నన • పాయత గుప్తము చేసె నెవ్వడిన్.

చ॥ పతి కిట సంస్కృతు ల్బరువు • పట్టున మీరలు ధీరచిత్తరై
చితిఁ జొరవచ్చుఁ బొందనుచుఁ • జెచ్చెర రాజుల సాగనంపి సం
గతముగ లేఖ వ్రాసి యిది • కైకొని కైక కుమారు రాజు నా
నతి యని వేగ తోడు కొని • నైపుణి రంధని పంపె దూతలన్.

తే॥ సర్వసైన్యాధి పతియును • సారథియును, మంత్రముఖ్యుండు నైన సు • మంత్రుఁబిలిచి
యవసరంబులౌ రాజు కా • ర్యంబులెల్ల, జరుపుచుండును యనుచు నా • జ్ఞప్తియొసఁగె

చ॥ తన కుల దీపకుండయిన • భారణి నాథుఁడు స్వర్గమేగెఁ ద
త్తనయులు చెంతలేరు నృప • ధర్మము నాశిల కంతఁ దాఁకఁ బృ
ద్విని తగఁగాతు నంచుఁ జను • దెంచి న కైక వడి భాస్కరుండు తూ
ర్పున నుదయించె నిర్జరులు • పుణ్యులు మ్రొగ్గఁ బయోధి మ్రోగఁగన్.

సీ॥ చింతింపఁ గూడని • చెన్నునఁ జింతించు, చుండిన వారలు • నొడలు మఱచి
కూర్కిన వారును • కోదండ పాణియు, నిటనె యున్నాఁడని • యెంచినారు
నగు జనంబులు లేచి • యంబుద శ్యాముని, గానక మనమున • గానిచెంది
మూయని కన్నులు • మూసి మనల నిట్లు, చెఱువ నెంచి న వని • చుఱిగినారు

తే॥ ధరణిఁ బొరలిరి దెసలకుఁ • బరుగు లిడిరి, పడిరి లేచిరి కుందిరి • వందినారు
మనల దుఃఖసాగరమున • మునుఁగ విడిచి, జాతి పోయెను రఘురామ • చంద్రుఁడనిరి.

సీ॥ చెడుపని చేసె రా , ముఁడు తగునే యిది? దండక భువిలోనె , యుండదేమి?
వెదకి చేరక యున్న , నెదలోన నూటట , నందఁగాఁ గలమెర , వంత యేని?
అరదంపుఁ గందువ , యరయుదమా యని , చని కొంత దూరంబు , గని జనములు
మరలె నయోధ్యకే , మనఁరాము తేరని , పోయిన ప్రాణముల్ , పొండినట్లు

తే॥ తలఁచి తలఁచి మేఘముల్ , జలధిఁ గలిసి , ఘోష మొనరించు తీరునఁ , గూడి యార్చి
త్రాచు కాబొంది పై నమ్ము , తంబు దొరకి , మరల జీవముల్గొంచిన , కరణినొంది

ఉ॥ త్రోవ తొలంగ కుండఁ బురి , త్రోవనె స్యందన మేగుదెంచు నా
ప్రావను గాంచి మించిన య , పార ముదాన లయంబునాఁడు లో
కావలిఁ గప్పి ముంచికొని , యవ్వలఁ జెల్లెలికట్ట లోసకిన్
లోపు పయోధిఁ బోలి జను , లుం దగఁజేరిరి పట్టజస్తలిన్

ఉ॥ చేరి ప్రభుండు నాకమును , చేరెన యంచును రామవుండు కాం
తారమె చేరెనంచు విని , తద్దయు దెందము కుంది క్రుళ్ళ కా
రీరము కీఁచు వోవఁ దల , రెణ సౌలసెన్ జనమెల్లఁ; గాలపున్
మేర తొలంగదేని మర , ణించునె జీవి తపించుచుండినన్?

సీ॥ ఉనులు లీఁగిన పతి , కొదవని వారును , వసుల కేగిన రామ , వునకు నల్లె
దుఃఖమన్ చెఱయందు , తూలి తపించెడి , వారలఁ గాంచి తా , పనవరుండు
నేనును తలఁపంగ , రాని వంతకుఁ జిక్కి , యే చావకీ గోడు , చూచుచుంటి
నని సమాశ్వాసింప , నమ్ముని పల్కుల , నందలు బడబాగ్ని , కలికి వేల

తే॥ మీటకుండు కడలివోరె , నూటిల్లి , రట నుదారుఁడో భూదారు , నాజ్ఞ యనెడి
నాకుల తపఃఫలంబున , నట్టనడిమి , రేయి వెళ్ళి నాతని విచా , రింత మింక .

6. గం.గా పటలము. (69)

ఉ॥ కాటుక కొండయో? మరత , కస్థిరమో? జలపూర్ణ మేఘమో?
నీటి సమాహమో? యనఁగ , నిర్మల సుందర విగ్రహండు ఘో
రాటవి త్రోవ మేని జిగి , యర్యమ కాంతిని గప్ప నేగ న
ప్పాటల గంధితో ననుజ , వర్యునితోఁ జరితార్థ బావుడై .

ఉ॥ లేదన నొప్పు కొను లవ , లీ లలితాంగము నీలవేణి క్షీ
రోవధివెన్నఁబోలిన మృ , దూక్తులు నిండుతపంబు వంటి శు
ద్ధోదము వంటి శీలమతి , వొప్పు మనోరమతోడ రాఘవుం
డాడటఁ గాంచె మత్తకల , హంసము హంసియుఁ గూడి యాడుటల్ ,

అ॥ కాము బాణములను , రాము కోదండంబుఁ , గొలిచి గెలుచు కనులు , గలుగు సీత
రాఘవేంద్రు చరణ , రాజీవములు హసి , యించు పంకజముల , నంచుఁగాంచె .

సీ॥ మకరందమును పరి , మళము గుప్పెడు వేణి, నెలవంక బోల్పొసల్ , గలుగుసుదతి
జానకితో రాను , చంద్రుడు మేఘము, మెఱపుతో వచ్చెడు , తెఱగు దాల్చి
నాగంబు పిడితోడ , నడచు చందంబున, నడచుచు సుషిర ని , నాద సరణి
తంత్రి విరావామ్మ , తంబు కరణి దేనె, వలెను చక్కెరపాగు , పగిడినమరి

తే॥ చెలవమైన పల్కులు గల , చిలుకవంటి, సీత కన్నులఁబోలిన , చెంగలువల
మళ్లతోఁ గల్పు తీసెడు , మగువ మిన్న, లూడ్చి కుప్పవై చుటగాంచె , నొప్పుమీఱ

అ॥ మద మరాళ యాన , హృదయంబు నందించు, కేనిగ్గాని యనుట , యెఱుంగ కుండ
విభునితోడఁ జనియె , విహరణ లీలల, నించు గానుగలను , కంచుఁద్రోవ.

సీ॥ చిందమ్ము లెక్కుడు , చిందించు నాణిము, త్యములు వెలుంగు ప , ద్మాకరముల
హంసలు నిద్రింప , ననువై న తోఁటల, సంకు పుర్వులుగల , సైకతముల
సుమము లొత్తుగరాలు , సుందర వనముల, వర హేమమును వెలి , వటచు నదుల
వరివెన్నులను మేయు , వదనంబు లిందు క్షీ, రంబులు గార్చు హే , రంబ సమితి

తే॥ తేనెఁ గ్రోలఁగ వ్రాలిన , తేంట్లులేవ, వారి దుముకుచు లేచెడు , వాలుగలను
హంస లట్లు చెలులు మున్న , ప్రాద చయములఁ, గనుచుఁ గోసల దేశంబుఁ , గడచివనిరి.

చ॥ పరిధి గలట్టి కాంతులను , భాసిలు భూషణ భూష్యతోడ న
ప్పురుషులు మేటి క్షేత్రముల , పొల్పెన లారెడు కోసలంబు దాఁ
టి రయమెసంగ వేదము ప , తించి మహత్త్వము నొందు శాపసే
శ్వరులు వసించు తీరములు , భాసిలు గంగను చేరి రంతటన్.

తే॥ అచటవసియించుమునులుమా, యఖిలవినుత, పాత్రమగుసరమార్తంబు , వచ్చెననుచుఁ
గొతుకంబున వచ్చి య , క్కమల నేత్రుఁ, గాంచు వేడుక మూఁగిరి , కడఁకతోడ.

చ॥ మతిఁ దలఁపంగఁ బల్కునణు , మాత్ర మధంగని ప్రేమరూపమున్
క్రుతులకు దాటి వెలుపరి , కుద్ధ సుధామయ మూర్తి నమ్ముని
ప్రతతులు చర్మ చక్షువుల , బిందుర మోదముతోడఁ గాంచి రం
దితర గృహస్థు లెయ్యడల , నేని వరాంగులఁ గాంచుకై వడిన్.

తే॥ వంశ ధరుగు ముని వరుల్ , పద్మనేత్రుఁ, బాల కడలి వెన్నను పోలె , బరిగణించి
కనులఁ ద్రావును నెదుటను , గంతు లిడుచు, నిగచు పాటలతోడ స్తు , తించి నారు.

తే॥ ఇలు వీడిన కొడుకుల , నెల్లవేళఁ, దలఁచి తలరుచు వెదకుచో , దనయు లొకట
వచ్చిచేర సుతంకంఠమై , వచ్చు తండ్రు, లం బలెన్ వచ్చి కనిరి ము , దంబు గొనిరి.

తే॥ అతఁడు నడచు మార్గాయాన , మఱి స్వనేత్ర, బాష్పశుద్ధ జలంబుతో , బరఁగనార్చి
మృదుమధుర వాక్య సుమముల , నెద గదించి, చెడని ప్రేమామృతంబు భు , జింపఁజేసి

తే॥ వనము లందుండి యేర్చి తె , చ్చిన విశుద్ధ, కంద మూల ఫలంబులఁ , గాన్కలిడుచు
విమలతేజః కుటంగట , వెలయు గంగ, యందు నీరాడి వేల్చి ర , మూరగింప.

చ॥ తగ నిటు ప్రేమ పూర్ణులగు , తాపసు లాడఁగ రామ భద్రుఁడున్
మగువలలోన దీపమన , మాన్యత గన్న విదేహ కన్యతోఁ
బొగడఁగ దేవ సంఘములు , పూర్వము బ్రహ్మ కరంబుతోడ నిం
బుగఁదన పాదముం గడుగు , పూత జలంబుల మున్నె నత్తతీన్.

ఉ॥ గంగయుఁ గేలు మోడ్చి కడుఁ , గమ్ర మృదూక్తుల నిట్లు వల్కె శ్రీ
రంగ దురస్థలాః ఘన త , రంబగు పాపము గల్గె వార లా
రంగ మునిగి పాప నిక , రంబుల నాయెడ వీడువారు న
న్నుంగను తండ్రి పీవిట్ల ము , నుంగ భజించితి నేఁ బవిత్రతన్.

ఉ॥ నాగ కులేశ కంకణుఁడు , నాక నదీ జటిలుండు శైలపు
న్నాగ తనూజయు న్నిలిచి , నందన మందునుఁ గంచుచుండ, నా
భోగ మనుష్యతం దెలుపఁ , బుట్టిన రాముఁడు మున్ని లేచు నా
బాగు రహించె గంగను క , పర్వమునన్ ధరియించు పోలికన్.

చ॥ జనకజితోడ మున్ని నృప , చంద్రుఁడు లేచుట చూడఁదొల్లి శ్రీ
వనిత కరంబు వట్టికాని , పన్నుగ వెండిని పోలు పాల వె
ల్లిని ఫణి తల్పుమందు వవ , శింశువు వీడి జగంబుఁగావ లే
చిన రహ దోఁచె బుణ్య జన , సేవిత శైవలిని జలంబులకా.

సీ॥ కొనును గాంచి తీఁ , గలు పుయి లోడంగ, ననుగు నడక కోడి , హంసలొడుఁగఁ
బదముల కెదవడి , పద్మముల్ తేలంగఁ , గనుల కలికి వాలు , గలు తొలంగఁ
బారాణిచే నీరు , వన్నియ మీఱంగ, మృదుస్థయంగ యగు , మెలఁత మిన్న
పతి భుజంబును కర , పంకజమునఁ బట్టి, పూత తోయంబుల , మునిగి లేవ

తే॥ కూలి జటలోని జిల్లేడు , రేలపూల, గందముం బొంద నట్టి గం , గా జలంబు
కుసుమవేణి క్రొవ్వెదలోనఁ , బొనఁగు పుష్ప, వాననయుఁ గస్తురియుఁ గొని , పరిమళించె

చ॥ తరఁగలుపై నురుంగులఁ గ , దల్చుటచే నరవాండు వేణి కా
భరము గలట్టి పెద్ద మగు , పం బలెఁ గానఁగ వచ్చు గంగ సం
బరమున సీతఁ దృప్తి పఱు , పం గొని పెంపుడు తల్లి కైవడిన్.

దరఁగ కరంబు చాచి ప్రమ , దంబునఁ దీర్థము లాచ్చె నొయ్యనన్.

తే॥ సీత జడయను జీమూత , జాత మపుడు, విరిసి వ్రాలి నీటను మున్న , విధము దోచె
గంగ నడుమను బ్రవహించు , కట్టియమున, యదక మందున్న పెనుసుడులో కదలెననఁగ

తే॥ నుడులు వడుచు శబ్దించెడు , నుర పరిక్తు, కనులఁ బోలిన పెనువారు , గలు చలించి
మునుకు వెల్లువతో సీత , దోగి లేవఁ, బాం కడలి లేచిన లక్ష్మి , పగిదిఁ దోచె.

చ॥ తొలినాక పాదమే కడిగి , దోషము లెల్లఁ దొలించి కొంచు ని
ర్మలినతఁ జెంది పూర్ణ మహి , మంబు గడించిన గంగ యిప్పుడా
సలిత దేహమెల్లఁ జెలు , చన్ స్పృశియింపఁగ నోచె నింక లో
కులు నరకంబుఁ బొందెదరొ , కోఁ తనయందు మునుంగ భక్తిమై;

తే॥ వార లీరితి లేవున , నీర మాడి, యాశ్రమము చేరి జ్ఞాన గ , మ్యంబు పరమ
వస్తువుఁదలంచిహతవహు , భక్తిఁ గొలిచి, మునులప్రేమంపుటాతిత్య , మునుగ్రహించి

ఉ॥ వేసట కోర్చి తానె యొడ , వించిన యయ్యమృతంబుఁ బ్రీతి స్వ
ర్గానులకున్ భుజింపుఁడని , రాజిల నిచ్చిన మేటి యిప్పు సం
తోసము తోడ మౌనులిడు , దుంపల నాకులఁదృప్తిగాంచె; నొ
వీసర వోవునే తనియు , పెద్దల కొందఁగఁ జేయు కృత్యముల్;

గుహుఁడు రాముని గొనవచ్చుట.

పీ॥ అంత వే నావల , కథికారి దివ్యావ, గా తీరవాసి వి , లాఁకండ్ర మిన్న
కుధర భుజ యుగుండు , కుక్కలు గలవాఁడు, తమ్మటమును జోళ్లు , దాల్చువాఁడు
చీకట్లు గుంపులై , చేరెనన గ నొప్పు, మెఱుఁగారు నల్లని , మేని వాఁడు
తనవెంట సేన రా , దట్టంపుఁ గార్మోగు, క్లాగి లేచి వచ్చెనా , నొప్పువాఁడు

తే॥ కొడుపుఁ గట్టతోదుందుభిఁ , గొట్టువాఁడు, పంబి పంబి వాయించునై , న్యంబుగలఁడు
తలిరుఁ బోలిన కెంపు తూ , పురుగలాఁడు, గజభుజిలవంటిచుట్టముల్ , గలుగువాఁడు

తే॥ తొడల కందంపు టరలాగు , దొడిగినాఁడు, చుట్టు పులితోరలను వ్రేలఁ , జుట్టినాఁడు
తెల్లు నామంబు నుడుటను , దిద్దినాఁడు, భల్లుకాజి నోష్టిషంబు , పరఁగువాఁడు.

పీ॥ పండ్లు కూర్చిన లీలఁ , బరిధ విల్లెడు గవ్వ, లం గూర్చుహారము , లాల్చినాఁడు
జాళ్లు కూర్చిన రీతి , రవళించు నందియల్, పొలుపుగాఁ గాళ్లుకు , బూనినాఁడు
చీకట్లఁ గట్టి చే , ర్చినయట్లుచెన్నాడు, సిగయందు పరివెన్ను , చెక్కినాఁడు
నూనియఁ ద్రావిన , జానున నొప్పారు, నిరుల వన్నియ మేనఁ , పొరసినాఁడు

తే॥ నిడువ కనుబొమల్ మిక్కిలి , వెడఁద తొమ్ము, గలుగువాఁడు కటకు లాళ , కంటరములఁ
బోలు రోషముల్ ముంజేతఁ , పొందువాఁడు, వజ్రముం బోలు మధ్యంబు , పటలువాఁడు

తే॥ పలుకు పొందిక లేకుండఁ , చలుకు వాఁడు, చలువ కంటెను క్రూర దృ , పులు గలాఁడు
నల్ల చిన్నెల ధునెగల , నడుము వాఁడు, జముఁడు నైతము వడఁకెడు , స్వరమువాఁడు

తే॥ బల మతిశయింప నెఱచి చే , పలు భుజించు, శంషుగలిగి వవ్వని నోడు, గలుగువాడు
కినుక లేకున్న విప్పులు , కెరలునట్టి, కిఱకు బెడిదంపుఁజూపులు , గలుగువాడు
అ॥ గంగ దరిని గలుగు , శృంగి బేరంబను, నగరమున వసించు , నాయకుండు
గుహుడు రాముఁ జూడఁ , గొనకొని తేవియల్, మీలు కాన్క గొనుచు , తింజేరె.
క॥ ముదమున బిందలకడఁ దన , ప్రదరంబులు, విల్లు వాలు , వధలి విమలమౌ
నెదయందు నెనరు నిండుగఁ , బొదలు గుహుడు తపసి వాటి , పొంతను విరిచెన్.
తే॥ వేఁటరుల నాయకుండెడఁ , బ్రేమనిండ, గుక్కఁ బోలిన ని సేవ , కుండు వచ్చి
యాజ్ఞ నెఱవేర్చు నున్న వాఁ , డనపు చరితః, కరుణ నేలు కొమ్మకుచు బి , గ్గఱగఁబిలిచె
తే॥ పిలువ విని లక్ష్మణుండట , వేగ వచ్చి, యెవడ పీపు వచ్చిన పని , యేమి యనఁగం
గుర్కురము వంటి మీసేవ , కుండు గుహుడు, పాద సందర్శనము చేయ , వచ్చెననిన

చ॥ ఇచటనె యుండు మంచు వచి , యించి పదంపడి లోని కేగి య
న్న చరణ పంకజంబులకు , నర్మిలి మ్రొక్కి విశుద్ధ మానసుం
డు చితుఁడు తల్లికంటె నెన , రొప్పిన వాడు గుహుండు నావికా
నిచయము గల్గువాడు నిను , నెమ్మిని చూడఁగ వచ్చి నాడనన్.

ఉ॥ రాముడు సంతసించి కొని , రమ్మన రమ్మని లక్ష్మణుండు ప్రే
మామృత మొల్కఁ బిల్వఁగగు , హాఘ్యుడు లోనికి వచ్చి యాస నా
కోమలికంబుఁగాంచి తన , కుం గల కన్నులు ధన్యతఁగొనన్
సేమము తోడ మ్రొక్కియట , నిల్చె గరంబున నోరు మూయుచున్.

మ॥ ఇటఁ గూర్చుండుమ డాసి యంచు కము వం , కేకుండు వాక్రుచ్చు నం
తటఁ గూర్చుండక యెల్ల మీజిన ప్రియాం , త ర్హుత భావాధ్యుఁడా
దట మీకోరెముఁదెచ్చినాడ మధు మ , త్సృంబుల్ గొనుండన్న మీఁ
దట రాముం డెం నవ్వుతో ననుఁ దపో , ధన్యాత్ములం గాంచుచున్.

ఉ॥ వీడని ప్రేమ పండి ప్రభ , వించిన భక్తి యె ముఖ్య హేతువై
సూదిదగాఁగఁ దెచ్చినవి , చొప్పడు తెన్నఁగ దుర్లభంబులౌ
బోడమి కూర్మివేత సవి , పూతములౌ సుధకంటె వింపులౌ
వేడుకతోఁ గొనం దగిన , వే రుజియించినవార మేకదా;

క॥ మాపిచట నుండి రేపట, రేపకడ సురావగం ద , రింపఁగ వలె నీ
వీపాట వెళ్ళినావం, జేపడఁ గొనితెమ్ము సాహ్య , చిత్తమునఁ జెల్లి;

ఉ॥ శ్యామల దేహుఁ డిట్టులు ప్రి , యంబునఁ బల్కె గుహాఘ్యుఁ డిట్లునున్
భూమిని సర్వ సంపదలు , పొల్పుగ నీయవికావో నీడు తీ

రీమెయిఁ గాంచు కన్నుల స . హించిన కృత్రిమ వేష నేను నీ
బాములఁ జూచి నిన్ను విడు . వం గలనే? యిట సేవ చేసెదన్.

చ॥ విలుగల పీరులందు ఘన . విశ్రుతుఁడాతని పల్కువించుఁ దొ
య్యలి జనకాత్మజం గని గు . జాకరు తమ్ముని మోముఁ గాంచి యీ
బలియుఁడు మేరదాఁటి చను . భక్తిగలాఁడని పల్కుచున్ దయా
విలసితనేత్రుఁ డాతనిని . పేరిమి మాఁడ నుండుమా యనెన్.

ఉ॥ నావుడు రామ చంద్రునకు . నర్మిలిమొక్కి ముసీంద్ర వాటికిన్
గావలియుంచి సైన్యమును . కార్ముకముం దగ నెక్కువెట్టి బా
జావలి చేతఁబూని కటి . యందడిదంబు ఘటించి యంబుదా
రావముఁ బోలు కంఠమున . రాఘవుఁ బ్రస్తుతిపేసి నిల్చుచున్.

ఉ॥ రాజ్య సుఖంబు వీడి యిటు . రాఁ గతమేమన సర్వలోక సం
పూజ్యుని తమ్ముఁ డంతయును . పోలఁగఁ దెప్పఁగ నానిషాద సా
మ్రాజ్య విభుండు చింతిలిధ . రాఠమ పెద్ద తపించియున్ ఫల
ప్రాజ్యత నొందకుండెనని . వండురెఁ గన్నుల నీరు చిప్పిలన్.

చ॥ పరవిన చీఁకులన్ పగఱు . బాఱుగఁ దోలి దిశల్ జయించి యు
త్తరదిశ నిల్చి పాలన ము . దంచిత లీల నొనర్చి కీర్తి సం
భరితముచేసి సర్వజన . మాన్యత పెల్లుగడించి పెద్ద ని
ద్దరగాను నాజితే వడినె . తోయజ మిత్రుఁడు క్రుంకె వెన్నెనన్.

చ॥ ఉరవడి సంజ కర్ణముల . నొప్పుగఁదీరిచి రాఘవేంద్రుఁడున్
సురసుధ వోలు సీతయు వ . సుందర వర్ధిలు శాద్వలంబునం
బొరసిరి నిద్ర కార్ముకము . పూని సుమిత్ర సుతుండు తెల్లవా
ర్వజకును కన్ను మూయక క . రంబు మెలంకువ నిల్పెఁ గాపుగన్.

ఉ॥ ఎండలు కాయు హేమగిరి . యింబు చెడన్ విలసిల్లు ప్రాజ్యరుక్
షండము లీను వజ్ర మయ . కాంచన భూషణుఁ డర్కవంశ్య చం
ద్రుండు షృంగేంద్ర సన్నిభ గ . తుండగు లక్ష్మణు నివ్రచేర నా
యంద కయోధ్యఁజేరు దిన . మందున రమ్మని పల్కనామెయున్.

తే॥ వీరనిది లక్ష్మణుని విధి . మీఱలేక, యతని పాదపద్మములకు . నతి యొనర్చి
యార్యః పీయాజ్ఞ తలఁదాల్చి . యల్లెవత్తు. ననుచు వెడలె నిద్రాదేవి . యచటి నుండి

చ॥ కమల నికేతనాఁశయగు . కాంత విదేహ సృపాత్మజాతతో
విమలుఁడు రామచంద్రుఁడట . విం బవళించుటఁ గాంచి యెట్టి గా

రములను పొందు నంచుడు , రక్కన రీతి విటం బరుండె హా :
యమవిధి యంచు లక్షణుడు : నశ్రులురాల్యచు నిల్చె బొమ్మనాన్.

మ॥ పరికానిం గరియాభముల్ బలయు లే , వం జుట్టు చుట్టాలతో
శరముం గూర్చిన వింటితో గుహుడు ప , జన్ లక్షం జూచి ని
ద్దుర గావించెడు రాముఁగాంచి మిగులన్ , దుఃఖించి కన్నీటితో
రురముల్ వెల్వడు కైల లీల నిలిచెన్ , సంత ప్త సర్వాంగుడై .

చ॥ జననములేని భాస్కరుడు , స్వర్గ సుఖంబులు చావుపుట్టుకల్
దినగతి బోధసేసి కడ , లేటు పథంబును తెల్పఁబూని భూ
జనముల మేలు కొల్పుటకు , జయ్యన వచ్చిన వానిఁ బోలి తా
మునుపటి నాడదంగి మఱి , పుట్టెను పిమ్మటి నాడు తూర్పునన్.

తే॥ పంకజంబులు తేరిపై , బరంగు భాను, మండలముఁగాంచి వికసించె, మఱియునొక్క
నల్ల సూర్యుఁడనందగు నాథుఁ గాంచి, పీత మోముఁ దమ్మియు విక , సించె నపుడు

చ॥ పగజకు భీకరం బయిన , బాహులకుం దగు కార్ముకంబు నొ
ప్పుగ ధరియించు రామపుడు , పొల్పుగఁ దీరిచి కాల్యకృత్యముల్
మొగనలఁ జేరి నావికుల , ముఖ్య గుహంగని గంగ దాటఁగాఁ
దగు కలమొండు దెమ్మని ము , దంబున నానతి సేయ సంతటన్.

చ॥ మనమున వీడలేని ప్రియ , మండనుడైన గుహండు భక్తిమై
జనకజకుండ మాల సుమ , సాగర నీరద నీలరత్నవ
రునకు, బ్రణామముల్ నలిపి , నొచ్చి కనుల్ వెనఁ గ్రుమ్మరించు వాః
కణములు వెల్లవై పఱవఁ , గై ముకుళించి కడంక నిట్టనున్.

పీ॥ వనమాలిఁ విను మా ని , వాన మసత్య ప, ద్దతిలేని శుద్ధ కాం , తార భూమి
అక్షిణ బలమున , నలరారుదుము మేము, భవదాజ్ఞ మిగుల న , ల్పంబ యైన
శిరసా వహించి చే , సెడము మమ్మెల్లర, నీ బంధువులు గాఁగ , నెమ్మి నెంచి
నీ వనవాసంబు , మా వనంబునఁ గడ, పంగ నర్ధింతు మా , ప్రభుఁడ వగుచుఁ

తే॥ దేవె కొజ్జలు దివు లార్థించు నెజిచి, కలవు తోడుగాఁ గుక్కల , కరణి నున్న
యల్పమైన మాప్రాణ చాయంబు గలదు, వసులు గలవు గంగయును దాపుననెగలదు

పీ॥ పట్టఁ బోలిన చరమ , పట్టముల్ గలవు భు, జింప నింపగు పండ్లు , దుంపలుండు
నూఁగు లాడుటకు మే , య్యూలలంబోలు, కలముల పైభాగ , ములును గలవు
పరుగెత్తఁదగు కాళ్లు , బలువిండ్లు గల కేలు, గలవు దుస్సాధముఁల్పుటవు సేసి
నంబర వీధి ను , న్నట్టి వస్తువునైన, గడియలోఁ దెచ్చి యాఁ , గలము మేము

తే॥ విల్లకాంబ్రాజ్ఞ నెఱవేర్చు , వేటరులును, బలియు రేఁబడి లక్షలు , కలరుమీర
 లొక్కదినమేని మాయాకుఁటిక్కయందు, నిలిచి మము ధన్యు లంజేయుఁడెలమితోడ

ఉ॥ ఆతని వేడికోలు విని , హర్షముతోఁ జిలునవ్వుతో హృద
 బాతము నిండు ప్రియ రము , వర్షుడు వల్కును వీరశేఖరాః
 హృతములైన యావగల , పుణ్య జలంబులఁ గ్రుంకి పెద్దలం
 జేతము రంజిలన్ గొలుపు , చేసి యనంతర మిందు వచ్చెదన్.

తే॥ అనుడు నింగితజ్ఞుండగు , నాగుహుండు, పడివడిం జని యొకపెద్ద , పడవఁదెచ్చె
 జలజనేతుగ్గుడు మౌనుల, నెలవుగొనుచు, దమ్ముతోఁ జంద్రభారితోఁ దరణినెక్కె

ఉ॥ ప్రాణముఁ బోలు రాముఁడు త, రంగిణిలో నడపింపు వే యనన్
 నాడెముతో మరాళ మటు , నావ తరంగములందు పోవ ని
 స్త్రాణ వహించి తాపసులు , సంకటమున్ భజియించి చింతమై
 బాణలి వైచు మిర్యముల , భాతిని వాడిరి రాము పోకత్తె .

ఉ॥ పాలను గెల్చు పల్కుల నృ , పాల తనూజయ్యఁ దమ్మి నెచ్చెలిం
 బోలిన రాముఁడున్ నదిని , పుణ్య జలంబుల మీలతోడుతన్
 బోలఁగఁ గేల వారుకొని , పొల్చుగఁ జల్లుచు నుండఁ దెగ్గతో
 మాలిమి నడ్చు నావ పటి , మం జనెఁ గర్కట మేగు కైవడిన్.

ఉ॥ చందన నైకతస్తవి ప్ర , శస్త్ర సురావగ కాంతి పుంజముల్
 చిందుమణుల్ తళత్తళలు , చెంద. సుగంధ జలేజ రోమరె
 ట్టందన మొంది తేటగు త, రంగములన్ కరముల్బటించి తె
 చ్చెం దన దక్షిణంపుఁ దట , సీమకుఁ జేర్చు పయోధిఁ జేరుచున్

కా॥ ఆర్యుం డావలి తీర మెక్కి ప్రమదం , భారంగ నచ్చో సుహృ
 ద్వర్యుం గాంచుఁడ జిత్ర కూటమునకున్ , దారిన్ వెనం జూపి నీ
 కార్యం భారయ నేగు మన్నఁ జెలిమిం , గావంగఁ బ్రాణంబులున్
 స్తైర్యం బొప్పఁగ నీయఁ దగ్గ గుహఁదా , సత్య ప్థిరుం గాంచుచున్.

ఉ॥ ఏనును వెంటవచ్చెడు న , దృష్టము పొందుడునేని రాఘవాః
 కాననమందు దారి వెఱుఁ , గన్ వలఁతన్ మఱి పండ్లు దుంపలున్
 దేనెయు మీకు వేళకొగి , దెచ్చి యొసంగు పదిన్ పవర్థుఁడన్
 జాను కుటీరముం జలువఁ , జాలిన బ్రోడను వెంట వచ్చెదన్.

ఉ॥ దుష్ట మృగంబులన్ దిశలఁ , దోలుదు శుద్ధ వనస్థంబులన్
 గష్టము లేక రోసి వెనఁ , గాంతును కోరిన వస్తు జాలముల్

మృష్టము గాఁగఁ దెత్తుఁ బని , మేకొని చేయుదు రేయి వేళ వి
స్పష్టముగాఁ జరింతు నెడఁ , బాయక యుండెద వెంట వచ్చెదన్.

చ॥ పలువగ దుంపలన్ శిఖరి , పై లభించినఁ గెల్లగించి తే
వలఁతినీ చాలదప్పు నడ , వన్ జలమెచ్చట నున్నరోసి తే
గలుగుదు విల్లుదాల్చి మిము , గాతును కంటిని తెప్పవోరె నే
నలుకను దేవికిన్ శ్రమము , నందను వీడక వెంట వచ్చెదన్.

చ॥ మురువగు వక్షముం గలుగు , మోహనరూపః యభీష్టమేని సం
బరమున నాబలంబుఁ గొని , వచ్చెదఁ గాచెద నొక్కవేళ ము
ష్కరు లెవరేని శాత్రవము , నల్పి పయింబడిరేని తొల్ల నే
నిరవుగఁ దాఁకి ప్రాణముల , నిచ్చెద వేఁదెద వెంటవచ్చెదన్.

చ॥ అనుచు గుహండు భక్తిమెయిఁ , బ్రార్థన పేయఁగ రాముఁ డిట్లనున్
వినుము సుహృత్తమాః సుగుణ , విశ్రుతః ప్రాణముఁబోలు వాఁడ వీ
యనుజుఁడు నీకుఁ దమ్ముఁడు ల , తాంగి ధరాత్మజ నీకు మిత్రురా
లును భవదాజ్ఞ కేను మఱి , లోఁగిన వాఁడ నొరుండ నొడునే?

చ॥ శ్రమముల నొందు నంతఁ గద , సౌఖ్యము గల్గును జీవకోటికిన్
వెనుక సుఖంబుకై నడుచు , వేధ వియోగముఁగూర్చెనంచు నీ
మనమున నెంచి చింతిలకు , మానుగ నల్వర ముంటి మయ
క్కొను మనమొప్పు సోదరులు , కూరిమి నైదుగు రైతి మియ్యెదన్.

ఉ॥ కాలవిపర్యయంబునను , కల్గి నీలుంగు భరింపఁ దోడు కాఁ
జాలిన నీదు తమ్ముఁడు య , శస్కరుఁ దొక్కరుఁ డున్నవాఁడు నా
కేలలి నేరితో నయిన , నేల పగల్ జనియించు? నీవు నీ
ప్రోలికిఁ బొమ్ము నే మరలి , పోయెడు నాటికి నిన్ను గాంచెదన్.

ఉ॥ అచ్చటి బాంధవ ప్రతతి , నారయ నీ యనుజుండు గల్గెన
ట్టిచ్చటి ఘట్టలం గరుణ , నేలఁగ నేరు గలార్చు పల్కమా?
నచ్చిగ నీకు బంధువులు , నాకును బంధులు గారొ? వారలన్
బెచ్చగు దుఃఖ మొందఁ దగ , వే? మదనుజ్ఞును వారిఁ గాపుమా.

ఉ॥ ఆనతి మీఱలేక మది , నంగద వీడఁగలేర చూచు వా
రీ నరుఁదేదొ రోగపదె , నేమొ యనం జను శృంగిభేర భూ
జానియు వీడుకోల్వడసె , జానుగ భూషలు దాల్చుకేకిఁబోల్
జానకి లక్ష్మణుండు రము , చంద్రుఁడు పట్టి రరణ్య మార్గమున్.

7. వనప్రవేశపటము. 45

చ॥ వెడఁగులు పోడిమిన్ వలఁచు , వేశ్యల దెందమునోరె జెమ్మ యొక్కెడయును కద్దొ లేదొ యని . యేర్పడ శంక వహించు నట్టుల పృథమియు నెండఁ బాటు మిడి . వాండుచు వేసఁగివచ్చువేశ రాముడు వనుదేర మేఘములు . మూఁగెడు జాడలు దోచె మింటిపై .

స॥ గ్రహపతి లేత వెన్నెలల , కైవడిఁ గాయఁ దరుత్కరం బను గ్రహమున నీడ లీన మన , కాండము సోన వెలార్ప గంధ సం గ్రహఁ దనుకూలుఁడై వెలయఁ , గైపున నెమ్మిట లాడఁ జారు వి గ్రహు లేదఁ దాపముం గొనక , కాననపీఠిఁ దరించి రిమ్ముగన్ .

మ॥ ధరణీజాతను గాంచి రాముఁడను దెం , దం బింపు సొంపార నో హరిణాక్షి! యిటు చూడు మింపయిన వ , స్త్రాగిల్ మఱింపించు మే ర్వరపుం జూపెడు నింద్రగోపములు ను , ర్విన్ తేలపూరాసులున్ ధరణీ దేవికి రత్నహార విధి ను , ద్యత్కాంతులం జిమ్మెడున్ .

కా॥ రోలంబంబులు పాడ మద్దెల మొగుల్ , మ్రోగింపఁ బింఛంబులన్ లీలన్ విప్పినటించు నెమ్మిటలు నీ , నెమ్మైనసంఖ్యాక నే త్రాలం జూచుచు నీదు వేనలి క్రియన్ , రాజిల్లకుండంగఁ బే రీలన్ బర్హము ముడ్చుకొన్న వయినం , బింపారగాఁ జూచితే .

చ॥ పరవిన కాంతు లుల్లసిలు , పచ్చని మేనును రాగ వక్త్రమున్ బొరసిన కీర వారములు , పోల శరీష లతాంత రాజిపై విరువుగఁ గూరుచుంట గణి , యించిన నీదు ప్రకోశమందు వ్రా లు రహిఁ జెలఁగుఁ గాంచితె వి , లోలవిశాల మృగాక్షి! యియ్యెడన్ .

తే॥ ఆమ్ర పల్లవ లలిత వ , ధ్వాంగిఁ చూడు, నమలి పిల్లలు జింక కూ , నలును నీదు మేనివన్నియ చూపుల , మేర్మిఁగాంచి తమకుఁ జాట్టంబియె యెంచి , దాయుచుండె .

తే॥ ప్రసవ రాశిలో నిద్రించి , వచ్చుకేకి, పింఛమునఁ దావి యుండుట , పెట్టగాంచి ప్రణయ కోపాన దానిఁజే , రంగనీక, తిరుగుచుండుట చూచితే , తెరవ మిన్న !

తే॥ వికచకంఠే నిజ్జని , విరుల యందు, గండుఁ దుమ్మెదల్ వ్రాల బం , గారునూడు బొగ్గులందున లేచుని , పులను పోలి, వెలయుచుంట వీక్షించితే , విధు విభాస్య !

తే॥ నాగలింగ కలిక నొక , నమ్మిగాంచి, పామవి తలంచి నోటితో , బట్టికొన్న నరణిఁగవి విరి మొల్లలు , సలుపు చుండు, మందహాసము గంటివే , మధుర వాణి :

ఉ॥ కోనల సంచరించు పులి , కూసలు చీకటి ముద్దలన్న చె
న్నునిన హస్తీ పోతములు , నొద్దిక గొల్లలయింటి క్రేపులన్
బునికఁ గూడి వైరమును , పొందక వీడెడు నిచ్చలేక మే
లానిక సంచరించి చెర , లాడుచునుండుట గాంచితే చెలి!

చ॥ ముడువఁగఁదగ్గ పూలు పరి , పూర్తిగఁ బూచిన గుత్పసంతతుల్
దొడిగిన పెక్కుకొమ్మలు మ , దు ప్రసవంబులఁ దాల్చు కొమ్మలొ
క్కెడ దిగి నీరమాడు క్రియ , నింపగు తెల్లని పట్టువల్వకై
వడిఁ దగి తావులం జిలుకు , వారిని మునుట, చూచితే సఖి!

ఉ॥ నీటగు వింటి కొప్పు లలి , నెన్నుదు రొప్పు వరాలకున్నఁ యీ
పాటలి మొగ్గలందు చొరఁ , బాటఁగ లే తెలదేంట్లు మిక్కిలికా
వాటము గాఁగ విచ్చు ప్రస , వంబుల పై కెగఁ బ్రాకి యుండుటల్
హాటకమందు నీల మణు , లంటిన చందము దోచుఁ గాంచితే.

చ॥ పరిమితి మీటి త్రాగు మధు , పాయలు కన్నులు తెర్వలేక బ
మ్మెర గొని పొక్కి మార్గము గ , మింపఁగఁ గానక తూల, నాడు బం
భరములు గాంచి ముందుగను , పాటలు పాడుచుఁ బోవ వెన్నఁ జీఁ
కు రహిని నేగు చుండె నది , గో కనుఁగొంటివె? యంబుజాననా.

చ॥ విరి కయిసేత కన్యకలు , వే యలవాటొనరించు నట్లు బం
గరువు హొరంగు రంగరువు , గల్గిన వేఁగిన కొమ్మ లిందు నీ
పరసితె? నీదు ముంగురుల , యందపు బాలము నంట సూటిగా
బెరయు వినూత్న పుష్పముల , వేడుకఁ జిందఁగఁజేయుచుండుటల్.

ఉ॥ సుందరి! తార హారమును , సొంపుగఁ దాల్చు పయోధరంబుపై
నందు హరిద్ర లేపము క్రి , యన్ సుర తావులు వివఁ బుప్పెడుర్
క్రందుగ రాలపైఁ బడుచు , గప్పుట చేత హిరణ్య ఖండముల్
పొందుగ వానగా విరిసి , భూస్థలిఁ బడ్డ విధానఁ గన్నడున్.

ఉ॥ నీ పదకంజముల్ కరఁగు , నే యని హర్షనఁ ద్రోవ నెల్లెడన్
మోవఁగ మెత్తనౌ కరణి , బూవుల రాల్చిన చెట్లఁ జూడు మీ
దాపలి పూవుఁ గొమ్మలు సు , దామయదేహ! యుడుక్కఁబోలి మో
పోపని నీదు కానునకు , నొప్పుగ లేక చలించె వెల్లనై .

మీ॥ వీరజంబులఁ బోలు , నీ పాదముల నీదు, పాదంబులం బోలు , పల్లవముల
ముసరిన తేటి గుం , పులను గాంచెదె? చీక, టిం బోలు నీవేటి , తీవి యొప్పు

మొగురులఁజూచెదే? భుజములఁ బోలిన, యెల వెదుళ్ళగుముల • లలినిగంటె;
ఈ కోకిలలపాట • లాకేకి గమియూట, లీజింక చూపుల • హేల కంటె;

తే॥ కలియను సూనములు నిండఁ • గలుగు కొమలఁ, బజ్జలటనటఁగూర్చుంట, వర్జి వ్రాయు
పలు తెగల పూల పక్షిల • విలసనంబు, పజలు తెర చీరలం బోలు • వానిఁ గంటె.

చ॥ అనుగల మొందు జానకికి • నర్వమ పంక్తుఁ డిటుల్ వచించుచున్
దనియు విహార పద్ధతిని • దారిని చాల సతిక్రమించుచున్
దినమణి యస్త శైలమునఁ • దేరును నిల్చుట గాంచి రాఘవుం
దెనసితి మంచుఁ బెట్టెను ము • నీశ్వర వాటముఁ జిత్రకూటమున్.

రాముఁడు భరద్వాజు నాశ్రమము చేరుట

సీ॥ మించు ప్రేమను మనసు పూ • రించువాడు, చిరము తిరముగ నిద్రికై • చేయుతపము
పలము గనుటెఱింగిన భర • ద్వాజ మౌసి, పూని భవరోగ వైద్యుని • గానవచ్చె.

క॥ గొడుగును దండము కుండిక, జడముడులును జింకతోలు • సంధించి వెనక
దడఁబడక త్రోవఁగాంచుచు, నడచి యెదురు వచ్చె యోగి • నాథుం డటకున్.

పీ॥ నాల్గ వేదములు ఘ • న క్రమ పదరీతి, సటనంబు సలిపెడు • నాల్కవాడు
నలున సృజించు ప్రా • ణులు నమస్తం బొక, రూపునఁ గాంచు కా • రుణ్యమూర్తి
యెల్ల లోకముల • సృష్టించు నేర్పున, హరినాథిఁబుట్టిన • యపర ధాత
మునినాథ నికరంబు • మన శిరోమణి యగ్ని, పూజ తప్పక చేయు • పుణ్యమూర్తి

తే॥ రాగరాఘవేంద్రుఁడునుమా•ర్చనముచేసి, ముని పదములకుముమ్మాఱు, మ్రొక్కిలేవ
నతని గాఢ పరిష్కంగ • మాచరించి, తపసి వేషంబు గాంచి చిం • తయు వహించె

క॥ చిరము ధరనేలఁదగు నీ, తరుణంబునఁ దపసి రూపు • దాలిచి పనులన్
జరియింప వచ్చు కారణ, మరయఁ దగున యేని తెల్పు • మా? యని యడుగన్

చ॥ జరిగిన వృత్త మాతనికి • స్పష్టముగా వివరింప మౌని నీ
వ్వెరగొని యిట్టి చెయి ప్రభ • వించునె యీ యుగమందు నక్కటా!
జరుగక తప్పనేమి విధి • చక్కటి; గొప్పతపంబు చేయదీ
ధరణి యటంచుఁ జాలఁ బరి • తాపము నొందెను దెందమందునన్.

ఉ॥ వేళల కన్దు వాక్య వర • బింబ సమోష్టి విదేహ కన్యతో
శ్రీ శనికుండవౌ నిను మ • హిం బరిపాలన సేయు మంచు భూ
మీకుఁడు నాహితుండు వచి • యించి యనంతర మిట్లు పంపి జీ
వాళ గడించువాడు భువి • నాటడిఁ బొందక యుండుఁ జెల్లరే!

చ॥ తొడరిక గాఁగ సౌఖ్యమును , దుఃఖము వచ్చుట సాజమేకదా?
పుడమిని దేహి చేయు తన , పుణ్యము పాపము చేత నవ్వియుం
దొడరును మిన్న కిక్కరణి , దుఃఖము నొంసి ఫలంబె? యంచుఁ దాఁ
దడవును రాముధేహము ము , దంబునఁ దోకొని యేగె నింటికిన్.

ఉ॥ పూతగుణుండు యోగికుల , పుంగవుఁడాదటఁ దోడి తెచ్చి స్ర
స్థిత తలంబు చూపి గుణ , పేళల వాక్కుల నాతిధేయమున్
బ్రాతిగఁ జల్చి కాయలను , పండ్లునొసంగి తనూజాలం బరెన్
బ్రీతిగఁ జూడ రాఘవులు , వేడుక నిచ్చిరి రేయి యచ్చటన్.

తే॥ ఇతనితో మనమిట వసి , యిండు కతన, సుగతి గలదని తలపోసి , సుజనహితుని
రాముఁగని భరద్వాజుండు , ప్రేమతోడఁ, గలదు వచనీయమని యిట్లు, పలుకఁదొడఁగె

చ॥ కలవిట నిండుగా జలము , కాయలు పూవులు పండ్లు దుంపలున్
గలిగిన చింతలుం దొలఁగుఁ , గ్రచ్చుటఁ బుణ్యము వృద్ధి నొందెడున్
గలుగద యింతకంటె మఱొ , కండు స్రశాంత సుఖస్థలంబు మీ
రలు మముగూడి యుండినఁ గ , రంబు కృతార్థుల మౌదు మిమ్మహిన్.

కా॥ అంతర్వాహినియౌ సరస్వతియు సూర్యాత్మీయసంజాత యీ
ప్రాంతంబందె సురాపగం గలియు ది , వ్యక్షేత్ర మీతావు వా
క్కొంతుండిందు వసింపఁగా నెడఁద ను , తక్కించు మా బోటికీ
చెంతంజేరఁగ దుర్బ టంబు లభియిం , చెం బూర్వపుణ్యంబునకా.

చ॥ అనియిటు పల్కా మౌనిఁగని , యంజలితో రఘురాముఁ డిట్లనున్
మునివర! కోసలంబునకుఁ , బుణ్యతలంబిది దవ్వగదు మా
జనములు గుంపు గుంపులుగఁ , జక్కన వచ్చి వసించు రిందు మా
యనికి నెఱింగిరేని యది , యెవ్వడు మీరు గ్రహింపఁ జాలరే?

ఉ॥ నావుడుఁ దాపసేంద్రుఁడను , నాయమ యిద్ది నిజంబి యొప్పితిన్
వావిరి నీవసంబుఁ గడ , వన్ దశయోజన దూరమందునన్
దేవతలెల్ల బ్రాంజలి ను , తింపఁగ నొప్పిన చిత్రకూటమే
నీవు వసింపఁ దగ్గ చది , విక్రము నాకముకంటె నింపగున్.

తే॥ మురిపమున నిట్టులను యతి , పరునకెఱఁగి, మూపురును చని పిల్లన , గ్రోవులూఁదు
గొల్లవల్లె లుపత్యక , లెల్లఁగడచి, యమునఁ గాంచిరి కడఁక మ , ద్యందినమున.

కా॥ సారంగంబులు నీరుద్రావుటలు భా , స్వర్వఁశ సింహంబు లా
స్పారం గాంచి పవిత్ర వాహినికి హ , స్తాబ్దంబుల నోడ్చి వి

స్ఫారంబైన ధరా పరాగము విడన్ , స్నానంబు గావించి కాం
తాహారముఁ గొంచు నిల్చి రగ బృం . దచ్చాయ విశ్రాంతికై .

ఉ॥ అవ్వల వాహినిం గడచు , టారయుమా యన లక్ష్మణుండు తా
నవ్వనిఁ గలు వంశముల , నంటఁగఁ గట్టి కలంబు చేసి పై
జవ్వనియున్ రఘూత్తముఁడు , చయ్యన నెక్కఁగ రెండు చేతులున్
మవ్వపుఁ దెట్లగా యుషము , మాడ్కినిత్రోవచు దాఁచె నన్నదిన్ .

తే॥ రాము తమ్ముని భుజ మంద , రంబు లిరుగ, నొక్క ప్రక్కనీరంబు తూ , ర్పుదధిఁజేరె
మిఁగు జలములు పడమటి , మేరఁజేరె, దెప్పవైశంబ యావలి , దిక్కుఁజేరె.

ఉ॥ నారలు దాల్చియుం ద్రిభువ , న ప్రతిమారులు దంతివైరి గం
భీరులు తీరమెక్కియట , విం బహుదూరము వోయి కొమ్మలున్
వేరులు మాడి ధారజేయు , వేడిమి నొంది కనంగఁ జిత్తమున్
నీరుగఁ జేయునట్టి యొక , నిర్జల భూమిని గాంచి రయ్యెడన్

ఉ॥ జానకి యాభువిం గడవఁ , జాలదయంచు విభుండు చింతిలన్
భానుఁడు శీతభాను చెలు , వంబునఁ జందన శీతలత్వముం
బూనెను మాడి నల్లనగు , మ్రోడులు వెంటనె పల్లవించె ఘో
రానల మంత నంబుజ వ , నాకృతి నొందె మనోహరంబుగన్ .

ఉ॥ వేచిన విత్తులట్టి కఱి , వేంద్రపు రాశులు కోసి మెత్తగా
వై చిన పూలఁ బోలినవి , వేఁగిన తీగలు నన్నెఁ గోఱలం
బూచిన చిత్తువోయి సుధ , వొంది భుజంగము లఁదెఁ దృప్తిమైఁ
దోచిన మేఘముల్ గురిసె , దుంపురుల్ భువనంబు చల్లఁగాన్ .

తే॥ హింస్రకులగు వేటరులు ఋ , షీంద్రులైరి, యాకలియె లేక వగవీడి , యల తడవు
పులుల కడఁ జేరి సారంగ , పోతకములు, పాలు ద్రావ సాగిన యవి, భయములేక

తే॥ కొండ చిలువలు క్రూరంపు , గోపమీఁగి, నీటదిగినవి వోరె శాం , తినివహించె
వంశములుచిటపెటమండు , వరుసమాని, కుందరదనలదాహల , కొమరుదాల్చె,

చ॥ కనవు పెరింగి పచ్చనగు , కంబళముం బఱపించి నట్టి సౌం
పెసఁగె మయూరముల్ పురుల , నింబుగ విప్పచు వేశ్యలంబలెన్
బొసఁగఁగ లాస్యముల్ నలిపె , బోయెడు త్రోవల గండుఁ దుమ్మెదల్
దెసలను వైఠికాళి బలె , దృప్తిగ గానముసేసె నయ్యెడన్ .

చ॥ ఫలము లకాలమయ్యుఁ బరి , పక్వములై యిల వ్రాలుచుండె దుం
పలు తమ వేళ్లతోడ వెలి , వాటి కనంబదె భూమియెల్లఁ బూ

పులఁ దరుజాలముల్ సొగసు , పూవివ చానలఁ బోలెఁ; బ్రేమ మ
గలముగఁ గూర్చు శీలమున , కంటెఁ దపం బొకరుండు గల్గునే?

తే॥ బోయ పల్లెయు మునిపల్లె , యాయెఁ గెంపు, వోలె నెడనెడ నారుద్ర , పురుగులొలసె
వృక్షములయందు చింతించు , పెంటులఁ గని, గండు కోయిలల్ ప్రియమున , గారవించె.

చ॥ వెనుకకు వచ్చువేళ విని , పించిన నాథులఁగాంచి ప్రాణముల్
తనియఁగఁ గొగిలించుకొని , దాడికి నంపిన యావతంబు నె
మ్మనముల కైవడిం గుముల , మాడిన యమ్మరు భూమి, గెల్చి వ
చ్చిన ప్రియులం గనం జెలఁగు , చేతములం బలె నయ్యెఁ జల్లన్.

మ॥ మరుభూమిస్థలి దాటి మువ్వ రెల రే , మన్నీ దు గర్భంబునన్
మఱుఁగన్ గరిలు మేఘపాళిఁ గని నం , బ్రాంతాంతరంగంబుతోఁ
గరిణీవారముగాఁ దలంచి గజముల్ , కైసాఁచు నెత్తెన భూ
ధరముం గాంచిరి చిత్రకూటము మునీం , ద్ర ధ్యాన సంవాటమున్.

౪ చిత్ర కూట పటలము. 56

చ॥ వినుత సురాశిన్ మనకు , వేటిమి నొందక యొక్కయాకృతిన్
మొనసి వినిశ్చలం బయిన , పుణ్య పథంబునఁ బోవు రాఘవుం
డనఘుడు సీతకా శిఖరి , యందలి సుందర దృశ్య వీక్షచేఁ
బొనరు పథిశ్రమంబు మఱు , పుచ్చుచు నిట్లను నిండువల్కులన్.

తే॥ అలరుఁ బోడిఁ చూడుమ యువ , త్యకతలముల, నేలకులకీవిధులును త , మాలములును
నీరదములు వారణములు , వేఱుపఱచి, కాంచరానట్టి కరణిని , కాననయ్యె.

తే॥ కువలయాక్షిరోఁ కాంచుము , కొండమీఁది, యురణములుమరకతరత్న , కిరణసమితి
బలయ భానుని పచ్చని , వారువములఁ, బోలి బిలసిల్లు చున్నవి , పూతచరితః

తే॥ మదగజంబు లడఁగు పెద్ద , యుదరములను, దొరయు పాములపొరలు వె , దుళ్లయందు
దగులు కొని కదలుచు నయో , ధ్యాపరమున, సౌధశిఖర ధ్వజము లనఁ , జాలెఁగంటె.

తే॥ పగడములు పొదిఁగినయట్లు , ప్రభలు వెడలు, శైల పార్శ్వంబు లందెల్లఁ , చాలఁబోలు
చమర వాలముల్ గడల వి , ద్రుమగిరిఁద్ర, జనిత నిర్భరిజంబోలు , చాయ గంటె.

తే॥ కవిత సింహ పాటిత గజ , కుంభములను, రాలుముతైముల్ మగువల , ప్రణయజనిత
కోపవేళను రాలు కుం , కుమ విలిప్త, మౌక్తికములన నొప్పారు , మగువ కంటె.

తే॥ శశికి విడిదిగా నెత్తిన , చందమొప్పు, గొనబు కెంపు సొంపులు నింపు , కొండకొమ్ము
హర కపర్దము గాఁగ నం , దలరు యురము, లందు పసియించు గంగ నా , నడరెఁగంటె.

తే॥ తలల మానికములతోడఁ , దరలు పన్ను, గములు చూడఁగా మదకరీం , ద్రములు కెంపు
ముఖ పటంబులతోఁ దోపు , మురువు దోచెఁ, గంటివే సుధామయిఁ కంటి కలుపుదీఱ.

తే॥ రత్నపుటయు శమును దా , రంబు మోచు, ననువుఁ బోలు కొనొప్పు ల , తాంగిఁ కంటె
ననుచు చందన పనములు , నభిముఁగప్పు, నందు చొచ్చి పోయెడుక్రియ , నబ్బుఁదొప్పు

తే॥ అకురెమ్మలఁగొని మూఁగు , నకులఁదోలి, తేనియంగొని కరిణికి , నానఁ గరము
చేత నందిచ్చు నెలవంకఁ , జెనయు దంత , ములను గల హస్తాఁగాంచితే , తలరుదోణిఁ

చ॥ మనుపఁగఁ గర్తయైన హరి , మాయ నడంగి కనంగ రాకయు
న్నను విజితాజ్ఞలైన ముని , నాథులకున్ బయలైన యట్టి భం
గిని తనయందు డాఁగి కొను , కింపురుషావళిఁ గానిపించు పొం
తనము వహించెఁ గాంచుమివి , తర్దికలౌ పటికంపు బండలన్.

ఉ॥ ఆదెడు నెమ్మికంటెఁ గడు , నందము నొందిన కోకిల స్వరాఁ
మోడి యెడదంతోఁ బతుల , మోములఁ గాంచక యల్లఁ నూను నా
చేదెలు తామె వల్లభులఁ , జేరఁ దపించుచు రోయునట్లుగాఁ
బాచెడి కిన్నరాంగనల , పాటల వైఖరి వింటెఁ యుగ్మలీఁ

ఉ॥ ఎక్కిడు విల్లవంటి నుడు , రించుక పంచి కనుంగొనన్ వెదు
ళ్లక్కడ నక్కడన్ దగుల , నారఁగఁ గాటు మరంద విందువుల్
ఘక్కిలి, యందు వేఱరుచు , మేగలి దుంపలఁ ద్రవ్వటించు ప
ల్లక్కల నిందెఁ జూచితె య , హీన సతీత్వ మహిష్ట జీవమాఁ

తే॥ ఎలమిలోఁ గుతుకంబుతో , జలకమాడు, నాడు కోతి నిర్భర జలం , బలమి చల్ల
నెదులి చరిఁజేరి గడ్డయై , మొసఁగు మొగులుఁ, గలచి చలులాడెను మగ , కపిని కంటెఁ

తే॥ వత్తిలేనట్టి యమ్మల దీ , పంబఁ యెండ, పంచి పరికి కాంతులు స్థిర , త్వంబునొందు
కెంపు గుండులు వెవ్వేఱ , శ్రీంధికి దిగు, పెక్కురవి బింబములఁ బోలి , వెలిఁగెఁ గంటెఁ

తే॥ శీలమా యరుంధతికిని , చెప్పుజాణఁ ఇమ్మహావని వేఁగిన , కొమ్మరెల్ల
స్వర్ణ పుష్పంబులం బల్లి , పాదములకు, నెఱఁగి లేచు వారిని పోచు , తెఱఁగుకంటెఁ

తే॥ తలియఁ బోణిఁ యుష్కరుఁడు , తడవు నట్టి, శిఖరివైఁ గొట్టచేల్చాచు , చెయన లరసి
పిట్టలంవోల నొడిసెఁ , విసరుమణులు, మింటఁ జక్కల మాడ్చిని , మెఱయుఁగంటెఁ

తే॥ ఎఱుకు లగురు రత్నలఁగాల్చు, నెగయు పొగయు, మునుల హోమకుండమ్ములఁమొనయు పొగయ
గలిసి పెనుగిరి శిఖరంబు , కరణిఁ బర్యే, రాజవదనఁ కంటివె యంబ , రంబు దెసను.

చ॥ గుఱుగుమ గుప్పు వాసనలఁ , గూడిన దీర్ఘ వివీల కేక భా
రమునఁ జలించు కొనుగం , రామ! వియన్నదిలోన ఋక్ష సం

మము వలె మీలు గాన నగు , కై వడ్డి వట్టిన నిర్వరంబులన్
గొమరుగ రత్నముల్ వెలసి , కుప్పలుగాఁ గనిపించుఁ గాంచితే॥

తే॥ పలుపు కెంపు బండలలోన , నిలుము కొనుచుఁ, బచ్చబండలలోఁగానఁ, బడుచునుండు
కినుకఁగొన్న విద్యాధరాం , గనల యదుగు. లత్తుకల జాడఁగంటివే , లలితవాక్యః

తే॥ జలకమాడు రంభాదుల , జడలనుండి, విడిచివై చిన వినుమాని , విరులతోడ
దొరలినచ్చు రత్నములతో , మెఱపు, పలపు గలిగి పాఱురురులఁగంటె? కలికిమిన్న.

తే॥ వేఁటరులు చేలఁగావంగఁ , బెట్టినట్టి, పలకలెత్తి పాయించుకోఁ , తులను గంటెః
అందికొని చేత నెలవంకఁకందురుడుచు, గొలయగు కొఱవతఁజూచి , తే? లఠాంగి:

తే॥ మాధవీ నికుంజములందు , మగలఁజాసి, వేల్పు మగువలుండిన జాడఁ, దెల్పుచుండ
నల్లనై మాఁడినట్టి యీ , ననలతోడి, తల్పములఁ గాంచితే? సహ, ధర్మచరితః

చ॥ తలఁచిన యట్టి దేవసుధ , తప్పక యానిన వారి మాడ్కిఁ బే
రెలమిని పొందు జానకి? ర , హింపఁగ నీపెను ప్రాఁకులందు దీ
వలఁ దగిలించి యుయ్యెలల , వారక యూఁగుచుఁజెంచువాండ్ర చె
ల్పులు రహిఁ జాడఁగా నశున , పక్షులు వచ్చుచునుంటఁగాంచితే:

తే॥ మేనకాదులు క్రీడించి , తానమాడఁ, గలపమును కుంకుమముఁగల్ప , కంబు లించు
మంగళ ద్రవ్యములు గలి , యంగ నీటి, కుంపురులు పరిమళముఁ, బొందుటను గంటె:

తే॥ అడుకొని మూఁడు జాలకే , యదికమైన, చల్లఁదనము పొంఁతులకు నొ , నంగుచున్న
శిఖరాంబు సూర్యుండు , చేరమేటి, ముకుటముం దాల్పు తీరునఁ, బొలిచెఁగంటె

తే॥ మానికంపు బండల మీఁద, మలసివెదురు, పొదలు రాల్చిన ము త్తయములు వెలుంగ
నంజ మిన్నుంటఁ బర్వన , క్షత్రసమితి, కరణిఁగానంగ వచ్చుట , గాంచుమఱుఁ

తే॥ విజిత వంశ వీణారావ , విసుల శుభ్రః పూచు మోచుగు రెడనెడఁ , బొలుచుచుండ
వనము మండుచు నుండెడు , పగిదిదోచెఁ, గాంచితే దూరభాగంబు , కన్నులలర

ఉ॥ చెందొవలందు గాజులను , చేర్చిన చెన్నునఁ, గానవచ్చుకే
బొందిన జానకీ? కలఁప , యూతము శుండము తోలునంచి గాఁ
బొంది జలంబు నిండికొని , పోయి తపస్యుల కుండికావళిం
గ్రుందుగ నింపుచుండుటలు , గాంచితే యచ్చటి చిత్రలీలన్

తే॥ పంపుతోఁకలు కూర్మికి , పంగు మనసు, గలుగు కోఁతులు పృథ్వులఁ , గనులులేని
తాపనులఁ గట్టలంబట్టి , దారిమాపు, చుండు వేఁడుకఁగాంచితే , యుత్పలాక్షి:

తే॥ పురులు విప్పిమయూరముల్ , మునులహోమ, కుండములనగ్ని పడిరాఁజు , కొనఁగ
చుండుటలు చూడుచుంటెచ్చ , శోదరీ? ప్ర, శస్త్రయతుల చుహిమనెన్న , శక్యమగునె?

చుండుటలు చూచుచుం బె కృ , శోదరీ: ప్ర, శస్త్రయతుల మహిమనెన్న , శక్యమగునె?
 తే॥ చెల్లఫలముల రాల్చెడు , చెడుగుజంబు: చెలఁగు కోతులు స్రుతిని , చిక్కుదీసి
 పోగుచేసి జుండెములకై , మునుల కొనఁగు, చుండుటలు కాంచుచుంటివే , యువిదమిన్న
 తే॥ మావి పసన యరఁటిచెల్ల , మంచి పండ్ల, దెచ్చి యిచ్చు కీశమ్ములఁ , దెఱవ: కంటె
 దుంపలం ద్రవిక్కికొని భక్తి , తోడఁ దెచ్చు, కీటుల నిటఁ గంటివేపైడి , కీలుబొమ్మ:
 తే॥ కొండపరి జొన్న రాగి కం , కుఱను పెదురు, బియ్యమనుములు నీ నన , చెయ్యివంటి
 నోళ్లగల కీరనికరమ్ము , మళ్ళ నుండి, తెచ్చి మునుల కిచ్చుటఁగంటె , మచ్చెకంటి:
 తే॥ దంపములు తేజరిల్లు మ , దానశముల, నెత్తుకొని మ్రింగు భుజగంబు , లుత్తమజన
 ధాతి వినతిమై జటిలులు , పదములూని, త్రొక్కు మెట్లగు టరసితీ , నిక్కులాడి:
 తే॥ చపలనేత్ర: యీ కొండపైఁ , దపముచేసి , కన్నుల ముదశ్రువులు కుండ , కరణిరాల్చు
 వారలకు ముక్తినియ దే , వతలు వచ్చు, మింటి తేరు లెండలఁ బోలె , మెఱసెఁజూడు

చ॥ తపనుని మ్రింగి యాజ్యమును , త్రావిన కుంతముఁ బోలి కాలుఁడున్
 విపుల భయంబు నొందు కడు , విప్పగు కాటుకకంటి: జానకి:
 ఉపగత సూతికాశ్రమము , నోర్వఁగ రేణువులన్ భరించి త
 ద్విపములు నొవ్వనీకొదవి , తేజిచి పట్టుచునుంబఁ గాంచితే:.

తే॥ నీదు మైకాంతి మెఱుపని , విశ్వయించి, ఫణులు పుట్టలఁ దూఱుట , పడఁతి: కంటె
 జలద నాదంబు సింహ గ , ర్జనమయంచుఁ, గలఁగిపాఱు వారణములఁ , గలికి: కంటె.

చ॥ అఱిని గృహస్థ ధర్మమున , యందె తపంబును సత్యమున్ దిటం
 పఱచిన యాజి పుత్రకుడు , పైదలి కిట్టి వినోదముల్ ముదా
 కరముగఁ జూపుచుం జని సు , కర్ములు తాపసు లందు కాసరా
 నెఱఁగి ఘనీంద్రవర్యులకు , నెచ్చగు విందయి యుండె నచ్చటన్.

క॥ వెనఁగల నేటి నాఁజను, నసురుని యుసుఱుల హరించి , యరుణంబయి యా
 కసమున వెలసిన చక్రము, పసదోఁచెం బశ్చిమాద్రి , భానునితీరుల్

తే॥ చక్రధారిత దనుజ వి , స్తారదేహ, గళితరక్తంబు నా సరిజ , కావీ పరవె
 వానినోర విఱుగు కోట , పల్లవోలె, నంద మొందెను మింటలే , జందమామ.

క॥ సుదతులకు ముఖ వికాసము , పొదలించుచు నలిన పుష్ప , ములు ముకుళించెన్
 పదపడిగగనముఁ బోలిన, హ్రాదముల రిక్కులను పోలి , యలరెం గలువల్

తే॥ ఆడు మగ కోతులటప్రాఁకు , లరయుచేగెఁ, బిడులుచంతులుసానువుల్ , వెదక వెదలె
 గాన పిట్టలు నీడముల్ , గానఁ బోయె, జ్ఞాన వేద్యుఁడు సంజ క , ర్జముల కరిగె

తే॥ కొన్నిపువ్వులు ముడిగెను, గొన్నివిడిగె, రామునకు లక్ష్మణునకు సు , ధామయి యగు
జానకికి హస్తనేత్ర కం , జంబు లవుడు, నీరజంబులకై వడి , నేముడింగె

ల క్ష్మణుఁ డు ప ర్ణ శా ల ని ర్మిం చు ట.

క॥ ఉత్తముఁడు సుమిత్రాసుతుఁ, డత్తతీ తనుమధ్యతోడ , ననఘం తుండన్
జిత్తమున నెంచి యచ్చటఁ, డత్తమునఁ బర్వశాల , తగ నిర్మించెన్.

పీ॥ పంగ కట్టల నాటి , పైన నడ్డంబుగాఁ, బొడవైన వెదురులఁ , బొందు పఱచి
నడుమ నిట్రాడుల , నాటి పైవాసంబు, లమరించి పెండియ , లజగఁగట్టి
శాక పర్ణంబుల , జానుగాఁ గప్పిపై , బోద కనవువైచి , బొద్దుగాఁగఁ
బ్రక్కల వెదురుల , బ్రద్దల నల్ల మ, ట్టిని మెత్తి మణిగాన , మొనరజేసి

తే॥ జానకికి రామునకు వేటు , స్థలము లుంచి, వాస్తు శాస్త్రోక్తముగ నెల్ల , పనులు తీర్చి
లోనఁ గుంకుమ పంకంబు , తోన యలికి, గోడలకు నదీ రత్నముల్ , కూర్చియంత.

తే॥ బరిబర్హ విశానంబు , పరఁగఁగట్టి, కత్తిఁగొనివ్రేలు క్రచ్చులఁ , గత్తిరించి
చుట్టు వెలుగు వెదుళ్లతోఁ , గట్టి ననఁ, బఱచి కొవ్వెరుల్ చల్లి , తల్పం బమర్చె.

ఉ॥ ఈవిధి లక్ష్మణుండు ర , యించిన యొప్పుగు పర్వశాలలో
దేవతలన్ భజించి జగ , తీపతి యంబుజగర్భునందు న
జ్ఞానః సన్ను బోఁటి జను , లందుఁ జరాచర కోటియందు నొ
క్కేవిధి నొప్పువాడు తన , యింతినిగూడి వసించె నచ్చటన్.

ఉ॥ మాయను నీఁగినట్టివగు , మానసముల్ శ్రుతులున్ సుధాబ్ధియుం
బాయని లొల్లి తెంకయు న , మస్తము నియ్యదె యంచుఁ బల్కెనొ
చాయను లక్ష్మణుండు కడు , చాతురిఁగట్టు కుటీరమందు నీ
తాయుతుండై రమువ్రతుఁ డె , డం బరితృప్తివసించె నత్తతీన్.

తే॥ జానకీ సుమకోమల , చరణయుగళి, కట్టు శిలాతల మార్గంబుఁ , గడవ నడచెఁ
దమ్ముకరములు గుడిసె నొం , డంగఁగట్టె, సాయమే లేని వారికీ , జగతిగలదె?

క॥ అని చింతించుచుఁ దమ్ముని, గనుఁగొని యీపర్వశాలఁ , గట్టెడు పని యెం
దున నేర్పితి వని నిలువక, కను గొలుకుల నశ్రువులను , కార్చెను తోడ్తోన్.

చ॥ పొలుపగు సంపదన్ భరత , పుత్రున కిచ్చిన తండ్రి యానతిన్
వెలలి వసంబు చేరి బహు , విశ్రుత ధర్మముఁ గాచి భాస్కరుం
బలె వెలిఁగించు నన్నుతి ను , పార్జున చేనీతి సంబంధుల నా
కులతను నీకు మిక్కిలిగఁ , గూర్చితి సంబయె యుక్తమౌ గదా?

చ॥ అనియిటు రాఘవుండనఁగ , నంతటఁ దమ్ముడెడందఁగుంది య
న్నను తగఁగాంచి యిట్టులను , నాయకః యన్నకు సేవసేతకై
యనుజుఁడు గల్గు నిక్కమిది , యారయఁ గష్ట ముఖాంకురంబు నా
టనె యుదయించి కాటనె రు , టంబుగ నిల్చుటెఱుంగవేయనక.

ఉ॥ బన నటుండ నిమ్ము పరి , హారము దీనికి లేదు ధర్మమున్
మానుట కూడదంచుఁ దన , మానస మందు తలంచి సేవపైఁ
బూనికయం గుతూహలము , పూర్తిగఁ గల్గిన తమ్ము చింతయున్
లోన నెఱింగి వాని యడ , లుం దొలఁగిపఁగ నెంచి యిట్లున్.

తే॥ ఉర్వి సంపదలకుఁ దుది , యొండు గలదు, భావి సద్గతి యనెడి లాభంబుతోడి
అతుల సమ్మోద మరయ శాశ్వతముగాన, దీనఁగొఱతయేమున్నది, తెలియుమయ్య

తే॥ తమ్ము రాఘవుఁ డిటు సమా , దానపఱచి, యమరులు నుతింప వ్రతములనాచరించె
తదీని యగు వసిష్ఠనియాజ్ఞఁ, దరలివట్టి, దూతలేమైరొ వారలఁ, జూత మింక.

9. ద హ న ప ట ల ము. (145)

తే॥ సత్య వాక్యలౌ దూతలు , సరగ రేయిఁ, బవలు నిలువక నడచి యా , భరతుఁడుండు
హర్యముం గని తమరాక , యతని తెఱుక, పఱపుఁడని ద్వార్షికులతోడఁ, బలికినా

తే॥ భరతు నానతిఁ గొనుచు లో , పలికి వార, లరుగఁ గుతుకంబు మితిమీఱ, సతఁడుకాం
రాజరత్న కిరీట నీ , రాజితాంఘ్రి, యుగళుడగు తండ్రి సుఖుఁడయి , యొప్పునఁ

ఉ॥ రాజ సుఖుండనంగ యువ , రాజును లక్ష్మణుఁడున్ సుఖాప్తికిన్
భాజనులే కదా? కుశల , వర్తినులే జననుల్? తపోధనుం
దోజకు భద్రమే? యనుడు , నుత్తర మిచ్చుచు దూతలెల్ల వా
రోజు జెలంగు వారనుచు , నుంచిరి భూపతి శ్రీముఖం బటన్.

తే॥ మఱియుఁగల బంధువుల యనా, మయములడిగి, తండ్రి పంపిన లేఖ మ , స్తమున న
ముద్రగల దానిఁద్వరగ వి , ప్పయనె వారి, కిచ్చె న కంబు గాగ ధి , భీష్ట ధనము.

తే॥ మొగమునందునఁ జిఱుఁనవ్వు , మొలకలెత్తఁ, బులకములకు శరీరంబు , కులకముల
నుబ్బి యగ్రజుఁగాంచనౌ , నుత్పకతను, విరులవారిగాజలెను , భరతుఁడవుడు.

తే॥ అరుగఁ బరివార విరతికి , నాజ్ఞయొసఁగి, పెద్దలకు మ్రొక్కి వారి దీ , వెనలఁబొంది
యాయితంబై న తేలిస్తె , ననుజతోడ, నెగడి తిథివారముల గమ , నింప కరిగె.

తే॥ ఏనుఁగుల్ ముందుగా , నేగెను రాజ కు, మారులు బారులు , తీరి చనిరి
సాయధం బగు వీర , సైన్యము నాదుగు, ప్రక్కలఁగ్రమముగా , బలసి వెడలె

నొత్తిరి శంఖముల్ , మొత్తిరి భేరులు, వెలసెను ధ్వజములు , బలిసె ధ్వనులు
మెఱసెను గొడుగులు , బెరసె భూషణ కాంతి, మొరసె నేమి రవంబు , విరిసె సురటి

॥ మ్రోగె బండ్లపై బహువాద్య , ములరవంబు, మూగెగెదేటులుక్రొవ్విరి , మొగములందు
రేగెమిన్ను మన్నలము భూ , రేణు చయము, సాగిభరతుండుమిక్కిలి , సంబరమున

తే॥ మించి సకిలించి తలల నా , డించునవియు, నింగితెగుగునున్నవేడ్క , నెగయునవియు
పోవఁ దగు వేళకేచేరఁ , బోవునవియు, మొగము వాచిన ఎ . నశ్వ , ములునుగదరె.

తే॥ విల్లుకాండ్రు రీఁటెలవారు , మల్లవరులు, చక్రతోమరాసి గదా స్ర , శస్త్ర హస్త
లనుభవం బున్న మావటీం , ద్రధిక విజయ, శీతరగు వీరులును చుట్టి , చెంత నడవ .

తే॥ పోటులాడుదున్నలుకోడి , పుంజులునుపొ, టేళ్లకముఁజులు మఱియుఁబూ , రేళ్లపెంచు
నట్టి వేటరుల్ మనముల , నలరివాని, వెరిటఁగొని వేడుకగ ముందు , వెడలివారు.

తే॥ ఉత్తములు కొంద ఊరముల , నొరసికొనుచు, జరిగి చాల్పాలునని నిల్చి , జన్మమెత్తి
సురలు జ్ఞాసులై యైహిక , సుఖము వీడి, పూర్వనాకలోకము , గొన్న పోల్కినుండ్రె.

తే॥ మధువు చెవులకుఁ గుడిపిన , మాడ్కివజలు, మాగధుల కీర్తనధ్వనుల్ , మలసె దివిని
ఒడలికిని ప్రాణముం బోలె , నొప్పునట్టి, మద్దెల రవంబు లెల్లడఁ , దద్దచెలసె.

క॥ భేరి రుతి మించి విప్రా, శీరవము చెలంగె మేటి , జెట్టుల పెను గ
ర్జారవము మించి వండులు, పేరుకొని వచించు వినుతి , పెలుచం దాఁకెన్

భరతుండు కోసలముఁ జేరుట.

క॥ అడవుల నదులను గిరులను, కడచి చెఱకు రసము మడవ , గనిమలఁద్రెప్పన్
'వడియు వలుద పొలములు గల, పుడమిని కోసలము నేడు , పూఁటలఁజేరెన్ .

క॥ పొలములు మడకల నీఁగెను, పొలముల పైరులను నీఁగి , పోయె జలంబుల్
జలజాసన జలజంబున, నిలువక యేగుటయే గాక , నీఁగె విషయమున్

క॥ పండిన ఫలముల వెటువడి, సిండి రసము దరులఁ బాతె , నిష్పృ మయ్యెన్
మొండగు పువ్వులు విరిసియు, నెండి దిగువ రాలి వితగ , నెఱసెను చుంబన్ .

తే॥ పక్వకాలంబు నెఱుఁగు కా , పరులు లేక, పండి వరిపైరు తలవ్రాల్చి , పాఱుచున్న
మావిపండ్లరసము గని , మలను పొరల, మొదలు మురిసి ధాన్యంబులు , మొలకలెత్తె

తే॥ పక్షలాడు పొలంబులఁ , బనులు సేయు, తిల సుమంబులఁ దెగడు నా , సలు గలారు
పనులు సేయరు మడఁతులు , ప్రణయ కోప, మొంది నట్టులు కలుపు , నూర్వకుండ్రె

క॥ చిలుకలు పలుకులు నిలిపెను, పొలఁతులకున్ దూతి పనులఁ , బోవుట తొలఁగెన్
బలుకవు భేరులు పురవీ, టులలో నుత్పవము రెండు , దొడరక యుండెన్ .

క॥ వేడవు శిరసులు పూవులు, నాడవు చెలిగములు నీట • నాట నెలవులన్
నాడవు పిల్లనఁ గ్రోవులు, కాడవు మాడువుల సువ్వి • కర్ణ భిలములన్

తే॥ వెలయు మొగములు చిలునవ్వు • వీడియుండె, మాడుగులు కావిపొగలను • మానియుండె
దీపములు స్రవకములేక • త్రిక్కియుండె, మరవతుల జడల్ సుమముల, వదలియుండె

క॥ పెరిగినపచ్చని పైచులు, చెలువుల సువకములు రామి • జెడు లోభుల మం
దిరముల వాకిండ్లదన్ • దిరిగెడు యాచకుల మోము • తీరున వాడెన్

క॥ వేలుపులు దూమేగంగ, నాలుకతోఁ బలుకరాని • నయమున సుతే
త్రాకులు పంటల వీడంగ, నేలపొలుపు దక్కె నునులు • నీగు నొడలు నాన్

క॥ అటువంటి కోసలంబును, తటుకున భరతుండు చూచి • తన మదిలోఁ బే
రటమట పడి చెడుగేదో, యిట విన నగు నంచునూర్పు • రెచ్చుగఁ బుచ్చెన్

క॥ మఱి యేగి సత్య భూషుడు, తఱిమెడు నరదంబు కంఠె • దద్దయువడిగా
నెలుకఁ బనిచి యాలో మెలు, పొటయని సాకేతమును న • ముత్కృతఁ గాంచెన్

తే॥ వేవెలుగుఁగని యిబ్బామి, వేల యెల్లఁ దిరిగి యలసితి నిలుపుము • తిందు రమ్ము
వెనుకఁ బోవచ్చునని నిక్కి • పిలుచునట్లు, గాన నగు ధ్వజ పటములఁ గానఁడయ్యె

తే॥ ధర పద్మతి నార్చించు • ధనము నెల్లఁ గోరు వారలు వచ్చితై • కొనుఁడటంచుఁ
గీర్తికాములు పిలిచెడు • కేకవంటి, మురజ నిస్వనములు మున్ను • మొనయ వినుడు

క॥ సధనుల నుండి యిభంబుల, నిధులను దొడ్దగొనువారి • వెఱిఁ గానుకలన్
బుధులును గాయకులును మా, గధులును కొనిపోవు టతఁడు • గానఁడు నగరిన్

క॥ ఆవుల మర వారణముల, మావులఁ బెన్నిధులఁ బడసి • మన్ననతో భూ
దేవతలు నడచుచుండుట, భూవిభునందనుఁడు కనఁడు • పుర వీథులలో

క॥ పురమున గాయను లిండ్లన్, ద్విరేపములు వీణీయలును • తీయని సప్త
స్వరములు వెలిపలుపమి సుం, దరుల కురుల కరణి నొప్పె • దార రహితమై

క॥ కరులను పల్కంకి కలను, హరులను రథములను బిండ్ల • నరిగెడు వారె
వ్వరు లేక నగరవీథులు, శర విరహిత సికత సహిత • యురముం బోలెన్

క॥ ఉర్తనుగుణీయగు • దత్తతీ నగరంబు కాంతి • యందము చెడుటల్
చిత్తమునఁ దల మును జా, యత్తెఱుగున నుండెఁ జూచి • తే పురిఁ యనియె

క॥ అరివీర భయభుజులం, పుర సంస్థితి చూడఁ డఁ • బొలుపటి దామో
దరు సతి వీడిన కలకాం, బు రాళి గతి నొప్పుచుండె • బుధ సుతః కంటె

తే॥ రత్న భూషుండు సింహ ప , రాక్రముండు, నైన శత్రుముండిరుగేల , సంజలిగాని
యిపుడు గలిగిన దొక దొడ్డ , యెడరు సతము, చెడని పురమును నిరివీడు , చెన్నుదోచె

భరతుండు కైకగృహంబున కేగుట.

తే॥ అని పలుకుచున్నయంతలో , న్యందనంబు, నగరుచొర వేగ భ్రతుండు , దిగి విరవిర,
దండ్రివసీయించు నట్టి సౌ , ధంబుచేరె, మనమునందున శంతలు , మల్లడిగాన.

తే॥ ఉద్ధతభుజుఁ డుత్కంఠతో , నుర్విసాధుఁ, డెలమివాడుకవసించు , గృహముసొచ్చి
యెచటఁ గానక యిది యల్పు , హేతుకంబు, గాదటంచు శంకించె మీ , కృతముగాఁగ

తే॥ జనకు పెదకి విభద్ర హ , స్తముల తోడ, వందనము పేయ నుంకించు , భరతుఁగాంచి
యొక్కచేటిక మీతల్లి , యుచ్చుకతను, పిలుచు చుండెను రంధని , పిలుచునంత.

తే॥ వచ్చి తల్లికిమొక్కన , వ్యనిరతనయు, మనసు తనివొందఁ దడవుచు, చనదుతల్లి
దండ్రి సేమంబుండుగ నా , తండు వారు, భద్రయుతుని పలికి యా , వలనుకొంచి

కా॥ తల్లిప్రేమముపెల్లగిల్లఁగను చు , తండ్రిన్ వడిం గాంచ నా
యుల్లంబల్లల నాడుచున్నయది యెం , దున్నాఁదొ నానేత్రమూర్
చల్లంగాఁ గనువాడఁ డెప్పు గడెప్ర , శ్చంబికఁ జాలింపు మే
నొల్లం దండ్రిని కాంచు పిమ్మటనె నా కుత్సాహ మొప్పారెడున్.

అ॥ అట్లు తనయుఁ డడుఁగ , నావంత యుల్లమ్ము, నందు వంతలేని , యతివ తెగువఁ
బలికె ననుర బలము , నడఁచిన మీతండ్రి, సురలెలర్చ దివము చొచ్చె , ననుచు.

ఉ॥ భగ్గునఁ గాల్చునట్టి చెడు , వార్త చెవింబడ నెత్తివెండ్రుకల్
దిగ్గన నగ్గిఁగాలుగతి , దిక్కటి వజ్రముచేత రావి మ్రా
నెగ్గతిఁ గూలు నగ్గతిని , పృథ్విని గూలి చిరంబు శ్వాసమున్
మ్రొగ్గక తెల్విదప్పి ప , ముం బలె నుండె జనంబు జంకఁగకా.

చ॥ మొగమున కాంతి మ్రగ్గ నర , మోడ్చిన కన్నుల సక్రమిందుపుల్
బుగులుకొనన్ పెసం గొజవి , పూర్తిగ వీనులఁ జొన్ను రీతి నీ
దగరము లాడ నిన్ను బలె , ఎక్కొరు లెవ్వరు డెంచుండు చ
ల్లఁగఁ దలకొందురే? యటులు , కర్కశ మానస పెట్టులెలివో.

తే॥ గుహాని కంటె సుందరుఁడు స్రు , క్కుచుసులేచి, సరితపించుచు మఃతినేల , వ్రాలివగవి
వేడిగా సూర్యి వేదన , వెక్కనముగ, నేడ్చి యేడ్చి తుదిం గాంచ , కిట్లు లనియె.

తే॥ ధర్మ విరూలనము చేసి , దయనుచంపి, శీతలోన్నత కరుణకుఁ , జెలుపు చెజవి
మరణ మొందితి వననీతి , మఱచి నాడ, వింతకంటె హెచ్చగు దోష , మెద్ది తండ్రి?

ఉ॥ కోపము ద్రోసి కామమును , గోసి యెడందను లోభసంహతిన్
 లోపము చేసి యున్నతిని , లోకము నేలునుదారః సీత్రజన్
 దాపము పాలుచేసి తగు , దారిని నీకయి చూచుకొంటయున్
 లోపము గాడె? యద్దియును , లోభముగాక యుదారమార్గమే?.

తే॥ ఇనుడు మొదలుగా నీకుల , స్పృహల చరిత, ములను క్రొత్తలు చేసిన , పూతచరిత;
 భర్గుమేర్వంశమగు విల్లు , భంగవజ్రు, ముద్దుకొడుకు నెల్లెడఁ , బాసిపోయి తిల్లు.

తే॥ ఆర్యః ధర్మచరిత్రః యీ , యవనియందు, వ్రుందు వార లేవంశము , నందులేమి
 స్వర్గమున మైత్రిగలవారు , చాలఁగలరు, పోదమని యెంచి యేగితే , భువనవంద్య;

తే॥ తడవు చల్లనై యున్న నీ , గొడుగు నీడ, వజ్రలు పలు జీవు లిప్పుడు , వాడి నిలువఁ
 గల్పశీతలచ్చాయ నా , కాంక్షచేసి, వెడలి నాడివెసేవార , లిడుమఁ గుడువ;

క॥ శంబరుఁ బోలిన దనుజులు, వెంబడి మఱిముట్టరేమి , విబుధులు కడగం
 ద్దంబడి పరుగిడి నీచర, జాంబుజములఁ బడిరె? దాన , నరిగితె చెపుమా?

ఉ॥ శాత్రవు లిచ్చినట్టిధన , సంపద విప్రులకిచ్చి దివ్యులన్
 బాత్రముగా భజింపఁ దగు , పద్ధతిఁ జేసితి వశ్యమేధముల్
 పుత్రులఁ గంటి భక్తి కుచి , పూజ లొనర్చితి వట్టి పుణ్యదా
 రిత్రకః యిట్టి వెచ్చియు భ , రింపని నాకముఁ జేరఁ గోరితే?

తే॥ తండ్రిః రాముడు వట్టిహ , స్తములతోడ, నున్నవాడని నీచేత నున్నప్రభుత
 నతని కీయఁగఁ దలఁచి యే , బ్రతికియుండ, సమ్మతింపఁ డనుచు నిల్లు , జరిగితేమి?

చ॥ అరిది తపోబలంబు భువి , నందమి రామున కీవు మోద సం
 భరితముగాఁ గులక్రమ న , మార్జిత శీరకమున్ ధరింపఁ జే
 సి రహిమహోత్సవంబు విల , సిల్లఁగ నీదు విశాలనేత్రముల్
 గరువము నొందు బాగ్యమును , కాంచవు గావలయున్ సృష్టోత్తమా;

క॥ భరియింపలేని చింతను, భరతుం డిటు పనవి పనవి , బాష్పాకులిత
 స్ఫురితేక్షణుడై, యొకవై, ఖరిఁ దేటి వచించె నిల్లు , కైకం గనుచున్.

తే॥ తల్లియును తండ్రి గురువును , దైవతంబు, జ్యేష్ఠుడును మేరమీరిన , శ్రేష్ఠగుణుడు
 రాముడే కాన నతని పా , దాచులాబ్ధి, ములకు మ్రొక్కక నామది , యలఁత వోదు.

క॥ అనిన ద్విని పిడుగుఁబో, లిన పలుకుల నారి తేలు , లేమ కయిక నా
 తనయాః జానకిహో, ద, మ్మునితో రాఘవుడు వనికిఁ , బోయె ననంగన్.

క॥ అడవుల నున్నాడని తలి, నుడువఁగ కుచి మ్రొంగు కరణి , నొగిలి చుఱియు నే
 చెడుగులు నే వినఁదగినవి, కడమపడియెనో యటంచుఁ , గంపము నొందెన్.

ఉలికి వడంకి న్రూను వడి • యూర్పి యలందురి రాఘవుండు కా
నలకు గమింప దోసములొ • నర్పెనొ? దై వము కోపగించెనో?
యల విధి దార్పె నేమి? మరి • యాద తొలంగెనొ? దేని చేతన
కలక తొలంగఁ దెల్పుము క • కావికలయ్యె మదంతరంగమున్.

తే॥ చెడుగులే రాముఁ దొక్కెడఁ • జేయునేని, తల్లి కార్యంబు వోలె భద్రదమయగును
తండ్రి మరణించు పిదపనే • దాశరథియు, వసుల కేగెనొ? తెలుపవే • యనుడుఁ గైక

చ॥ గురువులఁ దిట్టి కాదు మఱి • కోపము చేతను కాదు దైవముఁ
దొరయదు భానుఁబోలి తన • దొడ్డ కులంబునఁ బుట్టి నట్టి భూ
వరుడు సజీవుఁడై వెలయు • పట్టుననే యతఁడేగెఁ గానలన్
ధరణి తనూజతోడఁ దన • తమ్మునితోఁ జరియింపఁ బుత్త్రుకా;

చ॥ అని తన తల్లి వల్కుటయు • నాతఁడు దోసము లేద యేని యీ
సునఁ బగవారి కుట్రలును • చోపవయేని విధి ప్రకారమున్
బొనరక తండ్రి యుండఁగనె • పుత్త్రుఁ డరణ్యముఁ జేరుచేల? మా
జనకుడు పిమ్మటన్ విసివి • చావఁగ నేల? వచింపవే వెనన్.

చ॥ అనుటయుఁ గైక యిట్టులను • నయ్య వరంబుల నీయఁ గాంచి
వసులకు రాము నంపితిని • వారక రాజ్యము నీకుఁ గూర్చితిన
దనయ వియోగమున్ మదిని • తాళఁగ లేక విభుండు స్వర్గముం
జెనసెను నీవు నా కనులు • శీతల మంద భువిం భరింపుమా.

భరతుఁడు కై కను దూషించుట

ఉ॥ కైక కటూక్తి కర్ణములఁ • గాఢక మున్నె శ్రవంబు మూసె వి
భ్రూకుటిఁదాల్చె నగ్ని వెలి • వుచ్చెను కన్నులఁ జిందె నెత్తురుల్
వాకొన మానె రోమములు • వహ్ని కణంబులఁ గ్రక్కెఁ జెక్కులన్
సోఁకె వడకు కాళుల వ • సుంధర వ్రయ్యఁగ మోఁదె నార్పఱిన్.

ఉ॥ కాళుల నేల గ్రుడ్డుటయుఁ • గంపము నొందె జగంబు మేరువున్
గాలికి వారిధిన్ సుడియు • గంధ గజంబుల నావకై వడిన్
వేలుపుల్లె భీతిలిరి • వెక్కన మందిరి దైత్యులయ్యెడన్
గాలుడు కన్నులన్ మొగిచెఁ • గల్వల సూడును క్రుంకె జంకునన్

చ॥ కలఁగిన క్రూరకోపమునఁ • గ్రాఁగిన యా భరతుండు పాప పం
కిలయగు నామె తల్లియని • గీల్కొను గారవముం ద్యజించి ని
ర్మలాఁడగు రామచంద్రుఁ డెద • మన్నన సేయఁడ యంచుఁ జంపఁగాఁ
దలఁపక యీసడించుచు • దంపడి యిట్లనియెం గటూక్తులన్.

ఉ॥ రక్కసి వీపు నీ చెడు వ • రంబునఁ దండ్రీ గతించె నన్నయున్
దక్కక కాననంబులకుఁ • దారెఁ దపం బొనరింప నిట్లు నీ
చిక్కులఁగూర్చు జిహ్వాకను • చీల్చక నెఱుఁగి విన్న యే నిటన్
దక్కెన యంచు రాజ్యమును • తాల్చిన వాఁడన కానె? పాపిని!

ఉ॥ ఈపును సిగ్గు లేకెడుట • నే నిలుచుంటివి క్రూరరాక్షసి!
నీవిటులాడ వా తెజవ • నే భురికం గొని క్రుక్కకుండితిఁ
ఘోషలయంబుఁ గాచు చరి • పూర్ణ గుణుండగు రాఘవుండు నన్
గావలుఁ దంచుఁ దిట్టనని • కాక క్షమింతునె తల్లి యంచెదన్?

ఉ॥ కూర్మ వచస్సుచేఁ బ్రభుని • గూర్చితి వంపితి వన్నఁ గానకున్
గోరి పీట రాజ్యమును • కూర్చితి నాకయి మాయలాఁడిఁ యీ
తీర్థక ధర్మమార్గమని • తేరెదొ? యిట్లగు నేని ధర్మమున్
గోరక యుండుఁ గాకః జన • కూటము కోరఁగ విచ్చగించునే?

ఉ॥ వంచకురాలు తల్లి చెడు • పద్ధతిచేత సనాతనంబుగాఁ
గాంచిన వంక గౌరవముఁ • గాటికి మున్ భరతుండు పంపినఁ
దంచు జగంబు దూఱ బిడి • యంబున నా తలవంచి మానముం
ద్రెంచి చరించు పీనుఁగయి • త్రిమూర్తు కంటె మఱేమి గాంతునో?

తే॥ తగు సతీత్వము ధర్మ వ • ద్ధతిని వీడు, నిన్ను చేపట్టు పతిని మ్రుం • దించి వరముఁ
గాంచు నీవాక పెనుభుజం • గ మవుకాక, కలికివే? మఱి యెవ్వరిఁ • గలవ నుంటి?

చ॥ పతి యునుఱుల్ హరించితివి • వ్యాధివో? కావు పిసాచివీపు; జీ
వితిము వహించు కంటె వడి • బిడ్డుట మేలటు దోరు; నన్ను గాం
చిలి న్నన మిచ్చి పెంచితివి • నింద దృఢంబుగఁ గూర్చితింక నే
వితిమున నేమి గూర్చెదవో? • ప్రేముడి తల్లివి మిన్న కుందువే?

ఉ॥ సత్యము మీఱలేని జన • నన్నుతు నీవిభు నావిద్రావి యీ
విక్ర్య వింక్షణంబయిన • నిందను గాంచి థరన్ హరించి నం
స్త్రుత్యముగా నుఖింతు మని • సౌక్తితి రాముఁడు వోవ ధేనుకా
పత్యము న్యాయముం జెనయు • పౌరులఁ గాంచియు బుద్ధిమాఱదో?

ఉ॥ ఇచ్చిన మాటనుం గొఱత • యెంచక తండ్రీ గతించె రాజ్యముం
జెచ్చెర పిట్టతే తగవు • సేయుట యంచుఁ ద్యజించె రాఘవుం
దచ్చుగ వాని తమ్ముఁడగు • నాతఁడు తల్లి కుతంత్ర బుద్ధిచే
వచ్చిన రాజ్యమేలెనని • వాడెడు దూఱును నే భరింతునే?

చ॥ జనకుడు తద్వియోగమునఁ , జచ్చుటెఱుంగక కైక దెంద మీ
యనువున మార్పు నొందఁగల , మక్కట నేనని యెంచి నెమ్మదిన్
జన శరీపాలనంబు తగఁ , జల్పఁ గలాఁడని నమ్మి కానకుం
జనియెను గాక యొండయినఁ , జల్పనె రాఘవుడిట్టి పద్ధతిన్.

చ॥ తరణికులాబ్ధిచంద్రుడగు , తండ్రి తలంపది యేదియైన నొ
గురుత మదీయ సేవనము , కోరి యొనర్చుచు నుండినట్టి యీ
భరతుడె లోపలన్ గుటిల , భావము నూనెన యంచు రాఘవుం
డురవుగ నూహ సేయ భవ , దుగ్రహరం బొకతైనఁ జాలదే?

చ॥ వనముల నగ్రజుండు కర , భాజనుడై ఫలమూల సంరతుల్
దిన నిట నేను జీవములఁ , దేకువ దాల్చి సువర్ణ పాత్ర మం
దున రుచులూరు నోగింము , తుష్టిగ మెక్కుటఁగాంచి లోన నే
మని జన మీసడించు? నది , యర్హమె రామపదానుజన్మికిన్?

చ॥ అడవులఁ జేరె రాముడను , నంతనె తండ్రి గతించెఁ గీర్తితోఁ
గదలి విసంబు నా నడరు , కైక వచించిన యా క్షణంచె నే
విడువక ప్రాణముల్ చెడుగు , ప్రీతిక కన్నుల నీరు గార్తుఁ బ్రే
ముడి గలవారి పోల్కి నిది , బూటక మంచు జగంబు పల్కదే?

చ॥ జగములు సమ్మతిం గొనునె? , చాపక యే నపనిందఁగాంతునే?
నగరము నందు లక్ష్మి చర , ఇం బిడి నిల్చునె? యేరి తోడ నీ
తగవు తలంచి చేసితివి , తప్పుడు శ్రోవల నేరుమాపి రి
ట్లగుడు గడించి పొడి మొవ , లంఘనఁ ద్రుంచి యదేమి గొంటివే?

ఉ॥ నీ కొల నోటిచే జనకు , నిల్వనఁ జంపిలి నెంచ మాత్రమా?
లోకము నాడి పోయఁ బెను , బుద్ధిత నన్నము పాటఁ దోలితిన్
లోకము లేచ నిల్పితి వి , అతింత బుద్ధి నెంచ దోనమున్
నీకడఁ గల్గినె? తెగడు , నీఁగెడుమార్గము నాని గల్గినే?

ఉ॥ ఏనొనరించు కార్యముల , వింకను కొండలు విన్నులారఁగాఁ
గానఁగ నిన్ను; నాయెడఁదఁ గానక లోకము అట్లు సేయు; నే
జానున నన్న మోముఁగనఁ , జాయదు? పలక వివాళిని? గరం
బానని వానిఁ జంప దను , న్యాయము చెల్లెను నాదు మన్నికిన్.

ఉ॥ పాపిని వైన నీనరక , భాజనమౌ నుదరము జేరి నేఁ
దోషఁగ నైన పాతకముఁ , ద్రోచి మనో లెల్లఁ దీజ నం

సాపిత ధర్మదేవతయే , సాక్షిగ లోకము చూచి మెచ్చ నేఁ
దాపసి వేష మూని బెడి , దంబగు కానఁ దపంబు పూనెదన్ .

౬॥ జ్ఞానులు పల్కు నీతి వద , నంబులె యాచితి నింతనైన నీ
ప్రాణము వీడితేని చెడు , పద్ధతి యోచన సేయలేక యే
పూనిన దానవున్ వినుత , పూత చరిత్ర వు ధన్యురాలవున్
మానిని వొడు దీని కీక , మార్గము పాచిత మొందు గలునే;

భరతుఁడు కౌసల్య గృహమున కేగుట.

చ॥ అని వచియించి యా భరతుఁ , దంతట నీ చెడు క్రూర కర్మముల్
వనివడిపూని కాఁజలుపు , పాపిని యొద్ద వసింపఁజాల నా
కొనరిన దుఃఖముల్ దొలఁగ , సుత్తమ శీలయుఁ గోసలేక నం
దనయగు తల్లి పాద నలి , నంబుల వ్రాలెద నంచుఁ జయ్యనన్

అ॥ వెడలి యచట రెండు , విధముల కౌసల్య, యడలుచుండ నామె , యడుగుల కడ
పుడమి పగులు పగిదిఁ బడుచు నమ్మా! యని, యవలఁ బలుక లేక , యడలఁ బెలుచ,

౬॥ నాకులు సంతపింపఁ గరు , ఇంబుగ నేడ్పుచుఁ బల్కుఁ, దండ్రి యే
లోకముఁ జేరె; సద్గుణ వి , లోలుభుడ గ్రజఁ దెందు పోయె; నే
కాకినయైన యేను ఎడి , గాఁ జను దెంచుట గోడు చూడనే;
వ్యాకులపాటు దీర్చుదగు , వారలు మీరులు గాక యన్యులే;

అ॥ ధూ! భుజములంబ , దొరులుచు మాయన్న, వరణ యుగళిఁ గాంచఁ , జాలనైతి
రాఘవుండు రాజ్యంబు వీడఁ దగువాడె, వలదు నారు తప్పు , సలిపినారు.

తే॥ పాపు రెల్లరు కులమును , పాడు సేయ, లేను తద్వాక్యముఁ నిశ్చ , యింపలేదు
చెడుగు కడుపునఁ బుట్టిన , చెనఁటి నొట, మునిని శాపంబు వీటుగ , మ్రుందువాడ.

తే॥ చీకటలగొంగ మొదలుగాఁ, జెలఁగు శీఁ వంశమున నొక్క భరతుఁడు, దృవమునొంది
పూర్వగౌరవ మెల్లను , పొలియఁ జేసి, తార్పెనొక నింధ నాచంద్ర , తారకముగ

అ॥ తండ్రి దివిని చేరఁ , దనయుండు వనిఁజొర, గనులు లేని పగిదిఁ , గాంచి నాడు
మోర దుఃఖ జలధిఁ, గూలి తీరముగాన, కందె మునిఁగి మునిఁగి, యడలె ననుడు.

తే॥ కులము నోర్పు సకీర్తనంబు , కుదురుకొన్న, కరుణరూపిణి కౌసల్య , భరతుఁ గాంచి
రాజ్యముం గోరఁడితఁడు నిఁర్రయఁడటంచు, నిశ్చయించి యిట్లనియెను , నెగులుతోడ

తే॥ కలుష మింతయు లేని వి , ష్కపటి వీవు, కైక వంచన మెఱుగవు , గాద! యన్నఁ
గట్టువడిన సింగము వోరె , గర్జజేసి, భరతుఁడిట్లను ధర్మదే , వతయు నుయక.

భరతుడు శపథములు సేయుట

పీ॥ ధర్మంబు చెడఁబ్రయ • త్నము సేయు వాఁడును, కరుణనుంతులయేని • కటికివాఁడు
పరుల వాకిటనిల్చి • పరితపించెడు వాఁడు, పేదలయెడలఁగో • పించు వాఁడు
ప్రాణిహింస యొనర్చి • బ్రదుకు దుష్టాత్ముండు, చామలఁ గత్తితోఁ • జంపువాఁడు
సన్నాసులకుఁ గీడు • సాధించు వాఁడును, బవరాన వెన్నిచ్చి • పాటువాఁడు

తే॥ యాచనాధనమును గొన • నడరువాఁడు, హరిని పరమాత్మ కాఁడను • నవగుణుండు
పోవు గతులకు నేనును • పోవువాఁడ, రామునకు నెగ్గుదలఁచు దు • ర్మతిన యేని.

పీ॥ తల్లి యాఁకలిగిని • తపియింపఁ దన పాడు, కడుపు నించుకొనెడు • కావరుండు
తన నాయకుఁడు రణ • స్థలినుండఁ జేవీడి, వెనుకకుఁ బాతిన • పిఠికిపంద
చరణంబులంబడి • శరణు వేడినవాని, శత్రుల కొప్పించు • స్వార్థపరుఁడు
యతి నిందకుండు ని • యతి దూషకుండును, తఱచుగా ధర్మంబు • మఱచువాఁడు

తే॥ సభను కూటసాక్ష్యమువల్కు • సాహసికుఁడు, నొచ్చువానిని మఱియును • నొంచువాఁడు
పోవు దుర్గుతులకు నేను • పోవువాఁడ, రాఘనకు నెగ్గుదలఁచు దు • ర్మతిన యేని.

తే॥ కలన భీతిల్లి మ్రాన్పడి • నిలుచువాఁడు, కొన్న శరణాంకమును లాగు • కొనెడువాఁడు
పోవు నరకంబులకు నేను • పోవువాఁడ, రామునకు నెగ్గుదలఁచు దు • ర్మతినయేని.

పీ॥ అనఘుల యింద్రకు • నగ్గియిడెడు వాఁడు, నినుఁగుల వధియించు • నీచగుణుఁడు
ప్రాడ్వివాకుండయి • పక్షపాతము పూను • చెనఁటి వేలుపు నింద • సేయువాఁడు
కేళపు కృశింపంగ • క్షీరంబుఁగొనువాఁడు, నిల్లడ గొని హరి • యించువాఁడు
తోడని వచ్చు పొ • ట్తుకను దొంగలు బాధ, వెట్టఁ గాపాడక • వీడువాఁడు

తే॥ తోడివారలాకొనఁడినఁ • దొడఁగువాఁడు, కృతము మఱచినిందించు దు • ష్కృతి పరుండు
పొందు పాపంబు లేనును • పొందువాఁడ, రాఘవున కెగ్గుదలఁచు దు • ర్మతిన యేని.

పీ॥ ధర్మమార్గము తప్పి • దనహర్తయగుజేఁడు, నమ్మించి చెఱచు దు • ర్జయ పరుండు
తనకుల ధర్మంబుఁ దప్పియేగెడు వాఁడు చెల్లననుచుఁ బీడ • సేయువాఁడు
శరణు చొచ్చిన తన • జనమును బాధించి, పాతిపోవఁగఁ జేయు • పాలసుండు
కన్యకం జెఱచిన • కడు కావరుండును, గురుపత్ని మోహించు • క్రూరకర్మి

తే॥ తగుదునని రణమాలను • తాల్చి శక్తి, కొలది పోరక పాటు భూ • తల విభుండు
పోవు దుర్గుతులకు నేను • పోవువాఁడ, రామునకు నెగ్గుదలఁచు దు • ర్మతినయేని.

పీ॥ మంచి వంటక మొంటి • మైఁ గుక్కవలెఁ దన, కడుపుచూచు కొనంగఁగతుకువాఁడు
క్లిబుఁడాయన సిగ్గు • కెరలించి తనకృత్య, ములను తొల్లిటి యట్ల • నలుపువాఁడు

పెద్దల పలుకులఁ , బెడ చెవినిడువాడు, పరుల దోషమె వెలి • పలుచువాడు
నిర్దోషవంశంబు • దుర్దోషయుతమందు, వ్యర్థకల్పనసేయ • నడరు వాడు

తే॥ కలుపునఁ దీవలన్నంబు • చెలుచువాడు, జనుల నోరూర భక్త్యముల్ • దినెడువాడు
పొందు దుర్గుణ లేనును • పొందువాడ, రామునకు నెగువలచుదు • శృతినయేని.

తే॥ అత్త త్రు కార్యంబుల • వ్యర్థపఱచి, క్షణ విసశక్తి శరీర • క్షణముగోరి
దయ దలచి యడులిచ్చు జ్ఞ • ద్రంపుఁడింది, తిడు వాడొందు గరితారు • దొనరుగాత

తే॥ రుయనని పల్కితపియింపఁ • జేయకుండ, నున్నదని యిత్తునని చెప్పి • యురక యొకని
పలుమఱుల్ ద్రిప్పి యలయించు • పాపిగతికి, బోవు వాడ రామునకెగు • పూనియున్న.

తే॥ పగలు గెలుచు భద్రము కేలఁ • బట్టివెళ్ళి, సత్యరోగాస్పదంబయి • నీచులూరు
నొడలిపై నాన సుదతులు • తొడరి నవ్వఁ, బగలు కడఁగు దుర్గుణులు నా • కగునుగాక

తే॥ వనములును గుళ్లు పరిచుళ్లు • పఱచియుండు, తన విలాతిని పరరాజు • అనుభవిన
సంతెలల పాదముల తోడ • శత్రునెదుట, నిలుచు మీనగతులు నాకుఁ • గలుగుగాక

తే॥ అపిఠాచ కార్యంబులే • నరసియున్నఁ, గుక్కనైరోత కూడాని • కుఱ్ఱువొంది
చదిసి చత్తునుగాన • జనుల కడరు, గూడ్పువాని గతులు నాకుఁ • గొలుఁగాక.

చ॥ ఇటు లకలంక మానస మ • మీన గతిం దెలిపించు వాక్యముల్
పటుతర రీతిఁ బల్క దన • పట్టి నుఖంబుల నీఁగి యేగి పి
మ్మటఁ జనుదేరఁ గాంచు గతి • మానిని తృప్తిపఱించి యాతనిన్
దటుకునఁ గొఁగిరించెఁ బరి • తాపముఁగూర్చితి నంచుఁ బల్కుచున్

తే॥ పరమ పూత చేతస్కుఁడౌ • భవతుచెయిది, కైకక్రౌర్యంబు కొనల్య • గనినయంత
స్తన యుగంబున దుగ్ధంబు • జాలువాట, శోభ మోర్వర మోఱువాడ • స్రుక్తిమేధె

తే॥ తలఁపఁ దలఁప చునసుప్రంగి, తలరి కరఁగి, పసపు నాయుడు యుత్తమ • పాపివేంద్రః
మీకులంబున నిసువంటి, పేడిగుఱులు, పుట్టలేదని దీవించి యట్లై తడవె.

తే॥ చిన్నతమ్ముడు మఱిచుటి • చిటిచి లేచు, శోకమున విక్లబుండయి • సురిఁగి తల్లి
చరణముల వ్రాలఁ గొనల్య • సరగనెత్తి, వల్లవత మీఱ నూరార్చె • వానికుంచు

క॥ అత్తజి వసిష్ఠుడచటికి, తొత్తేరఁగఁ గాంచి తండ్రీ • జూపంగదె యొ
నత్తమః యని పదములఁ బడఁ, జిత్తము తలరంగ భరతుఁ • జేచ్చెనురమునన్

దశరథునకు శత్రుఘ్నుండు దహన సంస్కారాలు సేయుట.

క॥ నాయనః మినాయన చని, యీయెడ కీరేదుదినము, లేగెను పుత్తుల్
చేయంగఁ దగిన విధులం, జేయుదు గాకనుడుఁ దల్లి • చేయుమ యనియెన్.

ఉ॥ అనతి యిచ్చు తల్లిచర • జాబ్బములన్ శిరమందు చేర్చి య
 మ్మాని కులేంద్రు వెంటఁ జని • మానుగ ధర్మముఁగావ జీవముల్
 దానముసేయు దీర విను • తంబు సనాతన ధర్మమూర్తి నా
 జానగు తండ్రి దేహమును • జాలి దగుల్వడఁ గాంచె నొక్కచోన్.

కని ధరఁబడి పొరలుచు రో, దన మొనరిచి యంతఃజిన్ని • దపుఁ జాయను పొం
 దిన మేనిని కన్నీటన్, మును ము న్నాడించి పూత • ముగఁగావించెన్.

వేద విదులు పెను చింతను, భూదారు కళేబరంబు • పొలువగు రవముల్
 మేదురముగ మ్రోఁగఁగఁగొని, యాదట బంగరు విమాన • మందుంచి రొగిన్.

భూరమణ సమూహంబొక, తీరమువలెఁ దోచి కుమిలి • తెరలుచు నుండన్
 బొరులు జలనిధి ఘోషము, తీరున రోదించుట • తీరి గుమ్మలై.

సారథులు హితులు మంత్రులు, వీరులు సేనాధిపతులు • విరివిగఁ గనులన్
 నీరము గార్చ విమానము, వారణ పృష్ఠమున నుంచి • పదిలించి రొగిన్.

భేరీకాహళ మురజా, ద్యౌరవములు జాలి వుట్ట • నడరుట చూడన్
 బొరాంగనా? కన్నుల, వారక మోడి కొని యేడ్చు • వై నమ తోచెన్.

హరులు కరులు తేరులు భూ, సురులు సృపులు నడవ రాజ • సుదతులు వెనురా
 సర విభుని ప్రేతముం గొని, సరయూ తీరంబు చేరె • జన సంచయముల్.

చేరి మహిసురులు తెలిపిన, తీరునఁ గార్యంబు లెల్లఁ • దీరిచి భరతా
 వారమ్ము జనకునకు సం, స్కారము లొనరింపు మనుడు • సంయమి యనియెన్.

నీతండ్రి కైకవలనన్, చేతము రోయంగఁ గలఁకఁ • జెంది ప్రతినమై
 వితోడి వాని తెంచెను, ప్రేతక్రియఁదీర్పఁ దగవు • వీడుము వత్సా.

ఉ॥ నీవలన్ గులానుగుణ • నీతి విపర్యయ మందె నన్న యా
 భావము తెల్పునట్టి వహి • వానిని తెంచెన యన్న తోడనే
 తా వికలత్వ మొంది ధరఁ • దాటెను; రాజటు వల్లెనెప్పు డీ
 పాపన చిత్తముం డెలిసి • పాల్పడునే యిపు డట్టి జానకున్?

చ॥ ముని యటు పల్కా మాటవిని • మూర్ఖులి కొందొక తేజీ మేలు మే
 లని కడు మార్చి వెక్కి మది • నాచఁగఁ బూనిన నాఁగకుండఁ బొం
 గిన పెను వంతచేఁ గుమిలి • కీడ్చడి గద్గదిక స్వరంబుతోఁ
 బనవుచు నెల్ల వారు వినఁ • బల్కెను రాలు కరంగు జాలితోన్.

చ॥ తుదకిటఁ బ్రేత కృత్యములఁ • దూకొన నర్హుఁడఁగాని నీచుఁడన్
 బదపడి రాజనై ధరణి • పాలన కర్హుఁడ నైతిఁ జెల్లరే;

హిదరిన సూర్యవంశ్యులగు , పూర్వలలోనొకరుండు నావలెన్
గొదరిన యిట్టి కీర్తి గయి , కొన్న మహాత్ముడు కానవచ్చునే:

అ॥ నీరిది పచ్చ మావ , సుంధరాధ్యులు తమ, విమల ధర్మముననె , వేల్పులైరి
ఎన్న నేను పుట్టి , పిన్న నాడేనడ, పీల్గ నైతిఁ దనువు , బెంచి చెడితి.

అ॥ కాంచి పెంచు తల్లి , గాదిలిగూర్చిన, మేలు బిళెఁ యెట్టి , మేల్మి గలదిఁ
డిందు లేక గాచు , పెంకాయ గెల గూబ, ద్రోక్కు కాయ రీతి , దోచినాడ.

తే॥ పలు విధంబుల నీరీతి , బలుకు చడలు, భరతు నూటడఁ బల్కి త , ద్వంశ గురుడు
తదను జన్ముని గొని చేయ , దగిన కృత్య, ములను క్రమముగా జరపించి , పూర్తిచేసె

చ॥ చలనము నొందు పూ లకల , చందము నొందిన రాణులెల్ల భూ
షలును తదంగముల్ మెలయ , శైల మయూర చయంబు పత్తముల్
వెలయ నికుంజముల్ తులగ , లించు వనంబునఁ జొచ్చు కైవడికా
జ్వలనము నందు చొచ్చిరి వె , నన్ మనముల్ పరితృప్తి జెందఁగన్

ఉ॥ తమ్ముల వైఖరిన్ శశి వి , ధమ్మున రాణుల మోము లంద చం
దమ్ములు దోచ వహ్నియు ము , దమ్మునఁ జందన శీలిగాఁగ దెం
దమ్ములఁ దృప్తిమైఁ బతి ప , దమ్ములతోడ గమించుప్రీతి చే
తమ్ములు చల్లఁగాఁ గొను ప , దమ్మును పొందిరి కాంక్ష తీరఁగన్.

తే॥ వారలకుఁ జేయఁదగు శ్రీయల్ , వరుసఁ జేసి , యరుగుదెంచెను శత్రుమును , డన్నకడకు
నాటుదూటను నాకుతా , యాద తావ, భరతుడింటికి నేగెఁ బె , స్వనట మునిగి.

తే॥ భరత శత్రుమును లంతట , బది దినములు, యుగములం ద్రోచినట్టు , నొగిలి త్రోచి
పైతృకంబుల విద్యుక్త , భంగిఁ గొఱత, వడక పూర్తి గావించిరి , కడఁక చెడక

చ॥ నియమిత పైతృకం బెదుట , నిల్చి యొనర్చు పసిష్ఠ మౌని య
వ్యయ గుణకాలులైన ముని , వర్గముతో భరతుం గనం జనెన్
నయ విధులైన మంత్రులును , నాథుడు లేని విలాతి దుఃఖ సం
క్షయములఁ బొందు సంచతని , గానఁగ వచ్చిరి వృద్ధపాళితోన్.

10 ప్రయాణ పటలము. 58

క॥ కరుణాసుస్థిర చిత్తులు, పరమంత్రులు మౌని జన వి , భావనుడు సభన్
బరగునని సంతసంబునఁ, బుర పృథ్వుతోడ వచ్చి , మ్రొక్కిరతనికిన్.

క॥ సిద్ధులగు మునుల తోడఁ బ్ర, సిద్ధులు పండితులు నృపులు , సేనాపతులున్
వృద్ధులు కవులును గాయకు, లిద్దగుమని భరతు బలసి , యేర్పడ నుండన్.

క॥ మతిమంతుఁడగు సుమంత్రుఁడు, తతమతి భరతునకుఁ దనదు . తలఁపు విశదమా
వితమగు ముఖ చిహ్నంబులఁ, బ్రతిభాశాలియగు గురుని , వదనముఁగాంచెన్.

తే॥ మంత్రి సంజలను వసిష్ఠ , మౌని నోటఁ, గాక సంజలతో బాగు , గా నెఱింగి
ధరణిఁ బాలింపు మిదిసీకు , ధర్మమనుచు, దెలియునట్లుగ నిట్లని , పలుకఁ దొడఁగె

చ॥ అరయుము నావచస్సు సుగు , జాకరః విప్రులు వృద్ధులున్ మునుల్
నరపతు లాదిగాఁగల జ , నంబులు నీకడ కేగుదెంచుటల్
తిరముగ నీతియున్ దగవు , త్రైవ్యక నెక్కొనఁ జేయుకోసమే
విరివిగఁజెప్పనేల? యిది , విశ్రుత పద్ధతి నీవెఱుంగవే.

చ॥ ధరణిని ధర్మమునైఱయఁ , దాల్చుట శ్త్రీయధర్మమంచు నీ
వరయవె నీమనంబునః స , మంజన రీతిగ దీజగంబునం
బరమున సౌఖ్యమిచ్చు నిది , పావన మానసులై న వారలే
జరపఁగఁ దగ్గకార్యమగు , సజ్జన సన్నత సద్గుణాన్వితాః

తే॥ అరసి చూడంగ రాజు లే , నట్టి భూమి, నలినమిత్రుండు లేని ది , నంబు సరణి
కలువ చెలిలేని రాతిరి , కరణి జీవుఁ, దెడలు నొడలి వడువునగు , నృపకుమార.

తే॥ నాకలోకంబునను దైత్య , లోక మందు, నికను గల లోకములయందు , నెన్నఁదేని
జీవులను గావ నొకఱేడు , చెలఁగఁడనుచు, వినఁగరాదింత, దాకనుఁవిమలచరితః

చ॥ క్రమముగ నిశ్చయించి మఱి , కాంచిన బ్రహ్మ సృజించినట్టి స్వ
ర్గమునను భూమియందును సు , ఖ స్థితిఁ బొందిన జీవరాశియున్
సమనెడు ప్రాణికోటి యగు , సర్వచరాచరముల్ విభుండు లే
కమరిక నుంట యే జనులు , నారయ రప్పడు నిప్పు దెప్పుడున్.

మ॥ హరినాథీ కమలోద్భవుండయిన బ్ర , హ్మందొట్టి పుణ్యాత్ములే
ల్లరు కీర్తించు యశంబుఁగాంచి సుజనో , ల్లానంబుగా నీ ధరా
తరుణిం జేకొని కాచిరింత దనుకన్ , ధన్యాత్మా యీనాఁడు కా
పరుల స్నిగి వయోధిలోఁ బగులు నా , వంబోలి యల్లాడెడిన్.

మ॥ తనయాః తండ్రి గతించె నన్నయును కాం , తారంబులం జేరె నీ
జనయశ్రీ వర సంగృహీత ధరణి , సామ్రాజ్య మిద్దాని నీ
వసుకంపక గుణసంపదన్ మనువుమా , యక్షిణ రజమతిన్
జనముల్ మంత్రులు మేముఁగోరిన యభీ ,ష్టం బిద్దియే నావుడున్

తే॥ కనులనిండ బాష్పములు , గ్రమ్మనతఁడు, గరళముం దినుమంచు ని , కక్కుచ్చిపలువ
వడఁకు వానికంటెను గొప్ప , యడలుపుని, గడగడ వడంకి పుడమిని , పడియె సురిఁగి

అ॥ వడఁగి వడఁగి నల్క , తడఁబడ నయనముల్ , ముడుగ నాఁడువారి , మొగిని వగవి
ప్రాణములును వాడఁ , బడపడి తెలివొంది, తన తలంపు డెలియఁననియె నిట్లు.

అ॥ మూఁడు లోకములకు , మూల కారణమగు, జ్యేష్ఠుఁడుండ నేను , శీర్షకంబు
కొడుపుటరయ గురులు , నొడువు ధర్మంబుమెస్య , చల్లి కార్యమందు, తప్పుగలదె;

అ॥ దుష్టురాలుకైక , దొనఁగు సదుర్థిని, యుత్తములగు మీరె , యొదవి పలుక
నడుమ రెండు యుగము , లెడలఁదుననుచున్, కలియె వాసెననుచు, చలఁతునిపుడు

అ॥ రాజనభను నిలుచు , రాజిర గుణులారఁ, నలున మొదలు నేటి , నరులపఱకు
నన్న యుండఁ దమ్ము , దవని న్యాయంబున, నేలినాఁడుండె , నేని చెప్పఁడ.

ఉ॥ నీలి తొలంగకుండు పెను , నేమ మిదేయని మూడలించినన్
భూలమున్ భరించుటకు , బూని యొడంబడు వాడనే? మహీ
నేతగ రామునే యటకు , నేదొడి తెచ్చెద మత్కుల క్రమా
నీత కిరీట మాతనికె , నెక్కొన నిచ్చెదఁ జూడుఁ దిందఱున్.

ఈ॥ నాచే నయ్యది కాదయేని వని న , స్నం గూడి పద్నాలు గేం
డ్లా చండబున నారలున్ జడలున్ , య్యందాల్చి తృప్తిం దడఁ
శ్రీచెన్నారఁ జరింతు నడులు మఱే , రీతిం బ్రశంసించినన్
మీచెంతం ద్యజియింతు జీవములఁజు , దీ యంచు వాక్రువ్వఁగన్.

చ॥ భరతుని పల్కులన్ విని న , భానదులెల్ల నెఱానుఁ మేదిని
వరుఁడట మున్నెరామునకు , బట్టముఁ గట్టఁగ నమ్మరించెదం
దిరి సురభూమిఁజేర వగ , దింది ధరారమఁ ద్రోవెచ్చె చితు
ర్వర విను వోలె మీకుల యు , వ ప్రపంచొకరుండు గల్గెనే?

తే॥ పుడమిఁ బాలించి ధర్మంబు , బ్రోచి ఆస్ప, ములను కావించి పెంచంగఁదలయునేమి;
ఈ చతుర్దశ భువనంబు, లెడలి చనిన, నీదుకీర్తి సుస్థిరమయి , నెగడుఁ గాక.

తే॥ అనుడు భరతుండు రసరమ్మునపుడపిరిచి, రాజపదయొగ్గుండైన శ్రీరాముఁడోడి
తేర నరిగెవ మని వాటి , భేరి మ్రోగఁ, జేసి నైవ్యంబు పయనింపఁ , జెప్పు మనియె.

క॥ శ్రీకరుఁడు భరతునాజ్ఞ గు, జాకర శత్రుఘ్నుఁడంత, సరయంజేయన్
లోకమునఁ దిదీన బ్రజక , వా కమ్మలఁజుఁబోల లేచెఁ, బటు మోషంబుల్

ఉ॥ ఇంద్రియ నిగ్రహాత్ములు ము , నీర్వురు లాదిగ భూమిఁ గల్గు రా
జేంద్రులు వీరులున్ జనులు , నెల్లరు రాముఁడు రాజటంచు ని
స్తంధ్ర విఘోషణంబు విని , రద్దయు నార్పిరి మోచ సంభృతిన్
సాంధ్ర నివాద ముద్ది శ్రవ , ణంబుల జుట్టు సురాహృతం బొకో;

మ॥ భరతుం దన్నను కేతనాంచల పటు , ప్రాంచస్మహాభోగ సుం
దరమో నీ పుటభేదనంబునకు మో , దంబారఁ దో దేరఁగాఁ
దురగ న్యందన దంతి వీర భట సం , దోహంబు వే లెమ్మనన్
బుర పాథోనిధి కట్టి చాటు చెనసెం , బూర్జేందు జన్మంబు నాన్

ఉ॥ ఎన్న యుగాంత కాలమునఁ , నేడైట లేచు వయోధి సప్తకం
బన్న యటుల్ చమూ సమితి , యానము సేయుచునుండఁ గాంచుడున్
మున్నుగఁ గైక యాస చెడి , మూలము ముట్టఁగఁ జెల్లగిల్లె; నా
మన్నని యదు పౌరులకు , మక్కువ పొంగఁ దొలంగె నంగదల్.

తే॥ కరులు తేరులు తురగముల్ , ధరణిఁగప్పె, ఘన పతాకలు గగనంబుఁ , గప్పివైచె
వాహినీ పాద ఘట్టనన్ , వడిగలేచు, రజము సరసిజాసనుని నే , త్రములఁగప్పె

తే॥ రుద్రుఁడీలోకములనెల్ల , రుత్త చేయు, దినమునం దోచుధ్వనికంటఁ , దివిరెఘ్రోత
రాముఁగాంచు నుత్సాహంబు , ప్రబలమైన, యానకంటెను నైన్యము , త్యధికమయ్యె

తే॥ రాజ్యమును వీడినట్లె పు , రంబు వీడి, వృక్ష సంకీర్ణచుగు మహా , విపినమునకు
చామయనుమించుతోఁ జను , రామమేళు, మిదియ యనఁ గరేణువులతో , నేగెఁగరులు

మ॥ అరవిందంబుల యందముం దెగడు నఁ , మృక్పాదలైనట్టి సుం
దరులన్ వెలుగు కరేణు గాంచుచులు వే , నానంబులన్ వీడి యా
తరణి యూర్జితాన న్నీలాన న్నీలాన న్నీలాన న్నీలాన న్నీలాన
గరి నుండెంబులై న్నీలాన న్నీలాన న్నీలాన న్నీలాన న్నీలాన

తే॥ వేదనం గూర్చు భాస్కరు , వేడినార్ప, జలవ శీతరంబుల వడిఁ , జల్లుచుఁ జను
తలుదు ధ్వజ పటావళులు కో , దండ పాణి, గనక, చింఠించు కాంతల , గతిఁజలించె

ఉ॥ ఉన్నత మూర్తియైన రవి , యొక్కటఁ జెక్కగు రూపు బొంది పైఁ
దిన్నగఁ బూర్ణచంద్రు లరు , దేరఁగఁ గంధర సంఘ మురి పైఁ
బ్రన్ననఁ బరి్య యొక్కమొగి , బంధుర రీతిఁ జరించె నన్న యా
చెన్నున వెళ్ళినారు నృప , శేఖరు లెల్ల మదేభపాశై.

మ॥ ఒక పాథోనిధి తేర్లపై వెదలె వేటా , క్కం డిభశేణిపై
నొక నీలాంబుధి వాజి సంచయముపై , నొక్కట్టి యిద్ధాత్రిపై .
నకలంక స్థితిఁ బోవఁ గాహళ మృదం గాది ప్రణాదంబు మూ
ర్ఖ కదంబంబునఁ బండితాళి కరణిన్ , రాణించె మౌనంబునన్.

చ॥ సురుచిర లజ్జయున్ గుణము , సౌమ్ముగ సౌమ్ములు చాల్చు పొంచె వే
సరి ధరియింపమిన్ సహజ , చారుత వేయపులున్ మరు ల్గా

బెరసిన మందయాన లట , నిం గొను రాముని చూడఁ బోవు సం
బరమున నేగినారు కుసు , మంబులు రాలిన వల్లులో యనన్

మ॥ చతురంబోది పరీత భూతల మహా , చక్రంబుఁ బాలించు భూ
పతి పంకాను గతాతప త్త్రము పయిన్ , భాసిల్లమిం జేసి యా
ప్యతనా వారమునందు పిన్నగొడుగుల్ , వే పర్వ నక్షత్ర సం
తతు నొప్పార విధుండు లేని నిసి నాఁ, దాల్చెం బ్రభాహీనతన్

చ॥ చను సడచేత దిక్కులును , చాలిన విస్తృతి లేనివంచుఁ దె
ల్పిన గురు సేననే యచల , లీల వహించిన దన్నచోఁ జతు
ర్వననిధి వేష్టితం బగుచు , వర్తిలు ధారణి నొక్క చానయం
చు సదల యంచుఁ బల్కు మను , జూల్ నిజమారయ సత్యవంతులే?

తే॥ గంద మగురువు కుంకుమ , కలపములును, తారహారములేక లేఁ, తయును వలుఁద
యైన కుచములు వేఱు భూ , షాలిలేమి, నబ్బి డెలనీరుకాయల , యంద మొందె.

తే॥ తరుణి కుచలేపమైన చం , దనము చేత, విరుల సరులచే ముఱుఁగయి, పరఁగకుంబ
గుములు పొదలును లేనట్టి , కొండలవలె, వీరుల బలిష్ఠ భుజములు, వెలసె నచట

ఉ॥ తావి పొగల్ గుఱుక్కొనని , తంబిము నొంచెడు వేణులారు నే
జీ విమలాక్షులయ్యెడ గ , జింప కలంక్రియలెల్ల మానఁగా
మేవిన యంజనం బధిగ , మింపని కన్నులు, గెల్చి యావలన్
బోవిడఁ చాఱలం గడుగఁ , జొల్చు కుతారముఁ బోలి రాజిలెన్ .

తే॥ రజిత కింకిణీ విరహిత , రథములట్లు, సఖుల పిఱుఁదుల మేఘలా , స్వనములేదు
మధుప రులలేని వికచ ప , దృములరీతి, చివురు టడువుల నందెల , రవములేదు.

తే॥ తాల్పచగిన హారాదులఁ, దాల్పకుంబఁ, దలరు నడుము లూపిరి విడఁదరుణమబ్బె
తైక పాడు వరంబు లీ , కలువ కంట్ల, నడుములకు మాత్రమే మేలు , తొడరఁబోలు

తే॥ రాఘవుఁడు వీడి చనుటచే , రమణాచరిన, సిరియుఁ దప మొనర్చఁగ దవ్వఁచెందెననఁగ
మరుఁడు దుస్తర దుఃఖాద్ధి , మజిఁగె ననఁగ, లెక్క లేనిసేనహారంగు , దక్కియుండె

క॥ దివి భువి దిశలను ముంపఁగఁ, దవిలి యుబుకు నుదధి యుపమ , దగునన నెట్లాఁ
దివిరి నడచు చమువు స్వయం, భువు కనులను మనసు మించి , పొలిచెన్ దారిన్ .

క॥ కదలి జలముఁద్రావుటచేఁ, బుడమి తిరముగాఁగ నిలువఁ , బూనుటచే గ
ట్టడఁచుటచే నైన్యముద్రా, విడ భాషా స్రష్టఁబోలి , విలసిల్లెఁ గడున్ .

తే॥ వెడలు నా జాల గోపాఁ, మడరు జనము, సిరియు వీడుటచే సొంపు, చెడి యయోధ్య
అల యగస్త్యుఁడు జలమెల్ల , నాని విడువ, సురిఁగి చేదృడ్డి యుండిన , శరధిఁ బోలే

క॥ వనముల సుఖేత్రంబులఁ, బెను మ్రాఁకుల నదుల • బృథివిం • గనుచుం
జను సేన త్రోవ నెఱి సే, యని సాకేతంబు వీధి • యనఁ దగి యుండెన్.

క॥ ఘన గజముల మదజల వా, ననఁ దక్కఁగ విరులొ సరులొ • చందసమో మేల్
పునుఁగో కస్తురియో కూ, ర్చిన కలవ మొ తావి విరియఁ • జెందదు సేనన్.

క॥ మనుజులు కల మెక్కి చనెడి, వననిధికంచెను విశాల • వాహిని యందా
వనితల మధ్యము దక్కన్, ఘన తాటంకాది కాంతి • గప్పదు కనులన్.

తే॥ మురజ కాహ శాదికములు • మ్రోగఁకునికి, నరుగుచున్న చమూసమూ • హమ్మచూడఁ
బృథుల కుద్యంబుపైనఁ జి • త్రింపఁబడిన, ప్రభు బలంబును పోలి యఁపట్లనుండె.

చ॥ అడవుల రామచంద్రుఁడు • రంత మనఃకల్గె మొందె నంచుఁ బూల్
ముడువ కలంకృతుల్గొనని • ముగ్ధుల కన్నుల నుండి వాడిమిన్
విడిచిన యమ్ములా యవక • విస్తృత వక్షములందు గాడి నె
వ్వడి సునుతాన లేదు మఱి • వజ్ర తనుత్రములయ్యె వారికిన్.

చ॥ మదనుని పంచ బాణముల • మానక మున్ను తపించు దెందముల్
సుదతుల చన్ను దోయి పయి • సూటిగ వ్రాలి రమింప వయ్యెడన్
హృదయములందు కైక యెడ • హెచ్చిరు కోప దవాగ్ని మండఁగా
మదమఱి యవ్వి మాఁడునని • మానెను కావలయున్ నిజంబుగఁ.

తే॥ ఇట్లు పెను సేన నడవఁగా • నిద్ద గుణుఁడు, భరతుఁడును నారలు ధరించి • ప్రక్కవచ్చు
తమ్ముతోడ శతాంగంబుఁ • దఱిసియెక్కి, పొడవు కొన్న నెవ్వగ తోడఁబోవుచుండె

తే॥ తల్లులును తపోధనులును • తండ్రీబోలు, మంత్రులును బిందుగులును సామంతవరులు
బ్రాహ్మణులు తొడరిక గాఁగ • బలసి రాఁగ, నగరి పెద్ద వాకిలి దాటి, నడచెనతఁడు

తే॥ మంథర యను మృత్యువుజనుల్ • మలయుచుండఁ, ద్రోసికొనిపోవుచుంట • శత్రుమ్ముడు
మండి పరుగిడి గర్జించి • మగువఁబట్టి, త్రొక్కి నింగితెగురవేయఁ, దొడఁగునంత

చ॥ భరతుఁడు చేయి నట్టికొని • పావనః పూర్వ నృపాల పద్ధతుల్
వఱదను గల్పి యిట్టి చెడు • పాప మొనర్చిన కైక దేహమున్
నఱకియె యుందుఁ గిన్నయఱ • నజ్జగ నజ్జగఁ గాని, రాముఁడీ
కజకుఁడనంబు నై చఁడని • కాక తలంతునె తల్లి యంచెచన్?

తే॥ కాన నీతిజ్ఞః యంతము • లేని చింత, మనకు నెల్లరకును కూర్పు • మంథర పయి
నలువ పూనంగఁ దగదన్నః • యన్న కినియు, ననుచునూరార్చితోడ్కొని • యరిగెనవల

క॥ జనములు సేనయుఁగ్రమముగఁ • జని చెంతనె చుట్టి నిలిచి • సంద్రము చంద
మ్ముననుండఁ రాఘవుఁడు తొలి, దినమున దిగు వనము నందె • దిగియొనవతుఁడుఁ.

కా॥ ౮ రేయంతయు నిద్రలేక నయనా • సంతాశ్రువూరంబు నం
దారం దోగి వనంబులందో లకు కా • యల్ కూరలన్ మెక్కి యా
శ్రీరాముండు పరుండినట్టి పృథు లో • ర్విన్ బర్జ తల్పంబుపైఁ
తేరెం చమ్ముడు చెంతనుండి తెరలన్ • జింతాకుల స్వాంతుడై

తే॥ రాముడట నుండి సన్నమా • ర్గమున నడచె, నని శతాంగ తురంగ సా • రంగములను
వెంట రాఁబంచి భరతుండు • వినుగు లేక, కాలి నడకతోఁ జనియె నా • కారు టడవి.

11 గుహ పటలము. 63

క॥ రావేరి తీరావని, కైవడిఁ గేదార ఫలము • మనకోపలమున్
వేవే పిచ్చి చని చర, స్థాపరములు వగవ గుంగ • దరిఁ దారసిలెన్.

తే॥ విరివియై జలపూర్ణమై • వెలయునదిని, తిరి మదాంబువూరంబులు • గలియు కతన
నఖిలమందక్కఁద్రావను • జలక మాడ. నొడవదయ్యె నోత్తరీని గం • గోదకంబు

తే॥ తురగ ఖర పుట్ట నోద్ధాత • ధూళి పరవి, దివిజ శీర్షము లలముట • దెలియరాదు
కాని, జలమాను టీదుట • కడఁకఁబొరలు, తెచటఁ గాంచినఁ గాననై • యేపుమీతె

క॥ గంగా వాహిని యమృతపు, రంగునఁ దొలియట్లు తోయ • రాశిఁ గలియఁ జే
రం గాంచ చచట దగ యా, అంగం ద్రావినవి తత్త • అంబున సేనల్.

క॥ కానల కేగిన రాముని, గాన భరతు వెంటఁ జనిన • క్రందగు జనముల్
సేనలు లెక్కించినచో, నానిక నార్పదుల వేం • యజ్ఞహిణులౌ.

క॥ జనములు గంగాతీరము, ననువుగఁ జేరుటను కొంచి • యంబుధి జలముం
గొను మొగులుఁ బోలు శ్రీరా. ముని మీదికి వచ్చెననుచు • మొగిఁ గుపితుండై.

తే॥ కాలకల్పండు భీవర • పాలకుండు, గుహండు కనులెఱ్ఱఁజేసి భూ • కుటి ముడించి
నానికారంధ్రముల పొగల్ • ధూసరిల్ల, నట్టహాసమ్ముచేసి వి • ల్లమ్ములు గొని.

సీ॥ తెలిపాపుంఁ జంపఁ • గేల శూంముఁగొన్న, రుద్రమూర్తియె పెక్కు • రూపులొందె
ననఁ బ్రాణి భీకర • మైయొప్పు నైన్యంబు, గుంపాడు బలవిల్లు • గలుగు వాడు
సురియఁ జెవి యాడు • గజచురుఁ బరుసుతోఁ, గ్రుద్ధనేత్రముల మి • ధులు రాల
నలుకతోఁ గాంచి నే • దాలంబు గలిగెన, కాయని భుజముల • గల్గికఁ బొంగ

తే॥ మొగిసి యరుదెంచు నీ చమా • మాషికములఁ, గాలభుజగమనై యావి • గాలిమ్రొంగి
కాదుగాఁ జేయు వాడ నీ • కదనతలము, ననుచుఁ గలు వీర వాక్యంబు • లాడికొనుచు

తే॥ పంచ నఖముల కైవడి • బరంగుసేన, విలయ కాలార్ధ నిర్భాత • విధుల నార్చి
సప్త జలధులు పొంగిన • సరణిలేచి, తన్ను బలసి రానది వల • దరినిచేరి

న్యముగని భరతునితో, జన్యం బొనరించి సేనఁ , జంపి శమన రా
న్య పురి కంపి రాజ్యము, మాన్యత రామునకు నొసగఁ , మది గుఱిగొంటిన్.

రలును సమ్మతింపుడు, భేరులు మొరయింపుఁ డరులు , వెడలక యుండన్
సలు రేవులు చెఱువుడు, తీరపు నావలను నీట , దింపకుఁ డెనఁగన్.

ఉ॥ ప్రాణహితుండు రాఘవుడు , ప్రాయఁడిగా భువినేల నీక ని
స్త్రాణునిగా నొనర్చి మహి , సంపద వంచనఁ గొన్న భూపుఁ డ
క్షీణ బలంబుతో వసుల్లఁ , జేరిన యన్నను నొంప వచ్చె మ
ద్యాఁ పరంపరన్ రిపుల , భగ్నము చేసెదఁ జింతనూర్చెదన్.

ఉ॥ వీరలఁ గూల్పనేని పృథి , వీ తలమే నను గేలి చేయదే;
వీరలు గంగ దాఁటుదురె; , భీతిఁ జలింతునె వీరి ధాటికిన్;
గూరిమి తమ్ముఁడంచు నను , గొప్పగఁ జూచిన రాఘవేంద్రుకై
పోరిని జీవము ల్విడువఁ , బోలదె; యింతకు నేను చాలనే;

ఉ॥ అగ్రజుఁడంచు సుంత హృద , యంబున నెంచఁడు వేఁగివంటి న
త్యాగ్రహఁడై న తమ్ముఁడొకఁ , డంచు గలాఁడని లెక్క సేయఁ డ
వ్యగ్ర హితాత్ముఁడై గుహఁడ , వక్ర పరాక్రమశాలి మల్ల భూ
పాగ్ర సరుండు గల్గినని , యైన మదిం దలపోయఁ దేలొకో;

ఉ॥ దోసము పాదుగా నడరు , దూఱును మిత్రులు వీరు శత్రు లీ
వేసమువారలంచుఁ బృథి , వీ పతులెందును చర్చ సేయరో;
చేసిననేమి; చేయమిని , చేసెడిదేమి; గుహండు జీవముల్
పాసిన పిమ్మటం గద నృ , పాలుఁడు రామునిపైకిఁ బోవుటలో;

ఉ॥ రాముఁడు నాడు పోవిడి య , రజ్యములం దపియించుచుండ నీ
ప్రామిడి రాజ్యమేలుటయె; , ప్రాణము నాకు సుధాసమంబొకో;
నేమహిఁ గీర్తి సిచ్చి మర , జీంపఁగ లేనె; యనుంగుతో వనీ
భూమికి నేగకుండుటయుఁ , బోలెను నానెఱి నేఁడె తీర్చెదన్

మ॥ మదమాతంగ తురంగ నదృట కడం . బంబుల్ నదిం దాఁటుచోఁ
బిదసం జూతము మీఁది కార్య మిపుడే , వే పోయి నొకాతతిన
నదిలో నిల్వక తెండు పొండు సమరా , నందంబు డెందంబులం
బొదలం జేయుఁడు మిత్రుకంటె ననువుల్ , మువ్వీడఁగా నొప్పదే;

మ॥ మన వీరావలి కొక్కనాటి యనికై , మాతొడ్డఁగా లేని యీ
మొన మీరేల సురాలి తాకినను నా , పొల్పారు , కై నున్న యీ

ఘన కోదండ ఘనాఘన ప్రస్ఫుత ని • ప్రాంత ప్రభాపూర్ణమా
ర్గణ వర్షంబునఁ బ్రేత భూమిగ నొన • ర్పం జాలనే వ్రేల్చిడిన్?

మ॥ పరమో దాధుఁడు రామ భూవిధునకుం • బట్టాబిషేకార్హ వే
శ రహిన్ వల్కలముల్ ధరింప నిడు కా • లవ్యాశ సంకాశకున్
వరపుత్తుండగు వీని సైన్యముల మ • ద్వాణ ప్రఘాతంబులన్
మురియల్ సేయ శ వంబులన్ జలనిధిన్ • ముయ్యేలు చొప్పింపదే?

చ॥ రణమున పీరులం దునిమి • రాముఁడు ప్రాకట ధర్మమూర్తి ధా
రణిఁ దగనేలనిచ్చి యమ • రంబగు కీర్తివహింపుఁ డీరు స
ద్గుణఁడయి రాజ్యముం దనకుఁ • గొంకక వీడిన యామహాత్ము దు
ర్గుణుఁడయి కాన నుండుటకుఁ • గూడ సహింపక యెత్తెఁజెల్లరే!

చ॥ యతులకుఁజుట్టమై యడవు • లందు వసించు మదగ్రజుండు స
న్మతి మది నొచ్చునో యనుచు • నాయెద జంకెడిఁగాని లేనిచో
శిత విశిఖాగ్నిచే నివురఁ • జేయనె సైన్యసముద్ర సప్తకం
బితవగు లేత పైరు పసి • కిమ్ముగ నబ్బిన చంద మేర్పడన్?

తే॥ జెట్టివిలుకాఁడురాముని • చెలిమికాఁడు, గుహాఁడుమూఁకతోనిట్లు వా • క్రుచ్చుచుండఁ
గని సుమంత్రుండు సింహసం • హనను భరతుఁ, జేరి మెల్లన నిట్లని • చెప్పఁదొడఁగె.

పీ॥ ఈగంగ యిరుదరు • లెలమి నేలెడివాఁడు, మగయేనుఁగుంటోలు • మాబలుండు
లెక్కయిడఁగ రాని • పెక్కునావలవాఁడు, రామ చంద్రున కతి • ప్రాణ హితుఁడు
సాయుధ వాహినీ • జలరాశిగలవాఁడు, గుహాఁడను విఖ్యాతి • కుదురు వాఁడు
తైలబలుఁడు కరు • జాకుండు చీకటి, ముద్దఁ బోలినమేని • మురువువాఁడు

తే॥ నీవు చనుదారికెదురయి • నిలిచినాఁడు, నిన్నుచూడఁ దలఁచినాఁడు • నిచ్చితాత్మ!
బలము నందెల్లఁ గాంచిన • జాహ్నులును, నీలనీరద తనుకాంతి • నెగడు సుభగ!

తే॥ పితృసముని సుమంత్రునివల్క • విన్నయంత, నలరి యనముండు రాముని • యంతరంగ
హితుఁడ యగునేని ననుచూడ • నేగుదెంచు, మునుపె నేఁబోయి కాంచె • ననుచులేచి

తే॥ తమ్ముతో మది నులుకు ప్రే • మమ్ముతోడ, వెలలి సురనది దరిఁజేరి • నిలుచుభరతు
గుహాఁడు గని వానివేషంబు • గూడఁగాంచి, చెన్నుచెడిన మోమరసి ని • శ్చేష్టుఁడయ్యె

ఉ॥ నారలఁగాంచి తత్తనువు • నం గడు విండిన ధూళిఁ గాంచిపైఁ
జారు తర్వా దింబము కృ • శత్యమునన్ జిగి పోకఁగాంచి యా
తీరు నిజంబుగాఁ గరుణ • దేవత రూపును పోలఁగాంచి పెం
పొరిన విల్లుజాటి పడ • నట్టులెనిల్చెను తాతి బొమ్మనాన్.

చ॥ పురుష వరేణ్యుఁడౌ భరత , భూవిభుఁడున్ రఘురాము పోలికన్
బరఁగుచు నున్న వాఁడతని , ప్రక్కనె నిల్చెను తమ్ము లక్ష్మణుం
దొరసిన వాఁడు వెక్కనపు , దుఃఖ భరంబున కంతులేడు శ్రీ
ధరణిజ భర్త తమ్ములును , తప్పు లొనర్చు దలంప. బోదురే?

తాపము నొందువాఁడు మది , దాటని ప్రేమగలాఁడు రాముఁ బో
ల్తావని . యుం దనరఁ , దాల్చిన వాఁడగు కైక పుత్రు ను
ద్దీపిత భావ ముతో , తేః డం గని వత్తు నుండుఁడీ
యోపికఁ ద్రోవఁ గాచి య యోధుల కాజ్ఞయొసంగి యంతటన్.

చ॥ కల మొకఁడెక్కివచ్చి రఘు , కాంతుని దిక్కు నమస్కరించు నా
యలఘుని చేరి మొక్కనన , ఘాతుల శీర్ష హృదంతరంబులం
జెలఁగు యశస్కుఁడున్ విధియు , జేతులు మోడ్పుఁగఁ దగ్గ యాతఁడున్
దలిరిచి కొఁగిలింపికొనె , దండ్రీకి మించిన కూర్మి తోడుతన్.

తే॥ భరతుఁ గాంచి గుహండు నీవచ్చు హేతు, వేమి? యన నతండను మా మహేశధర్మ
మందు నుండి తొలంగె మా , యయ్యదాని, బాప రాముఁ దోడ్కొనిపోవ , వత్తుననుడు

తే॥ ఒనరునవ్వార్త వినిగుహం , డూర్పుపుచ్చి, యుత్సుకత పొంగఁ బూరించి , యుర్వివ్రావి
మరల భరతుని యడుగు దా , మరలఁ దనదు, హస్తములఁ బట్టియిట్లని , ప్రస్తుతించె.

చ॥ విమల యశోవిశాలః తలి , వేడఁగఁ దండ్రీ యొసంగఁ బాప కా
ర్యము వలె రాజ్యమున్ విడిచి , యాననమందున దైన్యమంది యీ
క్రమమున రాముఁ దోడుకొని , క్రమ్మట నేగఁగ వచ్చు నీమ శీ
లముఁగన వేయి రాములు తొ , లంకిన నీ సము లొదురే మహిన్?

ఉ॥ ఉత్తమశీలమే భుజ బ , లోన్నతి గాఁగల ధీరః నీమహా
చిత్తవిశుద్ధి బోయ తెగఁ , జెందిన నే వినుతింప నొనె! రా
ట్నత్తమ సంస్తుఁడెగు స్ర , శస్త్ర దినేశ కులేశ కీర్తు లొ
క్కెత్తున మ్రింగి నాఁడవు గ్ర , హేతుఁడు తక్కటి కాంతులంబలెన్.

మ॥ అని పల్కాడి గుహండు కైక సుతుపై , నత్యంత సౌహార్ద్రముం
గొనియెన్ ధరణి నెవ్వరాతని యెడం , గూర్మిం బ్రమోదించి యుం
చని వారల్, మది నూహకె యరిది యౌ , నచ్చీలమే హేతువై
చనుఁగాదా? యట రాముపై గుహనటన్ , సంగాతమున్ వర్ధిలెన్.

ఉ॥ కరుణాశీలుఁడు కైకపట్టి యతనిన్ , గౌరవ్య భావంబుతో
నిరవారంగని యన్న యీస్థలమునం , దెచ్చొట నాఁడుండె నే

కరణన్ నిర్వే వచింపుమా? యనుడు నో , కాకుత్స్థ వర్యా! యిదే
యరయన్ రమ్మని తోడి తెచ్చె గుహుడ , త్యంత ప్రమోదంబునన్.

మ॥ భరతుం డయ్యెడఁ బండపై నఁ దృణ త , ల్పంబంది యారేయి భా
స్కర వంశాంబుధి చంద్రముండు నిదురం , గావించుటం గాంచి డు
ర్భర దుఃఖంబునఁ దత్తఱిచి ధరపై , వ్రాలెన్ మహా భూజ ము
ద్ధర వాతాహతిఁ గూలు చందమునఁదా , దోదూయ మానాంగుడై .

కా॥ ఈ పాపాత్ముడు పుట్టు హేతువున నీ , కీపాటు కై కేయిదే
నాపాదిల్లిన దంచు విన్నపుడు కా , యల్ మూలముల్ మెక్కిని
శ్వాపల్యంబున నిండు కూరుకుట లే , చం గాంచుచో నిప్పుడున్
దీపా ప్రాణము పీడకుంటి నికఁ బ్రి , థ్వీ భారముం దాల్చునో?

తే॥ తమ్ముడా! అన్న నిద్రించు , తలమిడైనఁ, గూర్మిచే భోగ భాగ్యము , ల్గులఁ ద్రోచి
వెంట వచ్చిన యూర్మికా , విభుఁడు రాత్రి, గడపె నెచ్చటఁ గాన్పింపఁ , గడవెయనుడు.

తే॥ పీతయును రాముడివట వ , సించి నిద్ర, పేయ నచ్చట విలు దాల్చు , చేతితోడ
వేడినిట్టార్చుతో తెప్ప , వేయకుండ, నిలిచి తెలవాటు దాఁకఁదా , నలఁగుచుండె

చ॥ అన విని మాండవీ పతి గు , హాఖ్యన కిట్లను తమ్ములంచుఁ బు
ట్టిన ముగురందు నొక్కఁడ మ , టించితి నంతము లేని నేగి నా
యనుజుఁడు దానిఁ దీర్చ స్వసు , ఖావలి వీడుచు వెంటనేగె భూ
మిని కడుఁ ప్రేమకుర గలదె , మేరయ? నాబిడు కేల కాల్చినే?

చ॥ అని యట నాఁడు ధూళివయి , సంగముఁ జేర్చి పుళిందరాజు! ది
వ్యనదిని దాటఁ జేసిన న , సంత నిరంతర చింతఁ దీర్చి రా
ముని కడఁ జేర్చి యాశదను , పూర్తిగఁ బాపిన పుణ్యమూర్తివో
దని భరతుండు కోరుటయు , నాతఁడు సమ్మతిఁ జూపి యంతటన్.

చ॥ సరియని బోయఁజేడు తన , సంగడికాండ్రను చేరఁ జీరి మీ
రురవడి నేగి యోడల మ , హోన్నతి నాయిత పర్వితెండనన్
హరు డజతాద్రి రామ విభు , హస్త విభంజిత మేరు శైలమున్
నర తురగేంద్రు పుష్పకము , నాఁ బలు రూపుల నొప్పు నావలున్.

చ॥ అవలి వారి సీవలికి , నావలి కీవలి వారిఁ జేర్చుటన్
దేవ మహితలంబులకు , దేకువ జీవులఁ జేర్చు పుణ్యపా
పావలి నాఁగఁ జెల్వల యొ , యారపు యానముఁ బోలి యొత్తుగా
నావలు చేరె నందముగ , నాకనదీ జలమెల్ల నాడుచున్.

క॥ భరతుని గని గుహాఢిట్లను, నరవరః లెక్కకును మీఱు , నొకలు వచ్చెన్
బరికింపుఁడన్న నతఁడును, త్వర నెక్కింపుఁడని తన ప్ర • ధానికఁ దెలుపన్.

ఉ॥ ఏవగు నాజ్ఞ నొదలవ • హించి సుమంత్రుఁడు గుంపు గుంపుగా
నోపిన పద్ధతిం జలిపి • యోడలఁ జేర్చ రథాశ్వ దంతి సే
నా పరివారముల్ మనుజ • నాథులు బంధులు నెల్లవారు వీ
చీ పరిపాటి రత్నములు • చిందు సురాపగ దాటి రయ్యెడన్.

మ॥ విల యాంతంబున మేఘముల్ గదియఁగా • వేలేచి గర్జాశతో
జలముల్ పూర్తిగఁ ద్రావఁ దోయధిని వ్రా • ల్బుందంబునం బొందికన్
గలముల్ పెందెర కంబము లొనర శీ • ఘంటేగు సంగంబునన్
గలభంబుల్ పయికెత్తి హస్తముల గం • గా వారి పీఠె న్వడిన్.

ఉ॥ సామజముల్ జలంబులను • చప్పుడెనంగగ నీఁడు మంద, ము
క్తామణులున్ దరంబులు ను • దగ్రయుషంబులు లేవఁ ద్రోవఁ త్రో
ద్భీమ మహాబ్ధి తోయమును • దివ్యనదించొర, దేవ గంగయున్
రాముని చూచు కొతుక భ • రంబుననో వడి దాఁచెఁ గూలమున్.

చ॥ మనమగు తేరులందలి యు • గంధర చక్ర యుగానుకర్షముల్
పనివడి యక్ష మాదిగ న • వస్కరముల్ విడఁదీసి వాసికిం
బనుపడఁ బూన్పు గుఱ్ఱములఁ • బట్టుగ నావలఁ బంపినారు చ
చ్చిన పిదపన్ శరీరములఁ • జేర్చెడు కర్మములం బలె న్వడిన్.

తే॥ పాలముద్ద శరీరముల్ • భయము ముద్ద, మనసు, కరువలి ముద్ద కా • క్లును గలట్టి
పవన జవన తురంగముల్ • బయలుదేఱె, నడకఁ జొఱ ముద్ద నాదగు • నావలందు

తే॥ కలుకు లెదురెదు రయి యొత్తు • గాఁగఁజేరి, కానవచ్చుటచే భద్ర • గజ చయంబు
లొందొకటిఁ గ్రుమ్మనిలువఁగా • నొప్పమీఱు, దంతములభంగినుల్లెస్ • న్ననములొప్పె

తే॥ ఉత్తరీయములం బోలి • యొత్తుగాఁగ, నలలులేవ దిగిన మద • హస్తానికర
శిరములం గుంభ వరములు • చెలఁగెఁ జూడ, జాహ్నువీ న్ననముల బోలి • జానుమీఱి

చ॥ ఉరవడి నావలేగు నెడ • నొక్కటి నొక్కటి దాఁకఁ గోమలుల్
కరము మనః కలంకమునఁ • గాతరలై యిరువంకఁ జూడ, దు
ర్భరమగు విభ్రమంబున, శ • రంబులు త్రోవఁ జలించి ఓడిమై
నుఱుకుచుఁ ద్రుళ్లు వాలుగల • యొప్పు వహించెను వారి చూడుకురీ

చ॥ చెరచెర రెండు ప్రక్కలను • చేరికఁ దెల్లఁ గదల్చ లేచు రుం
పరలు వరాంగనా మృదుల • వస్త్రములం దడుపంగఁ దోరపుం

దిబుఁదుల కాంతు లుట్టి పడి , వెల్వడ, దెందములందు కుంది ము
చ్చిరి తల వ్రాల్చు వీరులకుఁ , జింత రపంత తొలంగె నత్తఱిన్

కా॥ ఈ తీరంబునఁగల్గు వాహినులఁ బై , నెక్కించి కొంపోయి వే
యాతీరంబున దించి క్రమ్మఱిలు కూ , న్యంబై న నౌకాపఱు
దాతృత్వం బటవోక యిచ్చి చుఱియున్ , దానంబు సేయంగ నం
ప్రీతిన్ రత్న నివాసుఁ జేరెడి మన , శ్రేణిన్ విడఁబించెడిన్ .

ఉ॥ సమ్మిలి యీఁతలందనరి , నల్లని ధూపము వోలె నాడు పొం
కమ్మగు కాఁడ లయ్యెడలఁ , గంబములం బలె నిల్వ నాణి ము
త్యమ్మల ఁపు లుల్లసిల , నల్లల నాడెడి నల్ల తెక్కెమ్మల్
క్రమ్మిన చాపలంబలె ని , రాజిల నావలు వోయె నల్లనన్ .

పీ॥ గంగ యారాశంబు , గాఁగఁ జిందిన ముత్తై, ములు విరాజిలు ఋక్ష , ములుగ నొప్ప
జెందమ్మలం బోలు , నందంపు మోముల, మించుఁబోఁడులు పయ , నించునావ
లెలమి జలము లాడి , బృందారకాంగనల్, గమనించు సుర విమా , నములఁ బోలె
తుంపురుల్ లేవఁగాఁ , ద్రోచు తెడ్లడుగుల, వలెఁ గానరాఁ జెల్వ , లలరు నౌక

తే॥ వారిపాదంబులును వెలి , వచ్చితోఁచ, ప్రాణములు పొంది నడచెడు , పగిది నొప్పె
సేనలును పౌరవరులును , చేడియలును, గంగ వెనుకఁ బడఁగ నట్లు , కడచినారు .

ఉ॥ తక్కువ జాతిచేత ఘటి , తంబయి త్రోవఁగఁ బూను నావపై
నెక్కక కామ వేగమున , నేవున మింటనె మానివర్గముల్
చక్కన నేగె, నిక్కముగ , సత్పుల మిచ్చెడు కృత్యమొక్కఁదే
నెక్కడ నేనియుం గలదె , యిద్ద తపంబున కంచె నిద్దరన్ .

చ॥ సుడులు గలట్టి వెల్లువలఁ , జొప్పిలు గంగను దాటి యెల్లరు
దొడరికఁ దీరముం గదియ , దుర్దన వాంచలు వంచనంబులున్
విడిచి ప్రభుత్వముం జరపు , వీరుల కీర్తులఁ గ్రిందు చేసి యీ
పుడమి మహాన్నత స్థితిని , పొందిన యా భరతుండు చెచ్చెరన్ .

తే॥ అనుపమగుణిత్రుఘ్నుఁడు , జననులును ను, మంత్రుఁడును గుహఁదెక్కఁగా , మాన్యు
భరతుఁడెక్కిన యంతనా , పడవ నడవ, సాగెఁదెడ్లను కాళ్లతో , సత్వీరమున .

పీ॥ బాంధవుల్ దేవతల్ , ప్రజతులై సేవించు , కోసలేంద్రాత్మజన్ , గుహఁడు గాంచి
యామె యెవ్వరి తల్లి , యెఱిఁగింపఁ దగునన, భరతుఁడిట్లను వేని , వాకిలికడ
రాజులు మనవిత్తై , రహిఁగాచి యుందురా, దశరథేశ్వరు జ్యేష్ఠ , దార యామె
కమలజ నాభిని , గన్నమహాత్ముని, మన తనుఁ గడుపారఁ , గన్నతల్లి

తే॥ భువన తారకమగు రామ , భూరిఫలము, కడఁక జగముల కొనఁగిన , కల్పతరువు
అతనిఁ గనుటచే నొందు భా , గ్యంబదెల్ల, నేను జనియించుక తమున , నీఁగికొనియె.

తే॥ అనుడు గుహఁడామె యడుగుల , నడలిపడఁగ, వత్సముంబాయు గోవునా , పనరుఁడేవి
యీతఁడెవఁడనమాయన్న , హితుఁడుమాకు, నన్న గుహఁడని భరతుఁడా , యమకుఁడే

చ॥ నాయనలార! దుఃఖము న , బంపుడు సత్య పరాక్రముండు భో
గాయతనంబు రాజ్యరమ , నందక కానకు నేగు తెన్న మే
లే యొనరం గతంబయిన , దింక మహామతిఁ గూడి యేవుర
త్యాయత భూమి నేలు కొనుఁ , డర్మిలి నొద్దికఁ జాలకాలమున్

చ॥ అనుడు సుమిత్రఁగాంచి గుహఁ , డల్లన నిట్లనుఁ బ్రేమపూర్ణ యీ
జననిని గూర్చి పల్కు మనఁ , జక్కటి పీడని చక్రవర్తి కొ
ప్పిన కడగొట్టు భార్య రము , పీరుని నన్నిది పాయకుండు నా
యనుజుని కన్నతల్లి సుగు , జాలయ యంచు నతండు దెల్పుఁగన్.

చ॥ తనపతిఁ గాటికంపి కుప , థంబునఁ బుట్టుఁడు దుఃఖ వార్ధిలో
మునుఁగఁగ రాపువుండు వన , ముం జొర విష్ణువు గొల్పు లోకముల్
తనమది సున్న క్రొర్యమునఁ , దక్కఁగఁగొల్పిన కైకఁ జూపి యీ
జననిని గూర్చి పల్కుమనఁ , జయ్యన నా భరత వ్రభం డనున్.

ఉ॥ దొడ్డుగు నెంజిలిన్ భువికిఁ , దుందుడు కొప్పఁగఁ గూర్చి నిందయన్
బిడ్డను పెంచుతల్లి పృథి , వీసలి ప్రాణములేని పోల్కిఁ బే
డెడఁ దపించుచుండ లవ , మేని యలందురు చిన్నె లేని యీ
వెడ్డరి యెవ్వరో యెఱుఁగ , వేఁ ననుగన్న మహాత్మురాలగున్.

చ॥ అనియతఁ డాడు పల్కువిని , యగ్గు హఁడంతట వారికిం గ్రమం
బునఁ దనమేల్చి కేల్మోగిచి , మ్రొక్కెను హంసి యొకండు తెక్కలన్
గొనక జలంబు నీడి దరి , గొన్ని వితంబున ప్రోణియుం దరిన్
గొనకొని చేరె జాహ్నువికిఁ , గూరిమిఁ జేతులు మోడ్చి రందఱున్.

తే॥ దిగిన జననులు మువ్వరు , తీరమందు, పల్లకీ నెక్కిచనఁగ నా , భరతుఁడపుడు
క్యాత్త కన్నీటి వెల్వలఁ , జిత్తభార, మడఁగఁ గాల్పడ గుహనితో , నడచి నడచి

తే॥ కర్మ భరము జ్ఞానాగ్నిచే , గాల్చివైచు, పరబలుండగు మునిభర , ద్వాజువనము
చేరె నమ్ముని వారల , తీరుగాంచి, వృద్ధయతులతో నక్కడ , కెదురు పచ్చె.

12 పాదుకా పటలము (135)

క॥ అరు దెంచి న యెతివరుఁగని, భరతుఁడు తంద్రివలె నెంచి , ప్రణతియొనర్పన్
హరుఁ బోలిన యమ్మునియును, భరతుని దీవించెఁ బుత్ర , పాత్సల్యమునన్.

క॥ భరతా! నీకుం జేరిన, భరతా! గిరీటము ధరించి • తాత్పర్యమునకా

భరియింప నారలు జడ, లిరవుగ ధరియించి రాగ • నేమి కతంబొ?

క॥ అనుడు మన మెరియఁగినుకను, మునివరుఁగని ప్రాజ్ఞులిక! మొట్ట మొదట ని

ట్లనువగు పనియొనరుపలే, దనుటయు మిము బోఁటివారి • కర్ణమ చెప్పుడి.

మ॥ శ్రుతి శీర్ష ప్రతిపాదితాంఘ్రియుగఁడై • శోలిల్లు శ్రీరామ భూ

పతికిం దమ్ముఁడనై నెటిన్ విడిచి భూ • భారంబు గైకొందునే?

యతఁడే వెన్నెకు వచ్చి రాజ్యము ప్రియం • బారం గొనందేని ని

శ్చిత బుద్ధిన్ వనులంద యన్నకదని • శ్చింతం బ్రవర్తించెదన్.

క॥ ఆ పలుకు భరతుఁ డాడఁగఁ, దాసన వరతనువు లుబ్బె • దనూననముల్

ప్రాపిత హరిచందన కృత, లేపమ్మునఁబోలె మోద • లీలలఁదేలెన్.

క॥ మునుకొను నెనరున భరతుని, తన శుద్ధ కుటీరమునక్క • దతమతిఁ గొని య

మ్ముని సేనకు విందులు పం, బిన వేడ్క నొనర్తు ననుచు • వేలిమి చేసెన్.

క॥ తలఁచిన యంతన దివియును, లలిత గతి స్ఫిలిచె.జనము • లకు వేతొక పు

ట్టాలసిన గతి తమ ముందటి, నెలపు మఱవ సుఖ.జలధి ము • నింగిరి వారల్.

తే॥ చెడిని ధర్మ ఫలంబులఁ • బడయువార, లంచు రంభాదు లెదు రేగు • దెంచి పొగడి

యిందు మండలములఁ బోలి • యెనక మెనఁగు, సౌధములకుఁ గొంపోయిరి • సకలజనుల

తే॥ గందవాడి మేనఁగూర్మిన • లందినారు, విన్ను వాఁకలో మున్ను గా • వించినారు

శిరములం గల్ప సుమములఁ • జెరివినారు, సుమములంబోలు వల్వలఁ • జాట్టినారు

తే॥ కనుమ లత కూసలం బలె • గునిసి నిలిచి, సుందరాంగులు నగలిచ్చి • సౌగంధచేసి

యొనర దేవ రాజాను పీ • యూష కల్ప, మైన యోగిరములు వెట్టి • యలరఁజేసి

తే॥ హంస కేకి తూలిక లెట్ట • నైన పత్తి, తెల్లదూది బూరుగదూది • తీర్చిచేయు

పట్టునెజ్జల హరిణుల • పగిది దేవ, వనితలు పరుంధ నెల్లరు • కునికినారు.

తే॥ ఏలికలు మొదలుగఁ బల్ల • కీలు మోచు, వారివఱకు గ్రమంబుగా • గారవమున

మహిమ నొందిన విబుధుల • మాడ్కినుపచ, రించి వారి యెడఁద లల • రించినారు.

తే॥ ఆటులు రంభాదులై న బిం • బాధరలును, వారి యాజ్ఞల దాసుల • పలె నొనర్పు

భరతుతో వచ్చు కాంతలు • భవ్యమైన, దివ్య భోగంబులంది న • తృప్తిఁగొనిరి.

తే॥ నందనవన నవ ప్రసూ • నములతావి, గొనుచు నంధులు కేలాఁత • గొని చరించు

కరణి నచ్చటి పిల్లతె • మ్మొరలు పొలసె, సకలజనముల మనములు • సంతసింప.

తే॥ ఖేద్ర మెక్కువ కలిపిన • కబళములను, లేత పరియాకురాసిఁగ • ల్పించి కల్ప

కంబు లొనఁగ భుజించెను • గజచయంబు, మదజలముఁ ద్రావిమధుసము • ల్మదముగొనఁగ

తే॥ నరక బాధలఁ దొలఁగించు • గురుతగులుగు. నీరముల వారణంబు లింపారఁద్రావె
పచ్చతా లేత కాంతులు • పరిధవిల్లఁ, బెరుగు కనవుఁదురంగముల్ • వేడ్క మేసె.

క॥ అందఱు నారీతిగ బలు, విందుల సురభోగ మనుభు • వించిరి భరతుం
డందలి కాయల దుంపలఁ, బొంది యొడలు ధూళి నునిచి • పోగడపె నిసిన్

తే॥ తెలివిగలుగుచో వీడెడుకలయుఁ బోలె, నమ్మహాభోగములు పూర్తియగుడుఁబుజ్య
ఫలము పొందిన జీవి క • వ్వలి విధాప్తి. కరణి నిరులు తొలంగఁగఁ • దరణి పుట్టె

తే॥ త్రికర జైక్యంబుగాఁ బాడి • తివిరి చేయ, కుండు జీవికి వలె భోగ • యుక్తిమాతె
సుర పదమృతులై భువిఁ జొచ్చువారి, వలెనె వారలు పూర్వభావములఁగనిరి

తే॥ నాటి యుదయానఁ బెనుతో వనడచుసేనఁ, గాంచి దివ్యులు వననిది • గాదు భరతు
నైన్యమని యెన్ననయ్యది • శైలవనము, లెల్లదుక్కిగా మరుభూమి యెల్లజేరె

క॥ పెరిగిన రజమున మఱిగిన, తరణియు శీతకరుడగుచు • దాపము పీడెన్
కరుల మదజలము నడవం, తొరయని రొంపియెయి యెడరు • పొలముగమాతెన్.

క॥ రాజుల తెల్లని గొడుగులు, రాజిలె గురుతరుల నీడ • ప్రావిస కరణిన్
రాజుకొను గులక రాల్గల, యాజగమరు భూమి పంది • రై యొప్పెనఁగెన్

తే॥ అధికరాజ్య సంపదఁ నుగొను • మంచుజనని, పలుక నొందిన కినుక య • గ్గలముగాఁగ
మొగ మెఱపు మేనునల్లనొపుఁజుఁగాంచి, ప్రేమఁ గరఁగి యెండిన తరువితతి ననిచె

తే॥ జీవముల కంటె గొప్పది • శ్రీమనుచు, నత్యవాక్కుకై మరణించు • జన వరేఁజ్యు
దడము క్రూరమౌనెడరుఁ గే • దారమట్లు, దాటి చిత్రకూట శిఖరిఁదజిసె నంత.

భరతుని నైన్యమును కని లక్ష్యుఁడు కోపించుట

సీ॥ అధిక భూరజము న • శ్వాదులు రథములు, కోపానఁ జెలరే గు • కుంభవయము
కలిగించు ర్థవమును • కాల్పంబుల కల, కలమును విని గొప్ప • బలమె యనుచు
నేల యుదికి లేచు • పోలికఁజనునొక్క, శైలాగ్ర మెక్కిల • క్ష్యుఁడు చూచి
యిల శాశ్వతంబుగా • నేల నిచ్చించి దు, రాశచే దుచ్చున్, యడర నిట్లు

తే॥ భరతుడే కూర్చుకొని సేన • పరశురాము, గెలుచు జోదుపై దాడి సా • గించెననుచుఁ
గ్రుద్దుడై శిఖరంబు ను • గ్గగను ద్రొక్కి, దుమికి వడి నన్న యొత్తకు • దొరరివచ్చి

చ॥ భరతుఁడు తోడఁబుట్టువను • పాటియు నెంచక గొప్పసేనతో
సుర వడి దాక పచ్చెనని • యొత్తిన కిన్కఁ గటారి చెక్కి తొం
దొరగ ధనస్సు నెత్తికొని • తూణముఁ దాలిచి యన్న పాద పం
కరుహములన్ భజించి పలు • కం దొడఁగెన్ మది తత్తఱింపఁగన్.

చ॥ ఇహపర సౌఖ్యముల్ విడిచి , యీ భరతోద్ధర బాహుశక్తియున్
సహచరనైన్య నత్వమును , సత్యపరాక్రమ! నీదు తమ్ము ను
త్సహన మహా సహాయ బల , సంపదయున్ ముదమారఁ జూడుదు
స్సహతర కష్టముల్దొలఁగి , సంతస మందెడు నేఁడు రాఘవా!

ఉ॥ పీనుగు పెంట చేసి యిటఁ , బేర్చిన తుంగ మతంగజంబులన్
జాను తొటంగి పడ్డ రథ , సంఘముఁ బ్రేవులు చిందఁగూలు నీ
సేనల నుడ్డుగుడ్డి తెగి , చిందటవందలయైన తేజాలన్
మానగు రక్త వాహినుల , మానక చూచెడు గాక రాఘవా!

చ॥ తళతళ లొప్పు తూపు లడి , దంబుల చేతుల బొందడంబులం
దళమగు తొమ్ములం దొలిచి , దద్దలు ప్రాణముతోడ వీపునం
గళచెడ డుస్సిరక్తము ము , ఖంబుల నొప్పక వెల్గికిరల్
కళవళ మంద నేచుటలు , గాంచెడు గాక ప్రసన్నరాఘవా!

చ॥ జవన తురంగముల్ కెరల , న్నందన హాటక శృంగ పంక్తులం
దవిరళమై పికాచము ల , హంకృతి నార్చుచు వ్రీలు కేడెముల్
దవిలి ధరించి హస్తములు , దట్టుచుఁ బాటలు పాడు చాడునున్
జవి గొన నల్లద్రావి కడు , జంపునఁ ద్రేన్పుట చూడు రాఘవా!

తే॥ భరతు సేనా మహిజంబు , పాదుతోడఁ , ద్రుటిని పేరు లేకుండఁగఁ , ద్రుంచి వైవ
స్వర్గ పృష్ఠంబు విఱుగ న్వ , భార మీఁగ, ధాత్రి యూటట గొనుటయుఁ , దవిలి కను

చ॥ ఎనసిన రక్త వాహినుల , నీఁదుటచే నొడలెఱునైన శా
కినులును ప్రేత భూత తతి , గిట్టి కబంధములున్ సమస్త ప
ట్టనములు నీకరంబుల న , దంగిన వంచు సురావళిం బలెన్
గని మనమందు సంతసిలి , గంతుట గాంచెడు గాక రాఘవా!

క॥ కరులు హరులు బలియురు తెగ, నురవడేఁ బ్రవహించు రక్త , ముదధిం గలియన్
శరధులు రక్త శరధులై , మొరయుటగని మనమునందు , మోదింతు నృపా.

చ॥ విఱుగ శతాంగముల్ రథిక , వీరులు చావఁగఁ గైదుపుల్ చెడన్
దఱిఁగిన దంతి వాజి భట , తండ శిరమ్ములు నంఘ్రు లూరుపుల్
బరులు కరంబు లొందొకటిఁ , బాసి రణస్థలి ఘోరభూమిగాఁ
బలుపు మదీయ బాణముల , పద్ధతిఁగాంచెడుగాక రాఘవా!

చ॥ మురువగు తెక్కలున్ గనక , పుంఖములుం గల మచ్చరంబు ల
య్యిరువుర తొమ్ములం దొలిచి , యిచ్చమెయిన్ గగన స్థలంబునన్

- దిరిగెడు కంక గృధ్రములఁ, దీయని విందొనరింపఁ బిల్వఁగాఁ
దొరతొరఁ బృష్ఠభాగమున • దుయ్యుట గాంచెడు గాక రాఘవాః
- చ॥ ఒక సకియందు మోహమున • సుర్వర నొంచిన రాజా నాజ్ఞచే
వికలుఁడు పొందినట్టి పృథి • వీస్థలి నేలుట వీడి యివ్విధిన్
బ్రకటిత రీతి నన్నపయి • వైరముతో నిట వచ్చినాఁడు నా
రకమున కేగు వాడిపుడు • క్రన్నన నావలనన్ రఘూత్తమాః
- మివీడి కాననములఁ • బొందునీకుఁ గలుగు నావదఁగని నిన్ను • కన్నతల్లి
లుటం గాంచి మోదించి • నట్టికైకఁ నేలఁబడి పొర్లియేడ్చుట • నేడుగనుము.
- క్రతుటిలోనె యీ బల • ముక్కడంచి, త్రిపురముల దహించిన • మృదుని భంగి
వాడ నటంచు లక్ష్యఁబడు పలుక, నల్ల నిట్లను జానకీ • వల్లభుండు.
- చ॥ తమ్ముడఁ నీ తలంపులకుఁ • దగ్గ విధంబున సర్వలోక జా
లమ్ముఁ గలంగఁ జేయఁగఁ ద • లంచితి విప్పుడు దానినాఁప
కృష్ణమొకొ? దానిఁగూర్చి యిడ • నాడుట కేమియు లేదు సావధా
నమ్మున విందుగాక యొక • జ్ఞాన వికాస విధాన కార్యమున్.
- చ॥ జగముబలంబు మెల్చిన భు • జంబులు గల్గిన పీఠః సుస్థిరం
బుగ మనవంశ జాతులగు • పుణ్యుల లెక్కిడ శక్యమౌనె? యా
సుగుణుల నొక్కరేని తమ • సూన్యత ధర్మములం ద్యజించిరే?
నిగమ హిత ప్రకారములు • నేర్చిన యాభరతుండు దుష్టఁడే;
- చ॥ హితమతి సత్యవాక్కుడగు • నీతఁడొనర్చు సమస్త కార్యముల్
శ్రుతి హితముల్; విరుద్ధములు • చొచ్చుటగానమ; నీవు నాయెడన్
మతి చెడనుంచు ప్రేమమున • మించి పరామరిసింపకుంటి వె
వ్వితమునఁ జర్చ సేయుఁ గ్రుధ • వెంచిన డెందము సత్కృతమ్ములన్?
- చ॥ ఆడికవోవ నన్నయను • నర్మిలి నాయెడ కేగుదెంచుచు
న్నాఁడు సమస్తభూతలము • నాకొనఁగన్ మది నిశ్చయించి యు
న్నాడిది నీ వెఱుంగక ఘ • నంబుగఁ బోరఁగ నెత్తినచ్చుచు
న్నాడని యెంచుటల్ మతి కొ • నందగు పద్ధతి యౌనె? తమ్ముడఁ!
- చ॥ యెను నేనల, సిరి నొసఁగి క్షమాపణంబు • సేయఁగఁగోరన్
తి వచ్చెననుట విడి, యిరువుగఁ బోరంగ ననుచు • నెంచుట తగునే?
- చ॥ ముమా పద్మజంబును • తేరి చీల. ధర్మమూర్తి భరతు నిట్లు • తలఁపఁదగునె?
టికి నన్ను చూడనే • వచ్చువాఁడు, పిదపఁ డెలియంగఁ గలవిడి • వినుతసుగుణః

భరతుడు రాముని డాయ వచ్చుట.

తే॥ రాముడిట్లులు తమ్మునూ , రాల్పు చుండ. భరతుడచ్చట సేనన , వ్వలనె నిలిపి
తన్ను వీడని యనుజతో , దగ్గజించి. యన్నస్థితిఁ గాంచె నుమ్మలమధికరింప.

ఉ॥ దోయిలి గూర్పు హస్తముల , తో వసివాడి కృశించు మేనితోఁ
బాయని దుఃఖవేధ జిగి , వాసిన కన్నులతో జటాభితో
వ్రాయఁగ రాని దుఃఖమయ , భావముతో నొక నారచీరతో
దాయఁగ వచ్చునా భరతుఁ , దప్పక రాముడు కాంచె బూర్తిగన్.

తే॥ లక్ష్మణాః యిటు రమ్మ బ , లంబు గలుగు. భరతు సంగర యోగ్య రూ , పంబుఁ గం
యనుడుఁ దమ్ముడు నాతని , నట్టె చూచి. మ్రానుపడి నిర్భ్రా గన్నీటి , వానతోడ.

తే॥ తాను నిందించు పలుకులు , తనదు కినుక. నెంచి సిగ్గిలి డెందంబు , నంచలింప
వింటితో వేడి బాష్పముల్ పృథివిదొరఁగ, వాడిన మొగంబుతో తీచ్చ , వడుచునిలిచె

ఉ॥ న్యూనత లేకయుండఁ దప , మున్నతిఁ జేసి పలంబు పొందుచో
బాను కులేశుడౌ మగనిఁ , బాసి శుభంబులఁ బాసి శోకముం
బూని కృశించు రాజ్యరను , పూనిక నంపిన దూతవోలె మో
డ్పానిన కేలుతో భరతుఁ , దుత్కుట దుఃఖము తోడ దగ్గఱెన్.

తే॥ తఱిసి వచ్చెనుఁ బండిరి , పరసనట్లు. కాంచె లగిపు గలంబు , కఠినఁ వీడి
నీతి మానిత పనుచు మై , నెలపు తప్పి. పాదములఁబాసి హా , యనుఁ రోదనమున.

తే॥ ఉసులు బున్నవో లేవో యం , చూహసేయఁ, దగినతీరునఁ గృశియించు, తమ్ముఁగాంచి
నేత్ర కంజముల్ విడుచు క , స్మిరు భరతు, జడల నించి పొరలి కాట , జడిమ నిలిచె

తే॥ ఆదిదేవుడు ధర్మంబు , సలము-చగిది. నెల్ల సేతుల కిల్లయి , యెనఁగు రామ
వరుడు నిట్టూర్పుపుచ్చి బాష్పములు వీపునం బడఁగఁ దమ్మునాలింగనంజొనరె

క॥ అలమికోని యతని వేషము, పలుమలు గమనించి యరసి , వత్సాః జనకుం
దెలమిని సుఖముం బొందునె? యిల నేలునె? దుఃఖ మొంద , నేల? యనుడున్.

తే॥ అన్న! నీవియోగ వ్యాధి , యలము కొనఁగఁ, గన్న కైక వరంబను , కాలవలనఁ
దనకుఁ దగిన సత్యంబును , ధరణి నిలిపి, స్వర్గలోకంబు చేరెను , జనకుఁ డనఁగ.

మ॥ పరలోకంబునఁ జేరె నన్న పలుకుల్ , బల్లెంబుఁగాయంబులోఁ
జొర దూటించిన యట్టులై చెవులలోఁ , జొత్తెంచు మున్నే వెనన్
సురలోకోపరిలోక మేలఁదగు ను , శ్లోకుండు హృన్నేత్రముల్.
సురుగం గాలిపటంబు చుట్టు కరణిం , జుట్టె ధరన్ వ్రాలుచున్.

తే॥ మొదలు నటకీన భూజంబు . పుడమి వ్రాలు, సరణిఁ బడి పిడుగున కల్గు . సర్పమువలె
తెలివి దప్పి యొకింతకుఁ , దేటి యూర్పు, పుచ్చి తపియించి యాటక , పొగిలెనొగె

పీ॥ అటని భాను కు , లాలయ దీపమాః నిర్వాణ గురు ధర్మ . నిలయః తండ్రిః
అరిమద గజసింహ . మాః దయాలోలః యం, కెవ్వరు సత్యంబు , నేలు వారు?
మాకు దిక్కెవ్వరు? మఱి తేర్పువారేరు? మరణించితే యిట్లు , మమ్ముపాసి
యెవ్వరి నింకఁ డం , డ్రీః యని పిల్చుము, తగునె యిందఱ వీడి , తరల నీకు

తే॥ మేటి ఋశ్యశృంగంజేత . మేల్మి చెల్మి, యొనరఁ గావించి ననుగాంచి . యుర్వియందు
కన్న గొప్ప పంబేది? కడకుమమ్ము , వీడి యింపైన ప్రాణముల్ , వీడుటొక్కొ?

తే॥ ప్రాణులకుమేలు సేయు దా . ర్థ్యంబు గలుగు, భూమి భారము నేదాల్చు . బొడమువిప్పు
హేతు విదియొక్కో? నీయావి , యెగురఁగొట్టు, కాలుడై పుట్టితి నె జగ , మేలుకొలుకు?

తే॥ శంబరుం జంపి వత్రికి , స్వర్గమిచ్చు, పార్థివేంద్రః పాలనము మా . వశము చేసి
యింద్రియములు స్వవశముగా , నెనఁగఁజేసి, తపము చేసిన విధమిదే . తండ్రినీవు.

ఉ॥ కోరఁగఁ దగ్గ పాలనము , కోరిక నెల్లరు వేడఁ బూని యీ
ధారణి కెల్ల దుఃఖమును , దార్చిన యల్పుడ నైతి మృత్యువుం
గోరుట దక్కఁ బ్రాణములఁ , గూరిమి వీడని మేను వెంచి యే
నేరి మొగంబుఁగాంచుటకు , నింకను మేదిని నుండఁ గోరుటలో?

తే॥ కోసలము వీడి యడవి నీ , కొడుకు చేరె, ననుచు విన్నంతనే దివి , కరిగితి వఱ
తండ్రిః నీమృతి వినియును . తలరి తలరి, బ్రతికియే యున్న వాడను , బ్రదుకుగోరి

ఉ॥ జానుగఁ బూర్వ చంద్రునకుఁ , జల్లదనంబు నొసంగు లో కన
మ్మాన సితారసత్త్రస్సంః మానము దివ్యుల లేని మాన్వఁగా
రాని బలం బుదారక తి , రంబగు సత్యము నీతి ధర్మమున్
దోన యడంచు కొంచు నిటు . తూటిలె యెల్లర వీడి స్వర్గముకా?

తే॥ ఇట్లు పలువిధముల నెలు . గెత్తి యేడ్చు, రామ చంద్రుని తమ్ములు , రాజ వరులు
చేరి లేపి పట్టుకొనఁ జి , సిఘ్రదంత, హిత మితోక్తుల నోదార్ప . నెంచుటయును.

తే॥ తాపన శ్రేష్ఠులగు భర . ద్వాజుఁడాచి, మునులు నేడు దీవుల లోని . మనుజవరులు
మంత్రులును సైన్యవతులు రా . మ విఘ్రజేత, వచ్చిరి మనంబులారట . పడుచునుండ

తే॥ మజ్జియురాడగు నెల్లరు , మలసి పచ్చి, నిలునఁ జరితపించుచునున్న . సృష్టకుమారు
మోముఁగని బ్రహ్మసముడగు , మునివరుండు, వాక్యకోవిదుఁడీరీతి . పలుకఁదొడఁగె.

చ॥ తతమతి సన్నసిండుటయు , ధర్మమొనర్చుట దక్కనెమ్మదిన్
బ్రతుకఁ గఁ గోరు పుణ్యులకుఁ , బ్రావగు సాయమొకండు గల్గునే?

మృతియును పుట్టువున్ సహ , జమే కదః ప్రాణుల కెల్ల భూమిపై
 శ్రుతి హితపారగుండవు వి , శుద్ధ చరిత్రుడవున్ స రింపవే.

తే॥ స్థిరములేని జన్మంబులు , దెలువనేలఁగొట్టకొలఁదియానవి కామ , కోపమోహ
 దుఃఖసౌక్యములొందు నీ , తోయమెఱిగి, యముఁడుదాక్షిణ్యముతుడవి , యనఁగదగునె

ఉ॥ పుట్టక మున్నె జీవములు , పోవ జనించుట చూచుచుండమే?
 పట్టుగు విద్యకల్మి భువి , భారము నర్వదివేల యేఁడులి
 ట్టు చలింప కొర్చి నెల , వారిన ధర్మము కీర్తి నించి యే
 లిట్ట గతింప నిట్లు వగఁ , దీల్చడఁ బాడియె? రుజనందనా!

తే॥ శీలమును ధర్మమును భువి , జెడక నిలిపి, శూలమును చక్రమును వాణి , లీలఁదాల్చి
 మూల పురుషులై వెలయు ము , మూర్తులకును, కాలమను వలఁబడకుండఁ , గావశంబె?

తే॥ ఇంద్రియంబుల కెఱుకయై , యిలను వెలయు, నన్నిటికిని మూలంబులై , యమరు పంచ
 భూతములు నొక్కయవ్వడు , పొలియు నవియె, యనఁగదీనికిఁ జింతింప , నగునెచెవుమ?

తే॥ పూజ్యమగు పుణ్యమను నేయి , పోసి కాల, మనెడి వత్తిడి విధియను , నగ్గిచేత
 జీవితమను దీపము నుద్దె , సించి నిలుపఁ, గారణములు రెండును తీరి , నాఱుటరుదె?

తే॥ ఈజగంబున దుఃఖమం , దేమునిగి, యాజగంబున నరకంబు , నందె మునిగి
 మరల జన్మించి చిక్కుల , మలఁగుచుండు, పెక్కు వగల జీవుల లెక్క , పెట్టనగునె?

తే॥ వినుత సద్గుణాకరః తండ్రి , యనెడు కతన, సృష్టికర్తయౌబ్రహ్మకుం , జెందరాని
 విష్ణులోకంబు నందున , వెలుఁగు చుండె, నతనికివు గావించు సా , యంబిఁకేది?

ఉ॥ ఆతని పోకకై మది ర , వంతయుఁ జింత యొనర్పరాదు పై
 నాతని కింతకంటె నర , యం గడ తేఱు పథంబు లేదు నీ
 వాతని కింకఁ జేయఁదగు , నయ్యవి యున్నవి శ్రద్ధతోడ నీ
 చేతులతో నొనర్పు మది , చిత్తము శాంతిలఁ గారణంబగున్.

ఉ॥ వాన పడంగ నీటివడి , బాసిలు బుద్బుద పంక్తిఁబోలు నీ
 మేనులఁ గూర్చించింత మది , మీఱుట వేఱిఁడి లక్షణంబగున్
 మానక బాష్పముల్విడిచి , మానిసి గాంచు ఫలంబు గానమున్
 గాన జలాంజలి నివ్విడుము , గాదిలి తండ్రికి జానకీశ్వరా!

తే॥ అనుడు శ్రీరాముఁడును చింత , నవలఁద్రొచి, యాచతుర్వేద వేది మ , హాతపస్వి
 యగు వసిష్ఠతో గంగకు నరుగు దెంచి , చేయఁదగు కృత్యముల భక్తి , జేయఁబానె

తే॥ సకల జీవాత్ములకు నొకే , చందమొప్పి, యెఱుక నొనఁగు మహాత్ముడ , య్యేటమునిగి
 గురుఁడు తెలిపిన విధులెల్ల , గొఱతలేక, సలిపి ముమ్మాఱు తర్పణ , జలము వదలె.

తే॥ చేయదగుక్రియలనుపూర్తి , చేసియవల, మాన్యులగుమంత్రులునుసృష్టర్ , మౌనివరులు
తక్కువారలు తను చుట్టి , తరలిరాగ, జానకి వసించు నవ్వర్ , శాలజేరె.

తే॥ చేరునంతలో భరతుండు , సీతయున్న, పర్ణశాలను గని యొంటి , బరగుచుంట
గని కరంబులతో మోది , కొనుచుగనుల, రోదనముతోడఁ బడె నామె , పాదములను

తే॥ ఇంద్రియములలో జలనిధు , లేడునున్న, వనగ నెఱ్ఱనొ కన్నులఁ , బనవి పనవి
వెక్కివెక్కి బాష్పంబువుల్ , వెల్లుంగ, విడుచుచుండెను భరతభూ , విభుడు వెలికి

క॥ పెను దుఃఖంబున మునిగిన, యనుజుని తన పొడవుచేతు , లమరిచి రాముం
డనువుగ నెత్తుచు సీతను, గని జనకుడు మనలవీడి , కడచనె ననుడున్.

క॥ పడఁకూను నెడఁదోడన్, బుడమింబడి యడలి యడలి , పొక్కుచుఁబెలుచన్
గడలికవ యనఁగఁ గనుఁగవ, యెడవక బాష్పములు విడిచె , నెన్నువతోడన్.

క॥ కలకంఠంబున వనరెడు, జలజాక్షికి భర్తవెంటఁ , జనిన యడవియున్
విలసిల్లెఁ బ్రోలుగానివు, దలరాజ్ఞుతి దుఃఖ జలది , నడుగుల నిలిపెన్.

క॥ ముని పత్నులు తల్లుల వలె, జనక సుతను డాసి హస్త , సరసిజములతోఁ
గొని విమల జలములందున, మునిచి యడలు పోవఁ బలికి , మోదించి రొగిన్.

క॥ నలుపురు రాజ కుమారులఁ, బొలుపుగఁ, గన్ పూజ్యురాండ్రు , మువ్వరతో వృ
ద్ధుల తోడ సుమంత్రుం డిన, తల జలనిధి విధుని కడకుఁ , గుములుచు వచ్చెన్.

తే॥ మొదటి వాడగు నలువకు , మొదటివాడు, తండ్రి వీడి వచ్చితిరయో , తల్లులారః
యనుచుఁ దచ్చరజ్జు బ , యంబు లందు, వ్రాలి కన్నీటి కాల్యతోఁ , బరితపించె.

క॥ వారలు నొక్కట రాముని, వారక కౌశ్ఠిని చేర్చి , వనట యుబుకఁగా
బోరున రోదించిరి యం, గారమ్మున నేయి కరఁగు , కరణి గరఁగుచుకా.

తే॥ అవల నవ్వీరులంగన్న , యవ్వలనటి, తీయని యెడంద గలుగువై , దేహిజేరి
చెలువకబ్బిన యప్పటి , స్థితినిగాంచి, కడుపు మండి కట్టుకొని పె , ల్లడలినారు.

తే॥ యోధవరు లయోధ్యంగల , యోగ్యజనము, రాజబంధువుల్ తక్కిన , ప్రజయువచ్చి
క్లిత మానసములతోడఁ , గిట్టిరాము, వేషమును స్థితిగని చాల , వెగచినారు.

చ॥ పడగల నీడఁబాచ దణి , పాన్పునఁ బండుట మాని ధాత్రిపైఁ
బొడమిన లోక నాయకుడు , పొందిన తత్కుల నాథుఁ దొలచే
నడరిన యంటు వోమునిగి , యర్హ విధు లొనరింప నేగెనాఁ
బడమటి వార్ధిలోమునిగె , భాస్కరుఁ డంతట లోక కాంతిక్తె .

భరతుడు రాముం బ్రార్థించుట

సీ॥ అనాడు కడవఁగా , నవసీపతులు రాజ, బాంధవుల్ మునులును , బలసియుండ
శ్రీరామ చంద్రుండు , చెంతనెయున్న భ. రతుఁ గాంచి వత్స! యీ , హితమువినుము
జనకుఁ డవ్యయ పదం , బునకేగె నతనియా, జ్ఞానుసారముగ రా , జ్యంబు నీదె
మకుటంబు ధరియించి , మహి నేలకీలీలఁ , దపసి వేసము నూనఁ , దగునె? యనుడు

తే॥ నీవు కాఱడవులఁ జేరి , యిట్టులుండ, ధర్మమూర్తు లెవ్వరు? పురి , ధర్మమేది?
పాడి నీకంటె మున్నెయీ , పనము చేరె, దానిఁబడసి కొంబోవంగఁ , బూనినాడ.

తే॥ మనసు సమృద్ధింపని వర , ముననెనిన్ను, తగని స్థితి నిల్పియంతట , మగనిఁ జంపి
నట్టి కై కేయి కన్నట్టి , పట్టిగాన, నాకు నీవేషముచిత మ , న్యంబు తగునె?.

చ॥ జగములు సంతపింప బలు , జాలిని గూర్చిన దుష్టురాలి కిం
బుగ జనియించు పాపగుణ , పూర్ణుడఁ గావున నాకుఁ జావఁగాఁ
దెగువయుఁ గల్గి లే దొడలి , తీపియుఁబోదు తపంబు పేయఁగన్
దెగడికనుండి తప్పి కడ , తేతెద నింత యనుగ్రహింపవే.

తే॥ కొలముపాడి వీడిన సతి , గుణము , నోర్పు పరఁగకుండు తపంబును, కరుణవిడిన
ధర్మమును, పూర్వ వంశ వ , ధృతులు నీఁగు, పాలనము కంటె మేలయి , క్రాలునేమి?

చ॥ జననము తోడ నీకుఁగల , స్వామ్యము, వీడఁగ రానిదొననా
తన కులధర్మమౌ పదవిఁ , దప్పఁగఁ ద్రోసి తపంబు పూనె దీ
వనునెడఁ బట్టువట్టి నయ , మాటిచి ధర్మముఁ ద్రెంచి మ్రింగువా
రిని బలె రాజ్యపాలన వ , రించి చరింతునె నీకుఁ దమ్ముడన్?

ఉ॥ మేర యిడంగరాని పెను , మేలిమి కూరిమితండ్రి భావఁగాఁ
గారడవిం జరియించుచును , కాయలు మెక్కుచు నీవు పోవఁగా
వేటిమితోడ వంచనము , వెంచి ధరాస్థలిఁ గవ్వికొంటకున్
బేరిమి క్రుంగి యున్న తఱి , బేరిచి నాచుకొనంగ వైరినే?

మ॥ భువనాధీశ్వర! తండ్రి చేయు పొరపున్ , బోరామి లోకాలకున్
దవులం జేసిన కైక కీడు భువిఁజెం , దన్ రాక రక్షింపఁ బ్రా
భవ సామ్రాజ్యమ నేల రమ్ము జగముల్ , భవ్యంబులం బొంద మా
భవ బంధంబులు డింద నంచు నిటు వి , స్పష్టంబుగా నాడఁగన్.

తే॥ భరతు పల్కులు విని వాని , భావమెఱిగి, చింతనము చేసియతని నీ , క్షించి వత్స!
నాడు పలుకొండు కలదు వి , నంగఁదగును, చాల యోచింప ధర్మనూ , క్షంబుదెలియు

ఉ॥ శీలము సత్యమున్ దగవు , చెల్మియు నీతియు వాంఛనీయమా
మేలిమి మున్నుగాఁగలుగు , మెచ్చగు సత్పథవృత్తులెల్ల భూ
పాఠర శాసనంబులకు , బద్ధములై భువి నిల్చుచుండు ని
శీల మనంబు నందు పది , లించి తలంపుము సద్గుణాకరా;

ఉ॥ ఉత్తమ శాస్త్రముల్ వినుట , యుత్తమ బుద్ధి గడించు చుండుటల్
ఉత్తమశీలముం గొనుట , యుత్తమవృత్తుల సభ్యసించుటల్
చిత్తము దేవుపై నిడుట , చింతన సేయఁగఁ బెద్దవారె కా
సత్తమ మార్గ దర్శకులు , సత్యము నీవుఁ దలంచి చూడుమా.

తే॥ ఆమహాత్ము లెవ్వారని , యడుగు వల తె; యెల్లవిధముల మనసున , నెంచిచూడ
తల్లిదండ్రులు దక్క నీ , ధరిణియందు, వేఱవరు లేరు నిక్కంబు , విమలచరిత;

మ॥ జను లభ్యాసము సేయు శాస్త్రముల వై , శారద్యముం గొన్న పా
వన చారిత్రక; తండ్రి యాజ్ఞఁగొని నం , బావ్యాన్వయా చిత్తభా
వనతో దానిని సమ్మతించితిని నీ , ప్రార్థించుటఁజేసి వీ
డినచో నయ్యది సద్గుణం బగునె; పా , టింపంగ లేవే మదినో.

క॥ తనయులు తలిదండ్రులకున్ , పునకీర్తిని కూర్చుటకొ; య , పుంబగు నిందం
బెనుచుటకొ నీవచెప్పమా; జనియించిన ఫలము సుజన , సన్నుత చరితా;

ఉ॥ ఏను దురాశచే జనకు , నీభవమందునఁ గల్గ రీనిగాఁ
బూనిని రౌరవంబున గు , భుల్లునఁ ద్రోచి విసోదపౌఖ్యసం
దానక రాజ్య భోగములఁ , దాల్మిని పొంది రహింపనేర్తునే;
మానవుడైన వాని కిహమాత్ర సుఖంబులు సుస్థిరంబులే;

మ॥ ధరణి నొసంగి సత్యమునఁ , దప్పక నిల్చిన తండ్రి పల్కుచే
భరత; ధరిత్రి నీదెయగుఁ , బాలన సేయఁగఁ దగ్గ సత్త్వముం
బొరసిన నీదెయో మహిఁ బ్ర , భుత్వపు టర్హత నీతెయున్న దిం
కరమర లేల; యేలుకొను , మయ్య జనంబులు సంతస్సిల్లఁగన్.

తే॥ అనుడుభరతుఁడిట్లు జ్యేష్ఠుఁ , దగుచుఁబుట్టి, మూఁడు లోకంబులనుసాటి , మొనయకుం
వీవ నాదిరాజ్యంబని , యెంచితేని, నీక యొసఁగితి రమ్ముమఁన్నించి మమ్ము.

ఉ॥ భూమి సమస్తముం గలఁగి , ముచ్చిరు చుండఁగఁ జూచి నూచి పై
నీమనమందు దోచు లలి , నే యొనరింతె; కలంకదేఱఁగాఁ
జ్రేముడి వచ్చి మమ్ముకయి , వీడక ప్రోవుమ యంచు దీనతన్
రామ పదాంబుజంబులు త , రంబులఁ బాయక పద్మై బిట్టుకున్.

భరతుడు రాముం బ్రార్థించుట

పీ॥ అనాడు కడవఁగా , నవనీపతులు రాజు, బాంధవుల్ మునులును , బలసియుండ
శ్రీరామ చంద్రుండు , చెంతనెయున్న భ, రతుఁ గాంచి వత్స! యీ , హితమువినుము
జనకుఁ డవ్యయ పదం , బునకేగె నతనియా, జ్ఞాసుసారముగ రా , జ్యంబు నీదె
మకుటుంబు ధరియించి , మహి నేలకీలీలఁ, దపసి వేసము నూనఁ , దగునె? యనుడు

తే॥ నీవు కాజడపులఁ జేరి , యిట్టులుండ, ధర్మమూర్తు లెవ్వరు? పురి , ధర్మమేది?
పాడి నీకంటె మున్నెయీ , వనము చేరె, దానిఁబడసి కొంపోవంగఁ , బూనినాడ.

తే॥ మనసు సమ్మతించని వర , ముననెనిన్ను, తగని స్థితి నిల్పియంతట , మగనిఁ జంపి
నట్టి కై కేయి కన్నట్టి , పట్టిగాన, నాకు నీవేషముచిత మ , న్యంబు తగునె?

చ॥ జగములు సంతపింప బలు , జాలిని గూర్చిన దుష్టురాలి కిం
బుగ జనియించు పాపగుణ , పూర్ణుడఁ గావున నాకుఁ జావఁగాఁ
డెగువయుఁ గల్గ లే దొడలి , తీపియుఁబోదు తపంబు పేయఁగన్
దెగడికనుండి తప్పి కడ , తేతెద నింత యనుగ్రహింపవే.

తే॥ కొలముపాడి వీడిన సతి , గుణము , నోర్పు పరఁగకుండు తపంబును, కరుణవిడిన
ధర్మమును, పూర్వ వంశ వ , ద్ధతులు నీగు, పాలనము కంటె మేలయి , క్రాంతమేమి?

చ॥ జననము తోడ నీకుఁగల , స్వామ్యము, వీడఁగ రానిదొననా
తన కులధర్మమౌ పదవిఁ , దప్పఁగఁ ద్రోసి తపంబు పూనె దీ
వనునెడఁ బట్టుపట్టి నయ , మాటిచి ధర్మముఁ ద్రెంచి మ్రింగువా
రిని బలె రాజ్యపాలన వ , రించి చరింతునె నీకుఁ దమ్ముడన్?

ఉ॥ మేర యిడంగరాని పెను , మేలిమి కూరిమితండ్రి చావఁగాఁ
గారడవిం జరియించుచును , కాయలు మెక్కుచు నీవు పోవఁగా
వేటిమితోడ వంచనము , వెంచి ధరాస్థలిఁ గవ్వకొంటకున్
బేరిమి క్రుంగి యున్న తఱి , బేరిచి నాచుకొనంగ వైరినే?

మ॥ భువనాధీశ్వర! తండ్రి చేయు పొరపున్ , బోరామి బోకాలకున్
దపులం జేసిన కైక కీడు భువిఁజెం , దన్ రాక రక్షింపఁ బ్రా
భవ సామ్రాజ్యమ నేల రమ్ము జగముల్ , భవ్యంబులం బొంద మా
భవ బంధంబులు డింద నంచు నిటు వి , స్పష్టంబుగా నాడఁగన్.

తే॥ భరతు పల్కులు విని వాని , భావమెఱిగి, చింతనము చేసియతని నీ , క్షించి వత్స!
నాడు పలుకొందు కలదు వి , నంగడగును, చాల యోచింప ధర్మమౌ , క్షృంబుదెలియు

ఉ॥ శీలము సత్యమున్ దగవు , చెల్లియు నీతియు వాంఛనీయమా
మేలిమి మున్నుగాఁగలుగు , మెచ్చగు సత్పథవృత్తులెల్ల భూ
పాలర శాసనంబులకు , బద్ధములై భువి నిల్చుచుండు ని
లీల మనంబు నందు పది , లించి తలంపుము సద్గుణాకరా;

ఉ॥ ఉత్తమ శాస్త్రముల్ వినుట , యుత్తమ బుద్ధి గడించు చుండుటల్
ఉత్తమశీలముం గొనుట , యుత్తమవృత్తుల నభ్యసించుటల్
చిత్తము దేవుపై నిడుట , లెంతన సేయఁగఁ బెద్దవారె కా
సత్తమ మార్గ దర్శకులు , సత్యము నీవుఁ దలంచి చూడుమా.

తే॥ అమహాత్ము లెవ్వారని , యడుగ వల తె: యెల్లవిధముల మనసున , నెంచిచూడ
తల్లిదండ్రులు దక్క నీ , ధరిణీయందు, వేఱవారు లేరు నిక్కంబు , విమలచరితః.

మ॥ జను లభ్యాసము సేయు శాస్త్రముల వై , శారద్యముం గొన్న పా
వన చారిత్రకః తండ్రి యాజ్ఞఁగొని సం , భావ్యాన్వయో చిత్తభా
వనతో దానిని సమృతించితిని నీ , ప్రార్థించుటఁజేసి నీ
దినచో నయ్యది సద్గుణం బగునె? పా , టింపంగ లేవే మదినో.

క॥ తనయులు తలిదండ్రులకున్ , మనకీర్తిని కూర్చుటకో? య , మంబగు నిందం
బెనుచుటకో నీవచెప్పుమా? జనియించిన పలము సుజన , సన్నత చరితా;

ఉ॥ ఏను దురాశచే జనకు , నీభవమందునఁ గల్గి రీనిగాఁ
బూనిని రౌరవంబునఁగు , భుల్లనఁ ద్రోచి విసోదసౌఖ్యసం
దానక రాజ్య భోగములఁ , దాల్చిని పొంది రహింపనేర్తునే?
మానవుడైన వాని కిహమాత్ర సుఖంబులు సుస్థిరంబులే;

చ॥ ధరణి నొసంగి సత్యమునఁ , దప్పక నిల్చిన తండ్రి పల్కాచే
భరతః ధరిత్ర నీదెయగుఁ , బాలన సేయఁగఁ దగ్గ సత్త్వముం
బొరసిన నీదెయో మహిఁ బ్ర , భుత్వపు టర్హత నీకెయున్న దిం
కరమర లేల? యేలుకొను , మయ్య జనంబులు సంతస్థిల్లఁగన్.

జ॥ అనుడుభరతుడిట్లను జ్యేష్ఠఁ , దగుచుఁబట్టి, మూడు లోకంబులనుసాటి , మొనయకుం
నీవ నాదిరాజ్యంబిని , యెంచికేని, నీక యొసఁగితి రమ్ము మన్నించి మమ్ము.

ఉ॥ భూమి సమస్తముం గలఁగి , ముచ్చిరు చుండఁగఁ జూచి చూచి పై
నీమనమందు దోచు లలి , నే యొనరింతె: కలంకదేహఁగఁ
బ్రేముడి వచ్చి మమ్ముకయి , వీడక ప్రోవుమ యంచు దీనతన్
రామ పదాంబుజంబులు క , రంబులఁ బాయక వట్టె బట్టుడున్.

- తే॥ నెనరు మనసున నీ , యిచ్చ నేర్పినట్లు , నేల యిచ్చుట కొనుటలు , నీతియగునె;
నిందకై జంకి జనకుండు , నీకుననంగ, నాడు నమ్మతించిన యెండు , నేడె చనెనె;
- తే॥ సత్యమొక్కటి దక్క యీ , జగము వేఱు , పూతగుణమున్నదని చెప్ప , టానునేమి;
సత్యమున నుండి జాణుడు , పృథ్వీత్యమయగు, గాని వేటొండగునె నీవ , కాంచుమయ్య
- క॥ ముదమున జనకున యానతి, బదునార్గేదేను పనుల , వసియింపంగా
నదమల మతివై యంతకు, వదలక నాయాజ్ఞ నీవు , వసుధం గొనుమా.
- తే॥ తండ్రి యపుడె కిరీటంబు , చాల్చు మనంగ, నతని యాజ్ఞమీఱంగ జంకి , యనుమతించి
నాడ నదియెంచి నాపవ , నంబు చాటె, దగునె? పని వినుమింక జిం , తనమువలదు.

వసిష్ఠుడు రాము సయోధ్యకు రమ్మని కోరుట

ఉ॥ తేజిత సత్త్వశాలియగు , దీరుడు రామపు డీట్లు వల్క వి
ద్రాజిత కీర్తిశాలి ప్రతి , భన్ భరతుండు వచింపఁ బూన నం
భోజభవాత్మజుం డనియె , బూర్వ నిరూఢ పరాక్రమాధ్యులై
రాజుల సచ్చరిత్రములు , శ్రద్ధను విస్మరియాట దీఱగన్.

ఉ॥ తొల్లి పరాహమూర్తియయి , తోయజ నేత్రుడు కోట పంట జా
బిల్లి కలంక మట్లు కను , పింప ధరన్ జలరాశి నుండి యు
త్పల్ల మనంబుతోడ జన , ముల్ పరితోషమునొంద నెత్తి నా
డుల్ల సిత ప్రకాశమున , నొప్పుచు నెప్పటియట్లు యుండగన్.

మ॥ విల యాంతంబునఁ బంచ భూతములు ని , ర్వీర్యంబులై తేజముల్
పొలియన్ దత్త్వము లెల్ల లీనమగుడున్ , భూతేశుడౌ విష్ణు వీ
జలరాశిన్ సృజించి యందు బహు వి , శ్రాంతి గనంగోరి ని
ర్మలమౌ మేటి వెలుంగు రూపమున ని , ద్రం జెందె మఱ్ఱాకుపై .

తే॥ ఉన్నతులగు వేల్పులకుఁ బీ , యూష మొనగు, కడలి వంటి నల్లని మేను , గలుగువాని
నానియందు పుట్టిన నలి , నంబు నుండి, యఖిల జగముల సృజియింప , నజాడుపుట్టె

తే॥ అవ్వరించి జగంబుల , నివ్వటిల్లఁ, జేయుచో గల్గె దొలుత వి , శిష్టమైన
మహాహృదయ మందలి , మేదినిశ, వరులు నెఱి దవ్వు వారలీ , పఱకు లేరు

తే॥ శ్రత్రులుకాత్తములిహవర , సుఖములొందఁ, గఱపుగురుడె పోషునుడు జ , గంబులందు
తండ్రు లై దుగురం దని , తద్ జ్ఞు లండ్రు, విక్కు మిదియుఁ గుమారక; నీ వెఱుంగవె;

తే॥ సదమ లాత్మక; యేను శా , త్రములు పెక్కు, లెంమి నేర్పిన ఫలమునా , కెనయునట్లు
నాదు పనువు గాదనక వె , న్నకును వచ్చి, రాజ్య భారంబు పూనుము , రామభద్ర;

తే॥ అట్లు పలికిన కలగురు , నరసిరామ, చంద్రుడిరీతిఁ బల్కు నం , జలి మటించి
సర్వశాస్త్రార్థవేత్తలు , సద్గుణులరు, కలవె మీరెఱుంగని ధర్మ , గతులు ధరణి:

చ॥ అగుదురు గాక సద్గురువు , లౌదురుగాక విధాత సూనులే
యగుదురుగాక దైవతము , లౌదురుగాకయుఁ దల్లి దండ్రులే
యగుదురు గాక సత్యసుతు , లాడి తొఱంగమి కడ్డు లాడుటల్
తగునొకా? మిమ్ముతోటి గుణ , ధన్యులకుం దలబోసి చూచినన్,

ఉ॥ తల్లి విధించె జేయుమని , లోడ్రియు నుత్తరు విచ్చియయ్యెఁ బైఁ
జెల్లుదునంచు నియ్యకొని , ప్రియమునన్ వహియింప కేగు నా
ప్రల్లదు పుట్టుకంటెఁ బడు , పాటుల మంచియుఁ జెడ్డఁగాన కే
పొల్లుగు లంపటన్ దిరుగు , ముక్కుకడి కుక్కు భవంబు మేలెకా.

చ॥ విదుట విధించు పెద్దల య , భీష్మితముల్ నెఱవేర్చు నంచు బెం
పొదవఁగ నమ్మతింపితి న , మున్నత మానస మందు మీరలా
పదపడి యిట్లు లాజ్ఞ యిడు , వారలు! నేనెది చేయు తొప్పగున్
ద్రిదశ మునీంద్రవంద్యః యువ , దేశము చేయుడి ధర్మ సమ్మతిన్ .

చ॥ అనుడు వసిష్ఠ మౌనియిత , నాడఁగ నెయ్యది లేదయంచు శం
కనుగొని యూరకుండె నట , గైక సుతుండను నట్టులెన మే
దిని పరిపాలనం జేయపు , దిష్టము చిత్తము గల్గు వారలే
గానకొని యెలసి; యితనిఁ , గూడి వనంబులనే చరించెదన్.

తే॥ అనఁగ నత్తటి వేలుపు , లది యెఱింగి, గుంపులై తమ్ముడన్న ను , కొంచుఁ బోవ
మన తలంపులు సఫలమ్ము , నెనయఁజాల, వనుచుఁ జింతించి యిట్లని , రందఱు విన.

చ॥ వినుత గుణాధ్యుడై న రము , వీరుఁడు దీరతఁ దండ్రి యాజ్ఞమై
వనులఁ జతుర్థశాబ్దముల , వారణ రీతిగ నుండువాఁడు స
న్మనమునఁ గైక పుత్తుఁడు జ , నంబులఁ బ్రోచుచు రాజ్యమేలువా
డినకుల వార్ధి సోములకు , నియ్యది యుత్తమ ధర్మమై తగున్.

ఉ॥ దేవత లిట్లు పల్కె జగ , తీ తనయా వరుడంత నానుడుల్
త్రోవఁగ రాని వయ్య మది , దొడ్డగ యోచన సేయ వయ్య నే
నీవని నుండు కాల మది , యెంత? పదంపడి వత్తు నయ్య ని
న్నీవిధి వేడికొందు నని , యచ్చ గ్రహించెను తమ్ము హస్తముల్.

చ॥ ఇటులను నన్నకయ్యనుజా , డిట్లను నేమనువాడ నిందుపై
నటులే చతుర్థశాబ్దముల , యమ్మఱునాడె పురంబు చేరఁగాఁ
దటుకున రమ్ము రాకయటు , తప్పిన నీపదమాన సుమ్ము ప్రో
త్కటతర వహ్నిఁ జొచ్చి కడ , గాంచెద నాడె సురల్ సుతింపఁగన్

తే॥ అట్లు శవధంబు చేసి హృ , దబ్బమందు, నెగులు విడిచెను భరతుండు , పొగడుగుడిచె
నదరు సత్కీర్తిశవకంచె , తొడవుగాఁగఁ, గాంచు రామచంద్రుఁడు సమ్మ , తించెనంత

చ॥ భరతుఁడు వేతొకం దరుడు , భావన చేసి మహాత్యః పాదుకల్
స్థిరమతినిమ్ము తత్రప్తిని , ధిత్వము పూని ధరిత్రఁ గాచి నీ
కరుణ గడింతు నన్నఁ బద , కంజములం ధరియించు వాని ని
ర్జులకు నొందరాని స్థిర , సౌఖ్యము లిచ్చెడు వాని నిచ్చినన్.

ఉ॥ వారక బాష్పధార లొద , వం గల కన్నులతోడ ధూః యొ
ప్పొరిన మేనితోడ నమ , రాది సమస్త జనాః దుఃఖ ని
స్తారక రామ పాదుకల , సమ్మతి రత్న కిరీట లీలఁజొ
క్కారముగా ధరించి రఘు , కాంతుని వీడ్కొని యంతఃగ్రమ్మటన్.

క॥ జననులు బంధులు పెద్దలు, మునులును సచివులును పౌర , ముఖ్యులు తక్కుం
జనములు భరతుని వెంటనె, చనియెం జన లేక రామ , చంద్రు నెడయుచున్.

తే॥ ధర్మకాత్త వీరుఁడు భర , ద్వాజుఁడేగె, మరలె నింగిని కూడిన , సురగణంబు
కూర్మిమిత్రుండుగుహఁడు వీ , దోఁలువదసి, భరతువెంటనె చనెదుఃఖ , భరతుఁడగుచు

పీ॥ ఈపాదములె కదా , యింద్రాది సురల కా, పదవేళ నొడవెడు , పట్టుగొమలు
ఈ యంఘ్రులె కదా , శ్రేయంబు లొనఁ గూర్చు, పావనగంగకు , బ్రభ గృహము
ఈచరణములెకా , యింద్రియ జేతలొ, యతివర హృదయ గే , హముల దివెలు
ఈపదములె కదా , యింతి యహల్య పా, పంబుల ఘాన్విని , వరుసవేది

తే॥ అనుచు భరతుండు తననింద , కాదుకొనిన, పాదుకల మ స్తకంబున , భక్తిఁదాల్చి
గంగదాటి పాడెచెడు , కాదుఁబోలు, పురము సాకేతమును చొర , బుద్ధిగొనక.

శ్లో॥ నందిగ్రామమునందు పాదుకల నా నందంబున వ్విల్చి తా
ముందుం బోలెనె రామసన్నిభ సుఖం , బుంబొంది రాజ్యంబు రా
జేంధుల్ భక్తినిగొల్వ మోదమున లో , కేతుల్ ప్రళంసింప న
దృపందంబుల్ సుఖియింప నేలె భువన , శ్రేయంబు గేయంబుగాన్.

ఉ॥ రాముఁడు చిత్రకూటశిఖ , రంబున నుండెడి జాత మం చయో
ధ్యామనుజుల్ ప్రియంబు మెయి , దప్పక వచ్చుచు నెమ్మనంబు దో
రామతి సేయువారని త , లంచుచు నచ్చట వీడి దక్షిణా
కాముఖుడై యతండు చనె జానకితో ననుజన్ముతోడుతన్.

అయోధ్యాకాండము సంపూర్ణము.

శ్రీ రామచంద్రార్చన మస్తు;

ఓమ్. తత్. సత్.

అరణ్యకాండము

1. విరాధ వధ పటలము. (72)

చ॥ ము సుజ విభుండు సత్త్వగుణ • మాన్యుడు జీవ హృదంతరాత్మయై
మననము సేయఁ జేయ మహి • మం జౌనఁగూర్చెడు వేదముల్ విరిం
చనుఁడుఁ దపంబుసేసి కనఁ • జాలని సర్వ జగత్ప్రభుండు మా
మనమున కందువాఁడె? పలు • మార్గములన్ గమనించి చూచినన్.

ఉ॥ ముత్తియముల్ కుదించి నటు • ముచ్చటఁ గూర్చు స్మితంబు మోమునన్
హత్తిన సీతతో యువకు • లాదటఁ జిత్ర శరాసంబులన్
జొత్తిలఁ దాల్చి పత్రపల • శోభితవాటి భవాబ్ధి పారగుం
డుత్తముఁ దై నయత్రి వన • మొప్పుగఁ గాంచిరి వారుముందటన్.

చ॥ గొనకొని భూమి భారము క • కుప్పుల విల్చి వహించు మత్తవా
రణములఁ జోలె వారు ముని • రాజు వనంబునఁ జొచ్చి ముప్పగన్
దునిమి ప్రకాంతిమైఁ దపము • తొట్టఁ గఁ జేయు మునీంద్రుఁ గాంచి వం
దన మొనరించి నిల్వఁ బ్రమ • దంబును పొందె నతండు పొంగుచున్.

ఉ॥ బిందుగుల్లెల్ల గీమునకు • వచ్చినచో గృహమేది సంతసం
బిందు విధాన నత్రి ముద • మంది కుమారకులార! మీర లి
ట్లొందఁగ దర్శనం జౌనఁగ • నొక్కట దేవతలున్ జగంబులున్
కొందుగ వచ్చి నట్లడరెఁ • బుణ్యుడనైతి నటంచు మోచిరెన్.

ఉ॥ ఆతనితోడ నాడవట • నర్మిలిమై వసియించి సాధ్వీయున్
బూత చరిత్ర యత్రిముని • పుంగవు దేవ్యనసూయ సీతకుం
బ్రాతి నొసంగు గంధ పల • వస్త్ర సుభూషణరాజిఁ గొంచు రా
మాతిలకంబు రా విబుధ • మాన్యులు దండకఁ జేరి రంతటన్.

। మదవారణంబులు • పదునాటు నంత రెం. దంతల సంఖ్య పం • చాననములు
పదునాటు శరభముల్ • గుదిగాఁగఁ గూర్చిన. ముమ్మొన వాలు చేఁ • బూన్చి పట్టి
జంజాటు జేగులు • జొంపంపుఁ దలవాఁడు. విషగిరి నడచెనా • వెలయువాఁడు
క్రొమ్మొగుల్ వసియించు • కొండలు కాలఁ ద్రొ. క్కుడు దూదివలె లేవ • నడచువాఁడు

। ప్రణము లట్లు ప్రకాశించు • కనుల నుండి. మిడుఁగులులురాల రవిక్రంగ • మిన్ను వడఁక
నవనియును దద్దటిల్ల మహాబలిపుఁ. దై న యముని చేవయును కా • ర్మ్యంబు నొంద.

పీ॥ సింహసంఘము ప్రవే , శించి గర్జించెడు, శ్రవణ కందరముల , ప్రక్కలందు
నెల్లదిశల విల , సిల్లెడు మేరు శి, ఖరములు పోగుల , నొరయు చుండ
మొగుకులసండున , బొడనూపు నెత్తిని, యాకనమోయన , నతిశయిల్లి
నల్లచే దడిసిన , నల్లని కాయంబు, చందన సిక్తమౌ , చందమొప్ప

తే॥ వీరులను తురంగమముల , వారణముల, నందములను సింగంబుల , వ్యాఘ్రములను
చిక్కువాని నెల్లను కొండ , చిలువలందు, గూర్చు దండలు కుత్తుక , గొమరుమిగుల

ఉ॥ కొండలఁ బోలె శూలమున , గుర్చిన యేనుగులం గరంబు లొం
దొందుగ నంది యాయగ మ , హోన్నత పర్వత కందరంబు నా
నుండెడి బాకినోట నొక , యోరను ముడ్చి మెదించి మ్రింగుచున్
మెండగు నాకటం దనివి , మేకొనకుండెడు బొట్టబొట్టతో

ఉ॥ పన్నగరాజ రత్నముల , బంధురలీలఁ బొదింగి వానితోఁ
బ్రన్నన రాహు పాశమున , బట్టి దిగి భిక్షున పంతుల
గ్రన్నన గూర్చి ఋక్షముల , గట్టిన మూలికలోన గాములన్
మన్నన జేర్చి తాల్చు జయ , మూలిక వక్షమునన్ రహింపఁగన్.

ఉ॥ సంజను వహ్నిఁ బోలి పరు , సం బయి యెత్తఁ దనంబు మీటు నా
జంజులు వెండ్రుకల్ విరియ , శోభన వారణ కుంభమట్టులు
బృంజను భాలభాగమున , వాసవ సామజ భాల పట్టమున్
రంజిలు పొన్ను పొన్ను రద , నంబులు చొక్కముగా వెలుంగఁగన్.

తే॥ నలుపు మీటంగఁ గ్రూర గు , జంబుపొంగ, నలుకఁ దగియున్న కొడిమెవి , సాగుంట్లు
పొలయఁ దామసమను నిరుల్ , పూతగాఁగఁ, బూసికొనివచ్చు కలికాల , మోయనంగ.

ఉ॥ చంపిన వేగిచర్మములె , సన్నని వల్వగ దంతి చర్మముల్
జంపగు నుత్తరీయముగ , జాలగు దిగ్గజ మస్తముక్తముల్
పెంపగు నందుకంబులుగ , బెన్నిన లావగు కొండ చిల్వలే
సొంపగు కాసెగాఁగ యిద్రి , శూలము దాల్చి హరుండు నాదగన్.

తే॥ ఫణి ఫణామణి ఖచిత కం , కణము లొప్పు, చేతులందున వలమురి , చింద మమర
జేయు కడియంబులును దాల్చి , జీబులైన, మీనములఁ గల్లువాసన , మిగులఁ గొలువ.

కా॥ కైలాసంబును మేరు భూధరమును , గ్రన్నూర్తి జెంద్లంబలెన్
దూలందన్ను బలిష్ఠ పాదములతో , దుర్వార వేగంబుతో
వేలావేష్టిత భూతలంబు తనతో , వెన్నంటి రా నాదితే
యాలోకంబుల నంతరంగముల న , ల్లాడించు రొదగ్గంబుతో.

ఉ॥ స్థూలములైన భూతములు • చొక్కముగా నొక రూపమందెనన్
పోలిక వాడు మేఘ రవ • ముందలపించు నెలుంగు వాడు గీ
ర్లాలనుఁ డిచ్చనిచ్చు నొక • లక్షయు నిర్వదియైదువేల నా
గాలి బలంబు గల్గిన య • జాండ భయంకర దుష్ట కర్ముడున్.

చ॥ బెడిదములైన గుంపు మగ • పిడ్గులఁ బోలిన క్రూరకృత్యముల్
నడపెడువాడు కూళుడు చె • నంటి నిరాధుడు డాసి వృక్షముల్
బెడియుచుఁ బెల్లగిల్లఁ బృథి • వీ ధరముల్ వడి వ్రీల రేఁగి దుం
దుడుకున దొడ్ విండ్లు గల • దోర్బలవీరులఁ గాంచి కేరుచున్.

ఉ॥ కోటలఁ జూపుచున్ బటపు • కొండ గుహంబలె నోరువిప్పచున్
మీఱి యదల్చి నిల్చుచు • మ్రింగెడు పోలిక వచ్చి తెప్ప ల
ట్లాటుచునంతలోన విక • చాంబుజ మందు వసించు హంసి వా
సోరు వహించు సీతఁగొని • చయ్యన వ్యోమ పదంబు ముట్టుగన్.

మ॥ పురుష శ్రేష్ఠులు వానిఁ గాంచి మిగులం • బొల్పారు కోపంబుతో
శరముల్ విండ్లను గూర్చి వెంటఁ జనుచున్ • జా వేడి యిల్లెల రా
జరుగంజూచెడు రాక్షసాధపుఁ యెఱి • చందాన సీవేగిన్
బరియల్ సేయక వీడ బోము నిలుమా • వందాఁ యనన్ దైత్యుడున్.

మ॥ తొలి వేల్చిచ్చు వరంబుచేత నసువుల్ • త్రుగింపలేరెవ్వరున్
బలిమిన్ ముజ్జగ మొక్కపై యెదిరి నన్ • భంగింపఁగా లేదు నే
నిల నేకైదువు లేకయే యెసఁగి మా • యింతున్ సమస్తంబు మీ
కెలమిం బెట్టితిఁ బ్రాణ భిక్ష చనుఁడెం • దే నీ చెల్లినీడుచున్.

మ॥ అన శ్రీరాముఁడు దంత కాంతు లొలయన్ • హాసంబు గావించి యీ
దనుజుం దెన్నఁడు పోరెఱుంగఁడు భుజో • త్సహంబు దర్పంబు నొ
క్క విమేషంబున నూఱడిల్లి సమయుం • గాకంచు లోనెంచి ని
స్వన పూర్ణంబుగ నారి లాగుచు ధను • స్తంకారముం జేయఁగన్.

విరాధ యుద్ధము

తే॥ విరిసి యాధ్వని సాగర • వేష్టితంబు, కుధర భరితంబునైన యీ • కువలయంబు
నమర నాగాది లోకంబు • లధిగిమించి, యశనిపాతంబు చందాన • నతిశ యిల్లె.

తే॥ వంచక బిఱల వదన గ • హ్వరము నందు, చిక్కి తపియించు చిల్కనాఁ • జెలఁగు సీత
నిలను వదలి దైత్యుడు నుంత • చలితుఁ డగుచు, నంజనాద్రిఁ బోలినరాము • నడరితాఁకి

కా॥ బేళాకాదుల యాకలిం దనుప వి , ద్విద్బుంద కీలాలమున్
 జేతః ప్రీతి నొనంగివారి వినుతుల్ , చేకొంచు నాదిత్య హృ
 ద్ప్రీతిం గూర్చుచు బాదబాసల శిఖా , దీవ్యత్రవ్వాము క్తమై
 చేతం దార్చిన శూలమున్ విసరె నా , శ్రీరాముపై నుద్ధతిన్.

ఉ॥ దిక్కులు దిక్పతుల్ సురలు , దిక్కురులున్ భువనంబు సర్వమున్
 దిక్కుటి వెక్కునంపడ ను , దీర్ఘహాలాహల మట్టురాగ, స
 మ్య కుక్కులకైలమట్లు కన , కాచల మట్లు వెలుంగు చాప మం
 దొక్క యలుంగు గూర్చి చెవి , యొందగ లాగుచు రాముడేయగన్.

తే॥ అసుర కుల మెల్ల నేడె పొం , గాతె ననగఁ, బట్ట పగలునక్షత్రముల్ , పడియెననగఁ
 దుండ్లు తుండ్లయి శూలంపుఁ , దుంట లెల్లఁ, జువ్వలట్టులఁ బజచుచుఁ , జొచ్చెదిశల.

చ॥ సురలకు మృత్యు హేతువగు , శూలము త్రుంగుటఁ జూచి రక్కసుం
 దురవడిఁ జేతులన్ మలల , నూడ్చి రఘుత్తము పై నవైవ న
 గ్గిరులను వజ్ర సన్నిభ వి , కృంతన భల్లము లేసి త్రుంప నా
 పరియలు వానిపై మరలఁ , బాటి శరీరము నొవ్వఁ జేయగన్.

తే॥ దైత్యుఁడంతట నొక మహా , తరువు వెటికి, విజ్ఞు లెవ్వని తత్త్వంబు , వేడ్కఁగాంత్రు
 ధర్మముద్ధ రింపఁగ నేడు , ధరకు దిగియె, ప్రణవ మంత్రార్థ మెవ్వఁడ , రామునేసె.

క॥ వీరుఁడు రాముఁడు నాలుగు , నారసముల దానిఁద్రుంచి , నాటించెను నా
 తాటు శిత శరము లనురుని, పేరురమున బాహువులను , భీకర లీలన్.

తే॥ కంటకములు వేధింప ముం , గాళ్ల తోడఁ, దీయనెంచి సంకటపడి , దేహమును వి
 దిర్చికొను నేడువలెఁ దన్ను , దివిరినొంచు, ములుకులూడ మేనినివాడు , ముడిచిపీడ్చె.

ఉ॥ నిప్పుల వంటి ముల్కులవ , నీవిటుడేయగ నవ్వి మేనిపైఁ
 గప్పక దూటి దూయటయుఁ , గష్ట విచేష్టితుడైన తూళయున్
 గుప్పన మేనినుండి వడి , గ్రొచ్చిన గంటుల రక్తధారలన్
 దొప్పగఁ దోగి సత్త్వమును , త్రుంగఁగఁ దెల్పి నశించి నిల్వగన్.

చ॥ పిడికిటి పోరునందు బహు , విశ్రుతవీరులు రామలక్ష్మణుల్
 చెడని వరంబు గొన్నబల , శీలి యితండు శరాశిచేతఁ జా
 వఁడు మరలన్ రణంబునకు , వచ్చు నటించు సరాజిధూసి కే
 లేడయగఁ ద్రుంతమంచు , నసురేళు భుజంబుల నెక్కనాతఁడున్.

తే॥ పొంగిపాతెడు కోణిత , పూరమొప్ప, సుంత దెలిసి భుజంబుల , శూరవరుల
 నొక్కినడక పడింతలు , మిక్కుటముగ, గగన వీధిని పఱచె న , గ్గలిక మెఱయ.

తే॥ కనక గిరిఁ జుట్టు చంద్ర బా , స్కరులఁబోలి, యరువురొప్పారనసురయం • బరమ
రక్త కాయంబు తోడను • ర్వడి గదించి, దిరిగె గిరగిర శరధి మం • దరము మాడ్కి.

ఉ॥ బంగరు చాయ వాడసిత • వారిద వర్ణము వాడు బాహుళన్
రంగరుచుండ మింటికిఁ ద్వ • రన్ నెగయంజను సోఁకుమాడఁగా
సంగడి నన్న లం గొనుచు • జయ్యన మింటికి నేగు పాడి రూ
పుంగొని యొప్పు పక్షికుల • పుంగవుఁ దాద్యుని బోలె నత్తటిన్.

క॥ కరుణా కరుడగు తనవతి సురరిపుచేఁ బెడఁగ్గనీత • సుడి వడి హంసన్
దొరఁగిన హంసిం బలెవా, దొరఁగిన సుమవల్లి వోలె • సుర్వర వ్రాలెన్.

తే॥ పదముపడి లేచి వేతొండు • పలుకఁ దోచు కునికి నడు మనియాడనా • దనుజునంటి
చనుచుఁ దల్లి బోలిన దయా • గుణుల వీడి, తన్ను భక్షింపుమని నీత • ధరణిఁగూలె.

తే॥ పనవి పలుకులు తడఁబడఁ • బ్రాణములును, వాడఁ జేష్ట దక్కిన నీత • పగిది యెఱిగి
యన్నఁ గనుఁగొని లక్ష్మణుఁ • దార్యః దేవి, పతితపింప నిట్లుండుట • పాడియె? యన.

చ॥ జరుగఁగఁ దగ్గత్రోవ యిటు • సాగుట మేలె యటంచు నెంచితిన్
దొరకొని వీనిఁ జంపుటది • దొడ్డయో? యంచు హసించి రాహువుం
దురుతర పాదఘాతమున • సుర్వరఁ గూలఁగఁ దాప వాడు పెం
దరువు ప్రభంజనహతికి • ధరిశఁ గూలిన పోల్కిఁ గూలుచున్.

చ॥ ధరఁబడి రోజుచుండఁ గని • దైత్యుని రాజకుమారు లిద్దఱు
దురుతర బాహుమూలములఁ • ద్రుచుచుఁ దూక విరాధుఁ దుగ్రుఁడై
యురవడి సూర్యచంద్రుల స • ముద్దతి మ్రొంగఁగ వచ్చు రాహు వ
ట్టిరవుగ రామలక్ష్మణుల • నెత్తుగడం గబళింప వచ్చుడున్.

చ॥ ప్రణమల నుండి యెడిగిలు • రక్తము పై పయి సృష్టినొంద దు
ర్గుణుడగు దైత్య ప్రాణములు • క్రుంగమి రాముఁ డెడంద నెంచి ల
క్ష్మణుఁగని గుంట ద్రవ్యము ని • శాచరుఁ బూడ్చుట యుక్తమన్న స
దుణయుతుఁ దొక్కి పల్లమును • క్రొచ్చెను జాణబలంబునన్ వడిన్

చ॥ నదుల జలంబునందు జర • నంబున దోషిని పాచితంబుకై
వదలక ముంచునట్లు ర • వర్మ డు త్రోవఁగరాని దొడ్డ యం
గదలఁ దొలంచు భక్త జన • కామదమైన పదంబు తోడ నా
మదయుతుఁడైన రక్తిసుఁడు • మ్రంగఁగ బల్లమునందు త్రోవఁగన్

చ॥ తొలుతను బ్రహ్మయై నెగడి • దొడ్డ యజాండము సృష్టిచేసి యం
దుల వడిఁ దానొకడుంగను • తోచిన రాముని కాలి తాఁకుచే

నలఘుఁడు సోఁకు పూర్వముల , శాధిపుఁ డిచ్చిన శాప క్తిచేఁ
గలిగిన మోరూపమును , గ్రుక్కున వీడి గమించె మింటికిన్.

తే॥ ఎగిరి గంధర్వుఁడై నిల్చి , యింద్రియముల, విషయములకు వశంబయి , వీఁగుబుద్ధి
మాట సుజ్ఞానియై భక్తి , మనసు నందు, గలుగ రాఘవు వినుతించె , గారవమున.

విరాధుఁడు రాముని వినుతించుట

చ॥ శ్రుతుల నుతించు నీదగు వి , శుద్ధ పదంబులు సర్వలోక సం
గతములు గాఁగ వ్యాప్తిగానఁ , గాఁ గడ మంగము లెట్టి వ్యాప్తివో;
రతనపుఁ దెంకి యందునఁ డి , రంబుగఁ గాక యొకండ్లాకంటితో
నతుకని పంచ భూతముల , యందును నిల్చిన నిన్ భరించునే;

మ॥ గజనాథుండు జలగ్రహ గ్రహణ దుః , ఖంబంది కేతైత్తియో
త్రిజగద్వంద్యః ముకుందః దేవః శరణా , ర్థింజూడవే ప్రోవవే
భుజగదీశ్వర తల్పుఁ యంచఁ బిలువం , బూరానుకంపామతిఁ
నిజ సంశీలత దంతిఁ గాచితివి ని , ర్థి ద్రావ్ర మేయాకృతీ;

తే॥ ఇహపరంబులు గన నడు , నెడను నిలిచి, స్థిర కృపాకటాక్షంపు వీ , చికలఁబరపు
దేవః నీవాకోఁ ధర్మసు , స్థితిని మనుష, నొంటరిగ గాలిపడగ నా , నొలయుచుంటి.

ఉ॥ పుట్టుట గిట్టు టాటలుగఁ , బూన్చిన దేవ, విరాగ పూరుషుల్
పుట్టిన చారి పూర్వగతి , పోవునె; తక్కినవారి కై వడిన్
బుట్టుదురేమి; తొల్లి తమ , పొందిన సంస్థితిఁ బొందు బ్రహ్మే;
యిట్టలమైన సద్యశము , నెల్లెడ నించిన రాఘవేశ్వరా;

చ॥ భయమును కూర్చునట్టి భవ , వారిధి దాఁటఁగ నా యంబుగా
నయగతిఁ బూను సర్వమత , నాయకులట్టి మతాధి దేవతల్
నియమిత తత్త్వరూపివయి , నీవు జగంబుల నుల్లస్థిల్లనే
జయ మహిమంబు లొందుదురు? , నల్పున దెయ్యది; రాఘవేశ్వరా;

తే॥ బ్రహ్మ మొదలుగ నెల్ల ని , ర్జర వరులకుఁ, దక్కు ప్రాణులకు మొదలి , తండ్రివీవ
యైనచో లోక ధర్మంబు , ననుసరించి, శాంతి పెంపెడు తల్లిగఁ , గ్రాలు పెవరొ;

ఉ॥ నీవె పరాపరంబు, గతి , నీవె, సమస్త మహాండ జాలముల్
నీవె, చరా చరంబులును , నీవె, విచారణ చేయఁ దేటుటల్
నీవె, మతంబు లన్నియును , నీ చరణావధులే, యిశేల మా
యావిధిఁ గ్రీడసేయ వల , పా; మటి దొంగ విధంబు లేలాకో;

ఉ॥ రానరుడైన వానిక్రియఁ , గ్రాలుచు వచ్చు మహేశః, దేనువుం
గానని దూడ వత్సమును , కానని గోవును లేవు; లోకజా
లానకుఁ దల్లి సీవయిన , లాలిత రీతి నెఱుంగు దెల్లయున్
గానఁగఁ జాల దీ జగము , గాంచిన తల్లి నిదేమి మాయయో?

చ॥ జనములు పెక్కు దైవముల , నన్నుతి సేయఁగ విచ్చగింతు రై
నను నినుగాక యన్యమగు , నాయకదైవము గల్గునంట న
జనుల కనర్హమౌ; కమల , జ త్రిపురాంతక నిర్జరావళుల్
వినుతి యొనర్తు నిన్నెయని , విజ్ఞ సమూహ మెఱుంగ కున్నదే;

శ్రీనివాసః రమేశః ని , ర్హిద్రః జగతిఁ, బలుమతముల దైవములు ద్వం , ద్వములఁదగులు
వారివలెఁ దపించు; ని , ర్హ్వంద్యుఁడైన, యీవు నిద్రింప కీవేష , మేలకొంటి.

మోయుచున్నాఁడ వహివయి, భూవరాంగి, నెత్తుచుంటివి పోత్రివై , యెలమితోడ
గుక్క-గొండు వొక్కొకపరి , కొలుచుచుండు, విద్ది శ్రీదేవి యెఱిగిన , నెరియకున్నె.

సీవు పుట్టించు జీవులు , నిజము నెఱిగి, కొఱల దానిచే నీకింత , కొడువ పడునె;
కర్వునకు నిచ్చు భిక్షచే , శంకవిడిన, వారు మర్త్య లమర్త్యులీ , పృటికిఁ గలదే.

మ॥ భువనోద్ధారణః హంసవై నిగమముల్ , బోదించి తా బ్రహ్మ క
య్యవి సీ కెవ్వరు మున్నునేర్పి; రలవా , రంతంజు పాటించిరే;
భువి జీవాత్మల వేఱయై యొకటియై , పొంకంబుగా నుండు సం
భవ మవ్వానిని వీడియో? విడకియో? , భావింప నేమాయయో?

చ॥ అనదృశమూర్తిః సీవు తొలి , నాదటఁ బండిన పాలవెల్లిఁ బా
ప సకిన మంచము న్విడిచి , పాపుని దాసుని గాచుకై కృపా
రసము వహించి వచ్చి తమ , రన్ భవసాగర మీఁదఁగంటి నిం
పీసఁగు భవత్పదాబ్జ మహి , మోన్నుతి నేమని సంస్తుతించునో!

ఇట్లు వినుతించు నతని సీ , తేకుఁడరసి, యిట్టి జన్మంబు లాఁగత , మేమి తెలుపు
నుండు నాతఁడనత్య జీ , వనము తొలఁగ, జ్ఞానమొనఁగు పదాంకః నా , చరిత వినుదె?

అలక వాసిని తుంబురుఁ , డనెడు వాడ, రంభ నాట్యగానంబు లా , రంగఁ గాంచి
లచి కలియుటచే శ్రీదు , వలన నాకు, నిట్టిజన్మంబు సిద్ధించె , నేమి సెప్ప?

కొడఁగి జ్ఞానంబు మొదలంటఁ , దుడిచివైచు, కామరుజ నన్ను వెన్నంటఁ , గలుగుకతన
రుణ మూని కుబేరుండు , కఠిన దైత్య, రూపి వగుమని తిట్ట సీ , రూపువచ్చె

శః శాపముక్తి తెలుపఁగ, దే శంకరమిత్రః యంచునే , వేఁడ భవత్
సీశల పద తాడనమున, సీశాపము దీఱునంచు , నెఱిగించె దయన్.

- క॥ స్వర్గపదం బెల్లెదల న, నర్గళ గతిఁ దిరిగి వేఁచు . నరహంతకుడై
దుర్గముడై దానవకుల, మార్గుడగు కిలింజనకుఁ గు , మారుడ నైతిన్.
- క॥ మంచియుఁ జెడుగు నెఱింగెడు. నంచిత మతిలేక చెడుగె , యార్జించితిఁ గా
న్నించిన ప్రాణుల వీడక, వంచి విఱిచి పొట్టఁబెట్టు , వంచనకతనన్.
- తే॥ నన్ను నద్గతికిం ద్రిప్ప , నున్ననాదు. పూర్వకృత పుణ్యమున నిటు , పొగడఁదగిన
విగమని శ్రేణిగల పద , నీరజములఁ, జొంది తేజితి నెప్పటి , పొలుపు గొంటి
- తే॥ నన్ను క్రుంగించు పాప గ , జంబులడఁచు, నిన్ను వెడఁగనై నేచేయు , నేరములను
మన్నన యొనర్చి ప్రోవు న , న్యాన్యః యనుచుఁ, గ్రన్న వెలవంది దిచ్చు మొ , గంబునొ
- తే॥ సాధువుల బాధ సేయు వి , రాధుఁ డీల్లె, ననుచు నలరిన విమలాంగి , జనకజాతఁ
గూడి వేడుక వనములఁ , బాడుచుండు, పక్షి రుతముల వినుచు న , వ్యాధుచనిరి.
- తే॥ కాలుఁ బోలు శరంబులు , కరములందు, గలుగు రామ లక్ష్మణులు నాఁ , దెలమి మిగుల
వేదములె రూపునొందిన , విధిని వెలయు, మునుల వనముల మనరిరి , ముదితతోడ.

2. శరభంగ ముక్తి పటలము. (44)

- క॥ ఆ రాత్రి వికచ సుమలత, సౌరుగల మహీజ తోడ , సౌఖ్యంబుగ న
య్యారామమందు కడపి శు, భారంభకులు శరభంగు , నరయఁగఁ జనుచున్.
- క॥ సునిశిత శరసంపన్నులు, ఘను లవటికిఁ జేరునంతఁ , గలువల దొర పు
ట్టిన ముడుఁగని తమ్ములఁ బో, ల్కను లొక వెయి గలుగు ప్రోడ , గానఁగనయ్యెన్.
- క॥ తెలిపిట్ట నడకగల వే, ల్పుల చెలవలు దాల్చినట్టి , భూషణకాంతుల్
మిలమిల మని మిన్నున మెఱు, పులు మెఱయఁగఁ వాని నడుమఁ , బొలుపుగొలుపుచున్
- చ॥ పెలువగు నీల దేహమున , వేల్పు పడంతుల యాస్య పద్మ కో
మల వన చారులొనయన , మంజుల భృంగ సహస్రకంబుతో
గలహ సుభాశిచే మహతి , కన్రు నినాద మధుద్రవంబు ని
మ్ములఁ జవిచూచుచుండు శ్రుతి , పుష్పలిహంబులతో ముదంబుతో
- తే॥ శాస్త్ర సమృతముగఁ గ్రగు , శత మొనర్చి, నట్టి మేటరి; మూర్తిత్ర , యంబుదక్క
దక్కు వేల్పుల మకుటము , ల్దాఁకు నట్టి, గండ పెండరములు కాళ్ళఁ , గలుగు వాఁడు.
- తే॥ జలజవానినిఁ బోలిన, శచిని గూడి, ముమ్మదంబుల చొదంతి , నెమ్మినెక్కి
వెండి కొండపై నగజతో , వేడ్కనుండు, లోకనాథుని శంభుని , జోక నెనసి.
- తే॥ ఏమ కలిగి వ్యర్థుఁడని , యెంచి విధుఁడు, బిడియ పడి కాంతి హీనుడై , వెల్లె బాఱ
స్వర్గమే గొడుగయి తన , పైన నిలుచు, దంబు పంబు శ్వేతాతప , త్త్రంబుతోడ.

॥ దిక్కరుల మదమను బంకఁ జిక్కఁ జాట్టి, బవరముల యందు ధృతిచెడి, బడలి పాటు
నసురవరుల కీర్తులఁబట్టి, యంటఁగట్టి, నట్టులున్న వింజామర, లండ బెరయ.

॥ అరుణ కిరణుండు నిల్చిన, యట్టులున్న, మేటి బొమ్మి దీకముతల, మెఱయువాడు
కొస్తుభంబు కైవడిని ప్రకాశ మమరు, రత్న హారంబు తొమ్మునఁ, గ్రాలువాడు

॥ భాను సంకాశ రంజిత, వజ్రఖచిత, కవచ మవయవంబుల మీద, గలుగువాడు
విజయలక్ష్మి మంజుత్రిత, విధము దోచు, హార కేయూర భుజములొ, ప్పారువాడు

॥ రెక్కలేక రత్నంబులు, చెక్కినట్టి, నగల జగియెల్ల నొక్కటై, నెగడి చిత్ర
పక్క వెలుంగంగ నింద్రచా, వండ్లతోడి, మొగులుకుప్పనాదగి డాలు, మునుమువాడు.

॥ సకలజగములఁ బరవు వా, సనలు గలుగు, మధువు చీందెడు క్రొవ్విరి, మాలవాడు
మీల గెలిచిన వేలుపు మెఱుంగుఁ బోండ్ల, కనులఁ బోలిన ఖడ్గంబు, గలుగువాడు.

॥ భువన కంటకుడగు పది, మోము లతని, మీద వైవఁగ వరిముక్క, మేరయేని
మొక్క వోవక కాంతియు, బొలియకుండు, పవని చేపట్టు నింద్రుండు, పజ్జనిలిచె.

॥ ఉరు తపోధనుఁ దెదురేగి, యుపవరించి, వచ్చుపనియేమి యన వజ్ర, పలికెనిట్లు
నీ తపంబును మెచ్చి య, జ్ఞాతభవుడు, తోడి తెమ్మన వచ్చితి, దోడశమ్ము.

॥ స్రష్ట మీకిచ్చె నాతని, సత్యలోక, మీరు వేంచేయ ధాతయు, నెదురువచ్చు
శ్రేష్ఠ లోకంబనుచు దానిఁ జెప్పవలెనె! యీర లెఱుంగరే యన నాతఁ, డిట్టులనియె.

॥ కదలఁజాలని బొమ్మల, కరణినుండి, చెడెడు సత్యలోకంబు నే, జేరఁగలనె;
బాధ తపమాని పెక్కు క, ల్పములు గడచె, నీ వెఱుంగవె; యల్పంబు, నిచ్చగింప.

॥ ఇట్టి వార్త నీవును వచి, యింపఁ దగునె, బ్రహ్మలోకంబు పడనియు, ఫలముగలదె
బహుళ భాషలఁకేల; త, పః ఫలమ్ము, వొందు కాలంబు డగ్గతె, భువనవంద్య;

॥ సుస్థిరంబయి నిలుకడ, చొప్పు చెడక, పెరుంగక సశింపక గుణము, వేఱుపడక
సకల భూతముల్ నశియింప, సమయకుండు, మోక్ష పదవిని నేనిపు, పొందువాడ.

రామలక్ష్మణులు శరభంగుని చూడవచ్చుట

॥ ఇట్లు శరభంగ ముని వచి, యింపు నెడను, దృఢధనుర్ధరులబవచ్చి, యెదుటఁగలుగు
కలకలంబును విని యేమి, కతమొయనుచు, దమ మనంబుల యోచించి, దాసి కాంచి

॥ బలితమై వజ్ర ఖచిత సం, బములు వెలయు, నాల్గు రదనముల్ గల సిత, నాగముఁగని
యింద్రుఁ డిమ్మునింద్రుని గన, నేగు దెంచి, యుండునని మదిఁదలపోసి, యుత్సహించి

॥ హరిణాక్షిని తమ్ముని ముని, వరు నాశ్రమ వనముబయట, వదలి యొకండె
హరివలె వృషభమువలె రఘు, వరుఁడట కరుదెంచె వర త, శస్త్రి గాంచన్

త॥ సురలోక నాయకుండీ, ధరనాలుగు వేదములకుఁ, దత్త్య పలంబొ
పరమూర్తి రామధాన్యుఁ, బరుఁగాంచె సహస్రనయన, పద్మము లలరన్.

తే॥ రాంచి మదినొచ్చుకొని తన్ను, గాచునతని, బ్రహ్మవిద్వరులకు నధి, పతియునైన,
రాము సతతంబుమొక్కు శి, రంబుతోడ, భుజములను వంచి సాష్టాంగ, ముగ నెఱంగె.

సీ॥ జయతేతనంబైతి, శత్రులఁ బరిమార్చి, వేదార్థముల నేర్చి, విశద ఫణితి
సద్గర్భమును నదా, సన్మార్గమునఁ ద్రిప్పి, సంపదనొసఁగి మో, క్షంబు నిచ్చి
శరదాగతులకు వ, బ్ర కవచ మయ్యును, ప్రాణంబులయ్యుఁ, దఫంబు నయ్యు
నయనంబులయ్యు ను, జ్ఞానంబు నయ్యు వే, ర్పదక రక్షించు శ్రీ, రాముఁ జూచి

తే॥ యధిక సమ్మోద భరమున, నవకుఁడగుదు, మనసుకరఁగఁ బజ్జనునిల్చి, మఘపుఁడంత
నేమి తెలియని కరణిఁ దా, నెఱిగినంత, తెలియఁ బలుకుచు నిట్లున్తు, తింపఁదొడఁగె

ఇంద్రుఁడు శ్రీరాముని స్తుతించుట.

సీ॥ ఎల్లవస్తువులందు, నేకరూపంబంది, యంటి యంటకయుండు, నాత రూపః
విస్సంగ నియత ము, ని ప్రవరాధారః వేదాంత విద్యా వి, డేక దేవ్యః
కరుణాసముద్రః ర, క్షణకార్యనిర్నిద్రః, తల్లియు నీవ మా, తండ్రి వీవ
దాసులమగు మేము, దైత్యులచేఁ బడ, రాని పాటులు పడి, దీనులమయి

తే॥ త్వత్పదంబులఁజేరి కా, పాడవేడ, నాఁడొసంగిన యభయంబు, నేఁడుపూర్తి
నేయ నిట్టలేతెంచిన, చిన్నయుఁడవు, నీపదాజ్ఞాతముల భువి, నీతినొందె.

సీ॥ క్షీరసాగర శయ, నాఁ రమాలోలః నీ, కెవరు మిత్రులు? శత్రు, లెవరు? రేయి
యెయ్యది? పగలెది? యెందు గలవు బాల్య, తారుజ్యవార్ధక్య, దశలు నీకు
నెదియది? యెదిమధ్య? మెదియంత, మగుఁగాంచ? లింగవచన నామ, లీలగలదె?
ముందేది? వెనుకేది? సందేది? యెడమేది? పొందేది? యెడమేది? చందమేది?

తే॥ అట్టి నీవిట్లు పురుష మో, హనుఁడవగుచు, జేతఁ గోదండమూని మా, చేతములును
నొవ్వనడవకుండిన నీకు, నెవ్వగలదె, చిత్తరంజనః మణుమేలు, చెందఁగలవె?

సీ॥ నీనాథిఁబొడమిన, నీరజోద్భవుఁడు వి, లయ కాలముల నెల్ల, లలితరీతిఁ
గొలత కట్టుగఁజేసి, పలుకల్పకాలముల్, గొలిచినఁదలుఁగని, గుణగణాధ్యః
మున్ను మేదినికుంభ, ముగ నీరుపెరుఁగుగా, మందరగిరి తరి, మ్రాసుగాఁగ
నీహస్త పద్మంబు, లోహటింపక నొవ్వఁ, జిలికి పీయూషంబు, చిక్కుదనుక

తే॥ దాని మాకు మాత్రామొసంగి, దై త్యవరుల, మోసగించితి వలవక్ష, మానఁజేసి
దాసులము మేము వారు కా, త్రపులె నీకు? ధర్మవైరంబు నడఁగించు, తలఁపుగాక

చ॥ మొదట నొకండవై పిదప • మొత్తమవైతుది నొక్కటా లన
త్పదః గుణతత్త్వభూజ నవ • వల్లవః మావెత దీర్చనాయకాః
కదియంచ సజ్జనావళుల • గాచెడు దుష్టులఁగోపగింతు; దు
ర్మదమొనరించు దుష్కృతియు • మాయురెః నీదగు సృష్టియే కదా.

కా॥ మాయా వేష్టితతత్త్వమాః జనము నీ • మాయన్ బ్రభిన్నిప నీ
వే యధ్వాత్మ వట్టించుఁ గాదనుచు ను • య్యేలాడు దెందంబులన్
నీయాదిక్యము సమృదుల్ భృగునిచే • నిక్కంబుగాఁ జూచు చో
నీయోగ్యత్వ మెలర్పఁజేసితి జగ • నిర్మాత వంచేర్పడన్.

తే॥ ఇట్లుబహుభంగులను నుతి • యించి యింద్రుఁ, డచటిమునికగు భాగ్యంబు • నరసియంత
వర మునీంద్రుని యానతి • వడసితాను, వచ్చుదారిని మరలి ది • వంబుచేరె.

క॥ తరలిన యింద్రుని మది ఋషి, వరుఁడు దెలిసిరాముకడకు • వచ్చిన సతఁడ
ప్రసమ మునీంద్రుని పదముల, కెరఁగముద్రువులు పులక • రెగయఁగ సతఁడున్.

కి॥ సుకముగ వర్ణింపని జా. నకితో లక్ష్మణుని రమ్మ • నన్ వారలుకొ
తుకమున వచ్చి రాముఁడు, స్వకీయ పూర్వ సుఖ నిభ శు • భంబులఁ దేలెన్.

క॥ రాముఁడు సీతయు లక్ష్మణుఁ, డామాపమ్మని వచించు • న్యాయము రెల్లన్
బ్రేమమున వినుచుఁ గడపిరి, భాముం దుదయించు దనుకఁ • బ్రమదాలసురై.

తే॥ వరవి యుజవగు కాంతులఁ, బరఁగు భానుఁ, దొక్కటిగ నల్లకొని యున్న • దిక్కుడుంగ
మందుకరముల నాతప • మను నరాసఁ, గొని తమంబను తీఁగలఁ • గోసివై చె.

శరభంగుఁడగ్నిం బ్రవేశించి శాశ్వతపదంబు నొందుట.

తే॥ తత్త్వవిజ్ఞానిః శరభంగ • తాపసేంద్రుఁ, డతని యెదుట నగ్నిని చొర • నాత్మ విశ్చ
యించి విద్యుక్తముగ వహ్ని • యేర్చుడింక, నాకు నెలవిండునుచుఁ దన్మ • నంబునిల్పె

ఉ॥ చాప విశారదుం డపుడు • శాస్త్రవిశారదుఁగాంచి పల్కున్
తాపనచంద్రః మీరిట ము • దంబునఁ జేసెడు కార్యమేది? మా
కోపికఁ దెల్పుఁడన్న నతఁ • దొయ్యన నిట్లను రామచంద్రః నే
దీపిత వహ్నిఁజొచ్చి ముగి • తిం గొననెంచితి నాఁ గృపాశుఁడున్.

తే॥ తాపసేంద్రః నేవచ్చిన • తరుణ మందె, చేయఁజేలఁ గుమార • సింహుఁగాంచి
మారజితుఁడైన తపసి రో • మములు నిక్క, నిట్టలంపు మోదంబున • నిట్టలనియె.

తే॥ విజయ శీలః నేనిచ్చట • వేవిధములఁ, దపము సేయుచునుంటి నీ • దర్శనంబు
గలుగునను నమ్మకంబుతోఁ • గలిగె నేఁడు, ద్వంద్వములునశియించెనే • దలఁతుముక్తి.

తే॥ నిన్న మాపున వేల్పుచు • స్నేహు వచ్చి, బ్రహ్మమీకచ్చెదన సత్య • పదము రంద
నంగఁ బరచుపదంబు నొం దంగఁ గోరి, యచటి కేగక విలిచితి • నయ్యు యనుచు.

చ॥ మనసునకున్ వచస్సులకు • మానితనైగమ శాస్త్రపాఠికిన్
దనరఁగ నందకుండు పర • తత్త్వముఁ గాంచిన మోనిచంద్రుఁ డిం
పునఁ గరుణింపుమంచుదన • పొత్తుకతో ననలంబుఁజొచ్చి తా
ననుపమ మోక్షభాగ్యరమ • నందె జనంబు వెఱంగు పొందఁగన్.

ఉ॥ ధావియెఱుంగు పంకజ భ • వ ప్రభృతి త్రిదశాలిచేత వి
జ్ఞానలిచే మమత్వము న • హంకృతి పూర్తిగ నుజ్జగించి ద్వం
ద్వాపది వీడి చేరఁదగు • నట్టి మహాపదమున్ భజించె న
ప్పావని తత్త్వవేత్త శర • భంగుఁడు పెన్నిది రాము నన్నిధిన్.

మ॥ ఒకచోనాదిన యాటవస్తువులఁ దా • నుత్పంగ మందుంచు బా
లికపోల్కిన్ సకలాండ జాలముల నో • లిం గర్భముం జేర్చు న
య్యకలంకేతుని నామ సంస్మరణ పు • జ్యంబెన్నఁగాదన్న నా
యకు శ్రీరామునె గొంతువారు కను బా • గ్యంబిద్ది సామాన్యమే.

౩. అగస్త్య పటలము. (59)

తే॥ అట్లుకరభంగుఁడంతంబు • నందఁగాంచు, కతన వ్యాకులతఁ జొంది • ఘనగభీరు
లతని యాశ్రమస్థలి వీడి • యవలికేగి, రవనిజం గూడి వినుఁగుతో • నాదతోడ.

క॥ వనములు వృక్షంబులు • యను గిరులును కొండచటియ • యను మనమలరన్
గనుచుఁ గునిగుంపు వడయక, చని రమ్మవృరును దాటి • సమ్మదలీలన్.

తే॥ నలువమనుమలు వాలఖి • ల్యలునుమోన, యుతులు బోడలుజటిలులు • యతివరులును
దండకారణ్య వాసు లౌ • తపసులెల్ల, ముదమునంది రాముని గన • నెదురుకొనిరి.

క॥ క్రూరగుణుల రాకాసుల, పోరుపక్షఁగ లేక క్రుంగి • పొనుఁగు పడిన య
వ్వారలు రాముఁగనిరి జల, దారలఁ గనినట్టిమాన • తరువులఁ బోలెన్.

క॥ వెలుకుటి రాకాసుల పే, రులు తడఁబడఁ బలికి దుఃఖ • రోగులయిన మో
నులు మండు నడవి వెలువడి, తలిఁ గనుక్రేవుల విధానఁ • దనిసిరెడఁదలన్.

ఉ॥ రాక్షసులు సేయు బాధఁ, మోక్షము గనలేక కుండు • మునివరు లభిన్
రక్షింప నొక రా నుచు, లక్షించిన పగిదిఁ గని తొ • లందిరి కలఁతన్.

క॥ తమ తపమే పండయిగా, రమున నెదురు వచ్చు పగిది • రాముఁడు రా మో
దమున మునులు భవ కారా, విముక్తి గను యోగులట్లు • విలసిల్లరటన్.

క॥ కోరిన వారికిఁ గోరిన, కోరికలిడు తపము నూని, గురుశాంతులు నొ
కారణమున రాకాసుల, పోరువడగ లేక కష్ట ములఁ బడి రోర్మిన్.

క॥ లేచిరి వచ్చిరి మేఘము, పూచిన ననఁబోలు రాఘ, వుని డాసి రతం
దేచిన భక్తిని మ్రొక్కిన, నోచిన ఫలమొంద వరుస, నొడివెరి జయముల్

తే॥ వారిఁ గొనిపోయి చక్కని, పర్వతాల, యొసఁగి యాతిభ్య మిడి తమ, యునికికేగి
యవల సోఁకుంపలన సంభవములైన, తొందరల దొంతరలఁ దెల్పి, దొడరి చనిరి

అ॥ వచ్చు మునులఁ గాంచి, చెచ్చెరఁ గూర్చుండఁ, బనిచి యాజ్ఞయడుగ, వారుతనిసి
చక్రవర్తి తనయఁ, సమకుఱినట్టి మా, నొగులు వినుమ యనుచు, నుడివిరిట్లు.

చ॥ కనికర మింతలేని మది గల్గిన రక్కసిమూఁక పాప వ
ర్తనమునఁ గష్ట పెట్టి చెడు, దారులఁ దీసితపంబు పాడుగా
నొనరిచి చేయరాని కడు, నొప్పుములం బొనరింప మాతపో
ఘనపథ ముజ్జగించి కడ, గండ్లను పొందుచు నుంటి మిచ్చటన్.

తే॥ పులులవనమున జింకల, పోల్కిమేము, రేయిబవలు గగ్గోలొంది, కృశతనంది
చితికి ధర్మపథంబు వీ, డితిమి మాకుఁ, దలఁప ముక్తియుఁగలదె కో,దండపాణి;

ఉ॥ కాము తపోనియుక్తులము, కాము క్రుతుల్ వదిలింపు వారమున్
గాము పఠించువారమును, కాము మఖంబులు వేల్పువారమున్
గాము పరార్థ చింతకులు, కాము నియామక కార్యవిష్టులు
గాము గురుత్వవర్తనులు, కామిక బ్రాహ్మణులున్ రమూ త్రమా;

తే॥ ఇంద్రుడో దానపుల యాజ్ఞ, యెడఁదయందు, శిరమునందును తాలిచి, చెలఁగువాడు
కాన మాతండ్రిఁ మాకడ, గండ్లఁ దీర్చు, వారులేరు మాభాగ్యాన, వచ్చి తీవు.

తే॥ రాజరాజ సుతుండవు, రాత్రివంటి, దుఃఖమున నేమి యెఱుఁగక, దొరలుచుండఁ
దివిరి ధవివోలె నీవరు, దెంచి తయ్య, అభయమంటిమి కరుణామయాత్మః కావు.

శ్రీరాముఁడు మునుల కభయ మిచ్చట.

తే॥ జనకజాజాని యిట్లను, దను జవరులు, నన్ను శరణొందరేని యెం, దున్ననేమి;
మచ్చరాసన నిర్మూక్త, మౌగ్గణముల, నేలఁ గూలు వారలు దుఃఖఁమేలమీకు;

ఉ॥ తండ్రినాక మేగఁ, బిన, తల్లి వరంబులు గోర, నాదు త
మ్ముడును నిందకై యడల, భూరిగుణాధ్యులు పౌరులేడ్వఁ, గో
దండము నూని సీతయును, తమ్ముడుఁ దోనరుదేర, విట్లు నే
దండకఁ జేరుచున్న మదు, దాత్ర చిరంతన దిష్టమే నును.

ఉ॥ ధర్మపథా నువృత్తుల యుజ్జ్వలదార, మహాత్మ్య మెఱుంగలేని యా
దుర్మతులన్ వధించి మహి, దోరపు ధర్మము నిల్పినే నే
గార్ముకమున్ ధరించి వృథ , గాదె జగంబున సంచరించుటల్ ?
నిర్మల భాగ్యమన్న మఱి , నెక్కొనునే యితరంబు నాకికన్ ?

తే॥ పున తపస్సులరగు మీరు, గష్టలైన, రక్కసుల కబంధములు న , ర్తనము సేయ
ధనువు మోసిన నాబాహు , దండములును, దగిన విశ్రాంతి నొందుత , ధరణీయందు.

తే॥ గోవులను విప్రులను దీన , కోటి శరణు, చొచ్చువారి రక్షణముకై , చచ్చువారె
వేలుపులు గూడ వినుతింప, జాలినట్టి, దేవతా శ్రేష్ఠులగుదురు , దివమునందు.

తే॥ తారకారి త్రిపురవైరి , దనుజువైరి, వచ్చికాచిన, నెవరు దు , ష్పథులు వారి
వారి వారిని తుదముట్ట , వ్రచ్చువాడ, శంకమాని సుఖంబుండు, డింకమీరు.

క॥ అనిన విని మదిని ముదమం, దినవారు త్రిదండములను , త్రిప్పచు, బన్నా
లను పరియించుచు నర్తన, మొనరించుచు నిట్టలనిరి , పోత్తాహమునన్.

క॥ లోకేశ; నీవు కినియ, ద్రి, లోకంబులఁ బోలు కోటి , లోకము లెదురై
తాకిన నేమగు? నిక్కపు, సాకిరు లీ శ్రుతులు తపము , జ్ఞానము తగవున్.

క॥ కావున నీగడువగు నేం, దీవనమున నిలిచి మాయ , భీష్మార్జునుల్
కావింపు మనఁగ రాఘవ, భూవిభు, డందుండ మోది , మున నీకొనియెన్.

ఆ॥ వారలఁ బదెండ్లు , వసియించి యుండిరి, మునులు పిదప దీర్ఘ , ముగఁ దలంచి
యిద్దగుణు, డగన్యు, డెలమి వసించు న, వ్యవము, జేరుడన్న , వారలేగి.

సీతారామలక్ష్మణులు సుతీక్ష్ణం గాంచుట

ఆ॥ బీటలై న చోట్లు , వెదుకులు గలచోట్లు, పొదలు దట్టమైన , పదములందు
చనుచు వడి సుతీక్ష్ణ, డను బ్రహ్మలేజన్వి, తపమొనర్చుచున్న , తలము గనిరి.

ఆ॥ గర్వ రహితులైన , కాకుత్స్థ వర్మ ల, మ్మునికి మ్రొక్క నతఁడు , ముదముతోడ
విట వసింపు, డనుచు , హితమతి, బల్క వా, సిత సుగంధ వని వ , సించినారు.

క॥ శ్రీ రామునకుం దగు సుప, చారమ్ములు చేసి వత్స; సమ్మద మారన్
మీరిట కరుదేరఁగ నే, పారిన నాతప మదెంత , యతిశాయి యొక్కో.

క॥ అనవుడు రాఘవు, డిట్లను, మునివర; బ్రహ్మన్వయమున, బొడమిన ఋషులన్
మునుకొని మీసలె పునతప, మొనరించిన వార లెవ్వ , రుత్తమ చరితా.

క॥ సాధుజన దర్శనంబున, నేదన్యుడనైతి ననము , ని ప్రవరుడు ప్రే
మాధికత వింద్యువగుచు, ద, పోదన మఖిలంబు గొనుము , పూత చరిత్రా.

క॥ అనుమునికి రామ భూవిభుఁ డనుమీకృప తపముకంటె , నధికమయైనన్
మనమున నగస్త్యబుష్పవరుఁ గననెంచితి నదియ కొడువ , గావింపు డనన్.

క॥ రామా మేలే తలఁచితి, యేముందే యదియతెలువ , నిచ్చించితి నీ
వా మహనీయుం గాంచుము, జేమంబులు నీకున్లెల్ల , జేకులు నచటన్.

క॥ అతఁడును నీరాకకు న, మృతిని ప్రతీక్షించుచుండు , మానుగ నటజే
రితివేసి జనులకును దే, వతలకు శ్రేయంబులగుఁ గృ , పాపర యనుచున్.

క॥ ఆదారి చూపి యశీ, ర్వాదమ్ములు సేసి యనువ , రఘురాముఁడు న
మౌదమునఁ దేసెవాకల, పాడులుగల యయ్యగస్త్వ , వనముంజేరెన్.

శ్రీరామున కగస్త్యుఁ డెదురు వచ్చుట.

చ॥ ధరణిఁ ద్రివికముం బలెను , ద్రావిడ భాషను గొల్చినట్టి న
ద్గురు వరుఁడౌ నగస్త్యుఁడు, క , కుక్కుకులేళుడు రామలక్ష్మణుల్
హరువుగఁ గాంచవచ్చునడి , యారసి పైవయ నుబ్బు మోద సా
గరము జగంబునిండఁ బడ , కంజము లాతఁడుఁ గొల్వఁగాజినెన్

ఉ॥ మున్నొకవేళరక్కసులు , ముగ్ధినవారిధిఁ జూపి వీరులన్
మన్ని గొనంగ వేతొకఁడు , మార్గములేడు కృపన్ వహింపవే
యన్న సురా? కూయివిని , యంబుది తోయములెల్ల నొక్కచే
తన్నెఱినుంచి త్రావి విళ , దంబుగ నుమ్మినవాడు పిమ్మటన్

తే॥ వంచకుండగు వాతాపి , నంచితముగ, మెనవి జీర్ణించికొని వాని , యుసులు దీసి
వానియనుజు నివులుచేసి , ప్రాణికోటి, నెఱిని గాచిన దీరుండు , కులుచవాడు.

ఉ॥ యోగులు విభ్రమం బొరసి , యుత్కట సంకట మొంది వేడ ను
ద్యోగిత సూర్య చంద్రులను , వ్యోమము నంటి పేరింగి యడ్డు విం
ద్యగముఁ గాలనూని భుజ , గాధిపలోకము దాకఁ ద్రొక్కి పు
న్నగము నెక్కు పోల్కి జత , నంబున నెక్కిన యట్టి జాణఁడున్.

ఉ॥ పార్వతి పెండ్లి వేళఁ ద్రిభు , వంబులప్రాణులు చేరు హేతువై
యుర్వర క్రుంగి యొరగిల , నొయ్యన దక్షిణ మేగు మంచు నా
శర్వుఁడు కోర దక్షిణ ది , శంగల శైలము నెక్కి దారిజన్
సర్వసమంబుగానిలువ , జాలిన తత్త్వ మహత్త్వసత్త్వఁడున్.

తే॥ తవియ ముక్కుంటి యొనఁగిన , ద్రవిడ భాష వినియే నేర్పెడుశ్రుతికంటె , ప్రేగట్లంచు
మనుల వాడుకఁ బట్టియు , గవితఁబట్టి, చింతనము చేసి వెల్లడిం , చిన ఘనుండు.

తే॥ స్వర్గ మర్త్యనాగములందు , సకల జీవరాశి యెడఁదల ఋక్కులం , గ్రాలు నాతఁ
డితఁడ యని యెల్లరు తలంచు , ద్యేయవస్తు , తత్త్వమగురాముఁగాంచును , తక్కువఁబాడు

చ॥ వినుతగుణంబుల న్నెగడు , వేదములం బరియించి పెంచు జ్ఞా
న నికషమందు రాచి జత , సంబునఁ దోయజగర్బుఁడుండుదిం
గనుఁగొనలేని తత్త్వమని , గారము రామునిపైనఁ జేర్చి యా
తనిఁగని పల్కు భాగ్యమది , దక్కుటకున్ ముదమందు నాతఁడున్

తే॥ అసమదైత్య బలంబను , వినము పేరు, తొట్టి మాయించు మంచి వై , ద్యుండువచ్చె
బ్రదికి రమరులు మునులు జీ , వములఁ గనిరి, ధర్మవర్తనులైనారు , తక్కు జనులు

తే॥ ఇతర జీవులఁ దిన హరియించు , దైత్య భయద నిర్హత సంఘాత , పాత సదృశ
కోపవహ్నిఁ జల్లార్ప ర , ముప్రవీరుఁడంచి శాంబుదమూర్తి యే , తెంచెననుచు.

ఉ॥ తీరుగ సర్వలోకములు , దిక్కులు దుర్గతి నీఁగి సర్గతిం
జేర నుదారతన్ బహు వి , శిష్ట తపఃఫల జాతయైన కా
వేరిని కుండికం గొనుచు , వేడుకఁదెచ్చు నగ స్త్యమోని యా
శ్రీరము రుఁగాంచి విల , నిల్లి ముదత్రులు రాల్చినిల్చినన్.

తే॥ మస్కరీంద్రుని గనుచు న , మస్కరించి, సీతయును రామలక్ష్మణుల్ , చెలఁగినిలువ
ద్రవిడ భాషాప్రసిద్ధుండు , తనిసి యలవి, స్వాగతము వచియించె న , ద్వాషణముల.

తే॥ యతివరులు వనసలు వల్కి , యతనిఁ జుట్టి, తమకమండలు జలము మ , స్తమనఁ జిలికి
విరులు సల్ల నగస్తుండు , విశదమైన, తన ప్రళాంత వనమునకుఁ , గొనుచు నేగె.

తే॥ వీరుఁడతని పర్ణకు , తీరమందు, విందుప్రేమతోఁగొని హర్ష , మందియుండ
మనశపము సేయు మా తపో , వనముచేరి, తపము పూర్తిగావించి తు , దాత్తచరితః

చ॥ అని వచియించు మోనిఁ గని , యాతఁడు పల్కు సమస్తదేవతల్
మునులును వృద్ధులున్ సృపతి , ముఖ్యులు నావలె మీకృపన్ భరిం
చిన మనులేరు లేరు పలు , శ్రేయము లొందితి సప్తలోకముల్
మునుమిడి గెల్చినాఁడఁబోలు , పున్ గడియించితి జన్మధన్యతన్.

చ॥ శశిధరసన్నిభుండయిన , సన్ముని రాముని గాంచి యిట్లనున్
వశమయి *యష్టమంగళ గు , జంబు లెసంగిన రామభద్రః స
ద్యశము గడించి తండ్రినియ , ధార్త వచస్కు నొనర్చి దండకా
దిశ కరుడెంచు నాఁడె యరు , దేరుడు వియ్యోడ కంచు నెంచితిన్.

*అపహత పావృత్తము. విజరత్వము, అమృత్యుత్వము, విశోకత్వము, విజగత్పత్త్యవ
అభిభాసత్వము, సత్యకామత్వము, సత్యసంకల్పత్వము, అనునవి అష్టమంగళములు.

తే॥ ఇంద్ర సింహం మిట వసి యించియున్న, మాతపంబు లభిష్టమున్, పూతపూచు
కూరులగు రక్కమణు వచ్చి, కొడిమేసేయ వారి వేదియించి మాయెద, వనబడిర్తు.

ఉ॥ పాలనమన్ హలంబు గొని పాడియె పంబయెనర్చు రాట్నుతా;
శీలము నీతియున్ క్రతులు, చెల్వగు ధర్మము వృద్ధినొందెడున్
మేలు గడింతు వేదపులు, మృత్యువు గొంతు నిశాచరుల్ పదా
యోలల నాడు నమ్మద ప, యోధి జగంబు నిజంబు నిర్వహ.

ఉ॥ అమ్మని యట్లు పల్కవిని, యాయతభాహుఁడృ రాముఁ డిట్లనున్
నమ్మతి మీయనుజ్ఞఁ గొని, చంపెద సోకుల దిమ్ముమాల్పైద
నెమ్మది గూర్తు మీకు నిద్రి, విక్రము నమ్ముడు యాతుదాన సం
ఘము చరించు దిక్కుకడఁ, కన్ మునుపేగుట యుక్తఘాననన్.

అగస్త్యుఁడు రామునకు వైష్ణవ ధనువు నొసఁగుట.

ఉ॥ మంచిది బోయిరమ్మనుచు, మౌనివరుండు రమా హృదీశ్వరుం
డంచిత రీతిఁదాల్చు జగ, దప్రతిమాన శరాసనంబు పూ
జించుచు నుంటి నక్షయ వి, శిష్ట నిషంగము తోడ నిత్తు దు
ర్వంచకులైన వారి సమ, రంబునఁ ద్రుంపుమ యంచు నిచ్చుచున్.

తే॥ ఈజగములెల్ల నొకతల, యిద్దియొక్క, తల యనఁగ నొప్పు కత్తియు, దర్శకార
నగ ధనువుగొని పుర దహ, నంబు సేయు, ననదృశంబగు విశిఖంబు, నమరనిచ్చి.

చ॥ కుజములు నై కతంబులును, కొండలు నెత్తుగఁగల్గి ప్రక్కలన్
నజలములైన వాహినులు, చల్లగనొప్పి ప్రశాంతభూమియై
సుజన మనోభిరామమయి, సూన గుళుచ్చ వికాస భాగ్యమై
యజిర వినోదమై పరఁగు, నట్టిది పంచపటీస్థంబగున్.

తే॥ అచటఁదోక వడ్డును తేనె, యరఁటి పండ్లు, గలవు కావేరివంటి యే, కలునుకలవు
జానకిం గూడియాడ హం, నలును కలవు, అందు పసియింపఁ దగుదు వీ, వార్యవినుతః

తే॥ అనుడు నీలమేఘ శ్యాముఁ, డతని కెఱఁగి, యాజ్ఞగైకొని పికవాణి, యైన సీత
యనుజుడగు లక్ష్మణుండు వె, న్నంటిరాఁగ, నమ్మునీంద్ర మనస్సుతో, నవటికరిగె.

4. జటాయు దర్శన పటలము. (48)

ఉ॥ చేరిక గల్గినట్టివియుఁ, జేరక వేఱుగనుండు భూమిభృ
ద్వారము గాంచి యెక్కుచును, దాటుచు వేగయంతంబులైన వాః
పూరము లందు తెప్పవయిఁ, బోవుచు దవ్వతరించి కాంచి ర
వ్వారలు ప్రేమ వేగ పరి, భావితవాయువు నజటాయువున్.

తే॥ కరచినట్టి బంగారము, కరడి మదయ, గిరి శిఖరముపై జేరుచు, స్వర్గుడు దిశలు
వెంటి గిరిణవక్షంబుల, విరయిజేసి యున్న మాడ్కి నుత్తేజాడై, యున్నవాని.

తే॥ నీలగిరి బోలు కచ్చన, నేత్రపైని క్షీరవారిలో శశికాంతి, చేరియుండ,
నిర్జరులు మధియింపంగ, నిలిపినట్టి, మందరాగంబు కైవడి, మలయు, వాని.

క॥ నీలారా వికాసము, మూలంబుడ రక్తకాంతి, మొనయు పదములన్
నీలగిరి మీదఁ బొడపున, వాళ లతలు పరపు వెరపు, పరవిన వానిన్.

ఉ॥ లోపము లేనివాడు గుణ, లోలుడు సత్యయుతుండు శీలి సం
భావము లేనివాడు నెతి, ధర్మవధంబు లెలుంగు దీరుడున్
గోపము లేనివాడు పెను, కూరిమివాడు కుళాగ్రబుద్ధి దు
ర్లాపము లేనివాడు సుక, లావిడు డార్యుడు దూరదర్శియున్.

తే॥ అనిశ మింద్రు నంకుశధార, నెనయుచును, పుటముతోఁ గ్రూరరాక్షస, ముటములను వి
దారణముచేసి యమునకున్, బారణమ్ము, చేసి పిదప గాత్రములు భు, జించువాని.

తే॥ గ్రహచయము నేలు ద్రువచక్ర, గతిదనర్చు, రత్నఖచితహారము మెడఁ, గ్రాలువాని
మేరు గిరి మీద వెలుఁగొందు, మిమిరుఁబోలు, ఘనకిరీటంబుశరమునఁ, గలుగువాని

తే॥ వర్ణనాతమగు కీర్తి, వజ్రలువాని, నిరులు నశియింప నుచయించు, నరుణు తనయుఁ
గల్పకాలముల్ త్వరలోనఁ, గడపునట్టి, దినము బట్టులఁ జూచిన, తెలుఁగువాని.

తే॥ శైలమున నిల్చియది మోవఁ, జాల కిలకుఁ, గ్రుంగి నట్లుండు తోపిక, కొలులువానిఁ
గాంచి రామలక్ష్మణులు శం, కావిలగ్ను, హృదయు లగుచు నాతని దరి, కేగినారు.

క॥ తన ముగియక తాన వెదకి, కొని వచ్చిన రక్కసిని, కుహనారూపం
బనియును బరియుడు గడుడుం, డనియును తలపోసి చూచి, రలుకన్వానిన్.

తే॥ దృఢ ధనుష్కంతులును పీఠ, శేజులైన, రాకుమారులగని జటా, రాజియున్నఁ
దాసనులగు వేడ్కకై, ధరికు దిగిన, సురలోయని జటాయువువారి, నరసిచూచె

ఉ॥ కాంచిత వానవున్ సురల, గాంచుచునుండు సతంబు భక్తిమై
గాంచిత మాధవున్ గనక, గర్భుని శంకరు నిట్టివారలం
గాంచను మారుఁదేనియును, కాంచిన సిగ్గిలి మూలదాగువాఁ
డంచితలైన వీరి చర, జాబ్బ పరాగము నేని పోలునే.

చ॥ గొనకొని మూడులోకములు, కూడ భరింపఁగఁజాలు భద్ర ల
క్షణముల దేహములైయు, కార్ముకవీరులు లక్ష్మిఁబోలు ని
వ్వనజదళాక్షితో హరుల, వై నమునం జరియింపనేల; నా
మనమును చూటగొన్నగుణ, మాన్యు లదెవ్వరి సత్పురోకదే;

ఉ॥ ఒక్కడు చూడ నీలగిరి . యొక్కరుడో యరుణాచలంబు పే
రక్కటా లక్షికిన్నెలవు . లందవులగన్నులొవదన్న త్రముల్
చెక్కిళ్లు లద్దముల్ మఱియు . జెన్నగు మొక్కలుల్లెల్ల జూడ నా
మక్కువకాడు కోసల ర . మాపతి పోలికలేక నంబడున్ .

॥ ఇట్లు యోచించుచున్నంత . నిసకులేకు . లతని దాసి రంత జటాయు . వాదరమున
ధనువులం దాల్చి మునులచం . దమునవచ్చు . వీరులారా మీరెవ్వారు . వినుచుడనుడు .

॥ సత్యమే తక్కవేటు కాం . చని కుమార . వరులు ధారణి నేకత . పత్రముగను
దివిజవై రుల గుండియల్ . దిగ్గురనగ . పాలనము సేయు దశరథ . ప్రజలమనిరి .

జటాయువు దశరథ మరణము విని శోకించుట .

॥ అనుడు నానండు వనవిధి . ఘనిగి లేచి . ప్రీతి వారలజేర్చి ప . తిష్ఠజించి
జనకు దీర్ఘబాహులు బలి . వ్యములె చెప్ప . డింపుమై నన నవ్వార . లిట్లు లవిరి .

॥ అనుమాటను మఱి తప్పట . యనుచితమని జనకు దేగె . నమరపురికి నం
చను నంత నాజటాయువు . వనటన్ భరియింపలేక . వ్రాలెన్ ధరణిన్ .

ఇరువురు కరములఁ బట్టి . శ్వరు లేవగనెత్తి బాష్ప . జలముల మొగమున్
బరిమార్చిన మొనరింపగ . మరలఁ దెలివి నొంది యతడు . మఱుగుచు పంతన్

ఉ॥ త్యాగము చక్రమున్ శమము . దాల్చిన నిన్గని సిగ్గునొందు క
ల్పాగము చంద్రుడున్ భువియు . నందఁగలాని ప్రమోదమంద . యా
చ్చాగుణపాళి ధర్మమును . నన్నును దుఃఖపయోధి ముంచి మా
తేగతి చూపి పోయితి? నృ . పేంద్రః యశస్కరః సత్యభూషణాః

చ॥ జగముల తెల్ల వీడనిడు . చక్రము దాల్చిన చక్రవర్తిః యీ
జగములఁ గాచు కార్యమొక . చక్కిని వీడి మదీయ మైత్రి నీ
పగఁ బరికింప నేగితివా? పాపపుఁ బుంజమనైన యేను గ్ర
ద్దగ జనియించి ధర్మములఁ . దప్పి యడంగక యుంటి నిచ్చటన్

ఉ॥ శంబరుడ్రుంచు కాలమున . సర్వజగంబు లెఱుంగ నీవు ప్రా
ణంబులు నేను దేహమని . నమ్మఁగఁబల్కుట తప్పవేకదా
వెంబరయౌ కృతాంతుఁ డవి . నేకముచేత నసూక్ష్మరంబు భూ
మింబడ దేహముంగొని భ్ర . మించి దివంబున కేగె నేమొకో .

క్రీ ర్తి వ్యాపింపగా నగ్ని . కీలఁబడి . మాఁడవలయునుగాక యి . మ్రాడ్కి నదిల
యట్లు దుఃఖింపఁ దగునెఱయం . చతఁడులేచి . వత్సలారా వినుండని . పల్కె విట్లు .

సీ॥ దక్ష ప్రజాపతి చితనయులఁ గాంచె నేఁ, బండ్రవారల నొక్కఁ పగిదినున్న
పదుమువ్వరను కశ్య, పప్రజాపతికెచ్చె, వారిలోఁ బితక మై పట్టు నదితి
ముప్పదిమూడు కో, ట్లాప్పు సురలఁగాంచె, దీతియను సతి పూర్వ దేవతాక
నలువది యాఱుకో, ట్లడరంగఁ గనియెను, దనువను చెలిగనె, దానవులను

తే॥ మనుజుతతిఁ గాంచె మతియను, మడఁతి, సురభి, కాంత కామదేనుపుతురం, సంబులాది
వృగములం గాంచె, సింహక్ర, మేల గార్ద, భాదులను క్రోధవశయను, నతివపడసె.

సీ॥ వినత్తా వనితగాంచె, విడుగుల మెఱపుల, నరుణుని గరుదు ది, వాంధముంను
కంకింబు లాదిగాఁగల పెనువజ్జలఁ, ద్రామ్రయన్ పడఁతి యొం, దంగఁగనియె
బిచ్చకర్ పూరేళ్ళు, జెకవలు కొఱలు, మున్నగు పినపిన్న, పులుఁగు తెగలఁ,
గళయను నామె తిఁ, గలు చెట్లుగుల్మముల్, మొదలగు నుద్బిజ్జ, ములను పడసె

తే॥ భయద పణములుగల యహి, ప్రతతిఁగాంచె, గద్రువయను చెలందిన, గములుతక్కు
వానిఁ గనె సుతయనునది, తానరిష్ట, యుడుము లుడుతలు తొండలు, పడసెఁ బుడమి

సీ॥ జలచరంబులఁ గాంచె, నిలయను నెలనాఁగ, యట్టులా చెలులు చ, రాచరముల
విరివిగాఁ బడసిరి, వినతా సుతులతోన, నేరుణుండు రంభ యం, దపురఁ గాంచె
మమ్ము, మాయన్ననం, పాతి నన్ను జటాయు, వంద్రు దివోకను, లందు నుండి
తక్కుజాతుల వేలు, లెక్కించు కాలాన, జనియించి నాడ మీ, జనకుహితఁడ

తే॥ నరుణుఁ దెందెందు వర్తిచు, నందు నందుఁ, దిరుగనేర్తు నెదురులేక, దివ్య తేజ
లారః మిము గంటి మీతండ్రి, నారఁ గాంచి, నట్లులయ్యె మనంబున, నలరు మిగిలె

తే॥ ఆతఁడిటు వల్క రాఘవు, లంజలి గొని, యుబుకు వంతచే బాష్పంబు, యరలఁ గీర్తి
విచటనిల్చి నాకంబున, కేగుతండ్రి, మరలి రాజూచు కై వడి, మసలినారు.

ఉ॥ అత్తటి రామలక్ష్మణుల, సర్వలిఁ బక్షిముల్ందు చేర్చి రా
జోత్తములార! నాకుడగ, సుత్తరకార్యములెల్ల మీరలే
యిత్తటిఁ జేయఁగావలయు, నిద్దలు మూర్తుల కొక్క జీవమై
హత్తిన విక్రమఁడేగ భర, మైకను దేహము నగ్ని నీఁగెదన్.

క॥ అను పక్షిరాజు పలుకుల, ఘనులగు రాఘవులు వినుదుఁ, గై మోడ్చివెనన్
గనులను ముత్తెంబుల యను, వున బాష్పము యరల ననిరి, పొక్కుచు వనటన్.

తే॥ కడఁక మాజీవిత సహాయ, కారియైన, తండ్రి సత్యవాక్యంబుకై, తరలె దివికి
నిప్పుడివును ముముడించి, యెగునెడల, మాకు దిక్కెవ్వరింక నీ, లోకమందు;

ఉ॥ వీడఁగరాని ప్రేమపద, విశ్రుత రూపులఁ దల్లిదండ్రులన్
వీడితి మాప్తబంధువుల, వీడితి ముద్దతమా నయోధ్యయున్

వీడితి మెల్ల సంపదలు , వీడని కానలలోని కష్టముల్
వీడితి మేము మీవలన , వీడుట పాడియె మీరు నిచ్చటన్.

తే॥ అని తపించుచు నిల్చిన , యనఘుఁ గని, యిప్పుడు నేను దేహము వీడు , టింపు గాక
యన్న మీరయోధ్యకుఁ జేరు , క్రన్నవిడిచి, దశరథుం జేరు వాఁడన్ , తనయులార!

చ॥ జనకుండున్ దివికేగఁ బూజ్యమగు రా , జ్యంబీరు పాలింప కి
వ్వనికిన్ రాగత మేమి? యేమి జరిగెన్ , బల్కెండు దూపిల్లు నా
మనమున్ నిర్జరదైత్య పన్నగ రిపు , జ్ఞానాథు లేరేని సే
గిని గావించినఁ దీర్చి మీకు నభిషే , కీంతున్ మహింగ్రమ్మటన్.

తే॥ జనకుడైన జటాయు వీ , సరణిఁ బలుక, నన్న తమ్ముని గ్రేఁగఁట , సరయునంత
నతఁడు పినతల్లియగు కైక , కతన జరగు, వృత్తమెల్ల స్పష్టంబుగా , విన్నవించె.

తే॥ తండ్రి నత్యవంతుం జేసి , తల్లిపలుకు, తలను దాల్చి రాజ్యమ్మును , తమ్మునకు నా
సంగు త్యాగమూర్తి; తండ్రె; సంతనగను, నీ పనుల్ మఱి యేరిచే , నెగడు? ననుచు.

తే॥ కమలనేత్రుని బిగియారఁ , గొఁగిలించి, శిరము మూర్కొని యశ్రువు , బురలఁగాంచి
యోసమర్థ కుమార! నీ , వీసరణిని, పితరునకు నాకు యశము , గావించి తనుచు.

తే॥ గాజులం దాల్చు నొక హంసి , కరణి నున్న, జనకజం గాంచి యీతన్వి , చందమేమి?
కుసుమకోమలి మీతోడఁ , గూడిరాఁగఁ, గౌరవం జేమి? యనుడు ల , క్షృణుఁడు పలికె

చ॥ తమిగమిఁ బోలి భీకౌలుపు , తాటకఁ జంపుట గోరె శంభు ధ
ర్మముగొని తుండ్లు సేయుటయు , మైథిలి పెండ్లియుఁ బట్ట భంగమున్
తమ విపినాగమంబు పితృ , తర్పణముం బొనరించు దాఁక నృ
ష్టుగ వచించెఁ బక్షికుల , చంద్రముఁ దెల్ల నెఱుంగునట్లుగన్.

క॥ భోగకర రాజ్యమెల్లను, భోగి కుబుసమాడ్చు పోల్కిఁ , బోవిడిచిన వై
రాగులు మీరీవనమున. నాఁగుఁడు రక్షించుచుండు , ననవరతంబున్

చ॥ అని విహగేంద్రుఁడాడ విని , యార్జుండు రాముఁ డగ స్త్యమాని చె
ప్పిన దగు గౌతమీ తట వి , విక్ర తలంబున నుండుమన్న న
య్యనఘుఁడు లెన్నయయ్యెఁ , దగ , నాన్దలమందె తపంబుసేయుఁ డ
వ్వనిఁ గనిపింతు రండనుచుఁ , బక్షము నీడనె కొంచుఁ బోవుచున్.

తే॥ అమలహృదయుండు గుణనిధి , యగుజటాయు, వెదుట నున్న పంచవటి సఃస్యధ్వగుణుల
కైంక పఱచి చనిన యంత , నినకులేకు, లవ్వనంబునఁ జేరి ర , త్యాధరమున.

ఉ॥ అచ్చటనున న్నరాక్షసుల , యాశ్రయ సత్త్వములెల్లఁ జక్కగా
నిచ్చ నెఱింగినట్టి విహ , గేంద్రుఁడు క్రొత్తదియైన జానకిన్

మచ్చిక నక్కుమారులను , మాటికి మాటికి వచ్చి పిల్లలఁ
ముచ్చటఁ గాంచు నందజము , వోలెఁ గనుంగొనుచుండె నంతటన్.

5. శూర్పణఖాపటలము. (143)

- ఉ॥ వీరులు రాఘవుల్ గనిరి , పృథ్వీ కలంకృతియై నమస్త సం
భారము లిచ్చి పార్శ్వములఁ , *బంచ విధంబుల పంట భూములున్
దారిత పాతకంబులగు , దారుల రంజిలి యాత్మలక్షణో
దార కవిత్వ పద్ధతిని , హరి వినిర్మలయైన గౌతమీఁ.
- చ॥ కమల ముఖంబులన్ గలువ , కన్నులఁ గాంచి తరంగ హస్తముల్
క్రమముగఁ జూచి పుష్పములు , క్రందుగ వారలపై విదుర్భుచున్
బ్రమద విహంగ రావముల , స్వాగతపద్యము లట్లుచుండె గౌ
తమి యతిథుల్ రఘూత్తములు , తన్ను రయంబునఁ జేరఁ గాంచుచోన్.
- ఉ॥ మిక్కిలి ప్రేమ సువ్రతులు , మేదిని నాయక పుత్తగ్రతన్నముల్
చక్కటికై వనంబులకు , సాగిన కష్టముఁగాంచి యోర్వలే
కక్కటిరంబుచేఁ దరఁగ , లన్ కరముల్ గొని మోడుకొంచుఁ జే
రక్కిలిసొంది యుత్పల క , టాక్షములన్ వడిఁగార్చె బాష్పముల్.

సీతా రాముల గౌతమీ తీర విహారము

- ఉ॥ నాకయుతంబులైన నలి , నంబులపై వెనఁ జక్రవాకముల్
వ్రాలుట గాంచి రాఘవుఁడు , వారక సీత కుచంబులం గనున్
ఆ లలితాంగియుఁ విభుని , యంగద బాహుల పౌరు గాంచి ర
త్నాల మెఱుంగు లీను గిరి , నాయకముం గనుచుండు లీలమై.
- తే॥ హంసి యటఁదొలఁగుట గని , హంసకులుఁడు, సీత నడకను గాంచి హ , సింహ నామె
నీరు ద్రావి నివర్తిలు , గౌరు నడక, గాంచి రాము నడక చూచి , కడఁత నవ్వె.
- తే॥ తీవియలు కదలుట గని , రీవఁబోడి, నడుము గాంచె రాముఁడు, సీత , నాథుతనువు
నల్ల కలువల నడిమి యు , త్సుల్ల వనజ, యుగము నెగదిగ-సిట్టట్టు , లొరసి చూచె.
- ఉ॥ అట్టి వినోద దాయక మ , హానది గౌతమి చెంతఁ గొండలం
బుట్టిన నిర్ధరంబులును , ముచ్చట గూర్చు శకుంత రావముల్
పట్టుగ మ్రోగు పంచవటి , బంధుర లీలల లక్ష్మణుం డెడం
గట్టిన గట్టి పర్జ కుటిఁ , గాంచి వసించిరి వారలంతటన్.

* (1) కుటింజి— కొండయు, కొండ క్రింది నేలయు, (2) ముల్లె— అడవియు, అడవి ప్ర
వేయ (3) సెయిల్ — కడలియు, తీరభూమియు. (4) మరుదం — మాగాని. [5] పాల్కె — మరుదం

శూర్పణఖ రామునందము గాంచుట

ఉ॥ జీవముతోడ దేహమునఁ , జేరి క్రమంబున వృద్ధి నొంది యా
జీవముతోడ దేహమును , చీల్చి దతం గమకించు దొడ్డ రో
గావృత్తిఁ బోలునట్టిదియు , నచ్చవుఁ బచ్చలకొండవంటి యా
రావణు మూలముట్టుగఁ గ , రంబు వినాశము సేయు జాణయున్.

తే॥ జేగుత్త న వెండ్రుకలును , చిట్టుగొన్న , రాహువును పోరు దేహంబు , గ్రాలునదియు
విబుధవరులకు మునులకు , విశ్వజనుల, కొక ముగింపు నన్వేషింప , నూనునదియు

తే॥ భావి కలుషంబులకు నొక , పట్టుగొమ్మ, అడవి నెప్పు డొంటరిగఁ జి , ట్టాడు కొమ్మ
వడిగ లోకమెల్లఁదిరిగి , వచ్చు బోటి, శూర్పణఖ యను జోటి య , చ్చోటికేగె.

తే॥ చెట్ట తన బండుగులకు నూ , చించు గోతి, చుప్పనాతి నాకులు వేడ , సోఁకుమూకఁ
జంపఁ బాప సెజ్జను వీడి , జగతి యందు, నవతరించిన శ్రీరాము, నరస్థికాంచె.

చ॥ మదనుఁడె యందమా యొడలు , మాడినదెన్నఁదొ యింద్రుఁడందమా
పొదలవు వేయి కన్నులుఁ భ , వుండని యందమ పాలమందు క
న్నొదవదు: నాభిపంకజము , నుండి జగంబుల సృష్టి సేయు ల
చ్చిదయితుఁ డందమా యలరు , చేతులు నాలుగు లేవు కాంచుచోక.

క॥ భవు కంటి మంటచే నివు, అవు మారుఁడు నాటఁగోలె , నరుదగు తపమున్
దవిలి యొనరించి యిట్టి వ, పువుఁ బొందంబోలుఁగాక , పొలుపుగ నిలపై .

మ॥ అసమానంబగు లీల జానువుల నొ , య్యందాకి సొంపైన యి
య్యసమేషు ప్రతిమాన బాహులకుఁ గ , ల్పగంబు హేమాద్రి యొ
ప్పెనలారన్ సరిగావు బల్లిదమ్ములై , యేపారు దిక్కుంబి హ
స్తసమంబుల్ సుకుమార సుందరములై , దర్శించు దోర్దండముల్.

తే॥ పురుష వర్యు బాహువులకు , ముదిరియున్న, నీలగిరిసాటియగుఁడక్కు , శైలములును
రాలుగలయవి మేరువు , రసమయంబు, గాన విసుమంతయును సాటి , కావుకావు.

తే॥ కమల దళములఁ బోలిన , కన్నులొప్పు, కొండవంటి యీ పురుషుని , గురు భుజములఁ
గాంచ నా కనుల్ దీర్ఘముల్ , గాకపోయె, నంతకంటె వెడంద తొ , మృమరుఁగదవె:

చ॥ అలవికి మించి కాంతు లల , రారు మనోహరు శౌర్య తేజముల్
తొలఁకెడు నెమ్మొగంబునకుఁ , దోయజముల్ సరి తూచరాదు లే
జలజ విరోధి మోమునకు , సాటియె యన్నఁ గలాక్షయం బున్
గలుగును నిందుచందురుఁదొ , కందొకఁ డొందినవాఁడు చూడఁగన్.

ఉ॥ ఏమి యొనర్ప నెంచి యితఁ , డిట్టి మనోహర రూపమొందె? నీ
కోమలికంబు పాడుగ నొ , కొండు తపంబిట్లు లేల సేయు? దై
త్యామర సిద్ధ సాధ్య మను , జావళి లోగొనఁ జాలు ధీరుఁ డి
ట్టి మహిలోఁ దపింపఁ దప , మే తపముం బొనరించెనేమొకో.

తే॥ ఏజలోచన గిరికుచ , యిభ్యయాన, సైకతశ్రోణి ఘనవేణి , జలజపాణి
వనధిచేల భూదేవి యీ , వరుని పదము, లంబి శాడ్యల రోమాంచ , యగుచునుండె

తే॥ ఈ సుభగు కాంతి దినకరుఁ , డెఱుంగఁడేమొ? భువనమందుస్వల్పంబగు , పొల్పునించి
బిడియ మొందక నభమున , నడచువాడు, తానెయనమ తేజస్విగాఁ , దలఁచినాడు?

తే॥ దాట నరుడైన గిరులను , సాటి గొనని, యున్నత భుజంబు లొప్పు నీ , వన్నె కాని
యధరమునకుఁ బ్రవాళ సా , మ్యంబు వలుక, జను లిసీయనమహియేది , నవతుగలదు?

క॥ చక్కని నిండు కళలతో, నిక్కు నిశానాథుఁ డెగడు , నీటరి కటిపైఁ
జెక్కిన వల్కులముం బలెఁ, జెక్కువ తపియింప వేమొ , పితాంబరముల్?

తే॥ మొగులు-దొంతుల కరణిని , మొనలు దిరిగి, దట్టమైనల్లనై యున్న , జుట్టు విడిచి
జడలఁ బూనఁడయేని చం , చలములగుచుఁ, జెలుల మాన ధనంబులు , చెడకయున్నె?

తే॥ తారహారముల్ మల్లికా , దాపు వితతి, నితఁడు దాల్చిన జిగియున్నె , యింతకంటె
ఘనతరోజ్వల మాణిక్య , గౌరవంబు, వేఱు రత్నంబుచే నభి , వృద్ధియగునె?

ఉ॥ భద్రగుణాలి యెల్ల బహు , భంగుల నేర్చి విరించునుండు సా
ముద్రిక లక్షణంబుల స , మున్నతిఁ జూపు నిమిత్త మిట్లు ని
ర్నిద్రత పీనిజేసియును , నిందను పొందె నమ స్తలోక సం
పద్రతి వజ్ర యొందెఁ దన , పాద రజంబును పోలకుంకియున్.

ఉ॥ వెల్లవలున్ సముద్రములుఁ , బిన్నవిగాఁ గనుపట్ట డెందమం
దల్లిన మోహమన్ జలధి , యామెను ముంప, దరిద్ర దూషణల్
పెల్లగ నోర్చి యెంత విల , పించిన నొక్క తృణంబయేని యీ
నొల్లని లోభికి ర్తివలె , నుంకెడు శీలము గల్గు దై త్యయున్.

చ॥ షడలి తపించి కుంది రము , వరుని యున్నత దోర్మగంబుపైఁ
బడఁ దన చూపులన్నిలిపి , వాని మరల్పుఁగలేక శిల్పి సే
ర్పడర లిఖించు బొమ్మయన , నచ్చె చలింపక నిల్చి యేదియున్
దొడఁగఁగఁ జాలుపోక మది , తుం పెనలాడఁగ దై త్యయవ్వలన్.

ఉ॥ వీని వికాలవక్షమును , బిగ్గ గవుంగిలిఁజిక్కుఁగొందుఁ గా
దే నమృతంబు-నిచ్చిన ష్ట , యించుట నిక్కము మిన్న కేగఁగా

లేను మదీయ దిష్టము ఫ , లింపంగ నీ నవమారు సన్నిధిన్
మానుగఁ జేరు టెల్లనుచు , మంతన మొందఁగఁ జేసి యంతటన్

చ॥ కుటిల కరాళ దంత, బహు , కోటుల జీవుల వైచికొన్న యు
త్కట కుహరోప మోదర, య , తర్కణ మిట్లు దలంచి యాతఁడీ
కటుతర రూపమున్ మదిని , కైకొనఁ దంచు నెమిళ్ళు కోకిల
పటుమత వెంటనంటఁ దగు , భవ్య తరాకృతి గాంచ నెంచుచున్.

శూర్పణఖ కామహుపిణియై రాముకడ కరుగుట

తే॥ నీరజాలయ నెడఁద ధ్యా , నించి తనకు, సిద్ధియై యున్న మంత్ర మాచెలి జపింప
నబ్బుఁ దెగడు మొగము తోడ , నంగకాంతి, దెసలఁ బర్వ సుందరియై , తేజరిల్లె

తే॥ ఎఱ్ఱ ప్ర త్తియుఁ జిగురాకు , నీల గొనఁగఁ, దగ్గ చరణాబ్జములు గల్గి, తనివి ననఁగ
మాటలాడు మయూరి నా , మానసౌక, మనఁగ లేఁడిఁగ యన విస, మనఁగ వచ్చె

తే॥ లక్ష్మీయందంబునీలోత్ప , లములసౌబగు, గలుగునయనకుంతంబులు , వెలుగు మొగము
వజ్రలయవతిరూపముఁగొన్న , వాత్ర మొండు, మెఱపుతోఁ గాకమింటితో , నెఱఁగె ననఁగ

తే॥ కల్పకముగన్న యెలదీవ , కైపుగలిగి, కామదంబగు మధుర వా , క్యములుగలిగి
యందగ తైయై భీత , మృగాక్షియగుచు, నమిలి నడచిన కయివడి , నడచినచ్చె.

తే॥ రశనయును నూపురములు వ , స్త్రమును కురుల, విరుల బంభరముల రొద , విస్తరింప
నింతి యొకతె వచ్చెడు నని , యెంచి రాముఁ, దాదెనను దృష్టిసారించి , యరయసాగె.

తే॥ ఒక్క యమృతంబు నాకన, మొనఁగె ననఁగఁ, గుచభరంబున మధ్యంబు , కునియరాఁగఁ
దలఁపు నిచ్చియజ్ఞానంబు , తలఁగఁ ద్రోచి, జ్ఞానదృష్టి నిచ్చెడు వాఁడు , సకయఁగనియె.

మ॥ సురలోకంబున నాగలోకమున నీ , జ్ఞోజీన్ గనన్ రాని యా
వరరూపంబును కాంచి రామపుడు ధా , వంబంద యూహించె నె
ల్లర సౌష్ఠవ్యము పీఠె యంద యడఁగెన్ , లక్షించి వీక్షించినన్
సరిపోల్పందగు చామలుంగలరె యీ , పొందర్యవారాజిన్?

చ॥ తనమది రాఘవున్ వలచు , దైత్యయు నాతని సుందరంపు మో
మును తలపోయుచుం జరణ , ముల్ తన హస్తములన్ మొగిడ్చి మ్రొ
క్కినిడుపుత్రేవ హుడ్కిఁదిల , కించియుఁ బాడని యట్లు సుంత ల
జ్జను గొని యేణి యట్టులొక , చక్కిఁదొలంగి మలంగి నిల్వఁగన్.

ఉ॥ ఆగతయైన శూర్పణఖ , నాగమవేద్యుడు కాంచి ఫల్గు దూ
రాగత పద్మగంధిరొ, కు , భావహ మయ్యెడు నీడురాక నీ

శీగతి నిండు రాఁ గత ము , దెయ్యది? యెయ్యది వాసభూమి? నీ
బాగు వచింపు నామమెది? బంధువులేరు? వినంగఁ గోరెదన్.

తే॥ అనుడు నయ్యది యిట్లను , నబ్జగర్భు, పౌత్రు పుత్త్రిని త్రిపురారి , మిత్రుడగుచు
దిక్కురులగెల్చి తారాద్రిఁ , దివిరి యెత్తు, ఘనుని చెల్లెల నాపేరు , కామవల్లి

తే॥ అనిన రాముఁడు సందేహ , మంది దీని, నడత చెడ్డది యగునైన , నరయుదమని
రావణుని చెల్లెలైన నా , రజపు రూపు, గలిగె నెవ్వఁ డెలియంగఁ , బలుకు మనఁగ

చ॥ తదఁబడకుండు వాక్యముల , దానవి యిట్లను రామచంద్రః మ్రు
క్కడులును మోసగాండ్రు నగు , కర్పర సంఘము తోడి జీవితం
బెడయఁగ రోసి నా యెడఁద , నింతవివేకము గల్గి ధర్మము
న్నదపుడుఁ బాపమూర్ఖి నును , నస్కులచేఁ దగఁగొంటి నీ యెడన్.

ఉ॥ ఆ పలు కాలకించి నుగు , జాడ్యుఁడు రాముఁ డనున్ మహేంద్రుఁడున్
ప్రేఁపట లొంగి సేవలొద , వింపఁ ద్రిలోకము లేలు వానికిన్
జాపలనేత్ర : చెల్లెలయి , సంగడు లెవ్వరు లేక యొంటిమై
నీవగిదిన్ వనంబులకు , నీ వరుదేరఁ గతంబు తెల్పుమా.

తే॥ అనిన రాముని ప్రశ్నకు , నన్వతవాది, ని యగు నాపెయిట్లను రాజు: నీచదైత్య
సంగతిని మాని దేవవ , క్షంబు నూని, వచ్చితిని కార్యమొందు నీ , వలనఁ గలుగ

తే॥ అనుడు స్త్రీలమానసములు , గనఁగదిపుట, యోగ్యములు కావనుచునెంచి , యువతి! యేమి
పని గలదు తెల్పు మయ్యది , భావ్యమేనిఁ, తప్పకయొనర్తునని పల్కఁ , జూపునాతి.

తే॥ తాము పొందిన వలవంత , తామె తెలుప, మానినులకుఁ దగనిదైన , మాటు దిక్కు
లేకయుంటి మన్మథుఁ డద , లించి సేయు, నీలుగులం ద్రోచి నన్ను ర , క్షింపు మనిన.

క॥ వారికలై కన్నులు పెను, పోలికలై తిరుగుచున్న , పొలఁతి తలంపుల్
చీలికలై సిగ్గటి వల, పేలికలై చెడిన వనుచు , నెంచుచు నుండన్.

తే॥ తేంట్లు పోరాడు వేణి నొం , దిన వెలంది, మౌనమున నున్న రాముని , మనము నెఱుంగ
లేక ప్రేమించి నన్ను పా , లించు నొక్కొ, కాదనునొ యంచుఁగలఁగి యీ , కరణిఁబలికె.

ఉ॥ రామ! యలేఖ్య సుందర! న , రాగముతో నిట కీపు వచ్చుటల్
మును కానకీ మునుల , నేమకముల్ పొనరించుచుంటి నా
కామనకామినీర్వమును , గారపు యౌవన మింత కాలమున్
గొముది కానఁ గాయు క్రియఁ, గానట బీనట యయ్యెఁ గాంచితే?

ఉ॥ నిందితురాలు దైత్యనతి , నీతిని మాలి యిటుల్ వచింప రా
జేందుఁడు వేఱుకార్యమున , కిట్లులు వచ్చిన దంచు నెంచి యో

సుందరి: బ్రహ్మవంశమున , జోటివి నీవు నరేంద్రవంశ్యుడన
బొందిన వర్ణ ధర్మములు , బూదిని గల్పుట యుక్తమా? యనన్

ఉ॥ తండిరి బ్రహ్మవంశజుడు , తల్లి యరుంధతిఁబోలునామె దై
త్యుండు సుమాలి కూతురగు , దోషము లేదు వృథా వివాదముల్
మెండుగఁ బల్కి యిట్లు కడ , మీటుదువేని భరింపఁ జాలనీ
దండనె ప్రాణము ల్విడుతుఁ , దప్పదు పాపము నీకు సుందరా.

చ॥ వల పెద నగ్గలం బగుదు , వారక రావణు చెల్లె లీగతిం
బలుకఁగ సుస్మితంబను ప్ర , భా తరళంబగు మించుతోడిదొ
జలదము భాతి శోభిలు ప్ర , జాహిత చిత్తుడు ఖేలనారతిన్
జెలువ సురారి కన్యకను , చేకొన మర్త్యున కొప్పనే? యనన్.

చ॥ తలఁపఁగఁదగ్గ శ్రద్ధ ప్రమ , దం బగు భక్తి ఫలంబు పెద్దగాఁ
దలఁపక తొందరం దవిలి , దైత్య వరాంగిని పంక్తికంతు చె
ల్లెల నని పల్కుటే తెలివి , లేమిగ నెద్దఁ దలంచి గొప్ప వే
ల్పుల వరశక్తి దైత్యతను , పూర్తిగ నీగితి నంచుఁ బల్కఁగాన్.

చ॥ ఇనకుల చంద్రుఁ డిట్లు వచి , యింబు సుభాసిని: నీదు సోదరుల్
ఘను లొకరుండు పీఠత జ , గంబుల నేలెడి ధీరుఁడొక్కఁడో
ధనదుఁడు వారు నిన్ను ప్రమ , దంబున నిచ్చినఁ గేలు పట్టుటల్
పనియగుఁ గాక యన్యమగు , పద్ధతి యుక్తము కాదుచుమ్మనన్.

తీ॥ మరునిచే నై క్యమైయున్న , మనసులొప్పు, స్త్రీలకును మగలకు శాస్త్ర , సిద్ధమగుచు
వఱలు గాంధర్వవిధి యట్లు , జరుగు పిదప, నన్నలును సమ్మతించురు , వన్నె కాడ:

చ॥ ఋషులవయిన్ విరోధము వ , హించు సురారులు నిన్నుగాంచి వి
ద్విషుడని వై రమూనరు మ , దిం దలభోయ నొకండ వుంటి వీ
విషయమె వంశమైత్రికొక , వేడుక వారధి గాఁగనొప్పు స్వ
ర్విషయము నీయభిన మొన , రింతురు మిక్కిలి మేలు గూర్తురున్.

చ॥ అనవుడు రామచంద్రుడను , నంగన! నీ సుఖమందితిన్ బలా
శనుల కృపం గడించితిని , సంపద నొందితి మేలు పొందితిన్
జనపదముం ద్యజించి విపి , నంబునఁ జేయు మహాతపంబు గాం
చిన ఫల మొక్కఁడా? యనుచుఁ , జిర్నగవుం బొనరించు నంతలో

శూర్పణఖ సీతను కాంచుట.

తీ॥ త్రిభువనవాసుం , దృష్టిభూషలచేత, వెలయుచు వాసనల్ , వీచుచుండు
నాకు గీమున నుండి , యన్నుల మిన్నని, ర్జరులు పొందిన మహా , వరము వలన

భూమిలో రత్నంబు , పోలిక నుద్భవించి , చిన సీత యవటికిఁ . జేరరాఁగఁ
గాలెడు మాంసంబు , గతికి పొక్కిన యాస్య , మొప్పిన మతిహీన , చుప్పనాక

తే॥ కాయమున వెల్వడిన సూర్య , కాంతివంటి, కాంతి యొక్కందు ప్రక్కనఁ , గ్రాసనరసి
ధరను నింగిని నిండి న , క్తంచరాట, వులను కాల్చు పతివ్రతా , నలముఁగాంచె.

ఉ॥ తావి కురుల్ గలట్టి పని , తామణి సీతఁడు తోడఁగొంచు ని
ట్టి పని కేగుదేరఁడు మ , హీతలమం దిటువంటి సుంపర
శ్రీ విలసిల్లు కామినులు , చెందరు లక్ష్మీయై నదృష్టమైన రా
జీవము వీడి భూస్థలని , చెన్నగు కాకులు తేయ వచ్చెనో?

చ॥ అని భ్రమియించి చూచి కమ , లాసను సృష్టి మతింపు మీఱు నం
చున నొక హద్దులేని బలు , సోయగముం గలదంచు నెంచి క్ర
న్నన నొక యాఁడుదాన నగు , నా కె కనుల్ మనమున్ మరల్చుఁగా
బనుపడకుండె నింక మగ , వారలు గాంచిన నేమి యొదురో?

ఉ॥ రాముని చూచి చూచి మణి , రామను తప్పక చూచి చూచి యా
తామరసాననుండె యొక , తావునఁ గాంచఁగఁ దగ్గ యట్లు చె
తో ముద మొందఁగాఁ దలంచి , తోన యజాండమునందు గల్లు న
క్కోమలికంబు లొక్కయెడఁ , గూరిచి చేసెను వీరి నిద్దఱన్.

ఉ॥ కుండనముం బలెం బురుడు , గూడని సీలవయోద గాత్రుఁ డీ.
సుందరమూర్తి యీతనికి , జోడగు నేమిది నన్ను వోలె? నీ
చందనగంది నావలెనె , చయ్యన మధ్యనె వచ్చెఁగాదె? డీ
నిం దొలఁగించి శ్రోవ నిత , నిం బురికొల్పెద నంచు రాముతో

చ॥ సుగుణగణాధ్యః యీ చెలువ , చూడఁగ రక్కసి మాయలాడి డీ
ని గుణ మెటుంగరానిది గ , ణింపఁగనేల? పలాకి డీని సో
యగమును నమ్మఁ బోకు నిజ , మైనది కాదిది నీకు హాని గూ
ర్పఁగఁ దఱి వేచియున్నది త్వ , రన్ దొలఁగింపుము మేలు కోరినన్.

చ॥ అనవుడు రాముఁడిట్టులను , నాసురికిన్ దరలాక్షి! మేలు: నీ
సునిశిత బుద్ధి మెచ్చితిని , సూక్ష్మమతి నిన్ను గెల్చువారు భూ
మిని కలరేపి? నీ పలుకు , మేలున నీ హృదయం బెఱింగితిన్
గనుపడ దీనిచైత్యయని , కాంచెడు గాకని నవ్వె నల్లనన్.

చ॥ సుధయు వసిష్ఠు చానయును , జోడనఁదగ్గ వరాంగి సీత రా
మ ధరణీనాథు డగ్గఱఁగ , మందెడు నిప్పలఁ బోలు కన్నులన్

గ్రుధ గౌనఁ జుప్పనాతి కని • కుచ్చితురాలః విలాసవేళలోఁ
బ్రధనము సేయ వచ్చితివె • పానక మందలి పుల్ల కైవడిన్.

ఉ॥ చంపెదఁ జూడుమంచుఁ బరు • పంబునఁ జూడ భయంబునంది యా
చంపకగంధి సీత కడు • నన్నని కౌను వడంక దూది చం
దంపుఁ బదంబు నొవ్వ జల • దంబున మించును పోలే రామునా
దెంపు భుజాంతరంబునఁ బ • దెం జెడుగొ జడుపూని య త్తతీన్.

ఉ॥ దుష్ట గుణంబులే యడరు • ధూర్తులతోడిది ఫేలయయ్యుఁ బైఁ
గష్టములే వెలార్చు నని • చాన్మకపీరుఁ దెదం దలంచి నీ
యిష్టము గాననయ్యె సుద • తీః యిట నిల్వకు లక్ష్మణుండు నీ
చేష్ట రెటింగెనేని తగు • శిక్ష యొనర్చును పొమ్ము వే యనన్.

చ॥ జలగిరి పద్మనద్ములును • శంబర వైరియుఁ దక్కు వేలుపుల్
జలగిరి పద్మ సంస్థితులఁ • జాలఁ దపింతురు నన్ను పొంద, నీ
చెలువ రచించు మాయ వలఁ • జిక్కితి మోసము వచ్చు నీకు నా
పలుకులు నమ్ముమం చసుర • పల్కెచునుండఁగ రాఘవేంద్రుఁడున్.

తే॥ తగులు నీతోడ వలదను • నగిదిఁదెలుప, మెఱుపు వెన్నంటు మేమంబు • కరణి సీత
వెంట శ్రీరామచంద్రుండు • వెడలి పర్జ, శాల లోనికిఁ జనియె ని • శ్చింత మెయిని.

తే॥ తెలివి నశియించి నిశ్చేష్ట • యెలయు దై త్య, యంత శ్వాసంబువిడువక • యంతరంగ
మవశ మగుడుఁ గోపించి యీ • యతివయందు, గాఢ మగు ప్రేమగలదని • కలఁకనొంద

మ॥ ఉరుసౌందర్య పయోధియైన రఘు వ • ర్యుం బొందు మార్గంబు లో
నరయం జూచుచు నేగు శూర్పణఖ య • వ్యాపన్నతన్ వీని పే
రురముం గొఁగిటఁ గూర్చనేని తనువు • ద్యోగించు పీడంగ నం
చిరవౌ స్పృటిక కందరంబునకుఁ దా • నేగెన్ విచారంబుతోన్.

శూర్పణఖ సంతాపము

ఆ॥ జలజ హితుఁడు గ్రుంకె • సాంధ్యరాగము గ్రమ్మె, శూర్పణఖకుఁ గ్రూర • సర్పవిషము
వోలే దేహమెల్ల • దూల వ్యాపించె న, మృతుని వలని బాధ • మరులు పోల్కి.

క॥ తాటక వక్షంబున మును, నాటిన శ్రీరాము మార్గ • ణము వలె మరుఁడున్
గాటముగ నేయు బాణము, నాటుటచే సంకటంబు • నం దూపిల్లెన్,

క॥ మలయా నిలమను నస్త్రము, విలయావేదనము గూర్చ • చెల చెల గొనుచున్
నెలతేని వ్యంజనంబుగ, వలతేనిం దినఁదలంచె • వడి నాకురమై.

తే॥ సంకటము గొల్పువార్తి హే , పంబదంగఁ , గొండలంద్రోచిపూడ్పంగఁ , గోరీయంతఁ
గుపలయాప్తురెడు తన్ను నం , కోచ పలువ, మాని తాపంబుచేఁజాల , మాడుచుండె

తే॥ విరులు పొడియగు నెట్లరీ , పృథివి గలుగు, వనములను ద్వంసమొనరించ , వాంఛచేసి
ఋక్కవలు రవగూడిన , చంద మరసి, వాని ద్వని విని చుదిక్కుంగ , వడఁకుచుండె

తే॥ రడఁగి శశిమ్రుంగ నొక భుజం , గంబుఁదెత్తు, ననుచుఁ గోపించి చనుదోయి , సంటివల్ల
గాలి సోఁత సంకటపడి , రడఁతమాను, రాముపైఁగల వలపున , అంపెలాడి,

తే॥ ఓడుకు చనుదోయివైచుంచు , నుంచు కొనియె, గామశరవహ్నిమేన శ్చేమి , క్కటము గా
వేడి బండపై నుంచిన , వెన్నముద్ద, మాడ్కిఁ గరఁగి నీరయ్యె న , మృగువకదియు.

చ॥ జలనిధిఁ గ్రూరుఁడౌ కుసుమ , సాయకుఁ డాచి యడంప యోగ్యమా
స్థలమెది యంచునెంచి యసు , నంచయ మూఁగుచునుండు దుస్థితికా
గలిగి సృరాగ్నికిన్ జడిసి , కంధిని ముగ్ధి మునిగి నట్టియా
జలమును వేడియౌటఁగని , చామ బిడెంబును పొందెన త్తఱిన్.

తే॥ చెమ్మగల నెలతాలు ను , ప్లమ్మనొంద, మదిఁ దపించు దైత్యాంగన , మరులుసోఁకి
కారు మొగులు నీలంపు , గంబములును, కానవచ్చినఁ గేల్మోడ్పు , గళవళించు.

తే॥ మారుతమ్ముదోషాకర , మనృథులును, తన్ను చూడకుండఁగ భయ , దంపుదంష్ట్ర
లుండు సర్పముల్ వసియించు , చుండునట్టి, కొండ గుహలోనఁ జేరె ర , క్షోమృగాః

క॥ అట వీచు మారుతము మును, పటికంబెన్ మించి వేడి , పాతీ చనులు గా
లుటచేతఁ గర్షమెఱుంగక, తటమట పడి చిగురుటాకు , తల్పమునఁ బడెన్.

క॥ రాముని రూపము గనఁబడఁ, జామయు నుత్కంఠనొందు , సంకోచించున్.
సోముగొని సోలు సిగ్గులు, రాముఁడు మఱుగైన మరుని , రాయిడి మఱుగున్.

అ॥ కారుమొగులుఁగాంచి , కాకుత్స్థుఁడని యెంచి, చనుల నాన నలమి , సంతపించు
వేడిచేత నదియు , విరియంగఁ జాతిన, నడలు, దానియలఁత , కంతు గలదె?

క॥ విలయాగ్నిం బోలు స్రరా, నలమునఁ గ్రాఁగియును శూర్ప , ణఖ రాముని మే
నలమి మనునాన జీవం, బుల విడువఁగ లేదు వలపు , పొలుపెట్టిదియో?

క॥ అంజన గిరిసన్నిభః యిటు, నెంజిలిగొను నాయెడంద , నిలిచి కరుణతో
రంజిలు మంజలి యిడెయని, నంజు గొనినదాని పోల్కి , నడుఁకు నడలునన్.

ఉ॥ ప్రాణము పోయినన్ మరులు , పాయని మాయిని చుప్పనాతి సం
ప్రాణము లేదటంచుఁ గొల , దాకిన కైవడి సంతపించు న
య్యేణ విలోలనేత్ర భువి , నిందిర కంటెను సుందరాంగి గీ
ర్వాణ నుతుండు దాని విడి , పాపిని నన్ను పరిగ్రహించునే?

ఉ॥ ఇచ్చటనున్న సుందరియు , నిందిరయేయగు; నాకుగల్గె నీ
మచ్చిక వానికింగలదె? మారుడు చూపెను పక్షపాత మం
చెచ్చిన జాళిగుండునెడ , నీతడు రాక్షసలోక తామసిన్
గ్రచ్చటమింగు భాస్కరుడె , కా! యని చూపగఁబుట్టె భానుడున్.

శూర్పణఖ సీతను పట్టబోవ లక్ష్మణుడు దాని ముక్కు సెవులు గోయుట

మ॥ ఉదయం బందుట గాంచి శూర్పణఖ లో , నుత్సాహముం బొంది యి
మ్ముదితార్హము చెంతనుంచు వఱకు , నోడింపఁ డీతండు నా
చదురుల్, దీనిని దాచియుంచి యితనిన్ , సంతృప్తిమై బొందినన్
బ్రతుకంగలుడునంచుఁ బొంచి చనియెన్ , రామామణింబట్టగన్.

ఉ॥ అంగన, రాముఁడొక్కనర , మం దుదయాదిక కృత్యముల్ పొన
ర్పంగను పోయియుండుటలు , బాగుగఁ జూచెను పరకాల చెం
తం గనిపెట్టి లక్ష్మణుడ , తంద్రతఁ జీకటియైన తోట నుం
టంగనలేక సీతను క , డంక గ్రహింపఁగఁ బోయె నెవ్వడిన్.

ఉ॥ ఒంటరియై లతాంగి యిట , నున్నది నాతలపుల్ ఫలించె నీ
దంటను పట్టి దాచెద న , తండు నిజంబుగ నాకు లొంగు నా
కంటను పడ్డ యిక్కలువ , కంటియుఁ జిక్కకపోనె! యంచు వె
న్నంటెను లక్ష్మణుండు నను , రాంగన వచ్చుట గాంచి యుగ్రుడై .

కా॥ ఓసీ! యెచ్చటి కేగె దింక నిలు నీ , యుద్ధోగముల్ చాలు రా
కా! యంచు దురీలునం బిటచి త , త్కాంతాత్వముం గాంచి బా
జానం బూనక కీలఁబోలు కురులన్ , హస్తంబునం బట్టి బ
లోసం బారఁగ వస్త్రదిన్ని కరవా , లుం బూని యుగ్రాక్షుడై .

కా॥ ఉత్సాహంబునఁ దన్ను మోచి కొనుచున్ , వ్యోమంబునం జేర ను
ద్యత్సంరంభము నొందు దానివడిఁ గ్రిం , డం ద్రోచికోపాన దు
ర్మాత్సర్యంబులు మానుమంచుఁ జెపులున్ , రంగారు ముక్కుం జనుల్
తత్సందర్శము వోవఁగోసి విడిచెన్ , దైత్యాంగనం దిట్టుచున్.

అప్పుడా దైత్య వాయెత్తి , యజుచు నటపు, దిశలనిండి దిప్పుట చెవిఁ , దివిరిసొచ్చెఁ
గాలు నెత్తుట భువి నాని , కరగఁజొచ్చె, ననఁగ దాని పడిన పాటు , నరయవశమె.

చంపఁ బుయిలోడి రక్కసి , చనులు ముక్కు, నాన గోసిన కార్యమె , న్నిగ దళాస్య
రత్నముకుటమ స్తక భూధ , రముఁ డ్రింప, పరముహూర్తంబుగుఱుతించు , కరణిసామె.

పృథివి యదరఁగఁబడి కాళ్ళు , విదిరిచికొని, యజురక్కసి ఖరవధ , కొనుచు లేచి
రక్తవర్షము గూరియు వీ , రదము వోరె, బెరిగి రోపంబు నవమతి , పెనఁగొనంగ.

- డి॥ ఎన్నడు జంకు కొంకు వెత , లించుక యొందని పూర్వదేవ సం
పన్నకులంబునం బొడము , పైదలి మింటికి లేచు ధారణం
దన్నుదపించుఁ జూకురు న , దైర్యమునందుఁ జలించు వందుఁ గే
ల న్నలంచున్ విదుర్పు వెత , లం బడు నుత్తలమందు సిగ్గిలున్.
- డి॥ ముక్కును చేతనద్ది తడు , ముం గొలిమిం గల మంట కై వడిన్
మిక్కిలి యూర్పుఁ గేలఁ బుడ , మిం గడు మోడుఁ గుచంబు లంటుచున్
దిక్కుట మక్కుటంపడుచు , దిక్కులు నూచుఁ జెమర్చు వెక్కువే
చొక్కును పండ్లు గీటు నఱ , చున్ బఱచు వెఱచున్ దలారుచున్
- చ॥ జొట జొటఁ గొండ యూటవలె , జొబ్బిలు రక్తము చేతనైన యు
త్కటతర పంకమందు తడ , కట్టుగఁ జాటుచుఁ జాప్పనాతి సం
కటపడి వేల్పులున్ జముడుఁ , గాతర సెందఁగఁ దగ్గ రాక్షసో
ద్భటులను పేరుకొంచుఁ బలు , వార్తలఁ బలుచుఁ బింపి మేకొనెన్.
- చ॥ అనలము చేతఁబట్టు నిట , లాజ్ఞని శైలము నెత్తినట్టి యో
దనుజవరేణ్యః నీవు ప్రమ , దంబున మేదిని నుండ మానుచున్
ధనువులఁ దాల్చి క్రుమ్మరుట , తక్కువకాదెఁ విరోధి వర్గముల్
మునుకొని నవ్వ నీకు మొగ , ముం గనిపించుట యెట్లుఁ కానవో?
- చ॥ విలయము వేళనైనఁ దగ , వేసట నొందని బ్రహ్మవిష్టు శం
భులకును విర్జరాళికిని , భోగుల దైత్యుల కంటె మేటి దో
ర్బలఁ పులి యుండఁగా నినుఁగుఁ , బట్టఁగ నొనెఁ యటంచు లోకులన్
పలుకులు నేడు నాయెడ న , బద్ధమ యెయ్యె నిఁకేమి చెప్పుదున్?
- మ॥ అమరానీకము చుట్టిరా ముదముతో , నైరావతం బెక్కి యు
ద్ధము గావించిన యింద్రు నోర్చిన బలో , దృఢంబరున్ శంబరున్
సమయం జేసిన యాజి నాజిఁ బఱవం , జాగించు నోరావణాః
యమరెన్ నీకవక్త్రీ దొడదిగ ర , మ్మా కాంతు గాకిచ్చటన్.
- మ॥ భవుచే ఖడ్గము గాంచు వీరః పరుణున్ , వైవస్వతున్ బావకున్
దివిజౌఘంబు నవగ్రహంబుల జగ , ద్విఖ్యాతిగా సేవకుం
దవులం జేసిన విక్రమం బిపుడు చెం , దం గర్గెఁ బెన్నింద మా
నవులన్ పీరి నెదుర్చుఁ జాలమిని న , న్నాస్యసుల్ పిపాళింపఁగన్
- మ॥ మద దిగ్విరాజ దంతరాజి విలుగన్ , మాతాటముం జేసి దు
ర్బదులన్ కొండలు పిండిసేయు బలవీ , రాః రూప సౌందర్య సం

పదలన్ మన్నుడు మీలు వారయిన సం • యద్భుమి నీ కాలి చె
ప్పుదవం బోలని యీ నరాధములపైఁ • బూనింపవో కోపమున్.

తే॥ సురల దెనలకుఁ దోలిన • యరిది బలము, వఱలు రావణునకును సో • దరుల కిప్పుడు
చేగ ననుసెనా? దనుజుల • కోగిరంబ, యైన యిమ్మానవుల కడ • నడఁగె నేమి?

మ॥ భవుఁడో దాతయొ వెన్నుఁడో యని తలం • పం దగ్గ తేజమ్ము సం
స్తవ రీతిం బొలుపారుచుండు ఖరః కాం • తారమ్ములం దాఁగుచున్
యవలన్ మెక్కిడు వగ్గు తాపసుల వీ • ర్యంబో? మనుష్యాద దా
నవ హంపీరుల యోటయో? యెఱుఁగవే • నన్నిట్లు పీఠేఁచుటల్?

మ॥ దివిషన్నాడుఁడు బ్రహ్మయున్ విబుధు ల • ర్థిం గొల్వ నింద్రాణి గౌ
రవ చిహ్నంబులఁ బాడ సప్తజగముల్ • ప్రాగల్భ్య మగ్గింపఁ బ్రా
భవ మొప్పున్ ధవళాశవత్త్రము పయిన్ • భాసిల్లఁ గొల్వొన్న నీ
కవురా చూపఁగఁ గూడునేమి? వికృతా • స్యంబున్ జను ల్నవ్వఁగన్

చ॥ ఇది ఖరుఁడున్న కాన మఱి • యిచ్చట నిట్టి పరాభవంబు నా
కొదవఁగ మీకుఁగాదో? బల • మొగ్గఁగ నన్ను ధరాస్థలిం బడన్
జదువుచు ముక్కు గోసిన భు • జంబుల నిక్కునఁ జూచికొంచు దు
ర్మదఁడయి మానవాధముఁడు • రాజుల మీ భుజశక్తిగాల్పనే?

ఉ॥ దిగ్గజ వేగముల్ తఱుఁగ • దీకొని పోరి తదీయ దంతముల్
సుగ్గుగఁ జేసి సద్యశము • నూల్కొన నుబ్బిన బాహుసత్త్వః నే
మొగ్గిన యొక్క యాసగొని • ముక్కును నీఁగితి రట్టు నొందితిన్
సిగ్గిడి నైతి దీననగు • చిన్నతనంబును నీది కాదోకో?

చి॥ త్రిదళుఁ గెల్పిశ్శేదేవవిభు • శృంఖలన్ దగిలించి నొంచి యొ
ప్పదమగు సేవలం గొనిన • విశ్రుత మల్లుఁడఁ యల్లుఁచాఁ పనిన్
చుదమున విక్రి గ్రుచ్చుటచు • మానవు లిద్దఱు నన్ను త్రోచి సి
గ్గొదవఁగఁ జేయ నేఁ గుమిలి • యూరక చచ్చుట నీకుఁ దృప్తియే?

తే॥ అఖిల భువనముల్ గడగడ • లాడ నన్ని, దిశల నోర్చి యింద్రుని గెల్చి • తివురు మేఘ
నాదఁ యీ మానవుల చేవ • నలుమ రమ్ము. పీఠిఁ గూల్చక నీక్తిరి • వృథయె చుమ్ము.

ఉ॥ కొండలు పిండి సేయు రణ • కోవిదులారః ఖరాః తిశీర్షః దో
ర్దండ పరాక్రమాధ్యులయి • రాజులు సేనలఁ గూడి కుంభక
ర్ణుండును పోలె నిద్రగొని • బ్రుంగుచు నుంటిరో? నేను తోలుటల్
కొందొకయేని మీచెవుల • కుఱ వివరాదోకో? యిత జాలమే?

తే॥ ఇట్లు పలువిధంబులఁ బల్కి • యీసుగొన్న చుప్పనాతి భూమింబడి • ప్ర
సరవరేణ్యుండు గౌతమీ • నదిని నియత, కృత్యములఁ దీర్చికొని యట •

చుప్పనాతి మరల రాముని బతిమాలుట

ఉ॥ వచ్చిన రాముఁ గాంచి దళ • వక్త్రుని చెల్లెలు కడుపునల్పుచున్
బెచ్చుగ బాష్పధారలను • భీకర శోణిత ఛారతో భువిన్
రొచ్చుగఁ జేయుచున్ నృప శి • రోగ్రణి సీసాగనై న రూపమున్
మచ్చిగఁ గోరి యీగతిని • మ్రుందితిఁ జూడుమ యంచుఁ జూపఁగన్

ఉ॥ వ్రీలఁగ వ్రేలు వెండ్రుకల • వెక్కురు రక్కసి క్రూరచేష్ట యే
దో లలిఁ జేసి యుండు నని • యున్ దన తమ్ముడె చేసియుండి ను
చోలిఁ దలంచి నీవెవతె • వాయ్యన నియ్యెడ కేల వచ్చి తి
రీల నొనర్చి రెవ్వరు చె • లీ వివరింపుమ యంచు తేడనన్.

ఉ॥ రక్కసి పల్కు నన్నెఱుఁగ • రాఁ పగవారను పేరె యెక్కడన్
నెక్కొననీకొనర్చు రజ • నీచరనాథుని చెల్లెలన్న. నీ
యిక్కల రక్కసు ల్వదల • నిచ్చట మేము తపించుచున్న యీ
చక్కటి కేల వచ్చితివి? • సంఘటనం బిది యేటాకో యనన్.

చ॥ కుమిలెడు వేడి కామ రు జ • కుం దగు మందగు రామ; నిన్ననే
సుమశరు బారి మ్రగ్గి పడ • స్రుక్కుచు వచ్చుట విస్మరించితే
కమలదళాక్షః యన్న రఘు • కాంతుఁడు జేగులు రేఖాస్పృ మి
నముల క్రియం జలించు నయ • నంబులతో నరుడెంచు టీరొకో?

తే॥ అనుడుఁజెవులుముక్కునుపోవ • నంగుచెడఁది యనుచురక్కసిఁలల్క. నోయ
పడి యిచేల చేపితి వని • పలుకు నన్నఁ. గాంచి కేల్పోడ్చి నుడివె ల • క్షృణ

చ॥ పలుచవు లూరగా నమలి • పారఁ సేయుటకో? మఱేమొ? కా
వలి గల రక్కసుల్ కఱపి • పంపిఁ? కానఁగరాదు గాని ని
ప్పులు గరియంగ మావదినె • బొంచుచు బట్టఁగఁ బోయెనన్న ప
ల్కలు విని యంతకున్ మరులు • క్రుంగక రక్కసిపల్కు నీగతిన్.

తే॥ ఆడునర్త మండూకము • సంద మండఁ, గాంచి చూలై న మండూకి • కల
పుష్కరిణిగల కోసల • భూపః సవతిఁ, గన్నపుడు మదిలో నల్క. గలుగకను

చ॥ పొలఁతికి-రాముఁడిట్లను న • పుంసకు లట్ల మఱుంగు నుండి పో
రులు పొనరించు రాక్షసుల • రూపదఁగింపఁ బ్రతిజ్ఞపూని యి

వ్వలనికి వచ్చినార మీటు . వ్యర్థ వచస్సులు వల్కె యారకే
పొలియక వేగ పొమ్మనుడు . పోవక మూర్ఖతఁ బల్కెనివ్వెదన్.

చ॥ ముదిమియుఁ జావులేని యజ . ముఖ్య సురాశి దశాస్యఁ గాంచఁగాఁ
గొడుకుచుఁ గానకలిచ్చి పడి . కొల్తురు వాని యనుగ్రహంబుకై
మదిగొన కిట్లుమీరు మతి . చూలి యొనర్పితి రిట్టిచేతలన్
బ్రదుకఁ దలంతురేని యొక . పల్కె వినుండది మీకు లగ్గగన్.

చ॥ చెలియలి ముక్కువోయనని . చెప్పెడి వారల నాల్కఁ గోయు దో
ర్చునకు మేరలేని తల . వంపుగ నాదగు ముక్కుగోసి నా
చెలువము గడ్డిఁ జిందఁగను . చేసి భవత్కుల రూప సంపదల్
పొలియఁగఁ గోసికొంటి రికఁ . బోవునె యెట్టులుఁ దప్పి దాఁగఁగన్.

ఉ॥ నాకముఁ గాచువారలును . నాగముఁ గాచెడు వారు భూమి న
స్తోకమతిన్ భరించు బల . కూరులునేని త్వదీయ శీర్షముల్
కాకులు గ్రువ్వకుండ నిటఁ . గాచు సమర్థులు కారు మీరు న
స్మికాని కాతురేవి మిము . నేనును కాచెదఁ బ్రాణమిచ్చియేన్॥

మ॥ తమ మానంబును తామె గాచికొను కాం . తల్ పల్కఁగా నేర్తురే
తమయుత్పన్నముఁ నైన నేనె డెలుపన్ . దక్కొంటి మీమీఁది ప్రే
మముచే నియ్యది నిర్జరీగళ చల . న్మాంగల్యవిచ్చేది దై
త్యమహీశానుని చెల్లెలంచుఁ డెలుపం . దార్కొమ్ము నీతమ్ముతో

సీ॥ పెనుపోరులందు కా . తును మోచికొని మింటఁ . జనుదు నెచ్చటికేని . క్షణములోన
మాంసమువంటి క . మ్మని ఫలములఁ డెచ్చి . యిత్తును కోరిన . దీయఁగలను
రక్షించువారిఁ ది . రసకరించుట మేలె? కోమలి సీతచే . గూడునేమి?
వలఁతులరై నచో . బలుకుఁదీ జగమున . స్వర్గంబునఁడున్న . సతులలోన

తే॥ జాతియందుఁ గోరిన దిచ్చు . నీతియందు . నేర్పునందును . గుణముల . పేర్పునందుఁ
బలుకులందు సుఖమునందు . గుణకులందు . యౌషణమునందు నాసాటి ? యరయఁగలరె?

ఉ॥ ముక్కును కోసివైచితిరి . మూర్ఖత నైనను లోపమేమి? నన్
మక్కుపఁ గొందురేని క్షణ . మాత్రములో మఱుముక్కు గొందు మే
ల్చక్కఁదనంబు నొందుదును . సత్కృప గల్గినఁ జాలుఁ దక్కువే
ముక్కిఁడి శ్రీత్యసంపదకు . మూరెఁడు ముక్కు వికారమేకదా?

చ॥ మనసు కవింపకున్నఁ గద . మానినిఁ గోరఁగ రాచటండ్రు మీ
మనమున నేను కోరఁబడ . మానము ప్రాణము మీఁదికాదె? కాం

తే॥ ఇట్లు పలువిధంబులఁ బర్చి • యీసుగొన్న, చుప్పనాతి భూమింబడి • స్రుక్కుచుండ
నరపరేఁఁడు గొతమీ • నదిని నియత, కృత్యములఁ దీర్చికొని యట • కేగుదెంచె

చుప్పనాతి మరల రాముని బతిమాలుట

ఉ॥ వచ్చిన రాముఁ గాంచి దళ • వక్తుని చెల్లెలు కడ్పునల్పుచున్
బెచ్చగ బాష్పధారలను • భీకర శోణిత ధారతో భువన్
రాచ్చగఁ జేయుచున్ నృప శి • రోగ్రణి నీపొగసై న రూపమున్
మచ్చిగఁ గోరి యాగతిని • మ్రుందితిఁ జూడుమ యంచుఁ జూపఁగన్.

ఉ॥ వ్రీలఁగ వ్రేలు వెండ్రుకల • వెక్కురు రక్కసి క్రూరచేష్ట యే
దో లలిఁ జేసి యుండు నని • యున్ దన తమ్ముడె చేసియుండి నం
చోలిఁ దలంచి నీవెవతె • వాయ్యన నియ్యెడ కేల వచ్చి తీ
లీల నొనర్చి రెవ్వరుచె • లీఁ వివరింపుమ యంచు తేడనన్.

ఉ॥ రక్కసి పల్కు నన్నెఱుఁగ • రాఁ పగవారను పేరె యెక్కడన్
నెక్కొననీకొనర్చు రజ • నీచరనాథుని చెల్లెలన్న, నీ
యిక్కల రక్కసు ల్వదల • నిచ్చట మేము తపించుచున్న యీ
చక్కటి కేల వచ్చితివి? • సంఘటనం బిది యేలొకో యనన్.

చ॥ కుమిలెడు వేడి కామ రు జ • కుం దగు మందగు రామఁ నిన్ననే
సుమశరు బారి మ్రగ్గి పడ • స్రుక్కుచు వచ్చుట విన్నవించితే
కమలదళాక్షః యన్న రఘు • కాంతుఁడు జేగులు రేఖలొప్పు మీ
నముల క్రియం జలించు నయ • నంబులతో నరుదెంచు టీలొకో?

తే॥ అనుడుఁజెవులుముక్కునుపోవ • నంగుచెడదె! యనుచురక్కసిఁబల్కి, నోయనఁడు! యీత్ర
పడి యిచేల చేపితి వని • నలుకు నన్నఁ, గాంచి కేల్మోడ్చి నుడివె ల • క్షణుఁడు మెల్ల

చ॥ పలుచవు లూరగా నమలి • పారఁ సేయుటకో? మఱేమొ? కా
వలి గల రక్కసుల్ కఱపి • పంపిలొ? కానఁగరాదు గాని ని
ప్పులు గురియంగ మావదినె • బొంచుచు బట్టఁగఁ బోయెనన్న ప
ల్కలు విని యంతకున్ మరులు • క్రుంగక రక్కసిపల్కు నీగతిన్.

తే॥ అడునల్త మందూకము • పండ నుండఁ, గాంచి చూలై న మందూకి • కలఁతపఱచు
పుష్కరిణీగల కోసల • భూప! సవతిఁ, గన్నపుడు మదిలో నల్క • గలుగకున్నె!

చ॥ పొలఁతికి-రాముఁడిట్లను న • పుంసకు లట్లు మఱుంగు నుండి పో
రులు పొనరించు రాక్షసుల • రూపదఁగింపఁ బ్రతిష్ఠాపూని యి

వ్యలనికి వచ్చినార మిటు . వ్యర్థ వచస్సులు వల్కి యూరకే
పొలియక వేగ పొమ్మనుడు . పోవక మూర్ఖతఁ బలుకునివ్వెధిన్.

చ॥ ముదిమియుఁ జావులేని యజ . ముఖ్య సురా? దశాస్యఁ గాంచఁగాఁ
గొడుకుఁ గాన్కలిచ్చి పడి . కొల్తురు వాని యనుగ్రహంబుకై
మదిగొన కిట్లుమీరు మతి . మాలి యొనర్పితి రిట్టిచేతలన్
బ్రదుకఁ దలంతురేని యొక . పల్కు వినుండది మీకుఁ గగ్గున్.

చ॥ చెలియలి ముక్కువోయనని . చెప్పెడి వారల నల్కఁ గోయు దో
ర్చులునకు మేరలేని తల . వంపుగ నాదగు ముక్కుగోసి నా
చెయము గడ్డిఁ జిందఁగను . చేసి భవత్కుల రూప సంపదల్
పొలియఁగఁ గోసికొంటి రికఁ . బోవునె యెట్టులుఁ దప్పి దాఁగఁగన్.

ఉ॥ నాకముఁ గాచువారలును . నాగముఁ గాచెడు వారు భూమి న
స్తోకమతిన్ భరించు బల . శూరులునేని త్వదీయ శీర్షముల్
కాకులు గ్రువ్వకుండ నిటఁ . గాచు నమర్థులు కారు మీరు న
న్నీకొని కాతురేని మిము . నేనును కాచెదఁ బ్రాణమిచ్చియేన్॥

మ॥ తమ మానంబును తామె గాచికొను కాం . తల్ పల్కఁగా నేర్తురే
తమయుత్కర్షముఁ నైన నేనె డెలుపన్ . దక్కొంటి మీమీది ప్రే
మముచే నియ్యది నిర్దగిగళ చల . న్మాంగల్యవిచ్చేది దై
త్యవహీశానుని చెల్లెలంచుఁ డెలుపం . దార్కొమ్ము నీతమ్ముతో

పీ॥ పెనుపోరులందు కా . తును మోచికొని మింటఁ . జనుదు నెచ్చటికేని . క్షణములోన
మాంసమ్మువంటి క . మ్మని ఫలములఁ దెచ్చి . యిత్తును కోరిన . దీయఁగలను
రక్షించువారిఁ ది . రస్కరించుట మేలె? కోమలి సీతచే . గూడునేమి?
వలఁతులరైనచో . బలుకుఁడి జగమున . స్వర్గంబునండున్న . సతుంలొన

తే॥ జాతియందుఁ గోరిన దిచ్చు . నీతియందు . నేర్పునందును . గుణముల . పేర్పునందుఁ
బలుకులందు సుఖమునందు . గుఱకులందు . యౌవనమునందు నాసాటి ? యరయఁగలరె?

ఉ॥ ముక్కును కోసివైచితిరి . మూర్ఖత నైనను లోపమేమి? నన్
మక్కువఁ గొందురేని క్షణ . మాత్రములో మఱుముక్కు గొందు మే
ల్చక్కఁదనంబు నొందుదును . సత్కృప గల్గినఁ జాలుఁ దక్కువే
ముక్కిఁడి శ్రీత్వసంపదకు . మూరెఁడు ముక్కు వికారమేకదా?

చ॥ మనసు కవింపకున్నఁ గద . మానినిఁ గోరఁగ రాచటండ్రు మీ
మనమున నేను కోరఁబడ . మానము ప్రాణము మీఁదికాదె? కాం

చిన జనులెల్లఁ గోరఁదగు , చెల్వముకూడ విషంబయ్యఁగదా;
కొనియెద నీవు సమృత్తిలు , కోమలికం బవలం గ్రహింపవో?

చ॥ మృదుఁడును పద్మగర్భుఁడు ర , మేళుఁడు వజ్రియు ధాత్రినొక్కటై
పొడమిన యట్టులున్న యెఱు , పున్ మెఱపున్ గల వన్నెకాడఁ దీ
టదరని పుష్పబాణమున , నందఱఁ జంపెడు చున్మథుండు త
మ్ముడె యగునేమి? లక్ష్మణుని , పోలిక నిర్వయుఁ డయ్యె నాయెడన్.

పీ॥ ఈరూపమున నిది , యిచ్చటనేయుండు, నెచటికి వెడలఁ బో , దెవరుఁ గొనరు
అనియెంచియే యిట్లు , లొనరించి నారలు, కాకదీనికి వేఱు , కతము కలదె;
యీరు తప్పొనరింప , రేనది యెఱిగియే, రెట్టింపు ప్రీతిఁ జే , రితిని తెలివి
లేనిదాననె? యుగ్ర , లొ నరాదు లెఱింగి, కోపింప జగమెల్లఁ , గూలిపోవుఁ

తే॥ దగు కులీనులు ధర్మంబుఁ , దలఁచువారు, లోకనాశకార్యములకు , లోనుగారు
అరసి నన్నేలి మీకగు , నగదుద్రోచి, కూడి సుఖియింపుఁడని వేడి , కొనుచునిలిచె.

ఉ॥ ప్రల్లద మిట్లు పల్కుచెడు , రక్కసిఁ గన్నాని రాఘవుండు నీ
తల్లికిఁ దల్లివంటిదగు , తాటకఁ గూల్చిన బాణమున్న దే
సుల్లమునం దపంబె కడు , నూఁకుపఁగాఁగొని రాక్షసావళిన్
ద్రోగఁ జేయవచ్చితిని , దెప్పరమాఁ జుమి చేష్టచేసినన్.

చ॥ అనదృకుఁడైన కోసల ధ , రాధి పుత్తులమేము తల్లియ
జ్ఞ సకల సంపద ల్విడిచి , చయ్యనఁ గానకు వచ్చి చేరి తా
పసు లిట నర్థిమైఁగొనర , వాసము చేయుచునుండి క్రూర రా
క్షస కులమెల్లఁ జక్కఁడఁచి , క్రుమ్మఱువారము మా పురానకున్.

చ॥ చెఱవడినారు దేవతలు , చిక్కిసురారుల కోడి వీర లి
ద్దఱు నరులంచు లెక్కిడక , దంబవయేని క్రుధాసమేతులుం
గఱకరుఁడన్ బలాధ్యులగు , కర్పర సంఘము యక్షకోటి న
క్కఱగొని తోడితెమ్ము వెనఁ , గ్రచ్చఱఁ జంపెద నీదు ముందఱన్.

పీ॥ అని రాఘవుఁడు పల్క , నాసురి యనుఁబై పె, దవి ప్రీతిపండ్లెల్ల , దంతరముగఁ
గనఁబడు వాగల , కామిని యని తలం, పక నన్ను నెమ్మిని , పలఁతువేని
సోఁకులఁ జంప వ , చ్చును శ్రీ మాయల, నెఱుఁగంగ వచ్చు జ , యింపవచ్చు
నన్నియు సాధ్యంబు , లోసిత పదలవ, యేని నేనుంట్లయు , నెక్కువగునె?

తే॥ మాయలగు రక్కసులు మీకు మఱుగు నుండి, పఱపుమాయలఁ దొలఁగింతుఁ , బాము
పామె యెఱుఁగుళ్లన్ సామెత , ప్రభుఁడ వినవా, నన్ను చేకొను నీకిది నయమునుమ్ము

ఉ॥ నెమ్మది నాపయిం జొరంగ . నీయక జానకి యున్న దన్నచో
ముమ్మరమైన యుద్ధముని . మువ్వరముం దలపడ్డ దైత్య శీ
ర్ష ముల్లల ద్రుంపవచ్చు నిది . చక్కటియంచు నెఱుంగ లేని మీ
తమ్మునికిం దగం బలికి . తార్పము రావణు లెక్కకుం గొనన్.

ఉ॥ మీరలు కోనలంబునకు . మేలుగ నేగెడువేళ నేను మీ
కోరిన రూపు గైకొనెదఁ . గోప సుమిత్ర సుతుండు ముక్కిడిన్
జేరఁగఁ దీయఁ జాలనని . చెప్పిన మధ్యములేవి సీతతో
వారకయుండుఁగాదె? యని . పల్కుము నీ వనుచుండు నంతలో.

ఉ॥ రక్కెనఁ జంపఁగా నొక శ . రంబును లక్షణుఁ డోరకంటితోఁ
గ్రక్కునఁగించి యార్యః యడఁ . గించెద దీనిని చంపకున్నచో
మిక్కిలి పీడ సేయు నన . మేచక దేహుఁడు పోవకుండుచోఁ
ద్రెక్కొన వచ్చు నన్నఁ గను . ద్రిప్పుచు దానవి లేచి యుగ్రయై.

ఉ॥ చక్కని ముక్కు పీనులును . చన్నులు వోయియు మిమ్ము గూడి నే
నిక్కడ నుండ నొక్క జ్ఞా . మేని సహింతునె? మీగుణంబు ల
మృక్కః గ్రహింపఁగోరి యిటు . లాదిలి వాయువు నగ్ని మీఱు నా
మొక్కలి మీ యమున్ ఖరుని . పోడిమిఁదెచ్చెద నంచు వే చనెన్.

6. ఖరవధ పటలము (19)

ఉ॥ పూని చలంబు కూర్పణఖ . భూరిజవంబునఁ జాటి యా జన
స్థానమునన్ వసిండు ఖర . దానపు పాదములందు వ్రాలె జా
లూనిన నెత్తుతో ముటికి . యూడ్చెడు కాలువఁ బోలు ముక్కుతో
వేనలి వీడ సంజ జిగి . పేర్చిన విప్పుగు మీబ్బు కైవడిన్.

॥ విలయ మిదియని జముని సం . ప్రేరణమున . మ్రోగు భేరినాలోచన . ముంబొనర్చి
పిడుగుచేఁ గాలి సంకట . పడెడు త్రాచు . పోల్కి నేపై బడి వడి . చొరలి యేడ్చె.

మాటతోఁ గూడఁ జొగలేవ . మండి ఖరుఁడు . నిన్ను చూచి కీర్తిల . నిచ్చరమున
నిట్లు చేసిన దెవఁడో వాఁ . డెఱుంగఁబలుకు . యమునితలదన్న శిఖరై . సుమియువాడు

చ॥ అనవుడు దైత్య యిట్టులను . నన్ను! మనుష్యులు మోసవేషులై
ధనువులఁ దాల్చి వ్రాలుదురు . దర్పక సుందరు లాజి పుత్రులై
మనఘటా లున్నతాంగులును . కయ్యము సేయఁగ దానవాపశిన్
వనముల రోయుచున్ దిరుగు . వారలు సింహపరాక్రమున్ బలున్.

ఉ॥ ధర్మమునం జరింతురట! . దానిని నెక్కొనఁ గూర్తురంట! వే
దుర్మమలైన రక్కసుల . దోర్బలయుక్తిని శ్రుంతురంట! మీ

వర్మకృపాణః బాణః మనః బాహు బలోద్ధతిః గీటు పుచ్చున
తగ్మర్మతులంబుఁ వారి బలఁ గర్వములన్ వివరింప శక్యమే?

చ॥ ఇరువురతోడ నొక్క చెలి యందును వేల్పుల నెందు నేరికిన్
దొరకని నూత్ను సుందరత తో విలసిల్లు మదీయ చక్షువుల్
పొడిసి తరింప లేక యటఁ బొద్దును నుండె వచింప శక్యమే
తరుణి విలాస సంపదలు ధాతక నాతని రాత కేనియున్?

తే॥ ఇంతిఁగాంచి లంకాపతి కిత్తుదీని నని చలించిన బుద్ధితో నవటి కేగఁ
గోపమున వారు నాముక్కు గోసినారు చూడుమా యన ఖరుఁడు చి చ్చువలెమండి
చ॥ ఎదురుగఁ జూచు వారల ద హించెడు తీరున గ్రుడ్ల నార్పుచుం
బదరుచు ముంజెలూడ్చు పిద ప గనుపట్టెడి తాటి బొప్పె ల
ట్లదరక ముక్కుగోసిన దు రాత్మలఁ జూపుము చీత్తుఁగూత్తుఁ జం
పుదు నులుమాడుదుం బొడుతుఁ బుల్లని పచ్చడిచేసి మ్రింగుదున్.

చ॥ నిలిచి నమస్తలోకముల నీటుగఁ జేయఁగఁ జాలు కంటి ని
ప్పులు చెదరంగ మండిపడి ముద్దుల సోదరిఁగాంచి యాదురా
త్ములు మనుజాధముల్ మతి వి దూరులు నావలన న్నశించినన్
జెలియరా యీకలంకము న శించునె మేదిని యున్న యంతకున్.

ఖరసేనాపతులు పదునల్వరు రాముచే మడియుట

పీ॥ రథముఁ దెమ్మనిన మా శ్రన హస్తము తోడి నీలాద్రులం బోలి నిలుచువారు
పృథివి నొక్కొక చేతఁ బెకలింపఁగలవారు మమ్ముంపుడని చుట్టుఁ గ్రమ్మువారు
వరకు పట్టిన కూల పాశ గదాతోమ రాది సాధనముల నలరువారు
చతురబ్ధి వేష్టిత జగతీతలంబెల్ల వడఁకించు హంకృతి వజలువారు

తే॥ హంహలమె రూపొందిన యట్టివారు చెలఁగి సేవ ధన్యముగ నీ క్షింపు మధిపః
యనుచుఁ బదునల్లు వెల్వల కధిపులైన వారు ఖరు నధిక్షేపించి పలుకుటయును.

ఉ॥ లెన్న వచించినారు కడు లేబర మౌగద స్వచ్ఛక్తి యా
తున్నులతోడ నే రణము తూకొనుచో విబుధుల్ హసింతు రం
హస్సున మీరలేగి మను జాధములన్ వధియించి వారి యం
హస్సమయంబు లాజిచి త దంగనతో జనుడెందు పొండనన్.

తే॥ ఖరుని యజ్ఞ సేనాపతుల్ కడఁక మ్రొక్కిఁ సిగ్గిడియుజముమాతనా జెలఁగుచున్న
వాతి ముందేగ కుటకూచ నముగ వార లినకులేశ్వరులున్న తా పునకుఁజనిరి.

తే॥ విమల శశ్వత్సహస్ర నా , మములు గలిగి, క్షీరసాగర కాంబాయా , శ్రీముకుందు
పాదపద్మమూర్త స్మరియించు , పద్మనేత్రుఁ, జూపెఁ జేసన్న వారికిఁ , జువ్వనాక.

తే॥ వీనిఁబట్టి నింగితెగుర , వేయవలయుఁ, జేతనందు కోవలయును , చీల్చవలయుఁ
గట్టవలెఁ గొందవలెఁ గడి , కండలుగను, రండురందనిరక్కనుల్ , రాముఁగదియ.

తే॥ లక్ష్మణుని గాంచి యార్చుడి , లలనఁ గాచి, యుండు మనికల్పకము పూచి , యున్నపగిది
నొప్పకరమున గొనయ మె , కుక్కుంచినట్టి కార్ముకంబిదికొనె నిషం , గములతోడ.

తే॥ తోయజాక్షుఁడా వింటినం , దుకొని తూజ, ములను తాల్చి పర్ణకుటి య , వ్యలకునేగి
యిచ్చటికి రందనుచు వారి , నెల్లఁ బిలిచి, తొడఁగె యాశుధానులతోడ , దురముసేయ

తే॥ ప్రళయ కాలాగ్నిఁ బోలిన , వారిపాశ, బాణ కూలాదికములఁ గం , బిములవంటి
యిరువ దెనిమిది భుజముల , నఱకి వైవ, మ్రోడులం బోలువారలు , మోహరించి.

తే॥ వారిశస్త్రాస్త్రములతోడ , బాహువులును, తునుఁగ నురములబలిమిచే , దురముసేయు
రక్కనులతలల్ నునీశా , స్త్రములఁద్రుంచి, పాఱఁజూడ ముక్కిఁడియును, పాటిపోయె

తే॥ కనలు సింహంబుచేఁ గరి , పుటలుగూల, హస్తమును నెత్తిపై కెత్తి , యడలిపటచు
కరిజేఁ బోలి కూర్పణఖ యా , ఖరునికడకుఁ, బోయి జరిగిన వృత్తాంత , మునుపచించె.

క॥ వృషపాహనునకు నరుదగు, విషమనఁదగు ఖరుఁడు దనుజ , వితతి మడిసెనే;
విషదరుఁడు గరుడు మ్రింగెనె? విషమించెనె? యనుచుఁ గనుల , విషముంగ్రక్కెన్.

తే॥ సీంగములును భీతిల్ల గ , ర్జించి ఖరుఁడు, రథముఁ దెండువైన్యంబుల , రందనుండు
త్యరగ వాయంపరేమి ప్ర , స్థానభేరి, రెండురెండని పడి గద , లించె సేన.

తే॥ స్వర్గపాతాళములు వడ , వడ వడంక, భేరిమ్రోగ లెక్కిడరాని , వారిదములు
తెరలు కరణి యుయుత్పజి , గీపువులగు, రధికులెల్లరు గుంపులై , ప్రబ్బినారు.

తే॥ గురుతరాభీల భాంకృతుల్ , ఘోషములుగ, వీఁగు భుజములె యలలుగా , విలయవేళ
పెద్దకడలి ప్రభంజన , పేర్గణమున, రేఁగినట్లు విజృంభించె , బృథులసేన.

ఉ॥ ఆకలి యింకదీటునని , హర్షముతోఁ దిరుగాడు శాకినీ
డాకినులట్లు దట్టపుయి , డంబుగ మిన్ను మఱుంగుచేసి య
స్త్రాకగతిన్ వెలుంగు కడుఁ , దోరపుఁ దెక్కెము లోలిఁ బర్వగా
నాకులు భీతినొందఁ గద , నంబునకుం జనె వైన్యసంఘముల్.

తే॥ బంధములఁ ద్రెంచికొని స్వేచ్ఛ , బరుగువాఱు, రెండుతొండముల్ గలుగు వే , దండములన
గ్రాలు దానవకరముల , ఖడ్గనికర, ఘర్షణమున నగ్నులు పుట్టి , కాన యెరియ.

క॥ పంబల రొదతో నేమీ, శంబరవము గలియ నిరుల , సంఘాతంబుల్
పంబి కమలా పుత్రో నను, రం బొనరువ వచ్చెననఁగఁ గ్రాలెన్ సేనల్.

క॥ అహిరాక్ష మేనుగ్గుదివద, మహి నిలుకడ దప్పి క్రుంగ, మాతొడ్డి మహా
మహి ధరము లొక్క వరుస ని, వహముగ రఘురాముపైకి, వచ్చినవనంగన్.

తే॥ పులుల గుంపులో; వారివ, పుంజమొక్కొ, వారణాశియో? పర్వత, పంక్తియేమో?
కాదు కాదు హర్యక్ష ని, కాయమనంగ, సాయుధీయ బహుళ సైన్య, చయములరిగె.

పీ॥ అరికట్టరానట్టి, యమునిపోలిన యనే, క సహస్ర వితతులొ, కాల్యలములు
శరనిధియో యన, తొరలి వచ్చునపుడు, శంఖ సింహ గజ భీ, కర లలాయ
కార్ధూల జంబుక, క్వాన భూత పిశాచ, గంధర్వకిటి వృష, గార్దభములు
కట్టంగ, బడినవి, కంటికందిన యంత, దవ్వగాంచెడు గృధ్ర, తండయుతము

తే॥ లగురు జయశంఖ నినదంబు, లడరుచుండు, రథచయంబులు సూక్ష్మనే, త్రములరక్త
వదనములు గల వారణ, వ్రజము వాయు, గమన మొప్పుతురంగముల్, గములు గట్టె.

పీ॥ పరశువుల్ శక్తులు, వజ్రఖడ్గంబులు, మునల తోమర కూల, ముద్గరములు
దండముల్ వంకర, దండముల్ పాశముల్, వక్రకుంతంబులు, వజ్రములును
చక్రముల్ కుంతముల్, శంఖముల్ బాణ బా, జాన నాంకుశ గదా, ద్యాయుధములు
భానుడగ్నియు సిగ్గు, పడనొప్పు కాంతులు, రక్తమాంసములతో, గ్రాలునవియు

తే॥ వేలుపుల కెల్ల బాధ గ, ల్పించినవియు, విజయ చిహ్నంబులంగూడి, వెలయునవియు
నైన హేతి సందోహంబు, యిన్ని యెడల, గిటుక, దళతళమనుచు, గ్రిక్కిరిసిమెరిసె.

పీ॥ బయలు దేతినసైన్య, పతులనొక్కొక్కరు, వేయి గౌరుల చేవ, వెలయువారు
భూమండలము నొక, ముద్దగా గొనువారు, క్రూరాగ్ని వంటి క, స్ఫుర్దవారు
పదునలుపురు వారి, బలమొక్కొక్కరికి, నలువది లక్షలు, పలుగురుండు
పలువురు చతురంగ, బలమెనిమిది కోట్ల, నలువది లక్షలు గలుగునవియు

తే॥ ఒక్కొక్కని దళమొక కోటి, లెక్కయనియు, పదునలుపురు నాయకులకు, బదియునాల్గు
కోట్ల సైన్యంబులనియు, టెక్కురుచచింతు, రమితమై లెక్కయిడరాని, దదినిజంబు.

పీ॥ బలయుతుల్ పిడుగుల, వరె బొచ్చిలిడువారు, వినరు కైదువు కేల, వెలయువారు
బ్రహ్మచే వరముల, బడసిన వారలు, మొగులు గిరులన, దగినవారు
దురహంకృతులు తమ, దోర్బలశక్తికి, దగువారు లేరని, నెగయువారు
ఆకాశమును కొల్వ, నగు నొడలలవారు, కఠిన విశాల వ, క్షములవారు

తే॥ ధరణి గొల్వంగ, దగిన పాదముల వారు, విబుధులుమతింపు సేయ, గావించు సమర
మిదియటంచు వీరావేశ, మెనయు వారు, మొగి నహంపూర్వికగ నని, మొనయువారు

పీ॥ అమరులు వైచిన, యాయుధముల సుగ్గు, గావించు దృఢ దోర్మ, గముల వారు
యందగి యుండగ, జేయు, చండశాసనముల, జలిపినారు

హాళాహలంబిగ్ని • యదరి రూపొందిన, గతి నున్న కాయముల్ • గలుగువారు
రక్తకేశములు క్రూ , రత్నంబు వక్రదం. తమ్ములు మిడిగ్రుడ్లు • తనరువారు

తే॥ కాటుకయుఁ దెల్పెయనఁదగు • కఙ్గివారు, బలిమి బెడిదంబుగని పితృ • పతియుఁదనకు
మిత్తులనుచు భీతింజెంద • మిడుకువారు. జడుపు దయనుంతయును లేని • యెడఁదవారు.

సీ॥ గండపెందెరములు • కాకులఁగలవారు, పుష్పహారములచే • బొలుచువారు
కవచులు రత్నకం • కణులురుదంఘ్రిలు, జ్వాలలవంటి కే • శములవారు
సంగరోత్సుకులు తు • రంగముల్ సంగముల్, క్రోతులు భూతముల్, ప్రేతములును
శరభ భల్లూకముల్ • శార్దూలములు సార, మేయంబులను శంక • మీలువారు

తే॥ నిప్పులం బోలు మొగముల • నెగడువారు. కాలకూటంబుఁ బోలిన • కనులవారు
కాలుసేతులు మొగములు • గణనసేయ, మూడు నాలెదులేడులై • పొనరువారు.

తే॥ వక్రియును కోవమూర్తిత • వదనమరసి, బెడిసి వెన్నుచూపఁగఁదగు • బెట్టిదులును
బవరమే లేమిఁగండాతిఁ • బడసియున్న, భుజిగిరులు గలవారలు • భూరిబలులు.

సీ॥ యథాలనుండి కొ • న్నవి రాక్షసేకు లి, చ్చినవి దేవతల వం • చించి లాగి
కొన్నవి గంధర్వ • గుహ్యక సిద్ధుల, బాదించి కైకొన్న • ధ్వజచయంబు
జాలరు గొడుగులు • చామరంబులు స్వంద, నవితానములు నిండి • కవియుకతన
మార్తండు కిరణముల్ • మఱుగు వడంగఁ జ, తుర్దశ లోకముల్ • తోడరిగెలుచు

తే॥ దణులు పదునల్వరును వారి • దళపతులును, ఖడ్గభేటక కూలాది • కములుదాల్చి
పులులవలె సింహములవలెఁ • జలముమెఱసి, దాడి వెడలిరి జగములు • తల్లడిల్ల.

తే॥ విండ్లుకత్తులు గలవారు • పెదపులవయి, బిండ్లు కనఁబడు వారలు • పైఁడికొండఁ
బెల్లగించు వారలు దైత్య • మల్లనాజ్ఞ, దీర్చుటయే ముఖ్యమైయుండు • దీక్షవారు.

చ॥ త్రిశిరుఁడు దూషణుండు పెను • తేరులనెక్కి జయేంద్రిన్ వెనన్
వశ మొనరించి నట్టి ఘన • హి గదాదులఁ దాల్చియుద్ధ క
ర్మకులగు వీరవర్యులు స • కాశమునన్ విజయాంక గీతముల్
విశదముగాఁ బలింపఁ గడు • వీరను వచ్చిరి సంగరాచ్ఛటన్.

ఉ॥ మిక్కుటమైన మల్లభట • మేఘ కదంబము భేరి మ్రోతతో
జక్కరతేఁడు మిన్నొరయు • స్వర్ణగిరిందగఁజుట్టి నట్లు లై
మొక్కలులైన రక్కసులు • ముంగల వెన్నెల నన్ని క్రొక్కలన్
నిక్కుచు రాఖరుండు పయ • నించె జగంబులు బెగ్గడిల్లఁగన్

మ॥ మదమాతంగ ఘటల్ తురంగ చయముల్ • మౌల్యంబులున్ దేరులున్
మదఁఫేనార్చి మహీతలంబునఁ జరిం • పం ద్రొక్కుడైయెండిపె

లివమై ధూళి వియత్తలంబు వరవన్ . లీలన్జగద్బంధు ప
చ్చదనంబందిన గుఱ్ఱముల్ రథమున . చ్చంబయ్యె పీఠీంపగన్ .

ఉ॥ సాగర ముల్పణంబయిన . చందమునన్ మితిమీటి శౌల్పలం
బాగతి సాగఁ బాటఁగ వ . నాంతరమెల్లను దుక్కియయ్యె శై
లాగములందు మింటఁగల . నబ్జములన్నియు నెండెఁ బూఁడెఁబో
సాగరమన్న రాత్రిచర . నై న్యరజంబు వచింప నెట్లగున్ .

ఉ॥ కొండలమీద వేటు పెను . కొండలు వింతగ నెక్కురీతి వే
దండ శిరంబులందు సెగ . దాఁకు వినంబును పోలి హింసలు
ద్దండతఁ జేయు రక్కసులు . దాఁటుచు మీటుచు హంకరించుచున్
ద్దండితనంబుఁ జూపుచు ము . దంబున నేగిరి కొండ ఋద్ధతిన్ .

కా॥ మాయాబంధము పూర్తిగాఁదొలఁచున . న్మాన్యాళికిం ద్రోవ నే
చాయన్ శక్యముగాక తోడనె నివా . సంబంది ప్రాణంబులం
బైయామ్యేకున కంచెయిచ్చు రుజలే . వన్ సైనికాగ్రంబునం
దాయుర్వర్ధన సూచకంబుగఁ జనెం . బ్రావేశయై విగ్రయున్ .

ఉ॥ భేరి రవంబుచే గగన్ . పీఠిఁ బయోదము లోట నొందఁగా
జ్యారుతికిం గడుంబడిసి . ప్రోదినులుం బుయిలోడి పాటఁగా
జేరులివుల్ వినంబడఁగ . వెన్నునిఁ బెంకియు లజ్జనూనఁగా
వీరవరేణ్యులున్న యట . వీస్థలిఁజేరె సురారిసై న్యముల్ .

చ॥ పరవిన సేనఁగాంచి మృగ . పక్షులు చూపులు దిగ్భ్రమింపఁ , ద
త్తవడి నోరులెండఁగ , రు . తంబులు గీడ్పడ . మేలుపోల . దె
ప్పరిలుదు రోజుఁబం బటచె . బార్ధివ పుంగవు తోడ శత్రు భీ
కర ఖరసేనరాక వడి . గామును దెల్పెడు వేగులోయనన్ .

శ్రీరాముడు యుద్ధసన్నద్ధుఁ డగుట.

చ॥ ఘనులగు రామలక్ష్మణులు . క్రన్నన ధూళిదినంబు గప్పటల్
దనుజుల పాదఘట్టనఁ బొ . దళ్లు మహీజములుక్కికూలుని
స్వనములుభీతిఁబాటు మృగ . పక్షుల గందరగోళ పాటు చూ
చిన తటి దైత్యసైన్యములు . చెచ్చెర వచ్చెనకా దలంచుచున్ .

కా॥ తూజీరంబులు పూని ఖడ్గవచా . దు ల్దార్పి హస్తంబునన్
బాణాంబు ధరించి లక్ష్మణుడు కో . ప స్వాంతఁడై రాము గీ
ర్వాణ ప్రార్థిత జన్మఁగాంచి నను సం . గ్రామార్థి నంపుండి యీ
యేజీలోచన తోడ నిందలరి నా . యేపుం బరీక్షింపుడి.

మ॥ అనుడున్ రాముడు తమ్ముగించి వినుమ ॥ న్నా మున్ను నన్నర్థమై
మునిసంతానము కోర రాక్షస బలం ॥ బు న్నేనెమాయెతుగా
కవి పంతంబును పూనియుంటిని మదీ ॥ యంబైన పల్కల్వృథా
చన కుండం బరిమార్తు గావు మిట భూ ॥ జాతన్ మది న్నెమ్మదిన్.

మ॥ అని తమ్ముం గడు బుజ్జగించుచు నర ॥ జ్యంబెల్ల నాశంబుగా
నని సేయం జనుదెంచు నద్ది ఖర నై ॥ న్యంబంచు నూహించి క్ర
న్నన గోదండ తనుత్ర తూములు పొం ॥ దం దాల్చి సన్నద్ధుడై
యనుజుం గ్రమ్మట గాంచి యిట్లను మన ॥ శ్యాముండు రాముండోగిన్.

క॥ అన్నా ॥ క్రమ్మటు టక్కజంబయిన యీ ॥ యాయోధనం బిందు నన్
గ్రన్నం దాకిన దై త్వమర్త్య సుర సం ॥ ఘంబుల్ బలంబేది యా
పన్నత్వంబున గ్రుంగి మ్రుందునని చె ॥ ప్పన్ లేడు దోస్పత్వ సం
పన్నత్వంబున ప్రాలుమాలిక దొలం ॥ పం బంపుమా వేదెదన.

ఉ॥ నావుడు లక్ష్మణుండు రమ్ము ॥ నోతు పరాక్రమ సత్త్వసంపదల్
వావిరి గాంచు వాడగుట ॥ బ్రాత్య నిదేశము మీటకుండ సం
భావనసేయు వాడగుట ॥ మాటు వచింపగ లేక మ్రొక్కి బా
ష్పావిల నేత్రయైన జన ॥ కాత్యజ చెంగట నిల్చె భక్తిమై.

క॥ తాటంకంబుల దాల్చి పూర్వశశి నొం ॥ దం బూచు పూ గొమ్మకున్
సాటింజెందిన సీత పోలిపడ ని ॥ ప్పానంబు తోడ న్ని రా
ఘటం బొప్ప మహా గుహన్ వెడలు సిం ॥ గం బిట్లు రాముండు దో
షాటుల్ గర్జిల వీడె బర్జకుటి నిం ॥ బ్రాదుల్ స్రహ్సరింపగన్.

చ॥ నిడుపు వెదుళ్ళ బుట్టు చెడు ॥ నిప్పడవిం దమ వంశ సంతతిన్ /
బొడవట జేసి తీయవడు ॥ పోలిక నొప్పిన చుప్పనాతి త
ల్లడపడి రాముగించి మన ॥ లం బరిమార్పు బ్రతిజ్ఞ గొన్నయా
దుడుక డితందె యంచు దన ॥ తోయము వారికి జూపెనాతనిన్.

ఉ॥ నింగిని రక్తి గ్రుంచి రవి ॥ నిల్వ విమానములన్ జరించు వే
ల్పుం గమివోర్చి కీర్తి పొలు ॥ పుం గడియించు ఖరుండు భూమిభృ
త్పుంగవు గాంచి రాక్షసుల ॥ తోడ వచించు మనుష్యు సీతనిన్
మ్రంగగఁ జేసి నే విజయ ॥ మాల ధరించెదఁ జూచుచుండుడీ.

చ॥ దుడుక దొకండు వీడు మన ॥ దుర్దమ పైన్యములెల్ల నిల్వ నీ
యడవియె చాలకున్నది ॥ న ॥ యంబున నే గొనుగెల్పు గొప్పదై

యదరునెః యల్పకార్యమిది • యందఱుఁజూచుచు నుండుఁదేనె యొక్కడువున పీనిఁబట్టికొని • ప్రాణము తోడుత మ్రింగివై చెదన్.

చ॥ ఖరుఁడిటు పల్కుచుండఁగ న • కంపనుఁడన్ బుధ తల్లజుండు సంబరమున నడ్డువచ్చి విను • మా యొకవాక్యము దై త్యనాథః సం గరమున మిక్కిలింగినుక • గాంచుట మంచిదె కాని నేడు దుస్తరత దుర్నిమిత్తములు • తార్కొనెఁ గాంచుచు యంచు నిట్లనున్.

అకంపనుఁడు ఖరునకు దుర్నిమిత్తములు దెలుపుట.

తే॥ తోయదములు గర్జించి నె • త్తురులు గురిసె, నర్క బింబంబు పరివేష • మమరెఁజూడు నీద్యజము మీఁదఁ గాకముల్ • నిగిడిపోరి, పడుచుఁ బనవుచుఁ బొరలాడు • పగిదిఁగనుము

తే॥ ఖడ్గధారలపై మఱి • కములు మునరె, నెడమ కనులు బాహులు వీఁగె • నెక్కటులకుఁ గుదిరెల్ల నిల్వననె తూఁ • గుచును పడియె, నూశ వైష్ణవ గుక్కలు నక్క • లొక్కట

తే॥ మదజలముగార్చెఁగరిణులు • మదకరులకు, విజిగెఁ గొమ్ములు మహితూలఁ • బిడుగులురొదెనలు మందె శిరంబులఁ • గునుమచయము, పొలసు వానన వీచె నీ • పొలముగనుము.

తే॥ ఇట్లగుట పీని నరుఁడని • యెన్న దగదు, పీనిఁ జూడఁ దోచునవి యె • న్నేని గలవు పన్ను మన మాయ లిచ్చటఁ • బనికీరావు, మీదు కినియక నన్ను త్త • మింపవయ్య.

చ॥ అనుడు జగంబు లొక్కపరి • యల్లల నాడఁగ నవ్వి యాఖరుం డను విబుధావళుల్ మెదుగ • నాజిని నూలుఁగ నన్నె పొత్రముం జెనసిన మద్భుతాగ్రములు • చెచ్చెర విక్కిలి బూరటిల్లె నా వినుత పరాక్రమ స్ఫురిత • వృత్తి మనుష్యుల కంత చుల్కయే?

క॥ అనుచుండ సింహమును గవి, సినసామజములను పోలి • శ్రీరాముని దైత్యుని సైన్యము దట్టముగాఁ, జెనసె సుడిసె నార్చెఁ బేర్చెఁ • జిడిముడి పడుచున్.

ఉ॥ విండులు వంచినా రసుర • వీరులు పిమ్మట రాఘవుండు కోదండము వంచి బాణములు • చట్టముగాఁ బజవంగ ధారల్లెదుండిగ వారువంబులకుఁ • దున్నెఁ బదంబులు సిద్ధపాటుచేఁ గొండలఁ బోలెఁ దొండములు • కోల్పడి కూలె మతంగజంబులన్.

తే॥ విజిగె శూలముల్ ఖడ్గముల్ • మురిసెగదలు, తెగియె బిందిపాలంబులు • త్రెవ్వె విండ్లు తునిగెఁ జక్రముల్ దండముల్ • త్రుంగెఁదోమ, రములునుగయ్యెఁ గేదెముల్ • వ్రయ్య

క॥ చెడియెం గరుల పంపంబులు, పడియెం గంకణము లొరయ • భల్లకరంబుల్ మిడిసెం దలల మలలు మఱి, బెడిసె శకాంగములు భిన్న • భిన్నాంగములై.

చ॥ ఖరువుల డుస్సి యండఁగలఁ • గంధగజంబుల డుస్సి వే దిగం
తరములఁ జొచ్చురాఘవుని • దారుణ శాత శరాశిచేత ని
బ్బరముగ వీరలక్ష్మికి ని • వాసములౌ దనుజాశి పక్షముల్
విరిసెను శీరముల్ తెగియె • వెల్లువలై స్రవహించె ర క్తముల్.

౩॥ కంజనేత్రుని యస్త్ర మొ • క్కండు నూర్లు, వేలులక్షలు కోటలై • పెరిగి గిరులొ
గిరుల శిఖరములో యనఁ • బరఁగు సోఁకు, మూఁకలం గూల్చి పీనుల • ప్రోగుచేపె.

౪॥ పూఁకులు కారుటగ్గిఁ బడి • పూలుచునున్న తెఱంగునం దలల్
వ్రేఁకన త్రుంగ ముండెములు • ద్రెళ్లెను ర క్తమయంబు లొఱుఁ బై
వాకనమందు పాటు కమ • లాక్షి శరావళి వారి ప్రాణముల్
వీకున మ్రింగ వెంటఁబడి • వీడక యేగిన చందమై తగెన్.

౫॥ శ్రీల కనుంగవం బలెనే • దీర్ఘములై బెడిదంబులైన శ్రీ
లోలుని వాఁడి తూపులరి • లోకము ఖడ్గ కరంబు లురఁ గం
తాలి తెగన్ జిహ్వా విరి • యంగఁ బదంబులు తెవ్వఁ జూపఱుల్
సోలఁ జెదర్చె దిక్కులకు • సోఁకుల వింతగు శీర్షరాసులన్.

మ॥ క్షీతిభృద్వీర మహేంద్ర చాప శర వృ • ప్తిన్ జాటు కీలాల సం
హతిదైతేయ కబంధబంధవృత్తి యే • పారన్ మహాఘంబులై
తత విస్ఫార వనాశయాశిగ వనాం • తం బెల్లఁ దత్పూర్వ సం
స్థితి మార్పుం బడి యెప్పు టల్ల వెలసెన్ • జిత్రంబుగాఁ జూచుచోన్.

॥ అ ర క్త సాగరంబున, శూర శిరో బాహదండ • శూల వతా
వారణ రథగజ ఘోటక, వారంబులు దేలియాడె • బరిపరి విధులన్.

॥ అప్పుడు బలియురు కొండలు, నిప్పులు గ్రక్కుచును చూచి • నిగుడుచుఁ గొండం
గప్పిన జీమాతము లనఁ, గప్పిరి శరవృష్టి తోడఁ • గాకుత్స్థవరున్.

॥ వారల బాణాసారము, వారక యాతఁడు హరించి • పఱపి దెసలకున్
ధారణి నడుము విఱుగఁ గాం, తారము నిండంగ నఱెత్తి • దైత్యుల శిరముల్.

॥ అట్టలాడెఁ గ్రొన్నెత్తుట హరులు కరులు, మునిగెదై త్యవరుల క్రొవ్వు • ముక్కువఱకు
మోసవి క్రక్కుచు భూతముల్ • మేలుమోవ, లేక మెలమెల్లఁ గాల్గద • లింపసాగె.

॥ కల్లు మత్తు వంచనమును • గలుగు నసుర, వరుల నేత్ర రత్నంబులఁ • గరట చయము
కొల్లగొనె; ధర్మ సత్త్వము • కుంతితంబు; దుష్టులకుఁ జేటుమూడుట • కష్ట తరమెఁ

చ॥ ఇరులఁ దొలంఱు భాను క్రియ • నేచిన రాఘవు మీఁద నీఁ బెలం
దొరసిన రోష దృక్కులను • దొందడి సేసి యుగాంత కాల బి

కర జలదంబు లొగ్గి పడ , గండ్లు వెలార్చిన లీల యామిసీ
చర నికరంబు లొక్కమొగి , జల్లె వెసన్ సకలాయుధంబులన్.

పీ॥ వీరుపై చినవారు , వీరువీచినవారు, వీరు వేయఁ దలంచు , వారలనియు
వీరు నేర్పినవారు , వీరునేరనివారు, వీర లెక్కటిపోరు , వారలనక
నిలిచిన వారల , నలిగిన వారలఁ, గాందిశీకులఁ దిట్టి , కఱపువారి
రేఁగెడు వారల , రేపు వారల నెది, రించు వారల హుంక , రించు వారిఁ

తే॥ గసి చుసఁగి త్రుంపఁగా మస్త , కములుకొన్ని, మేమమండలమునఁగొన్ని , మిథునరాఁ
గొన్ని ఋక్ష మండలమునఁ , గొన్ని గిరులఁ, గానలోఁ గొన్ని కొన్ని ది , క్కరులఁజే

చ॥ తరఁగల తోడి శోణిత న , దంబులఁగూర్చ సురారి శైల కం
దరములఁ దొచ్చి రామవిభు , దారుణ శాత శరాః భూమిపై
గిరుల పయిం బయోదమలఁ , గీల్కొనెఁ గొన్ని పయోధిఁగొన్ని క
ర్పురుల తను వ్రజంబులను , గ్రుచ్చుచుఁ గొన్ని యెలరై నెల్లెడన్.

ఉ॥ హరయతుల్ మహోజ్జ్వల దృ , గంచిత లాయుధ హస్త లతకట
స్పూర శరీరులౌ మగలు , భాసుకులేఖ శితావ్రపాశిచే
సురలి తునింగి నుగ్గయి శ , రోద్ధత ఘోర సమీరణంబునన్
శరధిని చేర నిర్జరులు , సంతస మందిరి నింగి నార్పుచున్

చ॥ ప్రబల తురంగ సంహతి త , రంగ విశానము గాఁగర క్తమఁ
కబరజలాన గుండెలను , కంజ వనంబు రహింప వారణా
యదీకిన నక్ర బృందముగ , నూడిన ప్రేపులు శైవలంబుగా
గబగబ భూతరాజి దుము , కఁ విలసిల్లె రణోర్వి సంద్రమై.

ఉ॥ కొందఱు కుయ్యివెట్టి రొక , కొందఱు సోలిరి కొందఱీల్లఁగాఁ
గొందఱు పొట్ట ప్రీల మఱి , కొందఱు కాకులు చీల తోలుచుం
గొందఱు దొర్ల నెత్తురునఁ , గొందఱు ముగ్గుచుఁ జచ్చిశేలఁగాఁ
గొందఱు పాజుఁ గొందఱటఁ , గుందిరి రాముని బాణవృష్టిచే.

ఉ॥ వ్రంతల భీతిఁ బాటు సుర , వైరులఁ గాంచుచుఁ దిట్టి నవ్వి కా
లాంతకుఁ బోలు రాక్షస , గణాధిపతుల్ పదునయ్య రొక్కటన్
ద్రుంతము క్రుంతమంచు ఘన , దోర్బల గర్వమునన్ మహేశ దు
ర్దాంత విషంబు నా నడరి , దందడిఁ జుట్టిరి రామచంద్రమున్.

తే॥ శివుని కవిసిన త్రిపుర దా , నవుల కరణి. రాముఁ గవిసి మతింపక , రాజా కనలుఁ
గమలఁ జూపుచు మేఘంబు , నెనయు ధనువు, కేలఁగొన్న యాతనిఁగొట్టఁ , గిట్టినారు

చ॥ ఒకరుఁడు ఖడ్గమున వయచె , నొక్కరుఁడు చక్రముఁ ద్రిప్పి వీడె వే
తొకరుఁడు పాశమున్ వినరె , నొక్కరుఁడు తోమరమేసెఁ జేవ నిం
కొకరుఁడు కొండలం బఱపె , నొక్కరుఁడు దండము వీచె నుగ్రుఁడై
యొకరుఁడు కేరితిఁబై మఱి , యొక్కఁ డదలై నొకండు హూమ్మనె॥.

చ॥ వెలువడు రామ శాత శర , బృందముచే రథ రథ్య వర్గముల్
పీలిసె మతంగజంబులును , భూమికి మ్రొగ్గె దురంగ సంఘముల్
తలలను కోలుపోయె నవి , తామరసాస్త్రుని చుట్టె గుళ్లు నాఁ
దొలఁగిన సోఁకుమూకయును , దోరె రణస్థలి పీఠ కుప్పగా॥.

ఉ॥ సోలిన దైత్య దేహముల , శోణితముల్ ప్రణరంధ్రముల్ విడఁ
జాలుఁగఁ జిట్టున న్నెగసి , జ్వాలలమెల్లను కప్పివైవ దే
వాలియుఁ గేల మూసికొనె , నక్షియుగంబుఁ గృతాంత దూతలుం
గాకులు నొవ్వఁ గావడును , కాచుచు మోచిరి ప్రాణబృందమున్ .

ఉ॥ ఓలి పిశాచము ల్దిరుగు , యుద్ధము నున్నద వృత్తిఁ గోరు దై
త్యాకుల వక్త్రగహ్వరము , లండు శునీతతిదొచ్చెఁ దచ్చిరః
పాకుల నక్కలెక్కెడమ , వాత శరంబులు గ్రువ్వవారి ము
గ్జలముఁ జేరు కర్పర ని , కాయము ప్రోదినులట్లుగ్రమ్మఱెన్ .

చ॥ తలలురలెన్ గనులైదరె , తన్నయనంబుల నిప్పుకల్ వడె
మలులుగ నేల దొర్లినవి , మత్తగజంబులు దిక్కుమూహ మ
లుల వడెఁ గొల్మిసట్లు మిడు , గుల్లెగనెన్ సమసె॥ వరూధినుల్
లలిత నృపావతంసు కర , లాఘవ మెట్లు వచింప శక్యమోః

౧॥ స్వందములతో నాయుధ , వయముతోడ, దశవతులు పదునల్వారు , తక్కువారి
పై వికవికాయ మెల్లను , సమసి పొలను, కంపుగలరక్త జలధిలో , గలిసిపోయె.

ఉ॥ వారలు సంగరాంగణము , వారకచూచి శిరంబుతోడి వా
రేరును లేమి రాముపయి , నేవునమండుచుఁ బండ్లు గీటుచు
మోరలు నిక్కఁగా నరద , ముల్ రఘువర్షుని క్రేవఁద్రోలుచు
ధీరత హుంకరించుచు మ , దించుచు గర్వపు మాటలాడుచు॥.

ఉ॥ వచ్చినఁగాంచి రాఘవుఁడు , వాడిశరంబులు నాటనేసి యొ
క్కచ్చునఁ దచ్చతాంగముల , నర్వుడుసేయ గుఱాలు సారథుల్
విచ్చిన నేము లచ్చులును , వ్రీలిన బెక్కములు॥ యుగాంత మం
దెచ్చిరి గాలిచే నెగసి , యేగెడు పోలిక దోచె మింటిపై .

తే॥ స్వందనము లట్లు సమయఁ బ్ర • చండ భంగి, నవుడుగఱచుచు భూమియు • నగలునట్లు
క్రిందికిం దూకి ధనువులు • కేలఁదాల్చి, పిడుగులం బోలు శరములు • విడిచినారు.

తే॥ దిశల భేదింపఁ జాలిన • విశత విశఖ, తతుల నడుమన ఖండించి • దా రథియు
వారి బాణాననంబుల • పరుసపెట్టి, విటిచి మానిచె వారల • వింటిపోరు

క॥ కోపమున వారు కొండల, నేవున బెకలించికొనిది • నేకుని తేరుం
బ్రేపు చెడ • నెత్తి పయికా, బోపంబున వైచి రుగ్రుఁ • డున్ దిగులూనన్.

క॥ గొనయముతోఁగను బొమ్మలు, నినకులునకు వంగె వాహి • నీకుల తలలున్
ఘన గిరులతోడఁ బెడె మే, దివిపయఁ గరలాఘవంబు • దివ్యలు పొగడన్.

క॥ ఈలాగు వారు గూలఁగ, మూలబలము గదిసి రాము • ముట్టెం బెలుచన్.
బోలఁగ దివి భువి దెసలని, తేలికఁ దెలుపంగరాక • తికమక పడఁగన్.

తే॥ దుందుభులతోడ నేనుఁగుల్ • క్రందునలిపెఁ గలుగుఁబద్ధనితోడ శం • ఖములుమొరపె
తురగ హేషలతో రణ • దోహాలులగు, రక్కసుల పేరెలుంగులు, పిక్కటిల్లె.

ఉ॥ అంబర వీధి నిందెనను • రావలి కైదువు లెల్ల వానిచు
ధ్యంబునఁదూతీ రామవిభు • దారుణ మార్గరాజి నుగ్గునూ
చంబుగఁ ద్రుంపఁగాఁబెటిలి • చయ్యనమింటికి నేగ నిర్జరా
ఘంబులు పాతె దిక్కరులు • కన్నులనార్చె జగంబు బెగ్గిలెన్.

త్రి శి రు ని స ం గ ర ము.

మ॥ బలవంతుండు పసిండి బొమ్మికములు • ద్రాక్షిల్లు వాడుం గడున్
దళము ల్గల్గినవాడు మూడు తలలు • ద్యృప్తి రాజిల్లు సోఁ
కులమన్నీడు ఖరానుజుండు గిరి • క్రూర త్రిశూలంబు నాఁ
తెలఁగెన్ రాక్షస సేనమధ్య శరవృ • ష్టింగూర్చు చాపంబుతో.

మ॥ లయకాలాంబుధియో యనంగ జగముల్ • మాశ్రోగళబ్ధించుచున్
భయద ప్రోద్ధతిఁ దన్నుచుట్టికొనఁ జా • పశ్రేష్ఠ మాత్రంబు తో
దయ యొక్కండుగ నిచ్చు రాఘవ విభుం • డవ్వేళ నొప్పెం దమో
మయ రంగస్థలి వెల్గు దీపమన స • మ్యగ్రీతి యుద్ధావనిన్.

మ॥ శరఖడ్గాదులతోడ భీకర ధను • ష్టంకార హంకార ని
ర్భరరాపంబులతోడఁ గ్రూర నయన • వ్యాపారుడై రాముఁడా
ఖరుతమ్ముంగని వాని సేనను పృష • తక్రూర కాశిన్యమున్
పరదోస్పరముఁ గానిపించె సమతన్ • బ్రాగల్భ్య మేపారఁగన్.

తే॥ తెగను కాకులు తలలును , తెగను కేలు, తెగను తొడలును నడుములు , తెగనువ్రేళ్లు
తెగను మోకాళ్లు పాదముల్ , తెగెగొడుగులు, తెగనుపాశాదికంబులు , తెగెరణోర్వి.

తే॥ అరదములు పతాకలును ర , ధ్యములతోడఁ , మ్రుంగి పుడమినిపడియె దుం , దుభులతో
దుండములు తెగి మత్త వే , దండచయము. పిడుగుచేఁ గూలుగిరులట్లు , బెడిసిపడియె.

తే॥ తలలు తెగువారు తెగుటలు, తెలియక శరవృష్టి గురిసి , తీటుదు రిలపైఁ
దలదెగని వారు రేఁగుచు, జలదము క్రియఁగురియుచుండ్రు , శరవర్షంబున్

చ॥ కరములఁ గేదెముల్తనరఁ , గాటుకకొండలవంటి కర్బురో
తృరము కబంధముల్, కనక , కంకణ నూపురముల్ ధ్వనింపఁగా
మురియుచు నాడు వేలుపుల , బోటులు జన్నపు రోవెలందులున్
వెఱఁగు పడంగ నాట్యములు , పెక్కువిధంబులఁ జల్పె నయ్యెడన్.

చ॥ గొడుగులు చామరాలు నురు , గుల్ కరులున్ దెగు బాహువరముల్
నుడులుగఁ దెక్కిముల్ పడవ , సోలుపుల్లె తగ రక్తవాహినుల్
కడలిని చేర నుప్పనయి , క్రందుగనున్న సముద్రశీలమున్
విడువఁగఁజేసి నూత్నమగు , పేరిమి గూర్చె రణప్రకారముల్.

తే॥ రామశరములచే కరి , రములు విడిచి, వక్రదంతులు రక్కసుల్ , స్వర్ణవాటి
నమరనారులతోఁ గూడి , తమ కబంధ, ములు నటించు నాటకము లి , మృగము గనిరి.

ఉ॥ వేలుపు టిండులం గలిసి , వేడుకఁగా ననిఁజూచు పూర్వదే
వారి ధర్మన్ రమూక్తము శ , రావలిఁ ద్రెవ్విన స్వీయ బాహులన్
వారి పిశాచపాళి యొక , వంకకు శ్వానము లొక్కవంకకున్
గ్రోలుచుఁ బోరి లాగుటలు , గోరికఁ గాంచుచు నవ్వెరయ్యెడన్.

శా॥ జ్ఞానాస్త్రంబులు సోకఁ జీలిన హృద , జ్ఞాతంబులన్ దైత్యు ల
జ్ఞానావస్థఁ దరించి పాపముల నో , జం గోసి దివ్యాత్మలై
ధ్యానానక్తత నద్వితీయుఁడయి యు , ధ్ధంబాడు శ్రీజ్ఞానికీ
ప్రాజ్ఞేకుగని రద్వితీయ పరత , త్వంబంచుఁ జిత్తంబులన్.

ఉ॥ తుండ యుగంబుతోడి కరి , తోయము నొందిన రామచంద్రు కో
దండ ధనుర్విముక్త సిళి , త ప్రదరంబులు మూల ముట్టుగాఁ
దుండు లొసర్చి నొందినవి , దుష్టులఁ గాంచిన వారి నెల్లరన్
జండి యశాంతిమై ననృత , ప్రాక్ష్యము వల్కిన వాక్కులంబలెన్.

ఉ॥ రాజులు తెక్కలొప్పు భ్రమ , రంబు లభించిన కీటకంబు ను
ద్వేషిత రీతిఁ గాంచి తన , తీరు నొసంగిన భాతి పూత ధా

త్రీష మనోహరుండు తన , తీవ్ర శీలముఖ రాజితేత ర
క్షేజన కీటకంబులను , శోభిం జేసెను భేదరాగిన్.

చ॥ కడుబెడిదంపు టామున నొ , కానొక మానిసి సాహసించి యు
క్కిడముగ దైత్య సంఘముల , గాడుగ బీడుగఁ తేసె నంచు ను
గ్గడువునఁ బంక్తి కంతునకు , గార్యము దెల్పనవంగ నచ్చటం
దుడిచిన దానవాంగముల , తోఁ జనె లంకకు రక్తవాహినున్.

చ॥ బలసిన మోహరంబుగల , వాహిని రామపు నస్త్రరాజిఁ బో
ర్కలనునఁ ద్రుంగఁ గాంచి త్రిశి , రస్కుండు మీతిన కోప మానియై
కలిసిన రక్తమండు మును , గం బడు తేరును త్రోయ మంచు నీ
ట్టలముగ నార్చి యాజికిఁ గ , డంగెను దున్నహతేజుడై వెనన్.

తే॥ సత్యమునకు నెల్లరకును , సాక్షియైన రామచంద్రునిపై ముఖ , రంబులైన
కాతసాయకములు గుప్పి , చంద్రసూర్య, లకును రాఘవుఁ గనరాని , లలినోనరై

తే॥ త్రిశురుఁ దేసిన తూపులఁ , ద్రెంచివైచి, మరల రాముండు పదునాల్గు , మార్గణములఁ
గనక రథము ధ్వంసము చేసి , కడఁగి యొక్క, భల్లమున సారథి శిరంబు , దుల్లనేసె.

తే॥ మఱియు దేవత లార్వంగ , మనుజువిభుండు, స్వర్ణపుంఖజామున రా , క్షసునిఘాండు
తలల నొక్కటి ఖండించి , ధరణిఁ బడక, మునుపె రెండవ తలగూడఁ , దునియనేసె.

తే॥ రథము నిరుదల వోఁద్రీశి , రస్కుండనెడు, పేరు చెడినను బలిమియు , బిగువు చెడక
గగనమున నిల్చితన కొర్ము , కంబు వంచి, విశిఖ వర్షంబు గురిసె భూ , విభునిమీఁద

తే॥ భ్రుకుటి వికటంబుగాఁ జూచి, భూవరుండు, కారుమేఘంబు మెఱుపుతోఁ , గానఁబడఁగ
గాలిఁ జెల్లాచెదరులైన , కరణి వాని, యంప వానను తూలించె , నాశుగముల.

చ॥ మఱియును దొడ్డ సాయకము , మాటి త్రిశీర్షుని విల్లుద్రుంపఁగా
వెజవఁడు మోము కాంతియును , వీడఁడు బాహుల సత్త్వసంపదం
దొఱఁగఁడు కోప దృష్టులను , దోర్బండు కొండలువైచు పోడిమిన్
దబలఁడు వీరవాక్కుల వ , దల్పఁడు వాని కడంక యెట్టిదో?

ఉ॥ మాయలు వన్ని యొక్కఁడె ను , మాళమునన్ బలుమంది పోలికన్
జేయుచు సింహగరజలఁ , జేయుచు గ్రూరతఁ బోరుచుండు దై
తేయుని రెండు పాదములఁ , ద్రెంచుచు రెంటును రెంటఁ జేతులన్
మాయఁగఁ జేయనంతటను , మ్రాలక రాముని బిట్టదల్చుచున్.

ఉ॥ కాళ్లును గేలు పోయినను , కర్పూర వీరుండు విక్రమంబునన్
ద్రుక్లుచు శీతభానువయి , దూఁకెడు రాహవు పోల్కి నెత్తిపై

సుఖను కోటయందు గుహ • చొప్పున(గన్నడు బాకి నోటితో
మళ్ళక వచ్చువాని దయ • మాలి వధించెను రాముఁ డత్తతీన్.

చ॥ త్రిశిరసుఁడన్ మహీధరము • దివ్య రఘుప్రవరాఖ్యగోత్ర భి
న్నిశిత శరాశనిం దెగుడు • నిల్వక దూషణుఁ డడ్డగించినన్
వశమతి రక్తవాహినుల • వారక తూలుచుఁ గాలి పెండముల్
పిశిరము ప్రేవులుం దవిలి • వెక్కన పెట్టఁగఁ బాటి రందఱున్.

ఉ॥ కొందఱు దేవతా విశతి • గొల్లన నవ్వఁగ భూమి పల్లముం
బొందఁగ దూకి పాటి యటఁ • బూడిన క్రొవ్వునఁ గాళ్ళ జాటఁగా
నందె మునింగినారు చది • యంటడు పీన్లుల నెక్కి జాటఁగా
నందుల మ్రుందుచుం దొరలి • చావక కొందఱు తప్పి రయ్యెడన్.

ఉ॥ కొందఱు మధ్యభాణములు • గ్రుచ్చి పదంబులఁద్రెంచి క్రుంచఁగాఁ
గుండుచుఁ గూలినారు మతి • కొందఱు నెత్తురు పేళ్ల మున్గి క్రొ
వ్వొందిన పంకమందు దిగి • యోషిక లేవఁగలేక కొందఱున్
దందడి రక్త పూరముల • దాటఁగలేకయె యిల్లి రెండతో

చ॥ నడుములనుండి జాతీ చర • ఇంబుల పైఁబడి తెంచుచున్న పే
రడిదములం గణింపక భ • యం బురు వానిన రీతిఁబుద్ధియుం
జెడి పరుగెత్తు రక్కసులు • చెచ్చెర రాఘవుఁడేయు నంపఱల్
విడువక వక్షము లొలువ • వీరకు రాక తొలంగి రా పథిన్.

చ॥ పరువిడుచున్నరక్కసులు • వ్రస్సి గుహంతర సీమ కైవడిం
బరఁగిన వారణోదర వీ • వాసములం భజియించి సన్నిధిఁ
దొరసిన మొండియమ్ముల నొ • దుంగుచుఁ గాంచి వయస్య! వీరలన్
దురమునఁ జూడలేదను మి • దో కయివారము లందు రొంటునన్.

దూషణుఁడు దురమునఁ బాటు సేనలఁ బ్రేరేచుట.

ఉ॥ దూషణుఁడందు నిల్చి తమ • దోర్బల శక్తులు గ్రుంగఁ బాటుచున్
రోషము దక్కు రాక్షసుల • హక్ష దృఢం బరికించి తాపన
ప్రేషిత మానవాధముని • వీరము నోపఁగ లేక పాటు నో
యోషితలార! నావచన • మొండు వినుం డిది వీరధర్మమే:

చ॥ పిటికి మనుష్యులం గనుచు • భీతిలి పాటుచు నిందమోచు న
మొఱకులఁ గాంచి గాజులను • మోదముతో ధరియించు కొంతలాన్
వెఱవరు నిబ్బరంబనెడి • పేరణియె పదిలంబు గాంచు పె
న్నుఱవు: భయంబు ప్రాణముల • కొప్పిన తొడగునే: వచింపుఁడీ:

తే॥ జిష్ణుతోఁ ద్రిమూర్తులతోడఁ , జెనకి చేయు, యుద్ధమున నిశాచరు లెవ్వ , రోడినారు;
పిటికి తనమును మీకోడి , వెఱచిపాటు, వేలుపులియొద్దఁ గొంటిరే , వెడఁగులారఁ.

చ॥ సుకమునె గాంచి యెల్లపుడుఁ , జొక్కిన రక్కసులారఁ యందు మీ
రాక నరుచేత నోటువడి , యొక్కరి నొక్కరు ద్రోచి కొంచుఁ బొం
దికగఁ బురంబు చేరఁగ మ , దిం దలపెట్టితి రేమి? యందు మీ
సకుల పయోధరంబులను , చయ్యసఁ గొగిలిఁ గాంచఁ గలదురే;

ఉ॥ జేగులు చూపు వెల్లనఁగఁ , జేకొని పాటెడు వందలారఁ మీ
రాగిణులై న కాంతల క , రక్షాములం జనువేళ వీపులం
దోగిన కట్ట గీట్లు రణ , దోహలతం గను పోటు లందురో?
మేగిన వక్షముల్ తొడరి , మ్రింగిన తూపులఁ జూపికొందురో;

చ॥ జగములు కూడి మార్కొనఁగ , సాధ్యముకాని భవత్కులోత్తమం
దగు దశకంఠు చెల్లెలికి , నంగము వోయిన నింద చాల కీ
వగ ననిఁ బాటి మోములను , వంతురె పెద్దల మ్రోల; మర్దుడే
మగఁడయి పోరునలె నవ , మానము వేతొకఁ డింతకుండు నే;

రా॥ వీరావేము తోడ యుద్ధముల వి , ద్వివ్రాతముం గూర్చి త
తూర్తిరాస్త్రంబులఁ బుచ్చికొన్న విలస , ద్దోర్వీర్యులారా! యింకన్
మీరల్ ముత్తెము లమ్ము వర్తకముకై , మేకొందురో? లేక భూ
దారప్రక్రియ కాయుధంబుల నొగిం , దట్టింతురో కలుగన్;

ఉ॥ మీరల నా ధనుర్బలము , మిన్నక చూచుచునుండుఁ జాతనిన్
మాటుతు నేన యంచు జన , మాన్యుని మార్కొనియెన్ భయంకరా
కారుని దూషణున్ సురలు , గాంచి యెడందలయందు దిగ్భ్రమం
దారిరి కామకొమ్మని యు , దగ్రుండు రాముఁడు నిచ్చె ముంగలన్.

రాముఁడు దూషణుని వధించుట

చ॥ దురమున నాయుధంబులును , తుండములున్ రదనంబులున్ గరుల్
బజీయలుగాఁగఁ ద్రుంగె రథ , వర్గము కేతనముల్ శిరోగ్రముల్
పరిపరి శ్రోవలయ్యె వరి , పైరుల కోతలఁ బోలెఁ గుత్తుకల్
దఱుగఁ దురంగ సంఘములు , దట్టముగాఁ బఱపై ధరం బడెన్.

పీ॥ రామధనుర్ముక్త , భీమ సాయకములు, ప్రాణంబు లున్నట్టి , పట్టువెదకి
వారి యాయుధములు , బంధుర కవచముల్, చెండుచుఁ గొండల , నుండి పాటు
నదులకై వడిరక్త , నదులుబ్బి పాటంగ, చాలుల యందు మై , చాలుందు
తూలుచు వ్రచ్చుచు , ద్రుంచుచుఁ దజ్జీవ, ములతోడ నచ్చటఁ , గలిసెఁ గొన్ని

తే॥ యట్లు కలిసి పోనొల్లని , యర్థచంద్ర, కాండములు గొన్ని కత్రించె , గంఠవికతిఁ
గొన్ని వంచకహృదయముల్ , గ్రొచ్చివైచె, దాసి తొమ్ముల వీపుల , దూసెఁ గొన్ని

తే॥ దూషణుడు వేయు శరములు , తునుగునట్లు, వానిసేనల కైదువున్ , వ్రయునట్లు
యుద్ధ ఫలఁ గావించి న , మిద్ధ తేజఁ, దాచుమా సాగరము వట్టి , యడఁగఁ జేసె

తే॥ కాంచి వేలుపు లార్చి మో , దించినారు, రుధిర పూరముల్ జెట్లతో , గుధరములను
గూడఁ బెకలించికొని పాటె , గ్రూరశరము, లన్నిదెసల పోఁకుల ధర , నడచి వైచె

తే॥ దురము గోరి నిల్చిన వారు , కెరలు చుండ, వారి జీవము ల్గొనిపోవు , పనిని దవిలి
వినిగి వేసరి శోషిల్లె , బ్రేతరాజు, చెలఁగి పీనుఁగుఁడిండ్లాట , చెప్పవలెనె;

చ॥ కరులు గుఱాలు తేరులును , కార్ముకముల్ తలలున్ గబంధముల్
గురువులు దేలు నెత్తురులు , క్రొవ్వుమెదళ్లును కాలుగేలు నొ
ద్దొటకముగాఁగ నిండిన ర , జోర్చిని దాటి రథంబు రాము ద
గ్గఱ కదలించి తోలుమని , కర్పూరవర్షఁ డదల్చె సారథిన్ .

చ॥ తగవునె చంపఁగాఁ దిరుగు , దానవదహ పరంపరాద్రు లె
త్తుగఁ బడియుండియున్ రథము , దొలఁగ గల్గిన గాలిచేతఁ బె
ల్లగసెను గాలిగుమ్మటము , లేగినకై వడి నట్టి దారిలో
దిగిన రథంబు వొందుగతి , తీరుగ నెట్లులు పల్కశక్యమో;

చ॥ తమముఁ దొలఁచినట్టి హిమ , ధాముని పోలికవెల్గు రామచం
ద్రముని నిశాత బాణమను , ధర్ముని సన్నిధికిన్ స్వయంబుగాఁ
దమిఁగొని పోవు జీవువలె , దర్పముతోడుత నిర్వదైదు గు
ట్టములను పూన్చుతేరిపయి , రాసెను దూషణుఁ దాజి రాఘవున్ .

తే॥ దాయు నరదంబుఁ జాపంబు , దాల్చుకైల నరణిఁ దేరిపైఁబొలుచు దూ , షణునిగాంచి
నీదునిలుకడమేలుఁ ని , నెచ్చవచ్చు, ననెడునంతలో పోఁకు మూ , డమ్ములేసె.

చ॥ మురువుగ దిక్కుల నిల్చిచి , మోయు గజేంద్రుల తోడ సాయమై
బరువు వహించు కచ్చపము , పన్నగ రాజులలోన నొక్కరిన్
ధరణిని మోవ నిల్చి మఱి , తక్కురుఁ దోడుగఁ గొన్న జానకీ
వరు నుడుటన్ ధరించు జయ , పట్టముఁదాకె శరశ్రయం బబన్

తే॥ దూషణుడు వైచు సమయంబు , దొడ్డకడిమి, లెస్సయని రామభద్రుండు , లేతనగవు
తోడ వాడి యలుఁగుగొని , తొడరియేసి, తునియలుగవానియరదంబు , ధనువుదునిమి

తే॥ తపసు లాశీర్వదింప వే , లుపులు పొంగ. వలఁతి వైతేని గుఱి దప్పి , బ్రదుకుమనుచు
వాడి యమ్మేయ వాడును , పండ్లు గీటు, క్రూరదృష్టుతోడఁ దల , గోలు పోయె

తే॥ అనుజితం తేగుటయు రామునంపవాన, మునుగు పైన్యంబు గని కడు, • గి
కొమ్మలం గల్గి దిక్కరి, కొమరువిల్లునా యధమ్ములు దాల్చిన, హస్తమెత్తి

మరునియుద్ధము.

క॥ యముడును భీతిల్ల దనుజ, చమూ జలధి తోడ రేగి, చందురుని మొగుల్
గము లలము లలిని కోదం, ధమ్ము దాల్చిన రాముపై న, ధరి వేష్టించెన్.

క॥ అక్షిణ పాప కర్ములు, రాక్షస వరు లొక్కపెట్టి, రథ గజ హరులన్
దక్షత ఫణిరాజ ఫణము, లక్షమమున నవియ నడపి, రతి యభసమునన్.

క॥ శ్రీరామ ప్రభు శాతసాయక హతిం, జీకాకులై యేనుగుల్
తీతెన్ నేలకు వ్రాలె వారువములున్, దేరుల్ రజంబయ్యె, గే
యారాంచద్బుజముల్ తునింగె మకుట, ప్రోద్యత్తుచ్చీర్షముల్
చేరెం దారిణి గాళ్ళు త్రుంగె గుడులై, జీరాడె నాంత్ర చృటల్

క॥ మీటిన ఖదాటవి కూ, లాటవి ధనురటవి తోమ, రాటవి గురుబా
హాటవి మున్నగు దను వం, శాటవి శ్రీరామ శర డ, వాటవి నడగెత్.

క॥ తగవే రూపొందిన గతి, దగు రిమఃశరౌఘ మవుడు, తారాపథమున్
దగ దూసి చనియె నన మృదు, వగు తనువులఁజొచ్చి దుస్సి, యరుగుటయరుదే.

క॥ చుట్టును ముట్టిన మూతలు, తెట్టెల్లగాఁగూల నేగు, దివ్యాత్మంబుల్
నెట్టిన న్యాయసభను కడు, దిట్టలు కపటమునో బరుల, దిగుచుటఁ జోలెన్

క॥ ఖరుడను క్రూరాభిఖ్యుడు, ఖర గుణులగు నసురలెల్ల, గడతేఱుటచే
గురు కోపి యగుచు శోణిత, శరధిని మందరము వోలె, జక్కన నిలిచెన్

తే॥ నల్ల కడలిని చనునొక, నావయనంగ, నొప్పు నరదంబుపై నెక్కి, యుగ్రదృష్టి
మిడుగులులు రాలఁ జూచుచు, మింటసూర్య, కరణి వెలుగుచు రాముని, కడ

చ॥ భువనము లెల్ల నొక్కవరి, బూది యొనర్పంగ లేచు నగ్నినా
నెవడి సుతీక్షణుడై ఖరుడు, నిల్చిన యంత నుమేళు చాపమున్
దివిరి భువింబడంగ వడి, ద్రెంచి న దోర్బల వీర్యశాలి రా
మవుడు నిశాత మార్గణ ని, కాయము లేర్చి ధరించి నిల్చినన్.

క॥ అనల జ్వాలలఁ గురిపెడు, ననిల జవము గలుగు వాడి, యమ్ములు వేయిన్
జనవరుపైఁ బలపంగ నా, మునుడును నట్టివియ విడిచి, ఖండించి వెనన్.

క॥ లోకైక నాయకుండగు, కాకుత్స్థుడు తొమ్మిదింట, గర్భురు నేయన్
వీకున వాడును నడుమనే, తేకువ ఖండించి నవ్వె, దిక్కలు వడఁకన్

కా॥ దుష్టుండంతటఁ బోక మానవుఁడసా , ధ్యుం డంచు మాయా విధా
వష్టంభుండయి మీటి దానవుఁడు న , త్వస్పూర్తి శోభిల్లు దు
శ్చేష్టన్ మేఘమనన్ శరంబులను వ , ర్షింపంగ, నిర్దిరతా
ధృష్టుం డాద్యుఁడు కిన్కఁ బూని ధనురా , కృష్టిం బ్రకృష్టంబుగన్.

మ॥ ఒక బాణమున వీని యాలము ముగిం , పొందింతు నంచున్ వెసన్
గ్రకవస్పూర్తి శరంబు దొడ్డి గుణ మా , కర్ణంబుగా లాగఁగా
ర్ముకమున్ పెళ్లున ప్రీతి నిర్జరులు మా , పూర్ణాశయన్ గర్వమున్
వికటంబయ్యెనె యంచుఁ జింతిలిరి వి , ర్వేతొండటన్ లేమికిన్.

తే॥ ధనువు విలుఁగుట కొంటిమై , దనరుటకును, కలఁత నొందక రాముఁడు , క్షత్త్రధర్మ
విధిని తన దీర్ఘ బాహుల , వెనుకపంకఁ , జాచి నిల్చిన వరుణుఁడా , నడి యెఱింగి

ల॥ చెంత కేగుదెంచి , చింత వలవదంచుఁ, దొలుత జామదగ్న్యు , గెలిచినపుడు
కొనుచు నిల్డగను , తనయొద్ద నునిచిన, వింటి నంది యిచ్చె , విబుధు లలర.

ల॥ విల్లు నందికొనుచు , వినతమై గేల్మొడ్చి, వంచి యెడమ చేతఁ , బట్టి నంత
ధర్మదూరులైన , దానవావళికెల్ల, నెడమ కనులు భుజము , లెగయ నదరె

ల॥ క్రుటిని నారి గూర్చి , దురమున యమువంటి, వారు మెచ్చ నొడ్డి , పోరు సలిపి
ఖరుని రథము నూలు , కటకుటమ్ములచేతఁ, దుత్తునియలు గాఁగఁ , ద్రుంచివైచె

తే॥ అరద మట్టులు చెడ ఖరుఁ , డార్పటించి, చలము వీడక యంబర , స్థలికి నెగవె
రాము భుజగిరుల్ మునుఁగనా, రాచవృష్టి, మొగులుకై వడిఁగురియించె , మ్రోతతోడ.

తే॥ తగ్గుచున్న తూణము నుండి , యగ్గివంటి, శరములం గురియించెడు , ఖరుని చేయి
యక్షయ నిషంగమందుండి , యందుకొనిన, యొక్కయిపువునరాఘవుఁ , దుర్విగూల్చె.

తే॥ కుడికరము పడిపోవఁగ , నెడమ చేత, నొక్కయినుప రోక్తలి గొని , యుక్కుమీట
వైచినంతనె జానకీ , వరుఁడు దాని, నడుమఁ దుండ్లుగానొక కోల , నటకివైచె.

తే॥ తాకరాని వినముగల , చంష్ట్రలూడు, పాము బునపెట్టి నట్టులా , బలియుఁడూర్చి
వృక్షమొక్కండు గొనిరాము , వేయునంత, మొగి నొకేశరమున దాని , నెగురఁగొట్టి.

మ॥ వరగర్వంబున మాయలం బలిసి న , ప్తదీప్తవముల్ సప్త బం
ధురలోకంబుల బాధసేసిన మహా , దోషంబులం బొందఁగా
ఖరుహస్తంబును పోలే వాని తలయున్ , ఖండించి శ్రీరామ భూ
వరుఁ దొప్పారెను మంచువో నలరు భా , స్వనృండలంబో యనన్.

తే॥ ఖరుఁడు పడుటను గని సుర , వరులుగూడి, యాడిపాడి యానందించి , యడంపొగడి
పారిజాత సుషంబులా , పంకజాక్షి, మీఁద నొత్తుగఁగురియించి , మిడిసినారు.

తే॥ ఋషులుచేరరా లక్ష్మణా • గ్రీముఁడుముదము, నందిఘోర యుద్ధమునకుఁ • బ్రాణమొందె
వెడల నొంటిమై నున్నట్టి • యొడలి వంటి, జోజితాత యెదురుచూచు, చోటికరిగె

ఉ॥ యింటికినేగి దాఁగు మిడి • మేలపు సోఁకుల మేని నెత్తుదు

మృంటిన యంఘ్రియుగ్మము ము • ద్రుల దావనచేసెఁ దమ్ముఁ దా

యొంటికి నంటు ధూళియు వ్ర • జోత్తిత వేదనవోవ నిమ్మళం

దొంటఁ గవుంగిలించె నను • వొందఁగ జక్కవచంటి సేతయున్.

తే॥ ఒక ముహూర్తమాత్రంబున • నుక్కడఁగిన, యసుర రక్త వాహినులు ది • గంతములకు
నడరెఁ గడలి ఘోషంబు నా • నమరులార్చి, పొగడరాముఁడు సంతోష • మునుభజించె

తే॥ రావణుని చెల్లెలైన కూ • ర్పణబహుచి, చేతఁగడుపు మోఁదికొని ని • శ్చేష్టఁగుడిచి
ఖరునపైఁబడి నెత్తురు • వజరఁబొరలి, రోదనముచేసె గనుల న • శ్రువులు దోఁఁగ

చ॥ మనసున నాన నుంచితిని • మానవుపై నది ముక్కుదీసె సి

గ్గున మదిలోఁ దపించి మృతిఁ • గోరనకోరక మిమ్మురేపి మీ

తనువుల మంటఁ గల్పితిని • దారుణ కర్మము నాచరించితిన్

బనుకుచు నింక నేపనికిఁ • బాల్పడుదాననొ యంచు నేడ్చుచున్.

మ॥ జయమాలార్గి ను నాయుధంబులను హా • స్తంబందు సందించు దు

ర్జయులొక్కసులుం దదీయ కులముల్ • అంపిల్లు పాపంబులున్

క్షయముం జేయఁగఁబూని కూర్పణబ యుం • రూమారుతంబట్లు వా

త్వయుఁ బోలెన్ మది త త్తజింపఁ జనియెన్ • ద్రాచుంబలెన్ లంకకున్.

7 మారీచ వధపటలము. (252)

మ॥ బలవంతుల్ చనిపోక కూర్పణబ థా • వంబందు చింతింపకే

జలదశ్యాముని మేనిసౌరు మదిలోఁ • సందించి లం కేశుఁడా

కలికిన్ రాహువుదేవిఁ గైకొను వహిం • గావించునేనిన్ మను

ష్యలలామున్ దగఁ బొందవచ్చు నను నూ • హంజేరెఁ దాలంకకున్.

పీ॥ నశ్వరంబగు భువ • నంబును సచరాచ, రముగ సృష్టించిన • బ్రహ్మకై న
నరుదయ విజ్ఞాన • వరమార్గమునను శ్ర. మంబొంది చేయుధ • ర్మంబుపగిది
మయుని నైపుణ్యక • ర్మంబు పూర్తిగఁదెల్పు, రత్న ఖచిత సభా • రంగమందు
దిగ్గంతవంత వి • దీర్ఘభజాంతర, సమ పూర్వాద్రినాఁ • జెలఁగుచుండ

తే॥ ద్వాదశార్క బింబమ్ములి • ర్వ దిగ నగుచు, వెలయుకరణిని కర్ణకుం • దలము లలర
బాహుపురి మణుల్ వింశతి • బాహులందు, వహ్ని పర్వత శిఖరాల • పగిది వెలుంగ.

పీ॥ వ్యాఘ్రాణినుండు పీ • తాంబరుఁడును పంక • జాననుండేనాఁక • పీనమేని
క్రంగింపఁ జాలర • నంగఁ జప్పిడివేల్పు, లొకలెక్కయేయని • యొదిఁగి నిలువ

సన్నని నడుములు • స్తనహేమకుంభమ్ము, లెఱ్ఱనిరీఖల • నెనఁగు కనులు
చెలువారు చెలువలు • చెనయు నల్కఁకును వం, గని కిరీటాంచిత • మణులు వెలుఁగ

తే॥ శేషమణి ఘణావళి యట్లు • చెలఁగు భుజము, లదరఁ జుక్కలన్నియుఁజుట్టి • యలరుచుండ
గ్రహములను పట్టియుంచిన • కారవోలె, నిండురత్నహారములు • నీటుగులుక.

తే॥ సాటిలేని పరాక్రమ • శాలులైన, రాక్షసుల రత్నమకుటముల్ • రాయ కతన
నటిగి యటిగి మహిమనొంది • యడుగులందు, రత్నకణికముల్ మిక్కిలి • రవ మొనర్చు

తే॥ మూఁడులోకంబులందును • ముఖులైన, పెద్దలొనఁగు నుపాయన • బృంహమనఁగ
దేవతలు రాక్షసులు భక్తి • విక్రమించు, చల్లిన సుగంధ పుష్పసం • వయము వెలయు

తే॥ ఇచట నీతఱిఁగనునని • యెఱిగి శిరము, లందు చేతులు జోడించి • వందనములు
చేసి వరుసలు వరుసలై • చేరి నిలిచి, కొలుచు విద్యాధరులు చుట్టి • నిలిచియుండ

తే॥ చెప్పినది శ్రీలలితయమై • చెలఁగుచున్నఁ, దమ్ముగూర్చియే యనియెంచి • తలరి మ్రొక్కు
వారు భయభక్తులును కల • వారునైన, సిద్ధవరులు సింహము లట్లు • చేరినిలువ.

చ॥ సచివులఁగాంచి పల్కిన వ • చన్ములు తమ్ముగుఱించి యంచు న
దుఁచు మదలన్ గ్రహింప మదిఁ • గొంతుచు నిల్చి భజించు కిన్నరుల్
విచలితులై పరేతవిభు • పీక్షణ గాంచిన జీవులం బలెన్
బ్రహ్మ వికంపన స్థితికిఁ • జాల్పడు నాగులు చుట్టి నిల్వఁగన్

తే॥ దిక్కరుల గెల్చి భజఁడును • యెఱుఁగొందఁ, వెండిమలనెత్తి స్వర్గంబు • బెండువడఁగ
నిండుని జయించు భుజముల • రుద్రకిరీ, తుంబురుఁడు పాడి ప్రభుని సం • తుష్టిపలువ.

తే॥ వినెడి వారల కరములు • వివశలమెయి, రాశములు వేయ నారద • రాశసేంద్రుఁ
దొప్పమీఱఁగ మహతి చే • నూనివాణి, విధిని వాయించి చెప్పుకు • విండుచేయ.

ఉ॥ వారిధి నేత రుద్ధవిట • సంబులఁ బూచిన క్రొత్తపూవులన్
దీరగు బొన్నపూలఁ గల • తేనియతోడఁ బరిమళించు వ
స్మిరుగ్రహించి నుండరు • నెమ్మెయి సోఁకునొయన్న భీతితో
వారిధరాఖ్యఁ జెన్నెనఁగు • వత్తికలం జిలికించుచుండఁగన్.

చ॥ రకముగ బొమ్మిడికములు • రాచకొనం బడు మౌక్తికాచతుర్
వికసిత సూన మాలికల • ప్రీతి లతాంత నికాయముల్ భువన్
చకచక రాలు మున్నె భయ • సంధ్రమముల్ మది నూర్కొనంగ జొ
రుకొని సభాంతరంబును మ • రుత్తుడు శుభ్ర మొనర్చుచుండఁగన్.

తే॥ కంచుకులు పై యి బెత్తముల్ • గలుగువారు, వలుపు రంపందు నిల్చిన • సాక్షియును
క్రమముగా వెండి బంగారు • గద్దెలిచ్చి, శీఘ్రగతి గౌరవంబులు • సేయుచుండ

తే॥ రోమయుత చర్మదుండుభి, మ్రోగునపుడు, యముడు కూలదండాదుల, నవలవీడి
తేల నోరుమూసికొనుచు, గ్రేవనాదిగి, నిలిచి ప్రశ్నించు కాలంబు, దెలుపుచుండ.

తే॥ తావినేయి కప్పురము మ, ర్దన మొనర్చి, సన్నప్రత్తితో ముట్టించి, సరసులందు,
దామరలు పూచినట్టి ప, దృతిగఁ జెలులు, మించి దీపపంక్తులను వె, ల్గించు చుండ.

తే॥ కల్పతరులు చింతామణి, కామగవియు, నవనిధులు కోరినవి యెల్ల, నవ్యములుగ
నిచ్చుచుండఁగఁ బ్రభునకు, నీయ దగిన, వేళయెఱిగి సురారు లంర్పించుచుండ.

తే॥ కుండలములు మున్నగుమేడి, మండనములు, దట్టమగురాంతు లొలయఁగఁ, బట్టపగరె
కాక రేయియఁ గలదె యీ, లోకమందు, చూడుఁడనుచునభ్యులువార్త, లాడుచుండ

తే॥ గంగ కావేరి మున్నగు, నంగనాళి, స్తన భరంబునఁ గొనులు, సంచలింప
నడచి కెంగేల ఋక్షగ, ఇంబుఁ బోలు, కుసుమ లాజాక్షతంబులు, కోరిచల్ల.

తే॥ భావరాగ తాళంబులు, పరిధవిల్లఁ, జూపరుల హృదయంబులు, చూఱఁగొనుచుఁ,
గారు మొగుతులఁ గన్నమ, యూరమట్లు, మించి యూర్వాళి నభను న, టించు చుండ

తే॥ దుర్బర తపంబుచేతను, దోర్బలమునఁ, ద్రిజగముల జయించిన దళ, గ్రీవుఁడొప్పెఁ
గలువకనులు ధనువువంటి, కన్నుబొమలు, గలుగు చెరువల చూపుల, గములయందు.

కూర్పణఖంగాంచి రక్కసులు వాపోవుట.

తే॥ తలను కేలుంచుకొని రక్త, చార వలన, నిందు చనులతోముక్కుతోఁ, గుండలములు
లేచి చెవులతోఁ గార్మొగు, ర్పెగడియుఱుము, చొప్పనన్ తోలు నోటితోఁ, జుప్పనాక

ఉ॥ ధాలులు చుట్టుఁ బర్వ మకు, టంబులు మిక్కిలి రాయ రాజులు
ద్వేలముగాగఁ గ్రిక్కిరియు, దీపిత తన్మృఖశాలఁ జేరి క
ల్లోల పయోధిక్తై వడి వి, లూన కుచశ్రవనాన యుగ్రతన్
తోలుచుఁ జేరవచ్చెను పి, ణుందన దై త్యులుగాంచి దూపిలన్.

తే॥ లంకయందలి రాక్షస, లలనలెల్లఁ, ముజ్జగంబుల తేనికి, ముద్దు చెలెలు
ముక్కువోఁగొట్టుకొనఁ దాల్చి, మొనయఁగలరె, యెదురఁగదుపుమోఁదికొనుచు, నేడ్చినాడు.

ఉ॥ అక్కజమంది కాంచి యను, రావళి యాయమతోడఁ బల్కఁగా
ముక్కుయుఁ దోఁపకుండుటను, మాతులు జేగుఱువాఱు నూర్పుచున్
గక్కన మంచుచున్ మెఱయు, కన్నుల నిప్పులు గ్రక్కుచీగతిన్
అక్కిన వాఁడెవండొ గద, రా, యని చేతులు నల్పుచుండఁగన్.

ఉ॥ ఈగతిఁ జేసి యీలుటకు, నెంచినవాడు సురేంద్రుఁడో మహా
భాగుడు బ్రహ్మయో హరియో, భర్గుఁడో యెవ్వఁడో యంచుఁగొందఱున్

బాగుపడన్ మదిందలఁచు • వారలొనర్పరు శాత్రువుల్ జగ
తూగము నందు లేర యిది • పోయినె యేరికి? నంచుఁ గొందఱున్.

ఉ॥ రావణు చెల్లెలంచు వివ • రంబుగఁ దెల్పినఁ దల్లిఁ యొర్పుమైఁ
బ్రోవుమ యంచుఁ బాపముల • ముట్టుట మాని యిటుల్పొనర్తురే?
యేవగ నెవ్వఁడేని యిల • నిట్టు లొనర్పఁగ సాహసించునే?
కావరమంది చేసికొనెఁ • గావలెఁ దానె యటంచుఁ గొందఱున్.

ఉ॥ పాక విరోధి పేరుచెడఁ • దావము లొత్తుచు నున్నవాఁడు ల
క్షీకలితుండు చేవచెడి • క్షీపయోధిని వవ్వఁజె గొ
రీకమనుండు తారక గి • రిం భజియించె నిటుల్పొనర్పువాఁ
డే కలుషాత్ముఁడో? తనకు • నెంత దిటంబొకొ? యంచుఁ గొందఱున్.

ఉ॥ ఊరును పేరులేని యొక • యక్కివుఁ డిట్టులు చేసెఁదెంపుమైఁ
బేరుగలట్టి వారు పిలు • వీఁగకొనర్తురే? అంపులాఁడి యీ
స్వైరిణి వంశక్తీ ర్తి చెడఁ • బాపిన దంచు ఖరుండె యల్కతో
సేరు చెడంగఁ గోసి యిటు • సాగఁగ నంపెనో? యంచుఁ గొందఱున్.

తే॥ తావమునఁ గ్రుంగి సోలు త్రి • దళుం పోల్కి. దెబ్బ దినని వారలు మతి • తెరలువారు
మూఁడు జగములు నశియించు • ముప్పొనర్పఁ, దలఁచినారనికొందఱు • తలఁచినారు

ఉ॥ నూతన కల్పమింక భువి • నూల్కొను నంచుఁ దలంచికాక యీ
పాతకముం బొనర్ప మగ • చారలు పాల్పడ శక్తిమంతులే?
యాతత నిష్ఠమై వనుల • యందు తపంబొసరించు తాపన
వ్రాతము పొందు కోప దవ • భారతిరస్థితి యంచుఁ గొందఱున్.

పౌరస్త్రీలు చుప్పనాకంగాంచి పలవించుట

చ॥ పలుకుచు నుండ లంకఁగల • బామలు గాజులు మ్రోయఁ బల్లవం
బులఁ దలపించు హస్తములు • పొక్కఁగ నల్పుచుఁ జేమిరిచ్చ పా
ల లలిని నిల్పు లేమిని ప్ర • లాపము లాడుచుఁ బాటు తెంచుచున్
బెలుకుటఁ గాంచి రే మనుభ • వించిరే? యంచుఁ గవుంగిలింపుచున్.

తే॥ పటహ పీఠా మృదంగాది • బహుళ రవము, తక్క వేటు నినాద మె • త్తఱిని లేక
విభవముల నొప్పు లంకలో • వెక్కు గోల, నాఁడు మొదలయ్యె నాచుప్ప • నాతి కతన.

ఉ॥ మధ్యము లొప్పు గిన్నియల • మధ్యమునం దిరుగాడు తుమ్మెదల్
మధ్యముమీది దెంద మొక • మార్గము వట్టఁగ దైత్యనారులా

యుద్యమమున్ త్యజించి నెఱ • యోడికలంబలె నీరుగార్చి వి
ద్యుద్యుత వారిదప్రతతి • యోజ నలందురి యొక్క పెట్టునన్.

తే॥ విభులపైఁ బొలయల్కలు • వీడకుండు. కతన నెఱ్ఱఁ జాచినకనుల్ • కలఁకఁజెంది
మఱియు నెఱ్ఱనై చిన్నీటి • పఱద లొప్ప, కూర్పుబాగు పాదములఁ బడి, స్రుక్కినారు

తే॥ తమ శిఖల యందు చచ్చలు • దాల్చురణి, తోఁక ప్రాకులశిఖరముల్ • పొలుచుచుం
మముల గొలుసుల యుయ్యెలల్ • చులయనూగు, చెలులు విసిగి వీధికివచ్చి • చేరినారు

తే॥ ఒలయఁ బెనఁచిన చిథుల దా • హుపుల వీడి, మీసములఁ బోలుకన్నుల • పుట్టిపడెడి
ముత్తెములఁబోలు చాష్పము • లొప్పరలుచుండఁ, గొండతాయమఁగనలొనఁ • గుమిలినారు

తే॥ వైరిభీకరాయుధముల • పఱలువాడు, భువన విజయుండు దైత్యుని • భుండు దీని
నెఱిఁగెనేని ఆగములెల్ల • నేమి యగునొ? యనుచు నేల దొరలి చాలఁ • బనవినారు.

తే॥ మధు మదంబున సోలిన • చుగువలెల్ల, మగల చలని సౌఖ్యంబులు • చుఱచి కేశ
బంధములు ధ్రువ సేపులు • పదల జనులు, త్రుళ్ల నడచుచు నేడ్చిరి • దొరలిరచట.

తే॥ తారగిరి నీలనెత్తిన • దైత్యు చెల్లె, లిట్టి గతి నొందెనేయని • యేడ్చి కేశ
పాశములు వీడఁ గెంగేల • పలుచ చనుల, మీద మోది కొనిరి వంత • మీటుచుండ.

ఉ॥ రావణ పాలితం బయిన • రాజ్యమునందు మృగంబులేని ము
న్నేపగఁ జింత నొంద విటు • లేర్పడె నేడిక నేమి యబ్బునో?
పైవడి పోయెఁ గీరుటలు • జాధలు నొందఁగ నుంటి మంచు నే
క్రావిల బాష్ప పూర్ణలయి • యంగదలం బడి నొచ్చుచుండఁగన్.

కూర్పుబాగు రావణుతో మొఱుయిచుట

తే॥ పలువిధముల లంకలోఁ • బొరు లదల, సభను నిల్చిన వారును • జాఱఁ దలఁపఁ
గొండక్రిందఁ జేరిన కార్మో • గులు విధమున, నంగనాచి రావణు చర • బములవ్రాతె.

క॥ కులగిరులు గవలె శేషుఁడు, తలలను వంచెను తమంబు • దశదిశ లలమెన్
దలఁకుచు రదియుం బఱచెను, తలరెన్ దిక్కురులు తలలు • దాచి రమరులన్.

ఉ॥ అంగదముల్ చెలంగెడి భు • జాగ్రతముల్ వడిబూరట్టిల్లఁబై
సంగిడి జ్వాలలం గురియు • చక్షుల చెంగట వక్రదంతముల్
వంగి రహించుగా వ్రుకుటి • ఫాలము దాఁకఁగఁజూచు రావణున్
ముంగలఁగాంచి సేవల న • మున్నతిఁజేయఁగ జంకిరెల్లరున్

చ॥ పితృపతితోడ వేలుపులు • భీకరవృత్తినిగాంచి నేడు దు
ర్గతి మనకో మఱేరికొ తొ • అంగద యందుఁ దపించి జీవసం

తతులును దేహముల్ నిలుక , దప్పివడంకుచునుండ భూజనుల్
మతిచెడి యేమియన్నఁ బరి , మార్పునొకో యని తూలుచుండఁగన్.

౪॥ మూసిన యాస్యకందరల , ముమ్మరమై పొగగ్రమ్మ రోమముల్
మీసములున్ గగుర్చుగొన , మిక్కిలి యూర్పుచు నొడునొక్కిపెన్
రోసముతోడ దంతముల , రోచులు దిక్కులఁదూఱ మేఘ గ
ర్జనము వాక్కులంగినిసి , రావణుడెవ్వరి చేష్టయిదినిన్.

౫॥ అవనిని గాచువారు కును , మాస్త్రిని పోలినవారు భూమిపై
దివమున నాగలోకమున , దేహముగల్గిన వారిలోన నీ
దెవరును లేనివారఁ న , రేండ్రులు కానకు వచ్చి కత్తితోఁ
దివుచుచు నన్నెకాదు భవ , దీయ యశంబును గోసి రుద్ధతిన్.

౬॥ మనుజు లొనర్చిరం చసుర , మానిని పల్కఁగ బిట్టునవి యే
మని వచియించితే యని ద , శాస్త్రుడు కన్నుల విప్పఁబుల్లగా
మినిగనుఁగొంచు నల్పులగు , మేదినివారలఁగూర్చి నీవు ప
ల్కునదిటులా? యసంగతము , గ్రొచ్చక సత్యమునే వచింపుమా!

౭॥ అని దనుజేంద్రుడాడఁ జెలి , యల్ వచియించును మారుఁబోలువా
రును దృఢభాహుసత్తమునఁ , గ్రుంగఁగ మేరువు నూడ్వఁజాలువా
రని పలుకంగనేల? విలు , నమ్ములచేక్షణమాత్రలోన నీ
వనజ భవాండమెల్ల సుల , భంబున బూదియొనర్చ నేర్పరుల్

౮॥ మునుల యెడన్ విధేయులు ప్ర , పూర్ణ విశాకరు వంటి కాంతి మం
దన ముఖు లుల్ల సిల్లు నలి , నంబులఁబోలిన నేత్రయుగ్మముం
దనరినవారు కోమల ప , దంబులు చేతులు గల్గువారు స
స్మని జనులందు వారికి స , ముల్ గలరే త్రిజగంబు లారయన్?

౯॥ నారలు దాల్చినారు చర , ఇంబులఁ జెందరముల్లలారు వి
వ్వీరులు జన్నిదంబు దగి , లించినవారలు సత్యవాక్యులున్
శూరులు నీకు లోఁబడరు , శూడ నినుం దృఢరీలనెంచు వా
ర్ధిరులు శాస్త్రమట్లు తుది , లేలని యక్షయ తూఱదారులున్.

౧౦॥ వారలఁ జేరి మోవి జన , వర్మలు రాక్షస బాధమున్గి యు
న్నారము దీంద్రియ ప్రకట , నంబగు జ్ఞానములేనివారమై
నారము కావరే యనుడు , నాకవిరోధులఁద్రుంచి భూమి ను
ద్ధారణ సేయువారమని , దాహజమైన ప్రతిజ్ఞ చేసిరిన్.

మ॥ ఒకచో నిద్దలు మారులీ భువనమం , దున్నారు సత్యంబు వా
రికి విల్విద్దెను మించు వారలు గలా , రే యన్నిలోకాల వా
రికి నీడైతగు వారలుం గలుగరీ , పృథ్వీతలంబందు వా
రాకరాకండ్రిమూర్తి సన్నిభు లహో , యుద్ధక్రియా పారగుల్.

తే॥ ధరణియెల్ల నేకచ్చత్ర , సరణినేలు, ధర్మపరతంత్రు దశరథు , తనయులైన
వారు నిర్దోశులగు వారు , ప్రభునియాజ్ఞ, గాన నున్నారు రామ లక్ష్మణులనంగ.

చ॥ చెలియలి నాసికఁ దునియఁ , జేసిన వారు నరుల్ సజీవులై
వెలయుచు నున్న వార లట , వినఁ చుటియేటికి నేను గల్గియా
తులువలు తెంపుమై వనులఁ , దోచుచునుండఁగ సిగ్గువీడి యి
య్యల చునినాడ నంచు దను , జేంద్రుడు మందె మనంబులోపలఁ.

చ॥ పెలుకుట లోకముల్ గెలిచి , భీకరతేజఃడనై సమస్తముఁ
బొలుపుగ నేలు నాకుఁ దుదిఁ , బొందిక నబ్బె నపాఖ్య కీర్తికిం
జెలువగు స్తోత్రపాఠములు , చిచ్చున మాడ్చితి లోకమంతటఁ
గలిగినవీరులం దునిమి , కాల్చిన నీ యవకీర్తి మాయునే?

ఉ॥ కాశ్యపనింద నా కునువఁ , జాలిన మానవు లుండిరంట! నా
కీశ్వరుఁడిచ్చుకైదు వొక , తెచ్చినదంట! నరుల్ సజీవులై
నశ్వరమొంద కుండిరఁట! , నాకును వింశతిబాహులుండె నీ
విశ్వమునందు నేను నను , బృందముతోడుక నుంటిఁ జెల్లరే!

మ॥ మనసా! మాయని క్రొత్తనింద మన వం , శంబందుఁడ్రాప్తించెనే
యని లజ్జంబడి కుందుఁడేల! యవదూ , అత్యంతముఁ మోవఁజా
లినకేటం దల లిచ్చదిం బదిను నో , లిం దార్ద్యన త్త్వంబుతో
డనె యొప్పారెడిఁ గ్లేశమందకుము హృ , షష్టైర్యముల్ పొందుమా,

చ॥ అని వికటంబుగా నగి న , హోయబలంబులు లేని యిద్దఱ
ట్లనువుగఁ గానయందె నడ , యాడ ఖరాదులు శౌర్యమానవ
ద్దనుజులు వారిఁబట్టికొని , దారుణభంగిని చీల్చిమ్రుంగ కి
ట్లనువు పడంగ వీడిరాకొ , యన్నదవ గ్రజఁగాంచి ఖిన్నయై.

తే॥ కనుం బాష్పప్రవాహము , ల్గార్చునదియు, వక్షముం బాదుకొనునది , వసుధఁబొరలు
నదియు నగు కూర్పుజాఖనైత్తి , యందుచేతు, లంచుకొని వారలేడ్య వ , చించెనిట్లు.

ఉ॥ నాయవమానముఁ దనుజ , నాయకు లెల్లరుఁ గాంచి క్రుద్ధులై
యాయవినీతులం దునుమ , నప్పుడ సాయుధులై ఖరాది సం

స్థేయలు వచ్చిచుట్టి సర , సీజదళాక్షిని యొంటి నింటిచే
నాయమరావతిం గదిసి , రక్కట! యొక్క ముహూర్తవేశలోన్.

ఉ॥ వ్యూహబలంబుచే నడరి , యుర్వరగెల్చిన దై త్యనైన్య సం
దోహముతోడ నాఖరుడు , దూషణుడున్ ద్రిశిరుండు దోస్సమి
ద్దోహలు లొక్క మానవుని , దోర్బలనంపదచే నశించి ర
య్యాహవమంద యన్న విష , యంబునకై యొడలుం జెమర్పగన్.

చ॥ కలిగిన కోడచింతలు వి , కాచిక సేయుచు వహ్నివర్ధిలన్
జిలికిననేయివో లెగడు , జీదట వృద్ధియొనర్ప వార లి
ట్లుకను నీదు ముక్కు మొద , లంటగఁ గోయఁగ నీవు వారికిన్
జలిపిన నేరమేమి? యది , చయ్యనఁ దెల్పుమ యన్న నామెయున్.

శూర్పణఖ సీత చెలువమును ప్రశంసించుట.

మ త్త॥ వేరిచేతను వ్రాసి చూపఁగ , వీలుకాని వరాంగుతో
సారసంబును వీడి వచ్చుచు , శంపనుండియె కొను బం
గారు నుండి శరీరముం బథ , కంబుగా గ్రహించి యీ
కారు కానను చేరు కామిని , కై జసించెను నావుడున్.

మ త్త॥ రామ యెవ్వరి కాంత యంచును , రావణుం డను నంతలో
నామె యిట్లనుఁ బల్కుమాటల , నార నారసి చూచు కొ
మ్మామనోహరి గబ్బిగుబ్బలు , హాట కోటలు పాదముల్
భూమి నోచిన భాగధేయము , ముగ్ధనామము సీతయో

చ॥ భ్రమరుల గీతముల్ తెలి మ , రందముఁ జోలిన తీయనైన వా
క్యములు సుగంధకేశములు , గల్గి సురాదులు సంస్తుతించు చం
దముగల లక్ష్మీయుం దన యు , దాత్తతకుం దగు చేటి కాదనన్
బ్రమదమనోజ్ఞతత్వములు , పల్కెద నంజయు మౌఢ్యమే యగున్.

సి॥ వ్రాలిన కేశముల్ , పద్మధారలఁబోలు, మృదు పదంబులు ప్రత్తి , క్రియనుబోలు
వ్రేళలు మేలైన , విద్రుమంబులఁబోలు, సొగసైన వాక్కులు , సుధనుబోలు
వదనం బిలోపమా , పద్మంబుఁ బోలును, కడలికంబెను మించి , కనులు వెలయు
కందర్పుఁ డామెను , కాంచి తపించి ని, క్క చ్చిగా మాటాడఁ , గడఁగియె చుమి

తే॥ దీర్ఘ రోగవ్యథను పొంది , దినదినమ్ము, గార్భ్యముంబొంది సఫలతఁ , గాంచకునికి
మాఁడి మసియయి తుది రూపు , మానెగాక, హరునికింటిమంటనశించె , ననుటకల.

చ॥ పగలు పసిండు స్వర్గమును , బాగుగఁ జూడు పడామణిచ్చటల్
జిగిగల నాగలోకమును , చేరిగఁ గాంచుము కంధి మేఖలా
జగముఁ బరిక్ష సేయు మెటఁ , జక్కనఁ గన్నను కాంచలేద య
మృగువ ధరిత్రిలోనిదె ను , మా విలిఖింప సకల్యమే యగున్.

చ॥ భుజములఁ గూర్చి పల్కుదునఁ , మోమును కన్నులఁ బల్కరింతునా
నిజముగ సారె గుచ్చులన , నీటగు చన్నులనే పచింతునా
గుజగుజ నొడు కొట్టుకొని , కొంకుచు సూరక యుంటగాక ప
ల్కఁ జనదు రేపె కాంచెదవు , గాని చుటొక్కటి విన్ను పత్కెదన్.

పీ॥ బొమలు శరాసన , మృగును పోలు నన్నును, కములు కుంతంబుల , నెనయు ననిన
దంతముల్ ముత్యాల , బంతిఁ జెనఁచు నన్ను, విద్రుపంబుల నేలుఁ , బెదవులనినఁ
దొడ లంటి కంఠాల , దొరయున వన్నును, కమతంబువంటి మీఁ , గాళులనిన
ముక్కు చందము నువ్వుఁ , బువు సరి యొననఁ, గంఠంబు సొగసైన , కంబువన్న

తే॥ పలుకు సరిపోలుగాని త , చ్చన్ను తత్త్వ, మెన్న సరిపోవునే? వరి , తృణముఁ బోలు
ననుట పొసఁగునె? యుపమ , లయ్యనుపమాంగి, కెదటదొరకును దైత్యకు , లేకచెవును

తే॥ ఇంద్రుడింద్రాణిఁ బదపె చు , హేళుఁడుచును, పడసెహరియు రమాసతిఁ , బడపె నీత
నీవుఁబడసతి వారికి , నేడ సుఖము, నీచ సుఖము నిజంబుగ , నిరరారి;

తే॥ ఒకఁడుసామేననుంచె వే, తొకఁడురమున, నుంచె మతోకఁవాస్యంబున , నుంచుకొనియె
నీవు సౌందర్య , సదనయా , నెలఁతఁగొన్న, నెదట నుంచి సుఖింతువో , యెఱుఁగరాదు.

చ॥ తరుణిని నీవు గాంచిన ప , దంపడి నేలను నిల్వఁబోవు నీ
యురవగు నెల్ల సంపదల , నుగ్మలికై విడువంగలాడ వె
ల్లర కగు మేలు నీకమర , లాభము నేగరిగింతుగాని నీ
గరితలకున్ సుదుఃఖ తతి , గల్గఁగఁజేయుదుఁగాదె చూడఁగన్.

ఉ॥ వేలుపు లోకమందు పృథి , పీ తలమందును కల్గు శ్రీల గ
ర్బాల జనించినట్టిజడ , లాదిగాదు సురాసురుల్ మహా
భీలముగాఁగఁ జిల్లు తటి , ద్వీపవతీపతి పంకజాసనన్
బోలఁగఁ జక్రికచ్చెనని , భూమియు దీని నొనంగె స్పర్శమై.

ఉ॥ అంబుధి మేఖలా జనము , లొననఁ దుమ్మెదలాడు క్రొమ్ముడిం
డంబుగఁ గల్గు రామపు ప , డంతుక యన్ హరిజంబుతోడ నీ
వింబుగ నారు మేను కని , యేదగ నాడఁగ నీదు బద్ధ స
త్త్వంబు జగంబెఱుంగ నిస , పంక్తుని నాకు నొనంగుమా రహిన్.

చ॥ తపసులు నేనియున్ విధిని , దాటగ లేరు లభించు వేళ ల
భ్య పడు నమ స్తమున్ దొరకు , నవ్వి లభింపని వేళలందు ల
భ్యపడవు చేతు లిర్పదియు , నాస్యములున్ బది పీనమౌ నురం
బు పడసినట్టి భాగ్యమును , పొందుట నీ వికమీదనేనుమీ.

ఉ॥ సీతను గొంచు నీకడను , చేర్చు దలంచెయె పట్టబోవ దు
రాతుడు లక్ష్మణుం డకట! సంభ్రమ మందుచు నడువచ్చి వే
వేతొలి ముక్కుగోసెచును , వే చెడిపోయెను నీకుఁ దెల్పి త
ర్వాతనె ప్రాణము ల్వదల , భావన చేసితి నన్న! నావుడున్.

రావణుడు సీతచందమువిని విరాళిచేఁ బరితపించుట.

సీ॥ కోపంబు వీర్యంబు , గురుతరమానంబు, బలిసిన నెంజిలి , బలమువలనఁ
బాపంబు పండు తా , వలమున సంపదల్, తొలగిన కరణిని , తొలగిపోయె
దీపంబు మఱియొక , దీపంబుతోఁ జేరు, నవుడుండు రీతిగా , నాదలోని
తాపంబు కామంబు , తనరనొక్కటియయి, ప్రాణంబునంద యె , ప్పారఁ గలిసె

తే॥ ధరణీజాతను మఱపని దైత్యరాజు, ఖరుని మఱచెఁ జెల్లెలి ముక్కు , తఱిగినట్టి
నృపుల బలమును మఱచెను , నిందమఱచెఁ, బ్రవవశరునిచేఁ పూర్వ కా , పమునుమఱచె

చ॥ జనకజ నామమున్ మనముఁ , జక్కన నొక్కటియై లయించు నా
మెనుక నొకం దొకళ్లు విడి , వేతొక దానిఁ దలంప వేటుగా
మనమొరఁడుండునే? మఱచు , మార్గఁ తెయ్యది? పండితాశి కేన్
మనము నడంచు జ్ఞానమది , మాడగఁ గాము జయింప శక్యమే?

క॥ లంకాధిపతి మయూర వి, శంకట గమనన్ మహీజ , సాధింపక ము
న్నంకిలి పడు నెడఁదఁ గడున్, సంకట పడి యెండ వెన్న , చందంబందెన్.

చ॥ తనవిధి బల్కిచే జరుగఁ , దగ్గ పరిస్థితిచేత లంకకుం
బనుపడు చేటుచే మతి య , వారణ సంభ్రమ మొందుచుంటచేఁ
జెనకిన దొడ్ల కామ రుజ , చెల్లఁబలింపని మూర్ఖుఁ డజ్ఞతం
బొనరుచు చెట్ల కైవడినె , పూవులు పండులు గాఁగ వర్ధిలెన్.

ఉ॥ బంగరుబొమ్మ సీతఁ దన , భావమునం జొరనిచ్చు త్రోవచే
బంగిని ద్రావు వానిక్రియ , భ్రాంతిని మై వివశత్వ మొందుటన్
రంగుగఁ గాంచి మాటుడు , రంబుల నొంప సమర్థుడయ్యె చా
నిం గొను కామభావననె , నిల్చె బలంబు కుదించు శక్తియున్.

చ॥ కొలువును వీడె రావణుడు , కూరిమి దీపనలిచ్చినారు పె
ద్దలు చెలువల్ సుమంబులను , దంచడిఁ జలిరి శంకర మునున్

చెలంగె సదాసదుల్ చనిరి , చెడ్డ మనంబు తపించి లొందరం
జలువంగ హేమరత్నచుయ , సౌదము జేరె సురారి చింతమై.

మ॥ సుమతల్పంబులఁ జేరకే సకులపైఁ , జూడ్కిం బ్రసారింపకే
ప్రమదారత్నము లుల్లసిల్లి పయిం , బల్కింపకే యొంటిమైఁ
దమి నొందొక్కట నిల్చి సీతపయిఁ జి , త్తంబుంచి శావిన్నత
ద్రమణీ యాంగములన్ స్మరించె మది నం , రాపంబు పెంపొందగన్.

మ॥ తొలఁగింపంగ నశక్యమౌ తమి మదిం , ద్రొక్కాడి యుట్టుఁతగాఁ
గలఁగింపంగఁ బరీమళ స్రవప నం , ఘాత ప్రక్షిప్తస్ఫుర
త్తలిమం బందలి పూలువాడి యొడలుం , దప్తంబుగాఁ జిత్తమున్
మలఁగం బ్రాణము తల్లడిల్ల మఱిఁగెనా , మారప్రహరంబులన్.

ఉ॥ చల్లని గందముం గిసల , సౌరభ పుష్పములన్ వెలందుకల్
మెల్లనఁ గొంచుఁదేర నవి , మించిన నిప్పుగు మందుచే నొడల్
తల్లడ మందు రీతిఁ గడుఁ , దాపముఁ గూర్పుఁగఁ గొల్మిగుంట రా
జిల్లెడు నగ్నినా మిడుఁగు , చిందఁగ నూర్చుచు నుమ్మలించుచునా.

చ॥ మునుపు మనంబు నెమ్మదిని , పొందిన రావణుఁడిపు పాపమున్
దనికెడు నిందయుం బగయుఁ , దా మదినెంచక యద్భి కుంత మా
ర్గణ హరిణోత్పలంబుల హా , రంగు జయించిన కన్నులొప్పు నా
జనకజఁ గాంచఁ గోరి తమి , జాలఁ దపించె మనోజవేదనన్.

తే॥ దిగ్గజంబుల నొందిన , ధీరుఁడపుడు, తరువులం దొలిచెడు బెండు , పురువులిం
గంతు తూపులు తనదు వ , క్షంబుఁ దొలువఁ, గుంది సోలి కుమారిలి , క్రుంగి కూలే.

తే॥ ప్రసవముల తోడి లేఁగొమ్మ , వంటివొకై, వచ్చిమదిఁ జేరెనని భ్రమ , పడెడియసుర
వరుఁడు మరు నమ్మవలె నెద , వ్రయ్యసోఁకు, మలయ పవనునిపై జాల , మండిపడును.

తే॥ పొక్కిపొరలి క ర్తవ్యతా , మూఁడుఁడైన, రావణుఁడు లేచి వడిఁ బలు , రకములైన
వీజలను కేరుపలుకుల , వెలఁదులెమర, దీపికలు గొని రానొక , తోపుఁజేరె.

పీ॥ మావిచెట్లకు హీర , మణులు పనసలకు, మాణిక్యములు పోక , మ్రాఁకులకును
నీలమూర్ కురువింద , మోలి సాలములకు, గోగుల కరవింద , రాగమణులు
నరఁటి కంబములకు , మరకత రత్నంబు, లేపే భూజములకు , హేమరాశి
పాటల తరులకుఁ , బగదముల్ పున్నాగ, ములకును శశికాంత , ములును నారి

తే॥ కే. ములకు వెండిని పోల్పు , దేలుఫలము, గలదెఁ మిన్నంటఁ జెరిగి పూ , వులకుఁబ్రక్క
రిక్కలకు వేర్మిగనక రాక , నిక్కియున్న, వనమునం దొక శయ్యపై , వంతఁజేరె.

రా వ ణు ని వి ర హ తా వ ము.

మ॥ ఫల పుష్పంబులనుండి వచ్చు మధువున్ • వాటంబుగాఁ ద్రావు చె
ల్వలు పైకింబులు బంధరంబులును చి • ల్కల్ పిచ్చుకల్ శారికల్
పలుకుల్ రజ్జులు మాని దానవ జగ • త్రృభాత వీరప్రభుం
డలుకం బూనునో యంచు మూఁగల క్రియన్ • వ్యాహరముల్ సేయఁగన్.

చ॥ శిశిరముచేత గాలియును • జిల్లును మంచును గూడి మెల్లఁ బం
చశరుని తూపులుచ్చి యెడ • సందులఁదూఱఁగఁ గాలుసేతులుం
బ్రశమన మింతలేక నళు • పందొడఁగన్ “ఋతువెద్దిరా” యనన్
శిశిరము వోయె బీతిమెయి • జెచ్చెర వేసవి వచ్చెఁ జిచ్చునన్.

ఉ॥ లావగు పెద్ద ప్రాఁకులు శి • లాతలముల్ గిరులున్ హిమస్థలుల్
ప్రోవుగ మండిపోయెననఁ • బోడిమి వేసఁగి వేడి యిట్టిదం
చేవిదిఁ బల్క శక్యమగు? • నిట్టలపు న్వలపన్విషంబునే.
త్రావిన మందులుం గలవె? • తాకె నెడంద సుఖంబు దుఃఖమున్.

చ॥ అతని మదిం జనించిన న్మ • రాగ్ని దిగంతము దాఁకఁ గాల్చుఁగా
వెతల భజించి యెండయును • వేదన గూర్చెను దీనిఁ దోలి మున్
ఋతువునె డెండియన్న నది • యేడైత రా నొడలుం దపింప నీ
ఋతువును కాల్చుచున్నదిది • యెప్పటిదే యని చీఁదఱంగొనన్.

తే॥ దైత్యచంద్రః మీయాజ్ఞను • తప్పినడవ, ఋతువులెల్లను భయపడి • కొతుకుననుడు
ఋతువు లెవ్వయుఁ బనికిరా • విచటనాకుఁ, దఱిమి వేయుఁడిభటులార! త్వరగననియె.

చ॥ వలదను సంతలోనె ఋతు • వర్గము ధర్మములెల్లఁ దప్పి యో
గులవలె సర్వసంగములు • గొబ్బున వీడెను దేశమంతయున్
బలుచగు రోగముల్ జనన • బంధము వీడి తపస్సు లొందునాఁ
కలియును దప్పిలేని దివి • కై వడి దోఁచె మనంబులోపలన్.

చ॥ ధరణిని వేడియుం జలియుఁ • దగ్గ రశాస్త్వ శరీరమెల్ల దు
ర్భరముగ నేయిలేక ప్రభ • రంబుగ మండెడు వహ్నిభంగి నొ
త్తరముగ మండెఁ గాలమది • తార్చునదొక్కటియా? స్మరాగ్ని ము
మ్మరమగు మంట జ్ఞానమున • మాయును గాకొక దాననొనొకో?

ఉ॥ ప్రబ్బిన మబ్బు నాఁ దనరు • రావణుఁ డప్త బిసంబులన్ రసం
బబ్బిన పూలమాలల హి • మాంబువు చల్లిన లేజివుళ్ళతో
జొద్దిలు చందనంబు నిడి • చూచియు నోర్వక మేలు గోరువా
రుబ్బున గొబ్బునం బటచి • యొషధి నాథుని పట్టితెండనన్.

చ॥ అలుకయె శీలమై తగు ద , శాస్త్వ పురంబు పయిన్ భయంబునం
బొలయక యవ్వలం దొలగి , పోవు నిశాకరుఁ గాంచి రక్కసుల్
పిలుచుచు నున్నవాఁడసుర , వీర వరేణ్యుఁడు రావణుండు నీ
వలుకక రమ్ములెమ్మన హృ , దణ్ణము యుల్లన లేచె మెల్లనన్.

క॥ శంకం బొందుచు వెన్నెలల్ పరవు నా , సంద్రంబుపై నిల్చి తా
సంకోచించుచు గుండ్రనన్ వదలి మున్ , శాత్రవ్యుచే నొచ్చువాఁ
డంకాపొంకముతోడఁ దగ్గ యదనఁ , దంకించు చందాన నే
దాంకుం దప్పడు దోచె రావణునకున్ , యామ్యేకు తోయంబునన్.

ఉ॥ అంబరపీఠి వచ్చి కిర , జావళి పర్వఁగఁ జంద్రుఁడొప్పె మో
హంబుది మున్న నాతఁడు శ , శాంకుని దూషణ సేయుచుండ ఊ
రాంబుధిఁ బవ్వళించిన ము , రారి తఱిం బరికించి దైత్య రా
క్షంబర జీవము లొనఁ గ , డంగి విధించు సుదర్శనం బనన్.

మ॥ తన పుట్టింటనె చెంతనుండు సుధ మో , దం బారఁగాఁ ద్రావి చ
ల్లన వ్యాపించిన చంద్రు వెన్నెలలు. క , ల్కం బాజీ రక్తాక్షుఁడై
జనిత భ్రూకుటి పాలభాగుఁడగు దో , షాచార భూజానికిన్
దనరెన్ వహ్నిఁ గరంగు వెండిఁబయిఁ జిం , దం బోయు చందంబునన్.

క॥ భూరిపాభ్రవమై రమాలలితమై , పుణ్యంబు నిండారు కే
దార శ్రీమిథిలేకు నల్లుఁడగు నీ , తానాథు సౌందర్య పా
థోరాశిన్ వినినంత నే కడచె నం , తోషంబు మాడించె ర
జోరాట్యంద్రము నద్ది మానితు రిపు , శ్లోకంబు చందంబునన్.

ఉ॥ కూరులు ధర్మరాజు మది , స్రుక్కఁ దపింపఁగఁజేయు రావణుం
దారభటించి నా తలఁపు , నారసి చల్లని చంద్రుఁడెమ్మనన్
గ్రూరవిషంబు గ్రక్కు పెను , కోఱలఁ గల్గిన త్రాచువంటి యీ
సూరుని దోడితెచ్చిన ప , సుల్ బలుకుంతలు వారలేరనన్.

ఉ॥ సేవకు లంగముల్ ప్రిదిలి , శీర్ణతనొంద వడంకుచుం బ్ర భూః
దేవరయాజ్ఞ లేవి యెరు , డెచ్చుట పల్కఁగఁ బోలునేమి? రా
జీవ హితుండు తేరివయి , జెందక రాడిటు క్రూరచేష్టలన్
మైవడి నేచు నాతఁడు వి , మానయుతుడగు చంద్రుఁడే యనన్.

చ॥ పరిణతి నీరసంబయి , భామలపొందున కిచ్చగించి సం
బరపడు కోడెకాండ్రు వల , వంతల నొందు మనోగదంబు నె

స్వరుసునఁ గాననట్టి సుర , వైరి కులేరుడు కాల్చుచుండు వై
ఖరిని గ్రహించి శీతకరు , గాంచి దయామతి తోప నిట్లనున్.

శా॥ నక్షత్రేశః కృశించితేమిః కడు వి , న్నందోయి యున్నాడ వీ
వక్షిణవ్యథ నొందెదే? మఱిగెదే? , యంగంబు కందయ్యె మీ
నాక్షిన్ సీతను నన్నుపోలె విని యి , ట్లాదన్ మదిం బొందితే?
యాక్షేపింపక నన్నుగావ నెవర , య్యా! యున్నవా రీయిలకా?.

మ॥ సరవిన్నెమ్మది నూరకుంకఁ జనదో , సాధింపఁగరానిచో
దొర య న్నాదగు జీవపాశికి మృ , త్యప్రాయమై యున్న యా
తరుణీకైరవయుక్త సదృశునకుం , దధ్యంబుగా నోడి యి
చ్చెరుసుం బొందె కృశించి రందితిలలో , నీర్వాణపురో గెల్తురే

తే॥ అనుచు నలఁతనుపొంది రే , యినిశకాంకుఁ , దొలఁచి పగలును ప్రొద్దును , కలుగుఁగాక
యనినయంత నెరేయియు , హరియుఁదొలఁగె, పగలుసూర్యుండుఁదోఁచిరఁప్పట్టునందు

మ॥ క్రతుకుండంబునఁ బోయి నేయివలె బం , గారం పుడివల్వలెన్
తత ఖద్యోత మయాఖము ల్పరవఁ బ , ద్భంబుక ప్రకాశించెఁ ద
త్కృతుకుండాగ్నిని పోలి కల్వలు మహా , ద్రవ్యంబులంబొంది యు
ద్ధతిఁ గొన్నాళ్ళకై రిక్తుడౌ వెడఁగు చం , దంబందె నప్పట్టునన్.

చ॥ శ్రతత మయాఖ భూషణుడు , సదృహితుండౌక ప్రక్క లేవఁగా
మతి విడియంబు నూని జిగి , మాసి వడంకునుఁ గ్రుంకె యామిని
పతి యొకవంక యామినియు , బజ్జినె యేగెను సార్వ భాము నా
నతిఁ జరియించు చిన్న సర , నాథుని చందము నొంది యయ్యెడన్.

తే॥ రాక్షస స్త్రీలు రేయి భ , ర్తలను చేరి. పొలయలుక వీడి పుష్ప , య్యలఁ బరుండి
కలల యందును కౌగిలి , కడవకుండి, త్వరితగతి రేయి పోపుట , యెఱుంగరైరి.

తే॥ తెల్లవాజీన నడురేయి , వల్లభులును, తొలఁగిచనఁ దృప్తినొందని , చెయవలపుడు
విరియు కలువలు తేనెను , చెయచ రీతి, చాష్పములు గార్చిరా రేయి , పగలెయగుట.

తే॥ కొందఱు శయ్యలపైఁ దరు, బృందముఁ జుట్టిన ప్రవాళ , విరుధములనన్
గ్రొందలిరు చేతులన్ మగ, లం దగిలిచికొంచు నిద్ర , లం బడి రచటన్.

తే॥ కల్లు కడవల మూగిన , గండుఁదేట్లు, నడికి రేయి వింతగఁ బ్రొద్దు , పొడుచు బెఱుంగ
కుండ నిద్రించె మత్తవే , దండ చయము, త్రాగుబోతుల కరణి ని , ద్రాకులయ్యె.

తే॥ కలఁగుచుండు ప్రోషిత భర్త , కల మొగంబు, వోలె దీపంబు లన్నియు , నోలిమండు
చుండి తెల్లంబు కొఱఁతరే , కుండియు జిగి, తగ్గి వెలవెల వాఱుచు , గగ్గుచుండె.

- తే॥ వేకువను విరసించెడు , విరిదశములు, ప్రొద్దు పుట్టియు విప్పును , పొందకుండె
సెజ్జలందు నిద్రించెడు , చెలుల నేత్ర, పద్మములు వికాసములేక , పరగు పగిది.
- తే॥ పవటియందను నిద్రింపఁ , దివురువారు, కనులఁ దెలువరు గావునఁగకుకుగనులు
చిచ్చమిడని లోధుల యింటి , వీదితలుపు, లెపుడుమూయఁ బడెడు తీరు , నెనసియుండె
- తే॥ ఒక్కరేయి యెల్ల వియోగ , మోర్వరాక, వంత గుండు జక్కవలు రా , వణుని కరుణ
సంతరమున సుఖించు భా , గ్యంబు నొంది, చెఱును వికివడు నరులట్లు , చెలఁగుమండె
- తే॥ నడుమనేర్పడు నాజ్ఞచే , నాడు విడుడు, తొలఁగ వికసింప కుండెడు , తొగలఁజేరి
యకులు గౌరవకార్యముల్ , నలువకుండ, ధనులఁ జేరు గాయకు లట్లు , దైన్యమొందె
- తే॥ అర్కకిరణముల్ రత్న గ , వాడములను, తూటిమేల్కొల్పు నిద్రచే , దూఁగి లేచు
చెలులు జ్ఞానంబుచే నిజ , స్థితి నెఱుంగక, కజచు నజ్ఞలవలె మూర్ఖ , గరిమ నుండ్రె
- తే॥ అసురనేతృ నాజ్ఞాచల , మరయలేక, దినఫలంబులఁ దెలుపు జ్యో , తిష్కనమితి
జాములం దెల్పుకోళ్లు న , జ్ఞానదశను, మలఁగి తమకార్యములఁ దాఱు , మాఱుగుడిచె.
- తే॥ ఇట్లులోక విపర్యయ , మెనయుచుండ, దైత్యవిభుడు రవింగని , తనమనంబు
నిప్పుచేఁ గాల్చుచున్న యీ , నిష్కరుణుడు, చంద్రుడే యగుననిపల్క , సరసవారు.
- తే॥ చంద్రుడితండు గాఁడు ప , చ్చని గుతాల, తేరుగల వేడివెలుఁగగుఁ , దివిరియితఁడు
కాల్చునేగాని చల్లని , కైరవాపు కరణఁ జల్లదనంబును , కాంచఁడవిరి.
- తే॥ కొమ్ములంగల్గు కాటుక , కొండఁబోలు, దైత్యవిభుడు క్రూరుని సూరు , దఱిమివైచి
సాగరధ్వనిఁ దొలఁగించి , సంజవేళ, వెలయుతఁజందురుని వేగ , పిలుపుఁ డనియె.
- తే॥ అశనివంటి పల్కావిని షో , డశకళాప్ర, పూర్వుడగు చంద్రుడప్పుడే , శీర్వుడగుచు
విదియ జాబిలియై మింట , వెలసె; దుష్ట, శాసనంబున నిట్టిదే , జగతియందు.
- తే॥ అసురపతి కాంచియిది బడ , బాగ్నియేమో, ధరణిమోచు శేషుని విష , దంష్ట్రయేమో
కాక నాపైన దొడ్డయ , ల్కను వహించి, సంజయే కత్తిగాని యిట్లు , జరుఁగబోలు.
- తే॥ పాలకడలి మధ్యమున నీ , పద్మవైరి, మొలచినట్టి వేళనె హలా , హలముకంఠ
మందుధరియించు హరుడువీ , దంతకంఠె, గ్రూరవిషమనియేయుంచు , కొనియెఁదలను
- తే॥ అతికరాళ విషంబున్న , యహాలయందు, పెద్దదని పిన్నదని రూప , భేదమేల
పెద్దచంద్రుడేపిన్నయై , పిడుగువోలె, మిడుకు ప్రింగునప్పటికంటె , జెడఁగలేదు.
- తే॥ చాలుమానిసి నన్నిట్లు , చంపువాడు, లోకములఁ గాల్పుఁడంచుఁ బ , ల్కలలుతగునె
ద్యుమణియేమేలు వీనిని , త్రోవుడింక, గుబులుకొను నిరులిష్ట క , న్గొంద మనియె.
- తే॥ అపుడు నర్వంకషంబయి , యంధతమము, సురుడులను గొనివస్తువుల్ , చూడనగుచు
హర్షముల నసంఖ్యాక దీ , పాకులొప్ప, గాఢముగఁగ్రమ్మె దెసల్లెఁ , గానఁబడక.

ఉ॥ అక్షయవస్తు తత్త్వమది . యార్థ్యలచేఁ దగనలకించి య
జ్ఞక్షయ మొంది జ్ఞానమను . చక్షువువిప్పుని గ్రుడ్డివాని దు
ర్లక్షణ నిష్కృపా హృదయ . రంగముకంటె మహాంధకారమే
పక్షమునందు తక్కువని . చక్కగఁగ్రమ్మె ధరాతలంబునన్.

ఉ॥ చీకటియన్ జముండదటు . చెంది జగంబులు నిండి యందుపై
నాకన మంటఁగాఁబెరిగి . యంతట సత్కృపవీడి మ్రుంగ నీ
లోకములెల్ల వ్యర్థముగ . లొగ్గడియై నశించునంచు లోఁ
గై కొనకీటుతోడుగొనఁ . గంత విషంబు హరుండు క్రక్కెనో?

చ॥ హరుఁడు గ్రసించినట్టి హల . హాలము నందిది లొంగియుండునో?
ధరణిని స్వర్గమున్ రసనఁ . దాఁకుచు లేహనముం బొనర్చు భీ
కర విలయాన్ని మెండకొని . కర్కశ రీతి నెదుర్చు చండ దు
ర్గరక్షము మ్రుంగి నల్లనయి . క్రాలినదీ తిమిరంబు చెల్లరే.

చ॥ శరములు నగ్నియుంజొరగఁ . జాలని సాంద్రతమంబు లోన నొం
టరినయి కుండు నా కుఱగ . టన్ బయిమేఘములొప్ప సాటికం
బొరయని విద్రుమంపు లత . పొందిక లే యెడనీరుకాయలం
దిరముగఁ దాల్చి చంద్రుఁగొని . దీపము నా వెలుఁగొందెఁ జూచితే.

చ॥ చతురతఁ బూని చూపుఁ జొరఁ . జాలని చీకటిలోనఁ గుండలాల్
వితముగఁదాల్చి నల్లనగు . వేణికతో నొక చంద్రబింబ మీ
తతిఁ గనవచ్చుచున్నదిది . తన్మయరీతిని గల్గి భ్రాంతియో?
సుతనుఁడు క్రొత్తచందురుడో? . సుందరమీ నవ దృశ్యమేదియో?

చ॥ ఉరమును పూర్తిగా నలమి . యుబ్బు పయోధరముల్ పిఱుండులున్
మురువగు బంధురంబు నడు . ముం గనరావు నిజంబు తక్కుసుం
దర తరుణాంగముల్ గని ము . దంబు గడించితి నిద్దిమెల్లఁగా
గరగరికై న కాంతయయి . గట్టిగ నామది సున్నదే చుమీ.

చ॥ మునుపె నమ స్తోకముల . ముగ్ధులఁ గాంచితి నిట్టి రూపముం
గనివిని యుండలేదు మఱి . గల్గినె యిట్టిది వేటొకండు? క
ల్గిన దని చూపువారెవరు . లేరిట నాచెలియల్ పచించు మా
రుని తురగం బపుష్పమగు . రోపము విక్కువ మామె యీమెయే.

ఉ॥ ఏఁ గొను కామవేదన న . హింపదు దీనిని రోసి తెచ్చె న
న్నీఁగని చెల్లె శూర్పణఖ . యిందొక భేదము సేయఁ బూనునో?

వేగుడు నున్న నాకడకు . వే చనుదెంచిన సుందరాంగిమున్
దాఁ గనినట్టిదేమొః విశ . దంబుగఁ దెల్పున కాఁ దలంచుచున్.

తే॥ పిలుచుకొని రందనుచుఁ ద్వర . విభుఁడు పలుక, నసుర లేగిపిల్చిన యంత . నతనికులవ
దుంపతోఁ ద్రెంపఁబుట్టిన . ధూర్తరాలు, మరునికాఁతతో వచటికి . దెరలి వచ్చె

ఉ॥ కల్లులు నిండు మానసము . కంటె భయంకర రీతిఁ గ్రాలు నా
చెల్లెలిఁ గాంచి దైత్యుల . శేఖరుఁ డీఁదెలఁ బోలి కాటుకన్
సల్లలితంబుగా నిడిన . చక్షులతోడ చుయూరి పోల్కి త్రీ
తల్లజ కానపచ్చునది . ధారణి జాతయో యన్న దైత్యయున్.

కా॥ చెందమ్మిన్ హసించు నేత్రములతోఁ . జెల్వంపుఁ గెమ్మొలితో
నందంతై తగు దీర్ఘ బాహువులతో . హౌసైన కంఠంబుతోఁ
బొందంగోరు విశాలమా నురముతో . బొర్రెన్న నీలాద్రియన్
చందం బొందిన ధన్వి యాతఁడె ఘన . శ్యాముండు రాముండనన్.

మ॥ తరుణి రూపము నాకుఁ గానఁబడఁగాఁ . దన్వంగిఁ నీకేడియో
పురుషాకారము గానవచ్చె ననుచుం . బొంకాడుచున్నావె? య
చ్చెరువయ్యెన్ మనయొద్దనే మనుజు లీ . జిత్తుల్ ప్రసారింతురే?
యురగశ్రేష్ఠుని యొద్దనే యెలుక మా . యోపాయముల్ సాగునే?

చ॥ అనవుడు నుల్కి యామెయను . నన్ను మహిజ పయిం హృదబ్జముం
జొనిపితి వంత మోహమతిఁ . జొక్కితి కాపున నెద్ది గాంచినన్
వలెతగ నీకుఁ గానఁబడు . వైఖరినైజము నీమనంబునం
బనువడు కాంతయే యిపుడు . బ్రాంతిని యెల్లెడఁ బోచు నాపుడున్.

చ॥ చెలియలఁ ముమ్మరంపు వల . చే నని పల్కితి వొప్పుకొంటి నీ
పల రఘువల్లభున్ గనెడు . నగ్గలపుం బనియేమి? యన్న నా
పొలఁతియు వాఁడు నాకు నుదీ . వోవని దుఃఖము గల్గఁ జేయుటన్
మలఁగుదు నాటనుండి యప . మానము నోర్వమిచేఁ గదా యనెన్.

చ॥ నిజమొకదాఁ యటంచు రజ . నీచర నాథుఁడు చూచి నామనో
రుజ కిఁక నేదిచుండు? నను . క్రూరుఁడు మారుఁడు వేచుచున్నవాఁ
డజితుఁడె యన్న కూర్వణ . యన్న! కుమారిలనేల? పోయి భూ
మిజఁ గొని తెచ్చుకొమ్మిటు బ్ర . మింపఁగ నేటికి నంచుఁ బల్కుచున్.

తే॥ వెడల రావణుఁ దొడలెల్ల . నుడికి తెలివి, నందకుండ మూర్ఖును పొంద . నచటివారు
వడఁగి రింకను మనుగడ . వఱుకకరన, మరణమందఁడు నిర్జర . మర్దనుండు.

రావణుడు శశికాంత శిలామంటపంబు చేరుట.

తే॥ చచ్చినాతడు బ్రదికిన , చంద్రమొంది, తెలివినది యందున్నదై , తేయలగని
పితుకు పాలట్లు నీరు ద్ర , వించునట్టి, చంద్రకాంతమండప మొందు , సలుపుఁ డనియె.

తే॥ మయుడుసనుదెంచియా పితా , మహాడుసిగ్గు, పడఁగ నూహించి శిల్పంబు , పరిధవిల్లి
వేయి కంబముల్ నడుమను , వెలయునట్లు, మేటిరత్నమండపము ని , ర్మించె నపుడు.

తే॥ కాలమున కనువయి చంద్ర , కాంతి లేక, చెమ్మగ్రమైడు నెలతాల , చేత మీఁదఁ
గ్రిందఁ గప్పి తెమ్మెర కిటి , కీలనుంచి, యీవిప్రాఁకుల యుద్యాన , మేర్పఱించె.

తే॥ స్వర్ణమణిమయ కాంతుల , జాలువాలు, దీపములు చీకటులఁ దోల , దేవనతుల
నగల కాంతులు ప్రక్కల , సొగసునింప, వచ్చె ననురేంద్రుఁ డమ్మండ , పంబుచూడ.

తే॥ పెక్కుకోట్ల చీకట్లొగి , బేర్చినట్లు, గలిగియున్నను చెలువల , చలువ గలుగు
బహుశరాస్యమధాంకు బిం , బంబు లచట, వెలయు కతన నాచీకట్లు , విరిసిపోయె.

తే॥ షోణి నిల్చిన కల్పక , జ్యోతి రంగ, తరుమహాద్యుతిఁ గేరు ర , త్నముల శోభ
పలఁ జీకటి మానె ది , వాకరుండు, పోయియును రేయి కాదయ్యె , భూరికాంతి.

తే॥ అవయవంబులు వివశత్వ , మండి తన్నె. యటకుఁ గొనివచ్చు చేష్టల , నరయలేక
పూర్వభవ వాంఛ తజ్జన్మ , మునను పడయు, రహిని నూత్నస్థితిం బొందె, రావణుండు,

తే॥ జగముఁజల్లఁజేయఁగఁగోరి , జలధికిదిగు, మొగులుగములపోల్కిందేంట్లు , మునరుచున్న
పసిడి తరువుల చివుకులఁ , బ్రసవములను, పఱచు పానువుపైఁజేరెఁ , బంక్తిముఖఁతు

తే॥ అందు మదనుండు తనకు ద , శాస్యుఁ బట్టి, విందుగాఁబెట్ట నమృతంబు , విధినివెడలి
యసువు లొసఁగు నేరుపరి మం , దానిలుండు, కొమల కొప్పుల విరితావిఁ , గూడివచ్చె

అ॥ కాపురించు నింటఁ , గాలనర్పము చేరు, పగిది వచ్చు మంద , పవనుఁ గాంచి
కోప చండరక్త , మూర్ఛ నేత్రుండయి, సేవకులను పిలిచి , చీదఱగొని.

అ॥ పొంగి కూప జలము , భువనంబులను ముంచి, నట్లు నన్ను పవనుఁ , దలఁచె నిటకు
నేలవచ్చెనాజ్ఞ , నెనయకః వానిని, పట్టి తెండటంచుఁ , బదరి పలికె.

తే॥ వారు వాయుదేవుని గొని , వచ్చునంతఁ , బండ్లు గొలుకు చుటిమి మంద , పవనమునకు
మేలి గుణమేల యీవన , మీరులిట్టి, తగవు నొంది దానిని తిట్టఁ , దగఁజెఁ యనుడు.

తే॥ వాయుదేవుని కోపించి , ఫలములేదు. సీతకృప నొండనేని ప , రేతరాజు
చేరుఁ గానఁ గష్ట విముక్తి , చెప్పఁ గలుగు, ననుఁగుమంత్రులఁబిలుఁడని , యాజ్ఞచేసె.

క॥ వారలు పిలిచిన వెంటనె, వారణములఁ బల్లకీల , వారువములఁ బెక్
దేరుఁ నెక్కి భువిం దివి, వారలు శంకింప వచ్చి , వ్రాలిరి పెలుచఁ.

రావణుడు మార్తించు గాన నేగుట

క॥ పచ్చిన మంత్రులతోఁ దగఁ, జెచ్చెర యోచించి తెలివి , చెడి మారీమం
దచ్చుగఁ దపమొనరించెడు, నచ్చటికి దశాస్యుఁ డరిగి , యతనిం గాంచెన్.

తే॥ పంక్తివదనుడు రాఁగాంచి , భయమువలన, వడఁకి కొంఠుచు నెదురేగి , వానిఁదోడి
తెచ్చి మర్యాద గావించి , తెలివి యతని, వదనమునఁ జూడ్కినిల్పి తాఁ , బలికెనిట్లు

తే॥ కల్పవృక్షంబు నీడను , కాంక్షఁ దిరుగు, నింద్రునకు యమునకు నోట , యెదుగునట్లు
పాలనము సేయు దేవ! యీ , వారికి బేద, కరణి నరుదుగ వచ్చిన , కార్యమేది?

చ॥ అనవుడు రాగఁ దగ్గ యవి , యైనవి ప్రాణముతోడ నుండియుం
బనవెదఁ గీర్తితోఁ బరువు , మానెను వేల్పులఁగాంచి యింక సి
గ్గునఁ దల వంపఁగా వలసె , మోరతరంబగు నింద నేటికిన్
మనుజులవల్ల వచ్చె నిఁక , మానము వోనది యెట్లు చెప్పదున్?

చ॥ బలయుతులైన మానవులు , జాహమువంబున ఖడ్గమూని య
మ్ములుచలు నీడు కోడలికి , ముక్కు పెవుల్ మొదలంటఁ గోసి రి
ట్లమిన నిందకంటె మన , మౌ నపదూలు మతోకండు గల్గినే?
యిలను ప్రసిద్ధమైన మన , యిద్దఱ యన్వయ శీలముల్ చెడన్.

చ॥ ఒక మనుజుండు చేత ధను , పూని రుషా వివరీత చిత్తుడై
యకట! నిశాచరావళుల , యాయువు ఘ్రుంగి ఖరాదులన్ సుర
ప్రకర జయేందిరా కచభ , రంబు గ్రహించిన యా నరాదులన్
గకవిక చేసి చంపె ననఁ , గా మన జన్మము లేలకాల్పనే?

త॥ కాఁక యడంప లేక మది , గాసిలి దూపిలుచున్న నేను నా
కాఁక యడంగ నీచులను , గ్రచ్చఱఁ జంపఁగ సాటికామి య
ట్లూఁకువ సేయకుంటిఁ దమ , యొద్ద వసించు మదంతి మిన్నఁ గొం
చాఁక నడంచి నిందను న , యంబునఁ ద్రోవఁ దలంచి వచ్చితిన్.

చ॥ అని దనుజేంద్రుఁడొడఁ గొడు , పగ్గిని గాల్చి దిశన్ శ్రవంబులం
జొవిపిన యట్లుగాఁగ మది , స్రుక్కి యిసీ యని యాశ దొడ్డదే
యని విలయంబు తప్పదని , హావడిరా యని యొటలేక యి
ట్లని వచియించె నాతఁడు న , యంబున మేను మనంబు కంపింన్.

త॥ అయువు నొల్లవేమి? మతి , సక్కట పంకము నందు ద్రొక్కితే?
యీ యపవార్గ మిట్లు వడి , నెవ్వరు నీకను కూలశత్రులై
తీయని పల్కలం గఱపి , తీర్చిరి? నీ తలవ్రాతయే చుమీ
వేయన నేల? యేను బలు , వీటిడి నైనను మేలు సెప్పెదన్.

ఉ॥ త్రెంచిన చేతులం దలలఁ , ద్రిక్కటి చేతుల నందికొంచు హా
మాంచిత కుండమందిడి యు , మాధిపుఁగూర్చి యనేకవత్సరాల్
కొంచక నిద్ర యోగిరము , గోరక చేసి తపంబు సంపదం
గాంచితి లోకవింద గొని , కాంచగ శక్యమె యిట్టి సంపదల్:

ఉ॥ పాపగుణంబుచేనఁ మటి , పాపనమైన గుణంబుచేతనఁ
యీపగిదిం దపంబు ఫలి , యింప ను సంపద నీవు పొందుటల్:
కోపము మాని పలుక్కు మిది , క్రూరగుణంబున నొంది తేమి: యి
ప్రేపునఁ గీడు చేసికొని , యెల్ల నశింపఁ దలంపు గొంటివే:

చ॥ దుడుకున మిత్రరాజ్యమును , దొడ్డ యొనర్చిన, ధర్మ మార్గముల్
చెడ వలపక్షముని సభ , చేసిన, మోసముతో గృహస్థులన్
గొడవల నొంచి తత్కుసుమ , కోమలలం జెఱ గొన్న, ధర్మమే
మడియఁగఁ జేయు; నెవ్వరిల , మాడక నిల్చిరి దుష్ట వ ర్తనుల్:

ఉ॥ నాక విభుం డహల్య వల , నం బదరాని యసహ్య దేహముం
జేకొనె నింద్రుఁ బోలిన వ్ర , సిద్ధు లిఁకెందఱొ కామపీడచేఁ
గైకొనినారు చేటులు ని , కంబుగ లక్ష్మిని పోలి యెందఱో
నీకు సతుల్ గలారు వగ , నెక్కొన నీమతి మాసె నేమనన్:

ఉ॥ కొదవి పూనికేని చెడు , కావలమున్ గడు దూఱు గాక వే
తేదీయుఁ గాంచలేవ యెల , యించి ఫలంబును పొందికేనియున్
పాదుల కాప సన్నిభ పృ , షత్కములన్ రఘురామ భూవరుం
డే దమియించు నీదయన , యిద్ద బలంబు కులంబు సర్వమున్.

ఉ॥ నీదగు సేనకంటెఁ గడు , నేర్పున లావున మేటి యంచు సం
పాదితకీర్తి మోచిన య , వారణ సైన్యము లోడ నా ఖరున్
మేదినిఁగూర్చె నొక్కఁడె ని , మేషము లోన. సమస్తదైత్యులన్
మోదముతో వధింప మదిఁ , బూనిన వాడది నీ వెఱుంగవో:

ఉ॥ రావణఁ నీయనుంగుల వి , రాధునకంటెను శూరుఁడున్నె వాఁ
డేవగ రామ బాణ హతి , నీల్గె నెఱుంగవె: యింక నే విధిం
బోవఁగ పచ్చ నంచు వదిఁ , బ్రుంగుచు నుఁడుఁ జెడంగనేల: నే
వే విధముల్ వచించినను , నీనుల కెక్కడిదేమి తెల్వయో:

చ॥ మడిసిరి నిన్నుమించిన స , మానులు దైత్యులు చావఁగోరి చే
సెడి పనిచేయఁ బూనకుము , చేసిన నాయువు మాయ బ్రహ్మ:

పుడమి మతెంద్రతెంద్రతో ప్ర • పూర్ణ బలంబున నేలినారు పెన్
దుడుకులు చే భూస్థలిని • త్రుంగని వారలఁ బిల్కమొక్కరిన్.

కా॥ తమ్ముడైన సుబాహువున్ జనని దో • ర్దండ ప్రభావుండు నా
కమ్ముం గూర్చినదాది దైత్యబలముల్ • గగోలుగా వారి నా
మమ్ము ల్విన్నపుడెల్ల నామనము కం • పంబొందుఁ గాఁబట్టియే
నిమ్మార్గంబునఁ గుందుచుండు దనుజా • ధీశాః పరీక్షించితే

తే॥ భువిఁ జరాచరములు నిల్క • పొందవనుచు, నిజము దెలిసితి మసురేంద్ర! నీవు దుష్ట
చేష్టలను మాని యున్నట్టి • శ్రేష్ఠమైన, సంపదలఁ బొందునామాట • చక్కవినుము

మ॥ అన దైత్యేంద్రుఁడు శంభుఁ దారగిరి లీ • లాంకంబుగా నొక్కచే
మొనయం దాల్చిన నాబలంబు చులుకం • బోనాడుచున్ మర్త్యునొ
క్కనీ నాముందట గొప్పవాఁడనుచు వీఁ • కం బిల్కచున్నాఁడవాః
యనుచున్ భూకుటి భీకరంబుగను మా • యావిన విలోకించుచు॥

చ॥ నడచిన కార్యమింతయు మ • నంబున నెంచవు నామనస్థితిన్
బెడిసి పడంగఁ దిట్టితివి • వీకునఁ జెల్లెలి ముక్కుగోయు నా
దుడుకరుల న్నుతించితివి • దోసము నొందని వారలంచు నీ
బుడి బుడి మాటలన్ సయిపఁ • బోలునొకో మఱినివ చెప్పుమాః

మారీచుఁడు రావణునకు నీతి కటపుట

ఉ॥ అని లంకేకుఁడు కోపియై పలుకు ప • ల్కాలింఁడి మారీచుఁ డిం
కను తాఁబల్కిన మండి దూఁకునని య • ల్కంబోక తానిట్లనున్
నను కోపింపఁగ లేదు నిన్నును భవ • న్నందన్ • భవద్వంశమున్
ఘన కోపంబునఁ బ్రుంగఁ జూచితి వపా • ఖ్యం దాల్తువే నీతలన్.

ఉ॥ ఎక్కిడుమన్న భార్గవుని • యేదెఱఁ గ్రుంగఁగఁ వంచుశైలముం
బెక్కువ రాట్నభన్ వితిచి • పేర్చిన శైలము నెంచి చూడ నీ
వెక్కిటి నెత్తినట్టి పర • మేశ్వరు శైలమె? మేరు శైలమే?
మిక్కిలి యాకసం దొరయ • మీటిన వింధ్యమె? నీవ చెప్పుమాః.

ఉ॥ కావున రాముసత్త్వమును • కాంచి వచించిన నా నయోక్తులన్
వీనులఁ జొన్నపున్ జెడెదు • వీరవరేణ్యుఁడు కేలఁ జాపము॥
బూనక మున్నె ప్రాణములు • పోవుట నిక్కము మూర్ఖబుద్ధిచే
జానకీఁ గాంతఁగాఁ దలఁతు • జానుగ రాక్షస పాప రూపమౌ.

ఉ॥ చుట్టలతోడ సంయమని • జొచ్చుట నికకర్కవమంచుఁ దప్పెటం
గట్టిన రీతి గుండియలు • గోడుగఁ బాడుగఁ గొట్టుకొంట నీ

పట్టునఁ గానవేదిః విష . పానముచేపెడు వారిఁ గాంచి య
పట్టున నున్న వారదియు . భావ్యమెయంచు వచింపఁ బోలునే.

ఉ॥ భూపకుమారకుం బ్రియము . పొందునఁ గౌళిక మౌవి మెచ్చి నా
గోపముమైన దివ్య విళి . భోతగ్గర మిచ్చెఁ దదత్రుజాలముల్
లోపము లేని కోపమున . లోఁగొనఁ జాలు క్షణంబులోన న
ప్రోపరిలోకిముల్ మహిమ . నున్నతి నొందిన యా త్రిమూర్తులన్.

చ॥ ఆమిత బలంబునం జయము . నందిన యర్జును వేయి చేతులన్
సమితివి త్రుంచి మాలిచిన . క్షత్రియ భీకరు జామదగ్నుఁ డా
పమును జగంబు జే యనఁగ . వంచిన రాము నమోమహాహూ న
త్వము మన చేతులం గలదె . తత్త్వమెఱుంగక మాటలాడెదే.

ఉ॥ కామవిషంబు దేహమును . గాసిలఁజేయఁగ బుద్ధిమాలి నీ
వీమెయి దుష్టవాక్కువచి . యించితి చేటును దెచ్చు నాయనా
మామను నీకులంబునకు . మాన్యతఁ గూర్చెడువాడ నీతలం
పోమక యడ్డు పక్కెనని . యుగ్రత నొందక వీడు మీపనిన్.

ఉ॥ నీచపథంబు మాను రము . నేతృబలంబు దలంపుమన్న మా
రీచుఁ దిరస్కరించి వల . రెక్కొను రావణుఁ డిట్లు పల్కునో
యీః చతురాగ్రగణ్యః జన . యిత్రి వధించిన మానిసీనికిన్
ఛోచితరీతి జంకు విను . శూరుఁడవంచుఁ దలంపఁ జెల్లనే.

ఉ॥ దిక్కరు లొగ్గి డాఁగికొన . దివ్యులు వేల్కడఁ దక్కి పాటి తో
స్రుక్కఁగ ధూమధామముగ . జమ్మలు చుట్ట దివంబుఁ గాల్చి పే
రుక్కున ముజ్జగంబుల మ . హోన్నతి నాజ్ఞలఁ జెల్లనిచ్చునే
నెక్కడఁ తుచ్చులౌ మనుజు . లెక్కడఁ నన్నుజయించు లేడనో.

చ॥ త్రిజగము లందు నన్నెదురు . ధీరులు లేరటు గల్గిరేని నా
భుజముల తీఁటవో నడుతు . మోదము దీనికి మించి కల్గినే
గుజగుజ పోక నాముదల . గూర్చెడు మంత్రుల ధర్మపద్ధతుల్
విజముగ దాటిపోవుటయు . నీతియో చెప్పిన యట్లు చేయవో.

ఉ॥ త్రోసి తొలంగి పోయినను . ద్రోవక నీశర ముత్తరించి నా
యాసను నేనె పూర్తిగ ర . యంబునఁ గాంచెదఁ గా మాన మ
న్నాన వహించి కేవి బదు . లాడక ప్రాణము గోలుపోక యు
ల్లాసముతోడ నాదగు త . లంపు ఫలింపఁగ నిల్వమామనన్.

చ॥ కరగిన రాగిపైఁ జిలుకు . కంబుకణంబన స్రుక్తిక్రంగిఁ బ.
 క్కరియగు తాటకేయుఁ దెద . గర్వము నిండిన వారునాశముం
 దొరయుట నిక్కువంబు తమ . పొందఁగఁ గోరిన కార్యమెల్ల నా
 గరువము చేతనే ఫలము . గాంచెద మంచుఁ దలంచు రిమ్ముగన్.

ఉ॥ నీవని చూచియే నివట . నిక్కపు సంతతి చెప్పఁ బూనితన్
 నానని గాంచి యే భయము . నం బడి పల్కఁగ లేదు నాశమే
 చేపడువేళ మంచియును . చెడ్డఁగఁ దోచుట నిక్కమల్ప బు
 ద్దీః పనియేమి సత్వరమ . తెల్పుమ యంచు వచింప నుబ్బినన్.

చ॥ కవుఁగిలి గొంచు రావణుడు . కాక తొలంగఁగ నోయి మామః నేఁ
 దివిరి యనంగు నత్తమునఁ . ద్రెళ్లుటకంటెమ రాము తూపుచే
 భువిఁ బడుటెన్న భావ్యమని . పూనితి మందసమీర వైరమున్
 దవిలిచి నట్టి సీతను ము . దంబుగ నాకు నొసంగుమా యనన్.

తే॥ సిగ్గు చెడఁగఁ దపోవని . జేరి మున్ను . రామ దివ్యాత్మవితతిచే . రాక్షసులును
 పోదరుఁడు చావ భయమున . సురిగి పాటి . వచ్చినట్టి నేనిప్పుడే . పనియొనర్తు.

చ॥ అని మరణంబు నోటమియు . నప్పుడ పొందిన యట్లు తాటకా
 తనయుఁడు పల్క రావణుడు . తత్తట నిట్లనుఁ జింతయేల? నీ
 జననిని చంపు దుర్జనుని . చంపఁగ నాయిత మైతి మేటి వం
 చనమున సీతఁగైకొనుటె . సమ్మత మిప్పటికార్యమౌ ననన్.

చ॥ పెనుకను పోవుచేమి? బల . వీరుని రాముని సుందరిం దురం
 బున విజయంబు నంది కొను . పోడిమి మెచ్చగుఁ గాక వంచనఁ
 గొనుటది యెల్లిదంబుగద . ఘోరరణంబున నీ పరాక్రమం
 బును వెలయింపుమా యశము . భూమిని సింపుమ యన్న నవ్వచున్.

తే॥ వారల జయించ సేనలు . పలయునేమి? ప్రణాతచంద్రహాసముచాలు . వారుమడియఁ
 దెజవయునుచచ్చుఁగాన నా . తెలుఁగువీడి . మాయఁగైకొందమనిదైత్య . మల్లుడనుడు

మ॥ ఇనవంశోత్తము చారఁ దాఁకుటకు ము . నేనే వీని మూర్ఖంబు లా
 తని బాణంబులఁ ద్రెవ్వకున్నె? యనునా . తత్త్వంబు యోచింప నా
 కును తద్భూమికి నేగి క్రమ్మటెడు ల . గ్గుం గల్గునో? కల్గదో?
 ఘనమౌ నావిధి యెట్టిదో? యనుచుదాఁ . గర్తవ్య మూహించుచున్.

మారీచుండు మాయా కురంగమై చనుట

తే॥ అజ్ఞయేమని మారీచు . డడుగ దైత్య . విభుఁడు బంగారు జింకవై . వెడలి సీత
 యాన పడఁ జేయుమని పల్క . నతఁడు వోయె . వింశతిభుజుండు వెడలెను . వేలుత్రోవ.

తే॥ మునుపు రామబాణబలంబు , గనుటవలనఁ , దానుగాఁగాక ప్రభుని ప్రో , త్సాహమునను
జింకరూపొంది సోపఁద , చ్చిత్త వృత్తి, యెట్టులున్నో, యూహించియు , నెఱుఁగుటరిది

క॥ కల బంధువులను చావం, గల వీరులఁ దలఁచి కొంకి , కళవళపడుచున్
మిలు విషజలములఁదెరలెడు, లలిఁదెరలుచు మేనుపడఁక , లావటీ క్రుంగున్.

తే॥ మునిమృఖంబును చెఱుపంగఁ , బోవునాటి, నుండిశోకించి నిలుకడ , నొందలేక
మూఁడవ తడవ మరణింపఁ , బూనిరాముఁ, జేరే సింగంపుగుహ దంతి , చేరునట్లు.

క॥ మెఱపులు భువిదివి: దోపఁగఁ, జొని నభిమానంబులేని , భూరిమయంబొ
హరిజాకృతిఁ గొనిసేతా, హరిజాక్షి చరించుతావు , నరయుచుఁబోయెన్.

తే॥ జింకలను గన్నవారలు , జింకకంటి, నరయుబంగరు జింకసొ , రరసి యెడఁద
లంటులేని వేశ్యల చూపు , లనెడివలలఁ, బడినవడువునఁబడజింక , వచ్చెనటకు.

తే॥ అసదు లే నడు మల్లల , నాడుచుండ, శ్రమను నడచుచు మృదుల హ , స్తంబులనెడు
కోయఁబడని వుష్మములతోఁ , గుసుమచయము, గోయుచుండెజానకి యటఁ , గూర్మితోడ

తే॥ తలఁపఁ దరమయ్యుఁగాని చం , దంపురూపు, చెన్నఁటులు నిద్రలోఁగాంచిరన్న పగిదిఁ
నెన్నరాని దుఃఖములొంద , నున్న సీత, గాంచె నచ్చెరువంది బం , గారు జింక.

మ॥ దశకంఠండును వాసి జీవితము ను , ద్యద్భోగ భాగ్యంబులున్
నశియింపం దఱియొట ధర్మము ప్రస , న్నత్యంబు కా నుండుటన్
విశదప్రేక్షణ సీత మున్నెపుడుఁ బ్రి , థిష్ఠిం గానకున్నట్టి రూ
పశరీరంబుల నొప్పు జింకను మదిన్ , వాంఛించెఁ దా జేరియై.

క॥ తరళాక్షి ముదురుటానను, హరిజంబును పట్టి యాయ , నడిగెద ననుచుం
ద్వరపడి పూవులు చిందఁగఁ, బరువున రాఘవుని కడకు , వచ్చి నయముమై.

తే॥ కాళ్లు చెవులును మాజీక్య , కాంతి గలిగి, మేను బంగరు చాయయై , మెఱుఁగుచేత
గగనము వెలుంగఁ జేసెడి , సొగసు గులుకు, లేడిగలదు కాంతురు రండు , లీలననఁగ.

క॥ సీత యిటుపలుక నది యే, జాతిది యటువంటిలేడి , జగమునఁ గృతజ్ఞ
బ్రాతి యని తలఁపకెంతయు, నేతేరఁ దలంచె రాఘుఁ , డెంతి పిలుందన్

అ॥ సీతయాస గొనిన , చేష్టచే నాజింక, యెల్లబోఁటి గామి , యెఱుఁగకుండ
వెడలఁ దలఁచుచున్న , విమలాత్మ రాముని, లక్షణంబుగాంచి , లక్ష్యబుండు.

లక్ష్మణుఁ డది రాక్షస మాయ యనుట

క॥ కరచరణంబులు వాలము, నరుదగు రత్నములఁబోలి , హైహంగంబొ
హరిజంబు గలదె ధరణిని, సురవైరుల మాయయనుచుఁ , జూచెద ననుచున్.

క॥ రాముండిట్లను లక్ష్యజాః, భూమిని పలుకోట్లరూప • ములు పలుతీరుల్
నేమమున సకలమెఱుంగఁగ, లేమిటు లననేల? వింత • లేదనఁదగునే?

తే॥ ఏమితలఁచి తొకేరీతి • నెనయుచుండు, నవయవంబుల సూటిగా • నరయుదేని
సూక్ష్మభేదముల్ దెలియుట • చూడలేవే, యేడ్చుపైఁడిహంసలుపుట్టు • చెఱుఁగవేమి?

తే॥ లెక్కలేని ప్రాణులలోన • నొక్కతీరు, నొక్కయంతంబు లేదను • చుండు నంత
మీరు మాటాడుచుండ బం • గారు జింక, దూరమేగునో యని సీత • తొట్రుపడియె.

చ॥ అటువలెఁ దత్తటిల్లు జన • కాత్మజ చిత్తమెఱింగి రాముఁడం
తటఁగుటిలాలకాః పదము • తక్కక కాంతమ యంచు నేగ సం
కటమున లక్ష్యణుండు వెను • కం జన దాటఁగ రాని దయ్యమై
తటుకున వచ్చి యెఱ్ఱెరుట • దంభముతోఁ గనుపట్టె లేటియన్.

ఉ॥ తమ్మునె కాంచు జింకఁ గని • శామరసాక్షిరొః ఓనిఁ జూడఁ జి
త్తమ్మున నేమియుం బయి • దాకొన దియ్యది మంచిదే యనెన్
వమ్మగు నేమి? దేవతల • ప్రార్థనముల్ సుకృతమ్ము శేష త
ల్పమ్మున వీడి యీధరణి • భారము దీర్చుఁ దలంచి వచ్చుటల్.

ఉ॥ దీనిని చూడు వత్స! యిది • దేనిని పోలును? ధాత్రి సాటియే
గానము ముత్తెమట్లు రద • కాంతులు గ్రమ్మును శాద్వలంబుపై
నానెడు నల్క మించు దొర • యం దగు దేహము మేలి హేమముం
బోనిది మచ్చలెన్నఁ గవి • పుత్తుని జోతి నధఃఃరించెడిన్.

ఉ॥ ఈ హరిణంబుఁ దేటి కను • నింతులకున్ మగవారి కింత సం
దేహము లేక డెందములు • దీనివయిం జొరఁ బాఱుకుండునే?
యీహులు లేచుచున్ మిడుత • లేవున దీపముఁ జేరు పోలికన్
దోహలమందుచున్ వడిగ • దొర్లుచుఁ బోవుచునుంటఁ జూచి కే?

అ॥ అన్నయట్లు పలుక • నాజింకఁ గని యిది, మంచిగావటంచు • మదినెఱింగి
తమ్ముడనియె దీనఁ • దనరు ఫలంబేమి? మరలి చనుట యింక • మంచిదనుచు.

ఉ॥ లక్ష్యణుండిట్లు పల్కు శుభ • లక్షణ, లక్షిత సేత, యీలన
ల్లక్ష్యము లొప్పు లేడిఁ బది • లంబుగఁ బట్టి యొసంగఁ జూప జి
త్పక్ష్యలై న సోదరుల • భావము లూర నయోధ్య కేగి యో
సూక్ష్మముఁ విరామముల • సొంపుగ నాడుకొనంగ నిమ్మగున్

చ॥ అసపుడు నట్లె తెత్తు నను • నంత వివక్షణ దక్షఃఁడైన ల
క్ష్యణుఁడు వచించు నార్య! యది • కర్చుర మాయ దూక్తులైన యా

దనుజులు ధర్మపద్ధతిని , తప్పి చరింతురు వారి మాయలం
దున నిదియొక్కటౌ ననుచు , దుట్టతుదం దెలియం గలారనన్.

ఉ॥ తమ్మున కన్న యిట్టులను , దైత్యుల మాయయే యైన మేలె యొ
క్కమ్మునఁ గూల్చి వచ్చెద ర , యమ్మునఁ బట్టిన ధర్మముఁ ఫలం
బిమ్ముగఁ గాంచు నిక్కమగు , నేణమయేని గ్రహించితెత్తు రెం
టమ్మున కేమియుం జెడుగు , డాయదు నీవ తలంపుమా యనన్.

ఉ॥ దీనిని మున్నగాఁ బనిపి , దీని పిఱుంచన నిల్చువారలే
వైనము వారలో? మఱియు , వారల మోసములెట్టివో? యిటుల్
దీనిని పంప నేలొకా? మ , దిం దలపోయ నశక్తమయ్యె దు
ర్మానులు రోయు వేఁట కొల , మాత్రమ కాదగదాట్ల నిచ్చునాన్.

చ॥ దనుజులు వైరులంచు బహు , ధర్మవిదూరులె యంచు మాయలం
బనుపడు వారలంచుఁ దగఁ , బిల్కుచుఁ బూను వ్రతంబు వీడఁగా
జనములు నవ్వరేమి? యిటు , జంకుట త్వత్కుల ధర్మమేమి? యె
ట్లును బలు మంచిదే యగు వి , లోలత యేలని రాముఁ డాడఁగన్.

ఉ॥ దానిన కార్యముల్ తగ నె , డంద విచారణచేసి చేత యు
ద్ధాసిత రీతిఁ గ్రాలు రము , వర్య! మృగంబు పిఱుంద నెట్టి రా
కాసులు నున్న మచ్చర వి , ముర్ఖణ వారల యుక్కడంతు నా
శ్వాసము చెందుఁ డీ రది ని , జంబగు లేడియయేని తెచ్చెనన్

మ॥ అని సౌమిత్రి వచించుచుండ నమృతం , బంగారఁగా నొల్కు ప
ల్కున ముద్దై తగు చిల్కెవోలె వదరెం , గొంచించుచున్ సీత యి
ట్లనుమానించుచుఁ బట్టి యాయరు గదా , యంచుక విమోదంబుతోఁ
గనులన్ ముత్తెము లట్లు బాష్పకణముల్ , గ్రమ్మన్ చెనన్ గ్రమ్మతెకా.

రాముఁడు మాయా హరిణము వెంట నంటుట.

చ॥ చనవు మెయిం గనల్గొనుచు , సాగిన జానకిఁ గాంచి రాజువుం
డను ననుజా! కురంగమివు , డయ్యలివేణికి నేనె నెవ్వడిం
గొని చనుదెంతు నిచ్చటనె , కూరిమితో సతిఁ గాచియుండు మం
చు నిశిత బాణముల్ ధనువు , సొంపుగఁ దాల్చినెన్ వడిన్ వడిన్.

తే॥ మున్ను వేల్చి జెలుపవచ్చు , మువ్వరందు , తప్పిపోయిన , బాడని తలఁతు వీని
మొగిని గమనింపు మని కేలు , మోడ్చి పలికి, లక్షణుఁడు పక్షకాల వె , ల్పలినె నిల్పె.

తే॥ అరసి లక్ష్మణుఁ డనుమాట , నాదరమునఁ, గొనక జానకి కైకొన్న , కోపమునకు
మందహాసంబు గొని మటు , మాయజింకఁ, వెంబడించెను సుందర , వీరవరుఁడు

ఉ॥ నేలను నిల్చుఁ జింక మెడ , నిక్కుఁ జివుక్కున దాటు నింగికిన్
లీలను నేలఁ ద్రవ్వు ఖర , లించిన తీరున దూఁకు డాయుఁ బెన్
గాలి మనంబు వేగిరము , గాఁ జను రీతికిఁ గ్రొత్తమార్గ ము
వ్వేళను నేర్పుఁ బాదిములు , పేరురముం దగులంగఁ బర్విడున్.

ఉ॥ చాచుచు నెత్తి యీచువన , జాలముఁ గొల్పిన పాదసత్త్వమున్
బాచి వచింప వేతొక య , పూర్వభగోళము గల్గినేమిఁ కా
నేచఁగ నేగినంత వడి , నేగెను జింకయు నింతమాత్ర మే
తోచును నాటి వేగమున , తోరము దెల్పు నశక్యమేరికిన్.

తే॥ కొండలెక్కు మేఘంబులఁ , గ్రుంకువెంటఁ, జేర దూరమేగును తామ , సింప దాయు
నిలిచి యున్నట్టై కనఁబడి , తొలగిపోవు, పైడి యాస వేళ్ళల మని , పాటు నట్లు.

చ॥ తొడఁగిన దొక్కుటై తుదిని , దోచిన దొక్కటి యయ్యె మున్నె త
మ్ముఁడు తలపోసినట్టి కలఁ, పుల్ తగ నామదిఁ దోచియున్న ని
క్కడ కిటురాను వట్టిశ్రమఁ , గర్భుర మాయలఁ జిక్కి పొందితిన్
దడయఁగ నేతాకో సదమ , దం బొనరించుట మేలు చూడఁగన్.

తే॥ వీఁడు మాయావి చేడడు , వాఁడు వాడు, చెండులే కార్యమనుచు నం , సిద్ధుడైన
రాము మడినెఱిగిన వాడు , రయముమీఱ, మాయ నెగిరెను నింగిని , మఱుఁగుపడఁగ

తే॥ రాముఁడాక్షామందె చ , క్రంబు రహి న, మోఘశరమొందు వంధించి , మోసగాడు
పోవుచోటికి వెంటాడి , పొరిగొనుచుని, నారి తెగ దీసి కఱపె న, న్నారసంబు,

తే॥ ఆ శరంబు మాయావి తొ , ప్పుంటఁ దాకెఁ, దాకి నంత నోరు దెఱచి , దళదిశలను
దాటివన లక్ష్మణాః, యంచుఁ, దద్ద యటచి, ప్రాణములుపిడి మారీచుఁ, దవనిఁగూలె

తే॥ నిక్కువపు రూపమునసోఁకు , నిల్లఁగాంచి, తమ్ముడలఁచియాతఁడు జాణ , తారకముగ
వెంట వచ్చునతఁడు ప్రోడ,వేయునేల , ప్రాణసముఁడు నేర్పరి యని , హర్ష మొందె.

తే॥ దిక్కులదరంగ నటచుఁ, దీచి కూలు, నీచు దేహంబు నచ్చట , నిలిచిచూచి
మున్ను కొశిక యాగంబు , పూనిచెఱుప, నరుగుదెంచు మారీచుఁడే , యని యెఱింగె

తే॥ శరముతొమ్ముననాటఁగ , శ్రమమునొంది, మడియుచోదైత్యుఁడొనరించు , మాయ య
నాడు కంఠంబుతో లక్ష్మ , జాయటంచుఁ, బిలిచె నదివిని మైథిలి , కలఁగునేమో.

చ॥ పిలుపు నిజంబు కాదనుచు , వీటిఁడి దైత్యుఁడు పల్కెనంచు మున్
దెలివిని నాకు హెచ్చరిక , దెల్పిన తమ్ముడెఱింగి తెల్పుగా

నలమట వీడి సీత హృద , యంబున నూటల చెందు నంచుఁ దాఁ
దెలిసి యొకింత నెమ్మది గ , దించె మదిన్ రఘరాముఁ డయ్యెడన్.

ఉ॥ చావఁదలంచి వచ్చిన నీ , శాచరుఁ డీతఁడు గాఁడు మధళా
రావము వోలెఁ గూసిన వి , రావము నందు తలంచిమాడ న్
రావహ మొండుఁ గల్గ నది , యారట పెట్టక మున్నె వెన్కెకుం
బోవుట మంచిదంచుఁ దల , పోసి బిరానఁ జనంగఁ గ్రమ్మెత్న్.

8. జటాయు మోక్షణ పటలము. (225)

తే॥ రాముఁడట్లు మారీచుని , నామ మడచి, వడిగ వచ్చుచు నుండంగఁ , బర్ర కాల
నున్న సీత యా దీనంపు , టులివు విన్న, యంత దిగులునఁ గళవళ , మందె మదిని.

తే॥ పరభృతంబు వృక్షము నుండి , పదరి జాటి, పడిన వడువునఁ బుడమిని , పడుచురేచి
కడుపు చెయివెట్టి కలఁచిన , కరణిగాఁగ, విభ్రమము నొంది విలపించె , వివిధగతుల

తే॥ ఏల యజ్ఞానమునఁ బట్టి , యిమ్మటంచుఁ, గోరి యీ జీవితము చెడఁ , గొట్టికొంటి
నేదిగతి, ముందు వెన్కెల , నెఱుఁగనైతి, యేమి చెడుగుల దుర్విది , యేచఁగలదో,

లక్ష్మణుఁడు సీతకు ధైర్యపాక్కులాడుట.

తే॥ వత్స! లక్ష్మణా! నద్గుణ , వార్ధియైన, యన్న రాక్షసమాయచే , నలుగుల పడి
పృథివిఁ దూలె ననుచు సీవు , వినియు నింక, నిచటనే నిలుచుంటివా , యెడఁదఁగొనక

తే॥ అనుడు లక్ష్మణుఁ డిట్లను , నమ్మ! యీజ, గమున రాముని కంటెను , కడిమియందు
మించు కూరు లున్నారని , యెంచఁదగునె, ఆఁడుఁడనమున నరయ కి , ట్లంటి గాక.

క॥ జలధులు నిఖిల జగంబులు, కులకైలము లొక్కటగుచు , మోరరణంబున్
జలిపిన రాఘవు బలముం, జలియింపం జేయఁ గలవె , చింతింపు మెడన్.

క॥ పుడమియు జలమును వహ్నియుఁ, గడఁచు రాఘవుఁడు కినిసి , కాంచెనయేనిన్
పొడియై సీతై పోవవె? తడఁబడి యెవ్వనిగ సతని , చలఁచితో తెలియున్.

తే॥ రక్కసునకోడి కప్పించి , రామదేవుఁ, డిట్లు పిలుచునె? పిలిచెనే , నెల్లజగము
లటై నిలువునఁ గూలవె? యఖిల జీవు, లింతకే మండి మాఁడి ల , యింప కున్నె?

క॥ పలుమాట లేల? దివి భువి, గలవారు నుతించు గళక , కంతు ధనువు ము
క్కలుగా విడిచిన శ్యామల, జలద నిభు నెదుర్చువారు , జగములఁ గలరే?

క॥ పడియే నొవ్వియుఁ బొరయఁడు, హతుఁడగుట? త్రిభువనంబు , లడఁగవు రవియున్
గతిదస్పఁ డుదధి యింకదు, మతిమాలిన చింత నొంది , మఱుఁగం దగునె?

తే॥ ధర్మమున్నది దివ్యులు , తనియఁగలరు, వచ్చు రాముఁడు వైళంబి , వంత వలదు
చచ్చనపుడు రక్కసుఁడట్లు , చావుకేక, వైచెనదివిని విద్రాంతి , పడకు తల్లి;

తే॥ అనుడు మిక్కిలి కోపంబు , నడలు మనము, చంపి నంతటి వేదన , చండ దృష్టి
గలుగు సీత నీ విచ్చట , నిలిచి యుంట, వీతిమంతము గాదని , నెట్టనాడి.

చ॥ ఒడపతి మైత్రి గూర్చికొను , నుత్తము లక్కట ప్రాణమైన దాఁ
పక యిరువారు చేవచెడి , ప్రార్థన చేసిన యన్న కోరికం
గొలిచి చేయు తమ్ముడికఁ , గల్గినె నీవలెఁ దిక్కులేదు నా
యకుని తలంచుచుకా విడుతు , నగ్నిని జీవము లిప్పుడే వడికా.

మ॥ అని చెందమ్మి వనమ్ముకై వెదకు చ , క్రాంగిం బలెం గిన్నమై
మన ధూమావృత దావ వహ్ని వెదకం , గాంతరముం గూర్చి యే
గిన వైదేహిక నడు వచ్చి వినతిం , గేల్మోడ్చి యోతల్లిరో;
నను మన్నింపు చలంబు వీడుమని దై , న్యం బంది తా నిట్లనుకా

లక్ష్మణుఁడు రాముని కడకేగుట

చ॥ మరణము నొందనేల; యను , మానము మానుము నీ ప్రతిజ్ఞకున్
వెఱుకు మఱేమియుం బలుక , వెక్కనముం ద్యజియించి యిందెయే
మఱక వసింపుమమ్మ బలు , మాయవిదిం గెలువం గలారమే;
యిరవున నిల్చు సేవకుఁడ , నేగుచునుంటిఁ గలంక వీడుమా.

తే॥ అదను గని యాపదలు వచ్చు , నమ్మ; మీరు, ప్రభునియాజ్ఞ నాక్షేపించి , పలుకుచుండ
వెనుక నూయి ముందుగ గోయి , విధమునొంది, మదిఁదపించెదననియేగె , ముదలనొంది

చ॥ నిలిచితి నేని యాయమయు , నిప్పున దూఁకక మానదంచు నె
వెలలితినేని రక్షణము , వీడ మహాపద చెందు నంచుఁ జం
చలుఁ డయి కార్యమేది యని , చానల పల్కుల కుల్కి యిట్లు రాఁ
దలఁచుట పాడియే యనఁ బ , దంపడి యేమని యందు నన్నకున్ .

ఉ॥ పాడి దలంతు నేని యది , భావ్యము భవ్యముగాని, యీమె యె
గ్గాడి మరించు దీనిఁ గను , లారఁగఁ గాంచుట కంటెఁ గర్మచే
నాడికఁ బుట్టి కొందలము , నడెడు వెంగలి యే మఱేమియుం
జూడక యిచ్చటున్ వదలి , సూటిగ నేగుటె చాల యుక్తమౌ

ఉ॥ ఏనిదె పోవుచుంటి నెది , యేని యవాంశ్రము వచ్చునేని న
మ్మానిత రీతి నెల్లపుడు , మమ్ము భరించు జటాయు వున్న వాఁ
దానిక వచ్చి త్రోవఁగలఁ , డంచును పల్కలు వెన్నకఁ జూచుచుకా
బానలు వొందుచుం జనె ను , పర్వుల పుణ్యము పండు పండఁగకా.

రావణుడు తాపసియై సీత కడకు వచ్చుట

తే॥ అదను గనిపెట్టు చున్న ద , శాస్యుడంత, వంచనము సేయమనినెంచి , వాటమగు త్రి
దండమును నారలును జడల్ , దాల్చి జనము, గౌరవించు తాపసి రూపు , కడఁకనందె.

తే॥ కార్యమును మేని బడలిక , గానఁబడఁగఁ, బాట గతిదప్పక నటించు , వాని మాడ్కి
వీణవంటి కంఠంబున , వేదములను, స్వరము చెడక పల్కుచు ఘన , సరణి తోడ.

చ॥ మెలఁకువఁ బూలు విచ్చుగతి , మెల్లన నేగెడు వాడు భూమిఁ జి
చ్చలమిన చోటఁ గాలిడిన , యంగముతో నడతెంచు వాడు న
గ్గలమగు వేపనం బలము , కాళ్లు కరంబులు గల్లువాడు ని
య్యల జరయున్ వరించుటకు , నేవపడం దగునట్టి వృద్ధతన్.

చ॥ నలినముఁ బోలు కేట నయ , నమ్మలు కచ్చపలీల నిందియ
మ్మల యడకమ్ము గూనియును , పొల్గును జన్నిదమొప్ప నొక్క వి
శ్వల ముని వోలె దైత్యకుల , జాల్మఁ డరుంధతిఁ బోలు జానకీ
నిలయము చేరె దిక్కులను , విక్కి కనుంగొని మాటి మాటికిన్.

క॥ త్రిదళులును బ్రమయునట్లుగఁ, ద్రిదండి యయి రావణుడు వి , దేహతనయ యు
న్న దెసంగని వాతడఁబడఁ, గదిసి యెవరు మీరలనుచుఁ , గడఁకం బలుకన్

క॥ సాదగు యోగి యితండని, మోదంబున జనకరాజ , పుత్త్రి యతని న
త్యాద్రరమునఁ గాంచుచు సుమృ, దూదార వచోభీరామ , యొద్దకు వచ్చెన్.

తే॥ మదజలము గాటునట్లు చె , ప్పటలు గ్రమ్మఁ, దొలఁకువలపున దైత్యుండు , తొడవుతొడవు
వ్రణుతి పాత్ర పతివ్రతా , రత్నమైన , సీత సుషిమ సుషమ కనుల్ , చెలఁగఁగాంచె.

తే॥ వ్యసనమున వాడియున్నయా , వామ ముఖము, సురసతీ ముఖంబులకంటె , సొబగు మెఱపె
తన్ముఖమ్మును చూచి నం , తనె సురారి, రెట్టలుప్పొంగి కృశియించె , హృదికలంగె

ఉ॥ వాని కనుంగవల్ విరిసి , పార్థివ పుత్త్రి మనోజ్ఞకంబునం
దాని ప్రసూన మాషికము , నాని మదంబునఁ గ్రాలుపుష్పలి
ప్రేణివలెన్ బ్రమోదమును , చెందిన వంచు వచింపనేల? య
వ్వని మనంబువోలె ముద , పొన్నిది ముగ్ధి తరింప వక్షముల్.

మ॥ వనజావాసము వీడి భూస్థలికి దీ , ప్యద్రత్న సంకాశమా
తను వల్లిం గొని వచ్చినట్టి చెలి సౌం , దర్యంబు వీక్షింప నా
కను లొక్కిర్వది నాలునే? తలఁపఁ బా , క ద్వేషి చందాన నా
కనిమేషస్థితి నొందు నేత్రములు వే , యైనం గనంజాలునే?

క॥ ఈరమణి తోడి సుఖ మను, వారిది చాటుంగఁ దపము, ఫలముగ నజుచేఁ
గూరిన యాయువు చాలునె, సౌరగు మూడు నఱ కోటి, సర్వవత్సరముల్;

చ॥ దివిజలు దిబ్బహీనులు త, దీయసతుల్ రజసి చరావతుల్
తవిరి భయంబునం గొలువఁ, దక్కక యీ భువన త్రయంబు ని
యుపతియె యేల నేనును న, యొక్తుల నీయమ కాలఁ చూప గొ
రపమునఁ జేయఁ బూనుదు శి, రంబున జీవితమే తరింపఁగన్.

ఉ॥ వేదన తోడి క్లేశమున, వెల్వెలయైన ముఖస్థ శోభయే
యిదివి భూమి గెల్పునన, నించు స్మితంబునఁ గూడియున్నచోఁ
బైదలి మోము గోము గరు, వం బది యెంతగ నొప్పునోకదాఁ
సోదెగ నీచెలిం దెలుపు, సోదరి కిత్తు సమస్త రాజ్యమున్

తే॥ ఇట్లు లవిసీతుడై మది, నెంచుచున్న, కపటమునిఁగాంచినంతనే, కనులవారిఁ
జేతఁడుడిచికొనుచు దయ, నేయుఁడనుచు, సీత యుపచారచాక్కు వ, చించియంత.

తే॥ దాసినం గని యామె వే, త్రాననంబు, చూపికూర్చుండుఁడన మాయ, తాపసుండు
జింకతోలు త్రిదండంబు, చెంతనునిచి, కొంచుఁ గేళవాయంచును, గూరుచుండె

క॥ వృక్షములు గిరులు మృగములు, పక్షులు భయమంది వడఁకి, పాతె దెసల కా
రాక్షస వరుఁగాంచి హరిణు, లక్షమమునఁజెదరి కొదరి, యదరుచుఁ దొలఁగెన్.

తే॥ ఎవరిదీపర్థశాలః మీ, రెవ్వఁరిందు, గలుగు మునియెవ్వఁడవిదశ, కంఠఁ డడుగ
నితఁడు వెరవిడి యని సీత, యెదఁదలంచి, పలుకఁదొడఁగె మహాదర, భావమెనఁగ.

తే॥ ఓమహాత్మక! కోసల, భూమిపాలు, ద రథేశనుతుఁడు పిన, తల్లికోర్కి
వెలయఁదమ్ము తోసీయట, వీన్థలమునఁ, గొఱలుచున్నాఁడతని నెఱుం, గుదురె? యనిన.

తే॥ బొసవును వినియున్నాఁడ, నరయ లేదు, గంగ ప్రవహించు కోసలఁ, గంటి నొకట
నడిదియగు కాల మడవిలో, జరపుచున్న, వారు మీరేరి తనయలో, పలుక వలతు

చ॥ అనుకపటంపు మౌనికి ధ, రాత్మజ యిట్లను మౌనిచంద్రమా!
అనములు సచ్చరిత్రులు మ, హాత్ములు మీవలెనున్న పుణ్యులౌ
మునులయెడన్ మహాదరము, పూను విదేహ ధరాతలేంద్రుఁడౌ
జనకుని ప్రేమపుత్రి నను, జానకీయందురు రాముగేహినిన్

తే॥ కఠినపథముల నడచి వి, క్ల మమునొంది, నారు వృద్ధులు ద్వంద్వముల్, పాఱుదోలఁ
దలఁచినారలు మీరలే, స్థలమునుండి, వచ్చినారన నిట్లురా, వణుఁడువలికె

పీ॥ వ్రాయనలవికాని, వరతనుభాసీతుఁ, డింద్రునకింద్రుండు, సాంద్రయకుఁడు
బ్రహ్మవంశజుఁడును, స్వర్గముతోడ న, మస్త్రలోకములేలు, మహితగుణుఁడు

వేదవేది రజత • పృథ్వీధరము లీలఁ, బెల్లగించిన భుజ • భీమ బలుఁడు
చౌదంతి కొమ్ము వ • క్షమునకుఁ దొడపుగాఁ, బోరునల్పిన లోక • వీరవరుఁడు

తే॥ అతనిపీఠి వాకిట నిల్చు • నట్టివారు, వేలుపులెనుమ్మి యారామ • వీరులందు
తరువులెల్ల కల్పక • తరువులెయగుఁ, గాపురం బాశ్రమనిది లం • కాపురంబు.

సీ॥ పాదంబులొత్తుట • పాదరక్షలుమోచు, పనులు రంభాదుల • పనులె ముగుదః
అడపక తైలు పాచు • పడఁతుకల్ కాశంజి, గొనువారు గంధర్వ • వనజముఖులు
తన చండశాసన • మున భానుచంద్రముల్, శీలముల్ మార్పడఁ • జెలఁగువారు
ఇంద్రాది దేవత • లెల్లరు తనయింటి, కావలివాండ్రయి • క్రాలువారు

తే॥ నాకమునయందు భూమిని • నాగమందు, గల యపూర్వ వస్తువులెల్లఁగడమలేక
యుండునాతని నగరాన • యువతి! యేమి, చెప్పనేర్తును? విభవ మొ • చెప్పెబులేదు.

తే॥ అజఁడొసంగిన యమితాయు • వందువాఁడు, భవునిచే జంద్రహాసంబు • పడసినాఁడు
గ్రహములంబట్టి చెఱలోనఁ • గట్టినాఁడు, సకలసద్గుణవంతుండు • సన్నుతాంగి.

తే॥ మంచినడవది గలవాఁడు • మహితధర్మ, శాస్త్రవేత్త కందర్పుఁడ • శ్చర్య పడఁగఁ
దగిన పరువంబుగలవాఁడు • తప్పులెన్ని, యజహరాదుల గౌరవ • మడఁచువాఁడు.

తే॥ సకలలోకంబు లందున్న • సన్నుతాంగు, లెందఱో వాని దయగోరి • యెలయువారు
వారికోర్కులఁదాఁ ద్రోచి • వైచి యొక్క, కాంతఁబ్రేమించి యామెకై • కాచినాఁడు.

తే॥ అతఁడు పాలించు లంకయం • దానమెయిని, కొంతకాలంబు వసియింపఁ • గోరి చాల
కాలముండి క్రమృతినాఁడ • లోలనేత్రః, యనుచుఁబిల్కి యాయమ తలం • పరయఁదలఁచె

తే॥ తనువె భారమంచుఁధలంచు • తాపసేంద్రః, తపసు లాఝులు కోరంగఁ • దగనిహింస
సేయు నసురల నగర వఃసించుచుండ, వలసినంత కారణమేమి • వచ్చెమీకు.

చ॥ వనముల నిష్ఠమైదపము • వారకచేసెదివారి చెంతలన్
మొససి వసింప కార్యజన • పూజ్యులు రాజులు గల్గు చోటులన్
దనివి వహించి యుండ కిటు • దర్పితులై బహు దుష్టకార్యముల్
పొనరుచు క్రూరదాసవ స • మూహములోఁ బనియేమినిల్వఁగఁ.

చ॥ అనివచియించు సీతఁగని • యంతటఁగై తవమౌని యిట్లు ప
ల్కును మృగనేత్రః యీ రసము • క్రూరపథంబునఁ బోక హింసయున్
దనుజుల యొద్దనుండునని • తప్పగ నెంచితి నిర్జరాశికం
బెను దనుజుల్ దురాత్ములై క • డిందిగ యోగ్యులు మమ్ముబోంట్లకున్.

ఛ॥ రావణుఁడిట్లు పల్కు రఘు • రామునిదేవి తపోఽథికుల్ నదా
పావనులైన వారు చెడు • పాపులఁ జేరఁగ రాదయంచు మా

యావులు రక్కసుల్ తలఁచి • నట్టి స్వరూపము దాల్చువారలన్
భావన లేని దోట నటు • పల్కంగ నించుక వాడు కొంకుచున్.

ఉ॥ ఈయచు శంకనొందెనని • యెంచుచు దానిని కప్పి పుచ్చఁగాఁ
దోయము మార్చి యిట్టులనుఁ • దోయజనేత్రః బలిఘటైన దై
తేయలు వారికిం బరులు • దెప్పరముల్ పొనరింపకున్నచో
న్యాయము దప్పి లోకముల • కాపద గూర్పరు వారలెన్నఁడున్.

ఉ॥ ఆమె మనస్థిరత్వము ను • రారి యెఱుంగఁగఁ గోరి యిట్లనన్
భూమిజ యిట్లు పల్కు రఘు • ముఖ్యుఁడు కానల నున్న యప్పుడే
యా మనుజుశానావళుల • నందఱఁబట్టి వదించుఁ బిమ్మటన్
జేమము చిత్తశాంతి ముని • సింహాలు చెందెద రెల్ల కాలమున్.

ఉ॥ నావుడు రావణుండు సుమ • నస్వినిః మర్త్యులు రాక్షసాకిన్
హావడి గూర్చి కూర్చురన • నొరః శశంబు గజంబుఁ జంపదేః
వావిరి జింక చంపదె య • వారణ ధీరత వారణ ద్విషున్
జేవచెడక ఖగాధిపుని • జిహ్వాగముల్ వధియింపవే యనన్.

తే॥ క్రూర ఖర దూషణాదుల • బారినమరు. టీరు వీనియుండ లేదొ ము • నీంద్రః యనియె
నాడు రామునకైన బ • న్నంబు దలఁచి. వెడలు దుఃఖాశ్రుకణములఁ • దుడిచికొనుచు.

ఉ॥ పుణ్యచరిత్రః కూరులయి • పొల్చు దినేశకులేః ధర్మనై
పుణ్యముచేత లంకఁగల • పుణ్యజనుల్ నళియింప నక్షజి
ర్గణ్యులు సజ్జనుల్ శ్రమలు • దక్కినుఖించుట నేట రేపటన్
నాణ్యము గాఁగ జూచెదరు • న్యాయ మధర్మ తతిన్ జయింపదే.

తే॥ చక్కెరయుఁ దేనె యమృతంబు • చిక్కఁగలిపి. నట్లు సీత పల్కంగ ముద • మందుచున్న
యసుర మనుజులు గెలిచెన • రన్నమాట. విన సహంపక గరువంపుఁ • గినుకఁ దాల్చె.

చ॥ కినియుచు నొక్క మానవుని • కిన్ సరిగాక సమర్థులైన య
ద్దనుజులు గూలిరందువు గ • దాః దశకంధరు బాహు మారుతం
బున నరుఁడొక్క యూపుననె • బూరుగ దూదియుఁ బోలెఁ దూలి యే
వననిధిఁ గూలువాడొ కన • వచ్చును రేపె వరాంగనామణిః

చ॥ ఛదురులు పల్కుచున్న వన • జాత ముఖిః దశకంఠు వేనిగా
నెడఁ దలపోసి యిట్లు వచి • యించితి మేరువు నెత్తఁ గోరినన్
ద్రిదివము గూలఁద్రోయఁగ న • రిత్పతి సంక్షభితంబు సేయజ్ఞానా
ర్వదహను నార్పివేయఁగ ధ • రందలక్రిందుగఁ జేయ నర్హఁడొ.

ఉ॥ ఈ కరణిన్ వచించు దమ , జేర్వరుతో నృపపుత్రి పల్కునా
నాకవిరోధిఁ బట్టి చర , జంబులఁ గట్టి యడంచి బందిలో
నూకిన కార్త పీఠ్యని య , నూన భుజంబులు వేయి, నొక్క రెం
డే కరముల్ గలట్టి మను , జేంద్ర విరోధియె త్రుంచి వేయఁదే:

రావణుఁడు కోపముతో నిజరూపము చూపుట.

ఉ॥ జానకి యట్లు పల్కుఁగ ని , శాచరు కన్నుల విస్ఫులింగముల్
వానగఁ జిందె దిక్కులకుఁ , బద్మ భుజంబు లొకళ్లాకళ్ళతో
నూనిక మోఁదె బొమ్మికము , బుప్పరమంబెఁ బయోధిరావ మ
ట్లానికఁ బండ్లుగీఁచె ముని , యాకృతివోయెఁ జలంబు పెంపునన్.

చ॥ ఇతఁడు తపస్విగాఁడనుచు , నెంచి కలంక వహించి యెవ్వఁడే
మతకరియంచు లోన లవ , మాత్ర మెఱుంగ నశక్యమైన దు
స్థితి గొనునట్లు క్రూర విష , జిహ్మగ మల్క ఫణంబు విప్పి వి
ద్రుతగతిఁ బైఁబడందొడఁగు , తోపిక నొప్పె దశాస్యుఁడయ్యెడన్.

మ॥ అనిరోధుండు యముండుపట్టుకొన న , హ్యంబెంతయున్ లేని జీ
వునిచందంబునఁ గంప మొంది సురిఁగెన్ , భూపు త్రియచ్చోభయం
బును పోకార్పఁగ నేరిఁ బిల్చు నుడువం , బోనేమీ గల్గునో వెసం
బొనరింపంగ మఱేమియుండును? తలం , పుంబోవ దేత్రోవకున్

మ॥ ఆమరేంద్రాదులు సేవలంజలుపు బా , హాశ క్తిసామర్థ్యముల్
తమిసిక్షింపుమ యంచు రావణుఁడు దై , త్యశ్రేణి నిందించెదే
ప్రమదారత్నము గాన మానితిఁగృపా , బాపంబునం గానివో
దెమలంబట్టి కలుక్కునం గొఱికి యే , దిందున్ రుషాశాంతికిన్.

మ॥ జలజాతేక్షణ! వంగ కెచ్చిరిలు శీ , ర్షశ్రేణిపై శీర్షకం
బుల చందంబున భక్తిపూర్వకముగాఁ , బొంకంబుగాఁ దాల్చి వే
ల్చుల చెల్వల్ భవదీయ పాదరజముల్ , పోకార్పి సేవింప రం
జిలి పద్మాలుగు లోకముల్ సుఖముమై , జెన్నారఁ బాలింపుమా!.

సీత రావణుం బదరుట.

కా॥ ఆమాట ల్విని శ్రోత్రయుగ్మకముఁ దా , హస్తంబులన్ మూసి కాం
తామ త్తలిక సీత, కుర్కురము పూ , తంబొ హవిర్భాగముం
త్రేమం గోరిన రీతిఁ బుణ్యచరితన్ , శ్రీరాము సతృప్తి న
న్నేమన్నాపుర దుష్ట, బాలిశఁ నరా , శీః ద్రోహి, పోఁగలమే.

చ॥ తృణమున విల్చు కంకణము • తీరగు ప్రాణము కోన మాసమై
గుణవతులైన వారు కుల • కోమల ధర్మములం ద్యజింతురే;
ఫణులను పోలు రాఘవుని • బాణకదంబము నీ శిరంబులం
గణకను క్రంచుమున్నె బ్రదు • కం దలఁతేని తొలంగి పాటుమా.

తే॥ అనుడు రావణుడనుఁ గకు • బృస్థిరదన, కిణము లొప్పు వక్షమున నీ • యినుఁడు వైచు
విభిములు కొండపైఁ బడు • విరుల కరణి, వ్యర్థములు గాక యేమేని • ఫలముగనునె;

ఉ॥ ఓ వరవర్తి నీ! మదనుఁ • దుత్కట బాదలఁ బెట్టుచుండె నా
యావి కృశింపసాగె-నికఁ • బ్రాణము నీయటచేత నిల్చె న
నేనిధివైనఁ గావు మమ • రేశ్వర కాంతలకున్ దురాసదం
బై విలసిల్లు భోగముల • నందుమ యంచుఁ బదంబులం బడె॥

తే॥ కత్తిపోటుచేఁ బ్రాణము • లలఁగినట్లు, తనువునుండి జీవంబులు • తరలినట్లు
లార్తినొంది జానకి లక్ష్మ • ణా! యటంచు, నార్క! యంచు నా క్రందింపఁనయ్యదనున

రావణుఁడు సీతం గొనిపోవుట.

తే॥ తొంటి కాపంబుఁ దలఁచి యా • దుష్టదైత్యుఁ, దురుభుజంబుల నానేల • నొక్క పెట్టె
బెల్లగించి సీతను దాటి • వెడల నీక, చేతులంజుట్టి రథమునఁ • జేర్చి పెట్టె

తే॥ ఉరముపై భయమునఁజేతు • లుంచుకొనిన, చెలువతన ప్రాణములఁగూడఁ • దెలియదయ్యె
మట్టితో నామె మెఱుపులో • మఱిఁగిపోయె, రావణుం దాకనంబున • రథముఁదోలె.

తే॥ అనలమునఁబడ్డపూఁగొమ్మ • యట్లుసీత, వాడుఁదపియించు దొరలును • వనటఁగుండుఁ
ద్రుశిపడి లేచుఁగాలు సేతులు విదుర్చు, దిక్కులం జూచు వెఱగొండు • దిక్కుమాలి

సీ॥ ధర్మమా! యీ యాప • దను తొలఁగింపవే, యదిగదా రక్షింప • నదను నీకుఁ
బావవివమ్మ గో • దావరీ దేవి! నీ, వేని దెల్పఁగదె యి • య్యెడరు పతికి
వనదై వతములార! వందనములు మీకు, నాస్థిఁ దెల్పరే • నావిభునకు
శైలంబులార! వృక్షములార! నీక మయూ, రములార! మృగ నిక • రంబులార!

తే॥ మొగుటలార! మీకును దయ • పుట్టదేమి, ఓదినేశః భవత్కులా • మోదకరుఁడు
రామునకు నీవు చెప్పఁగా • రాదె? నీకు, అమున కియ్యది యొక్క క • లంకు కాదె?

కా॥ అన్న! లక్ష్మణ! యాపదల్ తలఁగ రా • వన్న! గురు జ్ఞాన సం
పన్న! నిన్నువినితిమైఁ బనిపితిన్ • మన్నించి వేరమ్మ యా
పన్నన్ రక్షణ సేయుభార మది నీ • పై నుండెఁగా దే! దురా
త్మున్నీచుం బరిమార్చరే భరత శ • క్రుష్ణుల్ కృపాపూర్ణులై.

మ॥ భ్రమ గొన్నావు కలఁగినావు సుడియన్ . వత్సంబు గోల్పోయి దుః
ఖమునం గుండెడు దేనువట్లు మిగులం . గ్రందిల్లు చున్నావు గొ
తమిఁ నీనెంజిలి చూడఁగా నెఱుఁగు మ . త్రాజేతుతో నీడు పు
ణ్యము పెంపారఁగ గొబ్బునం దెలుపవే . నాడుష్ట కర్మస్థితిన్.

తే॥ ఎదురుపడు దొనలార! మృ . గేంద్రులార! పక్షిలార! యాభూమితో . వ్రచ్చినన్ను
పట్టు విరువది చేతులు . పది శిరములు, బ్రుంగి ధరఁబడఁ గాంచి న . వ్యవదురు గాక.

మ॥ ఉరుదుఃఖంబున సీత యిట్టులన నా . యుష్కాలముం గోలుపో
వు రహిం బూనిన రావణుఁడు తరుణీః పూఁబోణిః సింగారిః చ
త్కెర బొమ్మా! నను మానవుల్ గదిసి యా . తేపించి గెల్పొంది విన్
వెరవారన్ పిడిపించు వారెఁ యని న . ద్వైతజేతులం దట్టుచున్.

ఉ॥ రావణు పల్కులన్ వినిన . రామునిదేవి దురాత్మ! నీచ! మా
యావి మృగంబుఁ బింపి భవ . దంతకు రాసువు దవ్వచేసియే
యావల నన్ను పట్టితి కు . లాపశదాః యని సేయు తెంపు నీ
కావిధినున్నదోలకు శ . తాంగము నిల్పుము మాటలేటికిన్.

ఉ॥ వీరుఁడవైతివేని పెను . భీతిని దొంగిలినేల! పందః నీ
వారలు రోషమునఁగ భ . వత్సహజాతకు ముక్కుగోసి యా
తీఁన వారిఁజంపు రణ . దీరులు కానన వీధియందె యు
న్నారని గాక కుర్కుర గు . జంబున వచ్చితివేల! బాలికా!

చ॥ అనుటయు దైత్యుఁడిట్టులను . నబ్జముఖీ! విను నన్ను బోఁటికిన్
మనుజులతోడ నాహవము . మానకచేసిన నిందరాదెఁ రు
ద్రుని పునకైలమెత్తిన యు . దూడ భుజంబులు దొడ్డ న్యూనతం
జెనయవెఁ వంచనమై తగు . చెయ్యము మానవపాళి పట్టునన్.

చ॥ ఆది విని సీత విరయత . నావడి చేపెడి క్రూరదైత్య డు
ర్మదులకు శత్రునమ్మఁబము . క్రాలుట రోషము వారితోడ బె
ట్టిదపు దురంబు సేతయు బి . దెంబగు సాధ్యుల మోసగించు బొ
ప్పిద మగు నిట్టిపాపులకు వీర్యముమాన మనంగ నున్నదే!

జటాయువు రావణు నడ్డగించుట

పీ॥ అనునంత దుష్టాత్మ! యరిగెద వెచటికి, నిలుమంచుఁ గాలాబ్ధి . నినద లీల
గర్జించి నిప్పులు . గ్రక్కుకన్నులతోడఁ, బిడుగులఁ బోలిన . సుడులతోడ
మేరుగిరిమె లేచి . మింటఁదిరుగుచున్న, దాయననొప్పు కా . యంబుతోడ
శంపాభమో బలి . వ్యంపుఁ జంచువుతోడఁ, గొండ కొండయు దాకి . పిండిగాఁగ

- తే॥ జలది చెలరేగి భూమితోఁ , గంసిపోవ, విలయవాయువుకైవడి , వీచుచున్న
పక్షమారుతమునఁదరు , ప్రజము విలుగ, గరుడుఁడని పుట్టలనుభుజం , గములుచొరఁగ
- తే॥ తెక్కలఁ బుట్టిన కరువలి, నక్కజముగఁజైకి నెగసి , యకనమందుం
గ్రీక్కితీసి తూలు మృగములు, మక్కెక్కఁగ మిన్ను మిగుల , మాటుపు చెందన్
- క॥ అరదమున ధరణిజో గొని, యురవడి నెటకేగు వాఁడ , వుండు నిలుము నీ
గరువం బడఁచెద నీచా, తెరువు గలదెనీకుఁ జోవఁ , దేఁకువఁ ననుచున్.
- త॥ ద్రోహిరావణుఁ దలంతోఁ , ద్రుంపనెంచి, యెఱుకాకులు మస్తక , మెఱుకుతిక
తోడఁగైలాసగిరి వోలె , దొడ్డ తెల్ల, తనువుతోడ జటాయు వ , త్తఱిని వచ్చె.
- క॥ దిద్దాఁ భయపడకు మనుచు, నడ్డముగా నిలిచి యసుర , నదలించుచు వీఁ
దెడ్డితనమూని తాఁకం, దొడ్డాడెన యనుచు సుంత , యూరట పడుచున్.
- చ॥ చెడితివి నీవు బంధులకుఁ , జేవొనరించితి దైత్యనాథ! యీ
పుడమి కుమారి నీత నిటు , మోటకు బుద్ధిని పట్టి తెచ్చితే?
విడువుము వీడవే ననువు , వీడుట నిక్కముజీవితంబు గో
రెడుజనులెవ్వరేనియుఁ జ , రింతురె యిట్టి కుమార్గ వర్తనన్?
- క॥ ఖరదూషణాది వీరుల, దురమునఁ బొలియించి పితర , దొరకుఁ దనియ విం
దురవుగఁ బెట్టఁగ నాతఁడు, నరునముతోఁ గొనుట యెఱుఁగ , వాఁ యవివేకి!
- తే॥ కోప మూర్ఛిత మదకరి , కొప్పరింప, శిలలు వైవఁ దలంచితే? చెనఁటి! పక్షి
యేడఁ నను చంపుచేడని , యెంచితేమి? విసము మ్రింగియు బ్రదుకును , విశ్వసంతె?
- క॥ హరిణములు పులులఁ గాంచిన, కరణిని దిక్పతులు జనులు , కాలుండును దా
శరభులఁ జూచుచు నుందురు, వెరవేఁకివి నీవు బ్రతుకు , వెంటయుఁ గలదే?
- క॥ సుతసోదర సహితముగాఁ హతమౌటకు నింతకంటె , నధికమగు దురా
గతమును కలదే? కుగతికిఁ, గతమిది, యేజన్మమునకుఁ , గలుగవు శుభముల్.
- క॥ ఈ నరవరులు త్రిమూర్తుల, లో నగ్రియు లాత్మలగుట , లోకములో నె
వ్వారికిఁ బోల్చుఁగ నగు? నిది, మానుగఁ దెలియంగలేక , మత్తుఁడవైతే?
- క॥ అమరులఁ గాచిన నరవరు, కొమరుఁడు కోదండ ధరుఁడు , కోల్తల నడరన్
సమయించుఁ దప్పదీ వీ, యమ విడి పరుగిడుము నేనె , యతనిం జేర్తున్.
- తే॥ బ్రహ్మయిచ్చినయాయువు , భర్గుదొనఁగు, ఖడ్గమునుమాయమంత్రముల్ , కడఁక లెల్ల
సత్యవంతుడౌ రావువు , సాయకములు, బయలువెడలు సంతపఱకె , బలయుతములు
- తే॥ అనిన వినిదైత్యవల్లభుఁ , దొడు గఱచి, కనుల నిప్పు యరలఁ జూచి , గ్రద్ద! నీవు
క్రోవవీడుము కాదేని , యీవు పొగడు, వారిఁ జూపుము తలగిల్లి , వైచువాఁడ

తే॥ శివ శరాశిచే నీతొమ్ము • చీల్చికొనక • త్వరగఁ దొలఁగుము నిలువకు • తప్తలోహ
గత జలం బది క్రక్కినఁ • గ్రక్కుఁగాక, యీ మధురవాణి మీకడ • కింకరాదు.

తే॥ ఇట్లు లసుర పల్కఁగఁ గోప • మినుమడించి, సీతఁగనిజటాయువు, తల్లిఁ చెనఁటియొడలు
బండ తుండ ములగు; మహా • క్రందనంబు, వలదు మనవారు లేరను • వంత వలదు.

ఉ॥ కన్నుల నీరు ముత్యముల • కై వడి తొమ్మునఁ జింద నేడ్వకో
యన్నుల రాణిఁ యూటడిలి • యారయు శాలఫలౌఘ గుచ్చు
ట్లున్న శిరంబులీ పది స • మున్నతి మున్నితఁడేలు దిక్కులన్
భిన్నములై విరూపములఁ • జేర్చి పడం గనుమంచు నుగ్రుడై.

చ॥ ఎఱకల బల్మిచే నళిని • యేవునఁ జావఁ బడంగఁ ద్రోసి య
మొట్టఱకు తలల్ ధరం జదియ • మోడుచు ముక్కునఁ గన్నులూడ్చఁగాఁ
బెఱుగు జటాయు వయ్యసుర • వీరుని తేరిని వీడెఁబెక్కెముఁ
విఱుగఁగఁ దన్ని తొల్దొలుత • వేయిల దీవన లందె సత్తతీన్.

ఉ॥ ఎన్నఁడు నిట్టి భంగ మెరి • యింపని దైత్యమనంబు దిగ్గనన్
గన్నులు క్రాఁగు లక్కవలెఁ • గట్టెఱు పొందగ సర్వలోకముల్
క్రన్నన సంచలింప దళ • కంధరుఁ డయ్యెడ బిట్టు నవ్యుచుం
బన్నుగ వంచె భూకుటిల • బంధము తోఁ దనదొడ్డచాపమున్

ఉ॥ క్రొన్నెలరేకవంటి నెఱి • కోఱల దైత్యుడు చిత్తజల్లు గాఁ
బన్నిన బాణకాలములఁ • బజ్జమరుత్తునఁ గొన్ని దూచ్చుచుం
గొన్నిటి గోళ్ళతోఁ జఱచెఁ • గొన్నియముండును వీతి నొందఁగా
భిన్నము చేసెఁ జంచువుల • భీమబలుండు జటాయు వయ్యెడఁ.

ఉ॥ క్రూర భుజంగమంబులను గొబ్బునఁ గైకొన వచ్చు పక్షి రా
డీరుని వోలె గృధ్రపతి • డీకొని రక్కసి బొమ్మిడికముల్
తేరివయిం బడం బద హ • తిం దొరలించుచుఁ గర్ణ కుండలార్
పేరిమి డుల్చి పైకెగిరె • వెక్కసమంది సురారి చూడఁగఁ.

చ॥ దనుజుఁడు పట్టరాని బెడి • దంబగు కోపముతో బడేను మా
ర్గణముల నాజటాయువు ను • రమ్మున నాటఁగఁ నేసి పెండియున్
ఘన విశిఖమ్ములం దనువు • గాసిలఁ జేయ ఖగేంద్రుఁడప్పు క్రుం
గెన యని వేయిపుల్ మీగుల • భేదమునొందిరి పిచ్చులించుచున్.

ఉ॥ గాయములందునుండి వడిఁ • గాఢడి కోడిత ధారతోడ న
త్యాయత సత్త్వయుక్తుఁడు జ • టాయువు చూడఁగ మున్ ఖరాద్యస్థు

క్రోధధి నుండి తెల్లనగు . తోయడమొండు ద్రవంబు గొంచు నా
ప్రాయముగా జడింగురియు . వై నము దోచెనభస్మలంబునన్.

ఉ॥ ఊరుపు పుచ్చి కోపమున . నుగ్రముఖుండయి పక్కితేడు దే
వారి భుజంబు లిర్వది న . భావళి జక్కుచు దూట ముక్కుతో
వారక తెక్కలం జఱచి . వాని మహోజ్వల శారహార యు
క్పార విశాల వక్షమున . ప్రబ్బిన కంకట మంటఁ జించఁగన్.

చ॥ ఎరియుచు రావణుండు కఠి . నేపు శతంబునఁ బక్కితేని పే
రుమును గాఁడ నేసిన ముహూర్తము లోననె చింతనొందు ని
ర్జరులును మోదిలం బులుగు . రాయఁడు దైత్యుని వింటినారి ని
బ్బరమునఁ బట్టి లాగెఁ దన . బంధుర చంచువుతో బంబునన్.

తే॥ ఈశుతోడఁ గైలాసంబు . నెత్తినట్టి లావరి శరాసనము నోట . లాగి కొంచు
నింద్ర ధనువుతోఁ దెల్లని . సాంద్రమేఘ . మట్లు వెలసె; నాతని బు . మరయ్యవశమె

మ॥ వెను చూపింపని వక్షముం బొరయు నా . వేగంటఁ బాఱంగఁ జే
సిన దైత్యేంద్రుని విల్లు కూలిదనువుం . జెందాడు శ్రీరామ చం
ద్రునకుం ధండ్రిగ నొప్పి యాజికి సుమి . త్రుండైన పక్షింద్రుడు
క్కున నోటంగొని కాళ్ళతో విఱచె ది . క్కుల్చూచి మేల్మొలనన్.

తే॥ లోక కంటకుడైన యా . నాకవైరి . విల్లు విజుగుట గని కోప . వివకుడగుచుఁ
ద్రువుర సంహారకారకో . దీప్తిమైన . శరమువంటి కూమువైచె . జగము వడఁక.

ఉ॥ కూలము తన్ను చంపునని . స్రుక్కక నీడజ రాజుకాంచి నా
మేలిమిఁ జూడుమంచుఁ గడు . మేకొని వక్షముతోడఁ దాఁకఁగా
వేలుపు లిద్ది సాహసము . విస్మయ మంచు వచించి చేతులన్
బోలఁగఁ దట్టి కేఁకలిడి . బోరన నార్చిరి మెచ్చులాడుచున్

చ॥ వెల చెలియింటికిం జనిన . పేదను పోలె, సతీమతల్లి వ
ర్తిలని గృహంబునం దతిధి . బృందమువోలె, బరేకు చింతయే
చెలుపము గాఁగ నొప్పు ముని . సింహానిగాంచిన యొప్పులాడి చూ
పుల వలె, గ్రమ్మతీలై వ . డిఁ బోయిన రావణు కూలమత్తఱన్.

చ॥ కినుకను వేలుకైదువును . కేలఁ గొనం గమకించు నంతలో
నన రథచోదకుం జదిపి . నాటక వెల్వడ మూర్ధ మూర్ధ్వి రా
వణుండు కలంగి వండురంగ . వాని ముఖంబులు రక్తసిక్తమై
మునుగఁగఁ జక్కిముంచి తగు . పోడిమితోఁ బయివైచె నాతలన్.

తే॥ వినరికొట్టిన తలఁగాంచి • వెక్కనమగు. బిడియమును కక్కనంబును • పెనఁగొనంగ
రావణుడు దండమునఁ బిడి • రాజఁగొట్టె. బిర్యతమువలె భువిఁ బిడెఁ • బిక్కితేఁడు.

తే॥ అంతఁ దీక్షదృష్టియును వె • న్నంటఁ జాల, నట్టి వేగంబుతోఁ దానె • స్వందనంబు
నడపుకొని పోయె దానవ • నాయకుండు. సీత పుట్టిపై నిప్పుంచు • చెన్నునొంద.

ఉ॥ మ్రుక్కడి దైత్యుఁ డేగుటయు • భూమిజ దుఃఖముఁగాంచి చెచ్చెరన్
విక్కిమహోద్ధతిన్ మెఱవ • జించుచు శోకము నొంద కమ్మఁ యీ
టక్కరిఁ గూర్చి నేసని జ • యువు దివ్యుల సంతసంబుతో
నెక్కడ కేగెదంచు ధను • జేంఘ్ర శతాంగము నడ్దగించుచున్.

చ॥ బలమున వాని దండమును • పట్టి తటాలున లాగివైచి వా
జాలఁ దన శాత చంచువున • జొత్తిలఁ బొడ్చి వదించె జీవితం
బులు గొను మృత్యుదేవతయు • భూరిభయంబునఁ గేలుదోయి కం
పిలఁ గొనియెన్ రథం బవల • భిన్నము చేసెఁ దధున్నతుల్ సెదన్.

చ॥ అరదము సుగ్గుచేసి భుజ • హంకృతి మాపి శరాసనంబులన్
గరముల నూడ్చివైచి రణ • కర్మము పాగక చేసి లోభులం
బొరసిన ద్రవ్యరాశి క్రియఁ • బొల్పు నిషంగములన్ సరాలునన్
గెరలిపడంగ లాగికొని • కీర్తడఁ జేసె జటాయు వాతనిన్.

చ॥ చలమున వాని శీర్షములఁ • జక్కుగ మోఁది శ్రమంబు గూర్చి బా
హులవయ్య తొమ్ముపై శిర • న • భోక్తృర శక్తిని జక్కిముక్కుతో
నలిగులివేయ దై త్యకుల • నాడుఁడు స్రుక్కుచు విహ్వలించుచున్
నిలిచినఁ గాంచి సీబలము • నేరుపు నింతయె యంచుఁ గేరఁగన్.

క॥ ఉగ్రుడయి దైత్యవాఁడు, దగ్రత హరుఁడిచ్చు చంద్ర • హాసము పెలుచున్
వ్యగ్రమతిఁ బూని వానిని, నిగ్రహమున నేసె విబుధ • నివహము బెదరన్.

చ॥ అపజయ మెట్టిదో యెఱుఁగ • నట్టి జటాయువు వృద్ధుఁడౌట మో
క్షపదము చేరువాడగుటఁ • గ్రవ్య భుగీశ్వర చంద్రహాస సం
తపన మహోగ్రతన్ బలము • దక్కిసురేంద్రుని వజ్రధారచే
విపుల గరుచ్చిదం బయిన • పృథ్వి ధరం బనఁ గూలె నేలపై.

చ॥ ఎఱకలు త్రుంగి మేదిని ప • యింబదె గృధ్రవిభుండు దేవతల్
పరుగులు వాటి రెచ్చటికొ • పార్థివనందన దిక్కురేనిదై
సురిఁగె నటంచుఁ జిత్తముల • శోకము నందిరి తాపసేంద్రుల
త్తఱిని సువర్ణ పుష్పములు • దండది రారెన్ కంకరాజపై.

ఉ॥ రావణుడార్యే వాగుర , నొఱంగి దగుల్కొను లేడివోలె భూ
దేవి తనూజ విహ్వలత , దీల్పడె నూర్చె వడంకె నొచ్చె దుః
ఖావిల తప్తచిత్తయయి , యాదరువొ కొమ త్రుంగిపోవఁగాఁ
దీవియవోలె నేలఁబడి , తేఱక మిక్కిలి కుంది దూపిలెన్ .

తే॥ నన్నుకాపాద వచ్చిన , నయగుణుండు, గృధ్రరాజు గతించె ది , కెవ్వరింక
ననుచు జానకి మిక్కిలి , యంగలార్యే, నాదరువువోవ వెల్లువ , నలయుభంగి.

చ॥ తెలివి యొకింతలేక గుణ , దీయుతు లక్ష్యణు పల్కుల న్నిరా
కలనముచేసి కోపమునఁ , గాఱలు పల్కితి సాగనంపి త
త్పల మిపు దొందితిం దవిలి బాసటయైన జటాయు వీల్గెఁ గా
వల మది యెట్టి కష్టముల , పాల్పడఁ జేయునొ, యేమిచేయుదున్ ;

చ॥ శరణ మొసంగి రక్షణము , నల్పఁగ వచ్చిన యీతఁ డీల్లుటాః
సరకమునొందఁగాఁ దగిన , నంజుడుదిండి జయంబు నొందుటాః
కరకరిపావమే జయము , గాంచునె; ధర్మమె యొడిపోవునే;
ధరఁగల సర్వకౌశ్రములు , దబ్బిఱఁగే; సుకృతంబు వ్యర్థమే;

ఉ॥ కొంకక యేను బేలనయి , కోరుఁట బట్టియె దూరమేగు వీ
రాంకవరేణ్యులార; తగు , న్వాయపథంబున నేగువారికిం
బొంకపు మార్గదర్శియగు , పూతచరిత్రుఁడు తండ్రికంటె ని
ర్వంకలఁ బ్రితికాలి యగు , పక్షివరేణ్యుని చూడ రండిఁబన్

తే॥ క్రొత్తడి తనంబు చెడఁగొట్టు , కొనకయుంట్ల, నాప్రయత్నమేయైన వి , న్ననువుసెందు
రాముకోదండమునకు నే , రాణఁజొచ్చు, వంశమునకబ్బె నాచేటు , వలనఁబ్రబ్బు.

తే॥ కొడుకుకై ప్రాణములువీడు , కోసలేంద్రు, మైత్రికై ప్రాణములువీడు , మాననీయు
నజ్జటాయువు దివిఁబరి , వ్యంగసుఖము, గొనఁగఁబిలిచితే; తానిన్ను , గూడవచ్చె.

తే॥ ఒఱలుచిటులుండు జానకి , నెఱకలుతెగి, పడు జటాయువుఁగని తేరి , పయిని మట్టి
పెళ్లతో నంసమున నామె , బెట్టికొనుచు, గగనవీధిని పఱచె నా , క్రవ్యభుజుఁడు.

తే॥ చెనఁటి యాకాశ వీధిని , శీఘ్రగతిని, జరుఁగ గన్నులు మనసును , గిరగిరమని
తిరుగ ధృతిచెడి , దిక్కులు , తెలియకుండ, తన్నుమఱచి జానకిచేష్ట , దప్పియుండె .

తే॥ పిదప నినుమంత, తెప్పిటి , విహగవిభుఁడు, మింటిదెసఁగాండ్ల దైత్యుండు , మిగులవేగ
మునను జనకనందిని గొని , పోవుటరసి, మనసు తపియింపఁగుంది యి , ట్లనియెఁ దుదకు.

క॥ రేరైరి తనయు లిచ్చట, రారైరి ధరాత్మజాత , రావడి యుడువం
గ్రూరాత్ముల రాకాసుల, నేరీతిం గూల్చువారొ , యెయ్యది తెరువో.

క॥ రాకాసులఁ బరిమార్చుగఁ, గాకుత్తులు జగతి బద్ధ • కంకణులగుచో
సీకరణితగునె సీతకుఁ, గై కేయి కడంక యెంత • గావించెఁ దుదిన్.

క॥ పరమాత్ముడె రాఘవుడై, పరఁగె నసురవధమునేయఁ • బాపాత్ముఁడు కా
వరమున నిటువంచించెను, పురుషోత్తము వెదుట నిలువఁ బొలియకయున్నే.

క॥ నాముద్దుల తనయుఁడు శ్రీ, రాముఁడు రక్కసులనెల్లఁ • గ్రచ్చఱఁజంపున్
దామరస జన్మశాపము, చే మానిని దాక వెలుచుఁ • జెనటి యసురయున్.

క॥ జనకజ రక్కసి చెఱఁబడె, ననిసేయఁగఁ దగినతెక్క • లఱువునైనన్
వనితారత్న సతీత్వం, బనునెఱకలు త్రుంగవనుచు • నారట ముడిగెన్.

ఉ॥ నత్తువ తగ్గి తెక్కలును • జాఱఁగ సీత చెఱఁ వదల్పులే
కత్తిస సిగ్గు రాఘవుల • యందలి ప్రేమయు మానసంబులోఁ
గ్రొత్తలువాఱ నిద్రగొను • కోపునఁ గన్నులు మూసియుండె లో
నుత్తలపాటుతోఁ డెలివి • యొయ్యనఁ దప్పకయుండె దీరతన్.

తే॥ త్వరగఁ బదిలంబుగఁగ రా • వణుఁడుజనక, తనయఁగొనిపోయియామెను • తాకవెఱచి
వినమువంటి రాకాసుల • పిండునడుచుఁ. బందినుంచె నశోకకా • వనమునందు.

లక్ష్మణుఁడు రాముఁ గొనఁబోవుట

తే॥ అచట హేమకురంగంబు • నంటిపోవు, ననఘరాఘవు క్షేమంబు • సరసిరాఁగ
సీతయంపిన సౌమిత్రి • చెలువునింక, నరయఁబోదము వారల • మఱవనగునె;

క॥ జానకి నొంటిగ విడుచుట, చే నేచుగునో యటన్న • చింతను సీతా
జాని విడఁ గాంతి మాసిన, యానగరము వీడు • భరతు నంగముతోడన్,

క॥ సాగరమున నొకంబలె, వేరమున నడచి రాము • వీక్షించి మన
స్సాగరము నడచి పరిము, త్సాగరమున మునిఁగెఁగనులు • తనివించొందెన్.

క॥ తడఁబడి భీతిం బొరయఁగ, నెడమగు మారీచురవము • నెఱుఁగమి వలనన్
బుడమి తనయ బెగడెడునని, యెడఁదఁదలఁచు రాముఁడతని • నెఱవేంగనుచున్.

ఉ॥ దేహముతోడ మానసముఁ • దీఱని విక్లమమంది వచ్చె నం
దేహముతోడ మానసముఁ • దీఱని విక్లమమందు నాకడన్
మోహముతోడ మానసము మూర్ఛిలఁ దొందఱ వెట్టి పంప వై
దేహియె కారణంబగు వి • ధిం దొలఁగింప జనున్ నమర్చులే;

చ॥ అని తలపోయు చున్న తన • యన్నను డాసి నమస్కరింపఁగా
ననుజున్ కౌగిలించుకొని • యత్తరపాటున వచ్చుచేలనన్

పినుటకు వింతయైన ధ్వని • పీనుల జేరంగ నుమ్మలించి మ
జ్జనని భయంబు నొందెఁ బలు • చందములన్ దగఘాడి పల్కినన్

ఉ॥ నీవరక క్రి దైర్యముల • నేనెఱిగింప వినంగ నొల్ల కే
పోవక యుండువేని పడి • పోయెదఁ జిచ్చున నంచుఁ గానలో
దావముఁ గూర్చి పోవునెడ • ధర్మము కాదని యందు నిల్వలే
కీవగ నామెఁగావ మడి • నెంచితి నంచనుజుండు పల్కఁగన్.

ఉ॥ చావఁగనున్న దప్పనొకా • సంకటముల్ దొంగుగ నూతు నే
రేపిది లేని దక్కటఁ వి • హీనమతిం బడిరె నిజంబుగాఁ
గావలి లేనిచో నెడరు • గల్గును వచ్చిన యాపదావళి
పోవపు చేటు నేయుటకు • బూనిన సోఁకుల తంత్ర మియ్యదొ.

ఉ॥ నీయెడఁ దప్పలేదు గుణ • నీరదిఁ దీ రహితాత్మ సీత నీ
వాయెడఁ బల్కు వల్కుల న • నాదృతి చేసెను నేదలంచి న
జేయది పూని నన్ జెఱచె • నే యని యెన్నఁడు నేని డెంద మ
త్యాగత మై కలంకమతి • నందని రాముఁడు కుందె నెమ్మదిన్.

ఉ॥ కాలము త్రోవఁగా ఫలము • గల్గును జానకిఁ గాంచు పిమ్మటన్
దూలును చింత వేతొకట • దోరదయంచు వచించి క్రంఠరన్
జాలగ దవ్వ నారసము • చందమున న్నడతెంచి లోలవ
క్రాలక సీతయుండిన ను • హావనమున్ పరిసించి యయ్యెడన్.

శ్రీ రాముఁడు సీతలేమికిఁ జింతింపట

ఉ॥ శ్రీరఘువీర శేఖరుఁడు • చింతను పరకుటీరమందు కాం
తారమునందు నెచ్చటను • ధారణి కన్యక జాడ గాన క
ట్లూర్క మ్రొన్నడ న్నిలిచె • నొత్తిలి కాయము జీవునీడి ని
స్సారత నొంది పిమ్మటను • సంకట మందుచు రోయు కై వడిన్.

ఉ॥ జీవితవాంఛపై విసుగు • చెందిన రాఘవ సార్వభౌముఁడ
దేవిని కానమి న్నిలిచె • దివ్యనిధిం దనకంబు దావఁగాఁ
జేవిడఁ జోరుఁడొక్కరుఁడు • చేరి ధరాస్తలిఁ గెల్లగించి కాం
పో వెతనొంది దిగ్భ్రమము • పొంది యలంగెడు దీనుకై వడిన్.

చ॥ తిరుగఁగఁ జొచ్చె భూమియు న • దీనదముల్ కడు సంచలించె సా
గరములు మూర్ఛిలెన్ గిరులు • క్రెక్కదలెన్ దొరవేల్పు కన్నులుం
దిరిగెను సూర్యచంద్రులును • దిక్కటి త్రోవలఁ దప్పినారు శ్రీ
వరుఁడు తపింప నెయ్యది ద్రు • వంబుగ నిల్వఁగఁ జాలుఁ జెప్పుమా॥

కా॥ కోపంబునునొ పాడిపైఁ దనదయం . గోపించునో? పాపముం
గోపంబారంగఁ జూచునో? త్రిదశులం . గోపించునో? మానులం
గోపస్ఫూర్తిని కాంచునో? క్రుతులపైఁ . గోపించునో? వేనిపై
గోపంబునునొ? యేమియొనొ? యనుచుం . గుండెఁ జగజ్జాలముల్.

చ॥ నకలము డింది లోకవిభు . చక్కని గర్భము సొచ్చువేళలోఁ
గకవికచెంది లోకములు . క్రన్న విహర్యయ మొందు కైవడిఁ
నకల జగచ్చరజ్య గుణ . జాలుని రాము మనంబు వేగఁగా
మెకములు కొండలుం జనము . మేడిని నాకము చెందె దుఃఖముకా.

ఉ॥ కోపము తేరి చక్రము ది . గంబడి పోయినదారి యియ్యెడఁ
గాంచుము దేవిఁ దాఁక భయ . కంపితఁడై భువిఁ బెల్లగించుటల్
కాంచఁగదాదు కార్యమిట . గాడ్పడి యజ్జాలపోల్చినిల్చినన్
కాంచఁగ నొను వారు దవు . గాఁ జను ముందని లక్ష్మణుండనన్.

రామలక్ష్మణులు సీతను వెదకుచుఁబోవుట

చ॥ సరియని రామచంద్రుఁడును . చయ్యన నాయధముల్ ధరించి పెం
దెరువును వట్టి మ్రాకు లవ . వీధరము ల్నులఁగంగ వేగమై
సరదము భూమిమీదఁ జని . నంతకు దుర్గమ కాననస్థలన్
దరియుచు దాటుచుం గడఁక . తక్కక యేగె ననుంగుఁడమ్ముతో.

చ॥ ధరణి శతాంగ చక్రముల . దారియు గుర్తులు తేలిపోయి యం
బరమున నేగినట్లు నడి . పాటుటచే వ్రణమందు నీఁతె పో
తొరపిన లీలఁ దోడఁ గన . నోపుట తెయ్యది మార్గమంచు నం
బురుహవిలోచనం డనఁ బ్ర . పూర్ణ గుణాంబుది లక్ష్మణుండనుకా.

కా॥ అన్నా! చూడుము తేరు దక్షిణదిశ . ప్రాంతానకుం బోయిన
తెన్నుంగాఁదగు వీశరంబు పొడవే . యీవోయ మార్గంబు నీ
కన్నుల్ బాష్పము గాఝుచుండ నెదియుం . గాన్నించునో? పోదమీ
తెన్నుంబట్టి యుదంతముల్ తెలియనొ . దెల్లంబుగా మీదటన్.

చ॥ అన నది యుక్తమంచు వసు . దాదివ వర్కుఁడు తమ్ముతోడ యో
జనములు రెండు దాటిచని . చక్కటి నొక్కనగేంద్రమే ప్రభం
జనహతిఁ దల్లకిందులుగ . జాతినకై వడి వీజెఁతెక్కె మొం
దనువుగ ధారణిం బడుట . యల్లనఁ గాంచెను సంశయించుచున్.

చ॥ కని జనకాత్మజాతకయ . కయ్యము గల్గిన దియ్యెడన్ భరం
బున దనుజాఁతో? విబుధ . ముఖ్యులకంచుఁ దలంచి తుండఁ మ

ర్దనమునవారు ప్రీలగని • తద్దయుఁ గన్నుల బాష్పబిందువుల్
తొనఁకఁగఁ లక్షణుంగని సు • దుఃఖముతో రఘురాముఁ డిట్లనున్.

చ॥ అరయుము లక్ష్మణా! జనకుఁ • దైన జటాయు కరాళ తుండ దు
ర్భరహతిచేతఁ ద్రుంగినది • రాజిక సత్త్వముచే నెదుర్చు న
ప్పరమగుజాబ్ధి కేమిగతి • పాటిలెనో? యొకరుండు దేహమున్
వరతెను వార్ధకానఁ బలు • వత్సరముల్ కడచ్రోచె నాపుత్రన్

ఉ॥ మంచిదె తండ్రి చాల మతి • మంతుఁడు వృద్ధుఁడు సత్త్వశాలియున్
గ్రంచరనేగి యాతనిని • కాంతము వారల నడ్దగించుచున్
మించి నిశాటులం దునిమి • మేలుగ నీతచెఱన్ వదల్చు యో
చించుచు నిట్టులుంట సొగ • సే యని తమ్ముఁడు పల్క రాముఁడున్.

ఉ॥ జాలమొనర్చకేగుటయె • చక్కటియంచుఁ దలంచి భూమిపై
గాలివలెం జరించుచును • గాలిపటంబు క్రియన్ భజించి జం
ఘాలురు రావులక్షణులు • కార్ముకమొక్కటి యింద్రచాపముం
బోలెఁ బయోధి పీచికయుఁ • బోలెఁడునుంగుట గాంచి రచ్చటన్.

ఉ॥ తమ్ముఁడ! కాంచికే ధనువు • ధారణేబద్ధది దేవదానవుల్
క్రమ్మి పయోనిధిం జిలుకు • కవ్వపుఁగొండను బోలు సత్త్వఁడుం
దమ్ములపొందుఁ బోలిన స్ర • తాపము గల్గిన యజ్జటాయువే
యమ్మెయఁ ద్రుంఛెనంచు నమ • రావనిఁజూచుచుఁ బోయిరిదృఙున్.

తే॥ మణియుఁగొంతదూరముపోయి • మరలఁగనిరి, కూల మొక్కండునారాచ • జాలమున్న
తూజములు రెండు కొండల • తుండులట్లు, నడి విరాజిలు టాశ్చర్య • భరితులగుచు.

తే॥ మణియుఁ గొంతదూరముపోయి • వెఱుగుగొలున, సూర్యచంద్రులరిక్కలు • సొరిదిఁజేరు
కరణినున్న బొందడమును • కానయెల్లఁ, గ్రమ్మకొనఁ జీల్చివైచుట • గాంచరచటన్

తే॥ పవన జవన తురంగముల్ • పడినచోటు, సారథియుఁ దలదెగిపడి • చచ్చుతావు
వానియనుచరుల్ కెడసిన • తానములును, పం క్తికంతుఁడు సోలిన • పట్టుగనిరి.

తే॥ ప్రళయవేళను భానుబిం • బములు పెక్కు. లుర్విఁగూలిన కరణే • తోష్ణజ్వలఁత్రు
శస్త్రకుండలములు విఘ్న • షణచయంబు, తెరలుటంగని కేలువి • దిరికొనిరి.

తే॥ అంగదములు కుండలములు • హారరత్న. మకుటములు పెక్కులున్నవి • మనజనకుఁడు
వృద్ధుతోఁ బోర నిల్చిన • పీఠవరులు, శరభములఁ బోలు పెక్కంఁత్ర • జాడ దోచె.

తే॥ శ్రీకుడిట్లన లక్ష్మణ • సింహమువిని, తలలుచేతులు పెక్కులై • తనరుకతన
తండ్రితో నవిసేసిన • దై త్యవరుఁడు, దశముఖుండని నామది • దలఁతు ననియె

తే॥ తమ్ముపలుకులు నమ్మిదెం , దమ్ముకనులు, నిప్పులురలంగఁ జూచుచు , నెగచినదచు
రఘువరుండు రుధిర సాగ , రమునఁదేలు, నురుతరాద్రినాఁ జనుజటా , యువునుకాంచె.

జటాయువుంగొంచి రాముఁడు చింతిలుట

ఉ॥ తత్తటమంది రాఘవుఁడు , తామరతేకులవంటి కన్నులం
జొత్తిలు బాష్పముల్ తెరువు , చూపఁగ నీయక యడ్డువెట్టఁ దా
నొత్తిలి తండ్రికై వడి న , సూత్కర వైఖరి నొప్పు పక్షిరా
జోత్తముపైఁ బదిన్ భవు శి , లోచ్చయమందొక యంజనాద్రినాన్

తే॥ గడియసేపు రాముఁడు సొమ్మ , గాంచియుండె, లక్ష్మణుండశ్రుమిశితజ , లంబుచల్ల
నలినదళలీల గల నయ , నములుదెజచి, మెల్ల మెల్లన నిల్లని , పల్లటిల్లె

చ॥ పితరులఁ జంపుకొంచుఁ , బృథివీస్థలి నెవ్వఁడు తొల్లి నావలెన్
బ్రతికెను; మున్నె కన్నపితృ , పాదుని వీడితి మాకుఁగాఁగ నీ
తతి ననువుల్ త్యజించితివి , తండ్రివి నీవు విఁకేడి దిక్కుఁ దు
ష్కృతినగు నేను మీయెడఁ బ , రేతవిభుండనుగా జనించితిన్ ,

చ॥ జననిని పోలు ప్రేమగుణ , శాలివి భావి నెఱుంగ కిట్టులే
ననయము నొందితిన్ దెలివి , నందని జానకీ కీడు ద్యోవఁదో
దెనయక యొంటిమై నిడుమ , నెన్నక మిత్రఋణంబు దీర్చి తో
క్కునికినిగాని నేనిక వ , గం. గడియించుట యే ఫలంబుకై ?.

ఉ॥ ఏనును తుచ్చజీవముల , నీఁగియె యుందును చూడలేని న
నౌనుల దుఃఖముల్ దొలఁచ , మాటయొసంగితిగాన జీవముల్
పూనినవాఁడ ప్రానివలెఁ , బొల్చి సుకృత్యము చేయకున్నచో
నీ నరజన్మమున్ నిలువ , నిచ్చనహింప ధరాతలమ్మనన్

చ॥ తడఁజి చెఱం దగుల్వడుట , ధర్మగరిష్ఠుని నిన్నుచంపు ము
ష్కరుఁ దనువుని యుండుటయు , గాదిలి తండ్రివి మమ్మువీడుటల్
మెర మెరనింప హస్తమున , మేరువువోలి న విల్లుపూని చి
త్తరువు క్రియం జలింపక వి , తంబటి నిల్వన వాఁడఁజెల్ల రే!.

మ॥ ననుపోల్కిరితిగల్గ వారు గలరే , నాజెంబుగాఁ బ్రాకృతం
బను భోగించుచున్న సీత గనుగో , నవ్యాహత స్తైర్యమున్
దనరంజూపి కృతార్థతంగొను మహా , త్యాగ యొక్క-నీచుండు ని
న్ననుమానింపక కూర్చిపోవ విక శో , ర్యం బుండియుం గాల్పనే;

తే॥ పలువిరంబుల నృపుఁడిట్లు • వనవిచిత్ర, వికలతం జెందెఁ సౌమిత్రి • వెగడుకుడిచె;
నపుడు సుంత తెలివినొంది • యందజేంద్రుఁ, డూర్వుపుచ్చుచు నిర్వృత • నొగినిగాంచె.

తే॥ రామపులఁగని సమ్మద • స్రములుగురియ, తెగినతెక్కలు ప్రాణంబు • తివిరినస్త
భువనములఁ బొందుపోలికఁ • బొంగినింద • పాపివైచిత్రనియల్లఁ • బలుకఁదొడఁగె.

జటాయువు రామలక్ష్మణులకుఁ గర్మప్రభావము చెయ్యుట.

ఉ॥ పుణ్యపరిత్రులారఁ పొలి • వోవు శరీరము పీడ సుంటి నా
పుణ్యవశంబునం దెలియఁ • బొందితి మిమ్మనిచేరఁ బిల్చి యా
పుణ్య జనేకు శీర్షములఁ • బొడ్చిన ముక్కున భానువంశ రా
ధ్గణ్యుల మస్తకంబుల రు • టంబుగ మూర్కొని వెండి యిట్లునుకా.

ఉ॥ వంచనచేత జానకికి • వచ్చె దొసంగని మున్నె యెంచితికా
జంచలనేత్ర నొంటి నుట • జంబున వీడితిరేలఁ యన్న ధ
ర్మాచిత మూర్తి లక్ష్మణుఁడు • హావడి కారణమెల్లఁ దేట గా
వించి వచింప నాతఁడును • వీనులు క్రుంగ విసంగ లేమికిన్.

తే॥ వెండి మోమును గన రామ • విభుఁ డెఱింగి, తెలుపఁ జెవికడ సౌమిత్రి • తెలియఁ బలుక
విని గ్రహించి కుమారులు • వెగడు పడక, యుండునట్లు పల్కఁగ నెంచి • యెయ్యననియె

తే॥ క్రొత్తగా నొక్క రెద్దియుఁ • గూర్చలేరు, జన్మ సుఖ దుఃఖములు కర్మ • సంచయమునఁ
గలుగు నని యెఱుంగక యున్న • గర్మములను, బుద్ధిచే జయించుటయెట్లు • పొసఁగు జెప్పఁద

చ॥ విధి కృతమంచు నెంచఁదగు • వీడలు గల్గినవేళ మానసం
బధికముగాఁగ నొప్పుఁ దన • యక్కఱ మానుట దీరధర్మమే;
బుధసుతమైన లోకమును • పోడిమి సృష్టి యొనర్చి నట్టి యా
విధికిని మస్తకం బొకటి • వీడఁగఁ జేసిన కర్మ మల్పమే.

మ॥ సుఖదుఃఖంబులు గల్గువేళ తొలఁగం • జూడంగ నొనర్చిదే;
మఖ విద్యేషి కపాలియై తిరియఁగా • మార్పించె రాహు గ్రహ
ప్రభాశీ గ్రసితుల్ రవీందులు, చెడుకా • వర్తిల్లు శుభ్రాంకుఁడి
నిఖిలాండంబులు కర్మచేతఁ బొడమున్ • నిల్చున్ నశించున్ దుదన్.

క॥ చెడుగులు వచ్చుట తీటుట, పుడమి జనుని పూర్వ కర్మ • మున నగు నిక్కం
బిడుమల నింద్రుఁడు పెక్కులు, కుడువఁదె తొలిఁ మీరు వినరె • గురుశాపమునన్.

ఆ॥ సాటిలేని యోధ • శంబరాసురునిచే, నిరరాధిపుండు • నింద నొంద
నపుడు వానిఁ గూల్చె • నజా పట్టి మీతండ్రి, కర్మపునస యిన్ని • గలుగుఁ జూవ్వె.

ఉ॥ వీరివతంసః జానకిని వీడుటయున్ దనుజా? ధర్మపున్
మీటి చరించి తెంచుటయు , మిక్కిలి భేదము సంఘటించె నీ
ధారణి నజ్జనావళికి , దానిఁ దొలంపుము క్రూరదైత్యులన్
ధీరత సంహరింపుము క , దింపుము కీర్తిని నిల్పు ధర్మమున్.

ఉ॥ భూమిఁ బెకల్చి యెత్తి కొని , భూమిజఁ గైకొని పోవుదైత్యు నా
నేమముఁ జూపి పోరితిఁ దు , దిన్ దనుజేంద్రుఁడు శంభుఁ డిచ్చు ప్రో
ద్భీమ కరానిచే జతను పో వీనరవోవఁగ నిట్లు చేసె నా
కీ మరణార్తి గల్గినది , యిప్పుడె రాజకులావతంసమా:

శ్రీరాముఁడు దివిజులపైఁ గినుకఁ గొనుట.

క॥ ఆమాటలు చెవిఁబడ శ్రీ , దాముని కనుదోయి రక్త , ధారలఁ గురిసెన్
భీమముగ భ్రుకుటి ముడివడె. భూమముతో నగ్నిలేచెఁ , దొట్రిలె జగముల్.

చ॥ నిలుకడ దప్పెఛాత్రిధర , జీ ధరముల్ పెటిలెన్ దినేశ చం
ద్రులు గ్రహముల్ గతుల్ బెడియఁ , దోయజగర్బుఁడు లెక్కిడెన్ జగ
ద్విలయము నాకము న్వడఁకె , దిగ్గజముల్ బెదరెన్ సమస్తముం
దెలిసికొనెన్ రఘువ్రవరు , దీపిత సత్త్వపరాక్రమ స్థితుల్.

తే॥ ఎవరిపై వ్రాలునొక్కొ యీ , యీర్ష్యయనును. జగములెల్లను బెగదొంది . సంచలింపఁ
బొగయు నిప్పును వెలువడ , భూరి భీక, రముగ నట్టహాసంబుతో , రాముఁ డనియె.

చ॥ తెలివి యొకింతలేని యొక , తెక్కలి దైత్యుఁడు నానతీమణిన్
బలమునఁ గొంచుఁ బోవ నొక , పాటిగ మీరిటు గాఁగ సుంత భీ
తిలని దిశావృతంబు జగ , తీ తలముం గని యూరకున్న ది
వ్యులఁ బరిమార్తు నిప్పె కని , యూటలు నందును తండ్రిఁ యాయెడఁ.

ఉ॥ రిక్కలు రాల సూర్యుఁడును , వ్రీల నభస్సలి విప్పుగ్రమ్మఁగా
నొక్కటఁ బంచ భూతములు , నుర్వి చరాచర జీవ కోటులున్
స్రక్క నమస్తలోకములు , చూర్ణముగా దిశయం బగుళ్లుగా
నుక్కటి బ్రుంగుచుండఁగ స , ముత్సుకతన్ గను తండ్రిఁ యిత్తటిన్.

చ॥ అని రఘుపుంగవుం డడర , నంబుజ మిత్తుఁడు మేఘ మండలం
బున నడఁగారె దిక్కరులు , పొక్కుచుఁ బాతె జగంబులెల్ల జం
కెనయును బిమ్మిటిం గొనిన , భేదము చెప్పఁగ నేల? దిట్ట ల
క్షుణుఁడును జంకెనన్న నుడి , చాలదో? తక్కటి యేల పల్కఁగన్.

జటాయువు రామునకుఁ గర్తవ్యము దెలిపి ముక్తఁడగుట

ఉ॥ రాఘవు కోప జృంభణ భ . రంబు జటాయువు గాంచి యిట్లనుఁ
వీ ఘనకోపమున్ విడుము . నిర్జరులున్ ముని ఛంద్రులున్ వరా
మోఘ భవద్బలంబునన్ . మోఘకు సోఁకుల పోరునీఁగి దుః
ఖోఘములం ద్యజింతురు దు . రాత్ముల వేటొక రీతి దోర్తురే;

చ॥ అజని వరంబుచే మదము . నంది దురాత్ము డు చేయు చేతల
క్కజముగ నాయెడం దెలిసె . గాదె మఱొక్కటి యేల చూపఁగన్;
ఋజగులు వేల్పులు న్నరులు . పూజ్యుఁడు బ్రహ్మయు వానిసేవలన్
గుజగుజవోవ . ధర్మపును . కోరి చరించెడు వారలుందురే;

ఉ॥ వైరులయొద్ద సేవకుల . వైఖరి శ్రీలవలెం జరించుచున్
భూరి సుఖంబుల న్విడిచి . పొక్కుచుఁజావక వేల్పు లెల్ల మున్
శ్రీరమణుండు పాల్కడలి . జిల్కిన వేళ ననుగ్రహించి దే
వారుల నేమఱించుచు ద . యన్ సుధ యాయఁగ నుండి రింతకున్ .

ఉ॥ బాహు బలాధ్యులారః వర . వర్ణినిఁ గానల నొంటి దించి మా
యా హరిణంబు వెంటఁ జని . యచ్చపు మీకులగొరవంబు సం
దాహ మొనర్చినార లది . తప్పక మీదగు తప్పుగాక సం
దేహములేలః మానవులు . దెప్పిన వారల నేరమానోకో;

ఉ॥ కావునఁ గోప మందకుము . కొంత యరుంధతి వంటి సేత దుః
ఖావలిఁ బాపి వేలుపుల . యంగద క్రుంగఁగఁ బాడి వర్తిలన్
రావణుఁ గూల్చి లోకముల . రక్షణసేయుచు యంచుఁజిల్కి తా
పావిల మానసుండయి ద . యాళు జటాయువు మూసెఁగన్నులన్ .

మ॥ విహగ శ్రేష్ఠుని సీతి వాక్యముల నవ్వీరుండు శీర్షంబుపై
దహించెన్ మును తండ్రి వాక్యమువలెన్ భక్తిన్ భువిన్ ధర్మసం
గ్రహమున్ దైత్య వధంబు ముఖ్యుడు నా . కర్తవ్య మిచ్చిఁ గ్రూధా
బహూళ వ్యాహృతులేల యంచు నుడిగెన్ . బ్రజ్ఞాయుతుండై వెనన్ .

మ॥ శ్రమగొన్నారలు బాధ నొందితిరి వి . శ్రాంతిం గొనుం దేను పోఁ
డిమి మీయాజ్ఞ కిరమ్మునం దునుచు కం . పెన్ వేటు నాకేది మో
దము గల్గించునుఁ సేత నెచ్చటికి నా . దైత్యుండు కొంపోయెఁ ద
త్క్రమముం దెల్పుఁడు నా జటాయు వలసెన్ . దప్పెన్ స్మృతిన్ మీఁదటన్ .

ఘ॥ అరవిందాసన శంకరాదులును సర్వా . మ్నాయముల్ వేని పా
ద రజంబుం గనుఁగొంటకై శ్రమములన్ . దై వాఱఁగా నోర్చియున్

దొరయం జాలవో యట్టి రామ చరణం , బుల్ గాంచి ధన్యాత్ముడై
దొరసె- కాశ్వతమోక్ష లక్ష్మి విహగేం , ద్రుం దాతృ సాక్షాత్కృతిన్.

మ॥ అటఁ బక్షింద్రుడు ముక్తి నొందఁగ నిలిం , పాదుల్ రఘు శ్రేష్ఠు య
త్కట శోకావిలచిత్తులై రి యల కాం , తార ప్రదేశంబు సం
కట పాటొందె మృగాళితో, దరులతో , జ్ఞా భృతృసూహంబుతో
ఓటు దుఃఖంబున శీరమందు కరముల్ , బంధించె లోకావళుల్.

మ॥ శ్రమలం బొందితి దుష్టరాజునిచే , శౌర్యంబు గోల్పోయితిన్
దమి నై మోర తపంబు సేయుదున? దై , త్య శ్రేణి మర్దించునా;
యమి నై ప్రాణములం ద్యజించున? మహా , యం బెయ్యదో తెల్పు శ్రే
యములం గూర్చెడు తండ్రీ గోయపడి యె , ట్లంకించు జీవంబులకా.

మ॥ అను నన్నంగని తమ్ముడిట్లను మహా , త్యా నిత్యకేజా! పురా
తన కర్మంబుల నింద సేయఁ దగునే? దాయంబు రెచ్చెనఁజిం
తను పొందన్ ఫలమున్నె? రక్కసులఁ గ్రో , ధం బాటఁ జక్కాడి యా
వెనుకన్ దుఃఖము నొందఁగాఁదగు మదికా , వీక్షింపుమా తత్త్వమున్.

క॥ అన్నా! మీరు మదిం గలంగి కడు దై , న్యంబుని విభ్రాంతి నా
పన్నున్ మావదినెన్ విడన్ దలఁతురే , బండికృతన్; బుద్ధి సం
పన్నుండా మనతండ్రీ గీటడఁచు క్ర , వ్యాదున్ వడిం జంప కి
లైన్నన్ శోక పయోధిఁ గ్రుంకుచుఁ దపం , బీ కొంటయుం బోలునే;

మ॥ అనుజ శ్రేష్ఠుని వాక్కులొప్ప విని , దైన్యంబున్ విసర్జించి యా
దనుజ శ్రేణి వధించుచే తగవుగాఁ , దర్శించి సౌమిత్రితో
మనుజాధీశుడు పల్కు నీతనికి సం , స్కారంబు గావితమా
తనుజన్ము ల్వలె నౌర్వ దైహికములం , దాత్పర్యమేపారఁగన్.

ని యగురు చందనేందనా , లరసి తెచ్చి, పేర్చి దర్బలు పఱపి పై , విరులు సల్లి
పరణి మథియించి యసలంబు , నెరియఁజేసి, విమల జలమున స్నానాది విభులుదీర్చి

చ॥ కరములఁ బట్టి యెత్తి తగఁ , గాష్ఠము పేర్చునఁ జేర్చి వేద వి
ద్యరుఁడు రహద్యహండు శ్రుతి , పద్ధతిఁ దక్కకచేసి యవ్వలన్
శిరము తెలంకునం గొఱవి , జేర్చి దహించి కొలంకులోనఁ గ్రుం
కి రహిని తర్పణాదులను , గీడ్పడ కుండఁగఁ జేసి నెమ్మదిన్.

తరులకు నెల్లఁ దర్పణ , విదులు తీర్చి, యింతుక జలంబు తాఁ ద్రావి , తృప్తి నొంద
హృ మొదలుగ నెల్ల జీ , వ ప్రశాన, ములును సంతృప్తి వహించె , మోదమంది

మ॥ జయ శీలుండగు రామ భూవరుడు కా • త్త ప్రక్రియర్ దీర్ఘ సం
శయముల్ మాని నిశాట మర్దన మహా • సక్తిం బ్రకాశింప ని
శ్చయ సంతోషమునం దలిర్చె గ్రతు భు • క్షంఘంబు, భానుండుఁ ద
త్క్రియఁ దానుం బొనరింప నేగెననఁ గ్రుం • కెం బల్పమాంభోనిధిన్.

9. అయోముఖి పటలము. (101)

చ॥ సరగున రామ లక్ష్మణులు • సంజను తత్స్థలి వీడి కారు చి
చ్చురవులు వెల్లుచేఁ దెరువు • చొప్పు గనంబడ నొక్క నల్లనా
గిరివరమందు చేరి రటఁ • గీల్కొనె నిండు జయించి రేఁగు రే
దీరుగుడు మూఁకలట్లు కడుఁ • దెట్టియై యిరు లగ్గలింపుచున్.

ఉ॥ అయ్యెడ కానలున్ గిరులు • నన్నియుఁ దేవియ చింది వాఁగులన్
గ్రయ్యఁగ దుఃఖమొందు క్రియఁ • గానఁగ నయ్యెను వారి చింతతో
నెయ్యు జటాయుపాతమును • నిండిన కోపము నాన తెల్వియున్
దయ్యటయుం బెనంగొని యె • డందల మిక్కిలి నొంచి యారిచెన్.

మ॥ పున విజ్ఞానము లేని మూఁడు తగం • గర్మంబుచే నొందు సం
జననంబుంబలె రేయియున్, పృథము నో • జం బోయ వర్తిల్లు న
గ్నిని పోలెం గడు వేడి యూర్పులు పెరిం • గెన్, నిద్రరాదయ్యె రా
మునకు న్నిందిత రీతి దార జనకుల్ • పోరాములం బొందుటన్.

రాముఁడు సీతం దలంచికొని పరితపించుట.

తే॥ రాము నేత్రవదనంబులు • రాత్రులందు, ముడుఁగకుండుట సీతయన్ • జడది కన్య
వీడి యుంటకో? తన్ముఖ • విధుని చూడ, కుంటవలననో? మది తన • యొద్దలేదో?

తరల॥ అతని కన్నుల మ్రోలఁ గన్నడి • నట్టులున్న వసుంధరా
సుత వరాకృతి కప్పు కుప్పలు • శోషిలం బొలుపారెఁ దా
మతిని నిబ్బరమంది లక్ష్మణు • మాడ్కి తెప్పలు వ్రాల్చి క
ట్టవ రూపు నిమేషణ స్థితి • నంది కాంచుచు నుండఁగన్.

తే॥ మైథిలాత్మకా శోధాయ • మానమైన, మోము గాంచితి నని తాను • మురియునట్లు
మలయవనసర్పము ప్రాఁకు • మలచటియను, కాంతిగల చంద్రబింబంబు • కానఁబడియె

చ॥ అతనుఁడు పొంచియున్న తెడ • నవ్వలఁ ద్రోచి జగంబు తెల్లనా
యతమతిఁ గాంచు నట్టులు ర • యంబునఁజేసిన చంద్రకాంతులు
దతి భుజగంబు మోరవిష • దంష్ట్రలతోడ వియోగ బాధిత
ప్రతీని కాటువై చి పలు • వంతలు గూర్చెడు నట్లు లేనరెన్.

చ॥ జనకజ లేని చింతయు వి . నంబును చల్లెడు చంద్రుపీడయున్
బెనఁగొన నేమిదోచక వి . భిన్నతనొంది ఘణింద్రువంటి ప్ర
న్నని మృదురోమరాజి నలి . నమ్మును మించిన మోము పాలఁ బో
లిన పలుకుల్ గలట్టి లవ . లీ లలితాంగిఁ దలంచి కుందుచున్.

॥ పెదవులఁ గఱచుచు నిట్టా, ర్పొదవ భుజము లదర నిన కు . లోత్రముఁడు మదిన్
మదగజము విఱచిపైవఁగఁ . గుదివదు లేఁ గొమ్మవంటి . కోమలిఁదలఁచున్.

ఉ॥ వంచిన నెంటితో వడిగ . వచ్చును వచ్చునటంచు దిక్కులం
కించుచుఁ జూచె నేమొ కిల . కించితవర్తన నంచు లోన భా
విండుచు వార్ధిపై విరియు . వీచికలంబలె నెచ్చుతగ్గు గా
వించెడు నూర్పుతోడఁ బల . వించె మదిం బయ లాబ్బుకుండఁగన్.

తరల॥ మెఱుపుఁ బోలిన వక్రదంష్ట్రులు . మీఱ భీకరరూపుఁడై
వెఱుపు పుట్టుఁగ నిల్చునిల్చుని . వెక్కిరించుచుఁ బంక్తి కం
ధరుఁడు దాసినవేళ జానకి . తత్తఱించెనొఁ సోలెనోఁ
విరవిరం గొని విహ్వలించెనొ . భీతి నన్ను తలంచెనోఁ

తరల॥ విషధరంబు గ్రసించుచుండఁగ . విన్ననో విధువైఖరిన్
విషమ సంస్థితి నొందు మైథిలి . వీరుఁడేలోకా రాఁడు నా
విషయమే యి క విస్మరించునొ . విప్రవ స్సుతు ధాటికిన్
విషధరాభ శరీరుఁ డల్కియె . వీడెనంచుఁ దలంచెనొఁ

॥ అనుచుఁ బరువును ప్రేమంబుఁ . దనకు జ్ఞప్తి . పఱువఁ గష్టమునొంది జీ . వముతాకలఁగ
దై న్యమందిన శ్రీరామ . దాత్రివరుఁడు, తలరి నాకింక విల్లు కా . వలెనెఁ యనును

॥ ధనువు నెగదిగఁ జూచి మం . దస్మితంబు, పేయు భుజగిరులం గాంచి . చిన్నవోవుఁ
జెలువఁ గాపాడలేమికి . సిగ్గునొందుఁ, గడకు రాఁగల విందకుఁ . గలఁగి జంకు.

॥ మంద పవనునిచే మేను . మలయుచుండ, నావరారోహ కులసతి . నన్నుపాసి
పరితపించెనొ ప్రాణముల్ . పాసె నేమొ. యనుచు నిట్టూర్పులోనరించు . నటమటించు

॥ జగములఁ గావఁగఁ బూనితి, మగువ నొకతెఁ గావలేక . మఱుగుచు నుంటిక
జగజెట్టి గానె యేనని, నగు సిగ్గులు నలఁతనొందు . నవయుం గుముఱున్.

॥ మనఱును తమ్ముఁడు పఱచిన, కిసలయములు మాఁడిపోవఁ . గెడపును నూత్న
వ్యసనము వర్ధిల్లఁగమా, ననముం దపియింప బ్రమయు . నలఁకువ పెందున్.

॥ కమలములను పోలు . కనుల తెప్పలువ్రాల్చి, కల్పకాలములను . కడపు నతఁడు
విసి ముగింపు గనఁడు . నెలఁత లేమియొఁ యభి, మానముననొఁ కతము . కానరాదు.

క॥ అన్నాలక్షణః దివసము, అన్నియు మును సమములగుట , యరయుదు గద నేఁ
దీన్నియమమ్మున నిన్నటి, కన్నను నిసి దీర్ఘమైన కత , మెయ్యదియో?

క॥ చెలి మోము సాటి నెనయమి, నలఁగుడు సిగ్గునను చిన ది , నంబు మలయుచున్
నెలఠేదా! నానతి ముఖ, జలజము మఱుగఁగుడు నేఁ డె , సంగెడు కడిమిన్.

క॥ గగనమున నుండి సూర్యుఁడు, పొగదొందిన తనకులంబు , పొయపు సమసి నేఁ
దగదొందె ననుచుఁ జింతను, జగతీస్థలి దాటి యవలఁ , జని మరలందో?

అ॥ ఇనుఁడు పుట్టకుండె , నేల? వివస్వంతు, గుఱ్ఱములను రథముఁ , గూడఁబట్టి
కట్టి రావఁబుడు , కారాగృహంబున, నుంచఁబోలుఁ గాక , యున్నరాఁడె?

అ॥ ఉడుకఁబోలు మధ్య , మొప్పారు జానకి, కానకుండు పొడపు , గలుగురాత్రి
తోడఁలోకలయము , తోతెంచు జాడలే, యెఱుఁగనయ్యె మదికి , నింతనిజము,

తే॥ తాపనులకుఁ గ్లేశముఁ గూర్చి , ఛాత్రియండు, ప్రాణులంజంపి తిను దైత్య , వరులు బ్ర
యుండురేనియు ధర్మువు , నూఁదియున్న, వారు నిల్తురే? తగవు , వఱులునేది?

అ॥ చెఱకు వింటఁ దేంట్ల , శింజిని నెక్కించి, విరి శరములఁ బూని , వేయఁదొడఁగె
మారుఁ డంబరంబు , మఱుగుననిల్చిరా, మవుని ఘనను తలరి , కలఁగిమలఁగ.

ఉ॥ వీడిన దానిఁ గైకొనఁగ , వీ లినుమంత లభించునేని యా
వీడినదానికై జతను , వేకొను మానవుపోల్కి రాముమై
పోడిమిఁ గాంచి మానసము , పొక్కఁగ మారుఁడు కుందె మున్నుతా
నాడిక రుద్రుకంటి పెగఁ , దాఱినమేనిఁ దలంచి పొందఁగన్

తే॥ నీలనీరదశ్యాముని , నెమ్మనమునఁ, దూఱి యారాత్రి శూలమై , దూసిపోవఁ
గమల గర్భుని కల్పాంత , కాలమట్లు, కడఁచెఁ జీకట్లు కొండల , గవుల కేగె

ఉ॥ క్షీరపయోధిఁ దావలచు , శేషుని శయ్యను నిద్రవీడి సీ
తారమణి మణి విరహ , దాహ రసాంబుది మున్నుచున్న యా
వీరుఁడు నీడజాది వన , విశ్రుత నాదము తోడఁ దన్నిషం
గారవమొప్ప లేచె; నటు , గల్గక జీవులకున్నె నిల్కడలో?

చ॥ నెమిళులు జింతయన్ గరులు , నెమ్మది జంటలుగాఁ జరించుటల్
తమకుఁ గాంచు రామునకు , దైర్యము నిల్పునె? తేనె కోకిలం
బప్పుతము పీఠ వేణువు వ , రాంగ రసాలముఁ గేరు కప్ర వా
క్యములు గలట్టి మైథిలిని , కానలఁ గోల్పడి కుందకుండునే?

చ॥ తెలతెలవాఱఁ గాంచియును , తేకువ జానకి యించు పల్కులన్
దెలియని రామచంద్రునకు , నిన్న జలేజముపై వసించు హం

సి లలి వహించు నమ్మగువ , సీత నిజంబుగ నేడులేమి వి
చ్చలముగ జూపురీతిఁ దొలి , చక్కిని భానుఁడు పుట్టె నయ్యెడన్

చ॥ అడవులఁ గాంచి యందు తిరు , గాడెడు జక్కవజంటఁగాంచి నె
న్నడగల కేకులం గని వ , నంబుల హంసలఁ బూలగుత్తులన్
బెడఁగగు నేణులం గని , భీతమ్మగాక్షి వరాంగపాళిఁ దా
నెడఁదఁ దలంచి చింతగొను , నిచ్చట నచ్చట నిల్చునా ర్తిమై

చ॥ ఇటులు తపించు నన్నఁ గని , యెడ కలంగి సుమిత్రపట్టి సం
కటపడి రోనలంఘరి వి , కాము వెల్పులఁదోఁపనీక మీ
రిట వెతఁచెంది మావదినె , నేర్పడ రోయక నిల్వఁ బాడి గా
దట మనతండ్రి పల్కా దను , జాధము తావును కాన-లెండనన్

సరి యనఁగ నిర్దురును కొండ , నందులందు, తూతీపెక్కు వనంబులు , దొడ్డగిరులు
నదులు దాటుచుఁ జనిచని , నాడుప్పు ర్తి, నడచి పడునెన్ని దామడల్ , కడచినారు,
వసుమతి తపఃఫల సంభ , వంబు జాన, కీనతిం గానఁ జాలమిఁ , గిన్నయడర
విశ్వసించుచు వారలు , నీడజాత నాద మేదురమైన వ , నంబుఁ జేర

తనకులేకుల హృదయ చిం , తనము లెఱిగి, యన్నిచోటుల జానకి , నరసి యరసి
కనక మేరువు నవరథా , గమున వెదకఁ , జనిన తెఱఁగున భానుఁడ , స్తమయ మందె

జ్ఞానఫక్తి నెఱుంగఁ , జాలని మూఁడుల, మనముకంటె మించి , కనులు గాన
రాని రీతిఁ జెలఁగి , రాముని తనుకాంతి, గెలువనేమొ దిశల , నలమె నిరులు

వీణతంత్రులకును సొంపు , వెలయనేర్పు, శారికలు చిల్కలకు బడి , చదువునేర్పు
వనమునం జంద్రమండల , ఫక్తినున్న, పటిక తా , మండపమున ని , ల్వఁగఁ దలంచి

కూరుచుండి రామ , ధారజీనాథుండు, తమ్ముఁగాంచి యిచట , దాపునందు
నీరుగలుగునేని , నెమకి తెమ్మన లక్ష్మి, జాఖ్యఁదరిగె విల్లు , నమ్ములూని

నీరు లేఁబోయిన లక్ష్మణుని అయోముఖికాంచి కామించుట

జలము వెదకి వెదకి , తెలియక సౌమిత్రి, యెంటరిగ మృగేంద్రు , నొప్పునఁజను
నచట నెలపుకొన్న , యది యయోముఖియను, శాంతగాంచె నతనిఁ , గాముకియయ

మంత్రమునకు లొంగని పాము , మాడ్కివెంట, నంటియసుర యాసౌమిత్రి , నరసిసంత
గర్వకోపమ్ములను ద్రోచి , కడఁకనితఁడు, మరుఁడె నన్నిందు వెదకుచు ౧ మనలువాడు.

అనియంధకార మందున, మనతర మోహాంధకార , కలిత హృదయయై
మనసిజాని కవయఁ గొఁగిలి, గొనుటొప్పునుగాని మ్రింగఁ , గూడునె యనుచున్,

అ॥ వేడుదాన వీడు , వినదేని కడువపు, గొనుచుబోయి యచట , గుదురువటచి
యలమి యెడదగలుగు , నలమట నెడలింతు, ననుచు నెడుట నిలిచె , ననురవనిత

సీ॥ నిట్టార్పులందుండి , నిప్పులు చలుచు పెనుపండ్ల నిభముల , విజీచి నమలి
మ్రుంగనుద్దిన పొట్ట , మీదఁజుట్టిన కొండ, చిలువల చనుకట్టు , గలయఁజూచి
శరభ సింహముల దా , సరి పాములంగట్టి, కాకుల నందెలు , గా ధరించి
యన్నివస్తువులఁ గ , ల్పించ ముందున మ్రింగు, మిత్తిబోలిన మోము , నెత్తిపైకి

తే॥ కడలి నీటిన్లెను ముంచు , గరిఁబెనుగిది, వెలయు నోటితో బడఁజాగ్ని , విధమునొంది
విరిసియున్న పెండ్రుకలతో , బృథివివిరివి, గొలుచునట్టిపాదములతో , దలముమీటి

పీ॥ రక్తమాంస క్రియల్ , క్రమిష్టవాలుగఁ జిందు, ఘనకటి శవముల , కాంచి యొప్పుఁ
బ్రళయ కాలనల , ప్రభనొప్పి మిడుగుతుల్, చిటపట కన్నులఁ జెదరు చుండఁ
బాద సంఘట్టన , మేదిని వణఁకుచు, జానయా యిదియని , సంశయింప
వననిధి మోకాటి , బంటిగాఁ గొండలు, తిప్పలై దొరలుచు , దెలిపడఁగ

తే॥ పాప కడియముల్ ముంగేలఁ , బరిధవిల్లఁ, బులుచ దండ లష్టాపద , ముల మినుకులు
సింహముల కుండలమ్ములు , చెలఁగుచుండ, నడచె లక్ష్మణు నెడుటికి , బెడిదురాలు,

తే॥ నిలిచి వలపున నానంద , జలకణంబు, లెట్లు చిన్నకన్నులనుండి , వట్టువాఁ
జూచెఁ దద్దంష్ట్రకాకాంతిఁ , జొప్పడంగఁ, గాంచె లక్ష్మణుండును దాని , కాయసుషమ.

తే॥ మునుపు ముక్కంటఁదెగిన కూ , ర్పణభగుణము, తోడఁదాటక గుణమును , కూడినట్టి
యీచెడిపె దుష్టరాక్షస , బృందమందు, తిరుగునొక కరాళికయని, తెలిపె నతఁడు,

ఉ॥ వీరలు పాపవర్తనలు , వీజేడులున్ బలుపాటు సైవ్విరిణుల్
కారణమొందె మాకడకు , గ్రచ్చట వచ్చుటకంచు లక్ష్మణుం
దాసీ ఘోరకానసము , నందు నిసిం జనుదెంచితేల? నీ
వేరి పడంతివోదు వచి , యింపుమ వైశమ యన్నవెంబడిన్.

తే॥ బిడెము లేనిది చలియించు , నెడదగలది, యగు నయోముఖి యిట్లను , నానతోడఁ
జాలకాలంబు నీయొద్దఁ , జనవులేని, దాననై నను కాంచితిఁ , దమి వహించి.

క॥ సుందరావీరా మొన్నెవ, రుం దాఁకని నానభీత్వ , రుక్మము నీకుం
జెందఁగఁ జేసితి సుఖముల, నొందుము తొలఁగింపు మను , యాగాత్యంబుల్.

క॥ ఉపశమమున రక్కసి యిటు, లుపకంఠమునన్ వచింప , నుడుకుచుఁ గినుకన్
జవలినిఁ యిఁకఁట నిలిచినఁ, గృపమాలిన నా రములు , గీటడఁచు వినున్.

క॥ తొలఁగుమ యనిలక్ష్మణుడన, నలుగక రాకాసి యను న , నంగ సుభగఁ జో
రలు పేసెన నాప్రాణం, బుల నిలుపుము చెడుగులేదు , పుణ్యమె గలుగున్.

క॥ అభయం బిచ్చితి ననుచో, రభసంబున గంగ పుష్క, రమె తెచ్చెడ నో
యిభజిద్విక్రమ! నిన్నును, నభమున గొనిపోదు తలపు, నం గొనునెడకున్.

క॥ అనువదుకుల మన్నింపక, కనలున సౌమిత్రి నీదు, కర్ణంబులతో
దను నానిక తెగఁ గోయక, మునుపే, తొలఁగుట కుభంబు, పొమ్మన నదియున్.

క॥ నేవీని గొని నాగుహ, లో వై చిన పిదప నాకు, తొంగును సౌఖ్యం
బావహిల ననుచుఁ చలచుచుఁ, ద్రోవ విడిచి యొక్క క్రేవ, తొలఁగుచు విరితెన్

క॥ మొదటన్ మోహనమంత్రము, కొడుకును లక్ష్మణుని వారు, కొని గగనమునం
దెదగండు తోడఁ జను తో, యద మనఁ బఱచెన్ మనోజు, నంగదవలనన్.

చ॥ కరతలమందు పెట్టుకొని, కన్నుల నద్దచు తొమ్ము చేర్చుగా
సొరగు తొలంగి లక్ష్మణుఁడు, జోటిక మూపున నిల్వ. నల్లి మం
దర మటు లుండె నింద్రు మద, దంతిని పోలుచుఁ గుంత హస్తఁదౌ
హరసుతుఁడెక్కు కేకివలె, నయ్యెను రక్కసి లేమ యయ్యెదన్.

తే॥ దాని కేలను తొమ్మునఁ, దలను మెడను, నిలిచి సౌమిత్రి గజ చర్మ, కలితుఁ డభవుఁ
డైన లయకాల రుద్రు మ, హానపేకు, కామరు విలసిల్లె జంకును, కొంకులేక.

లక్ష్మణుఁడు రామికిఁ జింతిలి రాముఁడు వెదకఁబోవుట

అ॥ అటులు దైత్యకాంత, యనుజుని గొనిపోవ, నిచట విరహ బాధ, నెనయు చున్న
యిన కులుండు నీరు, కొని తేరఁబోయిన, తమ్ముఁ గుట్టు రామిఁ, ద త్తతించె.

క॥ నీరంబుల్ లభియింపవో, తెరువునన్, విప్పుంబు లేపారెనో,
నారామామణిఁ గొన్న వార లెదురై, నారో, దురంబయ్యెనో,
క్రూరాత్ముండగు పంక్తి కంఠఁ డితనిం, గొంపోయెనో, యేమొకో,
మేరన్ మీఱుడు వేగవచ్చు నతఁ డ, మేధావి రాఁడేలొకో.

క॥ నాజీవంబును పోలు లక్ష్మణుని వి, జ్ఞాన ప్రబోధంబులన్
రాజద్రీతి గణింపకే జనకజన్, రామామణిన్ మానమున్
దేజుకాంతులు కోలుపోయి వనటన్, దీల్పాటు నొందంగఁ దా
నోజం గానఁగలేక ప్రాణములనే, యుజ్జింపఁగాఁ బూనెనో.

క॥ దట్టంబయ్యెఁ దమంబు దగ్గటి పదా, రంబుల్ గనన్ రావు నే
నెట్టి చీకటి నెండు రోయుదు మన, స్పే పుండుగా బాధ యాఁ
కటెన్ దోచ దిఁకేమియున్ జెడితి నా, కాయంబు భారంబుగాఁ
దటెన్ జీవితమేల నాకు నను జా, కా నీవు లేకుండఁగన్.

చ॥ ఏడతెగకుండు యుద్ధముల , నేవునఁ బూనిన నాకుఁ బ్రాణమై
యడరిన నీవుఁ గూడ మఱుఁ , గైతివె? తమ్ముడఁ అన్నఁ నాయనా!
విడిచెదఁ బ్రాణమున్ ధరణి , వీటిడినై బ్రదుకంగ నేర్తునే?
కడుఁ జెడుగే యొసర్పితివి , గావున నీపని యొప్పు నేరికిన్.

చ॥ తొలఁగని దెప్పరంబులను , త్రోవుడు సేయఁగఁ జాలు తమ్ముడఁ
తలఁగని చింత నామదికిఁ , దాపము గూర్చితి బాహుశౌర్య వి
స్థిత మహారివీర! యెద , చంపి యిటుల్ నను వీడ నాయమే?
వెలువల నింత కాల మిటు , వీడి వనించుట నీకు నొప్పునే?

చ॥ ననుగను తల్లితండ్రులను , నర్మిలి సీతను వీడి జీవిన్
చనుటయు నిన్ను పాయ మది , చాలమిచేఁ గదఁ జానకీ వియో
గ విభృత తాప కర్షితుని , గ్రమ్ముట నీవును వీడి నిన్ను రో
యను పని గూర్చి రెండవ మ , హార్తిని నాకిట సంఘటించితే?

ఉ॥ తమ్ముడ నీవుక్రమ్మరియ , దారి వచించెడు వారు లేరు న
న్నిమ్ముగఁ జేరవేని త్యజి , యించెద జీవము నిక్కువంబు న
న్నమ్మిన సీతయుం జెడును , నాకము దప్పును తండ్రికింకఁ బ
ట్టమ్మిన నెల్ల రీలుదురు , డబ్బులు యంతకుఁ గూర్చు బోయిన్?

క॥ మాంధ్రాద్రాది మహిళ వంశమున సా , మ్రాజ్యంబు గైకోక న
దృంధు ప్రేమను వీడి వచ్చు నను ని , ర్బంధంబుతో నెల్ల స
దృంధుల్ వల్లనసర్వసౌఖ్యముల మ , తెక్కింకర్య , సంసిద్ధితై
సంధర్షించు ప్రయాను జన్మ: యిట నీ , చక్కిన్ విడంబాడియె?

తే॥ అనుచు లేచును ధరఁబడు , నలయుసొలయు , మలయుఁదెలియును మెఱు పైన , మెలయకుండు
నిట్టి చీకట లలమె నిం , తెట్టు లనును, నడచుఁ బిలుచునుబమ్మెర , నడలుబడలు

తే॥ సీతతోడ నాప్రాణంబు , చెలఁగి కావ , నిద్రనైతము వీడిన , నిశ్చలుండు
రామికిం గత మేమి; భా , రమగు పాప, కర్మి కాతనిఁగను నోము , గలదె? యనును.

తే॥ ధర్మమనునది జగమునఁ , దనరునేని, మాటు జన్మంబునందు న , మ్మాన్యుడగుచు
నన్నయగుఁ గాక యతఁడు నా , కనుచుఁగత్తి, దూసిప్రాణముల్ పోకార్పఁ , దొడఁగునంత

తే॥ మాయనుండిమేల్కొన్నల , క్షృణుఁడుదాని, ముక్కుగోయఁగ నొచ్చిన , మొఱకుటనుర
వైచెఁ బెడబొచ్చి యదివిని , పడ్డనయనుఁ , డక్కజంపాటుతోఁ దమ్ము , నిక్కువరసె

తే॥ గులకజాల యదవియందు , గూడిచైత్య, సమితి లక్షణుతో నని , సలుపుచుండె
నాడు ముక్కుపోయినచుప్ప , నాతియేమొ, వేడువేరెలుంగునఁ గూసె , నిక్కుమనుచు

|| నీలాబ్ధి నిభుడు జ్వాలా, మాలాభీలంబుగలుగు , మార్గజమును తెం
గేలం గీలింపఁ దమో, జాలంబులు తొలఁగి వగలు , చందం బయ్యెన్.

|| కొండలు నలఁగఁగ ప్రాకులు, తుండములుగ విలుగ ధరణి , తొడిబడ వాతో
ద్దండ గతి నడచె దిశయను, చండ ధరుడు నడల వడిగఁ , దమ్ముని దెనకున్.

|| విలయకాల కాల , జంధి భూస్థలి మేదఁ, దెరలివచ్చు కరణి , నరవరుండ
సరగ రాఁగఁజూచి , సౌమిత్రి కష్టంబు, వలచు వలదటంచు , బలుకరించె.

|| మీకృపచే మీభృత్యుడు, మీకడ కేతెంచె ననుచు , మిక్కిలిభక్తిన్
బైకొని మ్రొక్కుచుఁ గనఁబడె, పోకాడిన చూడ్కి మరల , బొందు పగిదిగాన్.

|| కన్నీరు దొరఁగ నిల్చిన, యన్నయఁ దనలేఁగ వెదకి , యలయుచు జేపుం
గొన్న పసి కరణి లక్ష్మణు, పెన్నొడలిం దడవి తడవి , విరవిర మానెన్.

చ|| పలుమలు దేహము న్నిడిరి , బాధముగాఁగ బరివృజించి య
శ్రుల ననుజన్ము మైరజము , చొక్కయుగాఁ దొలఁగించి తమ్ముండా;
తొలఁగితి వంచు నెంతయును , దుఃఖము నొందితి నింత సేపు కా
నల నిలు రేయి తామసిల , నాచున మెట్లగునయ్య వాయనా;

ఉ|| కూరినదేమి తెల్పుమనఁ , గూరిమినన్నకుఁ దమ్ముఁ డయ్యెడన్
దారిగఁ దెల్పు రాఘవుడు , తాపము మోదమునంది యిట్లనున్
దోరపు జన్మకారఁబడి , దుఃఖములం గడియింపఁబోయినే;
వారిధిఁబడ్డ వాడలల , పాటునకుం జడియంగఁబోయినే.

|| మూఁడు జగము లొక్కమ్మడి , ముమ్మరించి, చెనకినను లెక్క సేయక , చీల్చివైతు
నొక్కఁడవు నీవు నాయొద్ద , నుంచు వేని, చాలు; వేలు రక్షణమునా , కేల చెపుమ;

|| పోయెడి వెల్లను పోనీ, వేయెదలైన వచ్చి , విరియ విరియ నీ
నాయయ్యా; నీవున్నం, బాయునుగా కడరి నన్ను , పలువంగలవే;

|| రాకానిముక్కుగోసితి, నీకడకున్ మగిడితివని , నిగదించితి వా
సోకును చంపపు గద కరు, జాకరః యను రాఘవునకు , నతఁ డిట్లనియెన్.

|| చను కట్టుతోడఁ జనుగవ, దొనయుం బలె సున్నముక్కు , చొడ్డ మొరిఁబెంన్
జెనసెడు చెవుల నసింగొని, తునుచుఁగ నేడ్చినది యనుచుఁ , దుది నవ్వుటయున్.

|| మను వంశ సంభవా; కిను, కను విను వెన్నంటు నసురఁ, గనలి పయిం ద్రె
క్కొనక దయ తలఁచి విడిచితె, యని రాముడు తమ్మునలమి , యశ్రులు రాల్చెన్

|| అంగదలు తొలఁగ వారలు, గంగాధరు వరుణుఁ దలఁచి , కట్టియఁ బుడమిన్
రంగారఁ దొలిచి యంత, ర్గంగం గొని త్రాగి యవటఁ , గడిపిరి రేయిన్.

క॥ అడవులఁ జివులు పూవులు, తొడరికఁగా లక్ష్మిణుఁడు వి , ద్రుమ మృదు శయ్యం
బడి రామవిభుఁడు తమ్ముం, డడుగుల నొత్తంగ రాత్రి , యట శయనించె॥

క॥ జానకిచేత వడు పిమ్మట, మానము వేధించుచుండ , మలఁగి యొక ఫలం
దేని భుజింపని రామవు, దానిక నిన్రింప కలఁగి , యలయుచు నూర్చున్.

క॥ కన్న పెనుకాన జానకి, కన్నులకుం గట్టినట్లు కానం బడుటల్
మన్నీడు మఱవమిన్; లే, కున్నన్ రాక్షసుల మాయ , యో? తెలియఁముగా:

క॥ జనకజ చెంతం నో?వఁగఁ, దనుకుమ బయలలమి లజ్జఁ , దలరును నన్నీ
వనితామణి దాయను మఱి, వెనుదీయును తనదు నడుము , విధమున మఱుగున్

క॥ జానో వదనాంబుజమునఁ, దేనియఁ గల దొండపండు , తీరగు నధరం
బానితి నిప్పుడు కనులం, బానికఁ దెఱవంగ డాఁగుఁ, బో? విదికలయో?

తే॥ తలఁపుకంటెను పంచభూ , తములకంటె, బెద్దదగు దుఃఖ మీరాత్రి , పీడపేసె
చలువ తావియు నలుపును , వెలయు కురులు, గలుగు కలికి కన్నులకంటె , పునమెరేయి

చ॥ జలకణ కీర్ణకారక వి , సార విరాజిత వారిరాశిపై
నలమి విధుండు పుట్టిబడ , బాగ్ని కరార్చులఁ జిమ్ముచుండ నూ
ష్ణులత భజించి యాకనము , మై నకలంబును బొబ్బలెక్కెవి
ట్టలముగ నన్న తీరునఁ గ , డల్కొనెఁ జొక్కలు మిక్కుటంబుగన్

తే॥ పలువిధంబుల నీరీతిఁ , బలవరించి, కార్యమొంది రాముఁడు మదిఁ , గలఁతఁజెందఁ
గాంచిలోక బంధుఁడు కని , కరముతోడ, వెలుగు తగ్గించి కొనె నన , మొలచివచ్చె

10 కబంధ పటలము (58)

తే॥ ఉర్వికంటెను మిక్కిలి , యోర్చుతోడి, క్రొత్తడితనంబు గల సీత , కొఱకు వెదకఁ
బట్టును పలవించిన , పగిదిఁ గూయు, వేకువను రామపులు లేచి , వెడలినారు

తే॥ చాలాదూరంబు రామ ల , క్షణులు నడచి, తమ్మినెచ్చెలి గగన మ , ధ్యంబు చేరఁ
జేతులను వాచి ప్రాణులఁ , జేర్చిమింగి, బ్రతుకుచుండు కబంధుని , వనము చొరఁగ

తే॥ ఆపిపీకానేకవ , మైన జీవ, వితతి పరుగెత్తి యలసెను , బెదరుచూపు
లొలయ జంకచు నుండెను , వలను దగులు, కొన్నరీతిని విలవిల , కొనుచునుండె.

పీ॥ ప్రజల కులాచార , పద్ధతుల్ నెలకొల్ప, లేనివాఁడును కావ , లేనివాఁడు
బలహీనుఁడగు నొక , ప్రభు దేశమున జన, ప్రతతితైవడి భయ , పడెడు నవియు
చెడఁనవియు గుంపు , చేరునవియుఁ బఱ, చునవియు విభ్రాంతి , నెనయునవియు
పర్యవక్రియ దొర్లి , వచ్చెడు భూజముల్, పెల్లగిల్లిన యేటి , వెల్లువలును

తే॥ తిరిగి పడుమేఘములు పొంగి . పొరలువార్చి, గాగఁ గాలుసేతులు పెరుఁ . గంగఁజాచి
సకల జీవులఁ గుప్పగా . జవిరి నోట, వైచికాను కబంధునిచేతఁ . బట్టువడిరి.

చ॥ జనకజ కారణంబున ని . జంబుగ రక్కసివండు వచ్చి చు
ట్టినదని రామలక్ష్మణులు . దెందములం దలపోయుచుండఁగాఁ
జనఁజనఁ జక్రవాళమను . శైలము తాయుచుఁ జాట్టుచుండె నాఁ
జను బహుభు క్కబంధు కర . సాలములోఁబడి చిక్కిరయ్యెడన్

తే॥ జానకిని దుఃఖమున ముంచు . దానవేంద్రు, నగర మీయెల్లలోనిది . నవయజ్ఞేయు
మన మనోదుఃఖ మీనాఁడె . మృగ్గుననుచు, నన్నపల్కఁగ లక్ష్మణుఁ . దనియె నిట్లు

తే॥ దనుజునై న్యమేయైనఁ జిం . దముల తుముల, రవము దుందుభి పటహాది . రావములును
గలుగ వియ్యెడఁ గావునఁ . దలఁచి చూడ, నేదియోయిది వేటని . యెంచువాఁడ

తే॥ పాలసంద్రంబుఁ జిలుకంగఁ . బాలుపడిన, వాసుకియోఁ లేక మఱియొక . పన్నగంబొఁ
తలయుఁదోఁకయు వట్టవ . గలుగఁ ద్రిప్పి, దొరకు వానిమ్రుంగెడు చొప్పు . దోచునాకు

అ॥ తమ్ముడనిన పలుకు . తగియున్నదని రామ, ధరణివిభుఁడు మదిని . తలఁచునంత
మూఁడు యోజనములు . ముందటఁ జని కొండ, పగిదినున్న యాక . బంధుజేరి.

సీ॥ ఇద్దఱు సూర్యుల . నేక పర్వతమునఁ, బూడ్చిపెట్టిన యట్లు . పొలుచు కనులు
కడుపు మధ్యను నోరు . కడలిగాఁ బండ్ల సం, దులు యోజనాతుతి . యెలయుచుండ
దనుజులు సురలబ్ధి . దృచ్చుచోఁ జాఁగిన, యహిరాజుఁ బోలిన . హస్తయుగము
కొలిమి తిత్తినిపోలె . జ్వలన భూచుంబులఁ, జెవరఁజిమ్మెడు ముక్కుఁ . జెరమలొప్ప

తే॥ బాదబ జ్వాలవంటి జి . హ్వయును చేతు, లనెదురాహుస కడలి న . ల్లని మహీద్ర
గుహనుచేరిన చంద్రము . గ్రొచ్చిరెండు, గాగఁజీల్చినట్లుగ దంష్ట్రి . కలును మెఱయ.

సీ॥ పంచ భూతములును . పంచపాతకములు, కూడి రూపొందిన . కొమరు మేను
కనులను రవిచంద్రు . లనుమ్రుంగ వచ్చి ప, క్షౌలములన్ పాములఁ . గాంచి రాహు
కేతు లాపనిమాని . క్రేవల నెలరారు, గుహల నిద్రిలి రనఁ . గొఱలు చెవులు
కల్లసాక్ష్యమువెల్గు . కఱకరు లొండెడు, ఘన రౌరవముఁ బోలు . గర్జుకడుపు

తే॥ కాల మాసన్న మగు ప్రాణి . గణముఁబట్టి, పడవ వంటి చేతులజౌరి . కడుపునందు
వైచు కొనుటలో యమునింటి . వాకిలివలె, నున్న కడుపెద్ద నోటితో . నొప్పువాఁడు.

తే॥ వారిధింబలె మోషించు . వాడు హాల, హరిమువంటి నల్లనిమేను . గలుగువాఁడు
చక్రమునఁ దలదెగి పడ . స్రగ్గు కాల, నేమివలెఁ బెనుమొందెంబు . నెగడువాఁడు.

తే॥ సంతమున శిఖరంబును . పవనుఁడెగురఁ, వైవఁ దలలేని మేరువు . వంటిమేను
గలుగువానిఁ గబంధుని . గాంచివారు, రామలక్ష్మణు లిర్వ్యుర . బ్రంబుతోడ.

మ॥ చతురంభోధి పరీతమైన జగతీ , చక్రంబు సర్వంబు సం
గతమై తూటగఁ దగ్గ నోరుగని యీ , జ్ఞా భృద్గుహాద్వార ము
ద్దత రక్షః పురసాల మార్గమగు న , త్యంబుచు సీతేశుఁ డు
ద్భృతీనుండం గని లక్ష్మణుండు కడు సం , దేహంబుతోఁ గాంచుచున్ .

ఉ॥ క్రూర కరాళ భూతమిది , ఘోరకరంబు , కబ్బు జీవులఁ
వారి కుదించి నోటఁబడ , వైచేడు నట్టిది దీని చేతులం
దారితి మింకఁ దప్పకొను , దారి గనంబడదన్నః చేయఁగాఁ
గారియ మేదియున్న దనఁ , గా రఘువర్యుఁడు పల్కుఁ దమ్ముతోన్ .

చ॥ కుతలము నుద్ధరించు వర , ఘోషిని పోలిన లక్ష్మణాః వెనన్
గతుకఁగఁ జూచె భూతము; జ , గంబున దీనికి నిల్వఁ దానమున్
వెతకిన లేడు దొడ్డ దిది , పృథ్వి సమస్తము చుట్టివచ్చు దీ
ర్ఘతమ కరంబు లొప్పినది , కాఁగల దెయ్యది యింకఁ దమ్ముఁడాః

తే॥ దరణిజారఁ గోల్పోయితిఁ , దండ్రీపోయె, నిందమోచితి బ్రతుకంగ , నేర నేను
దీని నోటను పడియెదఁ , దృప్తితోడ , నీవు తప్పించు కొనిపొమ్ము , నియతచరితః

ఉ॥ తల్లులు చింతమైఁ దలరఁ , దమ్ములు వంతలనొంద వృద్ధులున్
దల్లడమంద లోకములు , తప్పక దెప్పెడు జీవితంబు నే
నొల్లను సీత రాక్షసుని , యొద్దఁ ద్యజించితి నంచు భూమిభృ
తలజాడైన యాజనక , దరణినాథు మొగంబుఁ గాంచునే.

క॥ సీతను కావఁగఁజాలని , భూతలపతి లక్ష్మణుండు , పోలుపుగఁ గావన్
బ్రీతిం బ్రతికెడు వాడన , నాతరమా యసువు నిలుప , నయగుజ వర్యాః .

ఉ॥ బిమ్మెర రాముఁడీ కరణి , బల్కుఁగఁ దమ్ముఁడు కాంచి యిట్లనున్
నెమ్మని మీకు దాసుఁడయి , నేజను దెంచిన పీమ్మటం గదా
యిమ్ములు దప్పుచున్న యవి , యే మరణింపక తప్పనేని వ్య
ర్థమ్మగుఁగాక యూడెము కృతార్థత నొందునె యెన్నిభంగులన్ .

కబంధుచేఁ జిక్కినరామునకు లక్ష్మణుండు ధైర్యవాక్కులు పలుకుట

ఉ॥ వచ్చిన యాపదన్ గెలుచు , వారలె శూరులు యుద్ధభూమిలోఁ
జచ్చెడు వారిఁ జంపుటలు , సాహసకార్యము కాదు చూడఁగా
నచ్చుగఁ దల్లిదండ్రులకు నన్నలకున్ నిలుగొందు వేళఁ దాఁ
జచ్చినఁగాదె మున్ను తన , జన్మము సార్థకమౌ ధరాస్థలన్ .

మ॥ తరళాక్షిన్ జనకాత్మజన్ గొని మహా , దారుండు రాముండు దె
ప్పరమౌ కానల నుండఁగా నిదురయి , వరించి రక్షించె న

పుర మోదారుడు లక్ష్మణుం డనినయా , భవ్యాత్ములే వీడు ము
ష్కరుఁ డన్నన్ వడినెన్ ద్యజించె నని ప , ల్కన్ వైఁపఁగా నేర్తునే?

మ॥ భవదీయాగ్రజా నాజ్ఞకన్ వకుఁడవై , భద్రంబులం గూర్పు నీ
కవు దుఃఖంబుల లెక్కవెట్టకుము నీ , ప్రాణంబులన్ జానకీ
ధవుకై వీడఁగఁ గూడునేని యది మో , దంబారఁ గావింపు మం
చవధానంబుగఁ బల్కు తల్లిపలుకుల్ , వ్యర్థంబు గావించునే?

మ॥ నను గన్నట్టి సుమిత్ర యేనును భవ , న్మాతన్ నినున్ గొల్పుచో
జనమున్ మెచ్చుచు సంస్తుతింపఁగ మన , స్పంబంధముల్ మార్పులన్
గొన కిట్లెన్ని విధాల కష్టములు మా , కుం గల్గినన్ మీకునై
తృణ కల్పంబుగఁ బ్రాణముల్ విడుతు ము , రివిం గీర్తి సంబలికై

మ॥ ధర నామ్నాయములున్ సురేశ్వరులు నం , తంబొందినన్ నాశమున్
బొరయంబోవని నీవు, దంతి నిచయం , బుం దిస్తు నీ కానలో
గురువు ల్వాతెడు భూత మొందు బలముం , గ్రుంగించి హింసింపఁగా
నటుటల్ నమ్మఁగఁబోలునే? విను జనుల్ , హాస్యంబు గావింపరే?

తే॥ నీత విడిపించి కీర్తిని , చెందలేక , బవరముం జేయఁజాలక , భయము నొంది
ప్రాణములఁ బాసెనని లోకు , లందురేని, దాని కంటె నపఖ్యాతి , ధరణిఁ గలదె?

తే॥ లోకనాయక! యిది లెక్క , లోని దగునె? మనల లాగు నీచేతులఁ , దునుకలుగను
ఖండనం బొనరించెదఁ , గాంచు మిక్కు, డనుచు ననుజుండు ముందున , కరుగునంత

తే॥ తమ్ము దాటి ముందునకేగి , దాశరథియు, నతని వారించి సౌమిత్రి , యరిగెమమ్ను
అన్యు లెవ్వరు లేరు వా , దాట ధీర్వు, ననుచుఁ గనిన సురలు చింత , నందినారు.

చ॥ ఒక మొగ మందు కన్నుడుగ , యొప్పున నిర్వురు వాయునంతనే
మొక మొక పాటుతోఁ గినుక , మీటి కబంధుఁడు యుద్ధ ధీర నా
యకులగు మీర లెవ్వరన , సల్కయుఁ జింతయుఁ గల్గి తెప్ప వా
ల్కుక నిలుచున్న వారిఁగని , లక్ష్మము చేయర యంచు నాతఁడున్.

ఉ॥ రోష రుహాగ్నిచే నొడలి , రోమము లెల్లను మాఁడుచుండ వి
ద్యేషము వెంచి వాఁడు కని , దీఱ గ్రసించి మెనంగువాఁడ భూ
రీషజతోడ నంచు గ్రహి , యింపఁగ వాని భుజంబులన్ మహా
భీషణ ఖడ్గ ధారలను , పీడ మడంగఁగ ద్రుంచి రొక్కటన్.

తే॥ కేలు తెగి యొడలున నిరు , శ్రేవలందు, చిట్టు చిట్టున రక్తంబు , చిమ్ముచుండ
బొడవు పెరుగులు తెగిపడఁ , బొలుపు చెడిన, పర్వతంబుచంచమునఁగ , బంధుఁడుంకె

కబంధుఁడు కాపముక్తుడై రాముని వినుతించుట

మ॥ తన హస్తంబును రాముఁ డంటు కతనన్ , దత్తుర్వ కాపంబుతో.
ఘన పాపంబులు దీటిపోవ దనువన్ , గంధర్వ వర్యుండు తొం
టి నిజాకారము చాల్చి పక్షివలె మిం , టిం జేరి శ్రీరామ ల
క్ష్యులులం గాంచి భయంబు భక్తియు మదిన్ , సంధిల్లఁ గేల్వోద్బుచున్

కా॥ పుష్కాశ్వుండు గడించి యత్యధిక స , మోదంబు దెందంబునన్
గణ్యం దీతఁ డజామరాధిపులకున్ , గష్టింప విజ్ఞాన నై
పుష్కా ప్రక్రియఁ గానవచ్చెడు తపః , పుష్కా స్వరూపంబు లా
వణ్య పూహ మటంచు భక్తి వినుతిం , పం జొచ్చె నుత్సాహియై.

కా॥ శ్రీకాంతా! బహు పాప సంచయముచేఁ , జింతించుచున్నట్టి నా
యీ కాలష్యముతోడ కాపమును పో , యెన్నిన్ను గన్నంతనే
లోకేశుండవు ధర్మసాక్షి విఠకఁ జా , యం జాలు నీరూపమే
లా తైకొంటివి మమ్ము జోటలకు , నె , ల్లం దెల్పఁగానేకదా.

ఉ॥ మూలములేని నీవు జగ , మున్ దగవూనఁగఁ జేయ వేయు వే
సాల నెఱుంగ నెవ్వనికి , శక్యము? నీదగు లీలెన్న నేఁ
జాలుదునయ్య! నీవు వట , సాలమొ; పత్త్రమొ; యందు పండు సం
కీలుఁడవో; ముకుందుఁడవో; శ్రీదుఁడవో; తెలియంగఁ బల్కవే.

ఉ॥ కాంచెడు వాడవున్ దెలియు , కాంచనమున్ గను కన్నులుం గనం
గాంచిన శక్తి వీవ యొడి , కంబున దేనిని తాఁకకుందు వీ
వంచనయేల; యీభువన , వర్గము గర్భమునం ధరించి వె
ళ్ళించెడు నీవు పూరుషుఁడో; లేమవో; రెండునుగావో; తెల్పవే.

ఉ॥ ఈవ విరించియున్ హరుఁడ , వీవ జగంబులు నీవ వస్తువుల్
నీవ శ్రుకుల్ తదర్థమును , నీవ యనంతుఁడ వీవ సర్వరూ
పావలి కావలన్ వెలుఁగు , నాదిమ తత్త్వమునీవ-సర్వము
న్నీవ యటన్న తక్కుఁగల , నిర్జరు లల్క- వహింపనేర్తురే.

చ॥ ఎనిమిది దిక్కులే బిగి వ , హించిన గోడలు గాఁగ లోకముల్
పెనుగడుతై రహించు ఘన , వేళ్ళమునందున మూఁడు త్రోవలం
బనువడు చోట నిచ్చ విరి , వాఱని సారస కరి కాంతరం
బున వసీయించు జ్యోతిమయ , మూర్తివి నిన్నెఱుంగంగ శక్యమే;

ఉ॥ ఎల్ల యెఱుంగ లేని దెన , లెన్నిది లోపలనున్న భూమిపై
మొల్లముగా దివోకసులు , మోదము నంద నొనర్చు వేల్పులం

దెల్ల హవిస్సు నీవ భుజి , యింతువు దివ్యులకిత్తు రెండు నీ
యుల్లసితంపు వేడ్కలని , యుల్లమునం గనువార లెవ్వరో?.

ఉ॥ ఓయి సనాతనా! జలది , యుట్టుచుఁ దగ్గుచు నుండునట్లు త
త్ప్రాయిక బుద్ధుడ ప్రకర , భంగి జగంబులు పుట్టి పోల్చుచున్
నీయుదరంబునం దడఁగు , నీదగు లీల లెఱుంగలేము నీ
మాయను దాటి నిన్నుగన , మాటలొకో యది మమ్ముఁబోంట్లకున్?

ఉ॥ నీదగు లీలలం దెలియ , నిర్జర వర్షులు నేర్పినారలో,
వేదము లట్లు పల్కినవో? , విష్వగ మేమెఱుంగంగలేము బ్ర
హ్మాదులు వొందఁగా నరిది , యైన మహోదయ మొందినాఁడ నా
మాదిరి భాగ్యమెవ్వరు న , మంచిత రీతి భజింప రెయ్యెడన్.

చ॥ నిలుగుల కాలవాలముగఁ , జిక్కిన జన్మ పరంపరల్ తెగం
దొలఁచితి దుష్టదేహమును , దోర్చితి నుండర దేహమిచ్చి బు
ద్ధి లవము గూర్చి మోద జల , ధిన్మునిగించితి మోహ దుఃఖముల్
తొలఁగిన వెట్టి సత్కృతులు , తూకొని చేసితి నిట్టి సిద్ధికై?.

ఉ॥ అంతయు నీ యపార కరు , జాకర తత్త్వముఁ గాంచి పొందితిం
జింతలు దక్కినాఁడ నని , చింతన సేయుచు వీరి పుట్టుపుల్
సుంత వచించినన్ సుమన , సుల్ తలపోసిన వెంట కెగు యో
చింతుఁ గదా యటంచుఁ బస , చెంగటి లేఁగ విధాన నిల్వఁగన్.

ఉ॥ శ్రీ రఘురామచంద్రము డు , చిత్తము రంజిలఁగాంచి లక్ష్మణా?
తారజనీచరత్వమును , లక్ష్మీమహోజ్జ్వల దేహమంది పెం
పారఁగ నిల్వినాఁడితని , నారసికే యన లక్ష్మణాఖ్యాఁడున్
గరవ మారఁ గాంచి యడు , గణ దను విట్లని పల్కె వారికిన్.

క బంధుఁడు కర్తవ్యము తెలుపుట

నువను పేరి గం , ధర్వుండ వర తపో, బలమునఁ గామ రూ , పంబు వడసి
బుక్క రక్కసిరూపు , నొంది వేడుకఁస్థూల, కేళుఁడన్ మునిఁజేరి , కేరినంత
తఁడి రూపె నీ , కగుఁగాక యనవేడి, కాపమోక్షము లీరు , చక్కనెఱిగి
ంద్రునితోఁ బోరి , యిట్టిరూపము గొంటి, మీహస్తములు దాఁక , మేలుగంటి
కరక్షణ వినుత ను , శ్లోకులీరు, మిమ్ముపొడగంటి సుఖముల , మీబుచుంటి
ంద్రులకుఁ దంద్రులగుమిమ్ము , ధాత్రిఁగాదు, వారలేరైన నాకూర్పు , పల్కుచినుము

తే॥ తరణిలేని వారికి నము , చ్రంబు దాట, నరిదియగు పగిదిని నీత , నరయు కొఱకు
దోడులేనట్టి మీకు శ , త్రువులగెలువ, దుష్కరం బగుఁ గావున , దోడుగొనుఁడు.

ఉ॥ లోపము లేని మీస్థితిని , లోతువ యందు వచింపఁ జాల మీ
చాప శరంబులే గెలువఁ , జాలు జగత్త్రయ, మైన లోక సం
తాపము గూర్చువేళ నగ, ధన్వి వెనం బ్రతుకాఁ గూడియే
యేపు వహించుఁ గాదె యటు , లే యిపు డీరును కొందు బాసటన్

చ॥ కుజనుల మైత్తి గొన్నఁ దమ , కుం గదగండ్లు లభించు బ్రామే;
సుజనుల గూడువారలకు , శోభనముల్ పురణించుచుండు న
కృజముగ జీవరాసులను , గాదిలి తల్లినిపోలేఁ గాంచు చా
రజమున మిమ్ము గాంచు రహి , రాజిలు నాశబరిం గనుండ్లగిన్.

ఉ॥ ఆవల సూర్యపుత్రుఁడు మ , హాగుణశాలి కపింద్రుడైన సు
గ్రీవుని ఋశ్యమాకమున , క్షీరజలంబులఁ బోలేఁ గూడి మీ
దేవిని గాంచు యత్నమును , తేర్పుట మేలని పల్కిఁమొక్కి సు
శ్రీ విలసిల్ల వీడుకొని , చెచ్చెర నేగ వియత్పథంబునన్

తే॥ దనువు పల్కిన మార్గన , జనుచువారు, శైలకాననముల దాటి , సంజవేళ
రెండు మాతంగములు చేరు , క్రియ మతంగ, మౌని యాశ్రమస్థలికి న , మృతిని చవి

11. శబరీ మోక్షణ పటలము (7)

ఉ॥ కోరిన వారి కోరికలఁ , గొంచక యిచ్చెడు కల్పశాఖులన్
తీరున నందఱుం గొనఁగఁ , దియ్యని పండ్లను తావి పూపులన్
మీటి యొసంగు నాశ్రమము , మేదిని వారల స్వర్గ భూమియన్
సౌరున ధర్మయుక్తులకు , సమ్మద మోక్షమనంగ నొప్పఁగన్.

చ॥ కని ముదమంది రాచువుడు , కల్గి పథిశ్రమమెల్లఁ ద్రోచి నె
మ్మనమునఁ దన్ను తాఁ దలఁచి , మాన్యతపం బొనరించుచున్న పృ
థ్వను శబరిన్ సమంచిత ము , దంబునఁ గాంచి మహాత్మురాలఁ యో
జననిఁ యనామయంబెఁ యన , సంప్రమ హర్షము బుల్లసిల్లఁగన్.

ఉ॥ రామః రమాభిరామః జయ , రామః కుభావహనామః సద్గుణ
స్థైర్యమః యచిద్య మాసె మన , సుం-దరసుం బరిసక్తమందె నా
బాము కృతార్థుఁడయ్యెను కృ , పామయః నీవిట కేగుదేరఁగా
నీముఖ పంకజంబు గని , నేదనువందు ఫలంబు గాంచిరిన్.

ఉ॥ ఆకలి గొంటివయ్య నడ , యాడి శ్రమంబు వహించితయ్య నే
నీకొని నీకుగా ఫలము , లేటిచి యుంచితి నానుమయ్య నీ
యాకలి దీట లోకములు , హర్షము నందవె యంచు మున్నుగా
మేకొని పండ్లద్రుంఁ చవి , మిక్కిలు వానినొసంగె బ్రాతిమై.

ఉ॥ ఆతఁడు ప్రేమమై గొని ఫ , లావళి నానుచునుండ నింద్రుఁడున్
దాతయు శంభుఁడున్ సురలు , తత్పరులై చనుదెంచి నీదు వి
ఖ్యాత తపఁబు సత్పలము , నందెడు వేళ సమీపమయ్యె నీ
తా తరుణీపతిం దనిపి , తక్కిక మాయెడఁ జేరుమాయనన్.

ఉ॥ నీవిట కేగుదెంతువని , నిర్మల భక్తిని యిన్నినాళ్లుగా
భావమునందు నిన్నె బహు , భంగుల సంస్తుతి సేయుచుంటిఁ బ్రా
ణావలి నిల్పియుంటి ఫల , మందెను పుణ్యవయంబు తండ్రి నేఁ
దీవహిసన్న, వారు జన , యిత్రిఁ కుభంబుల నొందుమా వెనన్.

ఉ॥ నీవలనన్ శ్రమంబులను , నీగితి మమ్మరొఁ దుఃఖ సంతతుల్
ద్రోవఁగఁ గంటి మిందు తలి , తోవఁగఁ బుత్తులకున్న యెల్లకై
శావిల పంకముల్ తొలఁగ , వా యని యచ్చట నిల్పిరా నిసిన్.
వేవిన ఋశ్యమూక పద , విం దగఁ జూపె నీషాది ప్రీతిమై

ఉ॥ మోక్షము చేరఁదగ్గ పథ , మున్ వివరించెడు జ్ఞానికై వడిన్
శిక్షితరీతి నాశబరి , చెప్పిన పల్కులు శాస్త్రరీతులన్
సుక్షములై నవారు విని , సూటిగ జ్ఞాన సుధం గ్రహించి ప్ర
త్యక్షిత తత్త్వలై యలరు , నందమునన్ విని రా రఘుప్రభుల్

తే॥ శబరి యవ్వలఁ దనయొగ , శక్తివలన. శాశ్వతంబగు ముక్తిక , శాశ్వతంపు
తనువు విడువఁగఁ గని చోద్య , మనుభవించి, యామె తెలిపిన త్రోవనే , యరిగినారు.

తే॥ వసులు కొండలు నదులును , వెనుకఁ బడఁగ, నడచు జనులెల్ల జేయు స్నా , నంబుకతనఁ
భావమును నగ్ని చల్లాటి , పాడి కరఁగి, పరవి నట్లున్న ఫంపను , తఱిసినారు.

అ ర జ్య కా ం డ ము స ం పూ ర్ణ ము.

శ్రీరామ చందార్పణమస్తు.

ఓమ్ తత్ సత్.

కిష్కింధాకాండము

1 పంపా పటలము. (42)

మ॥ సుజన ద్యేయ విధానమై శుభదమై • సుజ్ఞేయమై మూలతో
యజమై వ్యక్త గుణాత్మకంబునయి జ్ఞా • సానంద తత్త్వంబునై
త్రిజగత్కారణమై చరాచర సుహృ • తీర్థస్థ హంసంబునై
“యజముఖ్యార్థిత జన్మమై వెలయు బ్ర • హ్మాంబుండు సీతావిభున్.

మ॥ మకరందంబులఁ జిందు శామరలచే • మాన్యంబయై మత్తదం
తి కదంబంబులు స్నానమాడఁదగి, నీ • తిం బోతె లోతై, సితో
దక పూర్ణంబయి వార్ధినా, మెఱువుల • బింబుల్ పురాణింప దో
తకమా నంబరమట్లు, పంప వెలసెన్ • దదజ్ఞుల్ ప్రళంసంపఁగన్

చ॥ మలిచిన నిద్దపుం బటిక • మాడికి నొప్పెడు స్వచ్ఛ పుష్కరం
బులు తెర లుప్పతిల్లఁ బోలు • పుం గొను వన్నెల తాల మెట్లకుం
దలకొని పెక్కు రంగులను • తాల్చి, బహుశ్రుతుఁడయ్యుఁ దత్త్వముం
దెలియని యజ్ఞ మానసము • తీరునఁ గానఁగవచ్చె నయ్యోధన్.

ఉ॥ ముత్తైపుఁ గుప్ప రెల్లెడలఁ • బొచ్చు తటాకము విద్రుమప్రభో
ద్యుత్తతిఁ బోలు పాదరుచి • యందిన హంసము హంసీమూఁకతోఁ
డిత్తము రంజిలం దిరుగు • చెన్ను రహించెను ముక్షనంతకుల్
మొత్తము చుట్టి రా నడుమఁ • బూర్ణ శశాంకుఁడు క్రాలు మిన్నునాన్.

చ॥ అనమ తపస్వి గాదిసుతుఁ • దబ్ధి పరీత మహీతలంబు జీ
వ సమితి వేద పారగుల • బ్రహ్మకు మాటుగ సృష్టి సేయఁగా
ననమునఁ బూను కాలమున • నంబుది మాటుగ శుద్ధ తోయధిన్
వెన సృజియించె నొక్కొ యనఁ • బెంపయి యొప్పెఁ దటాక మయ్యోధన్.

చ॥ రవి నెదిరించు తేజమునఁ • గ్రాలు పణామణు లొప్పు వన్నగుల్
తవిలి వసించు లోకమిది • తక్కక చూడుఁడి యంచుఁ జూపు లోఁ
తు వఱలి యుండియున్ వెలసె • దోష విహీన విభాసి సత్కవి
ప్రవరుని కావ్య భావ రస • పద్ధతిఁ బ్రస్తుటమై ప్రవేయమై.

చ॥ జల విహగంబులందు పలు . చందములన్ విహరించు చీవలా
వలకును పాటు చప్పుట ర . వంబులు సేయుచునుంట పెక్కు భా
షలు గల పెక్కు దేశముల . జానపదావళి యొక్కపట్టన
స్థలి నొక వీధిలోఁ దిరుగు . చాడ్చువహించె వినోద పద్ధతిన్.

చ॥ సరసున రక్త తామరన . పండమునన్ వసియించు హంస లా
సరసిజవాసినిన్ ధరణి . జాతను గూర్చి వచింపలేమి ము
చ్చిరుచును రాము నెమ్మొగము . చేరికఁ జూడఁగలేక ఖిన్నతం
బొరయుచు వహ్నిలోఁ బడెను . వై నమునం గనుపట్టె నయ్యెడన్.

చ॥ ఎటుకువ నిర్మలంబయిన . యేపున నుండియు నప్పు డప్పు దు
స్తరమగు మాయ గప్పఁగ ని . జస్థితి గానక పోవు రీతిఁ బు
ష్కరిణిని గట్టు ముత్తైములు . గట్టు ననిల్చి పరీక్ష సేయఁగా
మఱుఁగగుచుండు నందు జల . మధ్యమునం గల నాచు మొక్కలన్.

చ॥ మోదములేని రామ జన . ముఖ్యుఁడు చూచినచో నతీత్యమున్
సాదుగుణంబు రూపమగు . జానకీ కన్నుల చుట్టలంచు బెం
పేదఁ దలంచి బాష్పజల . మీదని కన్నుల నీరు గార్చి వి
చ్చేద మనస్కుఁడౌ ననుచుఁ . జింతిలి లోన నడంగె వాచగర్.

చ॥ వెదురుల నుండి పంక మద . విశ్రుత వారణ మస్తకంబులన్
జెడరిన ముత్తైముల్ మణియుఁ . జెన్నగు పెక్కు విమాత్న రత్నముల్
మెదలుచు మీద రాజిల గ . మించుచు వచ్చెడు వాగు వెల్లువల్
మదవతు లుల్లసిల్లి చను . మాడ్కిఁ గనంబడుచుండు నయ్యెడన్.

చ॥ మదకరు లుల్లసిల్లి జల . మధ్యముచేరి కలంపఁ బుష్కరా
స్పదము భుజంగ పుంగవులు . నల్పిన దర్పక సంగరంబుచే
నదవదయై శ్రమం బతిక . యంబుగ నొందిన వారకాంత యొ
ప్పిదమున నుండె; స్వార్థపర . వీరుల కార్యము లిట్టివే కదా.

చ॥ కొదరుచు వింగి రాయు పెను . గొండలనుండి స్రవించు కీనెయున్
మద గజ ధారయన్ గుసుమ . మంజరులన్ భ్రమరంబు లూడ్చు పె
ల్లదపు మధుద్రవంబు నట . లీనముగా జలపాయు లెల్ల రు
న్మదితులె యొట నయ్యదొక . మానిని యొష్టసమం బనం దగెన్.

చ॥ బాసలయందు బంధురత . భాసిలు లక్షణ లక్ష్మజాలమున్
వీస మెఱుంగకుండు పెను . వేటిఁడు లొక్కఁడు గూడి వేడ్కమైఁ

గాసటదీనటం బలుకు , కై వడి నన్వయ బంధ శూన్య ని .

ష్కాసిత వాగ్విసోదములఁ , గ్రాలు విహంగచయంబు లయ్యెడకా .

ఉ॥ ప్రాణసమంబుగాఁ దలఁచి , బాళిని కౌగిలి గాంచు హంసికా
ప్రాణములన్ గళేబరము , పాసిన కై వడిఁ బాయు హంస గీ
ర్వాణ వదంబునుండి యు , రన్ మునుఁగం జను వేల్పుబోట్ల శిం
జాన మృదుస్వనంబు తన , జాయ యెలుంగవి సంభ్రమించెడున్ .

చ॥ పెను గిరులందు నుండి బహు , వేగముగాఁ బ్రవహించుచుండు వా
హినులు సుగంధ వృక్షముల , నీడిచి కీచుఁ దెచ్చి నింపఁ బ
త్తన జను లిమ్ముమై నొరసి , దండిగఁ బాత్రను నించు గందమ
న్ననువున నొప్పు వర్షముకు , వందలి యయ్యమృతాలయాంబువుల్ .

ఉ॥ సాంకవగంధి మోవికిని , సాటి వహించెడు హల్లకంబులం
బొంకముగా స్రవించు మధు , వుం దగఁ గ్రోలి మదించు నక్రముల్;
సంతెలలం బురెన్ సొరిచి , జన్మ మృతుల్ వహించు లీల ను
ల్లంకు లొకకొకట్లగ మి , లం గొన మున్నుఁ దేలుచుండెడున్ .

ఉ॥ ఇంచుగ రామభద్రునకు , నిందిర జానకిఁ దెచ్చి యిచ్చు నే
ర్పంచిత శక్తి లేఖిఁ దమ , కైన తెఱంగున మేలు గూర్చు యో
చించి మరాళముల్ నడకఁ , జెంగలువల్ కనులన్ బ్రవాళముల్
కాంచనదేహ యొష్ఠమును , కానఁగఁ జేయుచు నుండెనత్తఱిన్ .

చ॥ తొడవులకాంతి దిక్కులను , దూఁటఁగ నిత్యముఁ దానమాడ సం
దడిఁ జనుదెంచు నిర్జర మ , దావళ యానలు చేతి హంసలన్
గడఁగుచు నందియాయఁ జెలి , కత్తెలు తత్తట మందు నిచ్చు కై
వడిని సరస్వతీస్థ సుమ , వల్లులు హంసలతోడ నొప్పెడున్ .

ఉ॥ మేటి తటాక నీరమున , మీఱు ఒక ప్రతిబింబ దృశ్యముల్
స్పాటిక కాంతులం గులుకు , స్వచ్ఛ జలంబుల నుండు మత్స్యముల్
పాటిలఁ గాంచి భీతిఁబుఁ , బాటుచు దాఁగ బకోట రూఢముల్
నీటుగఁ జెట్లకొమ్మలను , విల్చి విడుచ్చుచునుండు తెక్కలన్ .

ఉ॥ తీరమునం దొకొక్క దెసఁ , దీరిచి చెక్కిన యట్టులున్న జం
బారి విసీల రత్న రుచి యంతటఁ బర్వ నొకొక్క ప్రక్కఁ జెం
పారిన పద్మరాగముల , యంచిత కాంతులు పర్వ . జక్కవల్
నేరక రేవగట్ల తరు , జీ శుచ యుగ్మముఁ బోలు నిచ్చుచున్ .

ఉ॥ వాలముఁ బోలు మీలు కర , వాలము ద్రిప్పిన రీతి నాడఁగా
వాలు తరంగ మధ్యముల , వారి శునీ తతి గజైగట్టి యు
శ్రీల నటించు గారడి వ , రెన్నటనంబు బెడంగు నేయ భే
కాలవ మద్దిగాంచి యహ , హాః భళిరాః యను పోల్కిఁ గ్రాలెడిన్

శ్రీరాముడు జలమున తీరుగని సీతం దలంకికొని చింతించుట.

ఉ॥ సుందరమై మనోజ్ఞ గతి , శోభిలుచుండు సరోవరంబు రా
మేందుడు వాసి యందుగల , యింబగు హంసలఁ దమ్మివూల నిం
దిందిర వారముం గని వి , దేహ తనూభవ యొద్దలేమి నా
నందము రోయు బుద్ధియును , నాశల మిక్కిలి చింతనొందుచున్.

పే॥ కవ వీడకుండు జ , కక్కచలారః యందంపు, టంస మెత్తిన మేటి , హంసలారః
ఎడఁబాయ నొల్లని , యిల్లాలు చెఱవోయెఁ, జిక్కి సోలుబునుంటిఁ , జింత మునిగి
ఇయ్యెడనైన మీ , రెడుట నిల్వరదే? యెడయిక వంశ న , న్నేయ చుండఁ
గరుణించి నిల్చినఁ , గొఱయొనె మీకీర్తి, మిముగాంచి యూటట , మెలయరాదె:

తే॥ ఎన్నడు వియోగ బాధల , నెనయకుండు, నాకు మది సుంతనెమ్మది , సోఁకునట్లు
చెవుల కింపగు పల్కొండు , దవులఁ బలుకఁ, గీడు చూడునె? యాడికఁకిట్లునేమి:

చ॥ వికచ జలేజముల్ సురభి , వీచెడు కైరవముల్ చెలంగ జా
నకి నెడఁబాసి కుండెడు మ , సంబున కొషధమో తటాకమాః
సకియ మొగంబుఁ గన్నులును చక్కగఁ జూపెడు నీవు పూర్తిమై
సుకముగఁ జూపు; మేలొనరఁ , జూడని లోటులు కీర్తి గాంతురే.

చ॥ కమలినిఁ బద్మకోకనద , కైరవ హల్లక వల్లులన్ దరం
గములను కైవలంబులను , గండు మిలం గని, యోసరంబి నా
రమణిని పట్టి వ్యోమమున , రావణ హంతకుఁ దాహరించుచో
బ్రమయఁగ నంగముల్ చెదరి , పడ్డవె? యంచడుగున్ భ్రమంబునన్.

చ॥ ఉడుటున నాడుచున్ ముదము , నొందుచు నిక్కెడు కేకి నామన
స్పదనకు నాడె యోడిలి వ , సంబున నిప్పుడు తృప్తిపొందితే
సుదతిని గాంచలేక యిటు , స్రుక్కెడు నాపయి జాలి గల్గిదో
కొడుకక చెప్పవేమి వెయి , గొప్ప కనులల నీవు కానవో?

చ॥ అలుకక రండు మీ యెఱుఁగు , నర్థముదెల్పు డు హంసులారః నా
వలన దొసంగు లేదు మద , వారణ యానయె మిమ్ము గెల్చె నా
కలికి పయిం బగం గొలువఁ , గాఁ దగుఁగాని సమానదృష్టితో
నలుపునఁ గాంచి సంతసిలు . నాయెడ మీరలు కోపగొంతురే.

చ॥ దళములఁ జేరి గీతము ము , దంబునఁ బాడ ద్విరేఫపాకిన్
 వెలుపుగఁ జోటునిచ్చు సర , సీజములారఁ తొలంగరాని తొ
 య్యరి ననువీడి స్వీయ నిల , యంబగు మీకడఁజేరె; లేదనం
 బొలుపగునేమి; కలియును , బొంకెడు వారల మైత్రిఁగాంతురే.

చ॥ బర పలుకై న నాడకిటు , లొత్తిలి సీతముఖంబుఁబోలు హ
 ల్లవము కుటంగటం గల వి , లక్షణకై వలమా; కడంగి జా
 నకి పదనంబు నీవయిన , నర్మిలిఁ జూపుము తత్తుధా ద్రవ
 ప్రకట చణంబులై పరఁగు , పల్కుల నేవిన నిచ్చగింపవో.

ఉ॥ అంతర మేల బ్రాహ్మి లలి , తాంగి శ్రవంబపుకాని వేటుగా
 వింత పరాకులేఁ కృశి , యించుచు దిక్కులు దోఁచకిట్లు పె
 న్నంతలఁ జిక్కు నన్నుగని , వారిజనేత్రను గూర్చి తెల్పవో;
 యంతగ వేడుచున్న దయ , యింతయుఁ బూనక వైరమూనెదో.

చ॥ పగదము లెఱ్ఱదామరల , పై ఖచియించిన లీల నొప్పు ప
 ద్యుగళ మలక్తకాంగుళలు , తోయద మండలిఁ బోలు ముంగురుల్
 నెగడఁగ నన్ను పాయు ధర , జీసుత కన్నుల మాడ్కి నొప్పు న
 ల్ల గదవలారఁ నన్ను వెత , లం బడఁ జేయుచు నవ్వ నాయమే.

ఉ॥ క్రూర వియోగ తాపమునఁ , గుండుచు నూర్పులు పుచ్చు రామ భూ
 దారుడు పూఁ బొదళ్లగల , తల్లటమందున నిల్చి చూచి కా
 సారమ; నామనోహరిని , జానకిఁ బాసి తపించుచుండ నో
 దారుప కూరకుండు విది , ధర్మమొకో తలపోయ నీ కనున్.

మ॥ కరుణావారిది రాఘవుండు మద పం , కం బొప్పు సారంగముల్
 కరిణీ వారముఁగాంచి తుండముల నా , కర్పించి తోయంబు మో
 దరసాధిన్ మునుఁగంగ నంది యిడుటల్ , దర్పించి తస్వీమణిన్
 ధరణీజాత వియోగ మెంచు నెద నం , తాపంబు వర్ణిలఁగన్.

శ్రీరాముడు సాయం సమయ కృత్యముల నిర్వర్తించుట

కా॥ ప్రేమానర్థ విభూషణుండు సుగుణ , శ్రేష్ఠుండు తమ్ముండు శ్రీ
 రాముఁగాంచి దివాకరుం డపర భూ , ద్రం బొందె సంధ్యావిధుల్
 నేమం బారఁగ నాచరించి భవ దు , న్మేష ప్రకీర్తిం బెన్
 భూమి ల్నిండు త్రివిక్ర మేళు పదముల్ , పూజింపు మన్నా; యనన్.

ఉ॥ రాముడు చింతతోఁ జని త , రంగములన్ బొలుపారు న తటా
కామల తోయముల్ తొలుత , నందు తపంబున లింప, సిగ్గుచే
సామజముల్ తొలంగ రభే , సంబున వారి శకుంత జాలముల్
భూమిజపాళిఁ జేర జల , ముల్ దరిముట్ట మునింగె నచ్చటన్.

తే॥ అతఁ డానీట మజ్జన , మాడునంత, నతని దహించు విరహాగ్ని , యా తటాక
వనము లెఱ్ఱగఁగించిన , యినుము ముంచి, నట్టికరణిని సలసల , మనుచు నుడికె.

ఉ॥ స్నానము చేసి యంతట న , నాతన ధర్మ పథానువ ర్తియై
మానుగ సాంధ్య కృత్యములు , మక్కువఁదీరిచి య ర్హ్యమున్ రమే
శానున కప్పగించి విలస , దుణులౌ ముని ముఖ్యులున్న యా
కానన మంద యొక్క యొడి , కమ్మగు తావున నిల్చెఁ దమ్ముతోన్.

ఉ॥ సంజను చందనాదికము , చక్కఁగఁ దాల్చి విదేహ కన్యయున్
రంజిల రామికిఁ మనసు , రాగ వియోగ మహర్తిఁ గుండుచున్
గంజదళాక్షిఁ డుండునెడఁ , గంజ హితుం బిలెఁ దీక్ష దేహఁదై
కంజ విరోధి పుట్టెదొలి , గట్టుపయిం బలు దిట్టి కై వడిన్.

ఉ॥ తమ్ములు మోడ్చు సెందె ద్విర , తమ్ములు నిమ్ములఁ జేరె నీదజా
తమ్ములు గూండ్ల కేగె మృగ , తండము లెల్ల నడంగెఁ గీర సం
ఘమ్ముల పల్కలె వదలె , గానల నాట్యము మానె నెమ్మి మొ
త్తమ్ములు గీతముల్ పరభృ , తమ్ములు నిల్చె ముడింగె నాకులున్.

ఉ॥ నిద్రిలెఁ బ్రాణికోటి ధర , జీధర సంస్థిత జీవరాసులున్
నిద్రిలె వ్యాళ సంఘములు , నిద్రిలెఁ దామరసాకరంబులున్
నిద్రిలెఁ బక్షి జాలములు , నిద్రిలె భూత పిశాచ సంతతుల్
నిద్రిలరేడు పాల్కడలి , నిద్రిలె సోమజ యుగ్మ నేత్రముల్.

ఉ॥ జ్ఞానము గల్గినంతఁ దన , జన్మరుజల్ విడిపోవు కై వడిన్.
బానుడు పుట్టుడుందొలఁగె , బాధ తమంబును విచ్చెఁ గంజముల్
శ్రీనిధి రామ భూవరుడు , సెందెడు దుర్బర చింత కీలికై
జాను వహింపఁగా భువన , జాలము మేలుకొనంగ మేల్కొనెన్.

చ॥ ఘనులగు రామలక్ష్మణులు , గ్రక్కున మేల్కొని షీరవార్తిక
న్యను హరిణాక్ష రాకొమిరె , నందములౌ వసులందు కై లకా
ననముల రోయుచుం జని మ , సంబున కంచెను వేగ ఋశ్యమూ
క నగము చేరఁ బోయి రెన , కమ్మున లెక్కిడకుండఁ గ్లేశమున్.

2. సాలభేదన పటలము. (145)

సుగ్రీవుడు రామలిక్ష్మణులగుని భీతిల్లుట.

ఉ॥ వచ్చుచున్న రాఘవులః వారక యర్కుసుతుండు కాంచి యీ
వచ్చెడు వార లింద్రజుని , పంపున వచ్చిన వారలంజుఁ దా
హెచ్చగు భీతి గుంది వెర , వేది రయంబునఁ బాతెఁ బ్రాణముల్
మచ్చికఁ గావఁ బూని యభి , మానము వీడి బలంబు చేరఁగన్ ,

ఉ॥ పాటుచు నాంజనేయుఁగని , పావనిఁ కాంచితే యా సుధస్సులన్
వారలు వారి పంపుగొని , వచ్చిన వారలు నన్ను చంపఁగాఁ
గారణ మింక వేతొకటి , గల్గద యంచు భయంబు పెంపునన్
దూతెను దొడ్డ కందరము , తోయజ మిత్ర సుతుండు గ్రహ్మనన్ .

ఉ॥ తాఁడు నీలుఁడున్ హనుమ , తక్కు వనేచరరాజితోడ న
ట్లారక పాటు సూర్యసుతు , నొయ్యన వెన్నొని పోవుచుండ, భూ
దార్ కుమారకుల్ శబరి , తత్పరతన్ వచియించు శ్రోవ సీ
తారమణి మణిన్ వెదకు , దారి కనంబడు నంచు నెంచుచున్ .

చ॥ వెదకుచు వచ్చుచుండఁ గపి , వీరులు కొందఱు పోయి వారు చిం
త దవిలి చంచలత్వమును , దైన్యము తోడఁగ వచ్చువారు జం
భదనుజవైరి పుత్త్రుకుని , పంపున వచ్చిన వారు కారు భీ
తిదులును గారు చూడుఁ డనఁ , దేఁకువ మారుతి తేటి చూచుచున్ .

క॥ జ్వాలాభీల హలాహలంబు దెసలం , బర్హంగ నాదిత్యదై
త్యాకుల్ పొందిన భీతి మాన్చిన విరూ , పాక్షం బిలన్ జ్ఞానమ
వేలంగాంచిన యాంజనేయుఁడు భయో , ద్వేగమునన్ మానసా
లోలత్వంబు భజించు వానరుల క , ల్లోలంబులన్ మాన్పుచున్ .

హనుమ రామలిక్ష్మణుల తీరు లారయుట

చ॥ భయపడ కిందె యుండుఁడని , పల్కి యొకానొక బ్రహ్మచారియై
రయమున వచ్చి రాఘవుల , రాజిత చావుల మౌనివేమలన్
నయవిదులఁ మఱుంగున న , జంగి కనుంగొని శృంగ నొంది నం
శయము తొలంగ నిట్లని వి , చారణ చేసెఁ గుశాగ్రబుద్ధిమై .

ప॥ దేవతా పూజ్యమూ , ర్తి శ్రయంబా యన్న , నిద్రలే యిచ్చట , నెసఁగువారు
పటు చాప హస్త లి , వ్యారలఁ బోలిన, వార లే జగమున , వఱలఁబోరు
వీరి కపాద్యమీ , చృధివిని గల్గినే , పీఠల నెఱిగెడి , వెరవులేదు
స్రక్కున మదినొచ్చి , సోల నట్లున్నారు, పీరు చింతిలఁ దగ్గ , వారుకారు

తే॥ సురవరులుగారు సామాన్య , నరులుకారు, వీరి చింత యదెయ్యదో , పెద్దదగును
బ్రాంతిఁ గొల్పెడి యరుడైన , వస్తువాండు, భిన్నులగుచు నన్వేషించు , చున్నవారు

సీ॥ ధర్మ శీలంబులే , దనముగాఁ , గలవారు. శాంతి యుక్తులు కృపా , సాగరులను
లోకహితులు దేవ , లోకేశు డును వెఱుఁ, గుండు గృహిమ , మొందివారు
ధర్మదేవతయుఁ ద , త్తఱవడు శీఁంబు, గలుగు వారలు జిత , కామ తనులు
కాటండు నడయాను , ఘన పరాక్రమ గుణుల్, వీరి కార్యము నెంచ , వేఱుకారు

తే॥ ధర నలభ్యమౌ దేవామృ , లంబుఁడోలు, నరిది వస్తువు నెడ వీడి , యరయువారు
సింహములక్రియ దెనల వీ , క్షించు వారు, వంచనములేని మోముల , వఱలు వారు

చ॥ అనదృశ బుద్ధికాలి యగు , నంజని పుత్తుఁడు చాలసేపు మా
ననమున నిట్లు పెక్కు వయి , నంబులుగాఁ చలపోసి ప్రీతిచే
నేనఁగి యెడంపయుం గరఁగ , నెచ్చిరు భక్తియు హెచ్చరింప సం
తనమునఁ గాంచుచుండె మును , తప్పిన నెయ్యరఁగాంచు కైవడిన్.

ఉ॥ క్రూరగుణంబు గల్గు మృగ , కోటిపిశాచములుం గనుంగొనన్
గ్రూరత మాన్చి సాధుగుఁ , కోటిగ మార్పఁగఁ దగ్గ శక్తి యే
పారు మహాత్ములం గని య , హా పగవారిని వైరిసేనలో
వారిని యెంచి భీతిగాని , పాఱఁగ హేతు వొకండుఁ గలుగే.

చ॥ విహగము లెల్ల నందనుగు , వీరి శరీరము లెండ సోకఁగా
సహస్రము నొండలేక బలు , జాలిన జెక్కల విప్పి వైపయిన్
బ్రహ్మకులఁ బోలెఁ బండిరిగఁ , బర్వుడు వచ్చెడి మేఘ సంఘముల్
తహతహ డింపఁ దుంపురుఁ , దన్నుగఁ జల్లుచు వెంబడించెడిన్.

ఉ॥ ఆతప తప్త గండశిల , లన్నియు వీరి పదారవింద సం
పాతమునన్ మధుద్రవము , పైకొను పుష్పము లట్లు మేకొనుకా
బ్రాతిగ గుల్మముల్ చలలు , పాదపముల్ భువి వఁగి వ్రాలుచున్
జోతలు సేయులీలఁ దగఁ , జూకఁగ పీఠలు ధర్మమూర్తులోః

చ॥ ఘన తాపక్రయమున్ నడల్పి మఱి యా , గామ్యాది కర్మాభి వీఁ
కను పోకార్చి యహలయంబునకుఁ బోఁ, కల్పాన్ని కైవల్యమున్
గొనఁ గాన్పించెడు విష్ణుమూర్తులోః కరం , గున్ శక్తిముల్ వైపయిన్
దనరున్ భక్తి యపారమై కతము కా , నన్ రాదు నిక్కంబుగన్.

చ॥ అని యాలోచన సేసి వారలును డా , యంగన్ వివీతాత్ముడై
యనుఁ దేజస్సుల రాక భవ్యమయి యి , ఛ్చావాప్తి చేహురతన్

బొనుగొఁ గాత మనిష్టముల్, కుశలమే; పుణ్యాత్ములారా? యనన్
దనుజధ్వంసియు నీవెవండ వన ను • ద్యత్రౌఢిఁ దా నిట్లనున్.

హనుమ రామలక్ష్మణులకుఁ దమ వృత్తాంతము తెలుపుట

మ॥ వనదశ్యామలః పంకజేక్షణః జగః, త్రాణ ప్రసాదంబునన్
వనితో త్తంసిక యంజనాఖ్య గనియెన్, బ్రహ్మాతిమైఁ బేరునన్
హనుమంతుండను సూర్యపుత్త్రునకు మం, త్రాలోచనల్ సెప్పువాఁ
డను భవ్యాత్మకులార! నే పనచరుం, డన్ దానుఁడన్ మీకడఁ.

తే॥ ఇచట సుగ్రీవుఁడను వాన, రేశ్వరుండు, మిమ్ముగని తన మది శంక, మీఱుకతన
నకసి రమ్మన నాతని యాజ్ఞనూని, వచ్చినాఁడ నిటకు వీర, వర్యులార!.

తే॥ ఆనుడు శ్రీరామచంద్రుఁ డా, హనుమ పఁకు, లరసి విక్రమంబునను శాస్త్రార్థవితతి
నెఱుకయందు నద్గుణముల, నితనినదృశు, లెవరు లేరని తమ్ముతో, నిట్టులనియె.

క॥ ఇతఁడు పరింపక మానిన, శ్రుతులును శాస్త్రములు లేవు, సూన్యత వాక్యం
డతులిత మృదుల మధుర వా, గ్వితతి గలుగు నితఁ డజుండో? వృషభధ్వజుఁడో?

తే॥ జగతిసామాన్యుఁడగు బ్రహ్మ, చారిగాఁడు, విక్రమంబునుమహిమయు, వెలయువాఁడు
సుస్థిరుండు నిష్కవటి వి, శుద్ధగుణుఁడు, నిజము నీవు పిమ్మట గమ, నిలవఁగలవు.

తే॥ ఋషులయందు నాకులయందు, నిష్టివాక్య, చతురుఁడెవ్వఁడుగలఁడు? ని, శ్చయముగాగ
నితని నేలు నాతని కిల, నేడి కొదువ, యనుచు హనుమంతుఁగని వెండి, యనియెనిట్లు

తే॥ ఓయి ధీవీర! కీశ కు, లోత్తముండు, రవిసుతుండెందు గలఁడు ని, ర్వక్రగతిని
అతనిఁ గనుకోర్కితోడనే, యరుగుదెంచి, నారమన నుత్సహించి వా, నరవరుండు.

చ॥ పునభుజులార! మీకుఁ ద్రిజ, గంబుల నెవ్వరు సాటి? మీరలి
ట్లను పమమైన నెయ్యమున, నా కపినాథుని చూడ రాకచే
ననితరసాధ్యమైన తప, సూతఁడు పూర్వ భవంబునందు చే
సివది ఫలించె నిష్పడని, చిత్తమునం దలపోసి పొంగెడన్.

మ॥ బలభిత్సూనుఁడు వారి కోపమున దు, ర్వైరంబు వర్ధిల్లఁ గా
వలుఁడై చంపఁగ వెంచింపఁ బురమున్, వర్జించి యీకొండపై
బలు దుఃఖంబులఁ బొందుచున్ దిగులుతో, వర్ధించు మాణిని కీ
రలు విచ్చేయుట భాగ్యదేవత కృపన్, బ్రత్యక్ష మౌతే కదా.

మ॥ తమ వాంఛల్ నెఱవేర్చుకొంటయి కా, దా జీవ సందోహముల్
ప్రమదంబారఁ బ్రయత్నముల్ సలుపుటల్, భావింప యజ్ఞాది ధ

ర్మములం జేయుదు రీ జగచ్చభముకై • మాన్యుల్; భయంబందు ప్రా
ణము గాపాడుటకంటె ధర్మమొకఁడ • న్యంబున్నె ధాత్రీస్థలిన్;

సీ॥ మము గావ మీరు స • మర్థు లనుట చాలఁ, జాలుకన మాటయై • నిలుచుఁగాదె;
యనిమిషులాది చ • రాచర వితతితో, నలరారు కృతకంబు • నకృతకంబు
కృతకాకృతకమయి • యెసఁగు నీ పదునాల్గు, జగములఁ గావంగఁ, జాలువారు
శరణస్మఁ బోలిన, చక్కందనమ్ము ప, రాక్రమ గుణము లొ • ప్పారు మిమ్ము

తే॥ శరణ మొందిన మాకింక • జయముగాక, వేటు గలుగునే; మాపరి • వృథుఁడు నన్ను
వార లెవరని ప్రశ్నింపఁ, బలుకవలయు, వై నమును మీరె నెలవిండు • భద్రగుణలు;

తే॥ సత్యమను చేని కంచెయొ • స్వసన తనయుఁ, డిట్టు లడుగంగ సౌమిత్రి • యిండుకంత
పొరపులేని తీరునఁ దమ పూర్వచరిత, పలుకఁ దొడఁగెను మృదుల వి • స్పష్టఫణితి.

సీ॥ జగతీతలంబు నా • జ్ఞా చక్రమునఁజేసి, చతురత నడపిన • చక్రవర్తి
శంబరాదులఁ జంపి • జన్నంబు లొనరించి, యమరలోకం బేలు • విమలకీర్తి
కరుణా కటాక్ష వీ •క్షణముల నర సురా, దుల మన్ననలఁ గొన్న • యలఘమూర్తి
సత్యసంధుండును • సహజ సద్గుణుఁడును, నీతి విఖ్యాతుఁడౌ • నియతవర్తి

తే॥ మనుకులాభరణంబు ప్రా • మాణిషుండు, ధరణీముఖ తిలకంబనఁ • దగునయోధ్య
నేలు నాతండు జయశాలి • హిత కృపాలి, ప్రథిత గుణశీలి దశరథ • రాజమౌలి.

శా॥ ఆ రాజన్యుని ముద్దుపట్టి రఘురా • మాఖ్యా డితం దుర్వరా
భారం బెల్లను తండ్రి పేల్కు నిలువన్ • వై మాత కోరంగ నా
మేరం దమ్మున కిచ్చి యుల్లమున సం • ప్రీతిన్ మహారజ్యమున్
జేరన్ వచ్చె మహాత్ముడితనిని నే • నేవించు సదృశ్యుడన్.

శా॥ రాముని పుట్టుదొట్టి చివ • రంబుగ దండకఁ జేరు హేతువున్
బూమెలు చేసి రావణుఁడు • భూమిజఁ బందిగఁగొంచుఁ బోవుటల్
తామును రోయుచుండుటలు • తక్కక దెల్పు నమీరుపట్టి చే
తో ముదమంది చాఁగిలెను • తోరపు భక్తి మనంబు నిండ్లగన్.

చ॥ అటులు నమస్కరింపఁ గని • యంబుజనేత్రుఁడు విప్రవర్ణి వ
క్కట కయిమోడ్చుఁగాఁ దగునె • క్షత్రియ వర్యున కంచు నవ్వఁగాఁ
భటుతర నీతివిక్రముఁడు • పావని యిట్లనుఁ గింకరుండు మ
ర్కట కుటాం దటంచుఁ బలు • కిందొకొ; మీర లెఱుంగకుంటిరే.

చ॥ అని గురుధర్మ పద్ధతుల • కాదరువైన మరుత్కుమారుఁ డ
య్యినకులు లక్కఱంపడ వ • హించె నిజాబగు తొంటిరూపు మే

దిన గల సర్వపస్తువులు • తిన్నని పిన్నని వంచుఁ బల్కు వి
న్నునువునఁ, గాంచు వారల మ • నంబులు మిక్కిలి పిచ్చలింపఁగన్.

తే॥ జగముఁ గాలితోఁ గొలిచిన • చక్రి లోక, కక్షకుఁడు రాఘవుండె ద్ది, గ్రృమము నొంద
మేరు నిభ శరీరుఁడును • మిహిర శిష్యుఁ, దైన పాపనిన్ వర్జింప • నరిదికాదె;

ఉ॥ లమ్మడఁ లాంచి తే విమల • తత్త్వము సత్త్వము రూపుదాల్చిన
ట్లమ్మగ మోక్షమె యొక క • పీఠ్యరు నాకృతి నొందు భాతిఁ దే
జమ్మల పుంజమై వెలసె • సమృతి నిమ్మహానీయుఁ జేరి దుః
ఖమ్మల నీఁగునట్టి యొడి • కమ్మ నెలుఁగంగ సయ్యె నియ్యెడన్.

చ॥ ఎడఁదల దుఃఖముల్ తొలఁగు • నింక సుఖమ్ములు పచ్చు నిక్కమీ
కడిది పరాక్రమ స్థిరుని • గల్గిన సూర్యసుతుం డడెట్లెడో
ఎడయక యెట్టి కార్యతతు • లేని వలంతులు నీతిమంతులె
య్యెడఁగల రట్టి భూపునకు • భృత్యులచే సమకూరు నన్నియన్.

చ॥ అని కమువంక పుంగవుఁడు • స్వాంతము పొంగ వచించి యాననం
బును విసింపఁ గాంచుడు న • మున్నతి మారుతి వారిఁ గాంచి న
జ్జన సురులార! మా ప్రభుని • చయ్యనఁ దోడ్కొని వత్తు మీర లి
చ్చను క్షణ మిందె యుండుఁ డని • సత్వరుడై మరలెన్ దదాజ్ఞమై

చ॥ అతులిత నీతిమంతుఁ డగు • నా హనుమంతుఁడు చిత్తమందు శ్రీ
పతి గుణభూతి మాటికిని • భావన నేసి జగంబు నేను మా
పతియును కష్టముల్ తొలఁగ • బంధుర సౌఖ్యము లొందువారమై
బ్రతికితిమంచుఁ గీళవిభు • పాలికి నేగె వడిన్ ముదంబుతోన్.

హనుమంతుఁడు సుగ్రీవునకు శ్రీరామ వృత్తాంతము తెలుపుట.

కా॥ వాలిం గీలి వదించు కాలుఁడిటకున్ • వచ్చెన్ మనోవేదనల్
తూలెన్ దైర్యమునొందుఁడింక మది నొ • త్పుక్యంబు సిద్ధించు న
క్కాలంబయ్యె నటంచు మారుతి మహా • కాలుండుపోలెన్ ముదా
లోలర్చిల నటించుచుం దెలిపె మే • యం గూర్చి సుగ్రీవుతోన్.

చ॥ దివి భువి నాగలోకమున • దిక్కులఁ దక్కు జగంబు లెల్లెడన్
నెవడిన వారిచేతలను • నేత్రములన్ నుడులన్ మనస్సులం
దవిలినవారు శత్రులకు • దల్లడమందెడు వారలెల్లె వా
చవి సుధఁ బోలి చూడఁగల • చందము వారలు రాకుమారకుల్.

పీ॥ కల భూమియెల్ల నే కప్పత్రముగ నేలి, నాతఁడు విమల వి • ఖ్యాతయకుఁడు
రాజ రత్న కిరీట • రంజిత పాదుఁడొ, దశరథే వరున్ని పు • త్రుకులు ఘనులు

వీతిమంతులు కృపా , నిరతులు యువకులు, మహిమాన్వితులు ధర్మ , మార్గరతులు
కీర్తికాములు నీకు , గీశరాజ్య మొసంగి, యువకార మొనరింప , నోపువారు

తే॥ వారిలో జ్యేష్ఠుడగు రామ , వల్లభుండు, రాటకను సుబాహుని చంపి , తపసి మఖము
గాచి దివ్యాత్మములఁ గొని , గౌతమ సతి, శాపముం బాపినాడు వి , శాలగుణుడు

సీ॥ జనకుని పురికేగి , శంభు చాపముఁ ద్రుంచి, యవనిజాతను పెండ్లి , యాడినాడు
త్రోవలో నెదిరించి , డడుకుతనము చూపు, పరశరాముని భంగ , పజచినాడు
తండ్రివాక్యము నిల్పి , దల్లికోరిక దీర్చి, నిలయెల్లఁ దమ్మున , కిచ్చినాడు
వనమున డీకోన్న , జన విరోధు విరాధు, యముని పురంబున , కంపినాడు

తే॥ దండకావనమెల్ల నిర్ , దైత్యముగను, నలుప ఖర దూషణాదులఁ , జంపినాడు
కాలగళుకంటె ఘన పరా , క్రమము వాడు, రామచంద్రుండు సజ్జన , రక్షకుండు.

తే॥ అతడు క్షీరసాగరశాయి , యైన హరియె, త్రిదశు లర్థింపఁ బుట్టిన , దేవదేవుఁ
దళనితో మైత్రి నెఱపుమా , యాపదాః, యద్భుఁగను మంచు కైవడి , నడఁగిపోవు

క॥ మాయని మారీచు నొకే, సాయకమునఁ ద్రుంచె జముని , సాటికబంధున్
మాయించె శబరి ఫలము ల, మేయ ప్రేమమున నొసంగ , మెసఁగెం గరుణన్.

చ॥ కపివర, సంయమీశ్వరులు , గాఢ తపంబు చిరంబు చేసి యా
నృపవరు డర్శనంబుకయి , నింగిని గాచిన చాతకంబు చా
డుపు వహించి బంధములు , చుల్లగ గాంచిరి మోక్షసంపదన్
జవలుడఁ దన్మహాత్మ్యము వి , చక్షణచేసి వచింపనేర్తునే.

ఉ॥ క్రూరుడు భాషణుండు కడు , క్రొవ్వున వంచనచేసి రామ భూ
దారుని ధర్మపత్నిఁ గొని , దండక మార్గముఁ బట్టిపోవ నా
వారిజ లోచనన్ వెనక , వచ్చిన వారల నీ సఖిత్వముం
గోరినవారు సీసుగుణ , కోటియు మున్నుగ విన్నవారలున్.

మ॥ మనమీదం గృప నూనినారు మనకై , మర్చింతు రయ్యింద్రజిత్
గనిసెన్ సీసుకృతంబులున్ శుభములం , గాంక్షించి కాకుత్స్థులన్
గని మైత్రిం బొనరింపఁగా నడపుమా , కాలంబు మేలయ్యె రె
మ్మని రాణ్ణీతి విశారదుఁ డఖిల కా , ర్యజ్ఞుండు వాక్రున్వ గన్.

మ॥ తనపై నెమ్మిని మారుతాత్మజుండు చం , దంబొప్ప వాక్రున్వ సం
తనగా సూక్ష్మమతిన్ గ్రహించి విపులో , త్యాహుండు సుగ్రీవుఁడ
త్వను మోదంబునఁ బావనిం గని గుణా , ధ్యాః ధీయుతున్ మంత్రిగాఁ
గొను నా కెయ్యది దుర్వృత్తం బనుడఁ గా , కుత్స్థుం గనన్ వెల్వదెన్.

రామసుగ్రీవులు మైత్రినేయుట.

- మ॥ కనులారం గనె భానుసూనుఁ దచటన్ , గార్జేఘముం బోరె వి
చ్చిన యంబోజముఁబోరె పోదశ కళల్ , చెన్నారు చంద్రుంబరెన్
ఘనమా పచ్చలకొండవోరెఁ దగు శ్రీ , కాకుత్స్థ సత్కర్ణవే
ష్టన హీనంబగు నెమ్మొగంబును కడున్ , జలైవన నేత్రద్వయన్
- చ॥ కని చిర మల్లె నిల్చి యెన , కంబున దాత సృజించినట్టి భూ
త నివహమెల్లఁ బుట్టిన మొ , దల్కొని నిన్నటి దాఁక జేయుచుం
డిన సుకృతంబు లన్నియుఁ బ , టిష్ఠతఁ గూడుచు రెండు దేహముల్
గొని యిటు పుట్టెఁ గావలయుఁ , గోరిక నంచుఁదలంచె నెమ్మదిన్.
- ఉ॥ ఇమ్ముగ విష్టరక్రవసుఁ , డీ యవతారమునందు మానవ
త్వమ్ము భజింపఁ గోరి యిటు , వంటి శరీరము దాల్చెఁ గాన లో
కమ్మున బ్రహ్మగా హరుఁడు , గా వహించిన లీలకంచె మ
ర్త్యమ్మున మానవుం దగుట , నన్ని భవంబులకంచె మేలగున్.
- మ॥ అని సూర్యాత్మజుఁ దాత్మనెంచి పులకల్ , హర్షంబుచేఁ గ్రమ్ముఁగం
దన నేత్రద్వయి నాన దీఱఁ గని యా , నందాబ్ధి నోలాడుచుం
జన శ్రీరాముఁడు ప్రేమ మీఱఁగఁ గరా , బ్బాతంబు వేచాఁచి ర
మ్మని సమ్మోహకరంబులైన కుళం , వ్యాహరముల్ సేయుచున్.
- కా॥ శ్రీరాముండును వానరేశ్వరుఁడు రం , జిల్లంగ నందించి దు
ర్వారుల్ క్రూరులు దానవాళి యను ని , ర్లం ద్రోలి ధర్మంబు ని
లైవర ప్రక్రియ విల్పఁ బూనిన యుగ , ద్వంద్వక్రియానంది నా
నారం బొల్పిరి దర్శఁ జేరు శశి కం , జాప్త ద్వయంబో యనన్.
- మ॥ తొలి పుణ్యంబుఁ బ్రయత్న మొక్కటిగఁ దో , ద్దోఁ జేరు మాడ్కిఁ గ్రుధా
కలిత క్రూర నిశాచరాఖ్య కలుషా , ఘంబుల్ విమూలింప కా
త్త లనద్ జ్ఞానము తత్త్వవిజ్ఞతయుఁ బ్రా , ప్తంబైన చందంబునన్
దలఁపుల్ గూడఁగఁ జేరి రర్కసుత మా , ర్తదాన్వయుల్ సమ్మతిన్.
- చ॥ రవిసుతుఁ డంత నిట్లనియె , రాఘవుఁ గాంచి నయంబు మీఱ నో
రవికుల దీపకాః సకల , రాజితసద్గుణ రాశివై జగ
ద్భవుక వినోద కార్య సుఖ , భావనుఁడో నినుచేరఁగంటి నా
భవము కృతార్థమయ్యె నను , వంటి తపోధనుఁ డున్నె యీభువిన్.
- ఉ॥ పున్నెము పండు వాఱు దలఁ , పుల్ నెఱవేఱుట యింకఁ జోద్యమే
యన్న రమూత్తముండు సుగు , జాకరఁ మాకు నిషాది తెల్పె నీ

యన్న తెలుగు నీవలన , నుత్కట శోకము నీ గు నంచు మే
మెన్నిక వచ్చినార మది , యేగినదే యగు నన్న నాతఁడున్

చ॥ నడవడి తప్పి కమ్ముడగు , నన్ను మహా బలకాలి వారి దుం
దుడుకున సర్వభూమియును , తోయధులున్ ఘన చక్రవాళమున్
గడచని పోవఁగాఁ దఱిమి , ఖండన సేయఁ దలంపఁ బ్రాణముల్
విడువఁగ లేక యిగిరిని , వీడక యుండు భయంబు పెంపునన్.

చ॥ మిము శరణంటి నన్ను కృప , మీఱఁగ నేలుట మీకుఁ జాడి చం
ద మనుడు రామచంద్రుఁ డను , ధర్మగుణాకరః యంతదాఁకఁ దో
రముగ భరించినట్టి కడు , రాయిడి తీతను రేఁగ దింక సౌ
ఖ్యములును దుఃఖముల్ మనకుఁ , గల్గు సమంబుగ నింత యేటికిన్

మీ॥ నిను పఠిచెడువాడె , ననుపఠిచెడు వాడు, నీ విరోధియె చుమ్ము , నా విరోధి
నీ చెలికాడెపో , నాచెలికాడు నీ, బంధు వితతి నాకు , బంధు వితతి
నీకు దుఃఖంబేది , నాకు దుఃఖమ్మది, నీ సుఖంబై నదే , నా సుఖమ్ము
నీవు ప్రాణమువంటి , నెయ్యుడవై తనఁ, గప్పలెల్ల ముదమను , కడలి మునిగి

తే॥ రామచంద్ర విభుని వాక్య , రాజి నకల, జగములకు వేదముల మించి , నెగడుననిరి
హనుమ పులకితగాత్రుడై , యాదె సురలు, విరులు గురిసిరి మొగులు తుం , పురులు చచ్చె

ఉ॥ అంతట రామభద్రునకు , నంజలిచేయుచు నాంజనేయుఁడో
సంతత కేజులారః స్థిర , సంపద మీ చెలికార మొంది క
ల్పాంతముదాఁక లోకులకు , సర్వీలి నిండెడు తారకాణయై
మంతు వహించుఁగాక యిఁక , మాభవనంబున కేగుదెండనన్.

చ॥ సరియని రామలక్ష్మణులు , సార సమిత్రసుతుండు లేవ వా
నరులును చుట్టిరాఁ బనన , న్నాగ తమాల రసాల సాలముల్
సరసులు గల్గి పుణ్యఫల , సంపదవోలె వెలింగి పుష్ప వ
ల్లరులు రహించు తోటకు వి , లాసముతోఁ జని రుల్లసిల్లుచున్.

ఉ॥ చందన వృక్ష సంతతులు , స్పృటిక సుందర కందరంబు లం
దందు రహించు నిర్మల జ , లాశయముల్ వికచాంబుజాతముల్
పొందుగఁ దత్తటస్త ఘన , భూజ శిఖాంతర దోలలందు వే
ల్పుం దలిరాకుఁబోండ్లు తమి , వొంగఁగ నూఁగుట నేత్రపర్వమౌ.

క॥ విబుధసభను మూర్ఛ , వెలయనిరీతి ను, ద్యానమందు మణి వి , తానకాంతి
పుంజ మెదుట గార , ముం బొంపలేషయ్యె, సూర్య చంద్రముల వి , శుద్ధ రుచులు

౮॥ అట్టి యలవ మైన , యలరుల లోఁటలో, రాఘవులును వ్రవగ , రాజు విరుల
యాసనంబులను ను , ఛాసీనులై వేడ్క, ముప్పటించుకొనుచు , ముదితులైరి.

౯॥ కందములములును , కాయలు పండ్లును, చవులు మీటు మంచి , శాకములును
కవులు గొంచుఁదేరఁ , గాకుత్పులలకుండు, స్నానమాడి మెక్కి , క్రమము వీడె.

౧౦॥ అనఁముఁ డిట్లు లతని , కఠినియై ముడమంది, నరితతోడఁ గని గృ , హస్త ధర్మ
మెడలకుండు నడవ , గృహిణిని సీపును, పాసి కేమి యనుచుఁ , బ్రశ్న సేసె.

హనుమ శ్రీరామునరు వాలివృత్తాంతము తెలుపుట

౧॥ శ్రీరాముని ప్రశ్నమునకు, మారుతి కేటొగించి నిలిచి , మహానీయగుజాఁ
ఘాతిగఁ బెప్పదగునది, మీరలు సవధానమతిని , మేకొని వినుఁడి.

౨॥ శంకరు ననుగ్రహమున వి, శంకటగతి వరబలంబు , సామర్థ్యంబున్
జంకు గొలుపు విక్రమ మక, లంకంబుగఁ గొన్నవాఁడు , లాపు గలాఁడున్.

౩॥ దేవదానవుల్ షీరవా , ర్చిని ముఖించు, తఱిని తరిత్రాటి యొప్పుమే , నరగునట్లు
రాక్కఁదే యరుగేలను , చిక్కఁబట్టి, తరిచినట్టి బాహుబలంబు , తనరువాఁడు.

౪॥ అవనిజలము కేజమువాయు , వనెడునాల్గు, భూతములనత్వమొక్కటై , బొలుచువాఁడు
చక్రవాళంబునుండి యీ , శైలమునకుఁ, దేలికగ లీల దాటంగఁ , జాలువాఁడు

౫॥ బవర మొనరింప నెదిరించు , వారి బలము , నగము లాగికొనెడు వర , శక్తిగలడు
ప్రతిదినంబు దిక్కుల కొన , పఱకు నేగి, వార్ధి నీరాడి హేరుఁ గొల్చి , వచ్చువాఁడు.

౬॥ గాలి వాని యాకుగతిని , గడవఁజాల దెప్పుడున్
శూలి సుతుని బల్లెమతని , నూటి తొమ్ము పొడువదున్
వారి వాలు , చొరని తావు , పంక్తిశిరుఁడుఁ దోవఁడున్
వారి యనెడివాఁడు కలన , వాలువాఁడు మిక్కిలిన్.

౭॥ వాఁడు కుప్పించి యెగసిన , పడికి గిరులు, పెకలి లేచును మనభజ , వేగమునకు
జలదములు గ్రహసంఘముల్ , కలఁకఁబాటి, గతులుదప్పును వివరింపఁ , గలమె బలిమి?

మ॥ ధరణి గోఱలఁ గ్రుచ్చి యెత్తుకిటిమం , ఛానాద్రి యంభోనిధిన్
దరువ న్నిల్చిన కూర్మముఁ హరిపద , ధ్యానైక శీలున్ గుణో
తక్కురు రక్షింపఁగ నాహరణ్యకశిపుఁ , దర్పించి చక్కాడు భీ
కరరూపుండు నృసింహాఁడున్ గపివరున్ , గయ్యంబులో గెల్తురే;

౮॥ వేయి పడగలకో ఫణి , విభుఁడు మోచు, పుడమి నగవరుఁడగు వాలి , నడచుచుండి
యే భరింపఁగలఁడు వాని , యేపు కొలిచి, తెలుప వేల్పులకేనియు , నలవికాదు.

తే॥ సతము జలది పోషించుట , శ్వసనుడెపుడు, నంచలించుచుండుట వివ , స్వంతుడెల్ల
వేళ, దిరుగుచుండుట వాలి , బెట్టిదంపు, గినుకకై బిట్టు బెదరియె , యని తలంతు.

ఉ॥ వానరసేన కంఠకును , వాలి యదీశుడుగాఁగ నుండఁగాఁ
బ్రాణములం గొనంగ నమ , వర్తియు జంకుచునుండు వాని యా
రాణువ లెక్కవెట్టఁగ వి , రాజిలు దెబ్బది వెల్వలా సువ
ర్వాణ నగంబునేని కడ , వం ధలక్రిందొనరింప శక్తముల్

తే॥ మొగులుమొరయు చుమీడుగాఁ , బోవవెఱచు, సింగములుకందరముల గ , ర్జింప వెఱచు
విరులు రాలంగ వాయువు , వీవ వెఱచు, వాలి పౌరుషమేమని పలుకనేర్తు?

తే॥ వాలి వాలంబుచే బల , వంతుడైన, రావణుని భుజములఁ బట్టి , రాణ చెడఁగఁ
జుట్టి కొంపోవ నెత్తురు , సోఁకకుండు, తలము నాతఁడు పోవని , తలముఁగలదె.

క॥ శతమఖునకు ప్రియ సుతుడగు, నతఁ డుడువతి సాటియైన , స్వచ్ఛ తనుండున్
బిత్తవతికి నాజ్ఞ యిడఁదగు, భృతిమంతుం డితని యన్న , తేజోయుతుఁడున్.

ఉ॥ ఈవిధి వాలి వాలి వ్లవ , గేశ్వరుడై మము నాచుచుండ ను
గ్రీవుఁడు యావరాజ్యమునఁ గీర్తి వహించుచునుండ నీచు మా
యావి యనంగ నొప్పు దను , జాధముఁ దొక్కఁడు వచ్చి మించి డు
ర్భావముతో రణంబునకు , రమ్మని వాలిని పిల్చెఁ బెల్చినన్.

చ॥ పిలువఁగ వాలియున్ దనుజ , వీరుని దాకి కలంచి నొందఁగ్గా
నిలువఁగలేక రక్కసుఁడు , నిల్వనఁ జంపెడి నంచుఁ బాటుచున్
నిలువక వెంబడించు కపి , నేతను గన్నని ప్రాణ భీతిచే
వెల వెల వోయి యొక్క బల , వీధిని చేరఁగ వాలి యంతటన్.

ఉ॥ వెంబడి వచ్చుచుండు కపి , వీరుని తమ్ముని గాంచి సావరా
నంబున నీ గుహాముఖము , నన్నిలుమేను సురారిఁదెత్తు శౌ
ర్యంబునఁ దాఁతనేని సమ , రం జొనరించి వధించి వత్తు డై
ర్యంబున నుండుమంచుఁ గుహ , రాంశర సీమను చొచ్చి యవ్వలన్.

క॥ పదునాలుగు ఋతువులు డు, ర్మదుని వెదకి యెట్టులయిన , మడియించెడు వ
దైదఁ దలపోయుచునుండఁగ, మది సుగ్రీవుండు దుఃఖ మగున్ ధగుచున్

చ॥ మతకరి రక్కసీఁడు మటు , మాయముగాఁ జనె నన్నకింతకై
వితము ఘటించెనో యెఱుఁగ , వీలు గనంబడ దేనునేగి యా
హతకు వధింతుఁ గానియెడ , నంతము నొందెద వానిచేత నం
చితఁడును బోవఁగాఁ దొడర , నేమును పౌరులు వడ్డువెట్టుచున్

చ॥ తగదని లోకనింద యని , తా మది నొప్పకయున్న నెన్నియో
తగవులు పర్కివేడుకొనఁ , దక్కటి వారలు చింతనూని యొ
ప్పుగఁ బురికేగుదేరుమని , పొందికతో బలిమాలఁ ద్రోసి పు
చ్చుగ మదిరాక కుట్టతుద , సమ్మతిచూపెఁ బురంబు చేరఁగన్.

చ॥ తలకొని వారిఁ జక్కఁడఁచి , దైత్యుఁడు ద్వారము దాటి పట్టన
స్థరిని వచ్చునేమొ? యని , తద్విలమున్ బెను తాత మూసి పె
క్కులు శిల లొక్క పేరువుగఁ , గూర్చితి మా శిల కూతగాఁగ న
వ్వల రవిపుత్త్రుఁ దోడకొని , వచ్చితి మయ్య పురంబు చేరఁగన్.

మ॥ అట మాయావిని గూల్చి ప్రాణ మధువు , ద్యత్రైధీమైఁ గ్రోలి యు
త్కట మత్తుండయి వారి ధీరత గుహా , ద్వారంబు దాపించి య
చ్చటి మూతంగని సూర్యజుంబిలిచి యే , చందాన మారాట యొ
క్కటియున్ లేమికి తీర్చునొంది వడిను , గ్రక్రోధుఁడై యంతటన్.

ఉ॥ వాఁముతోడఁ బాదమును , పైకెగయించి బలిష్ఠ చంద వా
తూలముఁ జోలెఁ దన్న వడిఁ , దూలి శిలా నికరంబు బువ్వనన్
దూలము పోల్కిఁ గొన్ని చని , తోయద మండల మంబెఁ గొన్నిది
గ్జాలము దాకెఁ గొన్ని వడె , సాగరమందున తీవ్వ తీవ్వనన్.

ఉ॥ ఉరవడి వారి వెల్వడి మ , హోద్ధతిఁ గాంచిన వారలెల్లఁ బె
ల్కుఁటి పటవంగ నచ్చటికి , ఘోరతరాకృతితోడ రా, గుఱో
త్తరుఁ దకలంకుఁ దాశ్రవుడు , తామరసా వ్రసుతుండు చూచి త
చ్చరణములందు వ్రాలె భయ , సంభ్రమ భక్తులు ముప్పిరిం గొనన్.

ఉ॥ వ్రాలి నమస్కరించి ప్రభు వర్యః , భవ తునరాగమంబు మా
కేటాకా లేమిఁజేసి తపి , యించి మహాపద మూఁడె నంచు మీ
పాలికి రాఁ బ్రయత్నపడ , వానర సూరులు మంత్రివర్యు లీ
కోలును చూప కిచ్చటికిఁ , గోరికఁ దెచ్చిరి తమ్ము గావఁగన్.

ఉ॥ వారల యాజ్ఞకున్ వెలచి , వచ్చితి నిచ్చటి కిట్లు లీ ధరా
భారము పూని మీకడకుఁ , బట్టుగ రామికి సిగ్గునొందు నా
తోరపు దోషమున్ దయను , ద్రోచి కృపామతి నాదరింపుమా
నేరమి పిన్నలం గలుగ , నేర్పిన పెద్దలు నైఁదు బొప్పగున్.

ఉ॥ తమ్ముఁ డిటుల్ వచింప భయ , దమ్ముగ నింద్రసుతుండు కాంచి గ
ర్భమ్ములు ప్రేవులుం గలఁగ , రక్కెసమాటలు పర్కి తమ్ము డే

హమ్మ నలంగ మోదె జరి • జాస్త తనూజుడు ధీల్లవోల్లవం
గమ్మలు దొడ్డభీతిని క • కావికల్లె దిశలన్ భజింపగన్.

మ॥ పరితాపంబున సూర్యసూనుడు భయ • భ్రాతిం బయోరాసులం
బరంగం దాటి యజాండ భిత్తిక సమీ • పం బొండగా జేరినన్
గరుజానంగములేక వారి హరి నం • కాళుడనాయాన న
త్వర సత్త్వంబున దాటి పోయెనన • సీతానాథు డగ్గించుచున్.

మ॥ మనసుగ్రీవుడు వాలిచే నప్పచె సా • మర్థ్యంబునన్ దూకుచుం
జను చందంబులు నేర్చె గావలయుగ • స్టంబొంది యంచాంజనే
యుని పీక్షించి యనంతరంబు త్రిదివే • శోత్తంస మార్తాండ నం
దనులే జాడలఁ బోయిరో యన జగ • త్రాప్తజాత్యజం డిట్లనున్.

చ॥ జలధుల కవ్వలం జరిగి • సారసమిశ్ర మయూఖ సంతతుల్
చెలగని చక్రవాగిరి • జేరియు వెండి యతిశ్రమించుచున్
జలజభవాండ భిత్తికను • చయ్యన నింద్రసుతుండు డాసి య
చ్చలమునఁ బట్టె నాతని వి • శంకట వృత్తిని పిచ్చలించుచున్

ఉ॥ సోదర హింస్రకుం డనెడు • సుద్ధి జగంబు వచించు నంచు నుం
తేఁ దన మాననంబున మ • తింపక దొడ్డకరంబు లెత్తుడున్
ఫేదిలు నీతఁ డయ్యదను • కీడ్పడకుండఁగఁ జూచి వేగ ని
ర్మోదముతోడఁ బాటె దన • ముందటి వెల్ల నలంగఁద్రొక్కుచున్

చ॥ పటపటమంచు వారి తన • పండ్లను గీటిన కాలుఁ దేనియున్
దటతటపొంది తా నభయ • దానము చేసిన వానిఁ గావఁగా
నటమటనూనుఁ బూర్వము మ • హాత్ము మతంగుని శాపభీతిచేఁ
గటకటఁ రాడు గాన మనఁ గల్గె • నితం డిట నిన్నినాళ్లుగన్.

తే॥ ఇతని ధర్మపత్నిని రుచు • నతఁడుకోరి. చేరఁదీసె నీతండు ను • శ్రీని త్రిని
వదలి రెంటికిం జెడ్డరే • వఁడుగ నున్న. వాడనుచుఁ బల్కెఁ దత్కృత • పవనసుత

తే॥ నిత్యనిర్మలాదగు రామ • నృపవరుండు. మిత్రుకథ విని కోపంబు • మిగులనూనెఁ
గ్రుంగువేళ జగంబుల • మ్రుంగునట్టి. పెదవి కంపించెఁ గెంపొందె • వీక్షణములు.

చ॥ అరయఁ జతుర్ముఖుండు నిట • లాక్షిఁడుఁ దక్కు సురాధిపాదులే
పరముని వాఙ్మనః క్రియల • భావనసేసి గ్రహింపనేర రా
హరి తన పాదపంకజము • లాదట ధాత్రి వహింపనుంచుటల్
ధరణి నధర్మముం జెఱచి • ధర్మమునిల్కగ నిల్పినే కదా.

చ॥ దయ యొక యంతలేని పిన • తల్లి వచించిన దండుఁ దమ్ముకై
రయమున సర్వసంపదలు • రాజ్యభరంబు నొసంగు నాకృపా
మయుఁడు దయం దొఱంగి యొక • మందుఁడు తమ్మునతిఁ హరించుటల్
స్వయముగ విన్నవించు తరు • వాత సహించుచు నూరకుండునే?

ఉ॥ వానర వీరులార! త్రిభు • వంబులఁ గల్గిన వీరు లెల్లరుం
బానిక వచ్చి వారి యను • పుల్ పరిరక్షణసేయ నిల్చినన్
మానక యుక్కడంచి కపి • మాన్యధరిత్రి రుమా యుతంబుగన్
మానుగ నీకు నిత్తు నను • మానము మానము వానిఁ జూపుమా.

ఉ॥ నావుఁడు దుఃఖసాగరము • నం బడి ముగ్ధి తపించుచున్న సు
గ్రీవుఁడు తత్తటంబుఁ దిల • కించి ముదంబను వార్తిఁజొచ్చితా
నావం రాముఁగూర్చిప్లవ • గావళితోఁ దలపోయఁదగ్గ సం
భావన గల్గనంచు మతి • మంతులఁ భావని ముఖ్యమంత్రులన్.

ఉ॥ దూరముగాఁగ నింగితులఁ • దోడ్కొని పోవఁ గపింద్రుఁ గాంచి సా
మీరి వచించు వీతలఁపు • మేవిన భావ మెఱింగినాఁడ జం
భారిసుతున్ వధింపఁ గల • యట్టి పరాక్రమ సత్త్వసంపదల్
వారికిఁ గల్గనే యని య • వారణ సంశయ మంద నేటికిన్:

హనుమ సుగ్రీవుని సంశయము దీర్చుట.

ఉ॥ ఆతని హస్త పాదముల • యందు సువర్చన శంఖరేఖ లు
ద్వ్యోతక విశ్వ వంద్య లన • దుత్తమ పూరుష లక్షణాః వి
భ్యాతము గాఁగ నున్నవి జ • గంబున నేరికిఁ గానఁ గాన ల
క్ష్మీకరుణీ విభుండె యగు • సిద్ధము నమ్ముము నా వచస్సులన్.

చ॥ త్రిపురములన్ దహించి యతి • తీవ్ర రుషా సహితుం గృతాంతు ము
న్యవగత జీవుఁ జేసిన క • పర్తి కరాంచిత భీష్మ భావమున్
ద్రవగోని రాజసూనులు శి • రంబులు వంపఁగ నెక్కువెట్టి చి
ద్రువ లొనరించు సత్త్వఁడు చ • తుర్బుజఁ దొక్కఁడు దక్కఁ గల్గినే.

ఉ॥ నానకుండు వాయు వొక • నాడు కుమారక! ధాతఁగన్న పం
కేజదళాయతాక్షునకుఁ • గింకర వృత్తి గడింతు వీవు త
త్పూజయె నీకు నాకు భవ • దుఃఖము లెల్లఁ దొలించు జన్మము
త్రేజితరీతిఁ బొల్పు' నని • తెల్పుఁగ నేనును సంయమించుచున్.

ఉ॥ అప్పురుషోత్తమం దెలియు • నంగముఁ దెల్పుడి యన్న నాతఁడున్
ముప్పు జగంబువొందు తఱి • బుట్టి ప్రసన్నతఁ గానవచ్చుచోఁ

విష్వగు భక్తి చేకులు ద్ర • వింతును ప్రేవు లకారణంబుగా
నప్పుడు తత్కృపాకరు ప • దాంబుజ సేవ యొనర్చుమా యనెన్.

ఉ॥ వానరవర్య! తద్విధమే • వర్తిలె నిప్పుడు శంకలేలః శ్రీ
జాని మహత్త్వసత్త్వముల • చంద మెటుంగఁ దలంచి కేని ల
జ్యేనకు లొంగకుండు తరు • సప్తక మొక్క శిరముఖంబుచే
నూనము లేక తూటి చన • నొయ్యన నేయుట చూతమా యనన్.

చ॥ భళియని తోడునీడయగు • వాయుకుమారుని గట్టిగాఁ గవుం
గిలి గొని మోదమంది తుల • కిందుచు రాముని చెంత కేగి ప్రాం
జలి ముటియించి రందని వి • నమ్రతఁ దోడ్కొని పోయి యొక్కచో
నిలిపి నభంబు రాయు నవ • నీజమ్ములం గనిపించి యిట్లనెన్.

తే॥ ఈ మహోన్నత సాలంబు • లేడు నొక్క. యిపువుచే రంధ్రములు వహి • యించు
వ్రద్ది యున్నట్టి నామనో • వ్యాకులతయుఁ, దాటునని వచియింపఁగ, దాశరథియు

క॥ ఇనసుతుకోర్కి దెలిసి మో. మున మందస్మితము చెలువు • పొలు పారఁగనె
ట్టన ధనువున గుణమెక్కిడి, పున తరువుల చెంత కరిగె. గజ గమనుండై

సప్త సాల వర్ణనము

చ॥ యుగములు మాతినన్ నిలుచు • నున్ని నశింపదు లోక జాలముల్
తెగు తటియైన నీ తరులు • తీజవు సప్త కులాచలంబులే
యగములుగాఁగ నిల్చినవి • యంచు వచింపఁగ దగ్గ సంస్థితిన్
నెగడి మహోన్నతంబులయి • నింగిని రాయుచునుండు నెప్పుడున్.

చ॥ ఇన శకులీ మహీజశిః • రేంద్రముఁగాంచి తరింపలేక చిం
తను తపమాన బ్రహ్మయు ను • దగ్ర మహోత్కట సాల సప్తకం
బును గని దచ్చిరోగ్ర దళ • ముల్ గని తెల్పుఁగలేకపోవఁగా
మనుజులు దాని యున్నతిని • మానుగఁ గొల్చి వచింపనేర్తురే.

చ॥ ప్రతిదినముం బ్రతిక్షణము • భానుని వాజులు ప్రాలు మాల కి
ట్టితర వేగముం గొని ప్ర • యాణము సేయ మఱొక్క హేతువున్
వెతకినఁ గానరాదు తరు • విస్తృతి దిక్కులఁ బిర్వి పూర్ణసాం
ద్రత గొన దాని నీడ నలఁ • తం భజియింపకయుండు నిత్యమున్.

చ॥ చదలఁ జిరంబుగాఁ బొదలు • చక్కని చుక్కలు గాము లుప్పురం
బు దవిలి యెల్ల దిక్కులను • పొల్పు వహించెడి విందు పూచు నొ
ప్పదమగు పూవులేః విటప • వేధముచే వ్రణమైన మచ్చయే
యెద శశి కందటంచు వచి • యింపఁగ నొప్పెఁ దదున్నత స్థితల్.

ఉ॥ భేదము సేయరాని పృథిః పీజము లందలి కొమ్మ రెమ్మలా
చ్చాదనసేసి వ్యోమము ది , శా వలయంబును గప్పియుంటచే
వేదములట్లు పొల్చుటను , వేలుపుటెద్ద హుమాయి హంసిత్
మోద విహారముల్ నలువఁ , బోలునటంచు వచింపఁగాఁ దగున్ .

ఉ॥ గాలి చలింపఁగా విసరఁ , గమ్మని వాసన పీచు వుష్ప ప
త్రాలియుఁ బండ్లు కాయలు స , మస్తము చెట్టుల నుండి డుల్లి య
వ్వేలుపువాఁకయందు పడి , వేశమ భూమికిఁ జాతీ తోయధిన్
బోలఁగఁ జేరఁగాఁ దగు స , మున్నతి నొప్పెను సప్తసాలముల్ .

చ॥ కొనలు గనంగ రా వజుని , గోళములం దగదాటి యవ్వలన్
మొనరఁగఁ బోలు నన్న విధ , మున్ వహించి త్రివిక్రముంబలెం
బొనరి ధరిత్రి మధ్యమునఁ , బొచ్చు హిరణ్య నగంబువోలె లా
వునఁ దనుపొంది చూపుటకు , భూరి భయంకరమై విరాజిలున్ .

తే॥ వాలి సుగ్రీవుల మనంబు , పగిది చేప, గలిగి. యాచితేమని పద , గలను గూడఁ
టీచ్చుకొని క్రిందికిం బోవఁ , జెనయు వేళ్లు, గలిగి మద్దు లభేద్యమై , వెలయుచుండు

తే॥ పెరిగి దట్టమై పరవిన , విటవ వయము, భాస్కర నిరోధ శంక యా , వహిలఁజేసి
యుదయ చరమ గిరులకంటె , నున్నతిగొని, యోజనంబువిస్తృతితోడ , నొప్పుచుండె

మ॥ ఇటు లొప్పారెడు సప్తసాల నికరం , బీక్షించి రాముండు త
త్పుట బాహుల మంత వారలకుఁ జూ , పంబుని జీవశ్రవః
పుటముల్ గింగురు వోవ నిర్జరవరుల్ , మున్నెన్నఁడున్ లేని సం
కటముం బొందఁగ నుల్లసిల్లి గుణ టం , కారంబు గావింపఁగన్ .

ఉ॥ దగజ నున్నవారలును , దవ్వల నుండెడివారు దిక్కరుల్
బెగ్గిలి సొమ్మవోవ నర , వింద భవుండు దినంబు లెంచ మి
న్నొగ్గె పడేంద్రుఁడున్ పడఁకి , యొరకువ్రాల్చె ఫణంబు లన్నిటిన్
మ్రొగ్గతిలంగఁ బడ్డవి స , రోజ హితాశ్వము లచ్చలించుచున్ .

తే॥ శత్రు సంహారకుండు దా , శరధిప, గుఱ నినాదంబు విన్న ల , క్షృణుఁడుదక్కఁ
దక్కువారలు పడు నవ , స్థల వచింప, నవమతించిన చందమే , యగునుగాదె.

తే॥ హనుమ దాదులు నిబ్బర , మంది రాము, నత్త విద్యా మహాత్వమ్ము , నరయఁగోరి
పూన్కినిలువ నాకర్ణాంత , ముగను లాగి, నీరజాక్షండు పఠపెను , నిశిత శరము.

సాల వేధనము

ఉ॥ సాయక మంత సాల తరు , సప్తకముం దొలచేసి క్రింద స
ప్తాయత లోకముల్ దొలిచి , యవ్వల నేడగు వస్తుపాళి రే

దేయని క్రమ్యతీర్తి వసు • దేకు విషంగము చేరె సప్త సం
ఖ్యామృతముండుచోఁ దొలిచి • యవ్వలికిం జన కేగుదెంచునే.

చ॥ జలనిధు లూర్వలోకిములు • శైలములున్ ఋషు లర్కువాజులున్
మలయు మరుత్తులున్ భువన • మాతృకలున్ గ్రహరాజి యుల్కి చం
చలత భజించి యే దనెడు • సంఖ్యను గలుట రామబాణ మి
మ్ములఁ దొలచేసి చంపునని • పొల్పును వీడి వడంకె నయ్యెడన్.

కా॥ లోక త్రాణ పరాయణుండయిన శ్రీ • లోయందు దుష్టాత్ములన్
జోకన్ గూలిచి ధర్మము స్పృలుస సు • శ్లోక స్ఫుర జ్జన్మమున్
శ్రీకారుణ్యము తోడ నొందెనని సు • గ్రీవుండు నిర్వృతి న
స్తోక ప్రాభవ భవ్య పాదముల సం • స్తోత్రంబు గావించుచున్.

సుర పూజితంబులౌ • చరణాంబుజములకు, శిరము సోకఁగ మ్రొక్కి • చేమొగిడ్చి
పంప భూతములీవ • పంకజాననఁడీవ, క్షీర సాగరమందు • చెలఁగు దీవ
పాపమ్ములం ద్రెంచు • పరదేవతపు నీవ, వెలుపల లోపల • వెలుఁగుదీవ
మత్సర్య పుణ్య • ర్మములె యీధాసుని, కడకుఁదో దైచ్చె ని • ష్కలుషహృదయః

వి॥ గృతార్థుడనైతి నా • కేది కొదువ; పాపములు త్రెవ్వ పుణ్యంబు • పందె నేడు
రాక్షసవిరామ; భవ్యతా • రక సునామ; సద్గుణ స్తోమ; శ్రీరామ • సమర భీమ;

చ॥ అని వినుతింప వారి యిడు • చంగదచేఁ దపియించు వానరుల్
గని కపిరాజుపాలి కొక • కాలుఁడు నేటికి వచ్చెనంపు ము
ద్వననిధి మున్గి రుచ్యమగు • వారుణి నాని చెలంగి పాడి న
ర్తనములు చేసి గంతులిడి • దాటిరి దూకిరి తొంగలించుచున్.

ఉ॥ అండచయంబు లొండయి యు • గాంతము వేళ మహాగ్ని కీలలు
ద్వందతఁ గాల్పఁగా మిగిలి • తప్పిన యెమ్ములకుప్ప కైచిడిన్
మొండయి దొడ్ల కొండవలె • మిక్కిలు దుందుభి యెంపగూడు కో
దండధరుండు కాంచెఁ దన • దారిని నెమ్మది నబ్రమందుచున్.

ఉ॥ ఇయ్యది కాలు వాహనము • నెమ్ముల కుప్పయో; దిగ్గజం బొకం
దొయ్యనఁ గూలెనో; మకర • మొక్కటి చచ్చి కృశించి యెందెనో;
యియ్యెద నిట్లులుండుటకు • హేతు వదెయ్యది; తెల్పఁగోరెదఁ
నెయ్యది; యన్న నిట్లను వ • నే చరనాథుఁడు సంతసంబునన్.

3. దుందుభి పటలము, (15)

కా॥ శాత్రవ హింసనాయత రు • షామతి దుందుభి దానపుండు న
క్షత్రపతిం బెకల్పు సుని • శాత మహోన్నత శృంగధారియై

చిత్రరాశ్మతిన్ మహిష , శీర్షముతోఁ జని చుందరాద్రి నా
జ్జత్రముతోఁ బయోధిఁ బెలు , చంగలఁచెన్ హరి రోయు కోసమై.

చ॥ హరియును మ్రోలనిల్చి యిటు , లాలము చేయుట యేల యన్న నం
గర మొనరింప రమ్మనుచు , గర్భురుఁ డాడఁగ నన్నుబోటి స
త్త్వరహితు నేల కోరెదవు , తార గిరింద్రము చేరి పార్వతీ
వరుని దురంబు సేయఁ బిలు , వందగునం చనురారి పల్కఁగన్.

చ॥ వడివడి వాడు రుద్రభగ , వానునీ శైలముఁ జేరి కొమ్ములం
బొడిచి పెకల్చి ప్రోయఁ బని , పూనుదు కూలియు మ్రోల నిల్చి నీ
వరుగు నదేమి తెల్పుమన , నయ్యసురుండును సంగరానకుం.
దొడఁగుమ యన్న శంకరుఁడు , దుండుభిఁగాంచి హసించి యిట్లనెన్.

ఉ॥ నీకు నమాన దోర్బలుఁడు , నిర్జరనాథుఁడు భిక్షువైన నే
వీకాను బెట్లుపొమ్మన ను , రేంద్రుని చెంతకు నేగి దైత్యుఁడున్
నాకు రణంబు నిమ్మనఁగ , నాక విభుండును గాంచి నీకు న
స్తోత్ర భుజాగ్ర కండువునఁ , ద్రొక్కఁబయ్యేని వచింతుఁ బ్రీతిమై.

అ॥ ఆహవ దోహయిండు వ్లవ , గాదిపుఁ దొక్కడు నా కుమారకుం
దోహరి సాహరిం బెనఁగ , నోవును వారి యతండు పొమ్మనఁ
దాహకుపోల్కి నేగి రణ , దర్పుని వారిని పిల్చి యాగిరిఁ
బాహుంఁ గొమ్ములం గెలఁకి , పాదొనరింపఁగఁ దాతె వారియున్.

పీ॥ వడిఁదాక నిరువురు , వలవల దాపల, గిరిగిరఁ దిరుగుచు , నొరయు నపుడు
వారి నేర్పఱుపంగ , వలను గాళుండఁగఁ, బడుదురు విడుదురు , తొడరుచుండ్రు
నిలుతురు పిలుతురు , నెగయుచుఁ దిగియుచుఁ, ద్రోతురు లేతురు , త్సుకత మెలయు
బాద మట్టనలచే , బలువిడి యగ్నిపై. తెగసెను ధూళియు , నెగడె దిశల

తే॥ భూధరంబులు హంకార , ములకుమాలు, మ్రోగె భూస్థలివడఁకుచు , మ్రొగ్గెఁబ్రకృతి
నిలుకడం దప్పి చెలువంబు , నీగె వాత, లెచ్చు తగ్గులు గనకిట్లు , పెచ్చు పెరుగఁ.

పీ॥ అంబువంబులు నంబ , రంబు నంబులు నం, బుధి వేష్టితాభిల , భూతలంబు
దూసరావృతమయి , తోతేరకుండె ని, య్యది యది యని విర్ణ , యింపరాక
పండ్రెండు నెలలిట్లు , పిండ్రంబుగాఁ బోర, విజిగీషుహా నగ , భేదిసుతుఁడు
ప్రోన్నత శృంగముల్ : పోడిమితోఁ బట్టి, యాడ్చి యూడ్చి శిరంబు , నేయునంత

తే॥ నసురుఁ డంతఁ బరస్పర , రానుకారి, యైన ఘన గర్జితంబు మి , న్నదరఁజేసి
నిలువ వారియుఁ గోపంబు , నిలువలేక, పిడుగుకై వడి నెత్తిపై , బొడువ వాడు.

ఉ॥ దిమ్మగొనంగ నెత్తివయి • దెబ్బపడక విలుగన్ బదమ్ములం
గమ్ములు నుగ్గుగాఁ జదియఁ • గందరలీలను పొల్పునోట ర
క్తమ్ములు గ్రమ్మి వెల్లువలు • గాఁ బ్రవహింపఁగ జీవపాళి యొ
క్కుమ్మడి లేవ వజ్ర హతి • నుల్ల గిరింబలెవాడు డుల్లఁగన్.

చ॥ మఱియును వానిఁ బట్టి పలు • మాటలు చామర మట్లు త్రిప్పుచున్
దిరుగుచునుండ శోణితము • దిక్కుల జిఱునఁ జిప్పిలంగ ది
క్కురుల యొడఱు ధాతువుల • కాంతి వహించిన లీలఁ గ్రాలె నీ
గిరివర మెల్ల నొక్క ఘన • కింకుక వృక్షముఁబోలె భాసిరెన్.

మ॥ ఫటు బాహు బలశాలి వాలి యటుపై • పై ద్రిప్పి వైవంగ నొ
క్కట మేఘంబుల దాటి భాను శశి న • క్షత్రవ్రభా మండల
స్ఫుట భాగంబులు దాటి యూర్వ భువనం • బు ల్దాటి ప్రాణంబు ల
చ్చటనే నిల్వ శరీర మిచ్చటఁబడెన్ • శక్రాదు లగ్గింపఁగన్.

ఉ॥ దుందుభి విస్తుకంపెనఁగు • తోరపు దేహము ఋశ్యమూకముం
గ్రింది కడంగఁగాఁ బడుడు • గిన్నమహామహాదౌ మతంగ మౌ
సిందుఁడు కాప మిచ్చె నది • యే యుపకారిగఁ గాచుచుండె న
న్నిందని సూర్యసూతి వచి • యుండెను పూర్వ చరిత్ర మింపుగన్.

ఉ॥ రామవిభుండు తత్కృతక • రంబు రహింపఁగ విండుఁ జాప వి
ద్యా మహనీయు లక్ష్మణు ము • దంబునఁ గాంచి యనుంగఁ దీని ని
చ్చామతి నిండునుండి యొక • చక్కటికిం దొలగింపు మన్న ని
త్యామల శీలఁబుడు ప • దాంగుతో నెగమీఁపె మీఁటఁగన్.

చ॥ అదియును సత్యలోకమున • కవ్వలి చోటికిఁ బోయి క్రమ్మఱన్
జిదియెఁగ నచ్చటం బడియె • జెచ్చెరఁ గోఁతుల మూఁటియారై నీ
రదము క్రియన్ రమూత్తముఁడు • రాజిత పుష్ప వనంబుచేరి న
మ్మదమున నుండ భాస్కరుని • పుత్తుఁడు సన్నిధి నిల్చి ప్రేమమై.

4. ఆభరణ దర్శన పటలము. (42)

చ॥ మఱి యొక మాట బేవఁ విను • మా యొకనాఁడిట మేము గుంభగాఁ
దిరుగుచునుండ రావణుఁడు • తెక్కలియై తమ కాంతనేమొ పే
రురవడిఁ గొంచుఁ బోవునెడ • నుగ్మలి యుమ్మలికించు చీ వనో
త్కరములఁ గల్గి త్రోవలను • గాంచుచు రోచనముం బొనర్చుచున్.

మ॥ తన మార్గంబు తదీయ నాథునకు దూ • తం బోలెఁ గాన్పించుఁగా
కని కాఁబోయను భూషణావళుల న • య్యబ్జాక్షి చేలాంచలం

బున నొప్పన్ ముడివైచి జాతి విడిచెన్ • బూర్జాశ్రు వర్షంబుతోఁ
గని మేమయ్యది యంతరిక్షమునఁ జి • క్కం బట్టి హస్తంబులన్

మ॥ ఒకచో దాచితి మావిభూషణను మీ • కొప్పారఁ జూపింతు మో
పిక వీక్షింపుడు మీ సతీతిలకమా • వృధ్వీజవో? కావో? యం
చకలంకుండు దినేశ పుత్రకుండు ప్రే • మాలాసముల్ పేయుచున్
సుకలుండో రఘురామ భూవరునకుం • జూపెన్ బ్రహ్మచంబునన్.

కా॥ సీతాదేవి విభూషణంబులఁ బరీ • క్షించెన్ నిమేషంబునన్
జేతం బగ్నిఁ గరంగు మైనముక్రియం • జెందెన్ విభూషామృత
ప్రీతిం బొందెను సౌమ్యసిల్లె నని వ • ర్తింపంగ నెట్లాను; త
జ్జాతస్మితహృదంతరస్థితి మహా • చాంచల్యముం బొందఁగన్

కా॥ నారీరత్నము నంగకంబులను వి • న్నాణంబుగా నొప్పు మం
జీరా ద్యాభరణావళుల్ జనకజా • శ్లిష్టాంగముల్ జ్ఞప్తికిం
దేరం గానఁగనయ్యెఁ బాప మవి యా • ర్తిం గూర్చునే కాక పే
రారాటంబును మాన్పనేర్చునొకా సుం • తైనన్ ధరా జాసికిన్;

చ॥ ఎడయికచేఁ గృశించిన మ • హీళుని తెల్పిని దెచ్చె నందునా;
దుడుకున రాము జీవముల • దోరిచె నందునా; చందనంబుకై
వడి సుఖ శైత్యమిచ్చెనని పల్కుదునా; కడు సుగ్రతాపమే
యిడె నన నేర్తునా; మఱియు • నేమని చెప్పుదు; నెట్లు దెల్పుదున్;

చ॥ కొసరి వచించు సీత తొడు • గుల్ రఘువర్యుండు ప్రేమ మూర్ఖానం
గుసుమములయ్యెఁ బాల్చుటకుఁ • గోరఁగ నొప్పిన పుత్రరీయమై
విస్మయర కాంతి యుల్లసిలి • పేరురమందున గందమట్టు లొ
ప్పెనఁగె శరీరమెల్ల రహి • యించి విరాజిత దుప్పటంబు నాన్.

చ॥ కనుగవ నుండి యశ్రువులు • కాటి యటం గల వస్తుజాలం
గొని వడిఁ జాతె దేహము గ • గుర్పొడిచెన్ భరియింపరాని మో
దనమున నుద్బి నిక్తై భుజ • దండము లయ్యెడ రామభద్రుఁ డొం
దినయది సంతసంబొ; మఱి • త్రెవ్వని తాపమో? మేని సౌమ్యయో.

మ॥ తనువెల్లన్ వివభాధ నొందు వహి సం • తాపించి శ్వాసంబుఁ బ్ర
జ్ఞను పోనాడి ధరిత్రి వ్రాలు సరస • జాతాక్ష సుగ్రీవుఁ డొ
య్యన వక్షంబున రోమబృందము చుటు • క్కంచూనఁ గేల్పించి తొ
మ్మున కానించికొనెన్ మనమున దిగు • ల్పుట్టింప దూపెల్లుచున్.

సుగ్రీవుఁడు రాముని నీతికి సంతాపించుట.

మ॥ అటు సుగ్రీవుఁడు రమ్మపైఁ గొడువలే , కానించు కొంచున్ మహా
తగ్గుటమో రాముని దుర్యవస్థఁ గనిచి , త్తంబందు సంతాప లం
పటుఁడై కుందుచు నిట్లనున్ రమ్మవరాః , పాపాత్ముఁడో నేను సం
కటపాటుం గలిగించినాఁడఁ దొడపుల్ , గాన్పించి నీ కయ్యెడన్.

కా॥ వేదోద్ధారకః యీ యజాండమున న , న్వేషించి నాలావు దై
త్యాదుల్ రావణ దుర్విదగ్ధుఁ డెఱుఁగన్ , వ్యక్తంబుగా నీ యశః
కేదారస్థల భూసుతన్ భవన ల , క్షిం దెత్తు సందేహమున్
లేదిట్లే తపించి సొమ్మనిన వే , లేమ్మా జగన్నాయకా.

మ॥ అమృతోద్ధారః పతివ్రతానియమముల్ , వ్యక్తీకరింపంగ జ
న్మము తాఁ గాంచిన లోకమాత భయ కం , పంబుల్ వెనం జెంద నొ
ప్పమి గావించిన నీచ రావణ శిరో , బాహోర్గుణుల్ గాక లో
కములున్ నీయొక బాణ సంహతికి ల , క్ష్యంబై నఁ గాఁజాలునే.

మ॥ భువనోద్ధారకః యింద యుండుము మహా , వీర్య ప్రతాపంబునన్
దివిజుల్ మెచ్చఁగ లంక యేటికి జగ , ద్భృందంబు శోధించి దా
నవ రాజన్యుల మస్తకంబులను చూ , ర్ణం బాచి నీదేవి నీ
వవు మేల్మేలనఁ దెత్తు సేవకుని కా , ర్యం బిప్పె పీషింపుమా.

కా॥ దానవ మర్తనాః భవ దు , దార గుణంబులఁగొల్పి నిల్చి నీ
యానతిసేయు నెయ్యర, మ , హార్య పరాక్రమ శోభతుండు న
మ్మానితుఁడై న లక్ష్మణుఁడు , మస్తక మందు జగమ్ముతాల్పా నీ
యాననుఁ నిన్ను నీవ యటు , లక్కట చూచెద యల్ప దృష్టికో.

మ॥ తమ సామర్థ్యము తామె చెప్పుకొన రు , ద్యద్వీరిమై సజ్జనుల్
తమ కార్యంబులఁ బట్టి లోకమె గురు , త్వంబున్ గనన్నేర్చు ద
ర్శము నీవేకద నిన్ను గాకితర ద , ర్మంబుల్ భువిం గల్గనే
భ్రమలం బొందుచు నుమ్మలింపఁదగునే , వ్రాంతాత్ము చందంబునన్.

చ॥ అకలుష వాగ్విశారదః పు , గరియు బ్రహ్మయు విషరద్రవుం
దొకటిగఁ జేరుచో నమత , యొప్పగుచుండునుగాని వార లొ
క్కొకరుగ వేఱువేఱయిన , నొప్పురు నీకు సమాన సత్త్వతై
వికచ జలేజనేత్రః యటు , వీటిఁడి పోల్కిఁ దపింపఁబోలునే.

కా॥ కాంచన చిత్ర పంకరుహ , కార్దుకః నా కుటుకోర్కి నిప్పుదే
కాంచక చేయుమా యనుచు , గోరుటలేదు విశంబనంబు లే

కంచిత లీల నేగ యను , రాధిపుచే నగవాట్ల నొంది శో
కించెడు దేవి బంది దొలఁ , గింతము లెమ్మని పల్కునంతటన్.

క॥ రాముఁ దొక విధమునన్ మూ. ర్నా మేఘము తొలఁగఁ దేతీ . ప్రబ్బిన బాష్ప
స్రోమము వెలియంగడుగా. రామున సుగ్రీవుఁ గాంచి , క్రచ్చట ననియెన్.

శ్రీ రాముని నిర్వేదము.

ఉ॥ పాపుఁడనైన యేను నొక , పర్వత సన్నిభ చాప మూని పె
ల్లొపిన శౌర్యశాలివలె , నుర్వరఁ బ్రాణముతోడ నుండ దు
ప్రాప్త ప దురంత దుఃఖముల , వఁదురి జానకి భూషణంబులన్
దూపిలి దూసె నా బ్రతుకు , దుర్బర భారము గాదె భూమికిన్.

చ॥ అలము పతివ్రతా గుణము , లారసి గౌరవకీర్తులన్ మహిం
జెలఁగిన శ్రీలపట్ల నిటు , చేసిన వారలు పూర్వమెవ్వరే
గలరొకొఁ దేవియట్లు కడ , గండ్లను పొందుచు నుండ నే శిలా
తల గిరి కాననంబుల వృ , దాతిరుగాడుచుంటిఁ జెల్లరే.

ఉ॥ దారిని పోవువారయిన , దగ్గఱి చామల కెద్ది యేని యె
డ్డారము సేయువారల న , డంపఁగఁ బ్రాణము లిచ్చియైన మేల్
కూరుచువారు నద్దుణులు; , కోరిక దిక్కుగ జీవగట్టగా
వారక నన్నె నమ్మిన ను , భాసినిఁ గావఁగలేక యుండితిన్.

మ॥ గుణ సంపన్నులు మత్కులోద్భవులు కా , కుత్సుర వయోరాశినే
కణఁకం ద్రవ్వరి గంగఁ దెచ్చిరి యశః , కార్యంబులం జేసి ధర్మ సం
వణతం జింకలు దువ్వలొక్కదొన ని , చృన్నీరు ద్రావించి రే
బణఁతిన్ నద్గుణ సంయుతన్ సతిని గా , వన్నేక యుంటింగదా.

చ॥ స్థిరుఁడగు ధర్మరాజునకుఁ , జేరఁగ శక్యముగాని వీరు శం
బరుఁ దునుమాడి యింద్రు దుర , వస్తలఁ బాపిన రాజుపట్టినై
గురుతర దుఃఖపాత్రమగు , గోడు గొహారు భరించి దానితో
శరములు చాపముల్ బరువు , చాలక మోయుచునుంటిఁ జెల్లరే.

చ॥ జనకుని సత్యవాక్కునకు , జాటుదు గల్గుట యొప్పదంచు నె
మ్మనమున నెంచి రాజ్యము శ , మంబున వీడి యరణ్య సీమకుం
దనియఁగ వచ్చి యిందు సహ , ధర్మిణిఁ గోల్పడి శాస్త్రతంపు నిం
దను జను లీనడింపఁ దలఁ , దాల్చితి నెట్లు తొలంచుకొందున్.

తే॥ ఇట్లు దుఃఖించి పసచెడి , యెన్నరాని, శోక వేదనాహతుఁడయి , సొమ్మసిల్లు
రామచంద్రుని వానర , రాజు దుఃఖ, వారిరాశి తీరము చేర్చి , యూటడించె.

ఉ॥ నీ యుపచారవాక్యముల , నీగితి దుఃఖ మొకింత మిత్రమా!
పాయఁగ నెంచినాడఁ దను , బంధము వేటొక శ్రోవ లేదు నా
కీ యెడ గడ్డునింద సమ , యింపఁగ, నీకొనరించు పంతమున్
మాయక తీర్చి యవ్వల స , మాహిత చిత్తుడనై మరించెదన్.

హనుమంతుడు క్షర్తవ్యముం దెలుపుట.

క॥ అని రఘురాముడు పలుకఁగ, విని మారుతి కేట మొగిచి , వినయ నమితుడై
జనపాలకఁ యొక మనవిని, వినవలతును జరుగవలయు , విధ మోపికమై.

తే॥ మొదటఁ గ్రూరకర్ముని వారి , సదమదంబు, సేసి భాస్కర పుత్తుఁగి , ప్రింధ నిలిపి
యనదృశంబగు ప్లవగ నై , న్యంబు గూర్చు, కున్న దైత్యుల తావు రో , యుట కడింది.

క॥ దైత్యులకు నెలపు ధరనో; య, ధిత్యకలనో; నాగముననో; దివిలో; యెటనో;
సత్యముగ నెఱుఁగలేమయ, గత్యముగా వలయు వెదుకఁ , గపి నైన్యంబుల్.

మ॥ క్షణకాలంబునఁ జూట్టి నేరుతురు లో , కంబెల్ల నిష్కారముల్
చఱులై కూర్చురు పూర్వకర్మవలె హిం , సర్ చేయ నేతెంత్రుడు
రుణు లెఱెటొ తొలంగుచుందురు మహా , మోరాపదల్ వోవు దో
రణి వారేగు వధంబు లా కుటిల చ , ర్యల్ కాంచ దుస్సాధ్యముల్.

ఉ॥ అంచిత రీతిమై జగము , లన్ని యొ కేపరి నివ్వట్టిల్లగా
లించి మహిజఁ గానఁగ వ , లెన్ బరి దప్పి యొక్కొచ్చోచె శో
ధించుచుఁ బోవుచో వితగఁ , ద్రివృటగాక పలంబు లేదు యో
చింపఁగ నేండ్లు పూండ్లు కడ , చెల్లును మీరుఁ దలంచి చూడుడి

ఉ॥ వానరసేన కల్పమున , వారిధి పొంగిన రీతి లోకమున్
బానిక గప్పఁగాఁ గలదు , పూర్తిగ దెబ్బది వెల్వ లుండు నం
బోనిదిఁ ద్రావఁగాఁ జగము , బోడిమితోఁ దలక్రిందు సేయఁగా
నై నను చాలియుండు భవ , దాక్ష శిరంబునఁ దాల్చి నిచ్చలున్.

ఉ॥ కావునఁ దొల్ల వారిఁ గడఁ , కన్ వధియించి యనంతరంబ మీ
దేవిని రోయఁబానుగ వి , ధించుట కార్య మటంచు నెంచెదన్
దేవఁ యనంగ కాంతినిది , దీరుడు రాముడు మంచిదంచు నం
భావన సేసి నేఁడె చని , వారిని గూర్తము రండు రెండనన్.

సీ॥ భయద నేత్రంబుల , వలలు శరభ మొందు, కడిమి నొప్పారు వ్యా , ప్రములు రెండు
గమన కౌశల మొప్పు , గజములు రెండు ప, రాక్షమ స్థిర మృగః రాజ యుగళ

త్రోవఁ జన్నట్లును , గ్రీవుండు నల వీల. తార మారుతులును , దారగుణులు
రామలక్ష్మణులును , రాజిల్లఁ గదళీర. సాని తమాలతా , క్కోలసాల

తే॥ పట పనస సుర పున్నాగ , బదరికాది, తరువు లేలాది లతికా ప్ర , తతులు క్రమ్మి
యన్న చరియల మార్గాన , నుద్దతిమెయి, నేడుగురు కూడి వెడలిసా , రెనకమెనఁగ.

పీ॥ ఆమార్గ మందెల్ల , హరిజాతలై నట్టి, హరికాంత లూఁగును , య్యాలలుండు
నుయ్యెల లేని చో , త్లాప్పుగాఁ జందన, తరులచే నివిడమో , చరియ లుండుఁ
జరియలు లేనిదే , శముల మేఘవృత. మగు ఘనగిరి శిఖ , రాళి యుండు
ఘనగిరి శిఖరముల్ , గలుగని చోటులఁ, దావులు వెడజల్లు , తీవ లుండు

తే॥ తీవ లలిబిల్లిక గల , త్రోవలుండుఁ, ద్రోవలుండు విశ్రాంతిక్తై , తోట లుండుఁ
దోటలం దొడ్డ దిగ్గియల్ , దోఁచుచుండుఁ, దిగ్గియల హరిజంబులు దిగ్గుచుండు.

తే॥ అద్రు లెక్కనప్పుడు దిగు , నపుడు నహజ, వరరుతమునేయు గండ పెం , దెరములు
రామలక్ష్మణుల్ వీరహ , ర్యక్షభంగి, నడచినారలు తోడి వా , నరులతోడ.

పీ॥ కాకుత్స్థనద్యుల , కపికలోత్తంసుల, గమన వేగమునకుఁ , గరులు బెదరె
జీమాతనంఘముల్ , చెదరెఁ దుంపురులు చిం, దర వందలై వసుం , ధరను రాలె
సురపొన్న వృక్షముల్ , సొంపారఁ బెరిగిన, చటియల సురగముల్ , పరుగులైతై
శరభ శార్దూల కేసరి , భల్లక, గవయాదులును భీతిఁ , దవిలి పాటె

తే॥ వానివేగానవిటిగిన , పాదపములఁ, దేనెతెట్టెలు చితికి దా , త్రిని స్రవింపఁ
పోవుత్రోవ యెల్లెడఁ జాల , బురదయగుచు, నడవ సులభంబుగాక జా , ణుడుగ నుండె.

తే॥ పద్మరాగ మణి ప్రభా , పటలి పరవి, మండుచున్న కొండలఁబోలె , మలసె గిరులు
వానిఁ జల్లార్చ జలదముల్ , ప్రబ్బు కరణి, రాఘవుల దేహకాంతులు , క్రాలుచుండె.

ఉ॥ పాటు వియన్నదీ జలము , పర్వత సానువులండు ద్రోణులన్
బాటుఁ బొలంబులందు గల , పైరుల కందలి మీలు చాలుగఁ
బాటు యురంబులున్ బొడువఁ , బాటు మదావళపాళి వెన్నులం
బాటుఁ బతత్రి బృందములు , పాదప శాఖలఁ బాటుఁ గోతులన్ .

పీ॥ ఏలా లతాజాల , దోలాసమారోల, పల వాసనలు సుర , సాళిఁ దివుచు
మకరంద నివ్వంద , మలయజ సాను ని, ర్మరములు నక్షత్ర , సమితిఁ దివుచు
బహురత్న జాత ప్ర , భా మరీచి జాల, మింద్రచాపంబుల , నేచి తివుచుఁ
బటుతరవిన్నుట , స్పటిక శిలాతల, సందోహములు బాల , చంద్రుఁ దివుచు

తే॥ విరులగుత్తులగ్రహకాంతి , విరియఁదివుచు, సాంద్రగుల్మముల్ మేఘసం , చయముఁదివుచు
వృక్ష సంభాసములు మిన్ను , వ్రేలఁ దివుచు, రమ్యతమమైన యవ్వన , రాజమందు,

మ॥ కమనీయంబుగ నిట్లు లల్లసిలు త , త్కాంతార మార్గంబునన్
శ్రమ లెక్కింపక పోయి స్వర్ణమయమో , స్వర్గంబె యచ్చోటికిన్
సుమనో రాజసుతుండు తెచ్చెననగా , శోభిల్లు కిష్కింధ మో
దము పెంపారంగ దాసి చేయఁదగు చం , దంబున్ విచారించుచున్.

5. వాలి వధ పటలము. (153)

చ॥ అరి బల ముర్రనుండు సుగు , జాఘ్యుడు రాముడు కొంత సేపు క్ర
చ్చుటఁ దలపోసి యర్కనుతు , నాచటఁ గాంచి బలీముఖేంద్రః నీ
వరమర లేక వాలిని ర , జావని కామికతోడఁ బిల్చి సం
గర మొనరింపు మొక్క విళి , ఖంబునఁ గూర్చెదవవ్వనుండియేన్.

ఉ॥ నావుడు మేలుమేలని ఘ , నంబగు నూహమటంచు నుబ్బి సు
గ్రీవుఁడు సింహనాద మొన , రించెఁ బయోధులు పుల్లగిల్ల మే
ఘావళి సిగ్గిలంగ నమ , రాలి కలంగ జనంబు క్రుంగ ది
గ్భూవలయంబు పిక్కటిల , వోమము మిక్కిలి బూరటిల్లఁగన్.

పే॥ రమ్మెదిరించి పో , రంగ నమరంబున, నంతకాంతికమున , కనుపువాడ
నని యాడుగఱచి భు , జాస్పాలనమ్మొగి, జేయఁ దద్రవముకి , ప్కింధయందు
దడిమంబునం బాల , కడలికై వడి నిద్ర, పెందిన యవ్వాలి , చెవుల జొరఁగఁ
గరిరాజు గీడ కే , సరి విని కోపాన, లేచు కైవడి వాలి , లేచి నిలిచి

తే॥ తమ్ముఁ డాజి కాయితమయి , దాసి సింహ, నాద మొనరించె నని పెద్ద , నవ్వునవ్వె
నా నగవుచేత నొకవరి , యదరె నగరు, పరిజనంబులు వానర , వరుణ బెచర,

మ॥ లయకాలంబున వారిరాశి తరంగల్ , అంపిల్లఁగా లేచు నొ
ప్పుయి తల్పంబున వాలి లేచి చల మే , పారన్ ధరన్ దాచెఁ ద
ద్యుదాఘాతముచే గిరీంద్రము దిగం , బాతెన్ మహిజాత సం
చయముల్ దొరై భుజంబులన్ విదురుపన్ , జండాశుగ ప్రోద్ధతిన్.

కా॥ క్రోధావేశముచేత రోమతతి గ , గుర్వొందె నందుండి నీ
రోధ ప్రక్రియఁ జిట్టి పెట్టి వెడలెన్ , రూక్షంబుగా నిప్పుకల్
వేధోదంబు వదంక మిడ్లులు ప , ర్వెన్ నేత్రయుగ్మంబునన్
బాధించెం దవ ధూమమట్లు పొగ య , చ్చాస్థంబుచే స్వర్ణమున్.

చ॥ కరతలము ల్వడిం జఱచు , కర్కశ నాదము భూమి మోయు ది
క్కరులకు భీతిఁ గూర్చె గిరి , కందరముల్ మఱుమ్రోతఁ బేర్చెఁ బ్ర
స్తరములు దొర్లు పేరులిపు , దందడిచే జలదంపు గర్జనల్
కొఱవడెఁ బ్రాణికోటి కల , గుండు వహించెఁ జగంబు కంపిలెన్.

తే॥ అధమః వచ్చితి వచ్చితి , ననెడి వీర, వాక్యములు దిక్కులకు విన • వచ్చె నడరి
నిలువ శీర్షక శిఖరంబు , నెగడి తగిలి, ఋక్షజాలంబు పలపల , క్రిడరాఁలె.

పీ॥ నడతెంచు వేగాన , నడరిన పెనుగాలి, వీవఁ గిరిశ్రేణి • పెల్లగిల్లి
దెసల కొనల దాక , వినరుకొనుచుఁ బోయి, ధరణి దద్దటిలంగ , దొరలి పడియె
శ్వేత 'రోమంబుల • చివరల వెడలిన, యదరు లజాండ కు , డ్యముల మూసె
మిత్తికన్నులు మిటు • మిట్లు గొల్పెను తెఱ, గంటులు పఱచిరి , గతులు దప్పి

తే॥ పండ్లు పటపట గీఁటఁగా , పఱలు నగ్ని, కణము లళనిపాతమువోలె , గడలఁ జెడఁ
బుజము లప్పళింపఁగ బాహు , పురుల రాలు, రత్నములు మెఱుపులక్రియ , రాలుచుండె

చ॥ నరులును వారిధుల్ సురలు , నాగులు భూతగణంబు తత్త్వముల్
ధరణీయు నాసిరిల్లు తఱి , దార్కొను చండతరాగ్నివోలె జూ
పఱకుఁ గనంబడెఁ భయము , బ్రాంతియుఁ గొల్పుచుఁ బూర్వమందు తా
దరిచిన పాలవెల్లి బెడి , దంబుగఁ బుట్టు విషంబు కైవడిన్.

తార వాలికి హితోక్తులు పలుకుట

తే॥ తార తిలకినీ తిలకంబు , తనదు భర్త, కనుల నుండి నిప్పుకలు మొ , గంబునుండి
పొగయు వెలువడి మేనిని , ముంగురులను, కాల్యచుండ నద్దమువట్టి , కరమువట్టె.

తే॥ మగువ! విడువువు యడ్డగిం • పకుమ నన్ను, బలిమి ననికిఁ బిల్చిన ప్రొద్దు , పట్టిఁ బట్టి
జలధివలెఁ ద్రచ్చి తజ్జీవ , ములను గ్రోలి, వేగ మరలెద ననవుడు , వెలఁది పలికె.

మ॥ జయశాలిః భవదీయ దోర్బలము నో , ర్పన్నేక యల్లాడి దు
ర్భయ చిత్తంబునఁ బాఱువాఁడు నవ న • త్వంబొందఁగలేదు వి
స్మయమౌ నూతన జన్మమొందఁడును భా , స్వత్పుత్తుఁ డివ్వేళ ని
ర్భయుఁడై రా బలశాలి యొక్కరుని తో , డ్పాటుండు విక్కంబుగన్.

చ॥ అన వికటంబుగా నగి ను , రాధిప పుత్తుఁడు పల్కుఁ దొయ్యలిః
వినుము త్రిలోకజీవు లొక , పెట్ట నెదిర్చినఁ గొప్పరించి యు
క్కునఁ బరిమార్తుఁ దారసిలి , క్రుంగక నిల్చిన శూరుఁ దొక్కఁ డిం
దనుకను వింటివేమి? విత , థంబుగ బీతిలనేల చెప్పుమా;

పీ॥ మందరశైలంబు , మంథానముగఁ బావ, తేఁడు దిట్టపుఁదరి , త్రాడుగాఁగ
చక్రి పీఠంబుగాఁ , జంద్రుండు తరికంబ, ముగ నుంచుకొని దేవ , పూర్వదేవ
బృందంబుఁజీరవా , ర్ధిని చిల్కి యలసిన, తఱి నొక్కఁడన పట్టి , తరిచి సుధను
వారి కొనంగు నా , బీరంబు మఱవంగఁ, దగినదే? నీకుఁ జం , దన సుగంధి;

తే॥ దేవ దానవు లెదిరించి , చీలుపడిరి, ప్రాణఁ బ్రాణంబులను వేఱు , పఱచు యముఁడు
నా యలిధ విన్న గడగడ , నడుఁకువాఁడు, పోర నాతోడ నెవ్వాఁడు , పూసువాఁడు;

చ॥ అటు లొకవేళ మందమతి • యై యొకరుం దెదిరించెనేని యు
తక్కుట కవమాని మేలిమిని • గాంచు వరంబున శత్రుదేహ వి
స్ఫుట పటు సత్త్వమం దరులు • స్రుక్క సగంబు బలంబు చెందు న
న్నిట నెదుర్కొడువాడు ఫల • మేమి గడించును; చింత యేటికిన్.

తే॥ వారి యిటు పల్క విని తార • ప్రాణనాథ! రామచంద్రుండు దశరథ • రాజసుతుడు
రవిజ మిత్రుడై నిను చంపఁ • బ్రతివచ్చేసె. ననుచు హితులచే వింటి నేఁ • డనుచు నతఁడు

పాలితారకు శ్రీము గుణము లభివర్ణించుట

ఉ॥ పాపిని! యేమి పల్కితివి? • బంధములం దెగఁ గోయలేని బా
ధా పరితప్త దేహులకు • ధర్మసత్యంబు గమించి చూపు ల
క్షీపతి కిట్లనర్హమగు • చెట్టులు గట్టెరవేమి; యిట్టి నీ
పాపము వోవ నింక నొక • పాచితముం గలదేమి; వెంగలి.

చ॥ ఇహపర సౌఖ్యమున్ తనర • నిచ్చు ముకుండున కిట్లు సేత ము
ద్వహ మొక్కఁ గౌరవార్హ మొక్కఁ • తత్కృతి లాభకరంబొ; ప్రేమయున్
సహనము యాపుగా నకల • జంతువులన్ బరిరక్ష సేసి లో
క హితము గోరు ధర్మమె స్వ • కర్మ మడచుకొనంగఁ జూచునే;

చ॥ జనకుని సత్యవాక్యనిగఁ • జల్పి విమాతృ నిదేశ మూని వ
ర్జన మొనరింపలేని కరు • జామతిఁ దత్త్రియసూతికిన్ స్వమే
దిని విడిపించి కానలకుఁ • దృష్టిగ వచ్చిన యుత్తమోత్తమున్
దనియ నుతింప కిట్లు నడి • దార్పెడు ప్రల్లద మాడఁగూడునే;

ఉ॥ అండముల్లె నొక్కటయి • యాజి నెదిర్చినఁ గేలఁ బూను కో
దండ సహాయుడై విజయ • తామరసాసన చెట్టుఁబట్టు ను
ద్దండుఁ డనన్య సామ్య గుణ • ధాముఁడు రాముఁడు పేరు నూరు లే
కుండెడు నీచుతోఁ జెలిమి • యొప్పుగఁజేయునె మత్తకాశిన్.

చ॥ అనుజులకంచె వేలయిన • ప్రాణము లేదని యెంచి వారితో
నెనరునఁ గూడి వర్తియి వి • నీతుఁడు కారుణీకుండు నాచు వే
ల్చినగు రముప్రభుండు తన • పూజ్యత మాయఁగ నేనుఁ దమ్ముఁడున్
మొనసినవేళ మధ్య శర • ముకా దెక నెక్కిడునేమి; కోమలి.

చ॥ క్షణ మిట నుండు మియ్యదన • చయ్యన నేజిని ఘోర సంగరాం
గణమున వాని క్రొవ్వడఁగఁ • గాఁ జదియించి యనుప్రజం బవా
రణగతిఁ బారణల్ నలిపి • క్రచ్చట తోడుగ వచ్చినట్టి దు
ర్గుణులకు భంగపాటు నొడఁ • గూర్చెద వచ్చెదఁ జింత దక్కుమా.

చ॥ అనవుడు భర్తమాట తెడు , రాడ కుదార కపింద్రుడారత
ర నిలిచె వారి యుత్సుకత , గ్రన్నన బాహువు లబ్బు బూర్వ ది
గ్గన గిరి మీద దోచు రవి , కైవడి గ్రాలి మహాగ్రచంద కో
పనుడయి దుర్నిరీక్ష్యగతి , వారి కసంబదె తన్మహాద్రిపై .

చ॥ భుజబల దార్ద్యమందు పెను , పోడిమినొందు గిరీంద్రుఁ బోలు నిం
ద్రజుఁడు, విశాచరేంద్రుని చు , దంబదఁగింపఁగఁ బూని గుంజ న
క్కజముగఁబట్టు నా నరమ్మ , గప్రభు సంచునఁ గాంచువారలున్
గజగజలాడ వచ్చెఁ దమ , కంబున నర్కజుఁ డున్నచోటికిన్ .

వా లి సు గ్రీ వు ల స మ ర ము .

ఉ॥ గరిలు తమ్ముఁగాంచి ఘన , గర్జన చేసె సురేంద్రసూతి త
దగ్గ త్రివిక్రమేళుని ప , దంబు పెరింగిన యట్లు లోకముల్
దుర్జయలీల నుగ్రముగ , దూఁచెను మేఘ సమూహమెల వి
స్ఫూర్జిత రీతిగాఁ బిడుగు , పుంజములన్ వడి రాల్చె నెల్లెకన్ .

ఉ॥ అప్పుడు రాఘవుండు తన , యర్మిలి తమ్ముని గాంచి యిట్లనున్
దప్పక చూడు నాగ విబు , ధ ప్రకరంబులు రాక్షసాశి నీ
ర్కుప్సయ మేఘరాజియు మ , రుత్తులయాగ్ని మతేవియేని యీ
యొప్పుగు మేనితో సమత , యొప్పునఁ బీకరదేహి వీడనన్ .

చ॥ అవరజుఁ డిట్లనున్ వినతి , నార్యః విభాకరసూతి జ్యేష్ఠ నా
యువుఁ గొనఁ గ్రూరకానిని స , ముద్దతిఁ దోడ్కొని వచ్చె నేడు సం
స్తవగతి సంగరంబు బెడి , దంబుగఁ బూనినవాడు కాఁడ యీ
స్తవగుఁ డటంచు నా మనము , పాయని వేదన నొందు నిత్తతీన్ .

ఉ॥ చిత్తజరూపః ధర్మము నశింపఁగ న , మ్మిగ మాయు చెయ్యలన్
జిత్తమ చేర్చు బాలికుని , శిష్టులు నమ్ముఁగరాదు నమ్మికో
లుత్తమ రీతికాదు తన , యుల్లమునందు విరోధి వోలె ను
న్మత్తుఁడు జ్యేష్ఠఁ జంప జత , నం బొనరించె నిఁకెల్ల నమ్ముటల్ .

చ॥ అను తనతమ్ము మోముఁగని , యార్యుఁడు పల్కును లక్షణాః వివే
చన మొక యింతలేని మృగ , జాతుల శీలముఁ గూర్చియిట్లు చిం
తన మొనరింపఁగూడ దొక , తల్లి కుమారులలోనఁ దమ్ము రె
ల్లను తమ యన్నజాడల మె , లంగినచో భరతుం డెలర్చునేః

ఉ॥ చాప కిణాంక సుందర భు , జాః భువి శిష్టులు కొందఱే సుమీ
పావురె పల్కు రుండుదురు , బాః యెలర్చిన చోట సద్గణా

వాపమె గాంచుచుంట గుణి . వద్దతి యట్టుల గాకయున్న ని
స్వాపులు లోకమందుగల . వారొకా నూక్ష్యమతిన్ గ్రహించినన్;

తే॥ బలియరగు రామలక్ష్మణ . ప్రభువులిట్లు . మాటలాడుచు నుండఁగా . మంచుఁగొండ
అట్లు దిగజంబులపోల్కి . నర్కశక్ర . పుత్తులిరువురు పోరాడ . బానిసారు.

ఉ॥ కొండయుఁకొండ దీకొనిన . కోపున నొప్పి బలంబు హింసయున్
దండితనఁబు గల్గిన యు . దగ్ర మృగేంద్ర యుగంబు కైవడి
జండతరఁబుగాఁ దిరిగి . సాక్షుఁ గుమ్మరి దోర్బలంబునన్
మెండుగఁ ద్రిప్పసారె కర . జేన్ గుడిచుట్టుచుఁ బోరి రుద్ధతిన్.

చ॥ తొడలు తొడల్ పెనంచి భుజ . తుండములన్ మెలివైచి దంతు లు
గడ్డువుగఁ బోరురీతిఁ దడ . కట్టుచు దూఁటుచు ముష్టి పోటులన్
దొడఁకక చెంగుజన్ మరల . దూఁకుచుఁ బట్టుచుఁ బట్టు వీడుచున్
బెడమఱఁ ద్రిప్పచున్ మెఱసి . బెట్టిదులై వడిఁ బోరి రిర్వురున్

చ॥ భుజ బల వీర్య సంపదలఁ . జొల్పిన భీకరమూర్తు లేక గ
ర్భ జనితు లొక్క కాంతకయి . పట్టుగఁ బోరుట చూడ మున్ను బే
రజమున వచ్చు నచ్చర క . రంబు గ్రహింపఁ జలంబు మీటి పె
చ్చు జతన పోరు నుండు నువ . నుండుని పోలిరి వార లయ్యెడన్.

చ॥ జలనిధు లొండొక్కఁ బెలు . చన్ సరిపోరుట రెండు మేరువుల్
తలకొని మించి దీక్షనుట . దర్పము రోషము మాటుకొంట యి
య్యలఁ గనలేనివార మిఁక . నేదైలు వాలియు సూర్యసూరియున్
మలయుచుఁ బోరుచుంట కువ . మానము తెల్పగఁజాల మియ్యెడన్

ఉ॥ వానర నాథు నేత్రముల . వారక వెల్వడు విస్ఫులింగ సం
తానముచేఁ బయోదములు . తాతెను కొండలు మందె దిక్కరుల్
పూనె వడంకు నాకులును . పూర్ణభయంబున డాఁగఁబాటి నా
రూనములై చతుర్విధము . లొప్పిన భూస్థలి వీడెఁ దద్గతుల్.

ఉ॥ వారు మహేంద్రలోకమున . వారొ? ధరాధర సాను భూమిపై
వారొ? ధరిత్రిపై పలులు . వారొ? దిగంతములందు నిల్చు వా
రో? రహి సమ్మాఖానఁ గల . రో? యని చూపలు భ్రాంతి నొంద వి
స్సార జిగీషులై దిగులు . వాఱక నమ్మికఁ బోరి రుద్ధతిన్.

చ॥ కఱచుచు రక్తికొంచుఁ బెను గాయములన్ రుధిరంబు కల్వలై
వఱలఁగ వార్తు లొండొకటి . పైకొని సేసెడు మ్రోత కైదు పా

శ్రుతిమహిమముల , యారవము ల్లయకాలమందు మ
బృతీమిన లీలఁ గ్రాలఁగ మ , హోన్నతులై యెసరేఁగిరయ్యెడన్

ఉ॥ వారితరేత రాహతుల , వాడి నఖంబులఁ బిడి కాటలన్
బోర వపు డతంబులను , బోరన రక్త ము చిమ్మి మిన్ను వి
స్తారము తోఁగఁ జేయ నుడు , జాలము భొమునిపోలె, సాంధ్ర సాం
ధ్యరుణ శోభితంబయిన , యంబరముంబలె నొప్పె మేఘముల్ .

పీ॥ కొలిమి నెట్టినగఁ గ్రాఁ , గుడు లోహమును చాకఁ , బెట్టి నమ్మెటతోడఁ , గొట్టినంతఁ ,
జిహవకుని దెసల్ , చెదరు మీదుంగుల, కరణి నిప్పుక లెల్ల , కడల బెయ
విరువుర భుజముల , నిరువురు పిడికిళ్లఁ , దాడింతు మన నిశా , దంబు లెగమ
మరములతోడఁద్రో , యుదురు పాదములతోఁ , దన్నుచుందుమరుహ , న్నములతోడ

తే॥ బొడుతు రజతురు తరుబ్బంద , ములనుపెటికి, వై తు రద్రులఁ బెకలించి , వైచుచుండ్ర
బెదర నాచ్చింటింతురు కోప , పీక్షణములఁ , గాంచుచుందురు లోకముల్ , కలఁతఁజెంద

పీ॥ పైకెత్తుదురు పట్టి , పాఱవై తురు తొబ్బు, గాన్పించు రురమున , గాధ ముష్టి
లోక్కిగాఁ బొడుతురు , లోఁగొన నవ్యాస, నవ్యపద్ధతులఁ గే , సరుల నరణి
నరికట్టుదురు వెన్న , కరుగుదు రొందోరుల్ , పెనవడి పడుదురు , పృథివి యదర
తొమ్ముతోఁకంజాట్టి , యెమ్ములు పొడిగాఁగ, లాగుచుఁ గాళ్లతో , లాగితోతు

అ॥ రీఁచెతోడఁ బొడుదు , వాటాన ఖర నఖ, రములు నెత్తురొయక , అక్కుచుందు
రలసి సొలసి లేచి , యలపు బలంబును, చలము మీఱరణము , నలుపుచుండ్రు.

ఉ॥ భూమిని పాదుకొన్న తరు , పుల్ శిలయంబొడిగా ధరాధర
స్తోమము సర్వవస్తువులు , స్రుక్కుక వైవఁద నొందొకండు పై
వ్యోమమునందె నుగ్గయి ప , యోధిని దిక్కులఁ జేర వారు సం
ప్రేమము దక్క కొక్కరును , చిక్కక పోరిరి భీకరంబుగన్ ,

ఉ॥ పూచి రహించు మోదుగుల , పొల్పిన దేహములొప్ప నిర్వరున్
బూచి చలంబు పెంపఱక , పోరఁగ నెండిన భూజ పుంజముల్
పూచిక లున్న కాన దవ , ముంబలె రోమములందు వహ్నియుం
దోఁచె సురల్ వదంకి పలు , త్రోవలఁ జాఱిరి తక్కులేటికిన్ ,

ఉ॥ వీరులు వానరాధిపులు , విక్రమసంపద సొంపుపెంపఁగాఁ
బోరొనరించుచుండఁ బటు , భూరి భుజా బల శీలి వాలి క్రో
ధారుణ లోచనుండయి గ , జాధిపు సింగము నొంచుకై వడిన్
గ్రూరముగా నలంచి వడిఁ , గొచ్చె మనస్ఫూతి సంచలింపఁగన్ .

మ॥ మన దర్శంబున వారి వారి పెను వి , ర్వాతంబు నావ్రేయ నొ
చ్చిన సుగ్రీవుఁడు పాతీ వచ్చిపడుచు॥ , జింతాకుల స్వాంతుడై
యిన వంశోత్తముఁ గాంచి దీనుఁడయిన , నిట్టల సేయంగ నీ
వన శ్రీరాముఁడు లోన నొచ్చుకొని యి , ట్లాడెన్ దయాసాంధ్రుడై .

పీ॥ భేద మొందకుము సు , గ్రీవః మీలో వారి, యెవ్వఁ డనుచు మది , నెఱుంగవై తి
గజపుష్ప మాలను , కంఠమం దిడికొని, యీసారి పొమ్ము మే , లెనయు నీకు
నని వంప సుగ్రీవుఁ డతి రభసంబునఁ, దారకల్ గూర్చిన , తీరు మీఱు
పేరు దాలిచిపోయి , పేరెత్తి,వాలిని, చీరి పేరులివునఁ , జేరి యతఁడు

తే॥ వెఱవఁ బొడిచి హింసింప న , వీరుఁ డులికి, పాతీపోయిన వాడేల , వచ్చెననుచు
నెగడి కోపించి రవిసుతు , నెఱుఁకులంటఁ, బొడిచె దంచెను గ్రుద్దెను , మోఁదెదదన్నె.

చ॥ రవిజుఁడు ప్రాణముల్యెడలఁ , గ్రక్కెను నెత్తురు వచ్చెఁ గన్నులం
జెవులను నొచ్చి యాతఁడును , శ్రీరఘురాముని దిక్కుచూచెఁ బైఁ
దవిలి సురేంద్రనందనుఁడు , దారుణ హింస యొనర్చఁ జూచె రా
మవుఁడు నమోఘసాయకము , కార్ముక మందునఁ గూర్చెఁ జెచ్చెరన్

చ॥ కటిపయఁ గంఠమందు నొడి , కంబుగఁ గేలు గదించి యెత్తి యు
ద్బుటగతి నేలపైఁ జదుమ , వారి దినేళుని పట్టి నెత్తఁగాఁ
బటువుగ నారి లాగిరఘు , వర్యుఁడు లక్ష్యముచేసి యేసె ను
త్కంటఁడగు వారి తొమ్ము వడిఁ , గాఁడ నమోఘ శరంబు గ్రక్కునన్.

రామ బాణముచే వాలినేలఁ గూలుట.

పీ॥ ఆ రామ శరరాజ , మయ్యెడ జలమును, జలముఁ బుట్టించు వై , శ్వానరుండు
వై శ్వానరుని గన్న , వాయువు వానికా, దారమై వెలసిన , ధరణి యనెడు
భూత చతుష్కంబు , పొలుపు బలంబు నొం, దిన వారి యురమునఁ , దివిరి తూత
నరఁటి పండున నూది , యవలీలఁదూతిన, పగిదిఁ దన్మహిమంబు , పలుకవశమె;

తే॥ విర్దయుండయి తమ్ముని , నేలమోది, కడప యత్నించు వారి ది , గ్వాంతిఁ గూరెఁ
బ్రళయవేళఁ బ్రవంధ , ప్ర భంజనగతి, వేళతోఁ బెల్లగిలు మేరు , విధముఁదోప,

తే॥ విలయవేళను భాస్కర , బింబ మురలి, నేలఁ గూలిన లీలను , వారి గూలి
తరణిపుత్తుని గొన్న హ , స్తముల వదలి, నిగుడు శర మురమ్మునఁ దూఱ , నీక పట్టె.

ఉ॥ పెంపున రామసాయకము , భీకరలీల సురంబు గాఁడ ను
త్కంపితగాత్రుడై యతఁడు , క్రన్నన లోఁజొరనీక వాలుతోఁ

దెంపునఁ గాలఁగేలను గ . దించుచు నాపుటఁజూచి తాళిరః
కంపన మాచరించె నలఁ , కాలుఁడుగూడఁ దవీయ శక్తికిన్.

ఉ॥ చీల్చితిగోళ మీ క్రుటిని చిందఱ లాదెద నంచు లేచు నేఁ
గాల్పెదనంచు దిక్కులను , గాంచు సమస్త జగంబు లిప్పుడే
కూల్పెదనంచుఁ ద్రుళ్లిపడుఁ , గ్రొచ్చెద భూస్థలి నంచు దొల్లు నన్
మాల్చినవాఁ దెవం దనుచు , మాటికి దిక్కులు సూచు హాయసున్.

ఉ॥ నేలను మోఁదు నేత్రముల , నిప్పులురాల్య శరంబుఁ బట్టి వే
వారునఁ గాలఁగేల వెలి . వాఱగఁ జేయఁ గవించు రామికిన్
దీలువడున్ దపించుఁ బడుఁ , దెప్పిలు లేవఁగఁ జూచు వేదమై
సోలుఁ గృశించుఁ గ్రుంగు వెత , స్రుక్కుఁ జూకుక్కనఁ దత్తఁబుచ్చున్.

ఉ॥ బాణము నేసి నారలు ది . పంబున నుండెడు వేల్పులేమొఁ గీ
ర్వాణులు విట్టు లేయఁగల , రాఁ యిటులేయఁ బనేమివారి కీ
జాణ యెవందో . యంచు నొక , సారి హసించు నతండు దైత్యజి
త్వాణు విరించి తుల్యబల , శౌర్యము లొందినవాఁడెపో యనున్.

తే॥ చక్రమోకూలమోకాక , శక్రచేతి, వజ్ర మిట్టులు నా యురః , పథముఁ చూచు
శక్తి క్రొత్తగాఁ బడసెనో , సంశయంబు, గలిగెనంచు నాక్రోశించుఁ , గంఁగు నలఁగు

చ॥ శరమునఁ జొచ్చియున్న శర , యోగము గాంచుచు నొక్కవింటిచేఁ
బలపిన తూపు గాదు శర , పంక్తికి నింతటి శక్తియేఁ మునీ
శ్వరు లొగి మంత్రశక్తి తగు , సాయముగా విడిపించినారొఁ యే
కరణియొఁ యంచు దంతముల , గట్టిగఁ గీటు నలంగు దీల్చుడున్.

చ॥ శరమిది మోరమంచెటిఁగి , సంశయమంద పలంబులేదు నా
యరమునఁ బ్రాణ ముండఁగనె , యుద్ధతిఁ దూతిన యియ్యలుంగు నా
కరములఁ గాల వలమునఁ , గ్రన్ననఁ దీసెద నేసినట్టి యా
పురుషుని పేరు గాంతునని, పోడిమి దానిఁ దివంగ మేకొనెన్.

ఉ॥ చేపయు మేటి సాహసముఁ జిత్తదృఢత్వము దైర్యవిక్రమ
శ్రీవిలసిల్లు వారి తన , జీవము నొవ్వఁగఁజేయు బాణ ము
చోచె వెలికిచ్చె చేవ దను , జూల్ కయివారము సేసి రార్చుచున్
భూవలయంబునం దెవఁడు , పోల నుతింపఁడు ధీర మానసున్.

చ॥ అడవులఁ గొండలం గడచి , యంబుధిఁ జేరెనొ నాఁగ నెత్తురుల్
కడవల ముంచి పోయు క్రియఁ , గాయము గాయమునుండి చిట్టునన్

వెడలెను మ్రోతతో గనిన , వీరుల యల్లములెల్ల పీరమై
కడవగ మోరదృశ్యమయి , కన్నులు మూతవడం దటాలునన్.

తే॥ వాలియరమను దొడ్డ ప , ర్వతమునుండి, వెడల నెత్తురు నెలయేటి , విధముచూచి
సోదరప్రేమ పాశ ని , యుక్తుడైన. సూరసుతు నేత్రముల వారి , ధార దొరగె.

ఉ॥ మేరువుగూడ భగ్నుముగ , మేకొని చేయగఁజాలు చేవయున్
గీరితి గల్గి వాలి తన , కేల శరంబును పట్టి త్రుంప నూ,
కారగ నంగవింపియుఁ బ్ర . యత్నము వ్యర్థమ యంచు దానిపైఁ
దీరుగనున్న వ్రాలు కను , దేవీచి చూడఁదొడంగెఁ గ్రక్కునన్

మ॥ త్రిజగత్ప్రేవన మూలమంత్రిము భవా , ర్తిం బాపు దివ్యోషధం
బజ రుద్రామర నిత్యపూజితము శ్రే , యఃపాశి హర్మ్యంబు భ
క్త జన శ్రేణికిఁ దారకంబు విగమాం , త జ్ఞాన వేద్యంబు తా
భజియింపంగల రామ నామ మెద నొ , వ్యంగాంచె నేత్రద్వయిన్.

మ॥ గృహిధర్మంబుల వీడి కానలకుఁ గో , ర్కిన్ వచ్చు దీరుండు ని
ర్వహణీయంబయి తత్త్వవంశమునకున్ , రాణించు సద్ధర్మ సం
గ్రహ కార్యంబుల నాకునై విడిన యీ , రాముండు జన్మింపఁగా
గ్రహరాధ్యంశము దుష్టమయ్యెననిపీఁ , క న్నాన చెందె న్నగెన్

పీ॥ వరఁగ నగధ జం , బాల పటల మగ్గు, మగు గజరాజంబు , పగిదినున్న
వాలి సిగ్గునచుణి జాల సంశోభిత, శీర్షక యుతమగు , శిరమువంచు
నవ్వునాలోపించు , నరవరేణ్యులకిది, ధర్మమేమోయని , తలఁచి తలరుఁ
బ్రాణికోటికిఁ బ్రభు , వగు రాముఁడేనీతి, దప్పిన జనులెట్లు , తలఁగకుండ్రు

తే॥ మేటి నియతి నాకొటె న , ప్టేటఁ గలిపె, ననుచుఁ జిం తాకులితుఁడగు , నతనియెడఁ
నిలిచె ధర్మసంస్థాపన , నియతికొటకు, జగతి సుదృవించిన రామ , చంద్ర విభుఁడు.

పీ॥ వీలనీరదమెండు , నీరజ ద్వయముతో, విలసిల్లుచున్నట్టి , పొలుపుదోషఁ
జక్కటి తా శిల్ప , చాతుర్యమున నొందె, నవయవ స్ఫూర్తి నా , సతిశయిల్లఁ
జీకటి మ్రాకునఁ , జెలఁగు తీవియవోలె, బయి విల్లెడమకేల , వెలయుచుండ
క్షత్రియధర్మాబు , సచ్చీలమార్గంబు, క్రమపథ విల్పంగఁ గాంక్షసేసి

తే॥ ధారణికి దిగట్టి సౌం , దర్యరాశి, సుగుణరాశి తీజోరాశి , సుకృతరాశి
రామభద్రుని గన్నుల , రంగఁ గాంచి, యేమిచేసితి వని వాలి , యిట్టులనియె.

వా లి శ్రీ రా ము ని ని ం ది ం చు ట.

ఉ॥ సత్యము నాభి జాత్యమును , చక్కటిఁ గావఁగఁగోరి ప్రాణ పాం
గత్యము వీడు పుణ్యకరు , జానిధి పంక్తిరథేకు పట్టి వీ

వశ్యమలాధ్యుడౌ భరతుఁ నన్నపుగా జనియించితేఁ నృపుల్
నశ్యము మీఱి ధర్మ మనఁ జాలుదురేయధికార గర్వలైః

చ॥ కలము బలంబు విద్యయు న , కుంతిత శౌర్యము లోకరక్షణా
కలిత మహాశయంబు నది , కారము శీలము నీదు సొత్తులై
వెలయఁగ నన్నియుం దెలిసి , వీఱిడికై వడి నీగుణాలి ని
ష్ఫల మగునట్లు వీడువడి , పల్లటమై చనఁజేయ నొప్పునేఁ

చ॥ ఇలఁగల రాజధర్మము ది , నేక కలాధ్యుల సొత్తుకాదెఁ ని
ర్మలగుణ ప్రాణతుల్యయును , మైథిలు పెంచిన రాజహంసి వే
ల్పులయెరవోలె నబ్రముగఁ , బొందిన జానకీ బాయు మీద నీ
వలసిన కార్యపాఠి తడఁ , బద్దది యేమొ యలేఖ్య సుందరా.

చ॥ దనుజులు కీడుసేయఁ గృప , దప్పి కపింద్రుని శ్రుంపుమంచు నా
మనువు వచించెనేమిఁ మతి , మాలి దయాగుణ మేడవీడి తీ
యనువున నన్ను చంపుటకు , నారసి తెయ్యది యెగ్గుఁ నీవ యి
ప్పని యొనరింప నద్యము , బ్రాతిగ వేరు భరించు వారలోఁ.

మ॥ కరుణావార్తిఁ చతుస్పముద్ర పరిఘం , కంబై న యారాత్రిపైఁ
బరుగుల్ వాటు స్లవంగరాజితె కలి , ప్రారంభ మిట్లయ్యెనేఁ
వరశీలాదులు దుర్బలావళితేయే , ర్పాటయ్యెఁ గాఁబోయిఁ భూ
వరు లెగ్గునిన విందగాక యశమున్ , బ్రాప్తించునే రాఘవాఁ.

క॥ నాటం జేసితి వొక్క చిత్రమొగి నా , నందంబునం దండ్రీ యా
పాటన్ రాజ్యమునీయఁ దమ్మునకు న , ర్వంబిచ్చి యామీద నీ
కాటా జేసితి వొక్క చిత్రమును వీ , కం బూని కిష్కింధ కీ
చోటన్ దమ్మున కన్నఁ గూల్చి తిర నె , చోఁ గలు నీపద్ధతుల్.

ఉ॥ శాంతినిదీఁ పరాక్రమ వి , శాలురు చేయు పసుల్ మగంటిమిన్
సంతనగాఁగఁ దెల్పుఁగదఁ , సత్య సనాతన ధర్మపాఠి కా
ద్యంతము నీవ కర్తవయి , యక్కట నాయెడఁ జేయు కార్య మి
ట్టింతలుగాఁగఁ రావణుని , యెగ్గులు వల్క నెడంబు గల్గినేఁ.

చ॥ ఇరువురు పోరుచుండ నమ , హృత్పితి దూరముచేసి యొక్కరుం
గరుణను గాంచి వేతొకని , గై తవ మొప్పఁగ దాఁగి క్రూరమా
శరమున తొమ్ముఁ జీల్చినదీ , జంపుట ధర్మమోఁ వేతొకందొఁ ద
ర్పరతర నింపకు న్నెలవో , ప్రాజ్ఞులు మెచ్చని పక్షపాతమో.

ఉ॥ కాదిది విక్రమంబు విధి . కాదు ఋజుత్వము కాదు ద్యేషముం
గాదు భవత్రప్రపాలిత జ . గంబున నా తను వాక్క భారమే;
నీ దయవాలు సత్కరుణ . నీతియు మానిదురాకృతంబు పెం
పేద నొనర్చితేల; భువి . నిట్టిది కూడునె నిన్నుబోటికిన్.

చ॥ ఇహపర సౌఖ్య వద్దతుల . నెంచి సమ ప్రతిపత్తి నిల్చి వి
గ్రహములఁ దోలి యెల్లర క . ఖండిత లాభము గూర్చు కార్య సం
గ్రహ మది ధర్మము . న్నిలుపు కార్యముగాకిటు పక్షపాత ము
త్సహనము తోడఁ బూని వివ . తంబున మర్కటఁ జంపు చెట్టిదో.

ఉ॥ చింతింజేసి నీనతిని చేకొని చన్న సురారిఁ జంప ని
దైతయు వీని సాయము గ్ర . హించితి నందున యేనిదొడ్దదొ
దంతి శిరోంతరస్థ పిశి . త గ్రహ లాలస కేసరిం గొనం
జింతిం కేను కాల మృతిఁ . జెందు శశంబును గోరుచెట్టిదో.

తే॥ జగము వెలిగించు చల్లని . చంద్రునందు. పుట్టుతోడఁ గలంకంబు . పుట్టె ననుచు
రవికులంబునకును నిల్వ . రంబుగాఁగ. నిలువఁ బోలుఁ గాలుష్యంబు . నీవు పుట్టి.

తే॥ ఒకఁడు పోరున కహమహ మి . కను పిలువ. వచ్చునను దాగి కూర్చి త . ర్వాత విచట
దక్కువారి యెదుట నాన . దడవకుండ, నిక్కిమగసింగముంబరె . నిలిచితేమి.

తే॥ శాస్త్రధర్మమల్ కులవృద్ధ . చరితములును. శీలమును పూని నీవు ర . షింపలేక
వారిఁగూర్చి తంతియ కాదు . ప్రాభవంపు, ధర్మ మర్యాద చెటివితి . దారుణముగ్గ.

ఉ॥ నీదగు ధర్మపత్ని నొక . నీమఁడు దొంగిల మాటుచేత నిం
పాదిగఁ జేయ కెట్టు లన . యంబు నొనర్చితి నీశరంబు దు
ష్టాదముకాదో; నీవిం శ . రాసన విద్యల నారితేలుటల్
మోదముతో నిరాయుధుల . మ్రుచ్చగ నేయుటకా; వచింపుమా.

తే॥ పండ్లు పటపటఁ గొలుకుచుఁ . బ్రజ్వరిల్లు. కసుం మిడుఁగులు యరలఁగాఁ . గతినవాక్కు
లిట్టులాడువారిని గని . యెదుటనిలుచు. వీరుఁడగు రాముఁ డనియె నీ . విధముగాఁగ

(శ్రీ) రాముఁ డు వా లి కు త్త ర మి చ్చు ట.

సీ॥ మాయావి వెన్నాడి . మడియింప బిలమున్. కొంటిమై యేగి రా . కునికిఁజేసి
యీవు పోయిన త్రోవ . నేగ సంసిద్ధుఁడౌ. సుగ్రీవుఁ గని బుధుల్ . చుట్టములును
రాజపు ధమ్మని . ప్రార్థింప విఘ్న జ్యే. పుని చంపు దుష్టని . తునిమి పిదప
నేనును చచ్చెద . నింతయ యన్నకుఁ, దరువాత రాజ్యంబుఁ . దాల్చి ననిన

తే॥ వారు ప్రాదేయపడుచు విఁ ర్పందపఱచి, నిష్కలంకుని సుగ్రీవుఁ , నియత చరితుఁ
బిలుచుకొని పోవఁగా మాఱుఁ పలుకలేక, తుదకు నేలికై కాలంబు , ద్రోచుచుండఁ

పీ॥ మాయాని , మాయించి మరలి వచ్చిననిన్ను, గని సంతసమున వం , దనమొనర్చి
బలిముఖుల్ ప్రార్థించి , బలవంతమునఁ గట్టు, నీరాజ్య మిదియని , నీకు నొసఁగి
నిర్లమత్యుంబున , విన్ను వేడినవాని, యెడఁ దప్పలేదని , యెఱుఁగు పిదప
శరణు బాధింపకు , కరుణఁ జూడుచు యను, తమ్మునిపై నీవు , దయను వీడి

తే॥ మన్ననలు గోర మానక , మండిపడుచు, ద్రుంపఁ బూనితి వంత జి , తోస్మయనుచుఁ
నిటల తట ఘటితాంజలి , పుటుఁడు నగుచు, గాళ్ళ బడి బలిమాలినఁ , గావవైతి.

పీ॥ భయమొంది పరుగిడు , వాడని యెఱిఁగియు, గొంచెమేనియు, దయ , యుంచవైతి
అవరణం దగుఁగదా , యనుచు నక్కటికంబు, పూనక తఱుముట , మానవైతి
మునిశాపమున నీవు , మొనయని గిరినెక్కు, దనుక వెన్నంటుట , తప్పవైతి
పాటువారల వెంటఁ , బడుట శూరులకు గ, ర్హితమని సుంతయు , నెంచవైతి

తే॥ ప్రేమకృత్యంబు లుత్తమ , కృత్యములును, శౌర్యఫలితంబు ప్రాజ్ఞులు , చదువు ఫలము
నొకఁడు వలచిన సతిఁ గాచి , యొసఁగు ఫలము, గాక వేఱొంటఁ గలుగునే , గారవంబు

ద॥ మదమున వీరధర్మమును , మాలిచి ధుర్వుఁ గోపగించుటల్
నదయులు ధర్మదూరమని , చాటుదు రొక్కపడంతి భర్తతో
మదమున నుండ మానమును మూర్ఖత మ్రాల్చుట పాడి పీడుతే
గదా యిది గాన కీవు పలు , కం గమకించెదె ధర్మి పోలికన్.

తే॥ పొలుచు ధర్మంబు నైహికా , ముష్మికంబు, చిట్టినని పరిశీలించి , యెఱుఁగవైతి
వనుజు జీవితేశ్వరిని మ , ర్యావవీడి, పొందినాడ విదియు నీకు , బుద్ధియగునె.

తే॥ ప్రాణ మిత్రుండు బానువు , త్రొక్కుఁడు కాన, విన్నుచంపితి సంబంధ , మెన్నలేని
వారెయైన ధుర్వులులగు , వారి పిలుఁగు, నీఁగఁజేయుతే నామనో , నిశ్చయంబు

క॥ అని నుందరుఁడగు నమ్మని, వినుతుండనఁ దగవుకాని , వెడపనులం జే
సిన వారి యిట్టులను మా, కొనరవు నీ వాడు నీకు , లొక్కటి యేసన్.

పీ॥ మీ కులధర్మముల్ , మేటి పతివ్రతా, ధర్మముల్ వానిని , దవిలియుండు
వ్రేదాది గుణములు , వెలయ నారులకగు, మాంగల్యధారణల్ , మాకులేవు
స్వేచ్ఛావిరిగఁగ్రీడ , సేయుచుఁ దిరుగ వి, రించియే మాకు వి , ధించినాడు
ఇచ్ఛాప్రప ర్తన , మేగాని వేదో క్త, మార్గ సంచరణంబు , మాకులేదు

తే॥ వంశ సంగతి వచ్చిన , వర గుణములు, మాకు లేవు నేఁజేయు ప్ర , మాద మెదియు
లేదు కనుమని గౌరవ , శ్లష్టపణితి, బలుకు వారికి శ్రీరామ , భద్రుఁడనియె,

ఉ॥ మీరలు నిర్జరాంశముల , మేదినిఁ బుట్టిన వార లింద్రియ
క్రూరవిశేష దోషములఁ , గోరిక మీఱ నెఱింగి ప్రాక్తనా
చార నిగూఢ పద్ధతులఁ , జక్కగ నేర్పిన వారలొక నీ
ధారణఁ బోల్పఁ దగ్గ మృగ , ధర్మము నెందిన వార లొదురే.

ఉ॥ హారము సేయువారు జయ , హారము దాల్చినవారు మీర లి
ట్లారయ నింద్రియా? గల , యంగికిఁ జేరునె ధర్మ మార్గముల్
తీరు పరీక్షచేసి కడ , తేజిన తెల్వికిఁ జెందుఁగాక యీ
గౌరవ పద్ధతుల్ దెలిసి , కాని పనుల్ పొనరింపఁ బోలునే.

చ॥ మకరము వట్టిలాగ విడు , మార్గము గానక చక్రహస్తా నా
వికలత మాన్పవే యనుచు , వేడినజ్ఞానఫలంబుచేతనే
యకలుష ముక్తియుగ్మకము , సందిన యా గజరాజకూడ మీ
మెకముల జాతి యాతఁడె న , మీక్షణ సేయుము శక్రసందనా.

ఉ॥ సంతత ధర్మవృత్తిఁ జన , సమ్మతుఁడొటనుగాదె జానకి
చింతను తీర్పఁ బూని విల , సెల్లెడు సాహస రై ర్య శౌర్య వి
క్రాంతులఁ జూపి యాపనికిఁ , బ్రాణములిచ్చిన పెద్దతండ్రి నా
వంత యెఱుంగకుండువె జ , టాయువు నాతఁడు గృధ్రరాజెకా.

చ॥ పరువున మంచిచెడ్డల స్వ , భావ మెఱుంగు విమర్శన స్థితిం
బొరయక సంచరించుటయె , మూర్ఖ మృగాదిక లక్షణంబు నీ
పరయని ధర్మపద్ధతు లి , హంబున లేవని నీ వచస్సులే
విరివిగఁ జాటుచుండ నిక , వేటిడి చందము లేల యాడఁగన్.

తే॥ ఇదియ తగు నిది తగదని , యెఱిఁగి నీతి, పద్ధతిని నడవని వారిఁ , బశువు లండ్రు
పశువులేయైన సద్ధర్మ , పద్ధతిఁ జన, వేల్పు సచుము లొనని ధర్మ , విజ్ఞాండ్రు.

క॥ కాయనకుఁ గాలుఁదగు శ్రీ , కాలగళుం గొలిచి ఫలము , గంటివి విజయ
శ్రీలం జెఱఁగితి కొంటివి, నాయగు భూతముల బలము , నయ మెఱుంగవాకో.

తే॥ దోషులందును నిమ్నులం , దును గలారు, ధర్మమార్గంబుఁ దప్పక , తరలు వారు
మునులయందును దేవతా , జనులయందు, జెడుగునొనరించి చింతించు , జడులుగల్గరు

చ॥ అరయ యథార్థ మిక్కరణి , యొకఁ గునీసులకేని యేరికే
సరవడి మేలు కీడులు స్వ , యంకృత కర్మలఁ బట్టి వచ్చుటే
వరసియు గర్వబుద్ధిని ప , రాంగన శీలము పాడుచేసి తి
ట్టరసిన మూఢచిత్తు లేవ , రై నను నీవలె గానవత్తురే.

చ॥ అని తగు తెల్వి యబ్బు నటు • లాదిన మాటల నాలకించి రా
ముని గని వారి యిట్లను న • ముద్దతి యుద్దము సేయువేళ నే
గన నముఁమున్న న్నిలిచి • కాండము నేయక దాగి యేయు పే
ంన విని లక్ష్మణుండు నము • దంచిత రీతి వచించె వారితో.

ఉ॥ నీయనుజుండు కొల్ల గుణ • నీరనిదిన్ శరణంబు వేడ న
జ్ఞాయతనేత్రుఁ దంత నెటి • యాతిన నిన్ను కృతాంతుఁడొలికిన్
దాయక పంపువాడి నని • బాస యొసఁచెను గానఁ బోరిలో
నాయనఁ గాంతువేని శర • ణండువొక్కయంచు మఱింగె నివ్వెదిన్.

ఉ॥ బాల్యమునుండి సజ్జనుల • పజ్జ శ్రుతి స్మృతి మార్గరీతి సా
కల్యము విన్నవాడగుటఁ • గంజహితాన్వయుఁ డాడు వాక్యముల్
కల్యము లొట నమ్మతిని • గైకొని రామ విభుండు ధర్మ వై
కల్యము సేయఁ దండుఁ గపి • కాంతుఁడు మూర్ఖము వంచి యిట్లనున్.

వా లి శ్రీ రా ము ని త్త మి ం ప వే డు ట.

ఉ॥ తల్లిని పోలి జీవక వి • తానము పట్లను వత్సలత్వముం
గొల్లగఁ బూని ధర్మము న • కుంతిత వీర్యము సద్గణాపకుల్
చెల్లిన వీవు ధర్మసరి • శీలన దృష్టిని చూడ దోషముల్
పెల్లగ నుండవే నెనరు • పేర్మి జమింపుము రాక్షసాంతకాః

చ॥ తెలియని కోరియంచు మదిఁ • దేల్చి వెల్లార్చిన నావచస్పలం
దలఁపకుమయ్యఁ చింతలిడు • దారుణ జన్మ రుగోషధంబు నీ
సలలిత నామమే కడఁ వి • శంకటవృత్తి శరంబునేని నా
కలఁకను పాపి జ్ఞానమను • కంటి నొనంగితి మోక్షదాయకాః

పీ॥ ముమ్మూర్తులీవె త • న్మూలంబు నీవె పా. పంబును నీవె పు • జ్యంబు నీవె
శత్రుత్వమును నీవె • మిత్రత్వ మీవె యౌ. దాసన్య మీవె కృ • త్సంబు
త్రిపురారి మున్నగు • దేవత లిచ్చిన. వరములు విఫలమౌ • కరణి దూసి
యకలంక దార్ధ్య ప • రాక్రమోపేత వ. క్షముఁ దొలచేసి ప్రా •ణములఁ గ్రోలి

తే॥ నట్టి నీకూపు ధర్మంబ • యరమరేల. హరుఁడు కొల్చిన వారికి • వరములిగి
నీ లన న్నామ సంస్తుతి • నియతి గాదె. యట్టి నిను గంటి మోక్షంబు • నందుకొంటి.

పీ॥ చరములు నీవ య • చరములు నీవ ను. స్థిరములు నీవ య • స్థిరము లీవ
ముతువులు నీవ య • ముతువలంబులు నీవ. విరులందు వాసన • వెలయు
సర్వవస్తువులందు • సమరీతి నుండు వం. తర్భూత మగుదు న • త్యప్రకాశః
నీవట్టి వాడని • నీగుణాలివియని. నజ్ఞానమే యిష్ట • నాటఁ దెలిపె

న నక్షయలోక సు • ఖంబు లరుదె, నన్ను వెన్నంటు కర్మముల్ • నిన్నుగాంచు
అకెకదః నీదు దండంబు • వలనఁ బాసె, నాయఘంబులు నుతిపాత్రః నలిననేత్రః

చ॥ అనుజాఁడు నన్ను చంపుటకు • నై నిను దోడ్కొని వచ్చి యల్ప చిం
తనము గలట్టి వానర ము • తంబున నిష్ఫల రాజ్య భారమున్
బొనుపుగఁ బొంది నాకుఁ బరి • పూర్తిగ శాశ్వత మోక్షరాజ్యమున్
దనియఁగ నిచ్చె నింతకును • తమ్ముని మేలు మఱొందు గల్గునే.

ఉ॥ సేవకుడైన యేనొకటి • చిత్తమునం దలబోసి వేఁదెదన్
నావలె నాదుతిమ్ముఁ దొక • నా డు మధుద్రవ మాని మందుఁ దై
కావర మందునేని నను • గ్రచ్చట నేసిన నారసంబు సు
గ్రీవునిపై వడిం గినిసి • కీడ్పడ నేయకుమయ్యః రాఘవాః

చ॥ మఱియొకమాట రామ విను • మాః రవిసందనుఁ గాంచి నీదు సో
దరు లొకవేళ గేలికయి • తక్కక త్రాత్పవధంబు సేయు ము
ష్కరుఁడని యాడిరేని తగు • చందము కాచిని మందలంపు నీ
వరములు పూర్తిచేసి తిరి • వాఁడును తప్పి చరింపనేర్చునే

ఉ॥ వేతొక మేలు నీకు నొద • వింపఁగ లేను దశాస్యుఁడట్టి వా
లూరక గట్టిగాఁ దిగిచి • లూమముతోఁ గొనితెచ్చి నీకు దై
వాఁగఁ గాన్కగా నిడెడు • భాగ్యము నోచకయుంటి నన్నిటన్
దేలిన వాయుపుత్తుఁడు సు • ధీమణి చాలిన బంటు నీకుగున్.

ఉ॥ కూరుఁడు సద్గణాకరుఁడు • సూన్యతవాది మహాశయుండు సా
మీరి భవత్కరం బధిగ మించిన బాణముగాఁ దలంపుమా
సూర కుమారు నీ యవర • జంబలెఁ గాంచుము పీరి బోలె నీ
కేరును దోడ్పడం దగు మ • హిష్ట బలాధ్యులు లేరు చూన్తునిన్.

కా॥ వీరింగొంచు సమస్తదేశముల న • న్వేషించి నీ జాననిం
దేరం గాంచుమ యంచుఁ బల్కి యనుజున్ • పీర్చుంబులొబాహులం
జేరం దీసి కుమారుఁ నీకు నుదే • శింపంగఁ బగట్టి మే
లారం దెల్పెద నాకునై వగవ రా • దయ్యాః సుధీంక్రోత్తమాః.

మ॥ వరవేదంబులు ధర్మశాస్త్రములు న • ర్వంబున్ నిబోచస్యులున్
పరమేష్ఠ్యాదులు తక్కువారలును నం • భావించి చాక్రచ్చు నా
పరమేకుండె కడంక ధర్మమును ని • ల్పంగోతిమే శక్తు నం
హరణ క్రీడన లాలసంబయిన యి • ష్వాసంబుచేఁ చాల్చుచున్.

మ॥ విజయంచేసెను రాముఁడై నిజము నా , విజ్ఞప్తి లోనమ్ముమా
సుజనుల్ ముక్తికి రామనామమును సం , కుద్ధాత్ములై నిత్యమున్
భజియింపం గలవారు నీవిలని న , త్వం బారయం గోర న
క్రజమౌ లీలను నన్ను గూల్చుటయె సా , క్ష్యంబింక వేయేటికిన్ .

మ॥ అనివార్యంబగు దుష్కార్యము లనం , భ్యాకంబు మోసంబుతో
దిసముం జేసెడివారలే యయిన వి , ద్వేషంబుతోనైన రా
ముని యస్త్రిహతిఁ గూలువారు విలస , సుక్తికా భజిత్రప్పదా
తని పాదాంబుజ సేవకావలికి , ముక్తత్వంబు సందేహమే .

మ॥ తన సత్కర్మలై తోడురా జని కసా , ధ్యంబెద్దిఁ చూతాడి తిం
దున నందుం గల సౌఖ్యజాలముల నెం , దు న్నూన్యత ల్లబ్ధి
పున లక్ష్మీయత వక్ష నాజ్ఞయె సదా , కర్తవ్యమం చన్య చిం
తనము ల్లాని తలం ధరించి విలస , ద్భాగ్యంబులం బొందుమీ .

మీ॥ మౌర్యంబు పెనుపారు , మర్కటచేష్ట లు , నృత్తగుణంబు పూ , ర్ణముగ విడిచి
శ్రీరామవిభుఁ డొన , ర్చిన చుహోపకృతి మ , నంబున నిడి నమ , యంబు రాఁగఁ
బ్రాణంబులైన న , ర్పణపేయ జాణుఁగకు , మంచిత గతి ప్రసా , దించు నితని
యాజ్ఞానుసారంబ , యఖిలకార్యంబులు , జరపి దుర్లభ పున , ర్జన్మ రహిత

తే॥ పదవి నొందుము తుచ్ఛమౌ , ప్రాభవంబు , గలిగెననుచు ను పేక్షింపఁ , గడఁగకయ్య
నెరసు లొనరినఁ గృపమను చు , న్నింపరయ్య . నృపులు ప్రజ్యులితాగ్ని న , ని్నిభులు తం

చ॥ అని హితవాక్యముల్ పలికి , యవ్వల రాఘవుఁగాంచి సత్రప్రభాః
యనజుఁడు రక్షితవ్యుఁడు ప , యింబయఁ దెల్పఁగనేలఁ యంచు కే
ల్మానసి నమస్కరించి రవి , పుత్త్రుని గన్నాని తోడితెమ్ము నీ
తనయుని నంగదాఖ్య ననఁ , దత్త్రటిఁ దోడ్కొని వచ్చె నాతఁడు॥

తే॥ అంగద మతెన్నఁ దెలుఁగని , యంగదుండు , నిండు నెలవోలె వచ్చి క , ని్పించి యచట
మృదుల సుమళయ్యగా కప్ర , నదమునందు , గాసి పొందిన తండ్రిని , కనులఁగాంచె

అంగదవిలాపము.

మీ॥ రవినిభ కుండల . రాజ ద్వరాంగద , సంగత భుజాఁడగు . నంగదుండు
ప్రాణపదంబయి , క్రౌలు తండ్రినిగాంచి , కన్నుల బాష్ప ర , క్తమ్ము దొరుఁగ
ననువు దప్పి పడిన , యబ్జ బింబంబుపై , బదునొక నక్షత్ర , భాతిఁ బడుచు
హతండ్రిఁ బిను గని , యడలక మృత్యువు , దాపెనేఁ దాని న , డంపఁ దరమెఁ

తే॥ వాఙ్మనః కర్మపాళి నే , ప్రాణికేని , యెట్టి కీదానర్పని నీకు , నిట్టిపాటు
లెనసె నేమని పల్కుదుఁ నెందుచొత్తు , నపజయ విదూరః పీఠ భ , ద్రవతారః .

మేకులిడినయట్లు , మేకొని దిక్కుల , మోయు గజంబుల , మొనసి గెలుచు
గావలు హృదయంబు , లానైన యాదోక , వాటమై యందమా , వాలు దలచు
పుడెల్ల దటతట , నదరు నీ మీదట , వాని భయంబును , వదలిపోయె
క్ర వాళముఁ గుల , శైలముల్ నీపాద , హతిగల్గు దద్దురు , లందవింక

సురలు ప్రార్థించిరేని నీ , కరణి జలది , జలికి యమృతంబు నిచ్చువా , రలును గలరె,
రుమరులై రి వారిని నీవా , హతుడవైతి , హరచడాత్మాత శీర్షాంకః యగచరేంద్రః.

కవిధముల నంగదుడిట్లు , పనవుచుండ , వత్స! దుఃఖమొందకుమని , వాలియలమి
యనా? చూడు మీ జగ , న్నాయకుండు , చేయు పుణ్యఫలంబిది , చిన్నితనయ!.

చ॥ జగతిని దేహధారులకు , జావును పుట్టువు వీడకుండు నా
యగణిత పూర్వ పుణ్య ఫల , మయ్యది యిట్లు రణాంగణంబునం
దెగడని మంచి చావును వి , దించె జగంబుల సాక్షిభూతుడై
నెగడిన రామమూర్తి కరు , ణించె దనంతన వచ్చి మోక్షమున్ .

చ॥ జనకుడనైన నా , పలుకు , జార్ప కనుత్తమ చుద్విశీయము
మనమగు తత్త్వమిట్లు పద , కంజము ధారణే సోకగా శరా
ననమును కేలఁబూని మను , జత్వముఁ దాలిచి కన్నుదోయికిం
గనఁబడుచున్న దిందు పుల , కంబులు గ్రమ్మనిమస్కరింపుమా .

ప్ర॥ భవరోగంబులఁ బాపు నా , పథము నా , ప్రాణంబులందీసె నం
చవహేలం గమనింపకన్న! రమురా , మాజ్ఞానుసారంబుగా
బవరం బబ్బిన నీవుఁ భోద్ధుడుము న , దృక్తిం దదీయాంఘ్రియు
గృవనేజంబుల శీర్షమం దిడుము న , తక్కుల్యాణముల్ నీకగున్ ,

మ॥ అని యారీతి హితంబు పల్కి తన య , వ్యామోహ మేపారఁ బు
త్రుని గాథంబుగఁ గొఁగిలించి రము వ , ర్యుం గాంచి యీ నాసుతున్
దనుజౌమంబును తూల భారములకున్ , దావాగ్ని నానొప్పు వా
నిని రక్షింపుము నీదు భారమిది న , నిశ్చింతఁ గావింపుమా .

మ॥ అనుచుం బుత్రుని రాముకేల ముద మే , పారంగ నర్పింప వా
డును శ్రీరామ పదాంబుజంబులకుఁ దో , ద్దోమొక్క లోకేళుడున్
దన ఖడ్గంబు ననుగ్రహించి శుభహ , స్తం బుత్తమాంగంబుపై
సునిచెన్ వాలియు నెమ్మదింగొనియె దే , బామంబు లగ్నింపఁగన్

॥ అంతట వారి యూర్ధ్వగతి , నందఁ గరంబుల పట్టువీడె శ్రీ
కాంతుని సాయకం బురము , గాడి వడిం చువిఁజొచ్చి యయ్యుద

స్వంతములోనఁ దోఁగి గగఁ , నంబున దివ్యుల కల్పహారముల్
సంతనఁదాల్చి రాసువుని . పంగముఁ జేరఁగ వచ్చెఁ గ్రమ్ముటన్.

6 పట్టాభిషేకపటలము. (54)

ఉ॥ వారి మృతిం భజింప రము , వర్షుఁ డపార కృపా రసాంబుదీన్
దేలుచు మోక్ష మిచ్చి తన , దివ్యకరంబుల దాను పుత్త్రకున్
వారి కుమారుఁ గొంచు నొక , వంకకు నేగ గపింధ్రు దార య
వ్యాధి మరించు వార్తవిని , చచ్చి యెఱుంగెను వాని మేనిపై

మ॥ కొప్పురుల్ తీరిన కొండ కొమ్ములకు రం , గుల్ గూర్పు పాలిండ్లపై
నపుడే వెల్వడు నెత్రు కుంకుమ రస , వ్యాప్తిం బ్రసాదింపఁగాఁ
దిపురుల్గట్టిన ముంగురుల్ రుధిర దీ , ప్తిం బొంద శాఖావరా
దిపు వక్షంబున వ్రాలెఁ దార పెను సం , దెన్ మించు చందంబునన్.

సీ॥ అవ్యక్తమధుర వీ , జాదిక రవముల, రహిఁదీల్చు కంఠస్వ . రంబుతోడ
నేక మనస్కయై , యింకఁ దపించు గ, దధికతో నిట్టూర్పు , గాడ్పుతోడ
రక్త పంకిల శరీ , రంబుతోనేత్రముల్, వరఁబెడు కన్నీటి , వఱదతోడఁ
గనువారి గుండియల్ , కరఁచి నీరుగఁజేయు, కరుణంబు నించు వా , కృములతోడ

తే॥ నదిపు మస్తక ముత్సంగ , మందు చేర్చి, దీర్ఘకుంతల జాలంబు . తివిరి కప్ప
మొగులులోని విభాకరు , మొగినిదోచు, మోము గని తార యిట్లు బి , మ్ముచును వగ

కా॥ నాజీవంబిఁ మనోధనంబిఁ గుణమాఁ నాపాలి నర్వస్వమాఁ
తేజస్సుర్జిత బాహు పంజరమునన్ , దీపించి యేనాఁడు నే
యోజన్ దుఃఖము లెట్టివో యెఱుంగతే , యున్నట్టి యేనిస్పృహ
ని జోకం గనఁ జాలకుంటిఁ గద మ . న్నిఁదాఁ భయం బయ్యెడిన్.

మ॥ అనుకూలప్రియ జీవితేశ్వరఁ భవ , ద్వ్యత్యస్త హెరసితిన్
దనుకం గాంచియుఁ బ్రాణముల్ నిడని రై , త్యన్ ప్రేమతోఁ బిల్వవాఁ
నను దుఃఖంబుల పాఁచి చేసిన విధి , నాజీవముల్ పోవఁగాఁ
దనువీ మేదిని నిచ్చునేఁ యొకటి చే , తన్ రెండు గావించితేఁ

కా॥ ప్రాణంబుల్ గొనిపోవుకాఁచనకు మున్ . వారాన్నిధిం ద్రచ్చి గీ
ర్వాణ స్తోమముతోడ నీయవె నుధా , ద్రవ్యంబుఁ నీవేళ నీ
ప్రాణంబుల్ హరియించి కొంటకును సం , భావించెనే తానుఁ మ
త్ప్రాణేశాఁ జమఁ దింతలో పఱచెఁ గ్రూ , రహస్యాంతుఁడై శ్రేయము

మ॥ కకుటంతంబుల కేగి దివ్యసుమముల్ , గైకొంచు సామేన సం
దికఁ బ్రేమంబునఁ దాల్చినట్టి హరు ము , వేళ్లన్ వినింపలం

బకలంకంబగు భక్తి గొల్తు వది నే , దాంశ్యముం జేసి యూ
రక యిట్లుండుట పాడియే దనుజ న , మ్రాద్గర్వ విధ్వంసనా.

ఈ వర సుమ తల్పమందు మృదు , పత్రముపైఁ బవళించు నీవు నేఁ
డిరవుగ వట్టి నేలవయి , నెడ్డియవోలెఁ బరుంటఁ గాంచి దు
ర్భరమగు దుఃఖ తాపముల , వ్రాలుచు నేడ్చెడు నన్నుగాంచి యొ
ప్పరికము సేయునంత యవ , పాడి యొనర్పితినేమి నాయకా:

ఈ ఇచ్చట నిన్నుపాసి తపి , యించుచు నుండఁగ నన్ను వీడి నీ
వచ్చట స్వర్గలోకసుఖ , ముందుచు సంతసిలంగ నాయమే:
నచ్చిక మీఱఁ బల్కితివి , నావర జీవము వీవయించు నా
పొచ్చెములేని వల్కిపుడు , పొల్లగ నేల వరించు వల్లభా.

ఈ నీమది నేవసించుటలు , నిక్కమయేని రిపుప్రకాండ మీ
భూమిని నన్నుగూడఁ బొరి , పుచ్చియె యుండును గాదె: నీవిటన్
నామనమందునుండినను , నావలె జీవముతోడ నుండు వి
ట్లేమొకొ రెండు పద్దతులు , నేర్పడఁ గల్గయ యయ్యె వల్లభా:

ఈ నీదయచేత నెల్లరము , నిశ్చలజీవిత మొందినార మ
య్యా: దరి జేర్పితంచు విలు , దాళి కృతజ్ఞత చూపి నిన్నునా
మోదముతో నెదుర్కొని ప్ర , పుల్ల నిలింప మహాజపుష్పముల్
సాదరవృత్తిఁ జల్లుచును , స్వాగతమిచ్చిరె నీకు వల్లభా:

ఈ కలక పయోధిఁ ద్రచ్చి తెఱ , గంటులకున్ సుధయిచ్చు నీకు వి
మ్మలవడి దాఁగి నీవయి న , మోపు శరం బొగి నేసినట్టి మై
థిలి హృదయేశ్వరుండె పని , దెల్పి యొసంగఁగ నాజ్ఞయిచ్చుచోఁ
బలువకు నీదు తమ్మునకు , భాగ్యము లన్నియు నీయకుండువే:

ఈ తమ్మునితోడఁ బోరుటకుఁ దార్కొనియేగెడు వేళఁ గూడవం
చొమ్మిక దెల్పితిన్ రఘుకు , లోత్రముఁ డన్నెము లాచరింపఁడం
చిమ్ముగఁ బల్కినమ్మి యటు , లేగి యుగాంతము చూడఁదగ్గ నీ
విమ్మెయిఁ గూలినాఁడ విక , నెన్నఁడు నిన్ను గనంగ నయ్యెడిన్:

ఈ నీవెదిరించి డీకొనిన , నిగ్గు కాంచన కైలమైన ను
గెవడి రాలునన్న నొక , యమ్మెదురై భవదీయ పక్షమున్
వావిరిఁ జీల్చివైచె నను , పల్కల నమ్మఁగఁజాల కుంటిని
టీవగఁ జచ్చియుండు వ్లవ , గేకుడు వేతొక వారియేమొకో:

మ॥ తనయా! అంగద! సీపితృవృక్షం తొలిన్ . దావాలి తమ్ముండనన్
 మనసంపూజ్యత నొంది యిప్పుడు పగన్ . గార్వణ్యముం బెంచి వా
 రిని శ్రీరాము నమోమ బాణమునఁ గూ . ల్పించెం బ్రభుత్వంబుకై
 మన సౌభాగ్య పవిత్ర టీవితము లి . మూర్ఖిన్ నుళించెం గదా.

మ॥ పర కష్టంబుల నొషధంబువలెఁ బా . పంజాలు విల్పాఁడు తా
 మరసాక్షం దొక పాటి వీరు దొనరిం . పన్ రాని దుష్కార్యమున్
 జరపెం; బెద్దలు వారివారి పనులే . నద్రీతిఁ దద్యోగ్యతల్
 ధరఁజూప న్నికపోపలంబు లను న . ర్థబెన్న వ్యర్థంబొకో.

తే॥ అనుచుఁ బరిపరివిధములఁ . బనవి పనవి, సోలినట్టి సంభవమును . చూచినీతి
 మంతుఁడగు హనుమంతుఁడు . మానవతిని, చెలులతోఁ గొనిపొమ్మని . చెప్పిపంపి

తే॥ అవల వారి మేనునకుఁ జే . యంగఁడగిన, చరమ కర్మంబు లంగదు . కరముమీఁద
 గడఁకఁ జేయించి జరపిన . కార్యమెల్ల, విన్నవించెను శ్రీరామ . విభునియొద్ద.

తే॥ దోషసమితి సమూలంబు . త్రుంగిపోవఁ, జెలఁగు నర్కుండు చరమాద్రి . జేరుచుండ
 నతని బింబ ముతిమదళ . నందినట్టి, యుద్రనందను మొగమట్టు . లెఱునయ్యె.

తే॥ రవియుఁ గ్రుంకెను దీరుఁడౌ . రామవిభుఁడు, సీతఁగూర్చి చింతించుచుఁ . జెంతనొక్క
 నెలవున న్వసించి యా . నిడుదరేయి, యనెడు కడలి నెట్లో యీఁది . యెనపె దరివి

చ॥ తనయుఁడు నాఁడు రత్నసము . దార కిరీటము దాల్చునంచుఁ ద
 జ్జనకుఁడు చూడవచ్చె నను . చక్కటి భానుఁడు వేగలేచి యా
 పనికి రహించి తోడుపడు . పంకజవాసిని వచ్చిచేర నె
 ఱ్ఱని కరపాళితోఁ దెఱచె . రాజిత పద్మ దళారరంబొగిన్.

ఉ॥ అంతఁ గృపాసముద్రుఁడగు . నర్కకులాగ్రజి యర్కసూతి క
 త్యంత ముచంబుతోడఁ బ్లవ . గాధిప పట్టము శాస్త్రసద్ధతుల్
 సౌతముగా రహింప నెల . సంబునఁ గట్టుచు యంచుఁ దెల్పి దీ
 మంతుఁడు లక్ష్మణుండు హను . మంతుని గాంచి వచించెఁ గ్రవృజన్.

మ॥ అభిషేకం బొనరింపఁగా వలయు దీ . వ్యధృవ్య సామగ్రులన్
 రభసం బారఁగ సేకరింపు మన న . ర్వంబయ్యె సిద్ధంబుగా
 నభిజి ద్వేళయు డాపె రంధనిన మో . దాత్ముండు సౌమిత్రితా
 నభిషేకం బొనరించె భానుజనకున్ . బ్రాంచన్మణి పీఠిపైన్.

శా॥ కార్యంబుల్ క్రమరీతిఁ దాపనవరుల్ గా . వింపఁగా దేవతా
 వరుల్ కల్పకసూనముల్ ముదముమై . వర్షింపఁగా వృద్ధు లా

శీర్ష్యక్తంబుగ నక్షతంబు లిడఁగా , శీర్షంబునన్ శీర్షకం
బార్ష్యశీర్ష్యుఁడు వెట్టె వానరుల క్ , త్యానంద మాపదించన్ .

చ॥ అవలఁ గిరీటధారియగు , నర్కసుతుండు కుతూహలుండు రా
మన చరణారవిందముల , గాటపుభక్తి భజింప నాతఁ డు
త్సవ మలరారఁగా నలమి , సాదర మేదురమైన దీపనర్
తవిలి వచించి వెండియు ను , దార వచస్సుధ లార విట్లనున్ .

శ్రీరాముఁడు సుగ్రీవునకు రాజధర్మములు దెలుపుట.

మే॥ కీశకులాధ్యక్షః , కిష్కింధకేగి నీ , కర్తవ్యములను చ , క్కఁగ నెఱింగి
విద్యుక్త విదులఁ గా , విచుచు రాచకా , ర్యము లాచరింపు కొ , అంతలేక
యంగడుతోఁ గూడి , యానంద జీవిత , మనుభవింపుము పుట్టు , సార్థకముగ
జ్ఞానధనాధ్యులౌ , సవిపులతో పీఠ , వరులగు పై న్యాది , పతులతోడఁ

తే॥ బావనంబగు నెయ్యంబు , పాటిలంగ, నలరి కలుషవిదూర కృత్యములఁ బ్రేమ
విలిపి ప్రజలకు నాశ్రయ , జీయుఁడవయిఁ భీకరుఁడవై గభిరిమన్ , వెలయు మయ్య

మే॥ ధూమంబుగలచోట , ధూమధ్వజుండుండు, ననువాక్కులో సత్య , మరయమయ్య
శత్రుమిత్రులయెడ , సమర్థి మధుర వా , క్యములఁ బ్రసన్నత , నాడుమయ్య
అమరు లతిశయించి , బ్రమియింపఁదగిన సంత , పద్ధౌరవంబుఁ గా , పాడుమయ్య
ముల్లోకములయందు , మూఁడు తెగలవారు, మునులకుం గలరని , మనఁగదయ్య

తే॥ ఎవరి విషయంబునను క్రౌర్య , మెంచకయ్య, దూషణము లాడినను చెవి , దూర్షకయ్య
యించి వర్ణాశ్రమములఁ బా , లించుమయ్య, దేవుఁడని ప్రజల్ దలఁపవ , ర్తింపుమయ్య

తే॥ వరుల కువక్యతి సత్యవా , క్పాలనంబు, పరులధనమునకై యాస , పదమి యనెడు
పద్దతులె జగమున గౌర , వంబుగూర్చి, సద్గతిం జేర్చునవి యని జరగుమయ్య.

ఉ॥ తక్కువవారటంచు మన , దర్పముతో నెటువంటివారికిన్
జిక్కుఁ గూర్చఁగాఁగదగు , చేటొనఁగూర్చును బాల్యచేష్టచే
నొక్క యవజ్జచేసికద , యొందితి మంతరచేత నింతయున్
విక్రమమదీని నాత్య గమ , నించి చరింపుము మిత్రరత్నమా.

ఉ॥ శ్రీనిమిత్తమే జనులు , చేటుల నొందుదురన్న యర్థమున్
బోలెనెఱుంగు మివ్వధము , పూర్తిగ నియ్యెడ వాలిచేతలన్
దేలెను వారి మూలమున , దీనిని దుఃఖజనాపవాదముల్
శేలికయున్ ఘటించు నని , తేర్చితి మీయెడ నేల వేటికన్.

చ॥ ఇతఁడొక నాయకుండెఁ మన , కేదగ తల్లియుఁ వండ్రి చుట్టమున్
హితుఁడును గాఁడె యంచు గణి , యింపఁ బ్రజాపిత తత్పరుండవై

ధృతిగొని క్రూరకర్ములను . తెక్కిలి వారలఁబట్టి ధర్మ వ
ద్ధతి చెడకుండఁ గాచుటకు . దండన చేసెడు గాక మిత్రమా!

చ॥ ఋజుమతిఁ జర్చచేయునెడ . నెక్కువ తక్కువ చావు పుట్టుకల్
ప్రజలకుఁ బూర్వకర్మములఁ . బట్టియే వచ్చు నధర్మవృత్తుల
య్యజానకునేని జీవిత మ . హావధిఁ గ్రుంచును ధర్మవృత్త మ
క్కజముగఁ బెంచుచుండు నను . గణ్యుల పల్కులు నమ్ము మిత్రమా!

చ॥ కలిమియు లేమియుం గలుగఁ . గారణమౌనవి పుణ్యపాపముల్
బలితములంచుఁ బల్కుదురు . ప్రాజ్ఞులు పెద్దగ నిశ్చయించి యా
కలిమికి హేతువైన శుభ . కర్మ నమూనాము నుజ్జగించి లే
ములఁ గలిగించు పాపములఁ . బూని యెనర్చుట మెచ్చుచేతయే.

మ॥ నృపధర్మావళి యిట్టిదంచు మది వి . రీతిన్ విచారించి న
త్కృపఁ బాలింపుము కేశరాజ్యమును; ప్రా . వృట్కాలమంతంబుగాఁ
గపిసంఘంబులతోడ నాయెడకు పీ . కన్ రమ్మ పొమ్మన్న సం
తపదన్ భాస్కరసూతి యిట్టులను నీ . తాహృత్సరోజారుతోన్.

క॥ చెట్టుల్ చేమలు ద్రోణులున్ వెలయు కి . ప్రింధాద్రి కీళాతి కిం
బట్టొ నంచొక పేరె గాని యరయన్ . స్వర్గంబుతో సామ్యముం
దొట్టున్ వై భవ సంపదావళులతో . దుఃఖములం దోలి మా
పుట్టుల్ ధన్యముగాఁగ సేవ గొనుమా . పుణ్యాత్మకా! వేరెదన్

చ॥ నిను శరణంబు గోరి మఱి . నీయనుకంపకు భాజనంబులై
నిను పెడఁబాసి భోగముల . నిచ్చులు గోరునె మా హృదబ్జముల్;
జనకజ రోయఁగా నదను . సంధిలు దాళఁ బ్రవంగపట్టనం
బున వసియింపఁగా వలచి . మ్రొక్కెడువార మనుగ్రహింపవే.

చ॥ అనవుడు మందహాస రుచి . రాననుఁడై రమురాముఁ డిట్లనున్
వసులఁ జరించు సువ్రతులు . పార్థివ భోగము లందఁజెల్లనే;
పనిగొని నీవు మమ్ము కడు . భక్తి సవర్యలు సేయుచుండఁ బా
లనమున లోటు లేర్పడ వి . లాతి నధర్మము లేకులెత్తదే;

చ॥ కానల సంపరింతునవి . కైక . సమక్షమునందు పల్కితిం
గన వసింప నొల్ల మహి . కాంతుల కిమ్మగు రాజధానిరో
మానవతీలలామ యగు . మైథిలిలేమి నలంగు నాకు న
మౌనిత సౌఖ్యముల్ గలవె . జ్యోతలమందు తలంచిచూడుమా!

మ॥ తనదారన్ దనుజుల్ హరింప మదిఁ జిం , తాలేశమున్ లేక య
బ్బిన రాద్యోగములంది న్నేహితులతో , వేంచేసి యాతీర్థ్యముల్
గొనుచున్నాడని లోకు లాడుకొను వా , క్కుల్ లోకమున్నంతదా
కను దైవాటక యంతరంబున నడం , గం బాటునే మిత్రమా :

మ॥ గృహధర్మంబులు వీరధర్మమాలు మూ , రింబోవ నల్లాడు నే
మహా నెయ్యుండ్రను గూడి సౌఖ్యముల న , మూనించుటల్ లోత ; మ
ద్ధహిణిం గోల్చడ నేనుచేసిన నుడు , ప్కృత్యంబు లింకంగ ని
స్పృహతోఁ దాపనధర్మవృత్తి వనులం , జింతామతిం బూనెదన్

మ॥ పరిపాలింపఁగఁ దగ్గ కార్యముల సం , భావించి రాజ్యంబుఁ ద
త్పరజిం జేయుచు నాల్గమానములు వే , దాఁటన్ మహాపేషితో
వెరవారన్ నను గాంచ రమ్మిదియ నా , వేద్యోలు నుమ్మించు భా
స్కర వంశంబుది సోముఁడౌడ మఱి ప , ల్కన్ లేక సుగ్రీవుఁడున్.

మ॥ కనులన్ బాష్పకణంబు లుబ్బి యురలం , గాకుత్సు నజ్ఞానువ
ర్తనమే శ్రేయముగాఁ దలంచి తదభి , ప్రాయంబు గుర్తించి యా
తని పాదంబు శిరంబుతోఁ దదవి చిం , తావారిది న్మన్ని లి
బ్బిని గోల్పోయిన వానిలీల నడచెన్ , వెన్నాడు పాదాలతోన్.

మ॥ వారికుమారుఁడుం గడిసి , వారని భక్తి నమస్కరింప శ్రీ
లోలుఁడు ప్రేమతోఁ దిగిచి , లోబి పసిందిని పోలెఁ జూచి న
చ్చీలుఁడ వొటకున్ జనకు , చెన్నున నీ పినతండ్రి నెంచి త
త్పాలనలో సహాయుఁడయి , భాసిదమా యని వల్కి యంతటన్.

మ॥ పావనిఁ గాంచి నీవును వి , భాకరసూతికిఁ దోడుగా వనా
టావని పాలనంబు నర , యందగు నన్న నతండు దేవః మీ
సేవకుఁ దిందయుండఁ గృప , సేయుఁడు దాస్యము సేయుచుండు మీ
కేవిధమైన తక్కువల , నేర్పడనీయక చూచువాఁడనన్.

మ॥ రాముఁడుపల్కు గొరవము , ప్రాజ్ఞత పౌరుష మొందినట్టి రా
ద్యోముఁడు తాల్చియుండిన వ , సుందర వేత్తోక రాజా పూన నొ
గాములు గల్గవచ్చు నటు , గాన భవాద్యుక బుద్ధిమంతులా
భూమిపు చెంతనున్నఁగద , పోలఁగఁజెల్లును రాచకార్యముల్.

మ॥ మాన్యుండైన దినేశసూనునకు స్వా , మ్యులైన ప్రాగ్భూర రా
జన్యత్వంబు స్థిరంబుగా నిలిపి యా , చందంబునన్ వచ్చి సౌ

జన్యస్ఫూర్తి వహించి నాదగు పసుర్ , సాధింప నీకంటె నా
కన్యలేరిపుడేను గోరిన విధం , బారంగఁ గావింపుమా.

మ॥ అను శ్రీరామునిగాంచి మారుతియు మీ , యజ్ఞప్తి యిచ్చెనచో
వన నేమున్నది కింకరుం డటలె నే , యంగల్ల వాడంచుఁ ద
ద్వన పాదబ్జములన్ భజించి కపులం , గన్నాకు కిష్కింధకుం
జనియెం బిమ్మట వేఱుకొండ కరిగెన్ , సౌమిత్రితో రాముడున్.

మ॥ ఇనవంశోద్భవునాజ్ఞఁ బూని కపి లో , కేళుండు కిష్కింధకుం
జని భూభారముదాల్చి బాంధవ సుహృ , త్పామంత సేనాపతుర్
తను గొల్వం జని మాతృభావమున నా , తారం బ్రశంసించి వా
లిని దెందంబునఁ చంద్రిగాఁ దలచి పా , లించెం గపివ్రాతమున్.

కా॥ దిగ్రాజన్యమహోపభాగములతో , దీపించు కాభాచరుర్
వ్యగ్ర ప్రక్రియ బాంధవావళి లలిన్ , భాసిల్ల నజ్ఞావిధుర్
సుగ్రీవాజ్ఞ యటంచు నానుడిగ విజ్ఞుర్ పేర్కొనం జేపె నా
సుగ్రీవప్రభుఁ డంగడుండును యువ , షోణీకుడై యొప్పగన్.

మ॥ వినుతుర్ సేయఁగ వీలుకాని గుణగం , భీరుండు శ్రీరాముఁ డ
వ్యసముం దాటి మతంగమౌని విలయ , ప్రాంత ప్రదేశంబునన్
దన తమ్ముం దొనరించు పర్ణకుటిలో , దాతృర్య సంయుక్తుడై
తన జాయం దలపోయుచుం జరపెఁ ద , త్కాలంబు సౌమిత్రితోన్.

7. వ ర్ష ర్తు ప ట ల ము. (121)

ఉ॥ పుత్రడిబొమ చందమునఁ , బొల్పు బెడంగును మించు జానకిన్
దత్తపాటతో వెదక , దక్షిణ దిక్కునకున్ రమూత్తముం
దత్తఱిఁ బంపినట్టి యొక , యర్మిలి కాలివోలె భాస్కరుం
డుత్తరదిక్కునుండి తగు , నోజను వెల్వడె దక్షిణాశకున్.

తే॥ నల్లమబ్బులు ధరయను , మల్లకమున, వారిరాశియన్ నేయివోసి , మేరువనెడు
వత్తిలోన భాస్వరుని దీ , పము రగిల్చి, కాటుకం గొని పెట్టిన కరణిఁ దోఁచె.

క॥ జీమూతంబుల వలనన్, వ్యోమము గరకంబు కుతికఁ , బోలియధికమై
తామసి గప్పెను భాస్కర, దామంబుల తెక్జముడిగి , ధర నల్లారెన్.

కా॥ సీలాకాశము నంజు చందమున ము , స్పీటింబరెన్ గాటుకం
బోలం దిద్దిన త్రీం కన్నులవరెన్ , బొల్పారు కేశంబులం

బోలెన్ నంజదు దిండ్రదేహముల చా . ద్భున్ బొంది తచ్చిత్తముం
బోలెం జేష్టలఁ బోలెగొప్ప మొగుతుల్ . మాఁగన్ జగంబంతటన్.

మ॥ చిరకాలంబుగ వార్తి తోయముల వా . పింగ్రోలు మేమంబులన్
మొలుపుల్ పుట్టెను సంగరస్థలి విజృంభం . భింపన్ మదేభంబులన్
ఖర ఖడ్గంబుల వీర బృందములు వ్ర . క్కల్ పేయఁగాఁ దోచు వె
త్తురుతోఁ కూడిన దుస్త్వణంబులఁ గరుల్ . తోడంగఁ జూపించెనాన్.

తే॥ కారుమొగుతులు భద్రేభ . కాండమట్లు . గావిపించె గరళ్యతోఁ . గడలిపొంగి
గగనమెల్లను వ్యాపించి . గర్జనంబు . లొనరఁజేయు విధంబున . నులుమసాగె.

తే॥ హరిహయాదుల భూషణో . త్కరములట్లు . కరువలం దగ్ని తరువులఁ . గార్చినట్లు
వవ్యపక్కి దిగ్దేశతల్ . నవ్వినట్లు . వింగి శంపా పరంపరల్ . నెగడి మెఱవె.

తే॥ గగనమను బొగ్గులను వడ . గాలి యనెడి . తిత్తిచే మాఁది వడివడి . దిక్కులనెడు
కమ్మరీండు రగుల్చి విం . గలములుమియు . కొలిమియననొప్పె మొలుపుతో . జలదచయము

తే॥ పన్నగములు వియోగినుల్ . పరితపింప . విన మయాళముల్ కోసిపె . ట్టిన విధాన
నశవి జిహ్వలో యన మిట్టి . యతిశయిలై . విభింబిక్కుల పౌదామి . నీ వ్రజంబు.

తే॥ ఒనర విద్యాధరులు సమ . రోర్వియందు . రక్తసిక్త కరాసుల . రమణఁ ద్రిప్పు
రహిఁ బదమృతులై నది . గ్రాజదంతి . పాలపట్టికలట్లు శం . పాలి మెఱవె.

చ॥ అవనివి మోయుచున్న భుజ . గాష్టక మృద్ధిశాంతపీఠులన్
దివిరి నభంబు నాకఁ బలు . తేవలు జిహ్వలు చాఁచెన్ యనన్
నెవడెను చంచలాలతలు . నీరదముల్ వనజాక్షి మేను నా
మివులుచు నిశ్వసించె నన . మిక్కిలి వీచెను శీత వాయువుల్.

ఉ॥ పల్లము మిట్ట నాక మఱి . పైయవి క్రిందివి నాక వాన గా
దెప్పెల్లడ వీవసాగెను మ . హీద్రములందును పట్టణంబులన్
బల్లలఁ గానరాఁ గుణము . వంశము యోగ్యత లెక్కపెట్టకే
పల్లవు లిచ్చు రోయికయి . పడ్చుది చాఁచు మనంబు కైవడిఁ.

తే॥ మగలనెడఁబాసి వెతఁజెందు . చిగురుఁబోండ్ల . పొగులుకుచములమాంసపు . ముద్దలమడు
మ్రుంగవచ్చు భూతంబు ల . నంగ నొప్పి . దారుణంబుగ నడరె నీఁ . దరలు ధరణి.

తే॥ ధూళిక్రమ్మి యాకసమునఁ . దోచుకతన . మెఱుము లడిదంబులంబలె . మెఱయుకతన
మొగులు మురజంబు కైవడి . మొరయుకతన . గగన మయ్యెడ రణరంగ . గతినిదోఁజె.

తే॥ జనకజం బాసికుందు దా . శరధిమీఁద . మారుఁ దరవిరి శర పరం . పరల నేసి
నట్లు పౌదామినులతోడి . యంబుదములు . వర్షధారలఁ గురిపెను వసుధమీఁద.

చ॥ అడవులఁ గొండలందు పడు . నంబుదధారలు శక్రువింటితో
విడిచిన బాణరాజవలె . వేగముతోఁ బడె నందునుండిఁ రా
ల్పిడుగులు రేలఁ గొండల వె . లింగెడు మూలికలట్లు కాంతులు
గడ్డువుగ వీచు రత్నముల . కైవడి రోచులు వీచెనయ్యెడన్.

ఉ॥ కోరపు వర్షధారలట . దొడ్డగు గుండ్రపయిం బడన్ సమి
ద్వీరులు శక్రు మత్తగజ . బృందముపై నిగిడించు నీఁతెలన్
తీరున నుండె నాదరువు . తీఱఁ గరంగఁగ దొర్లు రాళ్ళు త
ద్వారణముల్ రణస్థలి మ . దంబజ్జఁ, బొరిన పోల్కఁ గన్నదెకా.

ఉ॥ అంబుదముల్ రమాసుతుని . యందమునొందఁగ నింద్రచాప మా
శంబరవైరి చాపమను . చందము నందఁగ వర్షధార పు
ష్పాంబకలీల నొంద గిరు . లందలి సానువు లొప్పె మన్మథా
ప్రంబుల నొచ్చి విచ్చుచుఁ గ . రంగు వియోగుల మేనులో యనన్.

ఉ॥ జలజహితాస్వయుల్ స్రవణ . శౌర్యులు కీకులు నొక్కటొటచేఁ
బొలిసిరి రావకాదు లని . పూర్ణ ముదంబున వేల్పు లాళ్ళటల్
నలిపిన యట్లు మేళుములు . సందడి గర్జితఁ గల్ప సూనముల్
జలజల రాల్చు కైవడిని . జాతెను దందడి వర్షబిందువుల్.

తే॥ రావణుడు జానకిం గొని . రయముమీఱ, గగనవీధిని పోవుచో . గరికి మిన్న
కనుల నశ్రువుల్ మిక్కిలి . కార్చినట్టు, అంబుదము అంబుధారల . నవనిరాల్చె.

ఉ॥ రాజ ధరుండు మున్ను త్రిపు . రంబులఁ నాల్చిన చిచ్చుటమ్ము నా
రాజిలు చంచలాలతలు . రాచిన కుంతము వోరెఁ జిత్తపం
తేజములందు గాడి యుడి . కించె వియోగమునొంది కుందు వి
ర్యాజ రుషా పరీతమగు . యౌవతమున్ యువక ప్రజంబులకా.

మ॥ ధన మార్జింపఁగ దూరదేశముల కు . త్సాహంబుతో నేగి గ్ర
ద్ధన రాకుండెడు నాకులం గలఁచి వం . తం గ్రమ్మఱం జేయుటన్
ఘన చింతాకులితాత్మరౌ సతులకుం . గల్యాణదందైన కా
రును పోల్పంగ వియోగ దుఃఖ ఫణి కా . ద్భృంధన్న నంచె తగెన్.

తే॥ జలధరములు గర్జించు . జలముగురియు. చొకటినొకటి తాకుచునుంబ . యొప్పెగావ
కరులు గర్జించుచు చుదము . గార్చు చీర్ష్యఁ, దవిలి పోరు సాగించు చం . దంబునంది.

తే॥ పయర తెమ్మెర సుడిగాలి . వానగాలి, యీడనెడిపేళ్ళతో వాయు . వేచి వీచ
జలకణంబులు బాణవ . ర్షంబుమాడ్కిఁ, బడియె దిక్కులు దిక్కులు . పొడిచెననఁగ.

చ॥ సకల జనాని కూతయగు , సంపద పెంపగ దూరదేశ వ
ర్తకముల కేగు నాయకులు , క్రమ్మట గ్రమ్మట బ్రాణమొందు పొం
దిక నలరారు నాయకల , తీరున వాకిన వృక్షజాల మా
నికను తలిర్చి పూచి ససి , నిండి యెలరెన్ను వానకారునన్.

సీ॥ పాటలి తరువులు , ప్రసవ దూరంబులై , దుఃఖంబు నొందిన , తోయమొప్పఁ
జ్రేంకణంబులు ప్రస , వించి విరాజిల్లఁ, గువలయంబులు కంది , కుందుచుండ
దినకరుండును స్వీయ , తేజోవిహీనుడై , కరములు క్రుంగఁ జే , దఱిమి నొంద
సంపద లలరారు , సంకృప్తి గొనుపోల్కి , నమ్ములు నెమ్మిమై , నర్తించు

తే॥ తమ్మువిదనాదిచన్న బాం , ధవులవెదక. వలసియత్సాహరహితలై , యలయుజమల
మొగిని పికము లడవి మౌన , ముద్రఁ బాన, నెనక మొనగె నీరామని , దెవలఁ గ్రమ్మి.

మ॥ పలురంగులల బంభరంబులు వెనన్ , బంగారు రంగారు వ
న్నెలచేఁ గ్రాలు ప్రియాళ సూనములపై , నిండాడటల్ పోల్చె నీ
తొలికారామని నూర్చి గెల్చె గద యె , తోమేలు మేలంచు భూ
లలనారత్నము గ్రీష్మ మాఁపగను పె , ల్పం జాచు కెంగేలనన్.

మ॥ తమ కీర్షంబుల కైవడిందనరి , విద్దంబై వశశంబునై
క్రమలం గొల్చెడు నాగలింగ కునుమ , వ్రాతంబు నీక్షించి న
ర్పములే యండు భుజంగ బృందము పరి , వ్వంగంబు గావించె బా
ష్పము లామోదము చెందినట్లులే వికా ; నం బంచె నాకూటమిన్.

ఉ॥ పీచులు గాని పీచులకు , జేరిన నాదులు గీము పేరఁగాఁ
బ్రేముడి మీటు తత్పరులు , తృప్తివహింపఁగఁ బెక్కురీతులన్
గామునికేఁ దేలి తమ , కమ్మున నుమ్మిన తమ్మలో యనన్
భూమిని నూపుగింజ పడఁ , బోలక నిండిన వింద్రగోపముల్.

ఉ॥ నేరెడుపండు దుల్లిపడి , నింగిని కాకెడు నెత్తువొల్పు న
మేరువునుండి బంగరువు , మిక్కిలి తెచ్చెడి నేరె దేశనన్
జాతీన వెల్లువల్ నెగడి , సర్వక పుష్పము లారె తేల పూ
ల్గారిచి తెచ్చుచుం గలియఁ , గూడుమఁ బాతె భయంకరస్థితిన్.

ఉ॥ అందము చందముం బొడవు నందిన కాడలతోడి మోరలుల్
పొందిక నుల్లసిల్ల దళ , మూలములం బడి యంద్ర గోపముల్
చిందిన తేల పూవులున్ , చెన్నలరారె ధరిత్రిదేవి పొం
పొందఁగఁబాడు కేటలకు , నొప్పన పేయు కరంబుల్ యనన్.

పే॥ జంజమ్మనుచుఁజాట్టి, సుడియాదు మదు లిడ్వి, రావంబు కిన్నర, రవముఁబోల
ముమముమధ్వనులతో మూర్తిలు మేఘగ, రనము మృదంగ ని, స్వనముఁబోలఁ
బురివిచ్చియాడు సొంకి పొరయు మయూర స్ప, త్యంబులు చెలుల న, రనముఁబోలఁ
దారిపువులు కంచు, తాళంబులను, పోలఁ, ప్రేంకణంబులు దీన, వితతిఁ బోల

తే॥ కాకి కలువలు సభ్యుల, కనులఁ బోల, దేవసభ నాగ నాభూమి, తేజరిల్లె
బ్రావృడంబుదజాత వ, ర్షప్రక్షేర, శాంక స్మృతి విశ్రాంతి, నవనమగుచు

మ॥ సురపున్నాగ విశిష్ట పర్వతములన్, ప్రోతస్వినుల్ జాబు చొ
పురయన్ జీవులఁ గావ రాత్రి కరుణా, వ్యాసంగయై మేదిని
ధర వక్షిణములందు చేపిన పయో, ధారా ప్రవాహం బనం
బరఁగెన్: జీవనదాత్రి భూమియై కదా, బ్రహ్మాండ భండంబునన్

పే॥ కోరిన వారల, కోరిక లొనఁగంగఁ, బత్ర పత్రమునకుఁ, బసిడిసరులు
ప్రేలనొప్పెడు కల్ప, వృక్షంబువైచరి, తేరితరువు లొప్పెఁ, బూలతోడ
నేవంకఁ గనుగాన్న, నేపారు తుమ్మెద, రొదలతో వెలయు పూఁ, బొదలు పొదత
కామ మగ్గలముగాఁ, గ్రాలు మృగంబులు, పరిమళ తరువుల, కొరసికొనుదుఁ

తే॥ గ్రొత్తతావి కస్తురి కంఠె, గుబులుకొనఁగ, హరిణు లారసి తమువీడి, యన్యజాతి
మృగులతోఁ గూడె ననుశంక నొగిలి యయక, చెంది చెంతకు రానీక, కుందుచుండె.

మ॥ పతిదూరంబున కేగ వానతతీ నె, వ్యంభొంది దూపిల్లు ప్రో
షిత నాధాత్మక కన్నులట్లు ముకుళిం, చెనా వాడి యిందీవర
ప్రతతుల్: నాథుఁడు క్రమ్మజీల్లఁగ నవి, ర్వాచ్యప్రమోదోత్తరం
గిత సుస్వాంత విమాత్న హాస రుచులన్, గెల్పొందె జాతీ లతల్.

మ॥ దరి నర్తించు కుశీలవ ప్రభృతి ను, ద్యుత్రీప్తి ను, మన్నించు భూ
పరుమాడ్కిం దరి నాడు నెమ్ములకు నొ, పున్ హేమమృత్విందముత్
దరులం ద్రోచెను వెల్వ; లింట నతిథిన్, దన్నించు సార్వీము ఖం
బురుహ ప్రక్రియ లేచెఁ బంకజము లం, బోదంబు నీక్షింపఁగన్.

మ॥ కందర్పాగమకోవిదుల్ బహుళ సం, ఖ్యాకామిని సంగమా
నందం బొందు విధానఁజేరి యశిబృం, దం బన్నిపుష్పంబులం
గ్రందై చిందు రసంబు నొక్కయెడఁ గూ, ర్పంజొచ్చె స్ఫూర్ణద్రసా
నంద శ్రీకర రూపకంబుకవిత, స్పన్ గూర్చు చందంబునన్.

మ॥ మన రమ్యేక్షు గెల్చి మించు ధరణిన్, మాయావి మారీచుఁ దీ
మన రూపంబె ధరించి యాపదలు ప్రా, మంజేసె సంతోషమున్

మన మీ రాముని మ్రోలఁ జూపుట యనం . భావ్యంబయ్యానందు స
స్మని భావంబు వహించెనో యనఁగ నొ . పృన్ జింక లయ్యుద్రివై .

చ॥ చిర మెడఁబాయఁ బ్రేమమునఁ , జెల్వల చిత్తము వాడియుండ వి
ర్భర కృప వచ్చి మోహము భ . రంబుగఁ జేసిన భర్తలం బలెన్
పరటి జలంబు లేవివగు . వాహినులందు రసంబు పొంగ సం
బరమున వచ్చి చేరినవి . వారక తండములై మరాళముల్ .

క॥ పారావార జలంబు గ్రోలి విను శ్రో . వం బోపు మేఘలితోఁ
దారామార్గము చేరినేగు బకముల్ . దామోద రోరస్థలిన్
దోరంబై చను తారహారమన ను . తుంగోత్తరీయంబనన్
గారామర వెలింగెఁ దక్కివవిచు . క్కల్వోలెఁ గన్నట్లఁగన్ .

క॥ కోపాత్ముండు నిరంకుశుండు తపన , ఖోడేశుఁ దేగంగ వి
రేవుండున్ సుగుణాఢిరాముడగు ప్రా . వృద్ధూపుఁ దేతేర హృ
త్తాపం బాటి దరిత్రి మేనఁ బులకల్ . స్తంభించె నా కాద్యం
దేపాలెన్ గనువండువయ్యె ధరణీ . వృత్తంబు లెందేగినన్ .

మ॥ నలువందొట్టి మహాత్ములెల్లఁడను వి . జ్ఞానేశ్వరుండైన కో
సలరాజాత్మజఁ దుఃఖముం గవి కృపా . సంగాత్ములై జానకిన్
గలయన్ రోయఁగఁ గన్నులన్ బిజిపి యా . కారింబిరో నాఁగ మం
దల బర్హంబుల విప్పి యాడినవి కా . నన్ వీరకంఠావళుల్ .

మ॥ అరిరక్తార్ద్ర కృపాణ కుంతధరఁబి . రాగ్రేన రోత్కర్ష శీ
ర్ష రుహ ప్రా క్తన వర్ణముం జెఱుచు రా . జద్రాజ బింబాసనా
చరణాలక్తక భంగి నెఱువగు న . బ్జంబుల్ విరాజిల్లెఁ ద
ద్వర మధ్యంబులఁబోలి పూరితక య . త్కంపించె లీలాగరిన్ .

మ॥ పికరాద్య్పౌంధములార . మిమ్ముబలె శీ . షం బిల్కు నాసీత నో
పికమైఁ గాననమసీలందు దగ న . స్వేషించి తోరైందనన్
బికముల్ సమ్మతి నెల్లదిక్కిలను వే . పేర్కొందుఁ బేర్కొంచుఁ దో
పిక వేసారి యలంగి కూయిడుట లా . పెంబోలు నీరామనిన్ .

చ॥ కడిమిడి మేసి లేగ గమి . గంతులు వేయఁగఁ బుట్టక్రోవు లె
లైడఁబడి బట్టియై చెదరి . యేఫటి మార్జికవోలెఁ గన్నదెన్
గడిమిసుమంబు లుల్లసిలి . రాన గనయ్యెను ప్రేత లీడి పెన్
గడపలఁ దోయఁ బైకుబికి . కన్నదు పాల సురుగుకై వడిన్

పే॥ జంజామ్మనుచుజాటి , నుడియాడు మధు లిద్ది . రాపంబు కిన్నర . రసముఁబోల
ముమముమధ్వనులతో మూర్తిలు మేఘగ, రసము మృచంగ ని , స్వసముఁబోల
బరివిచ్చియాడు సొంకి పొరయు మయూర స్ప, త్యంజలు చెలుల న , రసముఁబోల
దారిపులు కంచు , కాళంబులను , పోల , బ్రేంకణంబులు దీన . వితతిఁ బోల

తే॥ కాకి కలువలు సభ్యుల , కనులఁ బోల , దేవసభ నాగ నాభూమి . తేజరిల్లె
బ్రాహ్మదంబుదజాత వ , ర్షప్రకీర్ణ , శాంత స్మృతి విశ్రాంతి , సదనమగుచు.

మ॥ సురపున్నాగ విశిష్ట పర్వతములన్ , ప్రోతస్విసుర్ జాబు చొ
పరయన్ జీవులఁ గావ దాత్రి కరుణా , వ్యాసంగయై మేదిసి
ధర వక్షజములందు చేపిన పయో , ధారా ప్రవాహం బనం
బరఁగెన్ జీవనదాత్రి భూమియై కదా , బ్రహ్మాండ భాండంబునన్

పే॥ కోరిన వారల , కోరిక లొనఁగంగఁ , బత్ర పత్రమునకుఁ , బసిఁడిసరులు
వ్రేలనొప్పెడు కల్ప , వృక్షంబువైచరి, తేలతరువు లొప్పె , బూలతోడ
నేవంకఁ గనుగొన్న , నేపారు తుమ్మెద, రొదలతో వెలయు పూ , బొదలు పొదత
కామ మగ్గంముగాఁ , గ్రాలు మృగంబులు, పరిమళ తరువుల , కొరసికొనుడుఁ

తే॥ గ్రొత్తకావి కస్తురి కంటె , గుబులుకొనఁగ, హరిణు లారసి తమువీడి , యన్యజాతి
మృగులతోఁ గూడె ననుశంక నొగిలి యలుక. చెంది చెంతకు రాసిన , కుందుచుండె.

మ॥ పతిదూరంబున కేగ వానతటి నె , వ్వంబొంది దూపిల్లు ప్రో
-విత నాదాత్మక కన్నులట్లు ముకుళిం , చెవాడి యిందీవర
ప్రతతుల్; నాథుడు క్రమ్యజిల్లఁగ నవి , ర్వాహ్యప్రమోదో త్తరం
గిత సుస్వాంత వినుతన్న హస రుచులన్ , గెల్పొందె జాతి లతల్.

మ॥ దరి నర్తించు కుశీలవ ప్రభృతి ను , ద్యుత్ప్రీతి మ , మన్నించు భూ
వరుమాడ్కిం దరి నాడు నెమ్ములకు నొ , పున్ హేమమృత్పిండముల్
దరులం ద్రోచెను వెల్వ; లింట నతితిన , దన్నించు సాధ్వీము ఖాం
బురుహ ప్రక్రియ లేచెఁ బంకజము లం , బోదంబు నీక్షింపఁగన్.

మ॥ కందర్పాగమకోవిదుల్ బహుళ సం , భ్యాకామిని సంగమా
నందం బొందు విధానఁజేరి యశిబృం , దం బన్నిపుష్పంబులం
గ్రందై చిందు రసంబు నొక్కయెడఁ గూ , ర్పంజొచ్చె స్ఫుర్జద్రసా
నంద శ్రీకర రూపకంబు కవిత , స్నన్ గూర్చు చందంబునన్.

మ॥ మన రమ్యేక్షల గెల్చి మించు ధరజన్ , మాయావి మారీచుఁ దీ
మన రూపంబె ధరించి యాపదలు ప్రా , మంజేసె సంతోషమున్

మన మీ రాముని మ్రోలఁ జూపుట యనం , భావ్యంబయ్యనంచు న
స్మరి భావంబు వహించెనో యనఁగ నొ , పున్ జింక లయ్యున్దిపై .

చ॥ చిర మెడఁబాయఁ బ్రేమమునఁ , జెల్వల చిత్తము వాడియుండ ని
ర్భర కృప వచ్చి మోహము భ , రంబుగఁ జేసిన భర్తలం బలెన్
పరటి జలంబు లేవివగు , వాహనులందు రసంబు పొంగ సం
బరమున వచ్చి చేరినవి , వారక తండములై మరాఁముల్ .

క॥ పారావర జలంబు గ్రోలి విను త్రో , వం బోవు మేఘానితోఁ
దారామార్గము చేరనేగు బకముల్ , దామోద రోరస్థలిన్
దోరంబై చను తారహారమున ను , తుంగోత్తరీయంబనన్
గారామర వెలింగెఁ దక్కినవిచు , క్కల్వోరెఁ గప్పట్లఁగన్ .

క॥ కోపాత్ముండు నిరంకుశుండు తవన , ఖేటకుఁ దేగంగ వి
ర్లేపుండున్ సుగుణాఙ్గరాముడగు ప్రా , వృద్ధాపుఁ దేతెర హృ
త్తాపం బాటి ధరిత్రి మేనఁ బులకల్ , స్తంభించె నా కాద్యలం
బేసారెన్ గనుపండువయ్యె ధరణీ , వృత్తంబు రెండేగినన్ .

మ॥ నలువందొట్టి మహాత్ములెల్లఁడు వి , జ్ఞానేశ్వరుండైన కో
సలరాజాత్మజ దుఃఖముం గవి కృపా , సంగాత్ములై జానకిన్
గలయన్ రోయఁగఁ గన్నులన్ బజిపి యా , కారింబిరో నాఁగ మం
దల బర్హంబుల విప్పి యాడినవి కా , నన్ పీఠకంఠావళుల్ .

మ॥ అరిరక్తార్ద్ర కృపాజ కుంతధరఁబీ , రాగ్రేన రోత్కర్ష శీ
ర్ష రుహ ప్రాక్తన వర్ణముం జెఱుచు రా , జద్రాజ వింజననా
చరణాలక్తక భంగి నెఱువగు న , బ్బంబుల్ విరాజిల్లెఁ ద
ద్యర మధ్యంబులఁబోలి పూరిక య , త్కంపించె లీలాగరిన్ .

మ॥ పికరాద్భృంధములార , మిమ్ముబలె తీ , విం బయ్క నానీత నో
పికమై గాననమసీలందు దగ న , న్నేషించి తోరైండనన్
బికముల్ సమ్మతి నెల్లదిక్కలను వే , పేర్కొంచుఁ బేర్కొంచుఁ దోఁ
పిక వేసారి యలంగి కూయిడుట లా , పెంబోయ నీరామనిన్ .

చ॥ కడిమిడి మేసి లేఁగ గమి , గంతులు వేయఁగఁ బుట్టక్రోవు రె
ల్లెదఁబడి బజ్జియై చెదరి , యేఘటి మార్జికవోలెఁ గన్నుడెన్
గడిమినుమంబు లుల్లసిలి , కాన గనయ్యెను ప్రేత లీడి పెన్
గడవలఁ దోయఁ బైకుబికి , కన్నుడు పాలసురుంగుకై వడిన్

పీ॥ కొండచేరువనేం , గొండగోగులు పూచి, కొఱవత కురుల ముం , ముమలొనర్చె
సురపొన్న పూవులు , విరిసి బెస్తలయ్యవెదల కచముల తావి , యలరజేసె
బిల్లంపునేలల , బాసిల్లు కలువలు, బిల్లుల తలలు వా , సిల్లగూర్చె
సద్యో వికస్వర , జాతీ సుమంబులు, ప్రేతల వెండ్రుకల్ , వెలయనొప్పె

తే॥ ఎచ్చలెవట విచ్చిన విరు , లచ్చటచటి, మానినీ మస్తకముల స , మ్రానమొంది
జనన సాఫల్య మొనరించు , కొనుచునుండె, వాసికెక్కు వారలకిదే , వర్తనంబు

మ॥ విరివిల్కావి కవారిగా శరతతుల్ , వేకూర్పు నీరాసునిన్
సరసీజాషి ప్రసన్నసుందర తరా , స్యస్పూర్తి గాంచంగలే
కురుతాపంబునఁ గ్రుంగి కుండు రమువ , ర్యుండెట్టులోర్పుం గటాః
ధర నెందే సతిఁ గోలుపోవు జనికికా , దార్కొన్నె సమోదముల్.

మ॥ అతిదీర్ఘగు వానకారడర దై , ర్యంబెల్ల మౌనింద్ర సం
తతికేని జెడుచుంట, తథ్యము సుధా , ధారా నిషిక్తస్ఫుటీ
కృతవాక్యన్ జనకాత్మజన్ విడిచి తా , నేకాకియై కుండు నా
శ్రీత రజమణి యేగతిం గడపుఁ బ్రా , వృట్కాల మాకానలోన్.

శ్రీరాముని విరహ సంతాపము

మ॥ స్ఫురదింధీవరగాత్రుడదయ్యెడ మదిన్ , స్రుక్కున్ విచారించు దు
ర్భర తాపమ్మునఁ గ్రుంగుఁ గుండు బలస , త్వంబుల్ దిగంబాట ని
వ్వెరపొందున్ జలియించు మార్పు వెత ని , ర్వేదించు నిశ్చేష్టుడో
ధరణీజాత ముఖంబుజాతము నికన్ , దర్శింతు నొక్కోయనున్.

మ॥ వనదంబాః వనజాషి నాచికాని క్ర , వ్యాదుండు బంధించి దాఁ
చిన తావుం దెలిపింపవోఁ తెలుప నీ , చిత్తంబు మైకోదోఁ జీ
వనసంధాతపు నీకు నాపయినిన, ద్వావంబు పాటిల్లదోఁ
నను క్రుంగించి హృదబ్జముం , గలఁతువేఁ న్యాయంబె యిక్కార్వముల్.

చ॥ మెఱువను కోఱవండ్లు గల , మేఘము నల్లని చాయ గల్గి ధీ
కరముగ బొబ్బ వెట్టు జెటఁ , గాంచిన నచ్చటఁ దోచుచుంటి దు
ర్భరమగు క్రూరచేష్టలును , వంచనయుం గల దైత్యరాజి వై
ఱిరి గల నీవు ప్రాణములఁ , గైకొనికాని నివృత్తిసెందవో.

కవిరాజ॥ తరళమృగాషి సుధామయవాణి మ , దాపశయాన హిమాంశు ముఖిన్
ధరణీ కుమారిని తోడ్కొని వచ్చి వి , తాకును దైన్యము నొందిన నా
కురవుగఁ గూర్పు మనేక సునేత్ర మ , యారమఁ నేను వియోగముచేఁ
గరఁగి కృశించుట గాంచియుఁ గారుణీ , కత్వము పూనమి నాయమొకో.

౧౧ తెమ్మెరతోడఁ జేరుకొని . తీక్కువ నయ్యది యాపుభంగి నే
మమ్మున నాడుచుండెడు సు . మ. ప్రత్యక్షి చెడువంటు బల్మినా
యమ్ముల గ్రుచ్చి నొంచెడు ధ . రాత్మజ మధ్యము వోలె నాడుచున్
నెమ్మది నున్ననాకు మును . నెమ్మిని గూర్చుట విస్మరింతువే.

౧౨ తరలను దుష్కృతంబుల కు . దంచిత సత్కృతు లందు నుండియున్
మరలను మంచెదల్లను . మానుగఁ గాంచెడు తెల్వి నుండియున్
దొరలను సోలితిం జెడితి . దూలితి నన్నియుఁ బోయె బుద్ధియున్
దెరలెను సీతఁగూర్చి నను . దేర్పు కురంగమఁ పుజ్యమబ్బెడిన్.

౧౩ మృదువద జానకి నిష్కలుషాత్మక . మేధిని పుత్తిక యన్నెడ నన్
వదలఁగ నీవు వలంతివె యైన ను . బాసిని వెంటనె యేగ్గవాకో.
సుదతియ నీకును నాయక యో పరు . సున్ వెడజీవమఁ యెంచవాకో.
మదిమది నుండక మాలుచు యంచు ను . మధ్య త్యజింప నుఖింతువాకో.

౧౪ సరములున్నేలు నా . రగ్వధంబి . కలికి కురుంతోఁ బగఁబాను . కతన నమ్ము
లఁచుచుంటి వియ్యది గుఱ . క్రమమె చూచి . నెయ్యమెప్పుడునీకుండు . నియకులండు.

౧౫ సాంద్ర కోరక దంత సంగతి . వర్పముంబలె జాజియున్
జంద్రుతో మరజార్తి గూర్చుచు . జంప నే తలపెట్టె వి
స్తంద్రుడో సురవైరి కోపమె . చాలియుండఁగఁ జంపె గా
యంద్రుకోపమె యంద్రగోపమె . యంతియోషమఁ జూపుచున్ .

౧౬ మారీచుండు ధరాత్మజాతను హరిం . పం దగ్గ యాలోచనన్
సారంగాకృతిఁ దాల్చె దొల్లి యిపుడో . చంపం గృతాంతుండు దు
ర్వార క్రూర గుణాత్మకంబయిన యీ . వాత్సాత్యంబిం దాల్చె మా
కారాటం బొనఁగూర్చు వారలకుఁ గా . మ్యాకారముల్ గల్గెఁగా.

౧౭ క్రూర నిశాచరావళుల . కోపున గర్జిలు కాలమేముదాఁ
నీరసమొందె రాముడని . నెమ్మినిసీతను తెచ్చి యాయకి
తీరున మాటి మాటికి వి . దేహ తనూభవ మేవి కాంతులన్
జేరిమిఁ జూపి దాఁచెదవు . వేటిమిఁచేతలు నీకు నచ్చెన్

౧౮ ప్రాణము నిల్వఁగ తావు నొసంగక . యంతట నిండిన తాపము నా
ప్రాణములన్ వెలి ద్రోచిన పిమ్మటఁ . బ్రాణము లేని శరీరమునన్
బాణములేయుట రోత గదా సుమ . బాణః తొలంగుము తమ్ముడు నీ
ప్రాణము తీయుఁ దదీయ రుషా పరి . పాక మడంపఁగ లేరెవరున్.

౪౫ అనమకరాః భవేచ్ఛరముః • రాత్తులపైఁ దెగ నేయఁగా నమం
జనములు కావుఁ చేవయును • శ్రేయము గల్గిన వారిపట్లనేః
యనమున వైవఁగాఁ దగుఁ; గృ • శాంతుని యట్లనుకంప లేక నీ
కని మఱి నాపయిన్ విడువఁ • గా ఫలమబ్బునఁ కీర్తి దక్కునఁ

౪౬ అనదృశ దుఃఖ వారివిది • యందు మునింగిన రాముఁ డివ్వెదన్
జనచెడి పల్వరింప గుణ • బద్ధుఁడు తమ్ముఁడు కాంచియొర్చు సా
హసము చలింపఁ గేల్మోగిచి • యార్థః యెఱుంగవు నిన్ను నీవు, దు
ర్వ్యసనము • కార్యభంజన క • రంజని పల్కుచు వెండి యట్లనున్.

౪౭ రామః శమాభిరామః గుణః • రాజిత ధామః యలంగుఁజేలః నీ
రామవి దీర్ఘమైనదని • యాః దనుజేంద్రుని శౌర్య మెంచియూః
కామిని యున్న తావు వెద • కం గపి సేనలు రావటంచునాః
నీమదిఁ గుండ నేమిటికీః • నెవ్వగపాలయి వాడ నేటికిన్.

౪౮ శ్రుతులు నశించినన్ బ్రదిలి • సూర్యుఁడు చంద్రుఁడుత్రౌవ దప్పినన్
వితత నభంబు భూమియును • వీఁగివిపర్యయ ముండినన్ భవ
స్మృతి చలియింపరాదు క్షల • నన్ బలుదైత్యులు విక్రమ క్రమ
స్థితులు భవ చ్చల దృఢులు • సింగిణి వంగెడు దాఁక నే కదా.

౪౯ మారుతి శౌర్యదై ర్యములు • మానుగ వింటిమి, తక్కువారలున్
వీరులు కీకు లేడు పడి • వెల్వలు. పాపములంబలెన్ సదా
తీరిని పీడ వానతఱి • దీఢెను. జానకి వచ్చిచేరు నీ
వారట పొందఁగా వలవ • దాటడి లేదిక నూటడిల్లుమా.

౫౦ దండకయందు మౌనులకు • దానవ వారము పేరు మాయ ను
ద్దండతఁ గూల్చి సౌఖ్యములఁ • దార్పెద నంటివి తగ్గయలై యా
దుండగులున్ ఘటించిరి ను • దుఃఖము; వారలఁ జంపి దేవతా
తండము నాకవాసము ము • దంబునఁ జొందఁగఁ గీర్తి నిల్పుమా.

౫౧ పగతురఁ గూల్చఁగా విజయ • భాగ్యము నిన్ను పరించు; రిత్త యీ
పగిదిఁ దపించుటల్ మగల • పద్ధతిగాదు; సుఖంబు దుఃఖము
జగతిని సర్వజీవులకు • సాజము; నీవు ప్రయత్న పద్ధత్
నెదగని దేదియుం గలదె; • నీమది చింత యదేలఁ రాఘవా.

౫౨ ఈకరణఁ హితంబు వచి • యించిన తమ్ముని యూటడింపులన్
శోకము మాని రాఘవుఁడు • జోక వహించెను కొన్నినాకు ల

స్త్రీకడచన్న మీద నొక • యాండ్రము పేసెను గోరుచుట్టపై,
రోకటిపోటు రీతిని చు • రుద్దురమై జడివట్టి క్రమ్యజన్.

కాసారము రెలరై • భాసారము తలిరై • ధట్టపటలాడుచు • ధరగ తరలె
దరణి వేడిమి తగ్గె • దరణి వాడిమి మ్రగ్గె • దిక్కులు నల్లనై • తెలియవయ్యె
నెడఁబాటు బరువయ్యె • దడఁబాటు గురువయ్యె • పక్షివికతి జత • పాయకుండె
లోకంబు శాంతించె • భేకంబులు రుతించె • నీటియెద్దడి యెల్ల • నీగిపోయె

చాలినంతకు మీతీ వ • ర్షంబు గురిసె • జనులు ఘటికార • యంత్రంబు • సాయముననె
గడియ లెఱిగిరి రేయిం బ • గళ్లు ముసరి • పెక్కు దినములు జడివట్టి • విడని కతన

కీరవాణుల వాక్య • కీర్తికి న్నిగిలి • చిలుకలు దాన్యరా • సులను డాగె
సుదతుల నుండర • రదనంబులకు నోడి • ముత్తెంబులు తరంగ • ములను డాగె
గలకంతకంఠుల • కలరవంబుల కోడి • కలకంఠములు కడుం • గముల డాగె
అంచయానల నడ • యందంబులకు నోడి • యంచలు మానన • మందడాగె

పూల పొన్నలు బంగరు • పోకముడిని • విప్పినట్టి పగిదినుండ • వెలదు లూగు
సుయ్యెలల గాలివలె నేగి • యువకహృదయ • ములనుక్రాగించెఁజలిగాలి • ముసరివిసరి.

సర్వసంగముల్ విడిచిన • సాదులట్లు • కదలకుండు గ్రావంబుల • కరణి సామ
జము లహోరాత్రములును వ • ర్షమునఁ దడిసి • విద్రలేక చలింపక • నిలిచియుండె.

మ॥ చలిచే గంపిలు హంసలెల్ల నుటజ • సానంబుల హోమ వే
దులపై వ్రాతెల్లవంగికల్ గుహలలో • దూఁగెన్ బ్రవంగా? ముం
దల నిల్చెన్ ఋషినత్తముల్ దరులఁబ్ర • త్యాహర యోగస్థితి
నిలుకం జెందిన మాడ్కినెల్ల సుఖముల్ • నీగంగ నవ్వేళలన్

యగ్ర॥ వీకజడి వట్టియెడ • మీక కురియంగఁ బెనువాఁడు కొలంకులుత • టాకములు విండెన్
జోకగొవి క్కామిను ల • శోకమతి నాడమి వి • తాకువడి తావులును • సోకువడకుండెన్
ఆకనమునంబుకొను • పోకతరుల్గందు బలు • తేకువను కట్టఁబడి • టీకు గొనియుండెన్
శ్రీకర విలాసినులు • చేకొనమి నుయ్యెలలు • వాకమగు మంచెలును • మూకవడియుండెన్

చ॥ మొగలి పొదళ్లమీదఁ గల మోహనదీపక పుష్పరాజి బం
దుగుల విధంబునం బలసి • తోరముగా వెలయఁ బకోటిముల్
తిగిచిన తెక్కలన్ ముడిచి • దేహము చావలమంద నూరికిన్
మగలను పంపి దూపటిలు • మానిసులంబలె నొప్పె నయ్యెడన్.

చలుపలు వన్నెల • జల విహంగంబుల • స్వనము మృదంగ వి • స్వనముగాగ
బహువిధ భృంగ రా • వంబులకాత్ర ప • ద్ధతి నొప్పు సరస గీ • తములుగాగ

కేకుల నృత్యమ . వేక విధంబులై . దంబించు భరత నా . ట్యంబుగాఁగ
ముముల కులికి బె . దరు చూపులం జూచు . సారంగ తతులు ప్రే . జకులుగాఁ

తే॥ తెలయు సుమ లకావేష్టిత . వేజితోద . చిగురు టాకుల చేలంబు . చిందులాద
నలరు వనదేవతా సభా . స్త్రెయమందు . ముదము దీపించు వేడుకర్ . పొదలుచుండె

చ॥ సకనైల మంచమందు సుమ . శయ్యల ధూపపుఁ దావి క్రమ్మఁగా
సుకముగఁ దీఁగ కౌసుగల . సుందరులెల్లరు చొక్కుచుండఁగా
వికచ జలేజ రాజిఁ జలి . చెక్కనమంచుఁ దొలంగి తుమ్మెదర్
రకముగఁజొచ్చెఁ గంధఁతరు . రంద్రములన్ సుఖనిద్ర సేయఁగన్ .

ఉ॥ అంచలు కాణయాచియగు . నంబుజ పుష్పములం ద్యజించి వృ
జ్ఞంచిత వాటిఁ జేరి కొమ . లందు వసింపఁగఁ దావికట్టలన్
జెంచులు సంఘనించి విర . చించిన మంచెలఁ గప్పకొందుగన్
జెంచెకలంబుపిల్ల నొగి . జేరిరి వెచ్చని హాయి నిద్రకున్ .

ఉ॥ తీవలు ప్రక్కలంబలియ . దీర్ఘములొ పెను చెట్లక్రింద న
జ్ఞాపుల మేషబృందముల . నారసి నిల్చిరి గొల్ల లొక్కెడన్
త్రోవలుగాని త్రోవలను . దొంగలకై వడి నేగు నాపిక
చావలి పండ్లు గిట్టుకొని . యాఁకలిచేఁ గృశియించె నెల్లెడన్ .

ఉ॥ వింగిని మ్రింగున ట్లడరి . నీరద పంక్తులు బాణవృష్టి భా
లిం గొన్నియేవఁ దేనియలు . తెచ్చెల పట్టులు వ్రేలు కోసలన్
సంగడిగా వసించు ససి . చాలక దాఁగఁగ నొంటి యొంటి మా
తంగము లేగఁ బర్వత ని . తంబములం గల కందరాల్కిన్ .

ఉ॥ దీవొకయింతలేని గుణ . తీరుఁడు రాముఁడు వర్ష వేళలోఁ
గాటుకకంటి తామరన . గంది మహాసిని చాత్రిజాతపై
మాటిన చింతతో నయిచు . మార్గము గానక తన్ను చూచుచున్
మాటికి మాటి కూర్చుచు గు . మారిలి తమ్ముని గాంచి యిట్లనున్ .

ఉ॥ పంకజగంది జానకిని . పాప విచారుఁడు రావణుం దొగిన్
లంకకుఁ గొంచుఁబోవుతటి . లావణి సోలి పయోధిఁ గూలెనోఁ
సంకిటమందుచున్ దనుజా . సన్నిధి జీవములం ద్యజించెనోఁ
జంకి కృశించుచుండ్రుక . జాలెనో యేగతి నోర్చు దమ్ముఁడా .

చ॥ ఆరి జన భీకరంబులగు . నత్తము లిట్లు నిషంగమంద ని
ద్దర గొన దీర్ఘ పుష్ప దృఢ . దోర్మగళంబు కృశించి పోవ దు

ర్పరమగు దుఃఖ శాపమున • మ్రాలుచు మండుట నాకు నైజనై
పరఁగిన దీఁచె పోటునకు • వ్రయ్యక యున్నది తొమ్ము తమ్ముఁడా.

ఉ॥ జీనువ లించు నీడములఁ • జేరి మిడుంగుఁబురువ వెల్గునన్
జానుగ ధర్మచారిణుల • సంగతి హాయిగ విద్రపేయఁగా
నేనీటఁ దుంట వియ్యఁదు ర • తీకుఁదు పొంచుచు బాధముప్పచే
సూనశరంబు లేయ మది • స్రుక్కుచు స్రుక్కుచు నుంటి లక్ష్యఁడా.

త॥ ఉటుముల మెటుములఁ గని పెలు, కుఁబు సర్పముభంగిఁ గ్రుంగి • కుందుచునుంటిన్
నెఱపిన కార్యము లేమిని, వెఱవరులు న్నవ్వనుంటి • విజ్ఞాననిధిః.

చ॥ ఉడుగక యిట్లె వాన వడు • చుండినచోఁ చపియుంచి జీవమున్
విడిచి దివంబు చేరుటయే • నిక్కము; దైత్యుఁడు దొంగిలించఁగాఁ
బడఁతిని గోలు పోవు నవ • వాదము రెండవ జన్మమెత్తినన్
విడివడునో; తపోధనుల • వృత్తి నే వీడునో యేమొ; లక్ష్యఁడా.

తే॥ ఇచ్చటనె యుండి దైత్యుల • యిక్కఁ దెలిసి, కొనఁగఁ జిరకాలమేగు నా • పనియెవలదు
విరహపహ్నిచేఁ గ్రాగి దా • శరధి యార్లె, ననుటయే నాకు గౌరవ • మనుచుఁదోఁచె

మ॥ అలినీలాలక విద్రుమోష్ఠి గురు క • మ్రాలాప వై దేహి ని
ర్మల భవ్యాత్మక సాహచర్య గుణ ధ • ర్మశ్రీల మోదించు నే
నిలఁ దామ్రద్రవ వైఖరిం గురియు ప్రా • వృట్కాల దుశ్శీకరం
బుల గాత్రం బెరియంగఁదల్లడిలి ము • వ్బుం బొందనయ్యెం గటా.

మ॥ పురుషార్థంబుల పొంచె నీ గృహిణిగాఁ • బూఁబోణి వై దేహి బా
న్వరు సాన్నిధ్యము నం దొనంగితిఁ గృపం బాలించు కొమ్మన్న భూ
వరు సీరధ్వజా ధర్మ నిర్ణయము వి • ధ్వంసంబు గావించు నీ
దురదృష్టాత్మున కున్నె సౌఖ్యముల పొం • దుం దమ్ముఁడా; చెప్పుమా.

ఉ॥ ఊటట పల్కఁగా ననుజుఁ • దుండ వియోగభరంబు నోర్చి పై
నూటడ నేను నమ్మతిలి • యుండఁగ జానకి యిందు వచ్చి నా
కూటటగాఁ గనంబడునె; • యుత్కట దుఃఖము నాసిరిల్ల నా
కూటట గొల్పలేరు మఱి • యొక్కరు దీనికి నంత మేదియో.

మ॥ శీరభల్లంబుల బ్రహ్మలోకము మొదల్ • చీకాకు గావించి సం
గత రోషంబున సర్వలోకముల వీఁ • కం గూల్చి దిక్పాలక
వ్రతతిందొట్టి సువర్వ రాక్షస నర • వ్రాతంబులనొఱుమాడ్చి ని
ర్గతి గావించినఁ గాక కాంచఁగలనే • కల్యాణి నా జానకిన్.

మ॥ మనగరా నమః శింజినీకృతరవా , క్రాంతాష్టదిజ్జండలాః

మన రోషంబున నీ ప్రపంచ లయమున్ , గావింప కిట్లుంట ధ
ర్మ విబద్ధ స్థితిగాడె; దానవ సుర , వ్రాతంబు లొక్కండయై
యనిలో నన్నెదిరించి నిల్వఁగలవే , ప్రాణాలతో; లక్ష్మణాః.

మ॥ అన సౌమిక్ర వచించు నార్యః కడత్రో , యం బూని యున్నట్టి నా

ల్ల నెలలో వోయె శరత్తు వచ్చినది ర , జ్ఞానభుఁ దెచ్చోట నీ
వనితారత్నముఁ దాచెనో; బలిముఖ , వ్రాతంబు వేరోయఁగా
ననువో కాలము దాసె మానుమిక నీ , యారాటములో రాఘవాః

య॥ గ్రాక్షీరజలరాశిఁగని , యూరకయ తెమ్మనిన, మాటువలు కాడుటకు , నేరకయతానే
తేర రహినుండ వెర , వార నటు లానయిడ, కోరిమిని మందరము , నార భరియించెన్
వీరులగు వేల్పుల ను , రాదులను చేర్చికొని, వారకమథించియె చొ, కారమగువెన్నన్
శ్రీరమణఁ జెందె హరి , ధారణిని కార్యములు, కేరకు పలింపవు వె , తారపడకున్నన్

మ॥ తన సంకల్ప వికల్ప మాత్రమున భూ , తశ్రేణితో లోకములో

తనియంజేసి హరించు శక్తిగల ని , త్య శ్రీవిభుం దెప్పుడున్
మనచక్రాదులఁ బూనియే దనుజులం గారించి లోకత్రయం
బును రక్షించుచున్న వాఁడిదిగదా , ముఖ్యంబు మాన్యాలికిన్

చ॥ త్రిపురములన్ దహింప మదిఁ , దేకువఁ జేసిన శూలి యోచనన్

తపము నుదాత్త యత్నము ను , దంచిత యానముఁ దక్కు దివ్యమౌ
నుపకరణంబులున్ విసఁగ , నూహ మొనర్చ మతింప శక్యమే;
తపనకులాగ్రగణ్యః మన , ధర్మ శరణ్యః తలంచి చూడుమా.

పలు తెఱంగులఁ బలుమఱు , ప్రాణహితులఁ తోడ నాలోచనముచేసి , తోడుగొనుచుఁ

జోవఁదగు నదనునఁ బోయి , పోరానర్చ, జయము చేకుఱు ననుటకు , శంకరేలః

చ॥ నిలువర మొందఁగా ధరణి , నిర్మల ధర్మము నిల్పఁబూని రా

కలిమిఁ ద్యజించి కానఁ గడ , గండ్లు గడించిన సీకుఁగాక యా
పలువలు రేయిద్రిష్టురులు , పాపహితాత్ముల క్రూరచేష్టలే
చెలువని యెంచినట్టి దృఢ , చిత్తులు వారికిఁ గీర్తి యబ్బునే;

ఉ॥ పాపని ధాత్రిపుత్తి పడు , బాములు బాములనొంద సౌఖ్యమౌ

దావలి నొందుఁ సీకుఁ గల , యాఱిది యాఱివోవు; నిచ్చులున్
దేవ మునీంద్ర సంతతి ప , దింబది సారలు వేడ వారి ర
జ్ఞానిధి విర్వహించు మన , కా యపవాదులు; రాజవల్లభాః

ఉ॥ తమ్ముఁ డిటుల్ వచింప నవి . తథ్యముగా మది నిశ్చయించి కాం
తమ్ము వహించె వర్షముతు . దర్పముతగ్గె శరన్నహంబు మొ
తమ్ముగ లేచె నోజగొని . ధారణి వంశ పరంపరాత్మవి
తమ్ముగుఁ గాదెఁ త్రులకు స్వ . శంక్ర 'దళల్ గలవే జగంబునన్.

శరత్కాల వర్ణనము

ఉ॥ కొంకొక యిండుకంత మదిఁ , గూర్చక యద్దుల క్రిచ్చియిచ్చి కూ
లంకష లట్లు రిక్తత న , లంగెడువో నొక యర్థి రాఁగ ల
జ్ఞాంకురితాననంబు తెల . ధైవ తెలుగునఁ గాలమేఘముల్
బింకము దక్కి మోషములు . వీఁగఁగ వెల్లన యయ్యె నయ్యెడన్

ఉ॥ మేదిని 'మేలుకీ క్షధిగ . మింపఁగఁ దెల్పు శ్రుతుల్ పఠించి క
ర్మాదుల పద్ధతుల్ తగు ప . లావ? శీలన చేసిచేసి జ్ఞా
నోదయ మొందునంత నడి . యొందు నవిద్యవిధిన్ శరత్సమా
సాదనవేశ సంధతమ . సంబు పలాయన మొందె మబ్బుతోన్.

కా॥ వీరశ్రేష్ఠ లొనర్చుచండిన సమి . ద్వృత్తంబు కాంతించుచో
భేరీ ధ్వనములంబలెన్ జలద గం . భీర ధ్వనుల్ కాంతిలెకా
నారాచంబులఁబోలె దుంపురుల వి . న్నాణంబులున్ కాంతిలెన్
నారాజీ లొలుయందు దాఁగినక్రియన్ . జాదొందె శంపా లతల్.

తే॥ గిరుల చటయల దురులఁ గొ . ప్పరములందు, వట్టులొడ్డిన సెలయేళ్ళు, వట్టిపోయె
నత్తటిం గొండ లుత్తరీ . యంబు నంత. రీయముం గట్టివీడిన , రీతిఁగ్రారె.

తే॥ జలదములు చర్మతోపరి . తలములందు, వ్రాలి కురియ నాకసము ని . ర్మలినమగుచు
న్యాయపథమునఁ గూర్చి న . స్మార్గవృత్తి, వ్యయముచేయు మనుని కల్మి . వలెవెలింగె

మ॥ మద మాతంగ సమాజముల్ బెరయు సా . మ్యంబంది జీమూతముల్
చదలం దెల్లెకఁ గ్రమ్మియుండి తెర వ . త్రం బూడ్చు విన్నాణమై
యొదుఁగంబాఱఁగ నర్తకీ వదన బిం . బోన్మోషముంబోలె నొ
ప్పదమై వెల్వడి వెల్లెఁ జంద్రుడు నభో . వీధిన్ మహాల్లాసుడై .

చ॥ పసిమి కడాని రంగుగల . వాయుగంటుల గచ్చిగుబ్బలన్
ససిగ నలంది తెమ్మగొను . బందన వంకము లాటిపోవఁగా
శ్వసనుడు పుష్పితా తతుల . పైఁబడి నీరములాడి వెండియున్
మిసికినఁ దాఁకుదొందునని . మెల్లన మెల్లన వీచె హాయిగఁ

తే॥ దాశరథి చింత దొలఁగింపఁ . దగినయదను, దొరకె మేమును జనకజ . స్వరయనేగు
వారమని పోవుక్రియ దివి . బారుగట్టి, నలువ కేజీలు నలు వలం , కులకుఁ బాడె

కవిరాజుః చెబువుల సీరము సాధుతపస్సుల . చిత్తములంబలె నిర్మలమై
పరగెను తూలముపై నిడుమా యని . పల్కివ మాత్రనఁ బొక్కులు వి
బ్బరముగ లేచెడు లే యడుగుల్ గల . పాయపుఁ జెల్వల కాటుకరం
గొరసెడు కన్నుల కై వడి నందలి . యల్పలు మిక్కిలి మిట్టపడెన్

చ॥ ముదిరిన పంకజంబు లొక . మూలకు వ్రాలి చిరాకు నొందియొ
ప్పదము తొలంగు కామినుల . పేద మొగంబులఁ బోలియుండె న
ల్లదనము నొందుపూవుల జె . లంగి వెలింగెడి నీరుపిప్పలుల్
చిదియఁగ బీల్చఁగావెలము . చెల్వల యోష్టము పోలె రాజిలెన్

సీ॥ పిన్నబాలకు లొజ్జ . నన్నిది నాతని, బెత్తంబునకు లొంగి . బీతితోడఁ
బలువిధంబులు గల . పాతముల్ గొంతెత్తి, యజనుడు నుండెడి . తెఱఁగుదోచ
వర్షర్తువునయందు . పరిపరి తెరువుల, బెకబెక లాడెడు . బేకనికర
మా శరత్పమయాన . నంతటఁ దమతమ, కలకలంబులు నూని . పలుకకుండె

తే॥ తమ వచోనై పుణికి గొర . వమును ఫలము, గొఱలకుండు నదస్సుల . గ్రుక్కుమ్రుక్కు
మనక మోపేన భూషణ . మనుచునుండు, వతురులగు బుద్ధిమంతుల . చందమమర

తే॥ వాన వెలిసిన యంతట . బర్హములను, ముడుచుకొని వినుగున దుఃఖ . మును భజించి
నెమలి గుంపు రెల్లద ధర . జీకుమారి, చందమునఁ జింతతోఁగూడి . కుండుచుండె

చ॥ జలనిధి వీచికా కరము . చాచి జలంబను వల్వ నీర్చి ప
త్నులఁ గవఁ గూడ లాగికొను . తోయమునం గనుపట్టె; వాహినుల్
పొలుపుగ భర్తతోఁ గలిసి . పూర్ణసుఖంబులఁ దేలి మోదముం
దెలుపఁగ నవ్వెనో యనఁగఁ . దేలెను ముత్తెము లంతటంతటన్.

చ॥ ఎడయికచేఁ బడంతుక ల . హీన మనోహర వర్ణమొందు న
వ్వడువున సద్విధుల్ విసెడు . భక్తులపోలికఁ బోకప్రాకులం
దదలి రహించునట్టి గెల . లద్భుత రీతిగఁ బైడి వన్ని యం
బదసెఁ గ్రమంబుగా జనుల . భావన హెచ్చగుకై వడిన్ వడిన్.

తే॥ చాలకాలంబు నీటనే . గ్రాలుచుంటఁ, జలికి నోర్వక లేయెండ . చిలుకునట్లు
తటములం జేరి సుఖముగాఁ . దనిసి కూర్చె, నక్ర సంఘంబు లంచందు . వక్రగతుల

తే॥ కొనరి మాటాడు చిలుకల . కొమరు గలిగి, సొలయు తేంట్లను నలకల . సొంపుగలిగి
తలిరుటాకుల చేలమం . దంబు గలిగి, తను లతాంగుల కై వడిఁ . దనరె లతలు.

తే॥ తమవలన నుచ్చవిండు ము . త్యములు స్త్రీల, పలువరుసతోడ సామ్యంబు . పదయకునికి
వారి మోములఁ గన నాన . వాటి యడుపు, లోన మునిగె నాకుత్తులు . కానరావు.

తే॥ పద్మలతలు వర్ణిణా , పత్తములను, మఱుగుగొని లోభులంబోలె , మఱుగువడంగ
ద్వారముల మూసికొని లోనఁ , జేరుకొనియె, గర్కటములు కర్కటులతోఁ , గలపిపెలపి

8. కి ప్పిం థా పటలము. (139)

ఉ॥ వెన్నెలకాలముం జనఁగ , వీరుఁడు రాముఁడు తమ్ములక్షణున్
గ్రన్ననఁ జూచుచున్ గడువు , కాలము మీఱియు వింత విద్రమై
నన్ను దలంపఁ డియ్యెడకు , నర్మిలిరాఁడు కపింధ్రుఁ డేమి యీ
మన్ననఁ యేమిగాఁ దలఁచె , మానసమందు మదించిఁ తమ్ముఁడా;

ఉ॥ పొందఁ గడిందియైన కపి , భూస్థలి నీ పగిదిన్ సుఖంబుగాఁ
బొందియు గౌరవంబు దల , పోయఁడు శిలము జూరె ధర్మమున్
దెందమునన్ గణింపఁడు ప , టిస్థతఁ జేసిన మేలు నెంచ కి
బ్బొందిన నొందుఁగాక కని , యున్ మన విక్రమ మింత యెంచఁడో;

ఉ॥ రాజ్యసుఖరబులన్ మరఁగి , రాఁడు కృతమ్ముఁడు సౌహృదంబు న
ప్రాజ్యముగాఁ దలంచె జన , పాళికి ధర్మము సత్యమైలెడన్
భాజ్యముగాఁగనుండ నది , పాసిన పాపిని దాత్రి గూర్చుటల్
ద్వాజ్యముగాదు వానిహృద , య స్థిర నిశ్చయమున్ గ్రహింపుమా.

కా॥ ఉగ్రక్రూరుల సంహరింజిదర ద , ర్మోధారణం జల్పఁ బ్ర
త్యగ్రస్పృత వికాత సాయక వికా , యం బుండె; దుర్వాదుడై
వ్యగుండై మనచెంతనే కలఁడు ప్రే , తాదీశ్వరుం దింకనో
సుగ్రీవా; మిముచంపుక క్తి కలదం , మం బిల్కామాఁ దీరతన్.

తే॥ వినముఁబోలు క్రూరులఁ జంప , దొనఁగుగాదు, పుట్టుకన్ వచ్చిపుడులఁ , బోవుననుట
యెదులోలేని దేబది , యందురాద, యనఁగ సున్న సుగ్రీవున , కానఁ బిలుకు.

కా॥ మీ కిప్పింధయు మీస్రజా సుఖములున్ , మీపాలనా వద్దతుట్టె
మీ కల్యాణులు మీరు బంధువులతో , మేలొందఁగా నెంచుచో
నే కైలాటము లేక రండు కృత మూ , హింపుండు రారేని నా
యికోరండ విముక్తిఘోర శర వ , హీధర్మంబులై చావుఁడి.

మ॥ మనకంటెన్ బలవంతులైన విభులన్ , మాజాకుగాఁ గాంచ నె
న్నిన ముల్లోకములన్ బలాధ్యు లెచటకా , నీకన్న లేరన్న వ
క్కుణయుకా వారికి నాటనట్లు దెల్పుం , గాఁ గోరెడన్ వైకమే
చని యావీరుల యూహ మెట్టిదియొ లె , స్సంగంచి చర్చింపుమా.

చ॥ మఱియొకమాట తొట్టతొలి , మన్నన నీతులు పెప్పి యవిధుల్
తెలిపిని గూర్చుకున్న వడిఁ , ద్రెక్కొనఁ జూడకు వారి భావముల్

నెఱవుగ నాకుఁ దెల్పుమని , నీరజనేత్రుఁడు కీర్తి భూషణుం
దుఱవుగ నాడి తమ్ముని స , మున్నత పద్ధతి వీడుకొల్పంగన్.

ఉ॥ బొదలఁబూని యన్నపలు , కాదట మొక్కి యతఁడు వేదనా
సాదిత వేగుఁడై తన వి , కాల భుజంబున విల్లునక్షయ
శ్రీద నిషంగముం జెలఁగఁ , ణి త్తమునం దన యన్న పాదముల్
మోదిల నుంచి తాఁ బయన , ముం బొనరించె మహాగ్ర శీఘ్రుఁడై

కా॥ రామాజ్ఞంగొని లక్ష్మణుండు సుకుమా , రశ్రేష్ఠుఁడేయయ్యు దు
రీపు ప్రోతిత వేగుఁడై మునుపు సు , గ్రీవుండు కొంపోవు నీ
మామార్గంబును వీడి యెట్టయెదురొ , మ్రాకుల్ ధరిత్రీధర
స్తోమంబుల్ పొడిగాఁగ ద్రొక్కెనొక క్రొం , ద్రోవన్ విసృష్టించుచున్.

తే॥ అంఘ్రుఘట్టనచే మేరు , వంత లోతు, పర్వతంబులు భూమియుఁ , బల్లు వడియె
నిలను భరియించు దర్శక , రేంద్రుఁ డపుడు, కన్నులకుఁ బరీక్షింపంగఁ , గానఁబడఁగ.

తే॥ అమితవిక్రముఁడగువారి , యనుజాఁగూర్చి, యరుగు మనుకులతిలకుని , యనుఁగుఁ డమ్ము
వేగ మరయ నొప్పెను సాల , భేదనంబు, సేయఁజోయిన శ్రీరామ , సాయకమన

మ॥ ఒకదిజ్ఞానము కాచకమ్మువనఁగా , నూర్పుచ్చుటం గాంచి వే
తొక దిజ్ఞానము తోడితే నరయ వే , గోద్యుక్తమై యేగు తోఁ
పికతో లక్ష్మణుఁ డేగుచుండెఁ గృతమున్ , వేజూర్పు సుగ్రీవు చి
ట్టమున్ రామునిపీఠి భక్తియును నె , ట్టుం దన్ను బిట్టార్పంగన్.

తే॥ పూర్వగిరినుండి పశ్చిమ , భూద్రమునకుఁ, బరము నాజ్ఞచేఁ జను భాను , భంగినార్య
నాజ్ఞ సౌమిత్రి ఋశ్యమూ , కాద్రి నుండి, కీశవరుఁ డుండు కిష్కింధ , గిరికినేగె

తే॥ రామునుండివెల్పుదు బాణ , రాజ మనఁగ, వడిగముశ్య మూకమునుండి , ప్లవగ గిరికి
నేగులక్ష్మణుఁడొప్పె మృ , గేంద్ర మొండు, కొండ కొండకు లంఘించు , కొమరు దోష

తే॥ ఇట్లు కోపంబుతో వచ్చు , నినకులేకుఁ, గాంచి ప్లవగులు కాయని , గన్న పగిది
గడగడ వడంకి యంగదుఁ , గాంచి రాము, తమ్ముఁ డరుడెంచె నుగ్ర , విధానననుడు

ఉ॥ పౌరుషవంతుఁడైన రఘు , వర్యుని తమ్ముని రాకకుం గతం
బారయ దాసి దాయక ము , ఖాబ్బి విలక్షణ మూహసేసి ప్రా
గ్భార లఘుప్రకారుఁడయి , పాటి పితృవ్య గృహంబు చొచ్చి యం
దార వినూత్న భోగముల , నందు కపీశ్వరుఁ గాంచె గ్రక్కునన్.

మ॥ నల నిర్మాణ వినూత్న భాస్వరురు ర , త్పసీక విద్యు త్ప్రభా
స్థలన భ్రాంత నుసురాక్షతారగు నా , సౌధాగ్ర భాగంబునన్

గలిత ప్రస్తరమందు తొయ్యలు రా . కాచంద్రబింబాననల్
లలిఁ బాదంబుల నొత్త విద్రగొను హే . లాలోల సోనృత్తునిన్

కా॥ మజ్జానాథ్యులు రామలక్ష్మణులు సం . శుద్ధాత్మ లీయంగఁ దా
నాజ్ఞాచక్రముతోడ నానవము నిం . పారంగ సేవింతున్
బ్రాహ్మత్వంబు దొఱంగువాని విలస . దృవ్య ప్రభారాశి న
ర్వజ్జ గ్రావము మేరు భూధర గుహన్ . బిన్నుండెనా నొప్పుచున్.

మ॥ లలితామోచక పాటలీ వకుళ క . ల్పారాజ్ఞ సంఘంబులన్
విలసచ్చందన చర్చులన్ గడభరా . విరూప గంధంబులన్
లలనాచ్ఛాంగ విశేష వాసనలఁదా . లంకించి యామోదియై
నలువొందం దిరుగాడు గంధవహు నా . నందించు విద్రాలసున్.

మ॥ మధురాలాపలు విద్రుమాధరలు భా . మారత్నముల్ పేయు న
మృదురాలాపములన్ పలోష్ఠ సుధలన్ . మందస్మిత జ్యోత్స్నలన్
మధువుం ద్రావిఁవికారచేష్టలను 'కా . మంబున్ మదంబున్ మనో
మథనంబున్ గురునిద్ర విస్మృతి యన . న్మాంధ్యంబు గొన్నాతనిన్.

ఉ॥ కుండల హార సన్ముకుట . కూట మరీచులు తెల్లమేనిపై
నిడుటచే దినేశ్వర వి . నిర్మల దిదితి పుంజముల్ మహా
ద్వందతఁ బర్వ రాజులు ను . దార మహీధర చక్రవర్తి నా
నుండెడువాని నిదగొని . యుండెడువానిఁ బ్లవంక వల్లభున్.

తే॥ కాంచి తారాసుతుడు సమీ . పించి కేలు. దోయి శిరమునఁ గీలించి . తొడరి మేలు
కొలువ యొచించి హితవాక్య . ములు శ్రవములఁ బడఁగ గంభీరవమునఁ . బలికెన్ని

మ॥ ఉరుకోపంబు మొగంబునం దెలియ న . త్యుగ్రాక్షుడై లక్ష్మణుం
డరుదెంచెన్ రభసాతిరేకమున బ్ర . హ్మాండంబె యూటాడఁగాఁ
జరుపందగ్గది యేది? నీదగు నభీ . ష్టంబిష్ట తెల్లంబుగా
నరయం గోరుచునున్నవారు కవు ల . త్యంతంబు విభ్రాంతులై

మ॥ కట లేకొప్పెడు రాజ్యనంపద బలా . త్కారంబుగా లోపఁగాఁ
గొఱలేకుండ సురాసవంబులు మతిం . గుంచినఁగా రేహేమున్
మఱిచెన్ మాటయు స్నేహమున్ మఱిచె నే . మంబొప్పు దారాసుతుం
డుఱిదిం దెల్పిన వాక్యముల్ వినఁగలే . కుండెన్ గపింద్రుం డటన్.

మ॥ కలభంబున్ . హరిపోతముం జెనయు నా . కస్వామి హేతుండు గా
గం కార్యంబిట నేంత మొట్ట యిడినం . గాదంచుఁ దత్త్వజ్ఞుడున్

లలితావృ ప్రతిభాధ్యుడుం గపికులా , లంకాదుఁదొ మారుతిం
గలియంగా నగునంచుఁ గ్రమ్మతిలే వే , గమ్మూర్తి కోల్లెలఁగన్.

అ॥ హనుమతోడఁ గలిసి , యతనిఁజోలిన కపి, వరులఁ గలిసి మరలి , బయలుదేటి
తల్లి తార యన్న , తత భర్మగేహంబు, చొచ్చె నామెవలనఁ , జొప్పునరయ.

తే॥ చేరి జరిగిన వృత్తాంత , మారఁ దెలిపి, భావి కర్తవ్యమేమని , ప్రశ్న సేయఁ
జెడుగుపేసి తప్పికొనఁగఁ , గడఁగినారు, తప్పి బ్రతుకుట గలదె కృ , తమ్ములకును.

ఉ॥ సేనలఁ గూర్చుకొంచుఁ దను , చేరఁగ రంధని మీకు జానకీ
జాని వచించు నాగడువు , జార్చిన నాయువు జాటు నంచు ము
న్నే నయమారఁ దెల్పితి బ , యిం దగినట్టులె విస్మరించుచున్
గాని పథంబుఁ ద్రొక్కితిరి , కాఁగల దేమిఁకఁ గీడు తక్కుఁగన్.

ఉ॥ వారి కడింది యాయువు న , వారణరీతి జముండు కైకానన్
గోల వొకండు తాఁబిఱపి , కోరిన రాజ్య విభూతి నిచ్చు నా
భీలుణుండు రాఘవుడు , పేక్ష యొనర్పఁగఁ దగ్గవాఁడతే;
మేలును విస్మరించుటలు , మీకె తగుం బలు చూట లేటికిన్.

చ॥ తన సహధర్మచారిణి ను , దారుడు రాముడు పాసి కానలన్
మనతర చింతఁగుంది తన కాయముపై విసుగొందుచుండ మీ
రనువుగ భార్యలం గలిసి , యాదట వోవని భోగనంపదల్
గొని పరిమ త్రతన్ వికృత , మూర్ఛ మనస్కుల రైతి రేమనన్.

ఉ॥ తప్పితి రాడి మిక్కిలి కృ , తమ్ములరైతిరి పాప పుంజముల్
గుప్పునఁ జొరై బుద్ధులును , కూడని శ్రోవలఁ బరైఁ జేయఁగా
నిప్పు దొకండు గల్గినె? మ , హింద్రులతో నని సేయ నెంచుచోఁ
దప్పక చచ్చువారలని , తార కటాక్షుల మందలింపఁగన్.

ఉ॥ కోతులు పాటి గుంపుగొని , కోట కవాటము మూసి ప్రస్తర
వ్రాతము వృక్షజాలముఁ గ , వాట బలంబుగఁ బేర్చి మించి తా
నీతలి కేగుదెంచిన న , హింపక మర్దనసేయ వృక్ష సం
జాతము గుండ్లు గుట్టలు న , సంబునఁ దాలిచి పొంచి నిర్వఁగన్.

ఉ॥ వానరు లాకవాటమును , బంధన సేయుటగాంచి లక్ష్మణుం
డీనియతుల్ స్వరక్షణ వ , హించుటకా? యని కోప సంచల
న్మానసుడై యలంతిగను , నవ్వి యలక్యము చేసి లక్ష్మీకిం
దానకమైన పూత పద , తామరసంబునఁ ద్రోవఁ దాఁపఁగన్.

ఉ॥ అరతటఁ గోట వాకిలియు . నానికఁ బేర్చినఁ జాలుఁ అప్పలున్
వంతనయైన గోడలును . చయ్యనఁ గూలఁ బ్రవంగరాజి దా
వంతపడంగఁ లక్ష్యణుని . పావన పాదము సోఁకి ఘోర దు
ర్గాంత పురాపు పుంజములు . తాటి సమూలము గూలు కైవడిన్.

చ॥ బలమగు కోట వాకిలియు . బ్రస్తర కుడ్యము లయ్యలంగముల్
మలభముగా రుటంబు చెడి . క్షోభముఁ గూర్చుచు దిక్కుదిక్కులన్
మలయఁగఁ గాంచి వానర స . మాజము భీతిని తల్లడిల్లుచున్
దొలఁగి చనెన్ సరాలు మని . దూరముగాఁ దమ జీవరక్షత్తె

చ॥ మెఱపును మబ్బు లేక తల . మీతిన హాదినివోలె లక్ష్యణ
స్ఫురదురు పాదతాడనము . సోఁక నలంగిన కోటగోడ లొ
త్తొరపుగఁ గూలఁ గ్రిందఁగల . యోధుల తొమ్ములు మస్తకంబులున్
బరిపరియై యడంగఁ గవి . పాతీరి తక్కినవారు భీతిమై.

చ॥ తెలువఁ గడించి యైన పెను . దెప్పరమందిన వానరావతుల్
కలఁగి కకావికం బఱచి . కాటియఁ గేకలు వెట్టి బట్నమున్
జెలుపుగ మందరాచలము . చిల్కిన యత్తటి నార్పటించుచున్
జలచరరాశితోఁ గలఁగు . సాగరముంబలె బిట్టు మూర్ఛిలెన్.

ఉ॥ ఈగతివానరుల్ కలఁగి . యిచ్చ తెఱంగునఁ బాటి తత్పురిన్
నీఁగి నమీప పర్వత వ . నీ కుహారాంతర భూములన్ వడిన్
దాఁగఁబురంబు దట్టముగ . దంబుగఁ బంపిన భంబు బృందమున్
నీఁగు నభంబు నా సౌగంధ . నీఁగి బిసోరన నుండె నత్తఱన్.

ఉ॥ అరతట రాము నానతియె . యాకృతి గొన్న వివాస నూర్మిగా
కాంతుఁడు రాజవీధిని ది . గాలునఁ జొచ్చుట చూచి తారతో
మంతన మాడుచున్న కపి . మంత్రులదే యదె వచ్చె వచ్చె నీ
ధ్యంతరముం భజించె నిక . నయ్యెడి దేచుని కేక వెట్ట గన్.

ఉ॥ అయ్యెడ నంజనీతనయు . దంగద మాతను గాంచి తలిః యా
యయ్య మనంబు సూనమున . కన్నను కోమలమౌను గాన వెన్
దియ్యక నీవ యేగి యరు . దెంచెడు వాకిట నడగింపుమా
యియ్యదె చేయఁదగ్గ పని . యివ్వలికిం గనువిచ్చి చూడఁడున్.

చ॥ అనవుడుఁ దార యిట్టులను . నంతటి భీతి యదేలఁ యేనె యా
తనిఁగని మాటలాడి బెడి . దంబుగు కోషమడంగఁజేపెదన్

జనుడన వారు దవ్వలకు • జిజ్ఞాస నేగిరి పుష్పవేణులొ
వనితలు చుట్టిరా నరిగె • వారక తారయుదారధీరకన్.

చ॥ మదగజ సన్నిభుండయిన • మాన్యుడు లక్ష్మణుడంతః గీత రా
ట్పదవిని చొచ్చి యంతిపురి • బంగరు వాకిలి జేరఁ బోవ న
ట్పదముల లాగు నైజమగు • బంధుర వాసన గల్గు పెన్నెఱుల్
పొదలు పరాంగనా మణి ప్ర • పుల్ల జలేజ దళాక్షి తారయున్.

ఉ॥ కాంచిన వారి దిట్టముగఁ • గట్టఁగఁ జాలిన దేహకాంతియుం
బ్రాంచిత చంద్రికా విభద • రస్మితమున్ మణి కల్గు లేదనం
గాంచిన కొను లేఁగొమరు • గన్న చనుల్ గరువంపు నెన్నడల్
మించిన కన్యకల్ బలసి • మేవడి రాఁ జనె వారి దారయున్.

పీ॥ మేనదాల్చిన మేటి మిఁమిపాతెడు నగల్ • విల్లు నమ్ముల వలె వెలుగుచుండ
కాలి యందియలును • కొను మేఖలలును జేజే నివాసముల్ • నేయుచుండ
పలువలు తెఱఁగుల • వంగిన ముంగురు, లరిది బెక్కెంబుల • ట్లందగింప
గజ్జెల రవములు • పున భేరి మ్రోతగఁ • చిఱుదులు మ్రోజవడి • యరదములుగ

తే॥ బోమలు విండ్లుగఁగన్నుల • మ్ములుగనమరి • యౌవతంబిను నైన్యమ • య్యనమునలమఁ
గినుక వదలి మోమును వంచు • కొనుచెకాక; వారి దేహచూడఁగనర • వాయిగొనియె.

చ॥ మొగమును వంచి కార్ముకము • భూస్థలి నూని సుమిత్రసూతి యా
తగవున నత్తగార్లు పెను • దండున నిల్చిన క్రౌత్త యల్లుడన్
పగిదిని కొంకునొంది నిలు • వం బరిశుద్ధ మయాత్మ తార కో
డిగములు లేని సిగ్గును గ • డించుచు లక్ష్మణుఁ గాంచి యిట్లనున్.

ఉ॥ వీరకుమార; నిష్ఠమెయి • వేయి సమల్ తప మాచరించినన్
మీరలు మమ్ముడోటి గృహ • మేధుల యింద్లకు వత్తురేమి? మీ
శ్రీరమణీయ పాద సర • వీరుహముల్ వహించి మాగృహం
బారఁ బివిత్రమయ్యెఁ బురు • పారము రెల్ల లభించె మాకిటన్.

ఉ॥ నీమహితో గ్రమూర్తిఁ గని • నిల్వక కోతులు భీతిచేత ది
క్కా మొగమయ్యె నీకడఁక • కారణ మారయలేము తెల్పవే
రామవదాంబుజంబు లను • రక్తి సతంబు భజించు నీవ యా
స్వామిని యొంటమై విడిచి • వచ్చితివేల; కుమారసత్తమ;

కా॥ సంగీతంబునకంటె నింపయిన వా • చాస్పూర్తిచేఁ దార స
ర్వాంగీణ ప్రళమంబు గూర్చు పగిదిన్ • వాచింప సౌమత్రి సా

రంగంబుకుండు దినంబునన్ వికలుదౌ , రాజన్ వెలుంగారు తా-
రంగంచంగ్ వెనన్ సుమిత్ర మడికిన్ , రా నొందె బెందుఃఖము

౬॥ మంగళనూత్రమూర్ధ్వి కుసు , మంబుల దాల్చక రత్నభూషిత
స్వంగము వెల్లినొందఁ గల , పంబు లలందుట మాని యున్న తా
రాంగన వాలకంబు గని , యత్తటిఁ దల్లుల యిట్టి దుస్స్థితుల్
చంగునఁ జిత్తముం దగుల , జాలిని కన్నుల వింతె నెఱుపుల్.

౭॥ ఇటువలెఁ దల్లు లిద్దఱును , హీనదశన్ భజియించియుందుర
క్కటః యని జాలిఁదూలి కలఁ , కం గొని యేమియుఁ దోచకుండి నం
కటపడి ప్రశ్న సేయ నొడి , కంబున నుత్తర మీయకుంట యొ
క్కటఁ దగుధర్మ సంగళము , గాదని తారను గాంచి యిట్లనున్.

౮॥ రవిజాఁడు మున్ను తాను దన , రాజువతో ధరణీతమాజు నీ
భువి సకలంబు రోసి సతి , పోలితి తెల్పెదనంచుఁజెప్పి.తా
నవలను రాని కారణము , నారసి రమ్మవి పంపు జానకీ
ధవుని యనుజ్ఞ వచ్చితిని , దాని విజస్థితి దెల్పుమా యనన్.

తార లక్ష్మణున్ని సమాధానపఱచుట.

౯॥ పిన్నలు తప్పొనర్చు తఱి , బెద్దలు నైరణ సేయటొప్పు మీ
కన్నను మిన్నలేరు కని , కావః దినేంద్రసుతుండు దూతలం
బిన్నుగ వేటువేఱుగను , పంపె భువింగల్ల యెల్ల సేనలన్
గ్రన్ననఁ దేర వారలకుఁ , గాచెను గాక కడంక మానెనెః

౧౦॥ కోతుల గుంపుఁ దెచ్చుటకుఁ , గోట్లకొలందిగ దూతలేగి రా
దూతలు రాఁగలట్టి తఱి , దూరములేదు భవత్పదాంబుజ
ద్యాతలఁ గాచు కార్యమునఁ , దల్లిని పోలిన మీరు పూర్ణ వి
భ్యాత యుతుల్ సహింపఁదగు , నట్లు సహించుటె గొప్ప ధర్మమా.

౧౧॥ తప్పులు సేయకుండు నెడ , దండన కర్హులు గల్గి రిభువిన్
దప్పులు లేనివారి యెడ , దన్నుటకంటెను తప్పునైచుటల్
గొప్ప యటండ్రు మిత్రులకుఁ , గోరినవెల్ల నొసంగి వానిచేఁ
డప్పొక యింతుకై నఁ దమ , తప్పెగదా యవి పైఁపఁగాఁదగున్.

౧౨॥ సత్యమనస్కులై యరిని , చంపి సుఖాస్పదమైన రాజ్యమున్
నిత్యముగా నొసంగితిరి , నీరజనేత్రకు మీరుపోరుచోఁ
బ్రత్యయ మొప్పు మీకునయి , ప్రాణము లీయరయేని యిట్టి సాం
గత్యము నేతిబీయగు , గాక విజులుగ పౌహ్లాదంబొకఁ?

ఉ॥ ఇమ్మగుమేలు మీవలన . విచ్చ గడించినవాడె మిమ్ముల
క్ష్య మొనరింప నేని యధ . మాధముడై చెడు నంతెకాక లో
కమ్మన నెద్దడిం గుడిచి . కష్టము లొంది పరమ్మనండు ని
త్యమ్మగు సౌఖ్యసంపదల . దన్నికొనుం దనకాల దానుగన్ .

ఉ॥ మేటి కపింద్రుఁ గూల్చినది . మీకర మొక్కడె కాదె నేడు దై
త్యాటపులం దహింపఁగ న . హాయిదొకం దదియేల మీకుఁ మీ
టోటిని దాచియున్న నెల . వుం దెలుపంగలరే యవశ్య మీ
పాటియొనర్ప నర్హులు . వత్సరిచారకు లివ్వనాటకుల్ .

మ॥ అని యింద్రాత్మజుడార తాత యను వా . క్యశ్రేణి నాలించుచో
ననుకంపామతి లక్షణుం డపుడు ప్రీ . దాయత్త చిత్తుండుగా
గనలున్ మానెనకా దలంచి ప్రతిభా . గణ్యుండు పామీరి క్ర
న్నన నేతెంచి సుమిత్రసూతి పద కం . జాతంబులన్ వ్రాలఁగన్

ఉ॥ కోపముగల్గినం గృహను . గూర్చెడు లక్షణుఁ డాంజనేయు సం
తాపముగాంచి యూటడిలి . తత్త్వగుణాంచిత నీవు నై తమున్
బ్రావు నొసంగు మమ్ము మఱి . వందగునే యన వాక్యకోవిదుం
దొ పవనాత్మజుండు విను . మా యని తెచ్చిదొడంగె వివిధిన్ .

ఉ॥ ఓపినపెద్దలన్ జనకు . నొజ్జను తల్లిని ప్రిల గోవులన్
బాపలఁ జంపువారి మన . పాపదయంబును పాచితంబుచే
బాపఁగవచ్చుఁ గాని యొక . పట్టున మేలును విస్మరించు నా
పాపుల పాపముల్ తొలఁగఁ . బాచిక మొందు ధరిత్రిఁ గల్గనే;

ఉ॥ మీకుఁ బ్లవంగరాజునకు . మేలగు మైత్రి సతంబుగాఁగ నే
నేకద నాఁడు కూరిచితి . విప్పుడు నెయ్యము శీర్ణమైనచో
నేకదఁ దప్పి యేగఁగల . మేనును వానరనాథుఁ డంతియే
కాక భవత్సుహృత్త్వమునఁ . గల్మష మందుట కాదె ఘా మతుల్;

మ॥ తొలి జన్మంబున నీభవంబునను సం . తోషంబునం జేయు ప్రా
జ్ఞులసేవర్ వ్రత దాన ధర్మములు సం . శోభిల్ల మీరూపమై
చెలఁగెం గాకవి నమ్మియుండుఁ ద్రిజగ . త్సేవ్యుల్ కృపంజూడుఁడి
తలి దండించిన బిడ్డ తల్లి పద ప . దృంబుల్ వడిం జాటదే;

మ॥ కషిరాజేంద్రుఁడు మిమ్ము గూర్చి మఱిపం . గాలేడు జంఘాయరన్
గపి సంఘంబులఁ దేరఁగాఁ బిచి రా . కం జూచుచున్నాఁడు త

తృపులేశ్వరగఁ దామసంబు గలిగెంకఁ గాకవ్యము ల్లెల్లనేఁ
కపియైనం దగవుం ద్యజింప నరకా , క్రాంతుండు గాకుండునేఁ

చ॥ తనకడ మేలువొందని యు , దారుడు మేలొనరింప వానికై
తన కొదవంగనౌతటిని , తప్పక యాతని శత్రువర్గమున్
జెనసి యెదిర్చి గెల్పుటయొ , చేడ్పడి కయ్యమునందు చచ్చుటో
తన గడియింపఁగాఁ దగిన , ధర్మము వేతొకచేత యుక్తమే

ఉ॥ నీవిక నిందు నిల్పుటయు , నీతిపథంబును గాదు శత్రులీ
త్రోవ యెఱింగిరేని మన , తోయము ద్రెంపఁగఁ బూనకుండరేఁ
నీవ యనుగ్రహించిన ప , నేవర రాజ్యరమక సహోదరున్
లోపరి కేగుదెంచి యవ , లోక మొనర్తువు గాక రమ్మనన్.

చ॥ హనుమని మాటలన్ వినిన , యార్జును కోపము వీడి రాముచేఁ
దనియ లభించు భోగములఁ , దత్పరతన్ భజియించి మత్తుడై
మనమున మిత్రకార్యమును , మానిన యాతడు కాఁడు కావునన్
వనవరరాజు చూడఁదగు , వాడని చింతనసేసి యిట్లనన్.

పలుకంగలదేఁ వవనజః, పలుకఁగ నగునేమిఁ యన్న , పరితాపంబున్
దిలకింపఁ గలిగెనేనియు , శివయైనం గరఁగుఁ గడుపు , చెఱువగుఁగాదేఁ

కా॥ క్రూరాత్ముండు ధరాత్మజుం జెఱగొనం , గోపంబు మానాగ్నియున్
శ్రీరామున్ దహియించుటల్ గనిన నా , చిత్తంబు పోద్రేకమై
మోర క్రూరతఁ గొంది కొంది నజకం , గోరుం జనున్యావలిన్
గ్రూరత్వంబు నపాశ్యయిరే దలఁపఁజూఁ కోపాశ్రిరేకంబునకా

కా॥ నాకోపంబును నేనె యార్చుకొని ప్రా , ణంబుల్ బిగంబట్టి నీ
కాకాంతుకా దగ నూడించుటకై నీ , తంబయ్యె నాకాలమా
మాకోపంబు లదంగపున్న జగముల్ , మాడున్ సురల్ చత్తు రం
కేకాకుండఁగ ధర్మమాఱుఁ విదిచె , యిం దాఁట శక్యంబొకోఁ

ఉ॥ పోలఁగ విన్ను చూచి రము , ముఖ్యుడు దెప్పరమందు వేళ నీ
మూలముగా శుభంబును , పొందగజేయున యంచు గీశభూ
పాదని నన్నువోలెఁ గొని , బ్రాణిని చూచుచు నిన్నినాళ్లు ప్రా
ణాలను నిర్వేగక తన , నాతిని రోయఁగలేఁడె యమ్ములన్ః

కా॥ ఆరాశంబుననేలఁ భూజింపి కై , లాంతర్గుహాసేమలకా
లోకాలోకములం దజ్ఞాండుమున నా , లోకించి భూపుత్రి హృ

ద్వైకల్యంబు దొలించి తెచ్చుటకు భాగ్యద్యంతు కదందమే
వీరకంజాలదో యైన మీపలుకుని రీర్వర్యంబు గానొప్పునో

కా॥ ఈపాలారుపు కలయాపనమెకా , దెన్నంగ దైత్యాలికిం
బ్రోవుం గూర్చితి రాది తేయుల హితం , ముం దూర్చి పారాశరి
వ్యాపారంబులఁ గూర్చి పాపముల నొ , వృంగూర్చిలో నెన్నడుం
గోపంబునని రామచంద్రు చుదికిం , గ్రోదంబు గల్గింతురే

మ॥ అని సౌమిత్రి వచింప వాయుసుతుఁడా , ర్యాః మించు కార్యములన్
మనమందుంపకుమయ్య మేము చలువన్ , మైకొన్న కార్యంబు వీ
డినచోఁ బ్రాణమె వీడువార మిది పా , టింపంగ ధర్మంబె యొ
మిగ్గున సాక్ష్యంబగు భానునూనుఁ గన ర , మీఁ ప్రేమ దై వాఱఁగన్

ఉ॥ నావుడు లక్ష్మణుం డనిల , నందనుఁ గాంచి వచించు మారుతీః
నీవనినట్లె పూర్వమును , నెక్కొనఁజేసితి మా ప్రయత్నమున్
దావకటోధనం బెపుడు , దప్పము పోదము కిశరాజ్ఞాన్
భావము గాంతమంచు , వడిఁ బావని వెంబడి నేగ లోనికిన్

వీ॥ శరములవంటి వీ , క్షణములు చెంగలు , వలవంటి సౌరై న , వదనములును
వింటికోపులఁబోలి , వెలుగొందు బొమలు మ , యారంబువంటి యొ , య్యారములును
అంచకై వడి మంద , యానంబు ముత్తియ , ములవంటి యొప్పైన , పలు వరుసయుఁ
గోమల భుజములు , కోయిల కంఠముల్ , బంగరు , గిండ్లన , బరఁగు చనులు

తే॥ చంచలా లత యనఁదగు , నన్న కౌను , లలరు సంపెగవంటి నా , నలును కారు
మొగులు నాఁదగు కచభార , ములును వెలయు , చెలుతోఁదార శుద్ధాంత , వీచుకరిగె.

ఉ॥ అత్తటి వాలిసూనుఁడు న , యంబున మంత్రులతోడ వచ్చి యా
సత్తము పాదపద్మములఁ , జాఁగిలి మ్రొక్క గ లక్ష్మణుండు వీ
రోత్తమః వీవు మున్నరిగి , యోజను దెల్పుమ యన్న నాతఁడున్
జిత్తము భాగ్యమంచు వడి , జేరఁగఁ బోయెను పిన్నతండిరిన్

ఉ॥ అంగదుఁ దేగి యంతిపురి నర్కజా పాదముల్ తొత్తి నిద్దరన్
దొంగలపాలుపేసి వడి , దోర్పుల యుత్తుఁడు లక్ష్మణుండు లో
నంగడ ముమ్మరింపఁ జల , చుంబుధికంబెను దొడగాఁగ వీ
ముంగలి వాకిట విలిచె , మ్రొక్కెద వైశమ లేచి రమ్మనన్

ఉ॥ మత్తునఁ దెప్పిజిల్లని సు , మాళము నొందిన భానుజుండు పై
మత్త సుకాశిమణు ల , మాంతముగా నొనరించు కేకలన్

జిత్తముదేటి రాఘవుల . నేగి దలంపమ యట్టులుండ రే
కెత్తిన కిన్నతోడ నతఁ . దేమి కతంబున వచ్చె దెల్పుమా.

చ॥ అనవుడు నంగదుం డనున . యమ్మున నిట్లునుఁ దొల్లి జానచే
సిన గడువుం గతించె చిము . శేఖరు నన్నిది కేగలేదు మే
లును తలఁపంగలేదు సుఖ . లోలత నత్యము నెంచలేదు ల
క్షణునకుఁ గిన్నపుటై మాను . మంతుని సాంత్యము ప్రోచెనెల్లరన్.

తే॥ లక్షణుఁడు వచ్చు వేగబ . లంబు గాంచి, కోట వాకిలి బిగియించి . కోతిమూఁక
జాలు అప్పులు పేర్చిక . రములఁ బూని, నిలిచి యతనికోపాగ్ని ని . నిగుడఁజేయ.

తే॥ వారిచేష్టలఁ గని యల్లి . పాదమునఁ గ, వాటముంధన్న నదియును . ప్రహరితోడఁ
జేర్చు జాలుఅప్పలతోడఁ . బిండిపిండి, యగుచుఁగూలి చెదరిపోయె . నన్నిదెనల

తే॥ దానిఁ గాంచిన వానర . సేనఁగతి, యేమియమ్యె నెచ్చటికేగి . యిటుముకొనియె
దెలుపనేటికిఁ మాతల్లి . తెలిసి చెలుల తోడ పొమిత్రి వచ్చెడు . త్రోవనిలిచె.

ఉ॥ దారికి నడ్డమైన వని . శాజనతా పరివీక్ష సేయఁగా
నేరక లోనఁద్రోచికొని . నెట్టు చిరాకున మౌనమునఁగాఁ
దార మృదుక్తి మావలనఁ . దప్పెది వర్తిలెఁ రామువీడి యీ
తీరున రాగతంబు గల . దేఁ యన నాతఁడు విన్నె సర్వమున్

ఉ॥ వచ్చినకార్యముం దెలుప . వారక శారయు సూర్యసూతి తా
నిచ్చట సూరకుండఁడు మ . హింగల వానరసేనఁ దేరఁగా
నచ్చుగ మాతలఁ దెనల . కంపెను వారల రాకవేచినఁ
దొచ్చెము లేదటంచుఁ దన . యోషిన యంతకు మాన్వెఁ గోపమున్

చ॥ తగ విని సూర్యసూనుఁ డను . దాశరథున్ కనలూనిరేని యీ
జగముల నేరదుక్కొనఁగఁ . జాలినవారలు లక్షణుండు కో
పగతిని తీవ్ర వేగమున . వచ్చుచునుండఁగ నాకుఁదెల్పకి
గది యొనర్చుచేలఁ యన . వారితనూజుడు తండ్రి కిట్లనున్

ఉ॥ ఆతఁడు వచ్చుతీరరసి యవ్వదె తెల్పితిఁగాని నీవు నీ
చేతములోన లేవు మఱి చేసెడి దేమని వాయుసూతియే
యీతటిఁ ద్రోవ దెల్పునని . యేగితి నిప్పుడు మీరు లక్షణుఁ
బ్రాతిగఁ జూడనేగుటయె . భావ్యము చెచ్చెర లెండు నావుడున్.

సుగ్రీవుఁడు సురాపానమును దూషించుట.

ఉ॥ శ్రీవరుతోడ బాధమగు . చెల్లివహించు కపిండుఁ డిట్లనున్
దావనమూర్తిచే మహిత . భాగ్యము నావలెఁ బొందరవ్వరున్

నావలనన్ నవంతరి న • జంచుకొనం దలపోయుచో సురం
ద్రావి నమ స్తమున్ మఱచి • తప్పితి నాతనిఁజూడ విగ్గగున్.

ఉ॥ కల్లుమ ద్రావు కై పొకఁడు • గాక మఱొక్కటిలేదు; దీనిచే
దల్లి గళత్రముం దెలియు • తద్జతయే నశియించు నన్నవోఁ
గొల్లగఁ గోటిధర్మములు • గూరిన నేమగు; మాయ పైకొనన్
దలడమంది దానివయి • దార్పిత హాసము వెట్టిపోలికన్

కా॥ మాయాబద్ధులుగాక కర్మముల న • మూర్ఖులను నిష్ఠాత్ములే
మాయందాటి విముక్తి నొందుదురు; పై • మల్లాడు కీటంబులం
బాయంద్రోచి సురన్ భజించు జనముల్ • జ్వాలారాళాగ్నిలో
నేయిం బోయుచు నార్చుగాఁ గడఁగు చి • న్నెం బొచ్చువారే మమీ;

మ॥ తను దాఁ గాంచిన జన్మదుఃఖములు ని • రామంబులై తూరెడిన్
దను దాఁ గానక రోగదుఃఖముల న • ద్మంబైన దేహంబు నీ
మనుజుం దొందెడు నొందియొంది పిదపన్ • మైరేయ పానంబుచే
జనుఁ డందుండయ నూతిలోఁబడెడిఁ ద • త్సంగత్యముల్ కూడునే;

సీ॥ శరణాగతార్థిర • జ్జీవాధరీషులు తత్త్వ నిష్ఠాతు లింద్రియ • నిగ్రహంబును
మఖదుఃఖనమచిత్ర • శుద్ధిగలారు గా, కొరులను వంచిచి • సురను ద్రావి
మత్తునఁ బదరాని • మల్లాటపడి దూఱు, గనువార లొందున • ద్గతియుఁగలదెఁ
వంచన చోర్య మ • బద్ధోక్తి యున్నాద, మజ్జాన మవలేప • మవిసయంబు

తే॥ ప్రాక్తనాన్యాయావరగ • ర్హజము శరణు, చోచ్చువారిఁ జేపీడుట • చుట్టచెఱచు;
వినము త్రాగువారిని చంపి • విడుచుఁగాని, కల్లుపరె నవ్వలను నర • కంబునీడు

ఉ॥ మిత్రమహోపకారము న • మిత్రులుకూర్చు మహోపకారమున్
నేత్రముతోడఁ జూచినది • నేర్పిన విద్యయు వృద్ధవాక్యమున్
బాత్రతనిచ్చుచూర్ణమును • బన్నము వచ్చువిధంబు చక్క నీ
మాత్రమెఱంగెనేని జన • మాన్యత నొందుట యెప్పురంబొకో;

మ॥ మదిరాపాయికిఁ గీడెపచ్చునని న • మ్మంబిల్లు సద్వాక్య మ
య్యది నాచే ననుభుక్తమయ్యె విక వా • దాడన్ పలంబుండునే;
బుడకీయాపద మారుతాత్మజునిచే • ద్రోవంబడం దప్పి యీ
బ్రతుకుం గంటిని గాక లక్ష్మిణునికో • ప జ్వాలన్ • మాఁడనే;

మ॥ సుర సేవింపఁగఁ గల్గు దోషములు నన్ • స్రుక్కించె నిక్కింబుగా
సుర చేదాడుటటుండఁ జింతనమె తె • చ్చుం బ్రాణగాడ్డంబిఁకన్

సురజిత్తుంబున నెంతునేనియు , రఘు ష్ టీకు పాదాబ్జముల్
తొలుగం ద్రోచి నలంచుగాక వయ నెం , దుంగాని చందంబునన్

మ॥ అని సుగ్రీవుడు తెల్పిదెచ్చుకొని తా , నత్యంత మోదంబుతో
నినవంశీయుని స్వాగతంబుకయి యా , యత్తంబుచేయించుచున్
దనయాఁ మున్నుగ నేగుమంచు బొలుపొం , దం బంపి చుట్టాలతో
వనితాజాతముతోడ వచ్చి భవన , ద్వారంబున నిల్వఁగన్.

మీ॥ అయ్యోడ శ్రీచంద , నాగురు మృగనాది, కాదులు వికచ ల , తాంతదామ
ములును మంగళకుంభ , ములును దీప్త శ్రేణు, లును ముత్తైముల సరు , లును ధ్వజములు
పీఠికుచ్చులు శంఖ , భేరీరవంబులు, పీఠులయందెల్ల , వెలసినిండె
శుద్ధ స్పటిక శిలా సుందర కుడ్య భా, గములను నవరత్న , ఖచితములగు

తే॥ స్తంభములయందు లక్ష్మణ , స్వామి ప్రతిఫ, లింపఁజూచువారలకు భా , వింప శత స
హస్ర కార్ముక ధరులట , కలవి మీతీ, వచ్చి రను సందియము దోచ , బ్రజ్వలించె.

ఉ॥ వాలిసుతుండు రాఁ గనిన , పార్థివపుత్రుడు వానరేంద్రుఁ డెం
దేలలి నున్నవాడనిన , నిర్దళరాక్రమఁ తొల్లి బామునన్
జాలఁగఁ బున్నెముల్ నలుపు , సౌరి భవచ్చు భద్రాగమంబుకై
పోలఁగ వేచుచున్ మొగిలు , ముద్దిడు నా మొగసాల నుండెనాన్.

ఉ॥ మేలి కదానిసొమ్ములను , మించుగఁ ధాల్చి రహించు వానర
ప్రీతి కలాపముల్ విరులు , తీరుగఁ జల్లుచు వెల్లచామరార్
లీలగ వైవఁగా విధుని , లీల వెలింగెడి యెల్లినీడఁ గీ
శాలి భజింప భానుసుతుఁ , డాదట లక్ష్మణుఁ గాంచె నమృతన్.

మీ॥ బింబాధరలు రఘు , వీరుని పేవింప, నర్హ్యదులను గొని , యరుగుదేర
భేరీ పటహ ఝల్ల , రీ రావములు మేఘ, నిస్వనంబులలీల , నెరవుకొనఁగ
సంగీతవాద్యముల్ , సకలదిక్కులనిండ, వేలుపుల్గని చాల , విభ్రమిం ప
యౌవతంబు నడుమ , నలరారు కపిరాజు, రిక్కలలోఁ జంద్రు , రీతి వెలుగు

తే॥ శ్రీయుతుడు సుందరుండు ను , గ్రీవుఁ డుదిత, భాను పగిది రాజిల్లుచు , భక్తి విసయ
సంభ్రమంబులు మునుకొని , సందడింప, నియతి రామావరణని స , న్నిదిని విలిచె

ఉ॥ వానరనాయకుం డెదుట , వైభవ లీలల నట్లు గన్నడన్
మానితమూర్తి లక్ష్మణుడు , మానసమం దుదయించు కోపమున్
మానుగ ధర్మసూక్ష్మమును , మన్ననసేయు మహాత్ముఁడొకఁ డా
మానిచె నుత్తరక్షణమె; , మాన్యుల కిన్న విమేషమేకదా

క॥ ఇరువురు తమ భుజముల నొక్కొక్కరు నొక్కరు కౌగిలించి • కొన్ని గంటముగాఁ
దరుణులు కప్పులును తమతో, నరుదేరంగ బసిడిమేడ • కరిగిరి బ్రాతిన్.

చ॥ పవగకులాధిపుం డచట • వైచిన సింగపు గద్దెఁ జూపి మా
నవవరః కూర్చుండు మన నవ్వులు నాతఁడు నాడుతేల్పు రా
పువుడు వనంబునందు కడు • కర్కశ భూమి వసించుచుండ నే
పవిడిఁ బసిండి గద్దెపయి • బాసిలువాడను నీవ తెల్పుమా!

ఉ॥ కైవరంబునన్ మణి వి • కాసి కిరీటము వీడి కానలన్
నాకునుదోయి మాఁడఁగ దృ • జాప్రసరంబగు సెజ్జ రాసువుం
డాకరణిన్ దపింప నక • టా! విరులొల్కిన పైడి గద్దెపై
నేకరణిన్ వసించు నది • యించునె నామదికిన్ సుహృత్తనూ!

తే॥ అమరు సౌమిత్రి వచియింప, నర్కసుతుఁడు, కనుల జలజలమనియత్రు • కణములరం
నేమియును పల్కలేడయ్యె • రామవిభుని, తమ్ముఁడును కదలక యెల్ల • ధరణినిలిచె-

తే॥ బాఁడును వృద్ధులును ప్రియ • బావురుమని, కొంద టేడ్చిరి కొందఱు • కుందినారు
కొందఱేమియుఁ బలుకక • క్రుంగిలోన, నొగిలి సోలి మహద్భు • పగిదినుండి.

ఉ॥ అంతట వానరేంద్రుఁడు మ • హాత్ముని లక్ష్మణుఁగాంచి తండ్రీ! యీ
చింత నడంచి స్నానవిధి • చేసి రసోచితమైన యొరె మొ
క్కింత భుజింప మేము కృత • కృత్యుల మౌదుము మా గృహంబు
మాంత పవిత్రతం జెనయు • నన్న నరేంద్రుని తమ్ముఁ డిట్లనున్.

ఉ॥ నిందయు దుఃఖమున్ గడుపు • నిండుగ నుండఁ గృశించి జీవముల్
కందఁగనున్న మాకు నెది • గారము వింపును గూర్పు; నాకటన్
గుందినయేని దుఃఖములు • గూరినవేళ సుధారసంబయే
నొందఁగ నింపితంబగునె • యోచన సేయుము వానరేశ్వరా!

ఉ॥ తామరసాయతాజ్ఞ సహ • ధర్మిణి యెచ్చటనుండెఁ జూపినన్
బ్రామిన యారటంబనెడి • పావకు నాటిపి మమ్ము స్వర్నదిన
బ్రేమను ముంచినాడవును • వీడక దుగ్ధపయోధి బుట్టు దే
వామృత మిచ్చినాడవును • ప్రాణము లిచ్చిన వాడవుం జామీ!

ఉ॥ ఆకులు దుంపలున్ ఫలము • లాయన మెక్కి మిగుల్పు వానినే
కైకొనువాడ వేతొకటి • గ్రాహ్యముకా దటుమీటి కోరుచో
శ్రీకరమూర్తి కర్పణము • సేయమి శ్వాసము ముట్టు నెంగిలే
కాకగు విశ్వయంబుగను • నమ్ముము ముట్టను వానరేశ్వరా!

చ॥ మఱియొకమాట యేను జ్ఞాన , మాత్రములోఁ జని కాయలాకులన్
ద్వరపడి తెచ్చి యిచ్చిన భ , వత్సుహృదుండు భుజించుఁ గావునన్
నెఱవడి నేగఁగావలయు , నీకును నిల్పుట-పాడిగాదు నె
య్యరి గొడఁదీర్చ నీకును న , మర్హమె కాదొకొ? వానరేశ్వరా!

చ॥ అన విని భానుసూతి జన , కాత్మజనాథుఁ దలంచి లక్ష్మణుం
గని మనువంశవర్ధనుఁడు కష్టము లొందఁగ సంతసంబుతో
మనుట యనం బ్రవంగులకు , మాత్రమె చెల్లనెయంచు నిశ్చసిం
చెను వడిలేచె బోగములఁ , జీఁదఱ నొందెను రాల్చె నశ్రువుల్.

తే॥ అలతనొంఁ మదితోడ సర్కసుతుఁడు, నీరజాజ్ఞనికడకుఁ బో , నిశ్చయించి
నిత్యసూక్ష్మముల్లఁ బ , రిత్యజించి, నెనరు వహియించి మఱి యాంజ , నేయుఁగాంచి.

తే॥ విఠిల కాస్త్రార్థకోవిదః నీవు దూత, లేగుదెంచెడు సందాక , నిందెయుండి
రాజువలఁ గూర్చుకొని రమ్ము , రాముకడకు, ననుచు లక్ష్మణుతో వడి , నరుగుదేరె

ఉ॥ నిందుమనంబుతో నట వ , నేవరనాథుఁడు నిష్కలంకు తై
దండ మటించి యంగదుఁడు , దావునరాఁ దనమూఁక ముందు చ
స్పందఁగఁ గామినీజనుల , యల్లములెల్లను వెండిదింపఁ గో
దండము కేలఁదాల్చిన యు , దారుని సన్నిధిఁ జేరఁగాఁ జనెన్.

ఉ॥ తొమ్మిదివేలకోట్ల కపి , తోయము వెన్కయు ముందు క్రేవ లం
దమ్ముగఁ జాట్టిరా హితులు , దగ్గఱి బంధులు దాసిరాఁగ ర
త్నమ్ముల సొమ్ము లెందలను , తన్నగు వెన్నెలంక దట్టిత్తులన్
జిమ్ముచునుండ భానుఁజాడు , చేరఁగఁబోవుచునుండె రాఘవున్.

అ॥ ధ్వజము లతిశయించె , వాద్యధ్వనులు చెల, రేఁగెఁ జిందములును , మ్రోఁగె నగల
జిగులు మెఱుగు గముల , పగిదిని నెగడారె. ధూళియెగసి మిన్ను , తొడరికప్పె.

తే॥ బంగరును వెండిము తైముల్ , స్ఫటికములును, మణులువలువలుకూర్చియ , మర్చబడిన
పల్లకులు దట్టమై కాన , వచ్చె వెల్లె, గొడుగులు మనోహరంబుగఁ , గూడివచ్చె.

తే॥ లక్ష్మణుని మృదుపదము లి , లాతలమున, నానుచుండుటచేసర్క , సూనుఁడంద
మైన ఫీరఘంటఁ మ్రోగ , నతనివెంట, భూరథమున శిథిల వెంటఁ బోవుచుండె.

ఉ॥ వీరగుఱోత్తరుండు రజ , భీకరుఁ దాద్యుఁడు లక్ష్మణుండు పం
కేరుహమిత్ర సూనుఁడును , క్రేవల వచ్చెడు మూఁక వెన్కకుం
మాఱుగ రామదర్శన కు , తూహల మయ్యది ముందువోవఁగా
శ్రీరమువీరసింహుఁడు వ , సింహ గిరింద్రముఁ జేరి రయ్యెడఁ.

ఉ॥ అందఱచేతఁ గోరఁబడు , నట్టి మహాత్కట భోగభాగ్య రా
జ్యేంద్రి మిది భ్రాంతి దృఢి , యిది రమేళు పదద్వయంబు ని
ష్పంద మనంబుతోఁ గొలువ , వచ్చిన భక్తుఁడు భానుసూతి ము
న్నొంద భజింపవచ్చు సన , యుక్త భరతుం దలపించె నత్తతన్.

ఉ॥ ఎప్పుడుఁ దోడనీడవలె , నిమ్మగనుండెడు లక్ష్మణుండు త
న్నప్పుడు పాసిపోవ విల , యాతమునన్ భువనంబు లాఱఁగాఁ
దప్పక యొంటినిల్చు పర , తత్త్వము కైవడి నున్న రాఘవుఁ
జప్పనఁ గాంచి నేలఁబడి , సాగిలి మ్రొక్కెను భక్తి పెంపునన్.

కా॥ సుగ్రీవుండు నమస్కరింపఁ గని ర , జ్ఞోవైరి ప్రేమంబుచే
వ్యగ్రుండై యురమందు లక్ష్మీయును నొ , వ్యన్ దీర్ఘ బాహుర్గన్
బ్రగ్రీవంబున కర్యమాత్మజుని శీ , ర్షంబాన గాఢానురా
గ గ్రైవేయక మో యనంగ నలమెన్ , గారుణ్య భావంబునన్.

కా॥ కూర్పుండన్ సెలవిచ్చి ప్రేమమునఁ గా , కుత్తుండు బ్రహ్మాండమం
దర్శారుపుఁడు కాంచి నీవ్రభుత సౌం , పారంగ నిర్విఘ్నమై
పేర్చుంగాడెఁ జనంబులెల్లరును ని , ర్పీతిన్ సుఖంబుండిరే
చర్చింపన్ జలదంబుఁబోలెఁ గపిరా , జ్యం బెల్ల రక్షించెదేఁ

మ॥ అని సంప్రశ్నము సేయు రామునకుఁ గీ , కాద్యక్షఁ దోదేవఁ నీ
యనుకంపార్ద్ర కటాక్ష చృష్టిగల మా , కట్రంబె సౌఖ్యాల్లికిన్
మన తామిద్ర చయంబు లెన్నియయినన్ , గంజాప్తు సాన్నిధ్యమం
దున నిల్వంగలవేఁ భవాబ్ధి తరణ , ద్రోణీ దయాంబోనిదీఁ

తే॥ నీయకారణ సత్కృపా , నియత సంప, దంధతను మీఱితిని భవ , దాజ్ఞనేను
నై జమైన కాపేయంబు , నన్ మహాత్మా, బుద్ధివచ్చె మన్నింపవే , పూతచరితఁ

మ॥ కకుబంతంబుల దాక నీజగములన్ , గాలించి యెందున్న జా
నకి నేపారగఁ దెచ్చియిచ్చు బలన , న్నాహంబు నేఁ గల్గియున్
వికలాత్మన్ మఱి నీవు దుఃఖపడఁగా , విస్తారభోగములం
దకటాఁ మగ్నుడనై పరాకునను కా , లాతీతముం జేసితిన్.

తే॥ నా స్వభావంబు నానీతి , నాతలంపు, లిట్టివయ్యె సిగ్గయ్యెడి , నెదుటనిలువ
నింక నను గూర్చి పలుమాట , లేల రామ, భద్రః రణవీరః విలసత్కృ , పానముద్రః

మ॥ కమలావళిఁడు రాఘవుండనుఁ బ్లవం , గ గ్రామణీః వర్షకా
లము వేదన్నను వత్సలత్వమున నా , లాపించు నీవాక్యముల్

ప్రమదారత్నము రోయకార్యమును సం , భావిండుటంజేసి య
ల్పములై తోషవు న్యూనతందెలుచ నే , లా ప్రేమ విందారంగన్.

మ॥ భరతుం బోలిన భక్తి యుక్తుడవు త్ర , వ్యంబోకు మీ చన్నయ
న్నెరసుల్ మూడవకన్ను డాచిన మృదా , నీభర్త సర్వజ్ఞుడ
ప్పరమోదారుడు మారుతాత్మజుడు , నీ పజ్జం బ్రకాశింపడ
చ్చెరువయ్యెం గతమేమి యున్న బివగ , శ్రేష్ఠుండు తా నిట్లనున్.

ఉ॥ దూతలు కోతి మూడలను , తోడ్కొని రాజనియున్నవారు వా
రీతటిదాక రారు గడు , వింకఘ తేపటిదాక నుండె ని
రీతిని వచ్చిచేరిన వ , నేవరవర్గము దోడితే మరు
త్సూతిని నిల్పివచ్చితిని , తొందరవచ్చును నేఁట రేపటన్.

తే॥ వెంటవచ్చెను తొమ్మిది , వేల కోట్లు , రావలయు సైన్యములును ని , ర్జయము చెడక
రాగలవు రేపెవచ్చు త , ర్వాత మిగత , కార్యమును నిశ్చయింత మ , క్కటగననుడు.

చ॥ తలచిన కార్యమున్ బలయు , తంబుగఁ జక్క యొనర్చు టన్నచోఁ
జలుకన గాక దొడ్దగునె , సూర్యకుమారక నీకుఁ జ్ఞాప్యమీ
యలఘు విసేత భావమది , యందఱ కబ్బునె? నేఁడుపోయి రే
పెటమిని రమ్మటందు సెల , విచ్చి ప్రియంబునఁబంపె భానుజున్.

ఉ॥ వారితనూజుఁ గాంచిప్రియ , వాక్యములాడి కుమార నేఁడు నీ
ప్రోలికి నేగి తండిరికి , బూర్తిగఁ దోడ్పడుమంచుఁ బంపి శ్రీ
లోలుడు తమ్ముతోడఁ దన , లోపలి జానకి తోడఁ దన్ని శా
కలము ద్రోచివైచెఁ గడఁ తన్ : భువి నిల్చినఁ గాల మాఁగునే?

ఉ॥ రాతిరి కీర్తికాముడగు , రాముడు తమ్మునిగాంచి నాయనా
కోతులతోని నెట్లుగను , గొంటివి: తత్పరి నేమిహూరె? నా
కాళతరీతిఁ దెల్పుమన , నాతఁడు దెల్పుచునుండె నన్నయున్
బ్రీతిని విన్నునుండెఁ జనె , రేయియుఁ బ్రొద్దును వచ్చెఁ గ్రమ్మటన్.

9. శ్శపిసేనా సందర్శన పటలము. (40)

ఉ॥ సూర్యుడు పూర్వదిక్తటివి , శోభిలు మున్నుగ రేచి సూర్యవం
శార్యుడు నిత్యకృత్యముల , నాదరమొప్పగఁ దీర్చె; దాత్రి యీ
ధుర్యత నోర్వదన్ దిగులు , దోషగ వానరసేన నైజమా
చర్యలు సేయుచున్ జనక , జాపతిఁ జేరఁగవచ్చె నత్తటికా.

తే॥ శతసహస్ర నాగబలులు , సైన్యపతులు , వేపురొగి వెంటరాఁబది , వేలకోట్లు
చిందముంటోలు నచ్చంపు , చందమొప్పు , సేనతో శతబలి వచ్చి , చేరెనటకు.

తే॥ మధువు నెక్కువ గ్రోలియు , మత్తుగొనక, మేరువును గూడఁ బెకలింప , మీఱుమేటి శిక్షలులు వానరులు పది , లక్షకోట్లు, వెంబడింప నుషేణుండు , వేగవచ్చె.

తే॥ సరసవాక్య రుమాదేవి , జనకుడైన తారుండు పయోధి క్షణములో , దమ్ముసేయఁ జాలు నలువది యెనిమిది , వేలకోట్ల, కపిచయంబుతో రవిసూతి , కడకువచ్చె.

తే॥ దివిని భువిని కాశ్యపకీర్తి , నివుడఁజేయు, హనుమతండ్రి కేసరియను , నగచరుండు కోతు లేఁబది లక్షల , కొట్లు గొలువ, వెలసి దినరాజసూనుని , గొలువవచ్చె

తే॥ అయక గొలువ భాస్కరునేని , నలఁచివైచు, క్రోధమునవసుంధరనేని , గ్రొచ్చిత్రోచు కొండఁముచ్చులు నలువేల , కోట్లు బలయ, నక్షయబలుండు వచ్చె గ , వాఙ్మండటకు

ఉ॥ ఆది వరాహమూర్తి బల , మండిన వారలు రోమరాజి కై
లాదులఁగట్టి యాద్యఁగల , యట్టి యెలుంగులు రెండువేల కో
ట్లదటఁ గొల్వ వానర వ , రాధిపుఁ జేరఁగ వచ్చె జాంబవ
త్పెదరుఁ డాజిభీకరుండు , దూముండు మిక్కిలి కౌతుకంబునకా.

తే॥ పిడుగు హాలాహలముఁ జోలు , భీకరుండు, వనసుఁడనువాడునడగొండ , యనఁగవచ్చె వినుత బలయుతుల్ పండ్రెండు , వేలకోట్లు, కీశవరు లోలిఁ గొల్వసు , గ్రీవుకడకు.

తే॥ అగ్నికొడుకు నీలుండను , నగచరుండు, కంధి కంధర సన్నిభ , కంఠ రవుండు యమసమాను లేఁబదికోట్ల , యగవరాలిఁ. దోడుకొనివచ్చె రవిమతు , తోయమలర

తే॥ గురుభుజుండు విశాల వ , జుండునైన, దధిముఖుండు స్థిరకార్యులు , దగ్రమూర్తులు గ్రులైన మ్రుపదికోట్ల , యువక వనవ, రావళుతోడ వచ్చి సు , గ్రీవుఁ గలిపె.

తే॥ తాము పసియింప వేతొక , ధాత్రియున్నఁ, జాలదననొప్పు ముప్పది , వేలకోట్లు సింహభీకరులగు కపి , సేనతోడ, వచ్చి దిగియెను విభ్యాత , బలుండు గజుండు

తే॥ అంబుధి తరంగములఁబోలె , నంటియంటి, వచ్చు. వేయు నేఁబదికోట్ల , భల్లకేంద్ర వితతితో బ్రహ్మపుత్రుండు , వీరవృద్ధు, జాంబవంతుఁ డేతెంచె ను , తాహహదర.

తే॥ అజని యాజ్ఞచే దనుజుల , యాయువదఁప, వచ్చెననఁ బదిలక్షల , పంక్తులిరువ దైన సేనలతో సాటి , లేవి కడిమి, నొప్పు దుర్ముఖ ప్లవఁగ వ , ర్యుండు పచ్చె

తే॥ అగ్నినీదేవతల యంశ , ముందు పుట్టు, విక్రమోన్నతుల్ మైందుండు , ద్వివిమ దనెడి ప్లవగు లొక లక్ష కోటి బ , లంబు తోడ, ధూళి మిన్ను గప్పఁగ వచ్చి , దూకినారు

తే॥ మల్ల యుద్ధకోవిదుండు న , నృహితగుణుండు, విజయశీలి కోటికిఁ గోటి , పెలయుదళము వెంటరా గోముఖుండను , వీరవరుండు, భుజయుగము పొంగ రవిపుత్రు , పొంతఁజేరె

తే॥ గాలియన గాలిపట మనఁ , గ్రాలి యలల, తోడి కడలిసా , నుప్పొంగి , తొట్టెదియగు కోల్ల రాణువతో వచ్చె , గుముదుఁ డటకు, విజయమే రూపమందిన , విధముఁ దోవ

- తే॥ ప్రళయకాలమందేని న . శ్వరములేని, ప్రోద. పద్మములుండేడు , నేడువేల
కోట్లసంఖ్య యొప్పారెడు . కోటిమూఁక, తోదవచ్చె భూతలమెల్ల , ధూళిగ్రమ్మ.
- తే॥ విలయమున జగములు చెడ , వీరచెడవి, కులమహీధ్రములన లావు , కొమరువెరవు
గలుగు తొంటిదికోట్ల సం . ఖ్యకుమతించు దళముతో ఋషభుఁడు రవి , తనయుఁజేరె
- తే॥ కడలికంటె విస్తరమైన , కట్టికోటి, మూఁకలను లెక్కకందని , మొత్తములను
వలిచికొనీ దీర్ఘపాదుండు , వినత శరభు, లొక్కొక్కరుగా వచ్చి , రుల్లనిల్లి.
- తే॥ రవికిఁగూడ భీతిల్లని , పవనసుతుఁడు, దెనలచిన్నవియన నొప్పి , ముసురు కవిసి
యున్న యెదెదువేల కో , తొలయు బలము, లొప్పనడతెంచె ధాత్రియు , నొద్దగిలఁగ.
- తే॥ వేలుపులకును లెక్కింప , వీలుకామి, యముఁడు కాంచి దిగ్గ్రమమొంద , నరిదియైన
లక్షకోట్ల యెన్నికగల , పక్షబలము, లొలయ విశ్వకర్మసుతుఁడు , నలుఁడు వచ్చె
- తే॥ రాము నమ్ములపొదలొని , ప్రదర సంఖ్య, తోడఁ జొల్పంగఁదగినది , తొడరి తెచ్చు
శంఖ కుంభుల విస్తార , నైన్యవయము, లోకులకు లెక్కవెట్టంగ , లోనుగాడు
- పీ॥ ఇట్లకూడిన వాన . దేశ్వరసైన్యంబు, మునుఁగంగ జాలదు , వనదిజలము
క్రొక్కిన దిక్కు మే , రువును ధరానలి, యొడగెడవుగాఁగ , నోరగిల్లుఁ
జరియింపఁ దొడఁగిన , జగమందు నువుగింజ, నిడుటకేని యెడమ్ము , నెనయకుండుఁ
గినిసిన రవియును , కీరియుఁ గాలి బొ , గ్గగుమరు భుజియింప , నందచయము
- తే॥ పిడికఁదేసియేనియు నాటి , యడఁగరాదు, వెరసి లెక్కింప డెబ్బది . వేల బ్రహ్మ
లంగవించియు వ్యర్థప్ర , యత్నమగును, తెరలిచూచి చిచ్చుకంటి , గెయఁజాలు.
- తే॥ విలువఁదలఁచిన మేరువు , విలువఁగలదు, పొడువఁదలఁచిన మింటిని , పొడువఁగలదు
పట్టఁదలఁచిన యమునైన , బట్టఁగలదు, త్రావఁదలఁచిన జలధులఁ , ద్రావఁగలదు.
- తే॥ కడలదాటి యవ్వల దూఁకఁ , గడఁగువారు, విభువివనికిఁ బ్రాణములేని , విడుచువార
ల్లలువదేడుకోటల పది , కాదిపతులు, గొప్పసేనతో సుగ్రీవుఁ , గూడినారు
- తే॥ వనిదికంటె విస్తృతిని మిం , చిన దళమ్ము, లెంమి నలమఁగ దళపతు , లెల్లవచ్చి
సప్తహరిదశ్యసుతుపాద , జలజములకు, సరగ నెఱఁగి క్రొవ్విరులను , చల్లినారు.
- తే॥ ఇట్లు వచ్చిసేనలు నిండ , నినసుతుండు, దాశరథికడ కరుడెంచి , త్వరితగతిని
అఘవిదారఁ తలంచుచు , న్నంతలోన, దడము లేతెంచెఁ జిత్తగిం , పుడి యటన్న.

ఉ॥ మోహనమూర్తి కాంచి పరి . మోద భరంబున మోమెలర్చ వై
దేహిని యప్పుడే కవిన , తీరున నంగద వీడి సైన్య సం
దోహమునెల్లఁ గాంచెడు కు , తూహలమంది నగేంద్ర శీర్ష మా
రోహణసేనః భానుజుఁడు , కోతులమూఁకను చేరి యవ్వలన్.

తే॥ పదియన్నెడు యోజనముల , పరపుగలిగి, యిచటినుండి దక్షిణమున , కేగుడనుచు
నాజ్ఞయిడి సైన్యములకుఁ సై , న్యాధిపతులఁ బిలుచుకొని వచ్చె శ్రీరామ , విభువికడకు

తే॥ వచ్చి సేనలఁ జూపుచుఁ బార్థివేంద్రు, కడన యుండఁ బాలకడలి , కడలతోడఁ
దెరలి ప్రవహించుచందానఁ దివిరి సేన, బహళ కోలాహలంబుతో , బయలువెడలె.

అ॥ అష్టదిశలు భూమి , యనిమిషలోకంబు, వనధిచయము మఱుఁగు , పడఁగ సైన్య
ఘట్టనలను దుమ్ము , కడురేఁగ బ్రహ్మాండ, ఘటమువెలసె మట్టి , కడవయనఁగ.

చ॥ మొనలకు గొప్ప వారినిధిఁ బోల్తమ యన్న , నముద్ర విస్తృతిం
గనిన జనంబులుం గలరు , గావునఁ దోలిక కేదియుండు; నా
యినకులు లట్టలే దినము , లిర్వది చూచియుఁ జక్రమధ్యమున్
గనరనఁ బూర్తిగాఁ దెలియఁ , గాంచునమర్దులు గల్గినేర్తురే;

చ॥ జయమునఁ బ్రోడిమంబునఁబ్ర , శస్త్రబలంబున సాటిలేని శ్రీ
దయితుఁడు కన్నులన్ మదిని , తర్కవిధంబున నింగితజ్ఞతఁ
బయిపయిఁ గాంచి కాంచి మఱి , పట్టుగ నూహమొనర్చి సైన్యసం
చయములఁ గూర్చి ప్రేమ నను , జన్మునిగాంచి వచించె నివ్వెదన్.

మ॥ మనబుద్ధింగొని చూచినారము చమూ , మధ్యంబు నీకై వడిం
జన సంపూర్తిగఁ గాంచు నోపికయు నెం , చక లేద యంతోనిధిఁ
గనినట్లందురెకాని యెవ్వరు తదా , కారంబు పూర్ణంబుగా
గనినారో యని.సంశయంబు గలుగున్ , గాకుత్స్థ చూడామణీ;

మ॥ ప్రమితిన్ సర్వజగన్నియామకుని న , ర్వవ్యాప్త దేహంబుఁ బం
చ మహాభూతములన్ దిశాంతముల, సూ , శ్మజ్ఞానమున్ బిల్గులకా.
భ్రమలంగొల్పు మతప్రవక్తల యభి , ప్రాయంబులన్, గీశసై
న్యములన్, సాంతముగాఁ గనుంగొనిన పు , జ్యాశ్మత్ కనన్ వత్తురే;

శా॥ ఈసైన్యంబుల నిందయుండి రహిమై , నీక్షింప యత్నించుచో
గాసింటొండుట కాలముం జనుటయుం , గాకొండు గానేర్చునే;
యా సుగ్రీవునితోడఁ గ్రచ్చఱఁగఁ గా , ర్యాలోచనల్ చేసి సీ
తా సౌగంధి కగంధి నారసెడు చే , తల్ చూడ మేలఁగదా;

చ॥ అన విని లక్ష్మణుండను మ , హాశయ యీకపిసేన యెందు నే
ఘనమగు కార్యమైన క్షణ , కాలములో నవలీల నేర్చుమై
నొనరుపఁజాలు; జానకి న , యొనిజ రోయుట దొడ్డకార్యమే;
పనిగొని ధర్మమే గెలిచె , బాపములెల్ల నశించె రాఘవా;

చ॥ నలినభవుండు గొప్పజత • సంబునఁ జేసిన నృష్టియందు జీ
వుల గములన్నియున్ జలది • భూధర నన్నిభమై చెలంగు నీ
బలిముఖ నై న్యసంతతులఁ • బట్టుగ లెక్కిడఁ బూని యుంచు నా
నలుగలు గాఁగ వోఁచె ముని • సన్నుత నిర్మల సద్గుణాకరాః

కా॥ అలన్యం బిఁకనేల మైదిలిని యో • గృహిణి రోయంగఁ గీ
ళాలిన్ దిక్తతి కంపుచే తగిన కా • ర్యంబుచు వాక్రువ్యఁగా
శ్రీలక్ష్మీ హృదయేకుఁ డాప్తవరు సు • గ్రీవుం బ్రభోధించుచున్
గాలాతీతములేని పద్ధతిని ప • ల్కంబూనె మోదాత్ముడై.

10. అన్వేషణ ప్రవణ పటలము. (74)

మ॥ జనతా నై జ మహాభిమానము మన • స్తాపంబు నన్యోన్య భ
ర్జన విద్వేషము లేమిలేక విపులో • త్సహంబుతో నొప్పు నీ
మన నై న్యంబుల లెక్కవెట్లఁ దలఁపన్ • మానం బొకండున్నె డా
త్రిని? మోదంబునఁ దెల్పుమా యనుడు సు • గ్రీవ ప్రభుం డిట్లనన్.

పీ॥ ఎనిమి దక్షోహిణు • లేకంబు నాఁబడు, నెనిమి దేకములైన, నేకకోటి
కోటు లొకన్నిది • గూడికంఠంబగు, నవి యెనిమిది కుము • దాఖ్య నొప్పుఁ
గుముదంబు లెనిమిది • యమరఁ బవ్వంబగు, బద్మంబు లెనిమిది • పరఁగు నాడి
నాడు లెన్నిది చేరి • నన్ సముద్రంబగు, సంద్రంబు లెనిమిది • చనును వెల్వ

తే॥ అట్టి వెల్లులు దెబ్బది • యమరు సేన, యిందు సేనానులఱువది • యేడుకోట్లు
వీరలకు నెల్ల మొనగాఁడు • క్రూర కాలు, నైన నలఁపఁజాలిన నీలు • దనెడివాఁడు.

తే॥ అనిన రవిసుతుఁ డ్రేమమై • గని నృపాలుఁ, డింక వ్యర్థ ప్రసంగంబు • లేల మనకు
సక్రమముగాఁగఁ గర్తవ్య • సరణి చూడ, నగుఁగదా యన్న సుగ్రీవుఁ • దనుమఁగాంచి.

ఆ॥ జనకునివలె జవము బలం • బును గలిగిన నీవు కార్య • మున మునుకొనకీ
యనువున నితరుల బలమును, గను వేడుక నుండు తగునె • కరువలిపట్టి;

ఆ॥ ఈన బయలుదేలి • యిలయెల్ల గాలించి, భోగ భూమి వెదకి • భోగిలోక
మరసి తరణి కులజ • తరుణి యునికిఁ గాంచి, తెలివితోడ బలముఁ దెలుపఁ దగవెః

చ॥ దనుజుని పట్టనం బిటకు • దిక్షిణ దిక్కున నుండుఁ గావునన్
మన జవ మొప్పుఁగా సరిగి • కర్పూరవర్మల గెల్చి శ్రేయమున్
జనక కుమారికిన్ ధరణి • జాపతికిన్ మఱి మాకుఁ గూర్చి కీ
ర్తిని వహియింపఁగాఁ దగిన • తేకువ నీక యెసంగు మారుతీ;

అ॥ వాలిసుతుడు జాంబి , వంతుడు తక్కిన బలము రెండు వెల్లు , వలునుమీకుఁ
దోడుగాఁగ వచ్చుఁ , దోయజాక్షిని రోసి, త్వరగ రండు క్షేమ , వార్తతోడ,

తే॥ వరుణ దిశకు ఋషభుఁ డేగి , యరయువాడు, వినతుఁ డింద్రుని దిక్కున , వెదకువాడు
ధనదు దెన శతబలి రోయ , మొనయువాడు, రెండు రెండేసి వెల్లుల , దండుతోడ.

తే॥ శ్రమమునకు నోర్చి పలు ప్రదే , శములఁ జొచ్చి, రాముదేవి నన్వేషించి , రావలయును
గడువు నెల గల్గు నంతలోఁ , గడఁకతోడ, వచ్చి తెలుపుడు మీర ల , వ్వార్తలెల్ల.

తే॥ * సక్షిణంబున కేగ య , త్నంబుసేయు, వారిఁగని వెండి మీరలు , భవ్యమైన
విష్ణు విశ్వరూపంబున , వెలయుచున్న, వింజమును దొల్లఁ గాంచుడి , వేడ్కతోడ

తే॥ వింధ్యగిరియందు దేవిని , వెదకిచూచి, యవల వేల్పు డిగ్గియ యన , నలరి షట్ప
దముల యుంకృతిచేత్రవ , ణముల కింపు, గూర్పు నర్మదఁ జేరుడు , కూర్మిమీరు.

తే॥ ఆమరకాంతలు దోలిక , లందు తూఁగి, సేయు గానామృతము గ్రోలి , చేష్టలుడిగి
యలరి తూలి నిద్రించెడి , యకునపక్షి, కూటముల కిరవగు హేమ , కూటము గని

తే॥ అచటఁ గలుగు పూఁబొదరిండ్ల , నరసి కడచి, యుత్తర పినాకినీ నది , నుత్తరించి
సుందరంబులై యలరారు , చోటులెల్ల, నెమకి యవ్వలఁ జనుఁడు ని , ర్దిద్రులగుచు

తే॥ తావి యగురు వృక్షములు చం , దన వనంబు, లేవు మీతే భాసలు విద , ర్వాపురంబు
నరసి నానాపురంబుల , నదిగమించి, దండకాటవిఁ జేరుడు , త్వరితగతిని.

తే॥ పిదపఁ గమలాకరములచే , పృక్షసాంద్ర, మగు తలంబులచే రమ్య , మై యగస్త్య
మోని వసియించు పుష్యాశ్ర , మంబు గనుఁడు, పావనస్థలలో దర్శింపఁ , బాప మీఁగు

తే॥ ప్రసవజాల సంభృతమైన , వన ముదారు, సంపదంబోలె స్థిర విశా , నంబు నొందుఁ
బూవుఁబోండ్ల తీయని మోవిఁ , బోలు ఫలము, లెల్ల ఋతువులలో ఫలి , యించుచుండ

తే॥ అచటివారలు కనుతెప్ప , లార్చుకుండ్రు, గాఢనిద్ర సేయరు మోర , కర సుఖంబు
లచట సుస్థితమై యుండు , నర్కుఁడేని, చొరఁగలేఁడు తగ్గనివగు , యురములుండు.

తే॥ దాని దాట నిశాకరు , దాకి యొరయు, నదియు భానుండు చిత్రాంతి , ననుభవించు
పట్టనాఁ దోచునదియు నొ , పాండుశైల, మొండు కన్పట్టు నచటికిఁ , బొండుమీరు,

సీ॥ సతతంబు జీవన , సందాత్రియై ప్రవ, హించుచుండుటచే ర , హించునదియుఁ
గనక రేణువుల ము , క్తాఫలంబుల రత్న, సంచయముల దొర , లించుకొనుచు
గొల్లల కవ్వముల్ , కొల్లలాడుచు ఘన, ద్రుమ వికరంబులఁ , ద్రోచికొనుచు
జీవజాలముల నీ , ద్వికొనుచు మునిఁగిన, వారి పాపము నోట , వైచుకొనుచు

* ఇట నుండి గల పద్యములలోని వింధ్య నర్మద దండక అగస్త్యాశ్రమము గోదావరి యనునవి
కిష్కింధకు త్రరముననుండునని, వింధ్యమును మధ్యప్రదేశము గా నుంచుకొని నాఁగదీక్కులకుకపులము
పంపెనని వ్యాఖ్యకారులు వ్రాసియున్నారు. అట్లు చూచినను తక్కినవియు స్థలక్రమ విరుద్ధములైయున్నవి

తే॥ వచ్చు పావన నది యొండు • వజ్రమండు, ధర్మమార్గంబుకరణీ నౌ • దార్యమట్లు
పరగు గోదావరిం దాఁట • శరవణాఖ్య, నమరు నదియుండు షణ్ముఖఁ • డందు విలును

పీ॥ ఆవలఁ బోవ భి • ల్లాంగనల్ మంచెల, పైనుండి పక్షులఁ • బాఱఁదోల
సుడియంగ నొడిసెల • సూర్యకాంతంబులఁ, జుట్టి వైవఁగ నెండ • మిట్టికాను
కొట్టచేల్లలకొండ • కోనలఁ గాంచురు, కడచి చనఁగఁ జంద్ర • కాంతగిరియుఁ
గనవచ్చు నదియును • కడచనఁ బెక్కువి, శాల వ్రదేశముల్ • పౌరుషీలు

తే॥ నవల నాచి శేషుండు ఖ • గాధిపతికి, నలికి దాఁగిన కొంకణ • మను విలాతిఁ
బొందవచ్చు నవ్వలను కు • శిందపురము, చేరఁగలరు మీరలు దాని • మీటి చనుఁడు.

పీ॥ హరుఁడు మనుండని • హరియె మనుండని, వాదించు మూఢులు • పదయలేని
సద్గతి కై వడిఁ • జనరానిదియు సుర, నది పరిసరమునఁ • బొదలునదియు
నభ్రంకషంబయి • శుభ్రాంశుఁడు గ్రాంశు, డను దీపకశిలఁ • దనరు నదియుఁ
బ్రణతుల కభిమతా • ర్థము లొసంగునదియు, నగు నరుంధతి గిరి • మొగిని గనుఁడు

తే॥ కాంచి మొక్కుఁడుదానిని • గాంచి నదులు, గిరులు కొన్నిదాటిన ఖగ • వరుఁడు సుధను
సర్పముల కిచ్చి తల్లిదా • న్యంబు దీర్చు, తలము మరకతగిరి దానిఁ • గలయఁగనుఁడు

పీ॥ ఉత్తర భాషయౌ • నురు సంస్కృతమునకు, దక్షిణ భాషయౌ • ద్రావిడమున
కెల్లగాఁ గలదియు • నెల్ల వేదాంతముల్, వివరించు తత్త్వంబు • వెలయునదియు
మేటి ధర్మములకు • మేరయౌ నదియు న, సామాన్యమగుట య • శశ్వరీర
మట్లు ప్రకాశించు • నది మహర్షులకు మ, హత్త్వములకు స్థాన • మైన నగము

తే॥ వేంకటాచల మనుపేర • వెలయుచుండు, దొందములఁ ద్రోచి నమ సుఖ • దుఃఖులైన
తత్త్వవేత్తలు జ్ఞానాగ్ని • దగ్గకర్ము, లైన తపసు లా కైలంబు • నండుగలరు.

పీ॥ సర్వపాపఘ్నముల్ • స్నాన తీర్థంబులు, మౌని ప్రశాంతాశ్ర • మస్థలములు
ఁ తన్న పుంజములతో • రాజిల్లు చఱియలు, వేల్పుబోటుల గాన • విధము వినుచు
సారంగ పోతముల్ • శార్దూల శాఖముల్, ద్వేషంబు మాని ని • ద్రించు చోట్లు
కాంచువారలకు నాఁ • కలియుఁ గన్వింపదు, విసుగు పుట్టదు మోద • మెఱుగుచుండు

తే॥ గిరిని దర్శింపఁ గల్గెష • గిరు లడంగు, దాసినన్ ముక్తి తప్పక • డక్కుచుంట
మనకుఁ గార్య భంగంబగుఁ • గనుక నచట, దూరముననుండి ప్రణామించి • తొలఁగుఁడిరు

పీ॥ విమల ప్రభావ ని • వేశ మయ్యదిగాన, రాపణుం డవటికి • రాముదేవిఁ
గోనిపోవఁ డవలికిఁ • జని తొండమండల, మునఁగాంచి విభ్యాతి • నెనసి స్వచ్ఛ
శీతలవారిచే • జెన్నారి నజ్జన, చిత్తంబువోలెను • దాత్త మగుచుఁ
బ్రవహించు కావేరి • వజ్రలు చోకుల దేశ, ముస దాటి యవ్వల • మునుల వసతు

తే॥ లగు ప్రదేశంబులం గాంచుఁ దలఁత లేక, యలను లెన్నుండు సఫలత • నందరేడు
కడచి ద్రవిడభాషను పేరు, గాంచినట్టి, పాండ్యదేశంబునకుఁ బొండు, స్లవగులారః

మ॥ మలయాద్రిం గల యా యగస్త్యముని ని • రాజించు భాషాస్పృర
త్కలనా ద్రావిడ సంఘముం గనినఁ ద • ద్వాపా సుధా మాధురీ
కల నాదం బది క్రమ్మటిల్లుటకు నాఁ • కం గూర్చుఁగాఁబట్టి మీ
రల శైలంబున కర్థి మ్రొక్కి చనుఁదీ • యంభోనిధిం దాఁటఁగన్.

పీ॥ దారిలోఁ బ్రకృతి సౌం • దర్య పూర్ణంబగు, దరులతో విలసిల్లు, తామ్రవర్ణి
ద్విరద పోతంబులు • విచ్చలవిడిఁ జరి, యించు సానువుల మ • హేంద్రనగము
కలవు వానిని గాంచి • కడచి యవ్వలఁ జూచి, నెలలోన మరలి రా • వలయు ననుచు
సుగ్రీవుఁ డాజ్ఞ యి • చ్చుట గాంచి రామవ, స్రవరుండు కపివీరుఁ • బవనసూను

తే॥ నక్షయ కటాక్ష వీక్షణ • మాన్వి యరసి, యతనిచేఁ గార్యసిద్ధి యా • నని గ్రహించి
యేకతేమునకుఁ గొనిపోయి • యెలమితోడఁ, గొని యంగమచ్చముల వా • క్రువ్వఁదొడఁగె

సీతా సౌందర్య వర్ణనము.

కా॥ క్షీరాంభోనిధిఁ బుట్టు విద్రుమ లతా • చేదంబులం దెచ్చి సౌం
పారన్ లత్రక పూసి చంద్ర దశకం • జాపై నఁ బొందింప నే
తీరొ నవ్విడిఁ గాలి వ్రేళ్ళమరు దా • త్రీపుత్రికిం గావునన్
నీ రేజాదులు సాటిగావు వినుమా • నిక్కంబుగా మారుతీ!

మ॥ మెఱుఁగుంబోడుల నింపు సౌంపెనఁగు న • మీఁగాళ్లకున్ సత్కవుల్
తెఱఁ గొప్పం గమతంబులన్ సదృశరీ • తిం బోల్చి వర్ణిత్రు చ
క్కెరకంఠె మధురంబులౌ పలుకులం • గీలించు చంద్రాస్య కా
యుజవౌ సామ్యము దెల్పుటజ్జల యగున్ • న్యూనోపమం బొటచేకా.

మ॥ విలిఖింపంగ నశక్యమై తనరు పూ • విల్కాని చేయమ్మ లీ
లల నొప్పారెడి సీత జంఘలకుఁ బో • లం జూచి విద్వాంసు లా
కలనం దెప్పెడి శాలిగర్భము నిషం • గంబుకా మహాగ్రాహమున్
దెలుపం గల్గెడు మోదమేది? త్రిజగ • ద్విభ్యాత వీరోత్తమా!

తే॥ కలికి సొబగు నీరోమోరు • వులకుఁగవులు, సహజముగఁ దెచ్చు కదళికా • స్తంభములను
తొలుతనే జయించె నన వేఱు • తొడరి తెలువ, నువమ లేదయ్యెజగమున • నూహసేయ

తే॥ కంచుకము దాల్చు చక్రవా • కముల సౌరు, పసిడిగిండ్ల మెఱుంగును • పరఁగఁగల్గు
కువభరంబున నసియాడి • కునియు కౌను, కలదు లేదను తత్త్వంబు • కరణి నొప్పు.

కా॥ సౌష్ఠవజాలమున్ జగతి • సాదనచేసి గడించి బ్రహ్మయున్
నిష్ఠను మెచ్చులాడులను నేర్పున సృష్టి యొనర్చుచుండె బిం

బోష్టి తను ప్రకాశమున , నొప్పుగఁ గానఁగరాదు కొను నే
సుష్టుగ నంటియే కలుగు , చొప్పు గ్రహింతు నిజంబు పావనీ.

మ॥ వటవ త్రొంబును వెండిపళ్ళియరమున్ , వర్ణాటఁ దంకించివ్రా
యుటకుం గూర్చు పటంబు నద్దము కవి , ప్రోక్తంబులై యుండు ని
చ్చొట నవ్వానిని పోల్చి పల్కు నుపమా , ప్రోత్రంబులొ మైదిలీ
పటు భవ్యోదర పద్ధతిం గనినచో , బ్రజ్జాధనీ పావనీ.

కా॥ నంద్యావ ర్తపు మధ్యరంద్ర మది గాం , చన్ సౌరుగా నుండినన్
నింద్యంబొ నుపమానమౌ గుణవతీ , నిన్ను స్ఫుర న్నాభికిన్
సంద్యోతంబగు ద్యో నదీ విమల వా , స్సంఘాత జావర్త మా
సంద్య ప్రక్రియఁ గాంచినాడ నది యె , న్నన్ వచ్చుఁ దత్సామ్యమున్.

తే॥ తరుణి నూఁగార్లు నాప్రాణ , ధార యనియె, కలపు మది కౌనులతయెగు , దలకుఁజ్రా
యలను నొకగనీకుంచు మా , తాకుఁబోలు, ననుచుఁ దెలుపంగఁదగునాకు , గాత్రజాత.

చ॥ దశముల రాపిడిం దనువు , దద్దురు వోవున యన్న శంకతో
జలజము నుండి వెల్వడిన , సాగరకన్యకకున్ వశిత్రయం
బిలఁ గల ముద్దరాండ్ర ససి , నింపును సొంపు హరించు కీరితన్
సులిలత రీతి వ్రాయు జయ , సూచక రేఖలొ నాఁగఁ బొల్పెడిన్

చ॥ కనకపుగిండ్లు పోల్చుదవు , కండుకముల్ సరిరావు చక్రవా
కిని జత పొందియుండదు చి , గిర్చిన పూవుల కుచ్చు లారహిం
గానవెడసీరు కాయలును , కూడవు పో చదరంగకాయలుం
బొనరవు కల్కిచన్నులకుఁ , బోలిక కన్నదదయ్యె నింతకున్

ఉ॥ లేవెడు రిక్షదండములు , లేమ భుజంబుల సాటి యెంచి నే
నానిలచి త్రతన్ గనుల , నశ్రులు రాల్చుచు నుండుఁ గాని యా
దేవి భుజంబు సాటియగు , తీరు గనుంగొన నేరనైతి వా
పోషక యుక్కుఁగుండియను , పొందినఁ గాదె వచింప నిమ్మగున్.

తే॥ అతివ ముంజేలికిని సామ్య , మరయలేదు, దిరిసెనయును కౌశిన్యమై , పరఁగు మకర
వీణీయయు సరికాదికఁ , బృథివియందు, సౌష్ఠవము మించి యొకఁడునై , సౌష్ఠవంబు

తే॥ ఎఱ్ఱకంకేలి చివుకుల , నెన్ననేలఁ, కల్ప కిసలయములు నవ్య కమలజములు
నందెలు ధ్వనింప నందమౌ , నడుగు జతకె, సాటిరావనఁ గేటకుఁ , జాటఁదగునె.

చ॥ చిలుకల ముక్కులున్, జెలువ , పీత నఖడ్కుతిఁ బోలలేవ యం
చలికులవేణు లాలిగొన , నమ్ముఖవైరము నూని కిస్కమైఁ

జీలుకులు నేటికిన్ విడక శాస్త్రీల ముఖంబులె యంచు దొండలం
దొలుచుచుఁ దృప్తినొందుననఁ . దూకొని సామ్యమికెందు దెత్తునో?

చ॥ కర చరణంబులం దనియఁ . గాంచెడుచో మదిఁ దట్టుచుండుఁ దా
మరసము లట్టులే చెలువ . మంగళ కంఠము గాంచువేళ నె
చ్చరముగఁ బోక వృక్షమును . శంఖము జ్ఞప్తికి వచ్చుచుండు నా
సరసిజనేత్ర యందమును . సాటి గనుంగొని నిశ్చయింపుమా.

తే॥ వెలది నోటికిఁ బగడంబు . బింబ ఫలము. నెఱ్ఱగలువ బూరుగుపువ్వు . నింద్రగోడ
మును పలాశసుమంబుఁ దె . ల్లనివెయగుట, నుపమకాలేపు తననోరె . యుపమయగును

తే॥ ఎఱ్ఱ యమ్మత మెఱ్ఱని శ్రేణి . యిలను లేపు. తలచు మాత్రాన నవ్వె మో . దంబు విడవ
తెలువ యధరంబునకు సాటి . ధరణి లేద, యేది చెప్పిన గౌరవ . హీనమ చుమి.

ఉ॥ జానకి దంధపాళికిని . జాజులు ముత్తెనరుల్ స్ఫుటంబులై
జానగు నెమ్మి యీశుల పి . సాళి బుడంబులు సాటి యన్నచోఁ
దేవియతోడ వారిధి మ . తించి గ్రహించిన వెన్నతోడ నా
మానిని వాక్యజాలము స . మానము చేసి వచించుచేయగున్.

ఉ॥ ఊసరవెల్లియున్ దిల సు . మోన్నలియున్ మఱి నీరు గుబ్బియున్
వాసికతో నమానమన . నాజెముగా జిగి లేడు వాసిక్న్
వాసపు చిత్రకారుడును . వ్రాయఁగలేడట గాన జానకి
నాసను గాంచియే ననుపు . నొరు నెఱుంగ నగున్ మరుత్పుతా!

ఉ॥ వంగిన వంగ చిక్కుడును . వ్రాలను శ్రీయును ముంతమామిడిన్
పొంగుచుఁ జాటి బాలకులు . పోలికగాఁ గొనువారు పండితో
త్తుంగులు పల్కె వెఱ్ఱులని . త్రోవఁగవచ్చును కుండలంబులే
యంగన వీనులై జనన . మందెఁ బురాతన తపః ఫలంబుచే.

ఉ॥ శ్రీపతివోరె నల్లనయి . క్షీరపయోనిధిఁ బోరెఁ దెల్లనై
యేవగు వాలు వాడిమి జ . యించిన కన్నుల మేల్గిరీమన్
దేవకుఁ దేవ గాఁగ వెయి . కేవల చూచినఁ దృప్తి లేదు నీ
చోపమమౌ సముద్రమితి . యూహకు నందదు పోల్చి తెల్పుఁగన్.

ఉ॥ సామ్య మొకింత యుండినను . చాటి వచింపఁగవచ్చు సాజమై
రమ్యములై న పోలికల . రాజ రహింపదు పూవు టమ్ములన్
గామ్యముగా రహిందొడుగు . కాముని చాపము రెండుకొమ్ములుగా
సమ్య గుదారతం గొనవు . జానకి బొమ్మల పోల్కిఁ దెల్పుఁగన్.

చ॥ చెలవము గల్గు తామరల , సిగ్గిలజేయు పదంబులొప్పు నా
చెలవ లలాట లావణిక , సీమ ద్వితీయవిధుండు కాంచి సి
గ్గిలి నెఱ పున్నమందునను , గీర్వడి యెల్లదినంబు లెచ్చు త
గులు గొనఁదేని వానినొక , కోపునఁ బోల్పఁగవచ్చు మారుతీ

ఉ॥ వారక కానజేరు పిద , చన్ వనజాక్షికి దువ్వి పేరలం
కారము సేయుచుండు చెలి , కత్తెలు లేరుగదా యటుండ నా
వారిజనేత్ర నైజమగు , పక్షత నొందిన ముంగురుల్ మనో
హారిత నొప్పు; నీలమణి , యందము నొల్లవు సాటిగాఁ గొనన్.

నమబ్బుచిగురు , వంగిన విండ్లు ము, నైసన వస్తువుల ని , శాదిపతిని
బ్రహ్మచేసెఁ , గొమ్మ నెమ్మోము నీ, వచటఁ గాంచు నప్పు , ధరయఁగలవు

ఉ॥ సన్నని వస్తుజాలమును , సాంద్రముగా నొనరించినట్లు మ
బ్బు న్నెఱిగట్టి తావియును , పొందఁగ ధూపమువెట్టి క్రమ్మటన్
జెన్నుగఁ గప్పనీట జిగి , చేసి రుటంబుగ మోపు గట్టి సం
పన్నత వ్రేల వైచిన క్ర , మంబున నొప్పుఁ గురుల్ వెంపికిన్.

చ॥ కమలము ముండ్లు గల్గినది , కంజవీరోధికి మచ్చయుండు నీ
క్రమమునఁ జూడఁ జూడఁగ జ , గమ్మున మేలగు వస్తుకోటి యం
కము నొకచేని పొందినవి , కాని విదేహతనూజ యెట్టి లో
పము వహియింపకుండునది , పావనిఁ కాంచియె నిశ్చయింపుమా.

ఉ॥ అదిజిలోనుగాఁ గలుగు , నంగన జాతికి నుండఁదగ్గ సా
ముద్రిక లక్షణంబు లవి , పూర్తిగఁలక్ష్మికి నుండఁబోవు త
ద్బద్ర గుణంబులెల్లఁ బరి , పక్ష దళన్ గడియించి చెందె నా
భద్ర గజేంద్రయాన నవి , పావనిఁ నీకట నానవాళ్లగున్.

ఉ॥ పిల్లనగ్రోవి కోకిలము , వీణియ కీరము గోరువంక నా
నెల్లెడఁ గ్రువవొక్కులకు , నేర్పడఁ బోలిక గూర్చువస్తువుల్
కొల్లగఁజేసి యానలువ , కోమలి వొక్కులఁ గూర్చెఁ బోలికన్
జెల్లరెఁ యింతదాఁక మఱి , చేయుఁడు చేయనొ యేమొ మీఁదటన్;

ము॥ పరఁగన్ జానకి క్రువవొక్కులకు నొ , పమ్యంబు లార్జించుచో
దొరకుం దేనియ పాటు మున్నగునవా , త్రోవన్ విచారింపఁదే
వరలాహరము గల్గుఁగాని యవి జి , హ్వం దృష్టి గావించు నా
హరువొ వొక్కులఁబోలె నించునొకా న , ర్వాంగీణ సౌహృద్యమున్.

పే॥ సారసాకరముల, సంచరించుటయందె యలవాటుపడిన రా, యంచగములు
నారై న లేజన్య, నంబున విలసిల్లి, వనములఁ దిరుగు హ, స్త్రీనిచయమ్ము
శీరై న నడకలఁ, దీరినవని పీత, నెమ్మినడకఁ బోల్చి పమ్మతింప
ధారావిరుద్ధిచే, సౌరుగాఁ జడువంగఁ విని నింపుగూర్చు క, విత్వముల్లు

తే॥ పండితవరేణ్యులు రచించు, వద్యగతులఁ, బోలియెయ్యారమును సొంపు, పొంపుగొలిగి
యుల్లసిల్లును జానకీ, యవతి నడలు, పరమ పావన చారిత్రఁ, పవనపు త్తరః

పే॥ మావి చిగుళ్ళు ని, మృళముగ నెల్లప్పు, దొక్కఁజేతీరున, నుండలేవు
బంగారు వెతఁజెంచి, వన్నియ చెడిపోవు, రత్నకాంతులు మగ్గి, రావునొందు
సౌదామినియు విని, శృలత నుండఁగ జంకి, మొగుతుల డాగురు, మాతలాడు
వనజముల్ వెనుకంజ, వైచిసీటను డాగు, సీత మైవాయకు, స్థిరముగాఁగ

తే॥ నొక్కఁజేనియు నుపమాన, మొత్తినలుకఁ, దగినయదిలేదు తెలువంగఁ, దలపుగొన్న
దన శరీర వర్ణమె ట్టమి, తనకు సాటి, యనఁగవచ్చు జగద్దేయః యాంజనేయః

కా॥ ఈలోకంబున జానకిం దొరయు త్రి, లే లేరు లేరంచు నీ
వలోచించి దృఢాత్మకుండవయి న, మృగ్రితి నన్వేషణ
లోంత్యంబున నేగి ధాత్రిసుత నా, లోకించి యా చాయగా
నీలో నమ్ముక దోచుచోఁ గదిసి మ, న్నింపంగ మాటాడుమి.

బ॥ జనకుని యాగముం గనెడి, చక్కటిఁ గౌశికుతోడ వచ్చు నాఁ
దనువుగ మేడమీద నడ, యాడుచు నుండిన యామెఁ గాంచి నే
మనమున నారటంపడితి, మానిని మిన్నయు నన్నుగాంచి కం
తుని పరి కోర్వలేక, విసి, దూపిలు చుండెను దానిఁ దెల్పుమా.

మ॥ భవకోదండ విఖండన క్రియను ని, ర్వర్తించు టాలించి యా
నవ కందర్పుఁడె యానొ కాదొ యనుమా, నంబయ్యెఁ గాకున్న నూఁ
కువ జీవంబుల వీడనుంటి నని నా, కుండెల్వె, దర్వాతఁ దేఁ
కువ నీవార్తను నమ్మకంబొదవ వా, క్రువ్వందగున్ మారుతీ.

మ॥ మన మత్త ద్విప కుంభయుగ్మము క్రియన్, గర్వంబుతో నొప్పు స్వ
స్తన దుర్గంబుం మోవలేక యనదై, జవ్వాడు మధ్యంబుతో
జనకాస్థానముఁ జేరవచ్చు తరుణిన్, సౌదామిని వల్లికన్
గను విన్నాజము గూడ నాయమకు వే, డ్గం దెల్పుమా మారుతీ.

ఉ॥ కానకు నేగుదెంచు తటి, గాంతయు వెల్వడ నింతదాఁక స
న్మానముతోడ నాకుఁ బరి, జామ సుఖంబులఁ గూర్చుచుంటి వీ

వైవధికార్తి గూర్పుఁ జలఁ పట్టితివా; యన నాభుజంబులన్
మానుగఁ గూర్పుకొంచు వ్యసఁ నమ్మును పూనుట జ్ఞప్తి సేయుమా.

ఉ॥ రాజ్యరమం ద్యజించుచు నఁ రణ్యము చేరఁగనున్న నాథః నీ
ప్రాజ్య సుఖంబు లన్నిటికిఁ భంగము నేఁ గలిగింతునేమో; నన్
ద్యాజ్యము సేయ సర్వము ను , భాస్పదమై చనునేమో; యంచు సా
యుజ్యముకై తలంకి నెగు , లొందిన చందము దెల్పుమారుతీ;

చ॥ పురమును వీడి కానలకుఁ , బోయెడివేళ సుధాంకు మండలం
బొరనెడు కోట వాకిలికి , నొప్పుగ వచ్చెడు మున్నె పాదముల్
విరినిరవోవ విల్చి 'యట , వీసలి యెంతగ దవ్వొ' యన్న భూ
వర తనుజాతకిద్ది విను , వాసము పుట్టఁగఁ బల్కు మారుతీ;

మ॥ అని యారీతిగ నానవాళ్ళు గల వా , క్యంబుల్ నిరూపించి పా
వనికిన్ ముద్రిక నిచ్చి కార్యమెదియుం , బ్రత్యూహము లేక గ్ర
మ్యన గావించి ప్రమోదదాయివయి ర , మ్మా యంచుఁ బల్కు-కా మరు
త్తనయుం దాదట మ్రొక్కి రామ కరుణా , దర్శిద్దతిన్ వెల్వడెన్.

మ॥ పర దేహ శీతి వాహినీ హలమునన్ , భంగించి భాస్వద్యశ
స్కర సన్యంబులఁ బంటవెట్టుటకు ను , త్నాహంబుతో నంగదా
ద్యరి దుర్వారులు కీశరాద్యరుని , స ప్రాన్వాన్వయాబ్ధిక్షపా
కరులన్ వీడ్కొని మ్రొక్కి వెల్వడిరి వ్య , గ్రస్పూర్తిఁ గుప్పించుచున్.

11 బిలనిర్గమన పటలము (74)

తే॥ తరుణిసుతుని యాదేశమోఁ దలను దాల్చి , యంగదాదులు వెడలు న , సంతరంబు
తక్కుదిశలకు వినతాది , తరుచరులును, పరపు సుశ్వాహగరిమతోఁ , బయనమైరి.

తే॥ తక్కుదిశల కేగినవారిఁ , దదవనేలఁ, పట్టుదలతోడ దక్షిణా , పథముఁ జేరు
సంగదాదులు చనిచని , యవనిజాత, వెదకు తమితోడఁ జేరిరి , వింధ్యగిరిని.

ఉ॥ • చెందిరవన్నెతో మణుల , చెన్నగు కాంతులతోడ సాంద్రమై
సందియ వన్నియం బిటకు , చక్కని యంబరమట్లు వెల్గుచున్
జందురు నిర్ఘ్న రంబులను , సర్వచయంబులఁ బొందియుంబుచే
నిందు ధరాగ్రచూడమను , నేడైతి నొప్పిన వింధ్యఁ జేరుచున్.

చ॥ గిరి కుహరంబులున్ మణి వి , కీర్ణ విభాసిత సానుదేశముల్
గురు శిఖరంబులున్ వెదకె , గోతుల మూఁకలు పెక్కునాళ కే

నరయగరాని యా కుధర , మంతయు నొక్క దినంబులోననే
పరువుచు నెందు చూచినను , వానర సేనయే తోచునట్లుగాన్.

చ॥ పుడమికిఁ జేలయౌ నుదధి , పొంకము నొందిన కీశరాజి యా
పుడమికుమారి మించులను , భూషలఁ దాల్చిన కారుమబ్బు నా
నదరు కురుల్ ప్రకాశిలు వ , రాంగిని రాముని రాజి రోయుచున్
విదువక వేసటం గొనక వింధ్య గిరింద్రముఁ జుట్టి రత్తజిన్.

ఉ॥ కొందఱు వ్యోమమందెగసి , కొందఱు దిగ్గుచుఁ గొంద తెక్కుచున్
గొందఱు కుంజముల్ గుహలు , కొందఱు శుద్ధ జలాశయంబులన్
గొందఱు నిర్మల దరులఁ , గోరిక రోసిరి చూడకుండు తా
వందునఁ గల్గునేని యది , యంబుజ సంభవు సృష్టి కానిదే.

చ॥ పృథివికి మేల్మొగూర్చి పల , విస్తృతిచేఁ బొగదొందు దక్షిణా
పథమున మైథిలిన్ వెదకు , వానర వీరులు, కారు మబ్బులున్
బ్రథితముగా యలాయములు , భాసిల గుర్రెలుఁ గంగరాని య
విద్వమున నొప్పు నర్మదను , వేగమ డాసిరి పీత చిత్తురై.

క॥ అంచలు క్రీడించెడి వ, ట్లంచితముగ దేవకాంత , లాడెడు చోట్లున్
గాంచిరి మధువానిన యశి, సంచయములు రొదలు సేయు , సముచిత తలముల్.

పీ॥ ధరణిజాన్వేషణ , శత్రురులగు కపుల్, నల్లసైకతమును , నొరు కురులు
నీలాకములను , రోలంబ సంతతుల్, ముసరిన ముఖ తామ , రసవయములఁ
దరఁగలు త్రోవఁగా , దరుల సరులుగాఁగఁ, గొదరు ముత్తెములను , రదనములను
హంసయానంబుల , హరిణ నేత్రంబులఁ, గనిన వారలె కాని , కలికిమిన్న

తే॥ గాత్రమును పూర్ణముగ నెందుఁ గానరైరి, తవిలి మదకరులును కరే , ఋవులు గలిసి
మదము తోడఁ గ్రీడించు న , ర్మదను దాటి యవలికిం బోయి రెల్లెడ , నరయు నాన.

ఉ॥ రత్న మయూఖరాజి జిగి , రాజిలు శృంగములందు పుట్టుచున్
బ్రత్న పథంబులన్ వఱలు , పావనులంబరఁ బాటు నిర్మరుల్
నూత్నరుచుల్ తొలంకు సుమ , నో , వర భేదము హేమకూటమున్
యత్నముతోడఁ గీతులు ధ , రాత్మజ రోయఁగఁ జేరి రాదటన్.

తే॥ పరిసరంబుల యందున్న , తరులు గిరులు, తక్కు వస్తు జాలంబులు , తమ వినర్గ
వర్ణముల వీడి యవరంజి , పగిది వెలుఁగు, చుండుఁ గాన స్వర్గంబుతో , నొప్పుమీఱు

తే॥ అచట వసియించు మృగపక్షి , నివయములకు, నందుగల హేమరజముపై , నంటికొనఁగ
మేరువందలి వస్తువుల్ , మెఱయులీలఁ, గాంచనమయంబులై ప్రభా , కరములయ్యె.

క॥ బంగారు రేణువులతో, రంగారు జలంబు పద్మ, రాగ మణులతో

దం గూడి పాట నగ్ని, గ, రంగిన బంగరువువోలె, రాజీలు గిరియున్

తే॥ కమ్ర విద్యాధరాంగన, గానరవము, నిర్జరీ నటచ్చరణ న, నిన్యతరవము

ఘంకృతులు గర్జనములు ప్ర, కీర్తమగుచు, హేమకూటంబు గిరవ, హృద్యమయ్యె

తే॥ దనుజు వానస్థలం బిందు, తనరు ననుచు, ధరజ గన్నడునంచు మో, దమున నుబ్బి

కొండ రాడిరి నెగసిరి, కొండ అసుర పైని కోపాన, గనులెట్ట, పటచినారు.

తే॥ ఈమహాధరమున గోల, నేణనేత్ర, దెలియగలము రాముని చింత, దీర్చగలము

పొద, డనుచు నుల్ల ముప్పొంగ, వెదకగోరి, గిరివరం బధిరోహించి, కీశవరులు.

తే॥ జరగు చుండగ, గని కరి, శరభ సింహ, భల్ల శార్దుల నికరముల్, భయము పెంది

పొదల, దూఱుచు నుండగ, బూవుబోడి, వెదకి కానగ నేరక, విసువు పుట్ట.

ఉ॥ అంబర చుంబితం బయిన, యగ్గిరి యంతట రోసి క్రూర న

త్వంబుల కాకరంబయిన, పర్వత మియ్యది దైత్యనాథు వా

నం బిట లేదటంచు, గపి, సత్తము లయ్యెడనుండి క్రిందికిం

బంబిన చండ వేగమున, వచ్చిరి క్రమ్యతీ దేవిగానమిన్.

తే॥ అంత నంగదాదులు పైన్య, సంతతిగని, మీరు పడమటి తీరంపు, మేదిని ద

రముల వెదకి మహేంద్ర వ, ర్వతమునందు, మమ్ము గలిసి కొనుం డని, నెమ్మినుంపి.

ఉ॥ పావని జాంబవంతుడును, వాలిసుత ప్రభృతుల్ జగీ థువుల్

ధీవరు లొక్కటాచు, దొలి, దిక్కుగ, బాయ వహించి పోవుచున్

ద్రోవను వారి శూన్యమయి, దుస్తమై హరిదశ్యుడేనియుం

బోవగ జంకు కొంకు గొను, పోట యెడారిని గాంచి రొక్కెడన్

చ॥ మృగములు లేవు పక్షులును, వృక్ష లతాదులు లేవు రాలు నీ

ఱుగ, బయికిగుచుండు నట, రోసిన వెల్లినినుండి పచ్చనే

తెగ యగు వస్తువైన, బడి, తెల్లి పదంపడి బూది యాచు నా

శుగమున, జేరి పై తెగయు, సూక్ష్మ రజంబగు; వేఱు లేదటన్

చ॥ తెలియక యేగినట్టి కపి, ధీరుల యింద్రియ రాజి బెగ్గిలన్

దెలివియు నామమాత్ర మగు, దేరగ గాత్రము యక్కి దూపిలన్

బొలుపటి తప్తకుంభమున, బ్రుంగి తపించెడు పాపులంబలె

వెల వెల పోయి తాపమున వెక్కనపాటు వహించి రయ్యెడన్.

ఉ॥ నల్కలు వెళ్ళబెట్టి చర, ఇంబులు బొబ్బల్లువోవ స్రుక్కుచున్

బల్కగ లేక కాలిడగ, బాధల నొందుచు, దూలిపోలుచున్

విల్కడ దప్పి బాణలిని , నివ్వరి పేలల , మాడ్కి మాడుచున్
బెల్కటి జీవితాశలను , వీడిరి తప్పెడు త్రోవ లేమిచేన్.

ఉ॥ ఆశ్రయమంద నీడ యిసు , మంతయు లే దనువుల్ తొటంగుటే
ప్రశ్రయమందఁగాఁ దగిన , పద్ధతి యంచుఁ దపించి తీపిచే
నేశ్రమ మందియైన వెలి , తేగఁ దలంచి కడంక సేయఁగా
నాశ్రమరీతిఁ గన్నదె గు , హాముఖ మొక్కటి యంత వారికిన్

చ॥ ఎడరునఁ గల్గు నీమెడరు , నేక్రియ దాటఁగ జాలు వారమో
పుడమికుమారి నేవగిది , బోయి కనుంగొను వారమో కటా
యెడవు నెఱెట్టులో కడచి , యేగి గుహా ముఖమందు చొచ్చినన్
బడలిక వోవు భూసుతను , బాలికుఁ డచ్చట దాఁచెనే మొక్కో;

చ॥ అని పలువంతలం బడుచు , నా కపిముఖులు తమ్ము బాస్కరుం
దనువుగఁ బట్టి దప్పికయు , నాకలి దీఱఁగ మ్రింగు నన్న భీ
తిని గొని సేమమందు పగి , దిం గని చీకటి గుంపు లిచ్చటన్
దనుకఁగ దాఁగె నన్న క్రియఁ , దారు గుహంగని చొచ్చి రత్తతినన్.

ఉ॥ పోయిరి కొంతదవ్వు మఱి , పోవఁగలే కడుగైనఁ బెట్టఁగాఁ
బోయిన మార్గమున్ మఱియుఁ , బోవఁగ మార్గము తోవలేదు వ్రే
గై యిరవొంది పేరి విల , యంబు గడించని చిమ్మచీకటిన్
దాయము నొంది యొందోరుల , దాయఁగఁ జూడఁగలేక యూర్పుచున్.

క॥ కర్తవ్యంబును విస్మరించి తత ది , గ్రాంతాత్ములై భీతిమై
నార్తత్రాణపరాయణాత్మకః జగ , త్రాపింపియా! కాపవే
మూర్తంబై తగు కాళరాత్రి పగిదిన్ , మ్రొగ్గించి బాధించు నీ
యార్తిన్ మాన్పఁగ నీవ దిక్కని కవుల్ , ప్రార్థింపఁగా నాతఁడున్.

క॥ మీకున్ జీవము లిచ్చెదన్ దిటవుమై , మీరెల్లరుం గూడి నా
తోకం గట్టిగఁ బట్టికొంచు వెనుకఁ , దోయంబుగా రండు శో
కాకంపంబులు మానుడం చతఁడు హ , స్త్రాంతోజముల్ వాచి మో
రాకారాంధక మార్గముం దడవె నం , ప్రార్థించి సీతాపతిన్.

తే॥ ఆకుగ సుతుండు దొడ్డ దే , హంబుతోడ , మెలుపుఁబోలిన పోగుల , మిసిమి తనకుఁ
ద్రోవఁ జూపుచుఁ జీకటిఁ , దొంగజేయ , వేగ నడచెను ప్లవగులు , వెంబడింప

కవులు స్వయంప్రభ మేదను కాంచుట.

చ॥ కవులు బింబులో నడచి , కాంతి జగత్త్రయి కిచ్చుచుండు నా
తపనుఁడె నిల్చి పాలన వి , ధమ్మ నొనర్చు పురంబో? స్వర్గముం

మ॥ ఋజుమార్గప్రవక్షుర్ కపింద్రులు మహో . తస్మైష్టప్రభాపుష్ట్య సాం
ద్యజగంబందు మెలంకువందిరిగి నీ . తాన్వేషణ మ్మూర్తిచే
భుజముల్ పొదములున్ జలించుచును నొ . ప్పుల్వంద నిర్విజ్ఞులై
నిజ జీవంబులు పీడవారివలె గా . నిం బొంది రప్పట్టునన్.

ఉ॥ దక్షిణ వార్ధి తోయ కణ . తర్పిత శీతల వాత పోతముల్
శీతలమొందినట్టి వహి . జెంది సతంబును వీచుచుండు పాం
ద్య షితి దాటి కీకులు క . దంకను చేరి మహేంద్రకై లమునీ
లక్షణ లక్షితాంగి మహి . శామణి రోసిరి యెల్లచోటులగా.

13 సంపాతి పటలము (66)

ఉ॥ కాంచిరి వానరుల్ కడఁక . గరన సేయుచు నింగిదాఁక ని
క్కించిన దీర్ఘ వీచులను . కేలను చాచి కురంగనేత్ర పూ
తాంచితగాత్ర జానకి ధ . రాత్మజ యున్నది లంకయందు వీ
షించఁగ రండు రండనుచు . జీరెడి కై వడి నొప్పునంబుడిగా.

తే॥ కలిసికొనఁ బల్కిపంపిన . కపివయంబు, లన్ని దెసలను వెదకుచు . నవనిజాతఁ
గాంచనేరక వచ్చి యా . గ్రావమందు, కడకు నంగదాదులతోడఁ . గలిసికొనియె.

తే॥ కలిసికొని యందఱుంగూడి . కమలనేత్రఁ, గుటిలకుంతల నెందుఁ గ . న్నానఁగలేమిఁ
గర్జమియ్యది యని మదిఁ . గాంచలేమి, దూపటిల్లుచు నాల్కలు . తొట్రుపడఁగ.

తే॥ తేదోసంగిన గడువు మీ . తినది కాని, కార్యమో వట్టిదయ్యె రా . ఘవుఁడు విన్న
ననువులను వీడు; మనచేత . నగునదేది, చెడితి మెల్లవిధంబులఁ . జిట్టచివర.

తే॥ పొసఁగ నిందె తపింతమా; విసముమ్రుంగి, చత్తమా; యేదియుచితంబు; చావెమేలు;
పోయి చచ్చుటకలె నీ . భూధరమున, నిలుగుచేయుటవని వారు . చలించుచుండ.

తే॥ అవుడు యవక పంచాశ్వమో . నంగదుండు, గిరులు వరుసలై యుచురిన . కరణినున్న.
వనచరులఁగని తనకుఁ దో . చిన విధంబు, నిట్లువాక్రుచ్చెఁ జింతకు . లేక్షణుఁడయి

మ॥ దివియున్ భూమియు నెల్లదన్ వెదకినీ . దేవిన్ సమీక్షించి చా
చవు లూరంగ వచింతుమ య్యవనిజా . సందేశము న్నీకు రా
ఘన! యంచుం గడు జాణలంబలె నన . ర్వు ప్రజ్ఞలం బల్కి యా
పదింది జేయఁగలేక మాటపడఁగం . బాల్చెతి మిప్పట్టునన్.

ఉ॥ చేసెద మన్న కార్యమును . చేసి ముగింపము మేరమీటు ము
న్నే సతి గానరాదనుచు . నేగి వచింపుము పూవియే ననం

అ॥ భోగి భూమి యనుచు , బుద్ధి నూహించుచు, నగును కాదటంచు , నరగలిగొని
తుదకు నిద్రి కుద్ధ పదము స్వర్గంబని, నిశ్చయించి మతీయు , నిలకలేక

పీ॥ స్వర్గలోకమె యైనఁ , జావు గలుగలేదు, జన్మముల్ నద్విధి , జరుపలేదు
రణరంగమున నన్న , రణమొందఁగాలేదు, జరిగిన విషయముల్ , మఱవలేదు
సందేహమును నిమి , షత్వంబు నున్నది, స్వేదంబు నున్నది , చిత్రమయ్యె
నని తీర్చవడఁగ ఋ , జెఱ్ఱుఁ డిట్లను రాము, దేవిఁ దెచ్చిన దొంగ , పావి కపటి

తే॥ మనలఁ దగిలింప నుంచిన , మాయ గుహయె, గాక వేఱేమి మన పాప , కర్మవశతఁ
జిక్కిరిమి తప్పికొని పోవు , చెన్నులేదు, చావుదప్ప దనుచు నోరు , చప్పరించె.

పీ॥ పాపని యది విని , భల్లుకేంద్రుని గని, మరలి వెల్వడుట దు , స్తరముగాఁగఁ
దోచిన నగర పు , త్పులఁబోలె చాఱిని, శ్రవ్యి బిఱముచేసి , తలఁగి పోద
మటు గాదయేని యీ , పటుమాను లొనరించు, దనుజుల మ్రుందించి , తలఁగి పోద
మంతరిక్షంబున , నన నదిమేలని, యంగదాదులపొంగి , యంగవివఁ

తే॥ బిట్టణంబు లోపలియెల్ల , భాగములును, వనచరులు పరీక్షించుచుఁ , జనుచునుండ
వినుత తపమె ప్రిరూపంబు , గొనియె ననఁగ, నొప్పుజటిలస్వయంప్రభ , నొకటఁగనిరి.

పీ॥ తరుణి వల్కలములఁ , దాల్చి చక్రంబున, పగిది బంగరు గిండ్ల , భాతి నమరు
పాలిండ్లపైఁ బైఁట , వన్నెతోఱఁగి ధూళి, పటలి గప్పఁగ నొప్పు , వాసియుండ
రక్తాచలంబులై , రాజిల్లనేత్ర దృ, ప్తులు నాసికాగ్రంబుఁ , జూతుచుండఁ
బద్మాసనంబున , బాసిల్లి శ్వాసంబు, నణచి మధ్యం బెగ , యంగ నిలిపి

తే॥ కేలుదమ్ములఁ దొడలపైఁ , గీయకొలిపి, శత్రువట్టంబుఁ గూర్చియ , క్షములగెల్చి
సాంద్ర దీర్ఘకోమల శిరో , జములు జడలు, కట్టివ్రేలి నిశ్చం రీతిఁ , గ్రాలుచుండె.

మ॥ కపు లామెం గని భక్తి భావన నమ , స్కారంబు గావించి మేల్
తపముం బూనిన యీమెయే నిజము నీ , తాదేవి యంచుట్టి మో
ద పరీతాత్మకులై సమీరసుతు చెం , తన్నిల్చి వీక్షించి యీ
యపయే జానకి యానాకో తెలువవే , యన్నంత నాతం డనున్.

ఉ॥ జానకి యంగ చిహ్నముల , జానుగ రాముఁడు తెల్పెవాన నొం
దేనియు నీమెయందు రహి , యింపవు పెక్కు లిఁకేం యెమ్ములం
బూనుచు దండ ముత్తెములు , పోహణ చేసిన దండతో నమం
బేని విదేహరాట్టుతకు , నీయమ సాటి యనంగఁ బోల్చుదున్.

చ॥ అని వచియించుచుండఁగ స్వ , యంద్రభ యోగ సమాధినుండి మే
ల్చునీ యెదురం గలట్టి కపి , కాంతులఁ గిన్న వహించి చూచి కాం

చన మయ పట్టనంబునకుఁ , జక్కఁగ వచ్చిన మీర లెవ్వరె
ప్పనికయి యిందు వచ్చితిరి , పల్కుడి యన్న వచించి రివిధిన్.

ఉ॥ రావణుడన్ దురాత్మకుఁడు , రామునతిన్ హరియించె మాయచే
దేవిని రోయఁబె జగ , తీధవుఁ డాతని దూత లేము ధ
ర్మావన దక్ష నాజ్ఞగొని , యద్రులు కానలు పట్టనంబులున్
భూ వివర్ణంబులు న్నెమకఁ , బోయెడు వారము సత్తపస్వినిః

తే॥ అనుడు నామెయు లేచిప్రి , యంబుమీఱఁ గాంచి మీరాకభవమగుఁ , గాక యనుచుఁ
గనులనుండి ముదక్రవుల్ , గాఱుచుండ, నొక్క యుత్కంఠ జనియింప , నుత్సహించి

క॥ పలుకుడి రాఘవుఁ డెచ్చటఁ , గలఁడని ప్రశ్నించునంత , గాడుపుకొడుకా
జంజాఱికి రాముని కత, దెలిపె సమస్తంబు మిగులఁ , దేటపడంగన్.

తే॥ విని స్వయంప్రభ నాతప , మినకులేకు, చరిత వినుటచే ఫలియించె , శాప మీఁగె
ననుచు స్నాన పానముల మృ , స్థాన్నములను, తనియ నిదె మృదువాక్కుల , వనచయక

తే॥ అంత మారులి యామెకు , నర్థిమొక్కి, నీదు పేరేది, యీపురి , నేత యెవఁడు?
తపము సేయఁ గారణమేమి? తల్లి , తెలుపు, మనుడు నయ్యమ యిట్లను , హనుమఁగాంచి

ఉ॥ ఏణ ముఖుండు దొడ్డదీను , జేంద్రుల శిల్పి మయుండు గేహ ని
ర్మాణ విశారదుండు జల , మారుత భోజనుడై తపించి సం
క్రాణ పరాయణుం డయిన , బ్రహ్మ వరంబున నీ పురంబు గీ
ర్వాణులు మెచ్చఁగాఁ గొని ప్ర , వాసము మాని వసించె నియ్యోధన్

ఉ॥ దానవుఁ డంత హేమ యను , దాని సురాంగనఁ బొండ్లఁ గోరినే
దానికిఁ బ్రాణమిత్ర నగు , దానను కావున నన్ను మిక్కిలిన్
దీనత వేఁడ నాయమను , దేవజగంబుననుండి తెచ్చి యీ
మానిత కందరాన గుణ , మానితుఁ జేర్చితిఁబేర్చిఁ గూర్చితిన్.

ఉ॥ కూరిచినంత హేమఁ గవ , గూడి సురారుల శిల్పి ప్రేమ దై
వాఱ జరాశయంబులను , పర్వత కందర సీమలన్ మనో
హరి హిరణ్మయంబులగు , హర్యుత తలంబులఁ జాలకొల మి
చ్చారతిఁ దేలుచుండఁ జెలి , సంగడి పాయక యింద నిల్చితిన్.

చ॥ నిలిచిన యంత దేవగణ , నేత యొకానొకనాఁడు నాదు నె
చ్చెలి వసియించు చోఁకటిఁగి , చిందఱతో నరుదెంచి యంతటన్
బలియుని దై త్యకారువును , వజ్రముతోఁ దెగటార్చి హేమపైఁ ,
దలకొని నీవొనర్చినది , తప్పని కోపము చేసె మారుతీ.

ఉ॥ కోపముచేసి హేమఁగని , కూడని యీపవి యెట్లు కూరెనో
దాసక తెల్పుమన్నఁ గను , వమ్మల సంజ్ఞను విద్రుమొప్పి నన్
జూపుచు దీనిచే నయిన , చొప్పని చెప్పిన నన్ను గాంచి యా
గోపతి యింద యొంటిమెయి , గొందలమందఁగఁ జేసె నానితన్.

ఉ॥ ఆనతిసేయ నాతని ప , దాంబుజ యుగ్మము మీద వ్రాలి నా
పై ననుకంప యుంచి చెడు , బంధ విముక్తి యనుగ్రహింపనే
నా నతఁ డక్కసున్ విడిచి , నాతిరా రాముని యాజ్ఞ వానరుల్
జానకి రోయ రా దొడరు , సద్గతియంచు వచించె నాయనా.

చ॥ ఇచట భుజింపఁగా ఫలము , లిచ్చ కొలందిని గల్గు బూయఁగాఁ
బ్రచుర పరీమళంబులగు , బంధుర గంధ కలాప మబ్బుఁ బు
ష్పవయము భూషణంబులును , వన్నియ వల్ల లవెన్నియున్న రో
యుచు భవ దాగమంబు పొలు , పొందఁగఁ గోరి తపించుచుండితివా.

చ॥ అధిక విఘ్నాలమైనది గు , హంతర మంబర పీఠి కేగు చే
విధమొ యెఱుఁగలేను దయ , వేడెడ మీర లనుగ్రహించినవా
బథము లభించు నేఁ డనఁబ్ర , భంజన సూనుడు లేచుఁ గాంచి నేఁ
బ్రథిత హితంబు చేసెద న , పార గుణాలయః చూచుచుండుమా.

చ॥ ఆనవుడు నంధతామసము , నందు మునింగి మనుంగ నున్న మ
మ్మనవున నీదిలంబున ద , యామతిఁ గాచితి వట్ల యిప్పుడున్
పనితను మమ్ముఁ గావ నొక , పద్ధతి చూడుమ యంచు వానరుల్
పనివడి వేడ మారుతి య , పార కృపారసమూర్తి యంతఁడన్.

చ॥ భయపడనేల యంచు మృగ , వల్లభుఁడోలేఁ బరాక్రమించి య
మ్మయ ఘనమండలంబు నడు , మానము బిట్టవియంగ పర్తిలన్
మయిమయి కందరంబు సయి , మాడుగు పట్టని ప్రీతి దిక్తబుల్
పయికొని నింద గ్రావముల , బ్రద్దలు వోయెను ఆవు ఆవునన్.

చ॥ పడిగొనఁ జూచు కేలు నిజ , వక్త్ర గుహా విశిష్టోగ్ర దంష్ట్రులన్
వడువునఁ గ్రాలఁ బైకి వెలు , వడ్డ మరుత్పుకుఁ డప్పు దొప్పె మున్
పుడమి సముద్ధరించు తఱి , బొల్పిన యాది వరాహమూర్తి కై
వడిఁ గనుఁగొన్న చిత్తములు , త్రాంతియు నబ్రము ఆవృ యొందఁగన్.

మ॥ అరవిందా సనన్మస్తయం దమరు ర , వ్యాధి గ్రహాధిష్ఠిత
స్ఫుర దాకాశ శిరోగ్రముం బొడిచి సం , శోభిల్లు సామీరి, యు

రగ్గర పాదత్రయ వేడి యంత జగదా , క్రాంతంబుగాఁ బెంచు శ్రీ
హరి పాదాంబుజముం బలెన్ వెలిగె న , త్యాగ్చర్య సంధాయుడై

తే॥ ఇట్లు బలము భంజించి పై , కెగసి దానిఁ , బడమటి నముద్రమునఁ బాట , వైచిత్ర్యయ
జలద నినదంబు పగిది గ , ర్జనము చేసె, నమర నివయంబు భయ విస్మ , యంబులొంద

చ॥ బల నగరంబు పట్టమ కృ , పీఠవిధిం బడి యుండు నేటికిన్
బలమను పేరి దీవియయి; వేడ్క స్వయంప్రభ కీశవర్యులన్
బలముననుండి భూస్థలికి , వెల్వడఁ గల్గిరి; హేమ యన్న వే
ల్పుల నగరంబు చేరఁ దల , పోసి వరాంగన కాంచి మారుతన్

తే॥ గురు గుణంబులఁ బెక్కుభం , గులను మధుర, వాక్కుల నులించి మేరుసా , వర్ణిపుత్తి
యగు స్వయంప్రభమేలు మీ , కగుతమనుమఁ , బలికి దేవలోకమునకుఁ , బయనమయ్యె

తే॥ వీరులగు కవుల్ హనుమంతు , వివిధగతులఁ , బొగడున్లు బావచారులై , పోయిపోయి
యమల జలపూర్ణమైన ప , ద్మాకరంబు, నరసి చేరంగ భానుఁ డ , స్తాద్రిఁ జేరె.

12. మార్గాన్వేషణ పటలము. (55)

తే॥ చేరి వానర పుంగవుల్ , చేర లొడిసి, జలములం ద్రావి తటములఁ , గలుగు తేనె
పండ్లు మెనవి విశ్రాంతికై , పండి నిదుర, సేయు నచటికి వచ్చె దై , తేయుఁ దొక్కఁడు.

తే॥ పొడవునం బర్వతంబు రూ , పునఁ బయోది, హింసలను నమవ ర్తియు , నీడుకారు
క్రౌర్యములకుఁ గాణాచిరా , త్తునుఁడు చంద, కోపుడై కాలకూటంబు , కోపుగలిగి

తే॥ వారివాహములను వాని , బాహుయుగ్మ, మొరయుక తమున జాటుతుం , పురులుమేన
దారగాఁ గాట నుదక పా , తంబుతోడఁ , జెలఁగు నడగొండయన వచ్చెఁ , బొలనుదిండి

అ॥ వేల్పులకును మొదటి , వేల్పులకును గెల్వ, రానివాఁడు దురభి , మాని యెదురు
వారు లేమి మత్త , వారణ లీలను, తిరుగుచుండు వాఁడు , దిమ్మరీఁడు.

తే॥ పుష్కల సుతుండు ధూమ్రుండు , పూర్ణ గర్వి, ధర్మచింతనపరులు ప , తక్రమంబు
పలన నిద్రించు వారలొ , వానరాలిఁ , గాంచి విధివశమున వారి , కడకు వచ్చె.

తే॥ ఈ తటాకంబు నాదని , యెఱిగియుండి, వచ్చి నిర్మితి నిట్లున్న , వారలెవరు;
చాపదలఁచిరేయని యుగ్ర , చంచలుడయి, గాఢముష్టిసంగడుని వ , త్తంబుఁబొడిచె.

తే॥ అంగడుఁడు నిద్రమేల్కొని , యసురఁగాంచి, పంక్తిముఖుడని శంకించి , పట్టి యీడ్చి
మాటు దెబ్బ యొకండీయ , మడిసెవాడు, విరివిలం దన్నికొని నాల్క , వెడలఁజెట్టి

తే॥ వజ్రహతిఁ గూలు పెనుగొండ , పగిది నసుర, చావుకేకతో మేదిని , సంచలింపఁ
బడఁగ నిద్రలో నుండిన , స్లవగులెల్ల, లేచి పొలనుదిండి శవంబుఁ , జూచినారు.

క॥ మారుతి తారాసుతుఁ గని, యారక్కసుఁ దెప్పఁ డిచటి • కేలా వచ్చెన్
బోరం గారణ మేమన, నారఁగ నేనెఱుంగ ననుచు • నంగదుఁ డనియెన్.

చ॥ అది విని జాంబవంతుఁడు మ • హాబల నందనుఁ గాంచి యిట్లనున్
మదయుతుఁడైన వీఁడు బలు • మానిసిడిండి దురాత్ముఁ డీ జలా
స్పదమునఁ గాచియుండి యిట • వచ్చిన ప్రాణులఁబట్టి మ్రింగుచున్
గొద వదలిండుకోఁ దొడఁగు • క్రూరుఁడు ధూమ్రుఁడు నాఁగ నందఱున్

చ॥ ఇతనిని పోలు రక్కసు లి • కెందఱు గల్గుదురో; దురాత్మకుల్
మతకరులౌట నేమఱిన • మాడ్చురు మేల్కనియుంబ ఖావ్యమౌ
విరమని ముచ్చటాడుచును • వేడుక నుండఁగఁ దొలైసం ద్విషాం
పతి యుదయించె రామపుని • పత్నిని రోయఁగఁ బోయిరాకపుల్.

ఉ॥ ఉన్నత సైకతస్థల ప • యోధరముల్ వికచాంబుజాస్యముల్
తిన్ననియుత్పలాక్షములు • తేటగు మౌక్తిక దంతపాళి యా
పెన్నది కుంఠఁ బెన్ననది • బిత్తరి నాఁ గనుపట్ట రాము నా
పెన్నది తీరమందు కిపి • వీరులు రోయుచుఁ జేరి రిమ్మగన్.

ఉ॥ రేవులలో మయూరములు • రెచ్చి నటించుచునుండు చోటలన్
దీవులలోఁ బరిమళము • తేనెయుఁ జిందు వనంబులుండు నా
తావులలో వివిర్మల త • టాకములన్ స్పటిక స్థలంబులన్
దేవులలో వినూత్నమణి • దీపిక రోసిరి వానరో త్రముల్.

చ॥ లలిత సమీర పోతకము • లం జనియింపఁగఁ జేయు నంచ దో
లలఁ బొలుపారు నిర్మల జ • లంబుల మజ్జన మాచరింపఁగఁ
దొలఁగని జన్మ దుఃఖములఁ • దోర్చి సుఖంబులఁ గూర్చు పెన్నన
బ్బలిముఖ లొయ్యనం గడచి • వచ్చిరి దక్షిణ తీర భూమికిన్.

ఆ॥ వరులు గిరులు యురులు • పొదలును దరులును, దెరువులును మఱువులు • నరసికడఁ
ముగితి కేగునట్టి • పురుషులకరణి ద • శార్ణ దేశమునకు • జరిగినారు.

తే॥ చంపక ద్రుమములచేఁ బ్ర • శస్తి గాంచి, వివిధ ఫలవృక్షములచేత • వినుతిగన్న
యా దశార్ణ దేశంబెల్ల • నరసి శుక్రుఁ, దుదితుఁడైన వివర్చకుఁ • గదలినారు

తే॥ వల్లెవల్లె యూరూరును • ప్లవగవరులు, వక్షమున జన్నిదంబులు • వఱులుచుండ
గేల దర్పలఁ గొని ముని • వాలకమ్ము, లూని వెదకిరి రామవ ధ్యానమొప్ప.

తే॥ శాలి పండు విదర్ప దే • శమును దాటి, యాత్మరూప జిజ్ఞాసా మ • హాత్ములైన
తపసి వరులు మిక్కిలి యున్న • దండకాఖ్య, వనమునం బ్రవేశించెను • వనచరాతి.

తే॥ బయలి యింద్రియ జ్ఞానంబు , పరవుచున్న, నంతరింద్రియ శక్తుల , నజాచుకొన్న
ముపులు గల దండకాటవి , యెల్ల వెదకి, ముండకాటవి చేరిరి , ముదిత వెదక.

ఉ॥ అందలి సారసాకరము , లందమరాంగన లెల్ల నిత్యమున్
జందన లేపముల్ తొలంగ , స్నానముచేయుటచే జలంబులున్
గండము నొంద మీలు తమ , కంపును వీడుటఁబట్టి పజ్జయన్
జెందవు వానిఁ గైకొని భు , జించెడు కోరిక మానసంబులన్.

చ॥ హితముగఁ గోడెకాండ్రురకు , నింపును గూర్పుగ నెంచి కిన్నరీ
వితతులు వీజమీటుచును , వేడుకఁబాడ వియోగిని సతుల్
పతులఁ దలంచి కుంది మది , వాడఁగ నశ్రులు రాల్చుఁ దజ్జలం
బతితరమై మతంగజము , లాడు మడుంగులు గల్గు తావులున్.

చ॥ కలువలఁబోలు మోములు పి , కంబుల గేరు మనోజ్ఞ కంఠముల్
చిలుక వజీరు తూపులనఁ , జెల్లిన చూపులు మారు చాపమున్
గెలిచిన స్రూతతీ మధుర , గీతములుం గల సుందరాంగనల్
చెలుపుగఁ బోక స్రూకులకుఁ , జేర్చిన దోలల నూఁగు తావులున్.

తే॥ అరసి * పంచ సంస్కరచ్ఛా , మైన దీర్ఘ, కుంతలంబు లొప్పారు కా , కుత్తు దేవిఁ
గనఁగలేక యమ్ముండక , పెనము గడచి, పొందుగిరికి వేగమ చేరె , బ్లనగచయము.

తే॥ అల త్రివిక్రమపాదాబ్జ , మంచునుండి, గంగ్యయందేడుముకుచున్న , కరణిఁ దోచ
వెలయు నగ్గిరిగగనచుం , బిత మహోన్న, తంపు శిఖరంబుఁ జేరెను , తరుచరాళి.

తే॥ చంద్రదండ్రికలను గేలి , నలుపునట్టి, ప్రబలి కాంతులతోనొప్పు , పొందు శిఖరి
పంక్తికంఠుని త్రొక్కిన , పరమశివుని, పర్వతమువారెఁ దెల్లనై , పరిధవిల్లె.

తే॥ అమృతవాణి సరోజాక్షి , యనము దేవి, నెచ్చుచెవటఁ జూడఁగ సంశ , యించువారొ
యచ్చటచ్చట గాలించి , యరసి కానఁ, జాల కగ్గిరింద్రము వీడి , చనిరి కవులు.

తే॥ భువనకంఠకుడైన దా , నవవిభుండు, జానకిం గొనిపోవుచో , జాతీపడిన
పుష్పహారమో యననొప్పి , పొలుపు మీఱు, గౌతమీనదిఁ గీతులు , కాంచినారు.

చ॥ పొలువగు వీచికాచయము , ముత్తైమువంటి విశుద్ధ నీరముం
గలిగిన గౌతమీనది ర , కంబుగ జన్నపుసారి దున్ను నాఁ
గలి మొనఁ జిక్కివెల్వడిన , కన్యను రక్కసిఁముచ్చిలింపఁగా
నలఁగిన భూమిదేవి నయ , నాశ్రుల దారయొ నాఁగ రాజితెన్

* కాండవేయుట, చొక్కెము పెట్టుట, కీలుగంటు వేయుట, కొప్పు పెట్టుట, వ్రేలుజడ

ప్రీతేశపంచ సంస్కరణములు.

౬॥ కొంచన రత్న జాలములు , కన్నులు పండువుగాఁగ వీచికా
సంచయ మూర్ఛితేరఁ బెలు , చన్ గమకంబుల వచ్చు గొతమిన్
గొంకక చూడనొప్పె ధరఁ , గొల్చెడు దారమొ గృధ్రరాజు రా
త్రించర రాజుతోఁ బెనఁగి , తెంచిన మౌక్తికహారమో యనన్.

౭॥ న్యాయాన్యాయవిచక్షణుల్ ప్లవగు లా , నందించి గోదావరీ
తోయంబుల్ దగఁ ద్రావి తత్పరిసరో , త్తుంగ ప్రదేశంబులన్
దోయం బొప్పఁగ జానకిన్ వెదకి యెం , దుంగానఁగాలేక మా
రాయాసంబును లేక స్వర్ణనది దా , యంబోయి రుగ్ర త్వరన్.

౮॥ పసుపును నల్పు వన్నెగల , బంభరముల్ బకముల్ మరాళముల్
పసి నడయాడు షేత్రములు , చల్లని శావులు నీటిపట్టులున్
విసవిస నేగి చూచి మఱి , వేడ్కఁ దరించుచు నారికేల వృ
క్ష సమితి నిండు ధాత్రి తిల , కంబు కుళించము దాటి యంతటన్.

౯॥ కొంకణ దేశమున్ గడచి , కోరికఁ బశ్చిమవార్ది చేరువన్
పంకలు డొంకలున్ వెదకి , వారక యంబరమంటి యేగి యే
జాంకుని త్రోవ నడు శిఖ , రాగ్రము లొప్పఁగ దేవపూజ్యమై
క్రంకుడుగట్టు నాఁ జను న , దుంధతి శైలము జేరి రవ్వలన్.

౧౦॥ అచ్చటఁ గాంచి యందమున , కందము గూర్చెడు సీత లేమికిన్
నొచ్చి తరించి బిల్లతరు , ణుల్ తమ తేనియ నిచ్చి గొల్లతల్
తెచ్చిన చల్ల మార్చికొను , తేటగు పచ్చల కొండ సానువుల్
చొచ్చి ధరాత్మజన్ వెదకి , గూచిరి మళ్ళిరి వేంకటాద్రికిన్.

౧౧॥ జ్ఞానుల్ మోనులు జానవాలులు మరు , న్నారీమణుల్ సాధు ల
జ్ఞానుల్ పాపులు సర్వమానవులు త , చ్చైలేకు నారాయణున్
జ్ఞానతీతుని గొల్చువారు విలస , చ్చారిత్రులై వేడ్కన
జ్ఞానం బూర్చెడు పుణ్యతీర్థములలో , స్నానంబు గావించుచున్.

౧౨॥ కామాదుల్ తెగఁ గోసి యింద్రియకృతుల్ , ఖండించి నిందాస్తుతుల్
సామాన్యంబుగఁ జేసి కాంతల కటా , షప్రక్రియల్ రోసి యు
ద్దామంబైన తపంబునేసి ముని సం , తానంబు గోవింద రా
జ్ఞామధ్యాన పరాయణుల్ సతత మా , నందించు నాకొండపై .

౧౩॥ కేలన్లీల సుదర్శనాదికములన్ , గీలించ భక్తాల్లికై
వీలాంబోద శరీరుడై వెలయు త , మ్నిత్యాంఘ్రి కంజాతముల్

పోలం దాల్చిన యగ్గిరిం గల మృగం • బుల్ చెందు మోక్షంబనన్
శ్రీలక్ష్మీకు పదంబు చేరు టరుదే • సేవించు పుణ్యాత్మకుల్ :

ఉ॥ ఆగిరిరాజముం దఱసి • యంగదముఖ్యులు చుట్టి వచ్చుచున్
యోగసమాధినుండి విని • యోజిత మాధవ పాదచిత్తులై
ప్రాగఘభారముల్ తొలుగఁ • బావనులైన తపోధనాథులన్
బాగుగఁ గాంచి తచ్చరణ • వారిజముల్ తలసోఁక మ్రొక్కుచున్ .

తే॥ కుటిల కుంతల యైన కా • కుత్తు దేవి, నెండుఁ గనక ద్రావిడమున • కెల్లయైన
వేంకటాద్రి వదలి విప్ర • వేషములను, వెలలిసారు తొండ మం • డలము చేర.

తే॥ దేశమంతయు నటవీ స్ర • దేశమగుటః వ్రేల యిండ్ల ముంగిటఁ బంబ • చేలు పొనఁగు
నీర పూర్ణ తటాక కై దార వనము, లచ్చటచ్చట మిక్కిలి • యలరుచుండు
మ॥ పొలముల్ దున్నెడి కర్షకుల్ వృషములన్ • బోఁ గోలతోఁ గొట్టఁగాఁ
గలఁగం బాజీన హంసముల్ వనన వృ • ఊంబుల్ తెగంబండి బే
దిలి యందుండి స్రవించు ద్రవ్యములు పో • దింగూర్పఁ బెంపారు పై
రుల దొమ్మడుగఁ ద్రొక్కుచుండు నవి యా • రూఢంబుగా నచ్చటన్ .

తే॥ తరుణుల విశాల సుషిమ నే • త్రములఁ బోలు, సుత్పలములట శోభిల్లు • చుండుఁ జెలు
యూరువులవంటి కదళీ త • రూత్కరముల, నిద్ర సేయుచు పరభృత • నీడజములు .

ఉ॥ పీఠుల మ్రోగుచుండు బహ • విక్రమ వాద్య విరావ మేదురో
దోధము నిత్యమున్ వినుటఁ • దోయద గర్జనమంచుఁ గేసులు
శ్చేదము నొంద పంచలును • దిందిమి నాదము విన్నఁ దాళపున్
బాధ త్రమంబు గల్గినొకా • వాడుక యొనెడఁ బ్రాణికోటికిన్ :

తా॥ శృంగారింపిన తేరులం జెనయు తే • జెట్లందు పూఁబాళలన్
రంగారంగని గండు చేఁదలు బక • వ్రాతంబుగా నెంచి బీ
ఊం గాంచు దొవ మొగ్గలం గని మహా • ర్తిన్ భేక సంఘాతముల్
మ్రుంగన్ వచ్చిన జెట్టిపోతులని ని • ర్వేదింబుఁ బెల్లార్చుచున్ .

క॥ పీతలను పట్టుకొను కద, జాతి చెలులు ముత్తైముల ప • సం గని బక సం
జాతాండములని పగులఁగ, వైతురు తాఁబేటి చిప్ప • పై నజ్జతచే .

క॥ రేత వయసు గల కోతుల, చేతులఁ గల వనన తొనలఁ • జిట్టిఁగలు పైఁ
దోతెంచి మునరుఁ ఋష్య, వ్రాతమునకు మునరు బంభ • రవ్రజముక్రియన్ .

చ॥ ధనికులతో గృహస్థులగు • ద్రావిడపండితపాళితోడ ని
ర్దునులకుఁ గామితార్థముల • దండిగ నిచ్చు పదాన్యరాజితోఁ

గానకావి ధుష్టనిగ్రహము . గోరిక స్వేయు స్వపాలితోడ దీ
కాని పులుమేయఁగాఁ దొడఁగె . గోరిన దిచ్చెడి యావు వెల్లనై

ఉ॥ మీతిన వైభవంబులు . మింపఁగరాని విలాసి యందు పం
కేరుహవాసినిన వెదకి . కీకులు దాటి గమించి గొప్ప కా
వేరి పరంగు చోళ పృథి . వీసలిఁజొచ్చి వనంబు లొత్తుగా
బైరులు గల్గి తూట నెడ . పాఱని భూములఁ జేరి గడ్డుగన్ .

ఉ॥ పంకర టింకరై పెరిఁగి వ్రాలిన మ్రాకులనుండి రాలు తేఁ
దెంకలు కాళ్ళకుం దగుల . దెందము తల్లడమంద దుల్లనున్
పంకలు పాటు తేనియల . పల్లములంబడి లేచి తుడ్చు కొం
చంకిలి సంకటం పడుచు . నాగక యేగిరి యూకి జోకచేన్ .

మ॥ శ్రుతిగూర్చున్ బొనరించు నాడుక్రియ . హె . చ్చుందగ్గుగా మ్రోగ ని
జ్జతతుర్ నించిన గానుగుల్ విదుమ నిం . చుంబాలు విందారి సం
గతమైయుండఁగఁ గాంచి యాపెనములం . గాంక్షించి యుల్లంకు ల
దుత్తరీతం జొరఁబాటి చేఁదలట నెం . దున్ లేమి వేక్రమ్యులున్ .

ద॥ ఏకసిత పుష్ప గుచ్ఛముల . బెల్లగ వ్రాలిన పట్పుదాళిచేఁ
బ్రకటిత గాన మాదురి వి . రాజిలు తోఁటలయందు తేనియల్
చికిచికి కాటి వెల్లువయి . శీఘ్రగతిం జనుచుండఁ గీళ శా
బకములు గాంచి యేతెయను . భ్రాంతి డిగంబడకుండు శాఖలన్

ఉ॥ కేతకి పూల దుమ్మచటి . కేళివనంబులఁ బండి వ్రేలు నా
చూత పలంబులం దవుల . జొప్పదు బూవుల తావి పండ్లకు
రీతిగఁ గేదరంబులను . రేగటి పంకములందు కల్ప పూ
లాతతమౌటఁ బంకిలము . నందలి వ్రీహాలుఁ బొందు గందమున్ .

ఉ॥ స్రుక్కుక వానరుల్ వెదకి . చోళులదేశము దేవిఁ గానమిన్
మిక్కిలి కుంది ధర్మపతి . మేటి గృహస్థులు కల్గి చేరలోఁ
దక్కుకచూచి యింపయిన . ద్రావిడభాషకుఁ దెంకి యంచుఁ జే
రెక్కిన పాండ్యదేశమున . కేగిరి వేగ దిటంపుఁ బూన్కిమై

చ॥ సకలజగంబులన్ విమల . సన్నుతిగాంచిన గద్య పద్య నా
టకముల ఖ్యాతి నొందు ద్రవి . డ ప్రకటామృతమున్ జనాలి కి
చ్చక్రముగ నిచ్చి గౌరవ వి . శాలత నొందిన పాండ్య దేశమున్
లుకలుకలాడు నవ్వబుధ . లోకము పోయ ననంగఁ జెలునేఁ

ద్రవగొను చందమొంది జిగి , రాజిలు లచ్చి మొగంబొ; నా న సం
తవనము గూర్చు పట్టణము , దాపునఁ గాంచిరి మోదితాత్మలై .

ఉ॥ కల్ప కుజంబులం జెనయు , కాంచన వృక్షములున్ మనోహరా
నల్ప జలాశయంబులు మ , హా రజత స్ఫుట గోపురంబులున్
వేల్పులు విస్తయంబుగొను , వేశ్యములున్ దనరారఁ గ్రవ్య భు
క్తిల్లి మయుండు స్వేచ్ఛగొని , చేసిన యప్పుర మెన్న శక్యమే

తే॥ ఇంద్రు నమరావతియు దాని , కీడు గాను, సూర్య చంద్రుల కాంతులు , చొరకయున్న
పౌధ శిఖర ఖచిత మణి , జాలకాంతి, చీకటులఁ దోలుచుండు ని , శ్లేషముగను.

చ॥ తగ భువి సంస్తుతించు బహు , దాన విహర్తల భూమి భర్తలం
బొగడిన సత్కవీంద్రుల న , మున్నత గేహములందు పచ్చపొ
న్నగలును కీలు మంచములు , నాణెపు వస్త్రములున్ సుగంధముర్
జిగిబిగి నుండు పోల్కి విల , సిల్లెను తత్పుర వైభవ క్రియర్.

చ॥ పసగొన గల్లుగల్లును ర , వంబుల విందెడు గజై లందియర్
మిసిమిగల్పి పాదముల , మించి చరించు వరాంగనామణుర్
రసికత గల్గు పూరుపులు , రాజిలకుండుటచేత నప్పురం
బనువులు లేక ముద్దయిన , హాటకపుత్రిక నాఁగ భాసిలెన్.

చ॥ అమృతముకంటె నింపయిన , యన్నము ద్రావిడ భాషఁబోలు రు
చ్యములగు కీనెలు సురయు , స్వాదుఫలంబులు తావివింభుచున్
దుమదుమ లాడు జిహ్వలకుఁ , ద్రుప్పును రుచ్చ విధాన నొప్పేచున్
శ్రమగొని వచ్చు వారలకు , స్వాగత మిచ్చుచు నుండె నయ్యెడన్.

మ॥ హనుమ జ్ఞాంబవ దంగదాడులు ముదా , యత్తాత్మలై యీపురిన్
మన శత్రుండగు రావణాసురుని న , ద్భంబుండఁగా నోపు నీ
తను కాంచంగలమంచుఁ గొతుకముతోఁ , దద్ధావర సీమన్ సుఖం
బునఁ జొత్తెంచిరి వీధులం దిరిగి రా , మోదంబు క్రుంగంబడన్.

తే॥ నరులు సురలును లేరు దా , నవులు లేరు, ప్రాజులను లేవు రూప చి , శ్రమలు లేవు
మణియు యాధార్థ్య వస్తువు , తెఱఁగు లేదు. వట్టిపురమునఁ దిరుగాడె , వానరాలి.

పీ॥ నదబావు లందెను , నలినాకరములుండెఁ, దావులు వెదజల్లు , తావు లందె
మత్సలాక్షుల మంజ , లోక్తులఁ దెలిపెడి, ఈక పిక శారికా , నికరముండెఁ
గలహంపలుండెఁ ద , తక్కులత సుఖంబుల, ననుభవింపంగఁ దొ , య్యలులు లేరు
వానరు లాపుర , వైఖరి యంతయు, నరసి మాయాదృశ్య , మనుచుఁ దలఁచి

తానుతఁ గానవచ్చు నను . దైర్ఘ్యము లేదు మరించుచే యిఁకన్
మోసములేనిత్రోవ యగుఁ . బోవుట సిగ్గిలు చెన్నయుక్తమే.

మ॥ గరువున్ మీఱఁగఁ గార్యమున్ సమకుటం . గైకొక కిష్కింధ కూ
టడగా నేఁగినఁ దండ్రికోవడడు శ్రీ . రాముండు చింతాంబుధిం
బడు నామోరము గాంచఁజాల నగుటన్ . బ్రాహ్మణులన్ వీడెదన్
గడు ధర్మజ్ఞులు మీరు విశ్వయముతోఁ . గర్తవ్యముం దెల్పుడి.

చ॥ అప విని జాంబవంతుఁ డీటు . లాడుఁ బ్రభుండవు నీవు సన్నత్రో
వన చనువార మీవు కడ . వం గని యిచ్చట నేడ్చుచుందుమే
మనమున దార్ద్యమూని యను . మానముమాని వినాశవార్త నీ
జనకునకున్ వచింపఁ జనఁ . జాయదుమేఁ పయమాట లేటికిన్.

తే॥ చినుత విక్రమః యువరాజః వెనుక కేగి, తెలుసఁగానేమిగలదు చిం . తింపు మయ్య
యేము చావంగఁ దగుఁగాని . యింగితజ్ఞః, నీవు చావంగఁ దగవు మ . విన్నంపఁదగుదు

చ॥ అదివిని జాంబవంతుని త . దన్యులఁ గాంచి వచించు విట్టు లం
గడుఁడు మహాత్ములారః దరి . గానిక మీరు విసన్మహాంబుధిన్
బ్రిదిలి మునుంగుచుండ నొక . వీరునికై వడి నేను మాత్రమే
మడిమది నేగినను జనము . మన్ననసేయునెఁ యద్ది యుక్తమే.

తే॥ పెద్ద లేమందురో యను . భీతిలేక, వెంట వచ్చిన మిత్రులు . మంటఁ గలియ
వీడు చావక యిటు వచ్చి . నాఁదొఁ యనెడి, లోకవిందకై యరిగెద . నాకమునకు

మ॥ మనమిందఱము నిందు . మరణింతుమేని నా, తలిదండ్రు లెఱిగినఁ . బొలియువారు
జాదివిని రావుఁ . దతని . తమ్ముండు త్రె. య్యమరు తద్వార్త య . యోధ్యఁబ్రాత
భరతాదులును తమ . ప్రాణముల్ విడుచురు, వారి తల్లులు వెండి . పొరవరులు
చచ్చెడువారిది . సత్యంబు సత్యంబు, చెడితిఁ జెడితిఁ జెడఁ . బొడమినాడ.

అ॥ పుట్టి నిల్లు తాను . మెట్టిన యిల్లును, వెలుంగఁ జేసినట్టి . విమల చరిత
లోకమాత సీత . కాకుత్స్థ కులపత్ని, కానరాకయున్న . కారణమున.

తే॥ అంగడుం దోర్వలే కిట్టు . లాడువంత, నిప్పు కడుపునఁ బుట్టిన . చొప్పుగాఁగ
వెల్లవారల యుల్లముల్ . తల్లడిల్లె, ముక్షనాదుఁ డంగడుఁ గని . యిట్టులనియె

మ॥ ఏవగ నెంచిమాడ మఱి . యీవునుసీజనకుండు రాజు ను
గ్రీవుఁడు దక్కఁ గీశకుల . కీర్తిని విల్పెడు నాఁడు లేడటల్
గావున నీవు వీలుగుట . గాఢగదంచు వచించినాడ నా
శ్రీవరు చావుఁ గూర్చి యిట . జింతన సేయుటయేని యుక్తమే.

ఉ॥ ప్రాణముతోడఁ బోవఁదగు . వాడవు నీవొకరుండవే చుమీ
యేజువిలోచనన్ వెదకి . యే దైత వానరవద్యులెల్ల ని
స్త్రిణ భజించి క్రమ్యుతీలఁ . జాలక చచ్చిర యంచు నాజగ
త్ప్రాణునకుం గపింద్రునకు . రాణ వచింపుము మాకు మాటుగన్ .

చ॥ ఆనవుడు నాంజనేయుఁడను . సర్కమ శీఘ్రగులారః లోకమం
డున నొక భాగమేని పగ . తోఁ బడికింపఁగ లేదు రాముదే
విని; మఱియింతలో గమన . వేగము మాలినవారిమాడ్కి- శ్ర
ద్ధను విడువారి పోల్కిని వి . తాకును వేసట నొందఁ జెల్లనే;

కా॥ పాతాళంబున సూర్యలోకములలో . స్వర్ణాద్రిపైఁ బద్మనం
జాతాండ ప్రజమందు నిబ్బరపు డీ . క్షంబుని పీక్షించుచు
సీతా దేవిని కాంతుమేని మఱి యా . క్షేపింతురే; తప్పగాఁ
జేతంబందు దలంతురే; యొడయఁడున్ . శ్రీరామ సౌమిత్రులు

ఉ॥ కావున జానకిన్ వెదకు . కర్ణమె న్యాయము లోకమెల్లెడన్
దీవరమంది రోయుదము . కేతువ నంతటఁ గానమేని యా
దీవరుఁడొ జటాయువు గ . తించిన దారిని పోద మిప్పడీ
త్రోవఁ జరింతుమేని యప . దూఱు గడింతుము మూర్ఖ పద్ధతిన్ .

ఉ॥ నీకుల నిట్లు మారుతి గ . జించి వచింపఁగ గృధ్రరాజు సం
పాతి . యనుంగుఁడమ్ముఁడు న . పార కృపాకుఁడు విత్య విక్రమో
పేతుఁడు నీతిమంతుఁడు వి . వేకి జటాయువువావు వింటచేఁ
జేతము తల్లడిల్ల వడిఁ . జేరెఁ గపిశ్వరు లున్నచోటికిఁ .

పీ॥ ఆయతక్తి ర్తి జ . టాయ వెటులఁ గూలె. నని కొట్టుకొను గుండె . యొనరువాఁడు
గడగడ పడఁకు మే . న్గలవాఁడు పవి భిన్న . పక్షమో శైలంబు . పగిదివాఁడు
తమ్ముని చంపిన . తత బలుఁ దెవఁడని. కన్నుల జాషముల్ . గార్చువాఁడు
భూమిపై గరించు . భూరి మేఘముమాడ్కి. వేదనచేఁ బల . వించువాఁడు

తే॥ గుల్మతరు లతాదులు మిట్ట . గుట్టలెల్ల . సమము లగునట్లు త్రొక్కుచు . జరగువాఁడు
వాయుదేవుండు బలముతో . వైవదొంతు. వెండికొండ విధంబున . వెలయువాఁడు

తే॥ వచ్చి చేరఁగ బ్లవగులు . భయమునొంది. పరుగులిడిరి. కకావికఁ . . బవనసూనుఁ
డుగ్రుఁడై నిల్చి పక్షి రూ పొంది వచ్చు. మాయలాఁడవు విలుమని . మాటుకొనియె .

ఉ॥ మార్కొని నిష్కలంకుఁడును . మాన్యుఁడు దుఃఖితుఁ డార్చి దమ్మునే
పేర్కొనువాఁడు కన్నులను . వృష్టిగ్రస్తశ్రులు రాయనాతఁడే

కోర్కీయు లేనివాడగుటఁ . గొంపక యింగితవేది తత్త్వమ
త్యర్కుఁడు వాయుసూతి ముఖ . మందలి చిన్నె రెటింగె బాగుగన్.

తే॥ ఎటిగి యాతఁడు డాయంగ . నెదుర నిలిచి, వాయి తెఱవక మున్నె సంగ . పాతి నాయ
సుంగుడమ్ము జటాయువు . నొంచి కూర్చు, కూరుఁ దెవఁడనియడిగె పా . మీరిగాంచి

తే॥ అంత మారుతి నీడు వృ . త్తాంత మిపుడు, నిజము దాపక తెల్పుదే . నియును పిదప
జరిగిన యుదంతమెల్ల ని . శ్చయముగాఁగఁ, దెలుపఁగలనన సంపాతి . పలికె నిట్లు

ఆ॥ నాకు వెనుక, బుట్టి . నాకన్న ముందుగా, మరణమొంది యశము . ధరణి నిలుపు
నాజటాయువునకు . నన్నను బ్రాతృ విఁరహితవృత్తినిట్లు . బ్రదికినాడ.

తే॥ అనిన సంపాతి పల్కుల . నాలకించి, యడలి యో పక్షిరాజః ద . శాస్త్రితోడ
నాల మొనరించి యతని చంగ . ద్రాయుధమునఁ, గలగతి నొందెనని పల్కె . గాలిపట్టి

తే॥ విన్న సంపాతి వజ్ర ని . ర్పిన్న కుధర, భాతి భువిఁబడి వేడి ని . శ్వాసములను
వదలి ప్రాణముల్ తత్తఱ . పాటు పెండ, హనుమ పల్కులల్లే పల్కి . యడలిబడలె

మ॥ అనుఁగాఁ బానుఁడు కొల్పఁ బక్షములు పా . దైపోవ నిచ్చానువృ
త్తినిఁ కెందుంగ జనలేక దుర్బర మహా . ర్తిం బొంది చాకుండఁగా
నినుచే సుంతయు నొవ్వి చెందవును నీ . వేముందుగాఁ బోవు పెం
దనువో ధర్మముఁ చిత్రమయ్యె నిది మా . యాలోకమంచెంచెదన్.

మ॥ సరసీజాననుఁ డల్లెయుండ భువియున్ . స్వర్గంబు నిల్పొందఁగా
వర ధర్మంబును నిల్పియుండ దివి గ . ల్పంబట్టులే యుండ నం
బర వాయు జ్వలనాంబు మేదినులు స . ర్వంబల్లె యుండంగ సో
దరఁ నీవొక్కఁడ వెట్లు కూలితివో చి . త్రంబయ్యె నాకియ్యెడన్.

ఉ॥ రంభ కనూరుచేఁ బొడమి . రాగము మీఱఁగ నిన్నినాళ్ళు సం
రంభముతోఁ జరించితిమి . క్రందగు లోకములెల్ల వెండిఁ బ్రా
రంభము దోఁతె విర్వరకుఁ, బ్రాయడియైన వియోగ మిప్పుడా
రంభయె తల్లిప్రేమగాని . రమ్మన నేగితె నన్ను వీడుచుఁ.

ఉ॥ పీఠపరాగ్రణిఁ గరుడ . వేగఁ దశాస్త్రిఁడు మూఁడులోకముల్
వారక గెల్పుఁగా కడలి . పాఱక నిల్చెనెఁ నిల్చి దీరుఁడై
పోరెనెఁ పోరుఁగాకఁ పోరి . పుచ్చఁగఁ జాలెనెఁ చిత్రమయ్యె నా
గారిని పాము మార్కొవి జ . యంబు గడించెను దాత్రి నేటికిన్.

తే॥ అనుచు సంపాతి పలవించి . యవకుడైనఁ, దలరి మారుతి సమయోచి . తంబులైన
పలుకులాడి యోదార్ప నా . పక్షివిభుఁడు, మరల నిట్లనియె మరుత్కు . మూఁగాంచి.

అ॥ క్రౌర్యశీలి బహుళ . కపటి దశాస్యుతో . బోరగా జటాయు . పునకు నేమి
హేతు వానరెఁ దెల్పు . నే మహాత్మకః యన, వాయుపుత్రుఁ డిట్లు పలుకఁదొడఁగె.

క॥ మారామప్రభు ధర్మపత్ని మిథిలా . జ్ఞానాభు సత్పుత్రి నీ
తా రామామణి దుష్టరక్షకుఁడు దై . త్యస్వామి కావించు మా
యారంభంబునఁ జిక్కి నాభు నెడఁబా . యం గల్గె నవ్వేళ లం
కారాజన్యుఁడు మ్రచ్చిలింపికొని యే . గంబానె భూమిసుతన్.

క॥ ధర్మాత్ముండగు నీదు తమ్మఁ డట దై . త్య క్రౌర్యముం గాంచి దు
ష్కర్ము న్నితులఁ దేర్చుఁ జూచి యెటులుం . గాకున్కిఁ గోపంబునన్
మర్మం బంట నఘాలి దూఁటి దనుజున్ . మార్కొంచు ధాత్రీసుతా
విర్ముక్తిం దలపోసి సంగరము పూ . నెం బల్కి లంకేశుతోన్.

ఉత్పావ॥ పూని వాని యరదముఁ బొడి . పొడిగఁ జేసి చేతులున్
మేను వాడిగోళ్లఁ జీల్చి . మిగిలి ధిటపు గ్రుంపఁగా
దానవుండు శంభుఁ డీయఁ . దాల్చిన కరవాలుచే
నూని నీడు తమ్ము నుసులు . లూడ్చి పోయె నావుడున్.

ఉ॥ తమ్ముని చావుతై మిగులఁ . దాపము నొందితిఁగాని రామ కా
ర్యమ్మున నశ్వరంబయిన . ప్రాణములం ద్యజియించి విత్యమో
క్షమ్ము గడించె నంచు మది . సంతనమందెద నట్టిజన్మమే
యిమ్ముగ సార్థకం బయిన . దెన్న మహీస్థలి భక్తన త్తమా.

ఉ॥ రామునిదేవిఁ గావ నమ . రం బొనరించి రణంబునంద యా
స్వామినికై ప్రియంబుమెయి . బ్రాణము లర్పణ చేసినట్టి గా
రా మనుజుండు విక్రము స్థి . రంబగు నిర్మల కీర్తి దేహుడై
భూమిని గల్గవాఁ డనఁగఁ . బోలు మతొక్కటి చెప్ప నొప్పునే?

ఉ॥ శ్రీరఘవీరు నెయ్య మొన . రించిన తమ్ముఁడు రామ సేవతై
జాతించి జీవముల్ విమల . కాశ్వతకీర్తి గడించె దానిచేఁ
గూరిన నష్టమేదిఁ మఱి . కోరికఁ బొందఁగదగ్గ యర్థమున్
గౌరవ మున్నెఁ సంతనము . గాంచఁగ వింతకు మించి కల్గినే?

చ॥ అని వినుతించి నిర్మల జ . లాలయ మందున మజ్జనాదికం
బొనరిచి వెండివచ్చి ప్లవ . గోత్తములారః వడిన్ ధరాత్మాజా
తను వెదకంగ వచ్చితిరి . తమ్ముని వార్తను దెల్పి నన్నుపా
వనునిగఁ జేసినార లొక . వంతను గూర్చిన వారె మీరలున్?

చ॥ మృదు మధురోక్తుల నిజము • మేకొని పల్కెడు వీరులార! యొ
ప్పిదముగ నేకకంఠులయి • ప్రేమను తారక మంక్ర రాజమున్
బదరక యుచ్చరింపుఁ డటు • పావన నామము విన్న నాకు మే
లొదవును రాము సత్కరుణ నొప్పును కాలిన పక్ష యుగ్మమున్.

మ॥ అని సంపాతి రహించి వేడుకొనఁ బ్ర • త్యక్షంబుగాఁ జూచు వే
డ్కను శ్రీరాముని దివ్యనామము తదే • కస్వాంతులై భక్తిభా
వనతోఁ గీతులు పాడుచుండఁగనె త • తృక్షంబు లందంబుగా
దనరెన్ విస్మయమంది రెల్లరును త • ద్ధాన ప్రభావంబుకై.

చ॥ సురుచిర దేహకాంతి గల సూన్యత భాషుఁడు గృధ్రరాజు, శ్రీ
వరుని కృపా కటాక్షము న • పారముగాఁ గొని తెక్కలొప్పఁ దీ
వరమగవహ్నిఁ గ్రక్కు కర • వాల మొఱంగొనుపోల్కిఁ బక్షకాం
తర గత దీర్ఘ దేహఁడయి తద్ద వెలింగెఁ బ్లవంగు బిల్బిగన్

ఉ॥ తెక్కలలేని యండజము • తెక్కలు గొన్న విధంబు గాంచఁగా
నక్కజనుండి నందియము • నంది భయంబును పొంది రామపుణ
విక్కపు భక్తిచేఁ గొలువ • నేర్చిన వారికిఁ గల్గు లాభమున్
జక్కని కన్నులారఁగని • సల్పిరి పాడుచు మోద నృత్యమున్.

క॥ శ్రీరామ నామ మహిమము, నారూఢిగఁ దెలిపినట్టి • యండజ రాజున్
శారవమున మ్రొక్కి యతని చారిత్రము దెలుప వేఁడ • నంతుష్టుండై

క॥ వలుకు నిటు మిత్రులారా! యిలఁజీఁకటిగొంగ రథము • నేఁతైఱ నడపం
గల యరుణుని సుతులము గ్ర • ద్దల కులమున కేలికలము • తరుణ వయసునఁ.

క॥ సురపురిని చూచు వేడుక, నిరువురమును నెగసి యెగసి • యేగుచునుండన్
శరకరుని చేరువకుఁ జను. తరుణంబున నతఁడు కాంచి • తద్దయుఁ గినిసెన్

కా॥ నాకన్నం గడు సూర్యమం దరుగుటన్ నాతమ్ముఁడల్లాడి య
న్నా! కాపాడుచు యన్న నేను తనక • న్నం బైకి వే పోయి యా
కాఁకం దాఁకఁగనీక కాచితిని తె • క్కల్విప్పి. నామేనికిన్
సోఁతెన్ వేడిమి తెక్కలుం గమరె నీ • షోణిస్థలిం గూలితిన్.

పు॥ పుడమిం గూరిన నన్నుగాంచి రవియుం • బూర్ణానుకంపామతిన్
సి॥ బెడ్డోటాయంగల రాముధర్మసతి న • న్వేషింపఁగా వానరుల్
కడఁజన్ వచ్చుచు నిన్నుగాంచి యెలమిం • గాకుత్స్య సంకీర్తనల్
నొడువన్ తెక్కలు వచ్చుఁగాకని విస • న్మోక్షంబు వాక్రువ్వఁగన్.

కా॥ నాపక్షంబులు భస్మమౌ కతన నం , తాపించి విటూర్పుతో
నీ పృథ్వీధరమందు గూలి మరణం , బే మేలుగా నెంచుచో
కాపానుగ్రహశక్తుఁ డార్జున ర , డన్ లోక సారంగుఁ డా
నాపూన్కిన్ వదలించి యూఱడిల వి , న్నాణంబుగాఁ బల్కుచున్.

చ॥ చదువని మూఢులంబలెనె , స్వాంతమునందున నుత్సహించి స్వః
పదమున కేగనెంచి యిటు , భంగము నొందుట నీదు తప్పక
కిది మఱియొక్కఁడే; యినకు , లేకుని దూతలు వచ్చునంతకుం
బదరక యుండు మాతృవధ , పాతక హేతువు శీలధర్మమే;

ఉ॥ గర్వ మదెట్టివారికిని , కాని గుణంబది కల్గియేచుమీ
సర్వముఁగోఁటపోయితివి , సత్యము వానరరాజి పూన్కి మై
సుర్వర కన్యకై ప్రభు ని , యుక్తిని వచ్చును మేలుగల్గు నీ
కోర్కని యిట్టితీరు తగు , నో; యని యమ్ముని మండలింపఁగన్.

చ॥ తుదకిటు జీవముల్ నిలిపి , దుఃఖము లోర్పుచునుంటి నామహా
పదగని దిక్కుదోపక య , పార మనోవ్యధ నొందు తమ్ము డ
య్యదనున నాయనుజ్ఞ విన , యంబున మీఱఁగలేక గృధ్రా
ట్టదమును పొందె మాచరిత , పావనులార; గ్రహించినారలే;

డ॥ మీరలు వచ్చినారలును , మేలిమి తెక్కలు వచ్చెనాకు మీ
చే రహి నొందితిం బుడమి , శ్రీరఘురామున్ సేవసేత మీ
కారయ నెట్లు ధర్మమగు , సట్టులెనాకును ధర్మమౌట నే
నారసినంతవట్టు తెలి , యం దెలుపంగలవాడ నమ్ముడి.

ఉ॥ దేవిని దొంగిలించికొని , దిట్టరి నీచుఁడు పాపి క్రూరుడీ
త్రోవనె యేగఁ గాంచితిని , దుష్టుఁడు లంకను చేరినాఁడు తా
గావలించినాఁడు జన , క ప్రభు నందిని యందయున్న దీ
రే వగనై న సద్ధిఁ దరి , యింపుఁడు కాంచుఁడు రామగేహినిన్

చ॥ ఏగుట తెట్లు శక్యమగు , నిచ్చటి కున్నది నూలు యోజనాలే
సాగరవేష్టితం బయిన , లంక యముండును చూడ్కి నిల్చిగా
నీగును బెగ్గడిల్లి దను , జేంద్రుని కోప దవాగ్ని పాపకున్
జాఁగఱలాడఁజేయు నన , జాలుదురే యెవరేని చేరఁగన్;

చ॥ నలువయు శంకరుండును చ , నంగ నశక్య మనంగనేల; క
ర్వలయును కాలుఁడున్ జొరఁగ , రాదు చరాచరకోటి లోపలన్

వెలుపలనున్న వెన్నుఁడు ప్ర , వేశ మొనర్పఁగలేఁడు మీరలి
పొలుపు నెఱింగి పెల్లు దల , పోసి వనుండు మెలంకువం దగన్.

ఉ॥ ఇందలుఁ జేరి పోదమని , యెంచుట గూడని కార్యమాను మీ
యందు సమర్థుఁడై మెలపు , నందిన యొక్కరుఁ డేగి దాఁగి యం
దందు చరించి రామునతి , నారసి తెల్పుఁడు తన్ని దేశ మ
ద్దొందిక గానిచో మరలి , యోపికఁ దెల్పుఁడు నా వచస్సులన్.

మ॥ పరిపాలించెడు వారు లేమిని ప్రభు , భ్రంశంబుచేఁ బాడి పీ
సరవోపం జెడు గృధ్ర సంఘములు ర , జెన్నూర్తి కేఁ బోవుచే
యారవో మీరలు రెంట నొక్కటి తగఁ , యొచించి చేయుండు సు
స్థిరకీర్తి వహియింపుఁ డంబుఁ జనియెన్ , దీవించి సంపాతి తాన్.

14. మహేంద్ర తైల పటలము (29)

ఉ॥ తప్పలు పల్కునే యతఁడు , తద్జ్ఞుఁడు గ్రద్దంతేఁడు తెల్పునా
చొప్పునఁ బోవ జానకిని , చూడఁగవచ్చును రెంట నొక్కటిన్
దప్పక చేయఁగా వలయు , దాఁటుటయా జలరాశిఁ రాముతో
నిప్పని దెల్పుటాఁ యచిత , మెయ్యది యేర్పడ నిశ్చయింపుఁడి.

మ॥ త్రిజగన్మోహనుఁడైన రాఘవుని సు , గ్రీవున్ వెసంజేరి భూ
మిజ వృత్తాంత మెఱింగినంత తెలుపన్ , మేలొందుఁ గర్తవ్య మ
క్కజమో లేవఁ బయోధి దాటి యచటన్ , జ్ఞాపత్తి నీక్షించి నీ
రజ పత్త్రేక్షణ తెల్పు వాక్యముల నా , రం దెల్పు టుత్కృష్టమౌ.

పీ॥ గడువు కడవఁజావఁ , గడఁగినారము సిగ్గు, చెడఁ గ్రమ్మఱిల సాహ , సిందినార
మివి రెండు తొలఁగు వ , డువు విన్నవారము సంపాతివలన ని , శృంకముగను
కడలిని దాటి లం , కకునేగి , జానకిఁ, బొడగాంచి రాఁగల , పుణ్యుఁ డెవఁడుఁ
మాప్రాణ మాన సం , రక్షణ భారంబు, నతనిపై నుంచిత , మనిరి కొందఁ

తే॥ అ సమసూరులు నీలాదు , లంబురాశి, దాఁటు శక్తి లేదనిరి , సంద్రంబు దాఁటఁ
గలను వెదకుదు మరలి తా , గలనో లేనో, యనుచు శంకింతు ననియెఁ దా , రాత్మజ

చ॥ నలువ కుమారుఁ డిట్టులను , నాయనలార! త్రివిక్రముండు భూ
స్థలి నొక కాలితోఁ గొలువఁ , దక్కొనుచో జయభేరి వ్రేసి ది
క్కులను ప్రవీక్షించు తఱి , గ్రుచ్చుకొనెం గనకాద్రి కొమ్ము నా
బలముఁ దెన్ బదం బిటుకు , పట్టెను నొచ్చుచునుండు నిప్పుడున్

ఉ॥ కావున నబ్ధి జంగఁగొని , కావలికోటను దాటి లంకలోఁ
జేవను చొచ్చి రాక్షసులు , చేర్చుడు చేతలు చేసి జానకి

దేవిని గాంచి వచ్చుట కు . దీర్ఘ బలంబుజవంబు లేదు నే
నేవిదిఁ బోవనేర్తు నని . యిమ్ముగ నంగదుఁ గాంచి యిట్లనుఁ.

ఉ॥ రాజపు నీవు కానఁ జన . రాదిక నెవ్వరి వేఁడువారమీ
యోజఁ దలంచుచుండుటయు . నొప్పదు తొల్ల దినేశసూతికిన్
రాజిత కీర్తిశాలి యగు . రాముని చెల్లి ఘటించి యున్న యు
త్తేజీత మూర్తి యుండఁ దెక . తేరకుఁ జింత వహింపనేటికిన్;

ఉ॥ నెయ్యము గూర్చినాఁడు రము . నేతృ పదంబులఁ గొల్చినాఁడు తాఁ
దియ్యము మీఱ నుంగరముఁ . దెచ్చినవాఁడు యశంబు గూర్చు వాఁ
దెయ్యెడనేని హెచ్చరిక . నేదైటఁ గార్యమొనర్చువాఁడు జో
డియ్యల లేనివాఁడు కలఁ . డియ్యెడ మారుతి చింత యేటికిన్;

సీ॥ పవననందనఁ నీవు . పరమేష్ఠిపొందని, చిర జీవితమ్మును . చెందియుంటి
నకల శాస్త్రంబులు . శ్రద్ధమైఁ బఠియించి, యంచితార్థమ్ముగఁ . హించియుంటి
వివరింప నలసి న . విషయమ్ము లనువొందఁ, దెలుపు వక్తృత్వానఁ . దేఱియింటి
కర్తవ్యములఁ బూర్తి . గావించు సుస్థిర, నంకల్పుఁ డందుఁ బ్ర . శస్తిగంటి

తే॥ జముఁడుశంకించునంతటి . శక్తిగంటి, బుద్ధి నపర విధాత యన్ . పొలుపుగంటి
రణమునందు రుద్రుఁడె యను . గణాతిగంటి, మేమెఱుంగమె నిన్ను న . మీరతనయఁ

చ॥ అనిలమునందుగాని మఱి . యంబువులందునఁగాని యుగ్రమో
ననలమునందుగాని మృతి . నందఱు శివ్యశరణు లేవియున్
జెనకి పదింపఁజాలవు వి . శివ గుణుండవు నీకు నీవ కా
తెన మఱి లేరు దాట రహి . యించిన న్నందము దాటఁజాలెదున్.

చ॥ సులువుగ మంచి చెడ్డలను శోధనచేసి వ్యచింపనేర్తు వి
య్యల సనహాయకూరుఁడవు . నేదైట శక్తుల గెల్వనేర్తు వ
గ్గలికను ల్లంక లేగి మఱి . క్రమమృతినేర్తు దురంబునందు దో
ర్బలము నశింపకుండెడు స్వ . భావము గల్గినవాఁడ వయ్యరే.

ఉ॥ మేరువులంబు చొడ్డదగుఁ . మేను ధరింతువు కార్య మేర్పడన్
వారిధరంబునుండి పడు . వర్షకణంబులలోనఁ బిన్న యా
కరము నూని తూలుదువు . గ్రక్కున లీలగ నెత్తనేర్తు నీ
దారణి నర్హముం గదిసి . తాఁకఁగ నోపుదు చిన్ని చేతులన్.

మ॥ మఱియుం బెక్కు పరంబులందియును నం . భావించు శీలంబు యే
దైట బాగోగు లెఱింగి యేర్పఱు పు . భీష్మపాల ధర్మంబులన్

హరిచేనేర్చి దినేంద్రవంశజునిచే , నవ్వారిఁ జంపింపవే
పురుహూతాశని బాల్య రోమమొకఁడే , బోగొట్ట మున్నోపెనే;

మ॥ రణరంగమ్మునఁ దాఁకునేనియు జగ , ద్వాతమ్ము లొక్కుమ్ముడిన్
దృణకల్పమ్ముగఁ జూచువాఁడ వారు లూ , హింపంగరానట్టి భీ
షణ నిస్తుల్య బలుండ వర్కుని రథ , స్ఫూర్తోగ్ర వేగంబుతోఁ
గణకం బోవుచు నేర్చినాఁడపుకదా , గాంక్షించి నద్వివ్యజన్

ఉ॥ నీతిపథంబునన్ దిటగ , నిల్చినవాఁడవు సత్యశీలివన్
నాతిసుఖంబు చిత్తమున , నాటని దీర జీకేంద్రియుండవున్
భ్యాతిగ వేదముల్ చదివి , యందలి మర్మ మెఱింగినాఁడవున్
ధాతవు కాఁగలాఁడవని , ధారణి బేరు వహించినాఁడవుకా

కా॥ సీతాన్వేషణ కీవ యర్హుఁడని రా , జీవాక్ష సుగ్రీవులే
ప్రీతిం శ్రేరణసేయ మేలనుచు నూ , రీకారముం దెల్పుటల్
చేతంబందున నుంచినాఁడ వది నీ , చేఁ దీరు నిక్కంబు నీ
చేతల్ ధాత్రిని సుస్థిరంబు లయి భా , సిల్లన్ మరు న్నందనా;

ఉ॥ కాలముకానిచో నణఁగి , కాలము వుచ్చగ నేర్తువయ్య! పే
రాలము కూరెనేని కడు , నాగ్రహ మందిన సింగముంబులెన్
వారుదు వెల్ల కార్యములఁ , బట్టి సమగ్రముగా నొనర్తు వి
ఘ్నాలి నెదిర్చి త్రోచుచు మ (హా ఫలసిద్ధిని గాంచు టబ్రమే;

మ॥ అమరేంద్రాదులకై న నాదరణమై , యాచర్శమై యొప్పు శీ
లముచే సుక్షమచేతఁ గామిత విధుల్ , సాధించు దీశక్తిచే
విమలాత్మీయకఁ నీకుఁ గానివసురీ , పృథ్వీస్థలిం గల్గెనే;
యమరం దెల్పుఁగఁడగ్గ దొండుగఱదే , యర్థంబు వాతాత్మజా;

కా॥ నీవే వారిది దాటి మైథిలినిన , స్నీతిం బరీక్షించి దే
వీ వృత్తాంతము దెల్పుఁగాఁగల మహా , వీరుండవై యుంటి మా
జీవంబుల్ భవదీయ హస్తగతమై , చెల్వారు మాకింక నే
త్రోవం జూపెదొ యంచు విశ్వపుజు పు , త్త్రుం దర్శి వాక్రువ్యగన్.

తే॥ అవనత ముఖాబ్జమం దొక్కయంబుజంబు, మొలచుపొలికనవ్వి కే , లొగించిహనుమ
వానరావలి యుల్లముల్ , పల్లవింప. దెలిపె నీరీతిఁ దనమది , తేటపడఁగ.

మ॥ త్రుటిలో నప్త సముద్రముల్ కడచి యు , ద్యోగించి లోకంబులన్
జటుల స్ఫీతినడంచి గెల్పు చతురుల్ , చర్చింప మీరిట్లు వి

స్పృట భావంబున నాజ్ఞ యిచ్చుటలు మ . త్పూర్వార్జితంబైన య
ప్రభు భాగ్యంబుగ నెంచెనన్ దృఢమతిన్ . భావింప నల్పజ్ఞుడన్.

కా॥ లంకాపట్టణ మధుతోఁ బెరికి లీ . లందెత్తునాఁ దైత్యులన్
బింకంబుల్ చెడఁగూల్చి రాసువుని దే . విందెత్తునాఁ వాతతో
లంకాధీశుని గట్టి యాడ్చికొని పో . లన్ వత్తునాఁ యేది మీ
పొంకంబైన మనోరథంబు వడిఁ దె . య్పొం డిపై కావించెదన్.

కా॥ వెన్నుం దేవున నొక్క పాదమునఁ బృ . థిన్ గొల్చు చందంబునన్
గ్రన్నం గొల్పెద నీసముద్రమును ర . ఙ్గ శ్రేణికిం దోడుగా
నెన్నఁ వేల్పులు వచ్చినన్ నలఁచి మీ . యిష్టంబు గావించు ని
ష్ఠిన్నతవంబున నుండుఁడీ సమద సం . శ్లిష్టాత్ములై వానరుల్:

కా॥ భూభాగంబును ముంపఁగాఁ దొడరి యం . భోదుల్ విజృంభించినన్
భూభాగంబై పటాలునం బగిలి పై . వ్యోమంబుతోఁ గూడినన్
శ్రీ భూ నాయకు నాజ్ఞ పక్షములుగాఁ . జెన్నార సేవాబం
శ్రీ భాసిల్లఁ దరింతుఁ దార్ఘ్యనిక్రియన్ . గ్రీడావిధిన్ వారిధిన్.

మ॥ త్వరగా నుత్తరు విండు క్రమృతీలు నం . దాఁకన్ సుఖంబుండుఁడీ
ధరణీపుత్రికఁ గంచి వచ్చెదను వ్య . ర్థప్రక్రియఁ రాసటం
చుటిదిన్ మారుతి యెక్కెఁ దచ్చిబర ము . ద్యోగంబునన్ లేచి వా
నరు లాశీస్సులు సేయ వేల్పులు ప్రసూ . న వ్రాతముల్ సల్లఁగన్.

మ॥ జలధిన్ దాటఁ గుకూహలుం దయిన యా . సామీరిదై వాఱ స్వ
స్థలముం గొల్వఁగ నెత్తినట్టి హరి పా . దంబట్ల తద్దాత్రమున్
గలయం బెంచెను శ్రీపదుంధను సమా . భ్యా స్ఫూర్తి సార్థంబుగా
నల శ్రీపాదమె సాటియో ననుచు బ్ర . హ్మాదుల్ ప్రశంసించుఁగన్

మ॥ రణ కీజోధిక విక్రమంబు దిశలం . బ్రాజిల్లుచున్నట్లవా
రణ కీజోధిక విక్రమంబు దిశలన్ . రాజిల్ల నాకాశ చా
రణ కీజోధికుఁ డస్తమించు మునుపే . రక్షగణాధీశ రా
వణ కీజోధిక పట్టణంబు వడిఁ బో . వంగన్ సముద్యుక్తుడై.

శా॥ పంచాస్యంబు లనేకపంబులును కం • పం బొందఁ బంచాస్య సం
శాంచతుష్టుని భారమోర్వక గిరీం • ద్రాగ్రంబు క్రుంగార ని
ష్కుంచద్వాళము మేనఁ జుట్టికొని య • చో నాది కూర్మంబుపై
సంచై నిల్చిన మందరంబుకరణీన్ • సామీరి విభ్రాజితెన్.

శా॥ శంషా యుక్త పయోదముల్ చరణ శిం • జా నాదముల్ సేయ వ
ర్ణింపన్ లేక నిలింపు లాతనువు ని • ర్విద్రాతుత్తై కాంచ గో
శంపుం గంబము క్రింది జాయి యన శై • లం బొప్పఁగా నందుపైఁ
జాంపేయాద్రి విధమున న్నిలిచె నా • సామీరి గంభీరుడై.

కిష్కింధా కాండము సంపూర్ణము.

శ్రీరామ చంద్రార్పణ మస్తు.

శ్రీ రెడ్డిగారి పద్య కుసుమాలు

మోచి తొమ్మిది మాసముల్ కాచి కాంచి
వలయునవి యెల్ల సమకూర్చి యెలమినించి
పెంచి పెద్ద జేసిన తొలివేల్పు తల్లి
పాదములకు నొనర్చెద వందనములు

చిన్న తనమున విద్య నేర్చికొనవలయు
పెద్దయై బుద్ధి కలిగిన విద్వేరాదు
క్రొత్త బట్టకు రంగులు హత్తినట్లు
ముఠకి బట్టకు బట్టునే యెఱగు వత్స
(నీతి గుచ్ఛము)

అరయ దెనుగు తేట యటవ మమృతధార
కన్నడంబు మేటి కస్తూరి యగు
ననెడి యార్యవాక్య మది పొల్ల యగునేమి?
తెలియ జెప్పవమ్మ తెలుగు తల్లి!

(తెనుగు సందేశము)